ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
2
MERCREDI
2 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.182

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.182

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍ Բ.ի բրիտանական ճամբորդութեան վերջին հանգրուանն էր Լիվըրփուլ, ուր կ'այցելէր Երեքշաբթի օր, նախքան Վատիկան վերադառնալը: Ընդհ. ձեւով Պապը ջերմ ընդունելութեան արժանացած է քաղաքէ քաղաք, թէեւ որոշ տեղեր ակնկալուած բազմութիւնը չկար (Լիվըրփուլ): Իր շրջապը - տոյտին ընթացքին շօշափած գլխաւոր հարցերն եղան՝ էկիւմէնիք չարժումին կարեւորութիւնը, պատերազմին անօգուտութիւնը, գործազրկութիւնը, նաեւ անշուշտ՝ ընտանիքը: Պապը կրկին արտայայտուեցաւ ամուսնալուծման եւ կամաւոր վիժումին դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը՝ Շէյսոն արաբական շրջապտոյտ մը կը կատարէ եւ Ռիատէն ետք, Թունուզ անցաւ Երկուշաբթի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ նախաճաշը, Ուրբաթ առտու, ամերիկացի լրագրողներու հետ, կը շարունակէ գրգռել մտամտութիւնները: Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնն է, որ այդ հանդիպումէն ետք, կը գրէր թէ Նախագահը Ֆրանքի արժեզրկում մը կը նախատեսէ: Հակառակ անմիջական հերքումներուն, ոչ ոք համոզուած է, քանի Ամերիկացիք կը պնդեն որ խսկապէս Միթերան այդ մասին խօսած է: Հերըլտէն ետք, Ուաշինկթըն Փոսթն է, որ կ'ակնարկէր ոչ միայն արժեզրկումին այլեւ Ֆրանքին դուրս ելլելուն եւրոպական դրամական դրութենէն:

ՍԻԹՐՈՅԷՆԻ գործաւորները կը բացուէին կրկին Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով: ՍԷ-ժէ - Թէն այս անգամ ալ «յաղթանակի» ցոյց մը կը կազմակերպէր:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ է, որ Յունիս 5-ին, կը բացուի եօթը հարուստ երկիրներու վեհաժողովը (Միացեալ - Նահանգներ, Մեծն - Բրիտանիա, Քանատա, արեւմտեան Գերմանիա, Ճափոն, Իտալիա, Ֆրանսա): Ֆրանսայի մէջ, ծայրայեղ ձախ (համայնավար Լիկա Տրոցկիստական.) կազմակերպութիւնները բողոքի ցոյցեր կը պատրաստեն Ռէկանի ներկայութեան դէմ:

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ մէջ կռիւները սաստկացած էին եւ Երեքշաբթի օր, կ'ըսուէր թէ Փորթ - Սթանլի պաշարուած է անգլիական զօրքին կողմէ եւ Թերակղզիին մայրաքաղաքին վերագրաւումը անմիջական է: Միւս կողմէ Արժանթինցիք կը պնդեն որ, եթէ ոչ ընկղմած, գգալի կերպով հարուածած են «Անպարտելի» օդանաւակիրը, որ մեծ վնասներ կրած է: Ամէն պարագայի մէջ, երկուստեք վընասները քիչ չեն: Անգլիացիք կը խոստովանին թէ 126 զինուոր մեռած է եւ կորսնցուցած են 5 նաւ, 6 օդանաւ եւ 11 թռան, մինչ Պուէնոս - Այրէս կը յայտնէ թէ 600 անգլիացի զինուոր մեռած կամ վիրաւորուած են:

«ՄԱԹԷՆ» Երեքշաբթի առտու կը գրէր թէ Կիրակի օր, Լոս - Անճըլըսի օդակայանը ձերբակալուած են «ռումբ զետեղող երեք Հայեր»...:

ԷՐԶՐՈՒՄԻ զինուորական դատարանը 169 ամբաստանեալներու վրայ 46 մահապատիժ պահանջեց: Աջ թէ ձախ, ոմանք անդամ Տեւ - Եոլի, ուրիշներ Աշխատաւորներու քիւրտ կուսակցութեան: Պոլսոյ մէջ ալ «խաղաղութեան համար թրքական կոմիտէի» 25 անդամի դէմ, դատախազը 8-էն 30 տարի բանտարկութիւն պիտի ուզէ երբ դատը սկսի, քանի մը օրէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 19 - 26)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Սովետսկայա Կուլտուրա» թերթը, Մայիս 14-ի իր թիւին մէջ, յատուկ էջ մը նուիրած է Հայաստանի, վեր առնելով անոր դերը Խորհ. Միութեան մշակոյթի զարգացման մէջ: Յօդուածներ ստորագրած են Սուրէն Պետրոսեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Էդգար Յովհաննիսեան եւ Մարտին Յարութիւնեան:

×

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է «ՊԱՏՄԱ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ»Ի 1982-Ի ԱՌԱՋԻՆ ԹԻՒԸ

Լոյս տեսած է «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի 1982-ի առաջին թիւը, որ կը բացուի քանդակագործ Յակոբ Գիւրջեանի կեանքին ու գործին նուիրուած Մանիա Ղազարեանի յօդուածով: Հետաքրքրական յօդուած մը ստորագրած է նաեւ ակադ. Արամ Ղանալանեան՝ «Ժողովրդական բանարուեստի արտացոլումը Սայաթ - Նովայի երգերում» վերնագրով: «Հաղորդումներ»ու բաժնին մէջ հրատարակուած է լեզուաբան Տիգրան Աւետիսեանի «Հայոց անուանման բանաձեւերը» յօդուածը, ուր անուանագիտութեան արդի նուաճումներու հիման վրայ ցոյց կը տրուի Հայոց անձնանուններու զարգացման պատմութիւնը եւ կը հաստատուի խոր ազգային արմատներ ունենալու փաստը: Պատմական եւ գրականագիտական հարուստ նիւթ կը պարունակէ Գոհար Կարապէտօղեանի «Հայաստանը եւ Հայերը ֆրանսիական գրականութեան մէջ» ուսումնասիրութիւնը, որով հեղինակը կը հաստատէ, թէ հայկական թեման ֆրանսական գրականութեան մէջ ոչ թէ սկսած է ԺԷ. դարէն, ինչպէս մինչեւ հիմա պնդած են հետազօտողները, այլ աւելի վաղ միջնադարէն: Իր եզրակացութիւնը հաստատելու համար հեղինակը վկայութեան կը կանչէ ֆրանսական գրականութեան անդրանիկ մէկ նմոյշը՝ «Ռոլանի երգը», ուր մէկէ աւելի յիշատակութիւններու կարելի է հանդիպիլ Հայաստանի եւ Հայերու մասին: Ներկայ թիւին մէջ լոյս տեսած են մոսկուացի հայագէտ Եուրի Բարսեղովի, լենինգրադցի Աննա - հիտ Փերիխանեանի, Ալեքսանդր Կակովկինի եւ Կարէն Իսպրաչեանի ու Տատիանա Իզմայլովայի յօդուածները, ուր հետաքրքրական տեղեկութիւններ եւ մեկնութիւններ կան հին եւ միջնադարեան Հայաստանի մէջ գործադրուած դատական միջնորդութեան (արպիթրաժ) ձեւերու, կարգ մը հնդեւրոպական բառերու ստուգաբանութեան, միջնադարուն Հայերու եւ Եգիպտացիներու մշակութային ձեւերու, Մատենադարան գտնուող ձեռագրի մը նկարչական յարդարանքի, Հայոց այբուբենի ստեղծման հետ կապուած կարգ մը հարցերու վերաբերեալ: Ակադ. Բարկէն Առաքելեան «Խոհեր անցած ուղու եւ անելիքների մասին» յօդուածով կը խօսի Հայաստանի մէջ հնագիտութեան ու ազգագրութեան, իբրեւ գիտութեան առանձին կալուածներ, հիմնադրութեան, զարգացման եւ ապագայ ծրագիրներու մասին: «Հրապարակում-ներ»ու բաժնին մէջ հրատարակուած են Լեւոն Շանթի նամակները Յովհաննէս Թումանեանին: Այդ նամակներուն մէջ կարեւոր տեղեկութիւններ կան հայ գրականութեան երկու մեծերու կեանքին ու գործունէութեան, անոնց երազներուն եւ ապրումներուն մասին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻՆ

=——=——=

Թերթերու ոճիր - արկածի բաժիննեբուն մէջ ի՛նչ հրէշային լուրեր կը կարդանք երբեմն. զաւակ մը իր հայրը կամ մայրը կը սպաննէ, կին մը կամ այր մը իր զաւակը կը մորթէ, մէկը կը դաշունահարէ իր ամուսինը, ուրիշ մը կը խեղդէ իր կինը: Դեռ ի՛նչեր, ինչեր: Կը կարդանք ու կը զարհուրինք: Չենք հաւատար: «Սուտ է, կ'ըսենք, այսպիսի դէպքեր չեն կրնար պատահիլ, մարդկային բնութեան դէմ են»: Բայց կ'երեւի թէ կը պատահին: Անհաւատալի են թէեւ, բայց կը պատահին, քանի որ, ահաւասիկ, կը հրատարակուին նաեւ անոնց լուսանկարները: Ահաւասիկ անկենդան արիւնլուայ մարմին մը, եւ ահաւասիկ, վերը, քառակուսի շրջանակի մը մէջ, հրէշային ոճիրին հեղինակը: Եւ խորհի՛լ որ մէկը միւսին զաւակն էր, ծընողքն էր, ամուսինն էր, եղբայրն էր...:

×

Եթէ չենք հաւատար, առանց պատճառի չէ այդ: Մենք որ չենք կրնար պատկերացնել, թէ մարդու մը ձեռքը ինչպէս առաջ կ'երթայ ուրիշ մարդ մը, նոյնիսկ թշնամի մը սպաննելու համար, բոլորովին կը սահմռկինք, երբ մեզի կ'ըսուի, թէ ոճրագործը զոհին ծնողքն է, կամ զաւակը: Մեզի համար սրբութեանց սրբութիւն կը նշանակէ ծնողքը, մանաւանդ զաւակը: Ի՞նչ սպաննել, ի՞նչ ձեռք վերցնել, մենք անկարելի կը նկատենք նոյնիսկ ծուռ նայիլ՝ ծնողքի մը: Հազարներու, միլիոններու մէջ մէկ հատիկ է ան մեզի համար, մայր ըլլայ, հայր ըլլայ, կամ մանաւանդ զաւակ: Եթէ ծնողք ենք, հինգ հատ ալ զաւակ ունենանք մեր երդիքին տակ, հինգն ալ մէկ հատիկ կը նշանակեն, մէկը միւսէն աւելի սիրելի, մէկը միւսէն աւելի թանկագին: Եթէ զաւակ ենք, ամբողջ աշխարհի մը հետ չենք փոխեր մեր մայրը կամ հայրը: Աւելի քան սուրբ է այն կապը, որ մեզ կը միացնէ իրարու, աւելի քան սիրելի ու անփոխարինելի: Մինչեւ մեր կեանքին վերջին վայրկեանը մեր հետ կը տանինք այդ կապը, նախ որպէս փոխադարձ ներկայութիւն, կենդանի միասնութիւն, եւ ապա որպէս յուշ, որպէս ոգեկոչում եւ հոգիի հաղորդութիւն: Ո՞ր խորհրդաւոր ուժն է, խորհրդաւոր կարգադրութիւնն է որ մեզ իրարու մօտեցուցեր է այսքան, մեզ իրարու կապեր է այս սրբազան կապով, կարելի չէ խելք հասցնել: Բայց այդ ուժը կայ եւ կը գործէ միշտ:

×

Երբեմն գլխս շրջապատող մարդկային ովկիանոսին կը նայիմ ու կը ջանամ երեւակայել, թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ ուրիշի մը զաւակը կամ հայրը եղած ըլլայի: Ի՞նչ կը պատահէր, ի՞նչ կը զգայի, ի՛նչեր չէին փոխուեր ինծի համար: Բայց այսպիսի երեւակայութիւն մը անգամ նողկանք չի՞ պատճառեր մեզի: Կըրնա՞նք ուրիշի մը հետ փոխել այն հայրը, զոր ունեցանք, զաւակը՝ զոր ունինք, կամ թոռնիկը՝ որ դեռ նոր կը մտնէ մեր տան սեմէն ներս:

Հայր մը ու զաւակը սապէս կը խօսէին շարժանկարի ժապաւէնի մը մէջ.

- Ես քեզի համար լաւ հայր մը չկրցայ ըլլալ, կ'ըսէր հայրը իր զաւկին:

- Ո՛չ, կը պատասխանէր զաւակը: Եղար, լաւ հայր մը եղար:

Ո՞րկէ գիտես: Քանի մը հատ հայր չունեցար որ գիտնաս...:

Չունեցաւ անշուշտ: Եւ արդէն այս է որ հրաշալի: Սիրել այն միակը զոր ունիս, սիրել առանց բաղդատելու, սիրել՝ առանց ցնցուելու անոր տկարութիւններէն կամ անբաւարարութենէն, սիրել՝ անսակարկ նուիրումով, զայն չփոխել՝ աշխարհի ամէնէն փայլուն, ամէնէն հարուստ, ամէնէն բարի մարդուն հետ իսկ: Զայն սեղմել կուրծքին եւ անով փառք տալ Աստուծոյ:

Բնութիւնը այսպէս ստեղծած է մեզ, եւ մենք չենք կրնար հասկնալ կամ ընդունիլ, այդպէս չեղողը:

Ռ. Հ.

ՌՈՄԻ ՇՆԱՅՏԸՐԻ ՄԱՀԸ

Շաբաթ առտու, ժամն իսկ կարելի չէ եղած ճշդել, յանկարծ սիրտ մը կը դադրէր բաբախելէ: Ռոմի Շնայտըր, համաշխարհային համբաւի տիրացած դերասանուհին մեռած է: Դեռ 44 տարու չկայ: Մեռած է առանձին, բարեկամի մը տրամադրած յարկաբաժնին մէջ, ուր առաւօտեան 2-ին կը փորձէր նամակ մը գրել փոխելու համար ժամադրութիւն մը: Քանի մը ժամ ետք միայն, վերջին երեք տարիներու կեանքի իր ընկերը պիտի գտնէր զինքը, գրիչն ի ձեռին, մեռած, միս մինակ, ինչպէս եղած էր, հաւանաբար իր կեանքին մէջ, հակառակ իր փառքին:

Երկուշաբթի գիշեր, Թէ - էՖ 1 կը մեծարէր իր յիշատակը ու նախքան ներկայացումը ֆիլմի մը, ուր հազիւ կ'երեւէր, քառասուն վայրկեան, կուտար «դիմանկար մը» զոր կը վերջացնէր Կէօթէի սա խօսքերով, այնքան ցնցիչ իրենց լեղի ճշգրտութեամբ.- «Աստուածները ամէն բան կուտան, անոնցմ որս կը նպաստաւորեն՝ տառապանքներն անսահմանօրէն, ուրախութիւններն են՝ անսահմանօրէն:

×

Արտակարգ ճակատագիրը կնոջ մը, որ ամէն ինչ ունէր ի սկզբանէ երջանիկ ըլլալու համար եւ որ այնքան եղերական ճակատագիր ունեցաւ: Կը սկսէր խաղալ դեռ հազիւ 14 տարեկան, քիչ մը աւելի ուշ, սրտեր կը գրաւէր՝ Սիսիով, զոր կ'ուզէր սակայն մոռնալ, անջատուիլ հէքեաթի իշխանուհիի այդ տիպարէն: Բացառիկ տաղանդի տէր, դերասանուհի մըն էր ամբողջական՝ քանի նոյն արուեստով կրնար խաղալ ողբերգութիւնն ու կատակերգութիւնը, Ռոմի Շնայտըր հազիւ տարի մը առաջ, պիտի ստանար ամէնէն ծանր հարուածը, որ տրուած է մէկուն՝ կորսնցնել իր զաւակը: 14 տարու իր մանչը, յիմար արկածով մը կը մեռնէր անցեալ ամառ, ու հաւանաբար երբեք չկրցաւ մխիթարուիլ, մանաւանդ ոչ՝ ընդունիլ: Ինք ալ այդ շրջանին, նոր ելած էր վիրաբուժական ծանր գործողութենէ մը, որու ընթացքին մէկ երիկամունքը հանած էին: Եւ երկու տարի առաջ ալ, 1979-ին, կը թաղէր զաւկին հայրը, որմէ բաժնուած էր եւ անձնասպան եղած էր: Ինք առաջին սիրային պատմութիւնը ապրած էր Ալէն Տըլոնի հետ, նախքան երկու յաջորդական ամուսնութիւններ, նախ գերման, այդ բեմադիրը, յետոյ քարտուղարը, որմէ աղջնակ մը կ'ունենար, բայց կրկին՝ ամուսնալուծում: Ծնած Վիէննա, զաւակն էր երկու մեծ դերասաններու Մակտա Շնայտըր եւ Վոլֆ Ռեթի, որ տունը կը ձգէր կ'երթար, երբ Ռոմի 4 տարեկան էր:

Իր մահը առիթ է որ ամէն կողմէ, մինչեւ իսկ խորհրդային ԹԱՍ գործակալութիւնը մեծարեն իր մէջ այն բացառիկ դերասանուհին, որ երեսուն տարուան ընթացքին, արձանագրած է մըշտական յաջողութիւններ՝ Լա փիսին, Լէ Շոզ տը լավ ի, Լա պանճիէռ, Սեզառ է Ռոզալի եւլն. եւլն., հուսկ վերջինը՝ Լա փասանթ տիւ Սան-Սուսի: Ինք ալ՝ պարզ անցորդ մը, որ մայիսեան առաւօտ մը, լուռ մեկնեցաւ, դառն ճակատագիրը ապրելէ ետք, անոնց՝ որոնք ամէն ինչ յաջողած են իրենց կեանքին մէջ, բացի կարեւորէն՝ այսինքն իրենց իսկ կեանքէն:

ՏԱՃԱՏ ԹԵՐԼԵՄԵԶԵԱՆ

Դաւաճանների Պատուհասող Հին Սերունդի Վերջին Մոհիկան

Գրեց՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Հեռախօսը հնչեց երեք անգամ: Մօտեցայ ու վերցրի:

- Դո՞ւք էք ընկեր Մարութեան:
- Ես եմ: Ո՞րտեղից էք խօսում:
- Նիւ Եորքից: Ջյուզուէք: Տխուր լուր եմ տալու, մտերիմ ու սիրելի ընկերդ հեռացաւ այս աշխարհից:
- Տաճատ Թերլեմեզեա՞նը:
- Ուրկէ՞ գիտէիք:
- Ցայտնել էին...
- Նախ քան հեռախօսը, ես նստած, մըտածում էի ու չէի հաւատում, որ այդ «երիտասարդ» - ծերունին, իննսուն երեք տարիների բեռը չալակած, համակ կեանք, շարժում, եռանդ, անհանգիստ, անհամբեր, վճռական եւ ոչ մի խոչընդոտի առաջ կանգ չառնող մարդը, այդ հին կաղնին պիտի տապալուէր...

Շատ դժուար է գրել հարազատի, բարեկամի, մտերիմի եւ տարիների լաւագոյն մի ընկերոջ, մասին: Բայց չգրել չես կարող: Պէտք է պարպես հոգիդ, որովհետեւ Տաճատները հեշտ չեն ծընւում եւ նրա մահը՝ թէեւ անմահութիւն է իր համար, բայց տառապանք է մեզ ապրողներիս համար:

Նա եղել էր իմ մանկութեան «հերոսը»:

Այդ 75 տարի առաջ էր:

Ես եօթը տարեկան էի ... Տաճատը 17 տարեկան էր ... սակայն յիշողութեանս մէջ այնքան վառ է մնացել այդ թուականը: Այդ օրը հօրեղբօրս տղան շնչասպառ եկաւ տուն եւ հեւալով ասաց.

- Շունը սատկեցուցին ...
- Ի՞նչ շուն...
- Դաւաճան ԴԱՒՕՆ...
- Ո՞վ սատկեցրեց:
- Թարլամազի լաճը – տղան - Տաճատը:

Ահա այդ օրուանից ճանաչել ու սիրել եմ այդ հերոս «Լաճուն»:

Սակայն, ուզում եմ թռուցիկ կերպով ծանօթացնել ընթերցողին, թէ ո՞վ էր «Սատկող շուն դաւաճանը» եւ ո՞վ էր Տաճատ Թերլեմեզեանը: Գիտեմ, որ հին սերունդին պատկանողները, որոնք դեռ ապրում են գիտեն այդ մասին, իսկ նոր սերունդը, մանաւանդ օտար ափերին ծնուածներից շատերը չգիտեն այդ մասին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնից առաջ, Վասպուրականում գոյութիւն ունէին Արմենական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները: Դաշնակցութեան ծնունդից յետոյ, մեծ թուով երիտասարդներ, այդ կուսակցութիւններից միացան այդ նոր կուսակցութեան, որի գաղափարները աւելի մօտ էին երիտասարդութեան:

Դաշնակցութեան գլխաւոր նպատակն էր զինել ժողովուրդ եւ դարձնել մարտական ուժ, որպէսզի նա կարողանայ իր անձը, իր գոյքը եւ պատիւը պաշտպանել:

1896-ի մեծ ողբերգութիւնից յետոյ, երբ Վանի ծաղիկ երիտասարդութիւնը, ստիպուած եղաւ տեղի տալ եւ աւելի քան ութ հարիւր երիտասարդներ, մեծամասնութիւնը անզէն, Ծրոպական պետութիւնների եւ Թուրք կառավարութեան խարդաւանանքով դուրս եկաւ Վանից եւ դաւադրաբար, Գարահիսար Լերան կռուի բռնուելով քիւրտ Մազրիկ ցեղի հետ՝ նահատակուեցան, այդ օրուանից Դաշնակցութիւնը սկսեց ամէն զոհողութիւններ եւ անպատմելի տանջանքներով, մեծամասնութեամբ Ռուսաստանից զէնքեր ու զինամթերքներ գաղտնի մտցնել Վասպուրական եւ յատուկ պահեստներում պահել, որոնց տեղը հազիւ մի երկու - երեք հոգի գիտէին: Գիտցողներից մէկն էր Դհերցի Դաւիթը, որին Դաւօ էին անուանում. մի նուիրուած, քաջ եւ եռանդուն կուսակցական էր եւ վայելում էր ղեկավարութեան վստահութիւնը:

Չեմ ուզում մանրամասնութեան մէջ մտնել: Տամ եղելութիւն սեղմ գծերի մէջ: Դաւօն սիրում էր մի աղջկայ, որ իր մօտիկ ընկերոջ քոյրն էր: Դաւօն էլ մուտք ունէր այդ ընկերոջ տունը: Եւ ահա կը պատահի անսպասելին: Աղջիկը յղիանում է: Դաւօն աշխատում է այդ սրբապղծութիւնը փաթաթել՝ ղեկավարներից մէկի վզին, բայց վերջէն խոստովանում է իր արարքը: Կուսակցութիւնը ստիպում է Դաւօ-ին ամուսնանալ այդ աղջկայ հետ: Մերժում է: Յետոյ պարզւում է, որ Դաւոյի մօտ բաւական քանակութեամբ կուսակցական դրամներ կան: Ղեկավարութիւնը կրկին ու կրկին կանչում է Դաւոյին եւ պահանջ դնում, որ ամուսնանայ այդ աղջկան հետ որպէսզի գայթակղութիւնը վերանայ: Իսկ դրամների մասին, կարգադրում են, որ կամաց - կամաց վճարի: Նրան զինաթափում են: Դաւօն 24 ժամ ժամանակ է խնդրում իր վերջնական պատասխանը տալու համար:

Նա լաւ գիտէ, որ Կուսակցութիւնը չպիտի ների իրեն, ուստի մոլեգնած գընում է եւ յանձնւում Թուրք կառավարութեան, նրանից խնդրելով իրեն պաշտպանել, իսկ դրա փոխարէն ինքը պետութեան ցոյց կուտայ Դաշնակցութեան պահեստի տեղերը:

Երկու օր յետոյ կառավարութիւնը ըսկսում է մի քանի պահեստներ գտնել եւ գտնուած ապրանքները տեղափոխել զօրանոց: Դաւօն ծպտուած ոստիկանի հագուստով նրան հետն է լինում:

Կուսակցութիւնը որոշում է ահաբեկել նրան, եւ որքան հնարաւոր է շուտ, որպէսզի փրկուին միւս պահեստները: Նըշանակւում են ահաբեկիչները: Տաճատը, որպէս շատ փոքր, վերջին շարքումն է լինում:

Տաճատը որոշում է, ինչ գնով էլ լինի ահաբեկել Դաւոյին:

Տաճատը ամէն կերպ ուզում է հանդիպել Դաւոյին: Գիտէ, որ դաւաճանը ամէն օր ծպտուած նստում է Բաղնիքի փողոցի ոստիկանատան առաջ, շրջապատուած ոստիկաններով եւ սպաներով: Տաճատը քաղաքից խուրճին ուսին դրած, որոնց մէջ լցրել է Արտամետի խնձոր եւ վրան դրել ատրճանակը, դանդաղ կերպով անցնում է ոստիկանութեան դրան առջեւից: Դաւօն նկատում է Տաճատին ու կանչում: Տաճատը մօտենում է.

- Ո՞րտեղից ես գալիս, - հարցնում է Դաւօն:
- Քաղաքից. ես գալիս, հարցնում է խառնում է Տաճատը:
- Ի՞նչ են անում քո աղաները ... Դեռ կը տեսնեն թէ ի՞նչ եմ անելու...
- Ես լուր չունեմ. պատասխանում է Տաճատը:
- Այդ խուրճինի մէջ ի՞նչ կայ:
- Մի քիչ Արտամետի խնձոր եմ առել, ուզո՞ւմ ես մի քանի հատ տամ եւ ձեռքը խոթելով խուրճինի մէջ, ատրճանակը հանում է ու երեք անգամ կրակում Դաւոյի վրայ եւ արագօրէն փախչում: Ոստիկանութիւն եւ սպաները մի պահ շփոթուած մնում են, յետոյ սկսում են Տաճատին հալածել ու կրակել, բայց Տաճատը արագավազ փախչում է եւ մտնում է Այգեստանի այգիները:

Դաւաճանը մեռնում է եւ այլեւս չի կարող միւս պահեստների տեղը ցոյց տալ: Շնորհիւ Տաճատի ահաբեկումին, բաւականին մեծ թուով պահեստներ ազատւում են:

Յետագային Տաճատը ձերբակալուեց Արամի եւ ուրիշների հետ: Այդ օրերին հայրս եւս բանտարկուած էր, որպէս փոխադրուած զէնքերի մասնակից: Մենք երեխաներս շաբաթը մի անգամ գնում էինք հօրս տեսնելու: Յետագային հայրս պատմում էր, որ Արամին եւ Տաճատին ահաւոր չարչարանքների էին ենթարկում: Ոտքերնին պայտում ձեռքի եւ ոտքի եղունգները քաշում, սակայն անվեհօրէն նրանք դիմանում էին այդ տանջանքներին:

Ո՞վ էր Տաճատ Թերլեմեզեանը:

Թերլեմեզեան գերդաստանը յայտնի էր ամբողջ Վանում:

Արմենական կուսակցութեան հիմնադիրներից էր Մկրտիչ Աւետիսեան Թերլեմեզեանը, որ նահատակուեց, դաշնակցական Պետոյի եւ Հնչակեան Մարտիկի հետ Գարահիսար լերան լանջին: Միհրան Թերլեմեզեան, ճեմարանաւարտ Դաշնակցական մեծ մտաւորական, որ Իթթիհատի հրամանով Երզրումում կախաղան հանուեց: Մեծատաղանդ նկարիչ Փանոս Թերլեմեզեան, որ Վանի ինքնապաշտպանութեան ղեկավարներից էր: Երաժշտութեան տեսաբան երաժշտագէտ Բուքիկ Թերլեմեզեան, ուսանած Վիեննայում, վերադարձած Հայաստան եւ ստալինեան ռէժիմին աքսորուած ու մահացած Սիբիրում, Արսէն եւ Եղիշէ Թերլեմեզեանները՝ հասարակական գործիչներ եւ ուրիշներ, որ ես չեմ յիշում:

Սահմանադրութեան բանտարկեալները ազատուեցին, ինչպէս նաեւ Տաճատը, որ մեկնեց Պոլիս եւ ապա Ամերիկա: Կամաւորական շարժման ատեն Ամերիկահայ կամաւորների հետ վերադարձաւ, մասնակցեց կռիւներին, Վանի Ռուսական քաղաքի մէջ վիրաւորուեց: Մասնակցեց Հայաստանում մղուող օրհասական կռիւներին, տեսաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ տապալումը եւ հեռացաւ կրկին Ամերիկա:

Այնտեղ եւս լծուած էր կուսակցական եւ հանրային աշխատանքին: Յոգնել չգիտէր: Տաճատը համակ կեանք էր, ոչ մի խոչընդոտի առաջ կանգ չէր առնում:

Վերջին մի քանի տարիների իր երազն էր, մեր Հայրենիքում՝ Վասպուրականը յաւերժացնող մի յուշակոթող կառուցանել: Աշխատեց, չարչարուեց, թախանձեց եւ անցեալ տարի այս օրերին Երեւանում բացումը կատարուեց այդ յուշարձանին, կանգնած Արարատի դիմաց, Երեւանի մեթր բարձրութեամբ, որի վրայ թառած մէկ թեւը փշրուած Արծիւը, նայում է դէպի Վասպուրական եւ սպասում է որպէսզի վէրքերը սպիանան ու սլանայ դէպի «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԸ» Դէպի Սիփան, Արտոս, Վարագ, Գըրդուռ, բազկներով փշրելու ժայռում բանտուած Մհերի դուռը եւ Վանայ ծովից, իր կտուցով ջուր բերի ու սրսկի ըն... բացած Այգեստանի վրայ, որպէսզի նա նորից կանաչի եւ ապանտած Շամիրամի բերդի վրայ, սպասի մեր վերադարձին...

Մահուանից քանի օր առաջ, Տաճատը իր վերջին նամակում գրում է ինձ.

«Սիրելիս, դեռ մի երազ էլ ունեմ, ուզում եմ նա էլ իրականացնել եւ յետոյ մեռնել: Դու քո գրքում .- «Փակուած վարագոյրի առջեւ». գրում ես Արամի մասին եւ նրան տալիս ես «ՄԵԾՆ ԱՐԱՄ» տիտղոսը: Կը յիշե՞ս ինչպէս գտանք նրա գերեզմանը 15 տարի առաջ, խունկ ծխեցինք: Յիշո՞ւմ ես գերեզմանատան պահապանը մօտեցաւ մեզ եւ ասաց.- Ո՞վ է այս մարդը, որի գերեզմանը ամէն Մայիս 28-ին, անյայտ ծածկում են թարմ ծաղիկներով»: Դու նրան պատասխանեցիր «Սա մի մեծ գրագէտ է, որ իմ ուսուցիչն է եղել»:

Հիմա միակ երազս է «Մեծն Արամի» արձանը կառուցել տալ Սարդարապատի դռների առաջ, կամ Վասպուրականի Արծուի կողքին»:

Մեծ ծերունու իղձը՝ մնաց անկատար:

Սակայն ննջիր, ով մեծ ընկեր, պաշտելի հերոս, պիտի գայ մի օր, երբ քո այդ իղձը կատարուի ... Ես հաւատում եմ այդ օրուան:

Իսկ քո կորուստի մասին, ասում եմ Վանի Իշխանի երգը...

ՀԱԶԱՐ ԱՓՍՈՍ ՄՈԿԱՑ ՄԻՐԶԷ...»

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Զ.- ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ

Սրժ խըժ հոս ալ իր խենթութիւնը ի գործ կը դնէ: Զինք քանի մը անգամ դուրս կը հանեն բանտէն, բայց ան ներս կը բախի, մինչեւ որ դուրսը գտնուող ծանօթներ թեւէն բռնելով կը հեռացնեն: Երբ վստահ կ'ըլլայ որ ազատ է, վազելով եւ տասը վայրկեանի մէջ մէկ ժամուան սովորական ճամբան կտրելով Այգեստան կը հասնի:

87 օր առանձնասենեակ մնացի եւ Օգոստոս 1-ի իրիկունը զիս փոխադրեցին ընդհանուր բանտը, ուր միացայ Արամին, Թէոսին, Վարագայ վանքի նօսատարին, Հնչակեան Մելքոնին եւ քանի մը այլ ընկերներու, որոնք որպէս ոճրագործ կ'ուզէին բանտ պահել: Զորս օրուան կեանքը հոս խիստ հաճելի եղաւ, ընկերներու հետ էի: Հետաքրքրական էր Հնչակեան Մելքոնը որ ունէր երկար մօրուք եւ համարձակ խօսակցութիւն բանտի մէջ: Այս վերջին յանցանքին համար շատ էր տանջուած ժամանակին: Փարամազի ժամանակէն սկսեալ բանտն էր կարծեմ:

Յաջորդ օրը Հայերս ու Թուրքերը միասին հեռագրեցինք Պոլիս Հայ Պատրիարքարան եւ Ժէօն Թուրքերու Կեդրոնը: Թուրքերն ալ դիմամբ մէջը խառնեցինք մեզ դէմ չգրգռելու համար զիրենք:

Օգոստոս 4-ի գիշերը բանտապահները եկան զիս դուրս տանելու, թէեւ դժկամակեցայ գիշերով դուրս ելնել, բայց ստիպումով դուրս տարին: Բանտապետը (Նախկին բանտապետը վերահաստատուած էր իր պաշտօնին մէջ) յայտնեց ինծ որ իմ ապահովութեանս համար զիս Պոլիս կը ղրկեն: Մերժումս օգուտ չունեցաւ: Արդէն թոյլ եւ տկար էի: Բանտարկութեանս համարեա թէ սկզբի օրերէն ջերմախտ ունեցայ անդադար եւ որմէ երկար ատենէն հազիւ բուժուեցայ: Ոստիկաններ զիս բռնելով ձիուն կռնակը դրին եւ ոտքերս փորի տակէն կապեցին: Առտուան մթնշաղին Վանայ ծովու եւ զայն շրջապատող լեռներու գեղեցկութիւնները դիտելով մնաս բարով ըսի հայրենիքիս, կարծելով որ այլեւս պիտի չտեսնեմ: Երեք ժամ վերջ Քօզանխսի մօտերը հանդիպեցայ իմ ընկերներէն Գրիգոր Խաչանեանին: Խնդրեցի իրմէ որ մեր տունը լուր տար իմ մասին, որ որպէս թէ Պոլիս կը տանին: Խոստացաւ անմիջապէս քաղաք վերադառնալ: Խոստումը կատարեր էր, ինչպէս վերջէն ինծ գրեր էին մայրս ու հօրեղբայրս:

Զորս ոստիկաններ կ'ուղեկցէին ինծ. ատոնցմէ մէկը մեր դրացի Լօլօի Շիւքրին էր, տասնապետ, որ կ'ըսէր թէ ինծ Սուլթան Համիտի մօտ կ'ուղարկեն: Կը խնդրէր որ իրեն համար պաշտօնի բարձրացում մը յաջողցնեմ: Ես ալ կը խոստանայի. բայց ձեւով մը համոզուած էի որ զիս տեղ մը պիտի սպաննեն: Սակայն, հակառակ կասկածմըտութեանս, 11 օր վերջ Երզրում հասանք եւ հոն ազատ արձակուեցայ:

Գիշերը զիս ուղարկելէ վերջ առտուն ալ մնացեալ Հայերը Արամի գլխաւորութեամբ դուրս էին հաներ եւ առօք փառօք, ինչպէս ժողովուրդը կ'ըսէ, Այգեստան էին փոխադրեր: Մեր բանտարկութիւնը ճիշդ 91 օր տեւեց:

Երանի՜ այդ յուսալից, տառապալից եւ ինքնամոռաց օրերուն:

(Տար. 12 եւ վերջ)

Նիւ - Ճըրզի - Ապրիլ 20, 1942

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿԻ ՍՈՒԼՈՑԸ

Մառեշալ Հինտէնպուրկ համբաւաւոր էր ծայրայեղօրէն հանդարտաբարոյ իր խառնուածքով: Ամէնէն տագնապալից պարագաներուն իսկ չէր կորսնցներ իր պաղարիւնութիւնը:

Իրիկուն մը, առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, ընդհ. բանակատեղիին մէջ, Վիլհելմ Բ., որ ընդհակառակն սաստիկ ջղայրացկոտ էր բնաւորութեամբ, ջղայնոտ կը ճեմէր սենեակին մէջ:

- Ի՞նչ կ'ընէք, երբ ջղայնացած ըլլաք ու չկարենաք հանդարտիլ, հարցուց ան յանկարծ Հինտէնպուրկին:

- Կը սուլեմ, պատասխանեց մառաջալը:

- Բայց ես երբեք չեմ լսած ձեր սուլելը:

- Որովհետեւ չեմ ջղայնացած, եղաւ երկաթեայ զինուորականին երկրորդ պատասխանը:

ԳՐՔԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼՈՒՄ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած հետաքրքրական ձեռնարկներից մէկն էր այն հանդիպումը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 20-ին, Մշակոյթի Տունը։

Ալֆորվիլեցիների հիւրն էր «Հայաստան, Ադրբէջան եւ Վրաստան անկախութիւնից մինչեւ խորհրդային իշխանութեան հաստատումը 1917 - 1923» (*) աշխատութեան հեղինակ, պատմական՝ գիտութիւնների դոկտոր Սերժ Աֆանասեանը։ Օրուայ նախագահ Արա Գրիգորեանի համառօտակի բնութագրումից յետոյ, գիտնականը ունկնդիրներին ներկայացրեց իր գրքի ամփոփ բովանդակութիւնը, յատկապէս շեշտը դնելով Թուրք - խորհրդային յարաբերութիւնների եւ Հայաստանի կացութեանը վրայ 1919 - 1921 թ. թ. միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում։ Ապա հեղինակը պատասխանեց ներկաների հարցերին եւ որից յետոյ տեղի ունեցաւ մտքերի աշխոյժ փոխանակութիւն։

Յայտնի է, որ 20-ական Թուականները մեր նորագոյն պատմութեան ամէնից աւելի կարեւոր եւ միեւնոյն ժամանակ ամէնից աւելի խրթին ու շատ տեսակէտներից չլուսաբանուած ժամանակաշրջանն է, ուստի եւ այս առումով դժուար է գերագնահատել Ս. Աֆանասեանի աշխատութեան նշանակութիւնը։ Ձեռնարկելու համար նման մի հետազօտութեան հարկ էր ունենալ նախ եւ առաջ քաջութիւն։ Քաջութիւն՝ ոչ միայն յաղթահարելու համար այն բազմապիսի խոչընդոտները, որոնք ծառանալու էին հետազօտողի առջեւ պատմական վաւերագրերի եւ այլ փաստաթղթերի փնտռտուքի ճանապարհին (հասկանալի է, որ դրանց հիմնական մասը դեռեւս փականքների տակ են Թրքական եւ խորհրդային դիւաններում), այլեւ անհրաժեշտ էր ունենալ իսկական պատմաբան - գիտնականի քաջութիւն, անաչառ, անկողմնապահ ձեւով մեկնաբանելու համար պատմական փաստերը։ Բարեբախտաբար Ս. Աֆանասեանը օժտուած է մեր օրերում ոչ այնքան տարածուած այս յատկանիշով։ Դրա արդիւնքն է այն, որ այսօր նա մեզ հրամցրել է մի աշխատութիւն, որը լինելով հանդերձ հետաքրքրութեամբ ընթերցուող մի գիրք, միաժամանակ հանդիսանում է ամենայն բարեխղճութեամբ իրականացուած մի հետազօտութիւն, որն անկասկած դեռ մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցի ապագայի պատմաբաններին։

Մենք նպատակ չունենք այստեղ ներկայացնելու գրքի ամբողջական վերլուծականը, Թողնելով դա մասնագէտներին (**), սակայն կարծում ենք, որ սխալուած չենք լինի ասելու, որ Ս. Աֆանասեանը իր այս աշխատութեամբ եկաւ լրացնելու մի շատ կարեւոր բաց Հայաստանի եւ Անդրկովկասի նորագոյն պատմութեան մէջ։

Մնում է յոյս յայտնել, որ ինչպէս ֆրանսահայ գաղութը, այնպէս էլ մեր միւս գաղթօջախները ըստ արժանւոյն կը գնահատեն Ս. Աֆանասեանի աշխատանքը, օգնելով այս արժէքաւոր գրքի տարածմանը։

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

(*) Editions L'Harmattan — Paris 1981.

(**) Այս գիրքը, երբ իբրեւ աւարտաճառ կը ներկայացնէր հեղինակը, մեր աշխատակիցը՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան, ներկայ գտնուելէ ետք անոր պաշտպանութեան, ընդարձակ յօդուածով մը «Յառաջ»ի մէջ կատարեց աշխատութեան վերլուծումը, այդ առթիւ նաեւ դիտողութիւններ, որոնց պատասխանեց հեղինակը՝ Ս. Աֆանասեան (Ծնթ. Խմբ.)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայկական Արուեստի Ցուցահանդէս Հայկական Խաչքար եւ Մանրանկարչութիւն

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, անցեալ տարի, 1981-ին, Յունուար 22-էն Փետրուար 9-ը, կազմակերպեց հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը, Մարսէյլի Արուեստի եւ Ճարտարարուեստի Սենեակի շէնքի շէնքին մէջ, Քանըպիէռի վրայ։ Ցուցահանդէսը գտաւ մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն մանաւանդ տեղացի ժողովուրդին մօտ։ Ատենին, «Յառաջ»ի մէջ լայն սիւնակներ յատկացուցինք։

Քաջալերուած արձանագրուած արդիւնքներէն եւ համաձայն իր կոչին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը նոյն տիպի եւ նոյն որակի ցուցահանդէսի մը եւս ձեռնարկած է, որ կը բացուի Յունիս 3-ին, այս անգամ նուիրուած Հայկական Խաչքարերուն եւ Մանրանկարչութեան։ Տեղի կ'ունենայ նոյն վայրին մէջ, մինչեւ Յունիս 14։

Ցուցահանդէսը կը վայելէ պատւոյ նախագահութիւնը Մարսէյլի քաղաքապետ եւ Ներքին նախարար՝ Կաստոն Տըֆէռի, որ ներկայ պիտի ըլլայ բացման հանդիսութեան (վերնիսաժը), Ուրբաթ, Յունիս 4-ին ժամը 18-ին։ Ցուցահանդէսը կը հովանաւորեն - շրջանային խորհուրդը, քաղաքապետարանի Մշակութային հարցերու կցորդը, Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Սենեակը, Փրովանս - Քոթ տ'Ազիւրի ճարտարապետներու Խորհուրդը։ Հայկական անձնաւորութիւններէ բաղկացած յանձնախումբ մը կը բերէ իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը։

Ցուցահանդէսի պատրաստութիւնը գործն է՝ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան կեդրոնին եւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան։ Երբեք շատ կրկնած պիտի չըլլանք այս հաստատութեան կատարած յոյժ գնահատելի աշխատանքը, որ ճարտարապետներէն յետոյ, ահա մեզի կը ներկայացնէ Հայոց մշակութային գոհարներէն՝ խաչքարերը եւ մանրանկարչութիւնը։ Բարձր որակի, մասնագիտական եւ սքանչելի գործ մը զոր կը տանի Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան կեդրոնը ի պանծացումն հայ մշակոյթին։

Ցուցահանդէսի տեւողութեան ընթացքին տեղի պիտի ունենան երկու դասախօսութիւններ, տեսերիզներու լուսարձակումով։ Առաջինը, բացման օրն իսկ, Հինգշաբթի, Յունիս 3-ին, ժամը 21-ին Մշակոյթի Տան մէջ, նուիրուած հայկական խաչքարերու. դասախօսն է՝ Փրոֆ. Ա. Ալփակօ Նովելլօ։ Իսկ, Ուրբաթ, Յունիս 11-ին, ժամը 20.30-ին եւ այս անգամ Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի Սենեակի սրահներուն մէջ, Հայկական մանրանկարչութեան նուիրուած ուր կը դասախօսէ Արբակ Մխիթարեան, ընդհանուր քարտուղար Պրիւսէլի Եկիպտագէտ Թագուհի Եգիպտաբանական հիմնարկութեան։

Ցուցահանդէսի եւ դասախօսութիւններու կապակցութեամբ լայնօրէն կ'արձագանգենք այս սիւնակներէն ներս։

Ուրեմն Հայկական Խաչքարերու ցուցահանդէսը Վիչէնցայէն, Պուսթօ Արսիցիոյէն եւ Միլանոյէն յետոյ կուգայ Մարսայլ. եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան գործնական աջակցութեամբ կ'ունեցուի Հայկական Մանրանկարչութիւնը։ Արդ, հայկական խաչքար եւ հայկական մանրանկարչութիւն միացած, առաջին անգամ Մարսէյլ է որ պիտի ցուցադրուին։

Անկասկած, ինչպէս ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսին, տեղացիները մեծ հետաքրքրութեամբ եւ մեծ թիւով պիտի այցելեն։ Յուսանք որ Հայերը եւս գան, տեսնեն ու հպարտանան։

Ամէն պարագային, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, ոչ մէկ ջանք խնայած է, ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առած է, ապահովելու համար կատարեալ յաջողութիւնը այս ձեռնարկին, որ պատիւ կը բերէ հայ ժողովուրդին ընդհանրապէս եւ հայ մշակոյթին մասնաւորապէս։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ՊՈՍԹԸՆ

Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 23-ի առաւօտեան բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցած են Դաշնակցային կառավարութեան շէնքին եւ Քեմպրիճի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ։

Նոյն օրը, երեկոյեան, Ուաթըրթաունի Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, ուր խօսք առած են Կարօ Մելքոնեան եւ Թամար Հաճեան։

Ապրիլ 24-ին, Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, 350 Հայեր ցոյց մը ըրած են Հանրային Պարտէզէն մինչեւ քաղաքապետարան, բարձրախօսներով կոչեր արձակելով եւ հազարաւոր թռուցիկներ ցրուելով։ Քաղաքապետարանի շրջափակին մէջ խօսք առած են Թաթուլ Փափազեան եւ Քէնէթ Մարթին։

Ապրիլ 25-ի առաւօտեան, հեռատեսիլի թիւ 5 կայանի խօսնակը հարցազրոյց մը ունեցած է Հայ Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչ Լեւոն Սարգիսեանի հետ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Ապրիլ 24-ին աւելի քան հազար Հայեր Նիւ Եորքէն, Նիւ Ճըրզիէն եւ այլ շրջաններէ, ցոյց մը կատարած են։ Թափօրը կանգ առած է Լինքըն Սենթըրի Տամրոշ Փարքին մէջ, ուր տեղի ունեցած է հանրաժողով մը։ Խօսք առած են Արա Գաբրիէլեան եւ Մկրտիչ Փանոսեան։ Ներկայ եղած են Թեմին Առաջնորդն ու հոգեւորական դասը։

Ապրիլ 25-ին «Փրինս Ճորճ» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ասուլիս մը, Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ։ Խօսք առած են Վահէ Սարաֆեան եւ Նորայր Էպլիղաթեան։ Ասուլիսը վարած է Արա Գաբրիէլեան։

ՏԻԹՐՈՅԹ

Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչում մը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին։ Ներկայ եղած են 400 հոգի։ Խօսք առնելով Նահանգային կառավարութեան ներկայացուցիչը դրական կերպով արտայայտուած է հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն մասին եւ դատապարտած ցեղասպանութիւնը։ Բանախօսած է Ժիրայր Լիպարիտեան։

LIVRES RECUS:

« HISTOIRE DES ARMENIENS »
Sous la direction de:
GERARD DEDEYAN
Editions Privat — Paris 1982

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

կը հանդիպէին, հովիւները, նապաստակները, եղնիկները, չագգալները, կրիաները և երբեմն ալ արջերը։ Հովիւները արտօնուած էին ճգնաւորի պարտէզէն գողութիւն ընել։ Եթէ ճգնաւորը տեսնէր հովիւ մը իր պարտէզին մէջ, հիւր էր, եթէ չտեսնէր՝ գողութիւն էր։ Հովիւներուն առջեւ նոյնիսկ բաց էր ճգնաւորին հիւղը։ Այդպէս էր նաեւ երբեմն այցելող արջերուն համար։ Արջերը եւս հովիւներուն պէս բաց կը գտնէին հիւղին դուռը, երբ ճգնաւորը այնտեղ չէր ըլլար։ Հիւղին մէջ կային մի քանի գիրքեր, անծանօթ լեզուով։ Պատերէն կախուած կային հիւանի մի քանի գործիքներ եւ որսի հրացան մը։ Հողէ ամաններու մէջ կային չորցած պտուղ եւ բանջարներ։ Յատակին ու պատերուն վըրայ փռուած կային աղուէսի ու արջի մորթեր։ Ճգնաւորը կը մշակէր սեխեր մեղրահամ, մանաւանդ ձմերուկներ բարակ կեղեւով, որ եթէ դանակի մը ծայրը դպնար կեղեւին՝ ամբողջ ձմերուկը կը ճեղքուէր յանկարծ։

Երեւանցի Մալխասը կը փնտռուէր ամէն կողմ պետութիւններու կողմէն. կը փնտռուէր Ռուսաստանի կողմէն, Կովկասեան մէջ կատարած անոր շատ յանդուգն որերին համար։ Կը փնտռուէր Պարսկաստանի կողմէն, որովհետեւ միացած էր յեղափոխական ուժերուն, տապալելու համար Շահերու աւանդական բռնատիրութիւնը։ Կը փնտռուէր Թուրք կառավարութեան կողմէ, որովհետեւ մասնակցած էր Սուլթանի մահափորձին ու Սեւ Ծովի նաւահանգիստներէն մէկուն մէջ պայթեցուցած էր Թրքական ռազմանաւ մը։ Տոքթ. Նայիրեան, կատակ մը ընելու համար կ'ըսէր յաճախ, որ եթէ Չիլիի մէջ յեղափոխութիւն պայթի, Երեւանցի Մալխասին մատը կայ։

Ջէրչի Կիրոս դժուարութեամբ բարձրացաւ լեռը իր փոքրիկ իշուկին հետ։ Ուրիշ անգամներ ալ հովիւներուն հարցնելով գտած էր ճգնաւորին տեղը. ընդարձակ հովիտի մը մէջ թաքնուած ուրիշ փոքրիկ հովիտ մըն էր Մալխասի խիկապէս գեղեցիկ ովասիսը, որուն կողերէն կը բարձրանային երկաթի պէս ժանգոտած ապառաժներ։ Ոեւէ օտարական եւ կամ ճամբորդ այնտեղէն չէր անցներ։ Էշն առջեւ ձգած, այդ երկաթեայ ապառաժներէն մէկու մը վար իջնելը բացառիկ երեւոյթ էր Մալխասին համար։ Մէկը՝ որ ուղղակի իրեն հետ գործ պիտի ունենար։ Ո՛վ գիտէ, գուցէ թշնամի մը։ Մալխաս իր կռակարանային պարթեւ հասակով դիտեց ձեռքը բռնած ճակատին՝ արգիլելու համար վերջալոյսին արեւը։ Աւելի ապահով ըլլալու համար, ան քալեց հիւղը ու հրացանը անութին տակ՝ կանգնեցաւ հիւղի դրան մօտ։

Կիրոսն ալ իր կարգին տեսաւ Մալխասին շարժումները։ Համբերեց, որ քիչ մը աւելի մօտենար, ձայն տալու համար։

— Հօ՛, հօ՛, Մա՛լխա՛ս...

Ձայնը արձագանգեց մի քանի տեղերէ ու երկարեցաւ այլազան գոյներով։ Հովիտը կարծես հազարանկանի հսկայ սըրինձ մը ըլլար։

Մալխաս սկսաւ զատել ձայնը։ Կարծես ուրիշ անգամ լսած էր այդ ձայնին երանգը, շեշտը, մանաւանդ որ իր վաղուց մոռցուած անունը կուտար։ Անոր այնպէս թուեցաւ, որ այդ անունին հետ վտանգ մըն էր որ առաջին անգամ ըլլալով կ'արձագանգէր հովիտին մէջ ու հովիտը պիտի պահէր այդ անունը յանձնելու օր մը հովին ու եղնիկին։

Անտարակոյս հայ մըն էր եւ իրեն ծանօթ մէկը։ Ձայնին երանգը կը մօտենար ու նորէն կը հեռանար։ Անծանօթը հետզհետէ աւելի կը մօտենար։ Մալխաս այս անգամ ինք սկսաւ քալել դէպի անծանօթը, հրացանը անութին տակ բռնած, իր յիշողութիւնը այլեւս չչարչըրկելու համար։

(Շար. 574)

ՄՏՔԵՐ

Մարդու մը մահը ողբերգութիւն մըն է, միլիոնաւոր մարդոց անհետացումը վիճակագրութիւն է։

ՍԹԱԼԻՆ

ՎԻԷՆ.– Այրի Տիկին Սիրվարդ Գութուճեան (ծնեալ Սառա Քիւրքճեան) զաւակները՝ Աննա, Սամուէլ, Տիկին Քնարիկ, Էմմանուէլ, Տիկին Ժոզեան, Տիգրան, Վազգէն, Անժէլ Մանուէլ Նորհատեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ, Արուսեակ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԳՈՒԹՈՒՃԵԱՆԻ
(ծնած Մարաշ, 1896)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29-ին եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 30-ին:

Այս առթիւ Տիկին Գութուճեան եւ հարազատները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աննիկ Փափազեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ:

ԿՈՉ

Ընդառաջ երթալով՝ Տիկին Էռնա Ջամալեանի բաղձանքին, որ նամակով մը ուղղուած Շրջ. վարչութեան կը չեշտէ ի մէջ այլոց.– «հօրս՝ Արշակ Ջամալեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, հիմնադիրներէն Ֆ. Կապոյտ Խաչի, ջերմ փափաքս է, որ հանգանակութիւն մը բացուի Ֆրանսա եւ արտասահման, մանաւանդ՝ Ամերիկա, ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին, որ ըստիպողաբար կը կարօտի վերանորոգման: Առ այդ եւ ձեր արտօնութեամբ կը բանամ այդ հանգանակութիւնը 1000 Ֆ.ի մասնակցութեամբ», Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը հանգանակութիւնը կը բանայ իր կայանին անհրաժեշտ նորոգութեանց համար.

CROIX-BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Comité Central
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Մայրերու տօնին առթիւ թէյասեղան մը Թաղին տարեցներուն համար, Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 15-ին:

Annexe de la Mairie
Salle Avenue Pasteur — Bagneux

գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Փեհլիվանեան երրեակը:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Փարիզեան Շրջանի Արենոյշներու եւ Թեւիկներու կողմէ: Կիրակի, Յունիս 6, ժամը 11-էն իրիկուն

Եկէք պատուելու հայ մայրերը, միաժամանակ հաճելի օր մը անցնելով:

Հայկական ճաշեր, տաք եւ պաղ պիւֆէ, խորոված եւ անուշեղէն:

Խաղերու եւ մրցումներու հաճելի յայտագիր, սկաուտական գործունէութեան նկարներու ցուցադրութիւն:

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆ. եւ այդ տոմսը կրնայ բերել նաեւ շատ հաճելի անակնկալ մը:

DOMAINE DE MORFONDE
77270 — Villeparisis

En cas de pluie, des salles sont prévues.
Communications:
— Autobus: de la Place Jean-Jaurès
— En voiture: prendre à la Porte de Pantin la route de Meaux, jusqu'au Domaine de Morfondé.

Pour tous renseignements plus détaillés téléphoner à midi ou le soir:
ԾЗ4. 22. 43

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

GALA
DE DANSES ARMENIENNES

Avec:
— 'Ensembe ANI de la Maison de la Culture Arménienne.
— Choréographe: Eva Arzouian-Balabanian
— Orchestre: NAREG DOURIAN

SAMEDI, 5 JUIN — A 21 H.
— Entrée 30 F. —

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է:

Մոնմորանսի երթալու համար.–
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

ԼԻՈՆ

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Յունիս 5, Շաբաթ օր կ. ե. ժամը 15-ին
Restaurant DELTA - 90 Cours La Fayette, Lyon

Կազմակերպութեամբ՝ Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան:

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւնները: Միութեան կազմակերպած տարեկան գրօսապտոյտին:

Այս տարի դէպի՝ ՊՕԺՈԼԷ

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

ԴԷՊԻ ՆՈՐՄԱՆՏԻ

Կիրակի, Յունիս 20-ին, օթօքարը կը մեկնի ժամը 9-ին, Շաւիլի Եկեղեցիէն:

Ժամբու ծախք՝ 25 Ֆ. եւ 10 Ֆ. պըզտիկներուն:

Արձանագրուիլ մինչեւ Յունիս 7-ի գիշերը:

Տիկին Քիւլչէեան 750 40 47 իրիկունները
Տիկին Քարաօղլանեան 750 10 85 ցերեկը

Présentation de «Histoire des Arméniens»

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
Vous invite à venir nombreux à la présentation, à l'occasion de sa parution, de l'ouvrage
« HISTOIRE DES ARMENIENS »
L'ouvrage, rédigé sous la direction du Prof. GERARD DEDEYAN, est un grand livre de référence couvrant l'ensemble de l'Histoire du peuple arménien.
700 pages, publié aux Editions Privat.
Seront notamment présents, parmi les autres — Le Prof. Gérard Dédéyan, Mme. Anahide Ter-Minassian, Mme. Claire Mouradian, M. Frédéric Feydit, M. Marc Ferro, Le Dr. Yves Ternon.
Les auteurs signeront l'ouvrage, que l'on pourra se procurer sur place.
JEUDI, 3 JUIN, A 20 H.
A la Maison de la Culture Arménienne de Paris, 17, Rue Bleue, 75009 Paris - Métro: Cadet

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ 8 ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12-ԻՆ

HOTEL GEORGE V

Ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին
Մասնակցութեամբ Մելքոն նուագախումբին:
Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

Փարիզ 233 41 74 — Անիէռ 799 41 19
Շաւիլ 750 40 17

Կարելի է դիմել նաեւ մասնաճիւղերու բոլոր անդամներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Երեքշաբթի Յունիս 8, ժամը 20.30-ին: Օրակարգ.– Ընտրութիւն նոր վարչութեան, ամէն Պոլսեցի որ կը բնակի Մարսէյլի մէջ, եւ վերջացուցած է 18 տարիքը, քուէարկութեան կարենալ մասնակցելու համար, պէտք է ապահովէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անդամ – անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

իր անդամատոմսը, դիմելով վարչութեան, փոխ - Նախագահ Հրաչ Էօտէնին:
241, Avenue du 24 Avril 1915 - 13012 Marseille
Tél.: 93. 08. 47

ԼԻՈՆ - ՊԷՆՕ — ԼԻՈՆ - ՊԷՆՕ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Յունիս 6-ին Մոնտրուի գեղեցիկ պուրակին մէջ, Պէնոյի մուտքին:
Առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն:
Կ'երգէ.– ՄԻՆԱՍ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ
Ժողովրդային երգիչ, (Հալէպէն):
Ընկերակցութեամբ.– Սայաթ - Նովա նուագախումբին:
Առատ պիւֆէ – խորոված, չի քէօֆթէ, հայկական ուտելիքներ:
Վիճակահանութիւն - Առաջին պարգեւը.–
Ութ օր ճամբորդութիւն, Հայաստան:
Նուէր՝ Սեւան ճամբորդական գրասենեակին կողմէ: Բազմաթիւ ուրիշ պարգեւներ:
Կազմակերպութեամբ. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին:
Լիոնի Հայ Մշակութային ընկերակցութեան:
Վիլէօրպանի Հայ Մշակութային Միութեան:
Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ս. Մօրիսի վերանորոգուած «Սալ տէ Ֆէթ»ի սրահին մէջ:
Ինքնաշարժերը զետեղել դաշտահանդէսի վայրին քով գտնուող Սանթր - Լըքլէրի բարքինկը:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 6, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պատարագէն ետք կը կատարուի Մատաղի Օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին բազմաձայն, եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի:

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ շրջակայքի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եկեղեցւոյ աւանդական Մատաղօրհնութեան:

UGARMENIENNE — HOMENETMEN
TOURNOIS INTERNATIONAL
DE
BASKET-BALL
Avec le concours de l'A.S.A.
Le Dimanche, 6 Juin — à partir de 9h.30
Salle: STADE JEAN BOUIN
4, Rue Jean Bouin — Issy-les-Moulineaux
Participants:
— J. ARMENIENNE SUISSE
— P. U. C.
— UGA - HOMENETMEN — Première
— UGA - HOMENETMEN — Reserve
— UGA - HOMENETMEN — Junior
BUFFET — BAR — TOMBOLA
Mini - Basket et Basket Saison 82/83
Garçons — Filles
INSCRIPTION SUR PLACE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Միքայէլ Եավէրի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.– Տէր եւ Տիկին Ժան Մընըրու Պոլիս հասնող գաղթականներուն 1000, Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 100 Ֆ., Գէորգ Էմէրեան եւ քոյրը Ազատուհի Թօփաքալեան Ե. Պ. 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թաշճեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ասլան Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ., Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100-ական Ֆ., Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 100 Ֆ., Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան՝ Պոլիս հասնող գաղթականներուն 200, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տուրսուն Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 200, Տէր եւ Տիկին Թորոս Աթոյեան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 250, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գալուստեան Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 300, Կիւլլիւտէրէ ընտանիք Սահակ – Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Ազարեան Պոլսահայ Մշակութային Հայրենակցական Միութեան, Օննիկ Վարժապետեան Պոլսահայ Մշակութային Միութեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Վարժապետեան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Իսկէնտէրօղլի Պոլսահայ Մշակութային Հայրենակցականին, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւզէլ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 200-ական Ֆ., Էօրէնճեան եւ Սարգիսեան ընտանիքներ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 500, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն Մայր Եկեղեցւոյ 200, Պոլսոյ գաղթականներուն 200, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100 Ֆ., Շաքարեան ընտանիք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Զօրպաճեան ընտանիք Թիւօլի հայկական միօրեայ դպրոցին 500, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Արման Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 100, Հայ Արենոյշներու Միութիւն Պոլսոյ գաղթականներուն համար 250, Պ. Զարդարեան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Ս. 100 Ֆ., Պ. Անդրանիկ Թումայեան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ 150 Ֆ., Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբ Պոլիս հասնող գաղթականներուն համար 200, Սեդա Սարգիսեան եւ զաւակները Պոլսոյ գաղթականներուն 500, Տէր եւ Տիկին Գինոսեան Համազգայինի հայկական դպրոցին 50 Ֆ.:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
3
JEUDI
3 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.183

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.183

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 19 - 26)

ԴՈՒԻՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաքներէն մէկուն աւերակներու հետազօտութիւններու պատմութիւնը կ'ընդգրկէ «Դուին քաղաքը եւ նրա պեղումները» ընդարձակ աշխատութիւնը, որուն երկրորդ հատորը լոյս տեսած է Երեւանի մէջ: Դուինը, որ աւելի քան եօթնուկէս դար է գոյութիւն չունի որպէս քաղաք, իր աւերակներուն մէջ լայն նիւթ կը պարունակէ այն ժամանակուան Հայաստանի տնտեսական ու արտադրական կեանքի, արհեստներու, առեւտուրի, մշակոյթի զանազան կալուածներու, ապրելակերպի, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու հետ ունեցած տնտեսական ու մշակութային կապերու ուսումնասիրութեան համար: Քաղաքի կանոնաւոր պեղումները կապուած են գրքի հեղինակ՝ ննջեցեալ փրոֆ. Կարօ Ղաֆադարեանի անունին: Բ. Աշխարհամարտէն ետք, քառասուն տարի, ան զբաղած է Դուինի պատմութեան եւ յուշարձաններու հետազօտութեամբ, ղեկավարելով Հայաստանի Ակադեմիայի հոն աշխատող գիտական խումբերէն մէկը: Կարգ մը ընդհատումներով ընթացիկ դարու սկիզբէն մինչեւ այսօր այդ վայրին մէջ կատարուած պեղումներու շնորհիւ բացայայտուած է թանկագին գիտական նիւթ: Դուինը կառուցուած է Արարատեան դաշտին մէջ ներկայիս Արտաշատի շրջանի քանի մը գիւղերու սահմաններէն ներս: Ունեցած է փոքր բլուրի մը վրայ զետեղուած միջնաբերդ, որ քաղաքի միւս մասին հետ կապուած է Ազատ գետի արուեստական հունի վրայ կառուցուած կամուրջներով: Պահպանուած են Արշակունի թագաւորներու պալատի պաշտպանական պահապահի աւերակները: Քաղաքի ճարտարապետական գլուխգործոցը եղած է հեթանոսական տաճարի տեղը Դ. դարու սկիզբը կառուցուած տաճարը, որ նոյնպէս աւերուած է: Հռչակաւոր վայրերէն եղած է միջազգային վաճառատունը: Պեղումներու ընթացքին ի յայտ եկած խարամի զանգուածները ցոյց կուտան, որ հոն գոյութիւն ունեցած է երկաթի ձուլարան մը: Անկէ զատ, Դուինի մէջ զարգացած է ոսկերչագործութիւնը, ապակեգործութիւնը, բրուտագործութիւնը: Արտադրուած յախճապակեայ առարկաները համարուած են աշխարհի մէջ լաւագոյններէն: Ցայտնաբերուած են բնակելի տուներու, զանազան այլ շէնքերու բեկորներ, որոնց վրայ կատարուած քանդակները արուեստի իսկական գլուխ-գործոցներ են:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՕԳՍԷՆ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Դնեպրոպետրովսկի (մէջ Օգսէն Միրզոյեան նուաճած է ծանրաբարձութեան Խորհ. Միութեան ախոյեանի տիտղոսը (56 քիլօ ծանրութեան դասակարգ), բարձրացնելով 270 քիլօ: 21-ամեայ երիտասարդ մարզիկը քանի մը տարի է, որ նուիրուած է ծանրաբարձութեան: Աշոտ Վիլասեանի ձեռքին տակ մարզուելով Օգսէն Միրզոյեան դարձած է աշխարհի երիտասարդներու ախոյեան, իսկ անցեալ տարի ալ արձանագրած համաշխարհային իր անդրանիկ մրցանիշը՝ ուսէն բարձրացնելով 158 քիլօ: Իրեն կը պատկանի նաեւ համամիութենական լաւագոյն ցուցանիշը ընդհանուր արդիւնքով՝ 277,5 քիլօ, որ հաւասար է Անդրէաս Լէցի (Արեւելեան Գերմանիա) համաշխարհային մրցանիշին:

Դնեպրոպետրովսկի մրցաշարքին, 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին երկրորդ հանդիսացած է Մոսկուայի Ողիմպիականներու արծաթէ մետալակիր Եուրիկ Սարգսեան: Հայ երկու մարզիկներու նպատակն է Խորհ. Միութեան կազմով մասնակցիլ Եուգոսլաւիա տեղի ունենալիք աշխարհի ախոյեանութեան:

Իր կարգին, ողիմպիական ախոյեան Եուրիկ Վարդանեան համաշխարհային չորս մրցանիշներ նորոգած է, 90 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Երկուշաբթի գիշեր եւ Երեքշաբթի (Ս. Նշանի Թաղամաս) շիի Ամալ շարժումի (սուրիամէտ) անդամներու եւ իրաքամէտ ու քիւրտ տարրերու միջեւ: Ութ մեռեալ եւ մօտ 40 վիրաւոր կայ: Չորեքշաբթի, Յունիս 2-ի, «Ազդակ»ը կը յայտնէր թէ այնքան բուռն եղած են կռիւները, որ հրշէջները ստիպուած եղած են սպասել անոնց դադրելուն, կարենալ հրդեհները մարելու համար: Բազմաթիւ հրադադարներ ինկած են Մանսուր պալատին դիմաց: Մթնոլորտը հանդարտած է միայն Երեքշաբթի կէս օրէ ետք:

ՔԼՕՏ ՇԷՅՍՈՆ Թունուզէն Տրիպոլիս (Լիբիա) անցաւ, ուր եւ վերջ կը գտնէր արաբական իր կարճ, շրջապտոյտը:

ՓՈՐԹ - ՍԹԱՆԼԻԻ ճակատամարտը միշտ անմիջական կը նկատուէր Չորեքշաբթի առտու, բայց Անգլիա յարձակման հրահանգը չէր տուած եւ հաւանական կը նկատուէր, որ այդ ձեւով Անգլիա վերջին առիթ մը կուտայ Արժանթինի քննելու անգլիական նոր առաջարկները:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախարարապետը Փարիզ եկած էր, առջի օր, քննելու համար իր երկրին Եւրոպայի Հասարակապետութեան անդամակցելու պայմանները եւ այս առթիւ դիտերը կը հաստատեն թէ տարակարծութիւններ կը մնան, ինչ կը վերաբերի Փարիզի եւ Լիզպոնի մօտեցման՝ այդ պայմաններուն մասին:

ՊԵԿԻՆ համաձայն է երրեակ (Իսրայէլ, Եգիպտոս, Միացեալ - Նահանգներ) հանդիպումի մը, խօսելու համար պաղեստինեան ինքնավարութեան մասին, աշնան: Իսրայէլի նախարարապետը նախապայման մը կը դնէ, սակայն, այն որ Եգիպտոս պօյքոթ չընէ Երուսաղէմի դէմ, որպէս ժամադրավայր այդ բանակցութիւններուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Վերսայլի վեհաժողովէն առաջ, յաջորդաբար ընդունեցաւ քաղաքական չորս գլխաւոր կուսակցութեանց չորս պարագլուխները՝ Ժան Լըքանիւէ, Ժորժ Մառշէ, Լիոնէլ Ժոսփէն եւ Ժաք Շիրաք: Այս վերջինը, ըստ սովորութեան, ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած է Էլիզէէն դուրս ելած ատեն, մինչ նախապէս ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղարը յայտնած էր թէ Նախագահին հետ քննած են տնտեսական եւ ընկերային մեծ թղթածրարները, գործազրկութեան դէմ պայքարելու միջոցները, միջազգային առեւտուրի հարցերը, դրամական քաղաքականութիւնները եւլն.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԱՄԱԿ ԴԷՊԻ ԱՆԴԵՆԱԿԱՆ...

=——=——=

Այսօր պատմութիւն մը ունինք մեր սիւնակին մէջ: Թէեւ անհաւատալի պատմութիւն մըն է, բայց իրական է: Կուգայ Գալիֆորնիայէ, տարօրինակութիւններու աշխարհէն, ուր այս անգամ թերեւս մրցանիշ մը կը կոտրուի մարդկային տխմարութեան շահագործման կալուածին մէջ:

Կէպըր անուն Ամերիկացի մը, որ 35 տարեկան է այսօր, 1978-ին դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր մայրը: Կը սիրէր զայն: Ուստի յուզուեցաւ: Վեց ամիս վերջ լսեց որ իր մօրը ամենամօտիկ բարեկամուհիներէն մէկն ալ մահամերձ է ու քաղցկեղի դէմ պայքարի մը վերջին օրերը կ'ապրի: Աղջկանը հետ այցելութեան գնաց անոր: Մահամերձը նայեցաւ՝ երկուքին ու ըսաւ. «Որքա՜ն դեղեցկացեր է աղջիկդ: Կ'ուզէի որ մայրդ գիտնար թէ որքան անուշիկ թոռ մը ունի հիմա»: Կէպըր յուզուեցաւ ու սապէս պատասխանեց. «Ուրեմն խնդրանք մը ունիմ: Եթէ անդենականի մէջ մայրս տեսնես, կը հաճի՞ս իրեն ըսել թէ որքան սիրուն թոռ մը ունի եւ թէ որքան կը սիրեմ զինքը»:

Այս խօսքին վրայ Կէպըր եւ մահամերձը արցունքի կաթիլներ հոսեցուցին: Բայց քիչ վերջ գաղափար մը արեւի նման լուսաւորեց Կէպըրի միտքը. ինչո՞ւ կարելի չըլլա՞յ մահամերձներու միջոցաւ պատգամներ, սիրազեղ նամակներ ղրկել անդենականի մեր սիրելիներուն: Ո՞վ կարօտներ չունի անհետացած մօր մը, հօր մը, բարեկամի մը, ծանօթի մը նըկատմամբ, ո՞վ բաներ մը, վերջին խօսք մը ղրկել չուզեր անոր. խօսք՝ զոր թերեւս ժամանակ կամ պէտք չէր ունեցած արտասանելու, երբ տակաւին այդ սիրելին կը գտնուէր հոս, մեր աշխարհին մէջ:

Կէպըր երկար մտածեց այս գաղափարին վրայ եւ անցեալ Դեկտեմբերին վերջապէս գործնական քայլ մը առաւ: Հիմնեց ընկերութիւն մը, որ նամակներ կ'ընդունի անդենականի հասցէով: Այդ նամակները կը յանձնուին մահամերձ հիւանդներու, աւելի ճիշդ, մահամերձ հիւանդներ անգիր կը սորվին այդ նամակները եւ կը խոստանան զանոնք նոյնութեամբ փոխանցել իրենց տէրերուն: Ընկերութիւնը, որ կը կոչուի «Դրախտի Միութիւն», համեստ գումարներ կը պահանջէ այս անգին ծառայութեան փոխարէն. 60 տոլար՝ 100 բառի, 40 տոլար՝ 50 բառի համար: Եթէ կ'աճապարէք ու կը փափաքիք շուտափոյթ առաքել ձեր նամակը, այդ պարագային փոքրիկ զոհողութիւն մը պիտի ընէք ու պիտի վճարէք 125 տոլար՝ 100 բառի համար:

Դեկտեմբերէն ասդին ընկերութիւնը աւելի քան 500 նամակներ առաքեց անդենական: Կարօտալից նամակներ, սիրազեղ զգացումներով լեցուն գրութիւններ, որոնք ողջոյններ, փափաքներ, նոր տեղեկութիւններ եւ դեռ ինչեր կը փոխադրեն անդին, մեզմէ յաւէտ բաժնուած սիրելիներու: Զէ՞ որ մարդիկ միշտ լաւ ըզգացումներ կ'արտայայտեն այդպիսիներուն նկատմամբ: Քիչեր միայն դառնութիւններ, կծու խօսքեր, նախատական տողեր ունին անդենական փոխանցելի, եւ ընկերութիւնն ալ արդէն կը մերժէ միջնորդել այդ տեսակներուն: Կ'ընդունի միայն սիրալիր նամակները: Առ այժմ կը մերժէ նաեւ այն նամակները, որոնք հասցէագրուած պիտի ըլլան դէպի դժոխքը: Սուրհանդակը կը մեկնի միայն դէպի Արքայութիւն: Որովհետեւ նամակատարները որոնք մահամերձ ազնիւ հիւանդներ են, Արքայութիւն պիտի երթան բոլորն ալ: Ընկերութիւնը առ այժմ չի խոստանար նաեւ անպայման պատասխան մը ապահովել ղրկուած նամակներուն: Ո՛վ գիտէ, ապագային այդ ալ կարելի պիտի ըլլայ թերեւս, բայց առ այժմ հարկ է գոհանալ պատգամներով, որոնք պիտի մնան առանց պատասխանի:

×

Է՛հ, գիտենք անշուշտ որ քաղաքակրթութեան անհամար բարիքներէն մէկն ալ այն տխմարութիւնն է զոր կը պարգեւէ մարդկութեան: Ինչո՞ւ այսքան կը յառաջդիմենք, այսքան կը զարգանանք, ինչո՞ւ այսպիսի հրաշքներ կը գործենք թեքնիք ու գիտական մարզերու մէջ, եթէ ոչ քիչ մը աւելի հանգստօրէն յանձնուելու համար նորանոր տխմարութիւններու ու անմիտ քմահաճոյքներու:

Հիմա ես ալ, քայլ յարմարցնելով մեր դարաշրջանի յառաջդիմութիւններուն, փայլուն գաղափար մը պիտի յղանամ: Հրատարակչատուն մը շուտով պէտք է տպագրէ եւ հրապարակ հանէ Նոր Տարիի, Ծնունդի, Զատկի, Ծննդեան տարեդարձի, Մայրերու օրուան ու ամէն տեսակ հանդիսաւոր առիթի յարմար շնորհաւորական քարթեր, որոնք ուղղուած պիտի ըլլան անդին մեկնած ամէն տարիքէ ամէն տեսակ սիրելիի ու բարեկամի: Այս կերպով մենք կրնանք անոնցմէ հատ մը անմիջապէս հայթայթել ու տեղը յանձնել, եթէ անդենականի օդակայանը հանդիպինք բարեկամի մը, որ կը պատրաստուի դէպի անդին թռիլ քանի մը վայրկեան վերջ:

Ռ. Հ.

ՀՄԱՅԵԱԿ - ՊԵՏՐՈՍ ԺԷ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Երկուշաբթի օր, Մայիս 31-ին, Վատիկան պաշտօնապէս կ'ընդունէր Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Կաթողիկոս - Պատրիարքի՝ Հմայեակ - Պետրոս ԺԷ.ի հրաժարումը, առողջական պատճառներով:

Հմայեակ Վ. Կէտիկեան ծնած է Տրապիզոն 1905, Հոկտ. 2-ին, քահանայ ձեռնադրուած է 1930-ին: 1964-ին կ'ընտրըուէր ընդհանրական աբբահայր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, նախապէս եղած էր մեծաւոր Հռոմի Մխիթարեան ընծայարանին եւ Ս. Ղազարի գործավար Վատիկանի մօտ: 1976 Յուլիս 3-ին կ'ընտրուէր կաթողիկոս - պատրիարք հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, յաջորդելով Իգնատիոս Արք. Պաթանեանի, որ հրաժարած էր նոյն տարւոյն Ապրիլին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ՊԱԽՏԱԿՈՐ»Ի ՀԵՏ ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱԼԷ ԵՏՔ «ԱՐԱՐԱՏ» Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

Խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցաշարքին, «Արարատ» Մայիս 29-ին՝ Տաշքենդի մէջ, տեղւոյն «Պախտակոր»ի հետ հաւասարութիւն մը (0 - 0) արձանագրեց, ամրապնդելով իր դիրքը՝ դասաւորման գլուխը, 17 կէտով: Միւս կողմէ, իր անմիջական մրցակիցը՝ Մինսկի «Դինամօ»ն, 1-ի դէմ 2 կէտով պարտուած է «Մետալիստ»էն, հետեւաբար «Արարատ» երկու միաւորի առաւելութեամբ կը մնայ դասաւորման գլուխը:

ԳԱՌԶՈՒԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ա.

ԽՄԲ.- 1981 Նոյեմբերին, Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան «Մարտիրոս Սարեան» մրցանակը կը շնորհուէր Գառզուի, կերպարուեստի կալուածին մէջ իր ունեցած վաստակին ի գնահատութիւն: Այդ առթիւ, «Սովետական Արուեստ» ամսագրի այս տարուան Փետրուարի թիւին մէջ Զուլֆա Օհանեան ընդարձակ յօդուածով մը ներկայացուցած է Գառզուի արուեստը եւ անոր յատկանիշները: Կուտանք նոյնութեամբ, առանց ճշդումներու, ինչպէս օրինակ՝ 1977-ի «յոբելեանը»...:

×

Գառզուն (Գառնիկ Զուլումեան) մի նկարիչ է, որի հռչակն ու ժողովրդականութիւնը ժամանակակից արտասահմանեան նկարիչների մէջ դժուար է գերագնահատել: Նրա ստեղծած աշխարհը, որ հիւսուած է շրջապատող աշխարհի ամենաճանաչելի տարրերից ու երեւութական պատկերացումներից, իր ողջ անսովորութեամբ ու բարդութեամբ հանդերձ, զարմանալիօրէն թանկ ու հարազատ է դարձել բազում արուեստասէրների: Նրա զուգորդումները, որ պարադոքսային են երբեմն, նրա գեղարուեստական լեզուի բազմատիճան պատկերաւորութիւնը, նրա ինքնայատուկ մտածողութիւնն ամփոփուած են այնպիսի յղկուած ու կատարեալ ձեւի մէջ, որ կարողացել են ճանապարհ գտնել դէպի մարդկանց սրտերը:

Դիւրութեամբ զուգորդելով իրարից միանգամայն հեռու առարկաներ, արուեստագէտի ու մտածողի ձեռքով ձուլելով դրանք մէկ միասնական ամբողջի մէջ, ստեղծելով վառ ու տպաւորիչ խորհրդանիշներ, որ շատերն իբրեւ դարի խորհրդանիշներ են ընկալում, Գառզուն իր արուեստում դրսեւորում է ոչ միայն սեփական ներքին մտքերն ու յոյզերը. մենք տեսնում ենք, թէ ինչպէս է նա պայքարում, տառապում ու հիանում աշխարհով, տեսնում ենք նրա փիլիսոփայական եւ գեղագիտական սիստեմի աստիճանական զարգացումը, սիստեմ, որ մշակուել է շատ ու շատ պայմանների հետեւանքով եւ, կուռ ու ամբողջական մնալով հանդերձ, չի կարող փոփոխութիւններ չկրել զարգացման ընթացքում: Միանգամայն ակներեւ է, որ Գառզուն տասնամեակներ շարունակ յամառօրէն ու խնամքով, մինչեւ մանրագոյն մանրամասերը կշռադատում եւ մշակում է իր գեղագիտական սիստեմն ու հետեւում է դրան: Գառզուի մեծութեան նկարչի համար այդ սիստեմը ստեղծագործական այս կամ այն խնդրի լուծումը հեշտացնող շաբլոն ու սխեմայ չէ, այլ տարիների յամառ աշխատանքով, տառապանքով ձեռք բերուած ստեղծագործական հաւատամք, անհրաժեշտ կոդեքս, որ յարգում ու թանկ է գնահատում վարպետը:

Գառզուն ծնուել է 1907-ին Հալէպում, սովորել Գահիրէի Գալուստեան վարժարանում: 1924-ից տեղափոխւում է Փարիզ, մէկընդմիշտ հաստատւում այստեղ, գեղանկարչութիւն ուսանում, յաճախում Ակադեմիայի նկարչական ազատ արուեստանոցները:

Գառզուն վաղ է սկսել մասնակցել փարիզեան ցուցահանդէսներին, իսկ 1939-ին կազմակերպուեց նրա անդրանիկ անհատական ցուցահանդէսը Փարիզում: Այդ ժամանակ Գառզուի անունը դեռ լայն ճանաչում չունէր, դեռ չէր աւարտուել նրա գեղարուեստական անհատականութեան ձեւաւորումը, եւ յիսունականների սկզբից միայն որոշարկուեց գառզուական գերիշխող ոճը, որ գրաֆիկական է իր հիմքում:

50-ական թուականներից սկսուեց Գառզուի արուեստի իսկական յաղթարշաւը ամբողջ Եւրոպայում, ինչպէս նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի, Ճափոնիայի եւ Ամերիկայի մշակութային կեդրոններում: Ժամանակակից նկարիչներից քչերը կարող են Գառզուի հետ մրցել ցուցահանդէսների թուով, այս կամ այն գործի կամ նկարաշարի համար ստացած պարգեւների ու մրցանակների քանակով: Նա Պատուոյ Լէգէոնի շքանշանակիր, Գրականութեան եւ արուեստի Ասպետ է, Հալմարկի եռակի մրցանակակիր, Իլ ար Ֆրանսի եւ մի շարք այլ մրցանակների դափնեկիր:

Գառզուն շատ է ճանապարհորդում եւ դա յաճախ արտացոլւում է նրա ստեղծագործութեան մէջ: Նկարչին առանձնապէս գերեց Իտալիան եւ նրա «Վենետիկ» նկարաշարը, «Ցայտնութիւն», «Փրովանս», «Երկրային դրախտ» եւ ուրիշ շարքերի հետ մեկտեղ, մեծ յաջողութեամբ ցուցադրուեց ամբողջ աշխարհում:

Նիւ-Եորք եւ Փարիզ, Գահիրէ եւ Սթրազպուրգ, Թոքիօ եւ Երեւան, Պէյրութ, Լոնտոն, Բրիւսէլ, Քէօլն, Ժընեւ – բնաւ էլ ոչ լրիւ այս անուանաշարքը կարող է թերեւս պատկերացում տալ Գառզուի անհատական ցուցահանդէսների ընդգրկման մասին:

Գառզուի անհատական, առաջին ցուցահանդէսը Երեւանում բացուեց 1966-ին նկարչի տանը, երկրորդը՝ 1977-ին ժամանակակից արուեստի թանգարանում: Եւ Գառզուի, իբրեւ նկարչի ու Հայի, համար անգնահատելի նշանակութիւն ունեցաւ այն պարագան, որ հայրենիքում նրա անդրանիկ ցուցահանդէսը բացեց հայ սովետական գեղանկարչութեան նահապետ Մարտիրոս Սարեանը՝ նրան որակելով որպէս արդի կերպարուեստի լաւագոյն ներկայացուցիչներից մէկը: Նոյն՝ 1966 թուականին Գառզուն Հայաստանի պետական պատկերասրահին նուիրեց իր վիմատիպ նկարներից աւելի քան 120-ը: Յետագայում նա Ժամանակակից արուեստի թանգարանին ընծայաբերեց տասնեակ վիմատիպ նկարներ:

1977-ին, ծննդեան 70-ամեակի առիթով, Գառզուն ընտրուեց Ֆրանսիայի գեղարուեստից ակադեմիայի անդամ: Յոբելեանի հանդիսութիւնները, որ նկարչի ցանկութեամբ յետաձգուեցին եւ տեղի ունեցան 1979-ին, վերածուեցին ցոյցի յանուն ճշմարիտ, մարդասիրական արուեստի: Մտահոգուած ժամանակակից արեւմտեան արուեստի ճակատագրով, Գառզուն ասաց իր ելոյթում. «Մենք ոտք ենք դրել մի շրջան, որ յատկանշում է գեղանկարչութեան վախճանով ... քանդակագործութիւնն ու գեղանկարչութիւնն այսօր յօրինւում են բառերից ու նախադասութիւններից»: Ապա Գառզուն ամենաջերմ խօսքերն ուղղեց Սովետական Հայաստանին: Յաջորդ օրը շատ լրագրեր իրենց էջերը նուիրեցին Գառզուի հետաքրքիր, պրոբլեմային ելոյթին: Սա խոստովանութիւնն էր այն բանի, որ Գառզուի արուեստը երեւոյթ է դարձել ե՛ւ Ֆրանսիական, ե՛ւ հայ արուեստի համար:

... Գառզուի տաղանդի ուժն ամէնից առաջ թէ իր ժամանակի եւ թէ մարդկային իւրաքանչիւր անհատի ձայնին համահնչուն լինելու մէջ է, առանց միտումնաւոր պարզունակացման հասկանալի լինելու եւ միաժամանակ բարդ հասկացութիւնները պարզ ու մատչելի արտայայտելու մէջ: Գառզուն գտել է իր ուղին՝ ոչ մէկին չնմանակելով, չկրկնելով, եւ ընթանում է այդ ուղիով խիստ բնական ու անխոտոր: Սակայն Գառզուի ճանապարհը չի կարելի հարթ ու հեշտին համարել: Նրա ստեղծագործութեան որոշ մեկուսացուածութիւնը խօսում է ոչ թէ աւանդոյթների ժխտման, այլ սոսկ Գառզուի արուեստում դրանց ուրոյն բեկման մասին:

Նման գեղարուեստական աշխարհն անհնար է ստեղծել արհեստականօրէն կամ հնարել: Գառզուն ապրում է այդ խստաշունչ, խորհրդաւոր ու գեղեցիկ աշխարհում: Նրա 50-70-ական թուականների ամբողջ ստեղծագործութիւնը կարելի է դիտել իբրեւ միասնական սիմֆոնիա: Բոլոր նկարաշարերն ասես բխում են իրարից եւ շարունակում ամբողջական մի գիծ, ամէն բան ենթարկուած է ինչ-ինչ ներքին տրամաբանութեան եւ ասես փոխթափանցուած: Գառզուի աշխատանքներում իշխում է կատարեալ պայմանականութիւնը: Նկարիչը չի ձգտում ապստրակցիաների, ընդհակառակն, մինչ աչքի առաջ ունի ոչ թէ ինչ-որ վերացական հասկացութիւն կամ առարկայ, այլ շատ որոշակի մի բան: Սակայն պէտք է նկատի առնել, որ Գառզուն չի նկարում բնօրինակից: Արուեստագէտի ստեղծագործական ինտուիցիայով ծնունդ առած, արուեստանոցի պատերի մէջ ամփոփուած, բայց եւ այդ պատերից դուրս ընկալուած ու զգացուած աշխարհ - ահա այսպիսին է Գառզուի աշխարհը: Եւ թւում է, թէ նկարիչն ամէն անգամ սոսկ փոքր - ինչ ետ է տանում իր աշխարհը ծածկող վարագոյրը՝ երբեք մինչեւ վերջ չբացելով այն գաղտնիքը, որն էլ հէնց նրա նրբագեղ ու ռոմանտիկ արուեստի հմայքն է:

Ֆրանսիացի ժամանակակից արուեստաբան Փիէռ Վիքարի կարծիքով, Գառզուի մօտ նկարը խորհրդանիշն է այն բանի, ինչ նախորդում է պատկերին: «Գառզուն բացառիկ վարպետութեամբ նկարում է եւ կերպարանափոխում, որ շատ քննադատների առիթ է տալիս պնդելու, թէ նրա ստեղծագործութիւնը տեսիլքային է, անիրական, ֆանտաստիկ ... Ոստայնների թանձրուկներ, լուսատուներ, ալիքների բեկբեկումներ, նաւակներ ու երկնաքերներ, հորիզոն - սահման, մի աշխարհ, ուր տեսանելին եւ անտեսանելին զուգակցուած են... Եւ մինչ այդ ամէնը տարօրինակ է, կախարդական, բանաստեղծական ու սովորական», - գրում է Փիէռ Վիքարը:

Ամէնից յաճախ Գառզուին հոգեհարազատ նկարիչներ են համարում Վաթոյին, Քոլոյին, Ուտրիլյոյին, Քանալեթոյին: Սակայն Գառզուն ստեղծեց նոր ոճ, որով առանձնանում է նրա ստեղծագործական անհատականութիւնը: Պատահական չէ, որ «Գառզուի գիծ», «Գառզուի գոյներ» արտայայտութիւնները Ֆրանսիայում օգտագործւում են իբրեւ նկարչի ստեղծագործական ձեռագրի անկրկնելիութեան յայտանիշ: Գառզուի գիծը, որ մերթ սահուն է և ճկուն, մերթ ընդհատուն ու բեկ - բեկ, ասես դէմ է առնում անհամար փշերի ու խաչընդոտների կամ գնդասեղների գլխիկների, - այդ գիծը ներդաշնակութիւն ստեղծելու եւ իսկոյն էլ տագնապի, անհանգստութեան զգացումով ներդաշնակութիւնը խախտելու նպատակ ունի: Այս ներքին պարադոքսը Գառզուի համար աշխարհն ըմբռնելու ներյատուկ եւ ամբողջական եղանակ է: Հասու լինելով աշխարհի գեղեցկութեանը եւ միաժամանակ անհանգստանալով նրա ապագայի համար, Գառզուն կեանքի է կոչում խիստ արտասովոր կոմպոզիցիաներ՝ ամենաանսպասելի եւ անսովոր տօնայնութիւններով: Սակայն Գառզուի իւրաքանչիւր աշխատանքը համոզում է մեզ, որ նկարիչը աշխարհը տեսնում է հէնց նման գամմայով: Գոյնի նուրբ զգացողութիւնը, դրան տիրապետելու բարձր կուլտուրան էլ հէնց թոյլ են տալիս, որ նկարիչը գոյնն օգտագործի նման կշռադատուած եւ խորիմաստ չափաւորութեամբ: Օժտուած լինելով չափի մեծ զգացումով, Գառզուն կարողանում է իր արուեստում առաւելագոյնս բանաստեղծականացնել առարկան, առաւելագոյնս յուզել ստեղծուած պատկերով, բայց եւ միաժամանակ նրա գործերում խստապարզ գեղեցկութիւնը երբեք չի հասնում սիրունութեան:

ԶՈՒԼՖԱ ՕՀԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՏՏՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

1

Իլյա Վասիլեւիչ Տոլբուխինն այն կարծիքին էր, որ մարդս աշխարհ գալուց յետոյ, առհասարակ որեւէ նպատակի համար է ապրում եւ որպէսզի այդ նպատակին հասնի՝ որեւէ արհեստ, մասնագիտութիւն է ձեռք բերում:

Շատ կարճ ժամանակում Իլյա Վասիլեւիչը եկաւ այն համոզմանը, որ իր տանն ապրող գերմանական զինուոր Օտտօ Վէյմանի նպատակը, ինչպէս եւ նրա արհեստն ու մասնագիտութիւնը՝ ասես հաւակերութիւնն ու ձուակերութիւնն էր:

Հէնց սկզբից իրեն այդպէս ներկայացրեց Օտտօ Վէյմանը:

Առաջին օրը, երեկոյեան դէմ, երբ գիւղի աւագը Իլյա Վասիլեւիչի տունը բերեց գերմանական այդ զինուորին, որպէսզի նա մինչեւ ուրիշ վայր փոխադրուելը բնակուի այնտեղ (ի հարկէ տանտիրոջ հաշուին), Իլյա Վասիլեւիչը գերմանական այդ զինուորի դէմքին նայելով՝ հասկացաւ, թէ ինչպիսի անկուշտ հիւրի հետ պէտք է գործ ունենար ինքը:

Այդ նիհար ու բարձրահասակ գերմանական զինուորը սենեակ մտնելուն պէս, դեռ տանտիրոջ հետ չծանօթացած, դեռ շրջապատը չդիտած՝ անմիջապէս հայեացքը յառեց, ճաշասեղանին, եւ այնտեղ երկու ձու նկատեց: Ասես նրա մարած աչքերը փայլատակեցին: Նա իսկոյն վերցրեց այդ ձուերը, խփեց իրար, ջարդեց ու նետեց բերանը, ինչպէս հացթուխն է խմորի գունդը փռի մէջ դնում: Դէն շպրտելով արդէն խժռած ձուերի կեղեւները՝ նա նոր միայն սկսեց դիտել շուրջը՝ էլի ուտելու նոր բան գտնելու նպատակով:

Ծերունի տանտէրը թաւ յօնքերի տակ քողարկուած սեւ ու մեծ աչքերը սեւեռեց Գերմանացու վրայ, մէկ ուզեց այնպէս զարկել նրա վզակոթին, որ ոչ միայն այդ երկու ձուերը, այլեւ նրա մինչ այդ խժռածը դուրս թափուի նրա բերնից, սակայն զսպեց իրեն, զսպեց որովհետեւ անզօր ու անպաշտպան էր զգում իրեն, իսկ գիւղում դեռ իշխում էր Գերմանացին: Նա զսպեց իրեն, սակայն նրա կրծքում եռաց կսկիծը եւ աչքերում արցունքի կաթիլներ երեւացին:

Յետոյ Մարիա Եակովլեւան, տանտիրուհին, գերմանացու համար ընթրիքի նախապատրաստութիւն տեսաւ. այդ նրա սրտով չէր, բայց չանել չէր կարող:

Մի քանի րոպէ յետոյ սեղանի վրայ հաց ու պանիր երեւաց:

Գերմանացի զինուորը տհաճութեամբ նայեց այդ ուտելիքին: Նա հայեացքը յառեց տանտիրուհուն եւ իր բարակ ձայնով մրթմրթաց.

- Կո՛ւրի, եա՛յկի:

Իլյա Վասիլեւիչն ու Մարիա Եակովլեւան հասկացան, որ գերմանացին դժգոհ է իրեն մատուցած ընթրիքից, եւ հաւ ու ձու է ուզում:

Ծերունին գերմանական զինուորին ձեռքերի ու մատների շարժումով հասկացրեց, որ իրենք հաւ չունեն եւ եթէ լինի էլ՝ հիմա արդէն ուշ է, համարեա թէ գիշեր, հաւի մասին կարելի է մտածել վաղը:

Օտտօ Վէյմանը նոյնպիսի շարժումներով ասաց, որ նրանք անպայման հաւ ունեն չունենային՝ սեղանի վրայ երբեք էլ ձու չէր լինի: Նա ասաց նաեւ, որ տանտէրերը թող ուշ լինելու մասին երբեք չմտածեն, ինքը աւելի շուտ քնելուց կը հրաժարի, քան թէ ուտելուց:

Իլյա Վասիլեւիչն ու Մարիա Եակովլեւան լուռ նայեցին իրար:

- Կո՛ւրի, կո՛ւրի, - յամառօրէն կրկնեց իր պահանջը Օտտօ Վէյմանը:

Համարեա արդէն կէս - գիշեր էր, երբ տանտիրուհին սեղանին վրայ դրեց եփած մի հաւ:

Գերմանական զինուորի դէմքը փայլեց: Նա անմիջապէս յարձակուեց եփած հաւի վրայ՝ ասես հէնց որսկան շունն է յարձակւում իր անպաշտպան որսի վրայ:

Երբ Օտտօ Վէյմանն արդէն կերել էր ամբողջ հաւը, ձեռքերը շփեց իրար եւ նայելով տանտիրուհուն ու տանտիրոջը, ժպտաց ու դարձեալ իր բարակ ձայնով մրթմրթաց.

– Խարո՛շ կուրի, ռուս կուրի օչէն խարոշ:

Յետոյ գերմանական զինուորը մտաւ անկողին եւ մի րոպէ անց սենեակը լցուեց նրա խռմփոցով:

(Շար. 1)

ՉԸՐՉԻԼԻ ՍԼԱՔՆԵՐԷՆ

Սըր Ուինսթըն Չըրչիլ կարծիքները իր վաղեմի բարեկամ եւ Աշխատաւորական Կուսակցութեան երբեմնի ղեկավար Էթլիի մասին.

- Կը մեղադրեն զայն մինչ, թէ կը խօսի առանց բան մը ըսելու: Ծիշդ է այս մեղադրանքը, որովհետեւ ...

ՄԵՐ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ՅՈՒՆԻՍ

Յունիս ամսուան անունը կը կապուի լատիներէն Յունիուս ածականին, որ բառացի կը նշանակէ «Յունոնայի»: Հռոմայեցիները իրենց վեցերորդ ամիսը կը կոչէին Յունիուս մենսիս («Յունոնայի ամիսը») կամ ուղղակի Յունիուս:

Ո՞վ էր այդ Յունոնան:

Նախ ըսենք, որ Յունոնա բուն լատինական չէ, այլ եւրոպական լեզուներու մէջ առնուած է հին ժամանակ: Հռոմէական աստուածուհիի անունը եղած է Յունօ, որուն սեռականի (Յունոնիս) հիմէն կազմուած է Յունոնա անունը:

Յունոնա մեծ դէմք մըն է հռոմէական դիցաբանութեան ու առասպելաբանութեան մէջ. ան Սատուրնոսի եւ Հերայի աղջիկն էր, Արամազդի քոյրը եւ նոյն ատեն ... կինը (ի մէջ այլոց, անոր մայրն ալ միաժամանակ հօրաքոյրն էր): Մնանցով այդքան ազնուական՝ ինք ալ մեծութիւններու կեանք շնորհած է. յիշենք՝ Վուլքանոսը (Հրաբուխ), Մարսը (կը յիշէ՞ք Մարտ ամսուան անունը, որուն «կնքահայրն» էր այս Մարսը) ... Անոր համար աստուածներու մայր Յունոնայի անունը գրականութեան մէջ յաճախ կը յիշուի «Թագուհի» մակդիրով:

Յունոնա եղած է պահպանիչը ամուսնութիւններու, հովանաւորը՝ ծննդականներու: Այս վերջին պատճառով ան «չամուսնացած է» ուրիշ մակդիր մըն ալ՝ «ծննդաբերող»: Աւելցնենք, որ հին յունական դիցաբանութեան մէջ այս Յունոնային դէմք ու ճիշդ կը համապատասխանէ Հերա աստուածուհին:

Հնա թէ ինչպիսի «հերոսուհի»ի նուիրուած է մարդկութեան վեցերորդ ամիսը. անգլերէն՝ Ճուն, ֆրանսերէն՝ Ժիւէն, գերմաներէն՝ Եունի:

Հոս նշանակալիցն այն է նաեւ, որ Յունիսը կնոջ ի պատիւ կոչուած երկրորդ ամիսն է (առաջինը Մայա-Մայիսն էր):

Հայոց հեթանոսական տոմարով վեցերորդ ամիսը կը կոչուէր արաց, որ կը համապատասխանէր ներկայի Յունուար 8-էն Փետրուար 7-ի մինչեւ ինկած ժամանակաշրջանին: Դժբախտաբար, մեր ստուգաբանական բառարաններն այս անունին ծագման մասին որեւէ գիտական բացատրութիւն տակաւին չեն տուած:

Պէտք չէ մոռնանք, սակայն, որ հայկական ամիսներու անունները կապուած են շարժական տոմարի հետ: Ուստի նոյնիսկ հոն ուր կը տրուի անոնց ստուգաբանութիւնը, դարձեալ անհրաժեշտ է վերապահութեամբ մօտենալ:

Դարձնենք մեր միտքը. Հայկական հինգերորդ ամսուան անունը, ինչպէս տեսանք, քաղոց էր եւ ստուգաբանօրէն կը նշանակէր «զուգաւորութեան ամիս»: Մոր նման ամիս էր իրականութեան մէջ այդ շրջանը անասուններու ոչ թէ զուգաւորութեան, այլ ծինի շրջանն է: Ասիկա կը նշանակէ, թէ ժամանակ մը այս ամսուան անունը եւս տեղը փոխած է:

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Անարատ Յղութեան Քոյրերու Հաստատութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). - Բացուած 1958-ին, Պօմոնի հայաբնակ շրջանին մէջ, Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու դըպրոցը, իր մանկապարտէզով եւ նախակըրթարանով, առանց աղմուկի, բայց հաստատ քայլերով հասած է արդէն իր հիմնադրութեան 25-ամեակի սեմին:

Ընթացիկ տարեշրջանին կը հաշուէ շուրջ երկու հարիւր աշակերտ որուն եօթանասունը հայ: Ուրախալի երեւոյթ, քանի դեռ մերձաւոր անցեալի, հայ աշակերտներու թիւը կը սահմանափակուէր տասնեակի մը:

Դպրոց մը որ կուտայ ամէն ապահովութիւն եւ նիւթապէս մատչելի: Կըրթական նախարարութեան կապուած անորմէ, ինչ որ երաշխիք մըն է ուսուցչական անձնակազմը կը ստանայ անոնցմէ, ինչ որ երաշխիք մըն է ուսուցչուհիներու որակումին տեսակէտէն: Կրթաթոշակը, վաթսուն ֆրանք ամիսը: Իսկ, կարեւորագոյնը առաքինազարդ հայ քոյրերու նուիրումն է: Պատրաստուած հայուհիներ, որոնց համար հայ մանուկներու դաստիարակութիւնը եւ կրթութիւնը առաքելութիւն մըն է եւ ոչ նիւթական ասպարէզ մը: Ուխտած են ծառայել Աստուծոյ եւ ազգին. այս նուիրական ճամբուն վրայ ոչ մէկ ճիգ չեն խնայեր: Անձնուրաց դաստիարակներ, որոնք իրենց բոլոր կարելիութիւններն ու կարողութիւնները ի սպաս կը դնեն հաւաքականութեան: Կը յուսանք որ հեռու չէ այլեւս այն օրը երբ դպրոցը պիտի լեցուի միայն հայ աշակերտներով: Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու երազը, այն ատեն, իրագործուած կ'ըլլայ: Այլ առիթներով չեշտած ենք թէ, նախ զօրացնել, ամրապնդել եղածը եւ յետոյ նորին մասին մտածել: Դարձեալ նոյն տեսակէտին վրայ ենք: Լեցնենք հայ աշակերտներով այս հաստատութիւնը, մանկապարտէզ եւ նախակրթարան, թող նեղ գան անոր սահմանները հայ թեկնածուներուն, եւ ապա անցնինք այլ նախաձեռնութիւններու:

×

Կիրակի, Մայիս 16-ին, ներկայ եղանք Անարատ Յղութեան քոյրերու կազմակերպած տարեվերջի հանդէսին: Ներկայ եղանք ու տեսանք բեմին վրայ, եօթանասունի մօտ այդ հայ աշակերտները, հայկական տարազներով: Տեսանք եւ գոհունակութեամբ լեցուեցանք, լսելով այդ աշակերտներու շրթներէն յստակօրէն դուրս ցայտող լեզուն մեսրոպեան: Գեղեցիկ խմբերգներով, արտասանութիւններով, անհատական թէ հաւաքական, հայկ. պարերով, փոքրիկները համակրելի ժպիտներով տուին իրենց լաւագոյնը, արժանանալով ներկայ հոծ բազմութեան ջերմ ծափահարութիւններուն: Կը գնահատենք բոլորը անխտիր. կը գնահատենք նախ անոնք, որոնք չունին սպառեցին պատրաստելու համար ճոխ եւ հաճելի յայտագիր մը: Դպրոցի վարչութեան անունով խօսք առաւ Վէնսան Բարմաքըրզեան, չեշտելով հայ լեզուի անհրաժեշտութիւնը, որպէս կարեւորագոյն ազդակ մեր ինքնութեան, որպէս կարեւորագոյն զէնք մեր գոյատեւման, հայ մշակոյթի պահպանման: Լեզուն բառ, հզօրագոյն կապն է որ կը միացնէ տարասփիւռ հայը: Իսկ, հայ դպրոցը անխորտակելի ամրոցն է հայ ժողովուրդի տեւականութեան, ազգապահպանման առաջին եւ ամէնէն ամուր օրրանը: Յետոյ, Վէնսան Բարմաքըրզեան վեր առաւ Անարատ Յղութեան քոյրերու ազգաշէն գործունէութիւնը, գիտակից նուիրումը եւ հակիրճ պատմականը ըրաւ դպրոցին: Կոչ ըրաւ թիկունք կանգնելու նման հաստատութեան մը, փրկել հայ լեզուն, հայ դպրոցին, հայ մշակոյթին, որպէսզի Ալիշանի խօսքերով՝ «իմանան ազգեր թէ Հայք չեն անցեր»: Ներկայ էր սոյն ձեռնարկին Սարգիս վրդ. Դաւիթեան, ժողովրդապետ Մարսէյլի եւ շրջանի հայ կաթողիկէ համայնքին:

Հանդէսին խօսնակն էր Արամ Շէխիկեան, որ յայտագրի աւարտին, շնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ, ջերմօրէն կոչ ըրաւ հայ ծնողքներուն որ իրենց զաւակներով լեցնեն այս դպրոցը:

Կոչ մը որուն կը ձայնակցինք: Այս դպրոցը պէտք է այլեւս տարուէ տարի բարձրացնէ թիւը իր հայ աշակերտներուն: Ազգապահպանում, գոյապայքար, հայկական դատ կը սկսին հայ լեզուի նախադրեալով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

=———=———=

Ամմանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ին տեղի ունեցած է ոգեկոչման երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են երեքհարիւր հոգի: Նախագահած է հոգեւոր հովիւ Վահան վրդ. Թոփալեան: Բացումը կատարած է Ա. Թալաթինեան: Օրուան առաջին բանախօսը՝ Կ. Յովհաննէսեան (Պէյրութէն), ներկայացնելէ ետք ըՍփիւռքի մեր երեք սերունդներուն Ապրիլեան ոգեկոչման մթնոլորտը եւ մեր ժողովուրդին սուսար խաւին ապրումները, դիտել տուած է, թէ «նոր հանգրուանի մը սեմին կը գտնուինք, որուն մէջ մեծ դեր ունի հայ երիտասարդութիւնը, որ իրաւունք չունի հանդուրժելու մեզի պարտադրուած վիճակը եւ հեռուէն դիտելու ազգային կեանքը»: Երկրորդ բանախօսը՝ Յ. Թապաքեան (դարձեալ Պէյրութէն), կեդրոնացած է Թրքական հակազդեցութեան վրայ եւ առաջարկած որ «տեղեկատուական կեդրոն մը հիմնըւի, որպէսզի իր կարգին հակազդէ Թուրքիոյ սուտերուն եւ պատմական խեղաթիւրումներուն, ինչ կը վերաբերի հայ ժողովուրդին եւ Հայկ. Դատին»: Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուած է, բաղկացած երգերէ եւ արտասանութիւններէ:

Մ Տ Ք Ե Ր

Երիտասարդութիւնը գիտէ ի՛նչ որ չուզեր, գիտնալէ առաջ թէ ի՛նչ կ'ուզէ:

ԺԱՆ ՔՕՔԹՕ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Համազգայինի ակումբին մէջ, Ապրիլ 24-ին, հաւաքուած են «Թոռոսոմ»պատանեկան միութեան եւ Ս. Ե. Մ.ի «Դրօշակ» մասնաճիւղի երիտասարդ - երիտասարդուհիները, որոնք ցոյց մը կատարած են մինչեւ գերեզմանատուն եւ ծաղկեպսակներ դրած հայ նահատակաց յուշարձանին: Երեկոյեան, ակումբի բակին մէջ, բազմահարիւր Հայերու ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչումը, որուն բացումը կատարած է Համազգայինի Վարչութեան ատենապետը՝ Ժոզէֆ Ղազարեան: Բանախօսած է Մարի Պապիկեան, որ համառօտ նկարագրելէ ետք Եղեռնը, դաղթը եւ անոնց ահաւոր հետեւանքները, կոչ ըրած է «պայքարելու բոլոր այն երեւոյթներուն դէմ, որոնք մեր մէջ կը տկարացնեն «Հայը» եւ մեզ կը տանին դէպի այլասերում»: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է պատանեկան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սառա Մաթոսեանի. ներկայացուած է կենդանի պատկեր մը՝ «Հողի եւ արեան ճանապարհով»:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 13-ի առաւօտեան, պատարագած է Կոմիտաս վրդ. Օհանեան, ընդառաջելով Արիստոտէլեան Համալսարանի աստուածաբանութեան ճիւղի ուսանողներու եւ դասախօսներու փափաքին, մօտէն ծանօթանալու նպատակով հայ եկեղեցւոյ ծէսին: Յաւարտ պատարագի՝ Կոմիտաս վրդ. խօսած է (յունարէն) հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ կրօնքի մասին: Եղած են հարցումներ ուսանողներու կողմէ, որոնց պատասխանած է դասախօսը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Էհ, ինչպէ՞ս ճանչնար մինչեւ Կիրոս վար չառնէր իր քիւրտի քօղը: Ան որիչ անգամ չհրչի սնտուկով տեսած էր: Կիրոսին հետ կարծես դուրսի պայքարող աշխարհն էր որ կը մտնէր իր հոմի խաղաղութեան մէջ: Պայքար՝ կեանքի, մարդոց բարօրութեան, ազատութեան համար. կռիւ սուրի, նետուած ռումբի, կործուած կառքերու, կիսուած գլուխներու ու ձիերու ծանր հայեվարքներու: Վերջապէս աշխարհը՝ բարակ մէջքով, հովահարով կիներու, սէրերու, յուսախաբութիւններու: Մալխասի աշխարհային յիշողութիւններն էր որ Կիրոս հովտէն վար կը բերէր իր փոքրիկ խուցով: Երբեմ կովկասն էր, Պարսկաստանը, Պոլիսը, մինչեւ իսկ մառած Մակեդոնական շարժման մէջ, իսկ հիմա՝ խաղաղ անկիւն մը արեւոտ ու կանանչ, ուր միջատի մը ջըզջոցը ու ծաղիկի մը աճումը իր սիրտը կը լեցնեն: Կը հսկէ բանջարներու ծլիլը ու կարծես նոյնիսկ կը լսէ անոնց «ցաւն ու հրճուանքը»: Կարծես հետզհետէ աւելի կ'ըմբռնէ գաղտնիքը ստեղծագործութեան ու Աստուծոյ: Օ՜հ, գիշերները իր հովտին, աստղերով լեփլեցուն խաւարին լռութեան մէջ կարծես իր հոգին կը նոյնանայ բոլոր տարրերուն հետ, տեւական անմեռ մտերմութիւնով մը: Տեսնել արջ մը՝ հոտուրտալով իր հի-դին կը մօտենայ, յետոյ տեսնել թուփերու տակէն դուրս եկող երկչոտ նապաստակներու խաղը արեւուն տակ. լսել մթութիւնը ճեղքող հեռաւոր կենդանիներու եւ կամ գիշերային թռչունի ձայն: Զգալ ու շնչել հոտը խոտին ու հասունցած սեխին:

Մալխասին համար այդ բոլորը անծանօթ էին, մինչեւ որ հալածանքէ խուսափելու համար, աշխարհի անծանօթ մէկ անկիւնը գտաւ կտոր մը հող: Հողին ու արեւուն մտերմութեան մէջ գտաւ նաեւ խաղաղութիւնը իր հոգիին:

Այո՛, այո՛, վտանգ էր Կիրոսի երեւումը, մանաւանդ որ Մալխաս իմացեր էր որ Կիրոս Վարդաձորի կռուին մէջ էր:

Կիրոս ու Մալխաս կարօտով գրկեցին զիրար:

- Բարով եկար, ախպերս, ինչպէ՜ս խէր է, - խօսեցաւ Մալխաս:

-Թէ որ խէր չէ, խէրի համար է, Մալխաս: Էհ, ձմերուկներդ հասունցա՞ծ են: Ի՞նչ ունիս ուտելիք: Ամբողջ օրը բան մը կերած չեմ: Իսկապէս նոր յիշեցի անօթութիւնս:

Կիրոս գիտէր, որ Մալխասին չէր կարելի քարոզ կարդալ: Կարճ խօսքով պէտք էր պարզել կացութիւնը եւ ձգել, որ ինք մտահոգուի պահ մը ու տայ իր պատասխանը: Ան չպիտի ուզէր մերժել երբ որոշում մը կուսակցութեան կողմէն էր: Կիրոս ինքը պատասխանատու էր կուսակցութեան, իսկ կուսակցութիւնն ալ առանձնապէս հաւատքով ու վստահութեամբ կը հետեւէր Զէյթի Կիրոսի աշխատանքներուն:

- Ա՜յ, հէ՜ր օրհնած, մօրուքիդ քիչ մը տէր չըլլա՞ս, կարծես վերմակ ես դարձուցեր: Իրաւ ի՜նչ երջանիկ մարդ ... Խապա՞ր ես թէ աշխարհը ի՛նչ հալի է: Անշուշտ լաւ է պօստան հասցնել քան թէ ռումբի հետ խաղալ:

- Աշխարհի մէջ ինծի տեղ չկար այլեւս: Միայն այս անծանօթ անկիւնը կար: Լաւ է, Կիրոս, երանի թէ աշխարհն ըլլար խաղաղ եւ մարդիկ հող խառնելով ու բանջար մշակելով զբաղուէին:

- Իսկ եւ իսկ պէզարած մարդու խօսք, որ Մալխասին երբեք նման չէ: Ինչպէս կ'երեւի, թուլցած ես հոգին ու բանջարին պէս: Տարիքով ինձմէ ոչ էւել ես եւ ոչ պակաս: Երեւակայէ, որ Կիրոսն ալ ելլէ, գտնէ նման խաղաղ անկիւն մը ու բանջար մշակէ:

- Ըսէ՛, Կիրոս, ըսէ՛. ի՞նչ կայ մտքիդ մէջ, - հարցուց Մալխաս, դէմքին վրայ ծանրութիւն մը բռնած:

(Շար. 575)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հրանտ Սամուէլեան, զաւակներն ու Թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼԻ

մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ կ՚ընեն հետեւեալ նուէրները.- Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին 500 Ֆ., Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 500 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

=——✝——=

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Յունիս 6, Կիրակի, կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, զոր կը մատուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան առիթով:

OPERA DE MARSEILLE

VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE

GASTON DEFFERRE

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE

Sous la direction de

JANOS FURST

Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade — A. KHATCHATOURIAN

Concerto N° 1 pour piano — TCHAIKOVSKI

Concerto en Ré-Majeur pour violon — BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI

LE GALA SERA SUIVI D'UN BANQUET au SOFITEL - VIEUX - PORT

Réservation: Mr. Hagopion — Tél.: (91) 60.07.61 ou 51.31.51

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հաճի Յովսէփ Սահակեան փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 6, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պատարագէն ետք կը կատարուի Մատաղի Օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին բազմաձայն, եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի:

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10·30-ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

Ամէն կիրակի իրիկուն - ժամը 10·30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES

EMISSION ARMÉNIENNE POUR L'EUROPE (Bilingue)

— à 20h.30

MONTE - CARLO

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

RECHERCHONS

DIRECTEUR ou DIRECTRICE

pour

L'ECOLE TEBROTZASSERE

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

— 5 Années minimum d'enseignement requis

— Parfaitement bilingue (Arménien)

— Limite d'âge 45 ans.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ համար կը փնտռուի ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ կամ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻ ՄԸ

Անհրաժեշտ է ուսուցման 5 տարի նուազագոյն, կատարեալ տիրապետութիւն երկու լեզուի (Հայերէն): Առաւելագոյնը՝ 45 տարեկան:

Pour toute réponse s'adresser à:

Mme. YERAMIAN

508. 51. 36

de 9 h. 12 h. 30 et de 14 h. à 18 h. 30

Mlle. KEUCHGUERIAN

203. 14. 89

de 19 h. à 21 h. 30

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U.G.A.B. SAINTS SAHAK - MESROB

MARSEILLE

339, Avenue du Prado-Eglise Arménienne

Tél.: 77. 84. 70

33, Cours Pierre-Puget — U.G.A.B.

Tél.: 37. 75. 97

COLONIE DE VACANCES

du Jeudi 1er Juillet au Mercredi 21 Juillet

TROIS SEMAINES A ANCELLE

A L'HOTEL DE L'ARCHE

Etablissement de grand confort

— **Prix par enfant:** Pension complète et transport — **2.100 F.**

— **Prix spécial:** Pour un enfant d'une école arménienne — **1.900 F.**

DATE LIMITE D'INSCRIPTION: 10 JUIN

Le nombre des places étant très limité, veuillez vous adresser au plus tôt à:

L'EGLISE SAHAK - MESROB ou U.G.A.B.

UGARMENIENNE — HOMENETMEN TOURNOIS INTERNATIONAL DE BASKET-BALL

Avec le concours de l'A.S.A.

Le Dimanche, 6 Juin — à partir de 9h.30

Salle: STADE JEAN BOUIN

4, Rue Jean Bouin — Issy-les-Moulineaux

Participants:

— J. ARMENIENNE SUISSE

— P. U. C.

— UGA - HOMENETMEN — Première

— UGA - HOMENETMEN — Reserve

— UGA - HOMENETMEN — Junior

BUFFET — BAR — TOMBOLA

Mini - Basket et Basket Saison 82/83

Garçons — Filles

INSCRIPTION SUR PLACE

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

PRESENTE AU CINE - CLUB

Le Vendredi, 4 Juin — à 20h.30

MARLON BRANDO

Dans

« QUEIMADA »

ԼԻՈՆ «ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»

Յունիս 5, Շաբաթ օր կ. ե. ժամը 15-ին

Restaurant DELTA - 90 Cours La Fayette, Lyon

Կազմակերպութեամբ՝ Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան:

Նոյն օրը տեղի կ՚ունենան արձանագրութիւնները: Միութեան կազմակերպած տարեկան զբօսապտոյտին:

Այս տարի դէպի՝ ՊՕԺՈԼԷ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Մայրերու տօնին առթիւ թէյասեղան մը Թաղին տարեցներուն համար, Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 15-ին:

Annexe de la Mairie

Salle Avenue Pasteur — Bagneux

գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Փեհլիվանեան եղբայրը:

ԳՐԵՆՈՊԼԻ ՄԷՋ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ որ եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի, Կիրակի, Յունիս 6, ժամը 10-ին.-

Cathédrale St. André — Place St. André

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.-

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Արարողութեան կը մասնակցի՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Նոյն օրը ժամը 15·30-ին Հայ Տան աշխատանքներու օրհնութիւն՝

15, Cours de la Libération

որու կը յաջորդէ ճոխ խնջոյք մը (ձրի):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԿՈՐՔԻ կալըրիզը (90 պուլ. Ռասփայ, 75006 Փարիզ) կը ներկայացնէ նոր ցուցահանդէս մը ժամանակակից հայ նկարիչներու, ի շարս որոնց երիտասարդ արուեստագիտուհի՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

գործերը:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Յունիս 5, ամէն օր ժամը 11-էն 19:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը եւ վարչական ընտրութիւնը, Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին, 32 Թրէվիզ փողոց 9-րդ, իր կեդրոնատեղին:

Կը հրաւիրուին բոլոր կեդրոնականցիները եւ համակիր անդամները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

GALA DE DANSES ARMENIENNES

Avec:

— 'Ensembe ANI de la Maison de la Culture Arménienne.

— Choréographe: Eva Arzouian-Balabanian

— Orchestre: NAREG DOURIAN

SAMEDI, 5 JUIN — A 21 H.

— Entrée 30 F. —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Երեքշաբթի Յունիս 8, ժամը 20·30-ին: Օրակարգ.- Ընտրութիւն նոր վարչութեան, ամէն Պոլսեցի որ կը բնակի Մարսէյլի մէջ, եւ վերջացուցած է 18 տարիքը, քուէարկութեան կարենալ մասնակցելու համար, պէտք է ապահովէ իր անդամատետրը, դիմելով վարչութեան, փոխ - Նախագահ Հրաչ Եոէնիին:

241, Avenue du 24 Avril 1915 - 13012 Marseille

Tél.: 93. 08. 47

ARMENIE 82

CIRCUIT DE 14 JOURS, DONT 2 JOURS A MOSCOU et 12 JOURS A EREVAN

Départs: Les 3 Juillet, 14 Août, 4 et 25 Septembre

SEJOUR EN LOGEMENT EN CHAMBRES DOUBLES EN HOTEL 1re CATEGORIE

EN PENSION COMPLETE et EXCURSIONS COMPRISES

PRIX: 4500 F.

FRAIS DE VISA 50 F.

INSCRIPTIONS A L'AGENCE

VALADOU - MOTTET

73 - 75, LA CANEBIERE — 13001 MARSEILLE

TEL.: 39. 77. 11

Licence A - 258

BACUGABOUM

SAMEDI, 5 JUIN — A 22 H.

VENEZ AVEC NOUS VIDER UN BAC

DANSES et CUPIDON

Pour l'espoir des chansons

Vous recevront

Participation aux frais:

— 25 F. Membres - Etudiants.

— 35 F. Membres ou Etudiants.

— 50 F. Non - Membres.

Tenue correcte exigée.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

(Métro: Courcelles)

Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձակուրդներուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-

Հեռաձայն՝ 254 - 81 - 79

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

=——=——=

Ի Նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8·45-ին՝ «Տայը կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» Միութեան սրահին մէջ:

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
4
VENDREDI
4 JUIN
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.184

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.184

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԵԿԸՆ Փարիզ ժամանեց վեհաժողովէն 3 օր առաջ: Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Միացեալ - Նահանգներու Նախագահին համար եւ 50 ոստիկաններն Ուաշինկթընէն եկած են, ոմանք բաւական առենէ արդէն Վերսայլ տեղաւորուած են եւ ամէն կողմ կը քննեն: Մինչեւ իսկ նախապէս ճաշերը կը ճաշակեն...: Հինգշաբթի օր ճաշի հիւրն էր Միթերանի, Ուրբաթ կ'այցելէ Շիրաքի, Շաբաթ առտու ժողովը կը սկսի: Քանի մը օրուան համար Լուտովիկոս ԺԴ.-ի դղեակը ելեկտրոնիքի դարաշրջանը կ'ապրի, բազնիքներն իսկ արդիականացած են բայց քիչ եաք, կրկին քանի մը դար ետ պիտի երթան: Ժողովը կը վերջանայ Կիրակի իրիկուն կոչունքով մը Հայելիներու շքեղ սրահը:

«ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ եւ ազատութիւն» օրէնքը, ծանօթ Փէյրըֆիթի անունով ջնջուեցաւ:

ՄԻԹԵՐԱՆ մամուլի ասուլիս մը կու տայ Յունիս 9-ին:

ԹՈՄԻ ՇՆԱՅՏԸՐԻ յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուեցան Չորեքշաբթի օր, Փարիզէն 50 քիլոմեթր հեռու Պուասի - Սան ղ'Աւուառի գերեզմանատունը, ուր հող գնած էր վերջերս, ագարակ մը գնած առեն: Կը նախատեսէր հոն քաշուիլ, երբ առենը գայ ու ապրիլ, բայց ճակատագիրը տարբեր տնօրինեց ու ուղղակի գերեզմանատուն գնաց, ուր պիտի փոխադրուի նաեւ իր մանչը, առժամապէս Սէն - Ժերմէն թաղուած: Արարողութեան ներկայ եղած են բազմաթիւ բարեկամներ: Բացակայած է մայրը, որ խորապէս ցնցուած՝ չէ կրցած գալ: Ալէն Տըլոն, Իվ Մոնթան նաեւ միայն բնակարանը եղած են: Սխսին այլեւս հէքեաթներու աշխարհին կը պատկանի:

ՔԻՒՐՏԵՐ, շուրջ 30 հոգի Փարիզի մէջ, բայց նաեւ արեւմտեան Գերմանիա եւ եւրոպական այլ երկիրներ, կամաւոր ծոմի շարժումի մը ձեռնարկած են, Մայիս 27-էն ի վեր, ուշադրութիւն հրաւիրելու համար Թրքական իշխանութեանց հալածանքին վրայ Քիւրտերու նկատմամբ: Խումբ մը Թուրքեր (քաղաքական ապաստան վայելող) եւ քրտական բանուորական կուսակցութեան համակիրներ Մաքէնի խմբագրատունը գացած են իրենց պաշտպանած դատը բացատրելու համար: Կ'ուզեն որ քննիչ անկախ յանձնախումբ մը երթայ Տիարպեքիրի, Մամաքի եւ Մեթրիսի զինուորական բանտերը, տեսնելու համար արգելափակման պայմանները:

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐԸ

Առջի օր (Չորեքշաբթի, Յունիս 2) քանի մը տողով գրած էինք թէ Լոս - Անճըլըսի օդակայանը երեք Հայեր ձերբակալուած են, արձագանգելով Մաքէնի կարճ լուրին: Նոյնը կը գրէր նաեւ Ֆիկառօ, ճշդելով սակայն թէ անոնք ռումբեր դրած էին, առենին խածատուած, Լօ - Քանատայի կողմը:

Յունիս 2-ի Թէքեանմաեը բաւական երկար կ'արձագանգէ այս լուրին եւ կու տայ ձերբակալուած երեք Հայերուն անունները՝ Հրաչ Գօզըպըյըքեան 30 տարեկան, կինը՝ Սիրանոյշ 21 տարեկան եւ Կարապետ Պարգեւ Շիրինեան 28 տարեկան: Թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ այս երեք Հայերը չորս ամիսէ կը հետապնդուէին էֆ - Պի - Այ-ի կողմէ եւ թէ ոչ մէկ կապ ունէին ծանօթ խումբերուն (Ասալա կամ ցեղասպանութեան արդարութեան մարտիկներ) հետ եւ թէ կրնան մինչեւ 20 տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՄԱՅԻՍ 28 - ՅՈՒՆԻՍ 1)

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՍԱՆ

Մայիս 29-ին (*) հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Երեւանի Կոմիտաս զբօսայգին, ուր ներկայ էին գրականութեան, արուեստի ու գիտութեան մարզերէ ներս ծանօթ դէմքեր, ուսանողներ եւ Սարոյեանի տաղանդի երկրպագուներ, որոնք եկած էին գրագէտին աճիւնները հողին յանձնելու արարողութեան մասնակցելու:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան: «Ուիլեըմ Սարոյեան, - ըսաւ ան, - կը պատկանի Ի. դարու ամերիկեան գրականութեան փայլուն համաստեղութեան, որ ծանօթ է բարձր անուններով՝ Ֆոքնըր, Հեմինկուէյ, Սթայնպէք: Սարոյեան կը պատկանի նաեւ զինք ծնած ժողովուրդին ու նաեւ հայ գրականութեան: Տակաւին շատ տարիներ առաջ, երբ ան արդէն փնտռուող անուն էր Ամերիկա, երբ անոր գիրքերը կը թարգմանուէին աշխարհի բազմաթիւ լեզուներով, թատերգութիւնները կը ներկայացուէին աշխարհի զանազան բեմերու վրայ, իսկ «Մարդկային կատակերգութիւն» վիպակը ամերիկեան համալսարաններուն մէջ կ'ուսումնասիրուէր իբրեւ անգլերէնի գեղեցկութեան դասական օրինակ, ինքն այդպէս բնութագրեց Սարոյեան - գրող երեւոյթը.- Թէեւ անգլերէն կը գրեմ եւ հակառակ անոր, որ ծնունդով Ամերիկացի եմ, ես զիս հայ գրող կը նկատեմ: Գործածած բառերս անգլերէն են: Միջավայրը զոր կը նկարագրեմ՝ ամերիկեան: Բայց ոգին, որ կը թելադրէ ինծի գրել՝ հայ է: Եւ ես կը սիրեմ խորապէս՝ հայ գրողներու մեծ ընտանիքին պատկանելու պատիւը: Այս պանթէոնին մէջ հայ գրականութեան մեծերը կան եւ, ուրեմն, Ուիլեըմ Սարոյեան կը մնայ իր ընտանիքին: Սարոյեան ծանօթ էր իր ժողովուրդի դժուար պատմութեան. այդ պատմութեան արիւնոտ կէտի ճշգրիտ գիտակցութեամբ էր որ կը հրճուէր վերածնած մեր հայրենիքի իրականութեամբ: Այս աշխարհի մէջ, ըսած է ան հարցազրոյցի մը ընթացքին, ես անվերապահ կ'ընդունիմ նորածին մանկան նիչը: Այդ նիչի մէջ է կեանքը, բնականը: Ապա ես անվերապահ կ'ընդունիմ ընկերվարութիւնը: Խորհ. Հայաստանը, իմ կարծիքով, Խորհ. Միութեան համար լաւագոյն գործնական փաստերէն մէկն է...

«Ուիլեըմ Սարոյեան մարդու կեանքը ընդհատուեցաւ իր ծնած քաղաքին մէջ, իր սիրած Հայաստանէն հեռու: Եւ ահա այսօր ան վերադարձած է հայրենիք: Վերադարձած է՝ յաւերժօրէն խառնուելու այն հողին, զոր կը սիրէր զաւկի խոնարհութեամբ: Մեծ չիրիմով մըն ալ տխրեցաւ ու հարստացաւ մեր ժողովուրդը: Բայց Ուիլեըմ Սարոյեան գրողի կեանքը համաշխարհային գրականութեան ընթացքի մէջ է եւ այդ ընթացքին մէջ պիտի ըլլայ միշտ, որովհետեւ անոր խենթ ու անպաշտպան հերոսները աշխարհին կը բերեն աշխարհին պակսող ամէնէն կարեւոր բանը՝ բարութիւն»:

Ապա խօսք կ'առնէ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեան:

«Ժամանակը, - ըսաւ ան, - կը խոնարհի միայն այն արուեստագէտին առջեւ, որուն գործը լաւագոյն արդարացումն է իր կեանքին, իսկ անոր կեանքը՝ լաւագոյն մեկնաբանութիւնը իր իսկ գործին: Ուիլեըմ Սարոյեան ստեղծեց ճիշդ կէս դար, կեանք տուաւ կերպարներու, զգացումներու, գաղափարներու սարոյեանական ամբողջ աշխարհի մը, որուն վիճակուած է ապրիլ երկար: Ան ասպարէզ մտաւ հրաբուխի նման: Կարծէք տարիներով կուտակուած գրական լաւան յորդեցաւ հովիտները անակնկալէ չփոթած գրական հասարակութեան, որ տակաւին հազիւ արթնցած, ստիպուած պիտի ըլլար Սարոյեանը դասելու ամերիկեան գրականութեան ժամանակակից մեծերու՝ Հեմինկուէյի, Ֆոքնըրի, Սթայնպէքի շարքը: Սարոյեան եկաւ զօրացընելու յառաջդիմական ժողովրդավարական շարքերը: Ասիկա բնական էր: Ինք իսկ կ'ըսէ, թէ Մօփասան, Տիքընս եւ Չեխով՝ իւրաքանչիւրը իր ժամանակին եւ բոլորը միասին դարձան իմ հայրերը: Իբրեւ ուսուցիչներ կը թուէ ծէք Լոնտոնը, Պեռնար Շօն, Հենրի Մենքենին: Իր անդրանիկ գիրքով Սարոյեան եղաւ քաղքենի հասարակութեան բարոյական խարազանիչը: Իր առաջին պատմուածքներէն մէկուն հերոսը՝ համարձակ պատանին, ինքզինք կը հակադրէ տիրող բարքերուն, չուզեր եւ չի կրնար տարրալուծուիլ քաղքենի կարգ ու սարքի մեքանիզմի մէջ, կը ձգտի, կը ջանայ պահպանել իր արժանապատուութիւնն ու անհատականութիւնը:

«Ու կէս դար շարունակ Ուիլեըմ Սարոյեանի հերոսները պիտի ապրին տգեղութիւններու աշխարհին մէջ գեղեցկութեան ծարաւով. պիտի ըլլան ազնիւ ու պարկեշտ, բայց միշտ՝ մինակ ու լքուած, յոյսով լեցուն պիտի գոչեն «Հէ՛յ, ո՞վ կայ այդտեղ» ու պիտի չստանան սատարող ձեռք, բայց միշտ պիտի ջանան ժպտալ կեանքին, պիտի ձգտին ապրիլ մարդու վայել:

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Մայիս 25-ի մեր թիւով, գրած էինք այս փոխադրութեան մասին եւ Չորեքշաբթի օր, *Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի* աշխատակիցը՝ Վիքթորիա Էլիոթ, որ նոր կը վերադառնար Երեւանէն, հեռաձայնով կը յայտնէր մեզի թէ Սարոյեանի աճիւնները Երեւան հասած էին Մայիս 27-ին եւ բերող պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան, Օշին Քէշիշեան, Ալին Ճինտեան եւ Ռոպըրթ Տամիր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉՀԱՒՆԻԼ, ՉՀԻԱՆԱԼ...

=——=——=

Ինչպէս որ ոմանք կը տառապին մարմնական դժուարութենէ, պնդերակութենէ կամ տեսողական խանգարումէ մը, նոյնպէս ալ կարգ մը մարդիկ կը տառապին դժգոհելու, քննադատելու, մանաւանդ չկարենալ հաւնելու, չկարենալ սիրելու մոլութենէ մը: Այս մոլութիւնը մեզ շրջապատող մարդոց մէջ շատ աւելի տարածուն է, քան որքան կը կարծենք: Դժբախտներ են անոնք, անբախտներ, աշխարհի ինչ - ինչ գեղեցկութիւնները վայելելու՝ երջանկութենէն զրկուածներ, որոնց մէջ կարծես յատուկ գործարան մը, ջղային յատուկ կեդրոն մը յանկարծ գործի կը լծուի, դեղձի մը նման լեղի հիւթ մը արտադրել կը սկսի, ամէն անգամ որ ենթական գեղեցիկ բանի մը հետ դէմ յանդիման կը մնայ: Մեքենական այս գործունէութեան ամբողջ նպատակն է այդ խեղճ մահկանացուն պաշտպանել իր դիմաց լարուած գեղեցկութեան թակարդէն: Չըլլայ որ ենթակայ անձը իյնայ այդ թակարդին մէջ, գըրաւուի անոր կողմէ եւ յանկարծ բերնէն փախցնէ «Այս ի՜նչ գեղեցիկ բան է» բացագանչութիւնը: Ո՛չ: Ընդհակառակն ենթական պէտք է դիմադրէ այդ գեղեցկութեան, դէմքը թթուեցնէ, չհաւնի, չխանդավառուի, խկոյն տեսնէ այդ գեղեցկութեան մէջ թաքնուած թերի կամ տգեղ կողմերը, եւ իր շուրջիններուն ըսէ. «Մի՛ խաբուիք, պարապ տեղ մի խանդավառուիք, ձեր կարծածին ու տեսածին չափ գեղեցիկ չէ ասիկա, ասկէ շատ աւելի գեղեցիկները կան ամէն կողմ»:

×

Ես անձնապէս միշտ զիս դժբախտ կը զգամ, երբ կը տեսնեմ չհաւնելու, չհիանալու մոլուցքէն տարուած մէկը: Երկու տասնամեակներ առաջ քանի մը անգամ փորձեցի անոնցմէ մէկը կամ միւսը «դարձ»ի բերել ուզեցի օգնել որպէսզի այդ անբախտներէն այս կամ այն մէկը կարենայ իր սրտին վարագոյրները բանալ սա կամ նա գեղեցկութեան դիմաց, հաղորդուի, խանդավառուի, ծափ զարնէ երջանկօրէն: Չյաջողեցայ: Անոնց վարագոյրները չղարշէ կամ թաւիշէ չէին, այլ պողպատէ ու երկաթէ: Եթէ ռումբ իսկ պայթեցնէիր անոնց առջեւը, անոնք անցք պիտի չտային: Աշխարհի բոլոր գեղեցկութիւնները պիտի զարնուէին անոնց, պիտի փշրուէին անոնց վրայ ու վար պիտի թափէին... Չյաջողեցայ, ու հասկցայ որ անօգուտ է: Կարելի չէր օգնել, այդ անբախտները ցկեանս դատապարտուած էին դժգոհելու ու քննադատելու:

×

Որքա՜ն յաճախ կը պատահի: Գիրքի մը կամ թերթի մը մէջ բանաստեղծութիւն մը կը կարդամ, շատ կը հաւնիմ, կը սքանչանամ, գլուխս կը վերցնեմ ու զայն քովիններուս ալ կը կարդամ:

- Աղուոր չէ՞, կ'ըսեմ, գեղեցիկ չէ՞:

Մէկը շրթները կը խածնէ, գլուխը դէպի քով կը հակէ.

- Գէշ չէ, կ'ըսէ այնպիսի դժկամակութեամբ մը որմէ յայտնի կ'ըլլայ թէ չէ հաւնած:

Երաժշտահանդէսի մը ներկայ կը գտնուիմ: Դաշնակահարը հիանալի ռէսիթալ մը կը սարքէ: Ես հիացումէս տեղս չեմ կրնար նստիլ, ամէն վայրկեան ցատկել, պոռալ, ծափահարել կ'ուզեմ: Եւ երբ հանդէսը կը վերջանայ, շուրջիններուս հարց կու տամ.

- Որքա՜ն լաւ է, չէ՞ որքան խանդավառիչ:

Անոնցմէ մէկը կրկին շրթները կը խածնէ.

- Գէշ չէ, բայց աւելի լաւը կրնայ ըլլալ... կը պատասխանէ:

×

Ո՞վ ինծի պիտի կարենայ ցոյց տալ բան մը, որուն աւելի լաւը, աւելի գեղեցիկը գոյութիւն չունենայ մեր մտքին մէջ: Աւելի լաւին, աւելի գեղեցիկին որոնումը օրինական է, նոյնիսկ պարտաւորիչ: Բայց չխաբուինք, երբեք պիտի չգտնենք զայն, երբեք շօշափելի կերպով պիտի չկարենանք մեր ձեռքին մէջ բռնել այդ ամենագեղեցիկն ու ամենալաւը, որովհետեւ ամենագեղեցիկը չէ հնարուած տակաւին ու երբեք ալ պիտի չհնարուի: Գեղեցկութեան գաղափարը, վերանորոգուող բնութեան նման, վերջակէտ չըննդունիր: Ան կը նմանի լերան մը, որուն կատարը մեր տեսողութենէն դուրս կ'իյնայ միշտ: Մեզի կը մնայ անվերջ բարձրանալ, դանդաղելով շրջապատի ինչ - ինչ գեղեցկութիւններուն դիմաց, եւ ծափեր քաղելով հոսկէ - հոնկէ: Բայց ո՞վ կրնայ կատար հասնելու յոյս մը սընուցանել, եթէ տակաւին լերան ստորոտէն կաղալ կը սկսի ու կը դժգոհի դիմացը բացուող ճամբայէն:

Թ. Հ.

ԳԱՌԶՈՒԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Բ.

Գառզուի գործերում գիծն ու գոյնը փոխլրացնող միասնութիւն են կազմում, պայմանաւորում մի փոխառնչութիւն, որ նկարչին թոյլ է տալիս խիստ հնչեղ մի ակորդի մէջ ապահովել բազմաքանակ հնչողութիւններ: Սրա հետեւանքն են ոչ միայն ոճի ներքին բանաստեղծականութիւնը, անհատականութիւնը, այլեւ այն խորքային ենթատեքստը, որ միշտ առկայ է նկարչի արուեստում: «Գառզուի ռոմանտիկ արուեստը, - գրում է Վ. Ռազդոլսկայան, - յաճախ նրբին եւ փոքր – ինչ իրոնիկ ռոմանտիկ նմանումների, փոխաբերութիւնների, իւրօրինակ խաղի արուեստ է: Այդ արուեստն ասես ստեղծուած է թատրոնի համար: Պատահական չէ, որ թատերական շատ նկարիչներ նրա ոճի ազդեցութիւնն զգացել են նախքան այն բանը, ինչ նա ինքն սկսել է աշխատել թատրոնում»: Ու թէեւ Գառզուի բացառիկ անկեղծ, աշխարհի ճակատագրի համար անհանգստութեամբ ու տագնապներով լի, ներքին «Ես»ի խորքերից բխող արուեստը իւրօրինակ խաղի նմանեցնելը մեզ փոքր - ինչ վիճելի է թւում, այնուհանդերձ, իսկապէս նրա աշխատանքների մեծ մասի փոխաբերականութիւնը, զարմանալի պատկերաւորութիւնը, խորհրդանշական բնոյթը, զուգորդուած որոշ դեկորատիվիզմի հետ, նրան բերեցին թատրոն: 1952 թուականից աշխատելով Փարիզի տարբեր թատրոններում, Գառզուն կարողացաւ հաջակ ձեռք բերել Ռամոյի «Էնտ Կալանթ-ը» օփերա - պալէի ձեւաւորմամբ, որ բեմադրուեց Ազգային օփերայի թատրոնում, փառաւոր յաջողութեան հասաւ Անույի «Գայլը» առակախօսութեան հիման վրայ Ռոլան Փըթիի գրած պալէի ձեւաւորման մէջ՝ Փարիզեան պալէի թատերախմբի բեմադրութիւնում ինչպէս նաեւ Ռասինի «Աթալի» ողբերգութեան (քոմէտի Ֆրանսէզ) եւ «Լա Փերիքոլ»ի (Թէաթր միւզիքալ տը Փարի) ձեւաւորումների մէջ: Նա իրագործեց նաեւ Ատանի «Ժիզէլ» պալէի նկարչական ձեւաւորումը Կրան Օփերայում: Գառզուն իր թատերական աշխատանքներում չի ձգտում զալութեան, ընդհակառակն, գոյների ու գծերի կախարդանք է ներմուծում իր ձեւաւորումների մէջ՝ սեփական արուեստին յատուկ վառ խորհրդանշական, պատկերաւոր - ֆանտաստիկ նկարագիրն ուժեղացնելով ու հասցնելով որոշ պաճուճազարդութեան:

Գառզուի ոճը կռահւում, ճանաչւում է անխափ, շատ կերպարներ ու տարրեր անցնում են գործից գործ, որպէս նոյն երեւոյթի անհրաժեշտ բաղադրամասնութիւններ: Թւում է, թէ նման կրկնութիւնը պէտք է որ անխուսափելիօրէն հասցնէր միօրինակութեան: Եւ եթէ այդպէս չի լինում նշանակում է նկարիչն ամէն անի առանձին դէպքում առանձին ասելիք ունի մարդկանց: Միանգամայն ակներեւ է, որ Գառզուն ամէն անգամ նորովի է տեսնում շրջապատող աշխարհը, արտայայտում է նոր գաղափարներ, որոնք, միահիւսուելով ու միաձուլուելով, արուեստագէտի անհատականութեան ամբողջականութիւնն են կազմում: Եւ Գառզուի աշխատանքների խորագրերն էլ են մեծ մասամբ քոնքրէթ, քանի որ նրա գեղարուեստական մտածողութիւնն ամէն անգամ ուղղուած է որեւէ քոնքրէթ հասկացողութեան կամ կերպարի: Զնայած նմանութեանը, Գառզուի գործերը յիշւում են հէնց իրենց անհատական, նորակերպ, անկրկնելի բնոյթի շնորհիւ:

50 - 60-ական թուականների նրա աշխատանքներում չեշտւում է միայնութեան մոթիֆը: Արտակարգ բանաստեղծականութիւնը եւ քնարականութիւնը զուգորդւում են թախծի հետ, գեղեցկութիւնը գոյակցում է նուահանգիստների ամայութեան, տրտմալիօրէն թափուր բնութեան, թնդանօթների, երկինք ուղղուած հրթիռների հետ: Եթէ «Ցայտնութիւն» շարքում առոմայտ հնարաւոր ապէտի սարսափն արտայայտուած է ուղղակիօրէն, եւ աներկմտօրէն, ապա միւս նկարաշարերում այդ թեման տարւում է աւելի մեղմօրէն, սակ ժամանակ առ ժամանակ խախտելով գեղեցկութեան ներդաշնակութիւնը:

«Ցայտնութիւն» շարքի ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ 1957-ին Փարիզում, Տաւիտի եւ Կառնիէի պատկերասրահում: Նկարիչն այս շարքով ասես նախազգուշացնում է՝ մարդկութիւնն արարում է գեղեցիկը եւ ինքն էլ այդ գեղեցիկի կործանման սպառնալիքն ստեղծում: Եւ հումանիստ արուեստագէտը կոչ է անում կանխել դարի ողբերգութիւնը: Ուղղակիօրէն այդ են վկայում շարքի եւ ուրիշ շատ աշխատանքների խորագրերը՝ «Մեռեալ ծով», «Մեռեալ քաղաք», «Սոդոմ», «Գոմոր»...

Թնդանօթներ եւ մերկ ու նուազ ծառեր, արմատուրա՝ ճերմակեցուած հրթիռանօթ փողերով, լարափակոցների միջով սողոսկող զինուորներ, նաւերի բեկորներ, փլատակուած շինութիւններ, լերդացած արիւն մեռեալ ծովի դեղնականաչաւուն ափին, մեռեալ քաղաքը խորհրդանշող հոծ պարիսպ՝ ապարանքի եւ արգելափակոցների ուրուապատկերով, իրականի եւ երեւակայութեան արգասիքի ահաւոր միահիւսում - ահա «Ցայտնութեան» բազմիցս կրկնուող, տարակերպումներով արտայայտուող մոթիֆը: Այս շարքի աշխատանքներից մէկը՝ «Կաթողիկէ» գունանկարչական կտաւը (1957) Գառզուն 1963-ին նուիրեց Հայաստանի պետական պատկերասրահին: «Կաթողիկէ» խորագիրը պայմանական է, աւելի ճիշդ՝ այլաբանական: Մայր տաճարին այստեղ փոխարինում է հսկայ զործարան յիշեցնող ժամանակակից ինչ – որ մեքենայացուած վիթխարի շինութիւն: Գառզուի այդ տարիների ստեղծագործութեանը բնորոշ կապտականաչ տոնայնութիւնը, ֆանտաստիկ, սահմռկեցուցիչ - խորհրդաւոր մտահայեցումը, գծա – պատկերային ոճը իրենց անդրադարձն են գտել նաեւ այս աշխատանքում: Մի կողմից, նկարում անվիճելիօրէն ի յայտ է եկել ընկալման բանաստեղծականութիւնը: Սակայն, միւս կողմից, տարուելով կառոյցի ձեւերի կրաֆիքական կատարելութեամբ, ճարտարապետական եւ մեքենայական մանրամասների արտառոց միահիւսմամբ, Գառզուն կարողացել է բարդ հոգեվիճակ հաղորդել, տագնապի այն զգացումն ու արամադրութիւնը, որ յարուցել է իր մէջ այդ «տաճարը»:

Ցաւն ու անհանգստութիւնը մարդու ճակատագրի համար զգացւում է Գառզուի ամբողջ ստեղծագործութեան մէջ: Նրա ստեղծագործութեան հումանիստական ուղղուածութիւնը, ինքնօրինակ վարպետութեան հետ մէկտեղ, փառք ու ժողովրդականութիւն բերեց նրան: Այդ միտումն այնքան զօրեղ է Գառզուի արուեստում, որ հաւասարապէս տարածւում է թէ բնութեան եւ թէ մարդու հիասքանչ գործերի վրայ: Գառզուի խօսքով ասած, ժամանակակից մարդը պէտք է կարողանայ յուզուել, զգացուել նոյնիսկ մի ծաղկի գեղեցկութիւնից: Ծաղիկը տուեալ դէպքում նկարչի համար խորհրդանշում է ողջ բնութիւնն ընդհանրապէս:

Հրապուրուելով ու հիանալով բնութեամբ, խոնարհուելով նրա հրաշագործ ուժի առաջ, եւ՝ դէպի բնութիւնը, դէպի մարդու բնական վիճակը դառնալու կոչ անելով, Գառզուն բնութեանը երկակի դեր է յատկացնում, եւ նրա ստեղծագործութեան մէջ բնանկարը կարելի է «բաժանել» երկու պայմանական տեսակի: Առաջինը բնանկարն է որպէս այդպիսին, բնութիւնն իր նախաստեղծ տեսքով, Փրովանսի, Պուրկունեըի, Իլ տը Ֆրանսի տեսարանների ճշմարտացի պատկերումը: Ցաճախ այստեղ ընդհանուր մինորային տօնայնութիւնն ընդգծող վախ ծառեր են, հեռուները տանող ճանապարհ, պուրակներ, միայարկ շինութիւններ, ամայի դաշտեր՝ հասկերի մընացորդներով, մշուշապատ լեռներ, մատուռներ կամ ամրոցի աւերակներ: Տօները հիմնականում կապտականչաւուն են, աղօտ: Բնութիւնը յուզականօրէն գեղեցիկ է նոյնիսկ իր այդ լքուածութեամբ եւ մարդու մէջ վաղուց նիրհած զգացմունքներ ու ձգտումներ է արթնացնում: Եւ նկարիչը կարեկցում է ոչ միայն մարդուն՝ բնութիւնից օտարուած լինելու համար, այլեւ հէնց իրեն՝ բնութեանը: Կտրուածութիւնը բնութիւնից, քամահրանքը նրա հանդէպ հաւասարապէս տանում են դէպի միայնութիւն: Սակայն բոլոր այս մոթիֆները, տագնապ ու կարեկցանք յարուցելով հանդերձ, չեն յանգեցնում անելանելիութեան եւ յոռետեսութեան:

«Գեղեցկութիւնը կը փրկէ աշխարհը», – գրել է Դոստոյեւսկին եւ Գառզուի ողջ ստեղծագործութիւնն ասես ընթանում է այս նշանաբանի տակ: Կեանքում շատ են տխուրն ու ողբերգականը, սակայն գեղեցկութիւնն իր զօրութեամբ տիրաբար փակում է տխրութեան ճանապարհը, տխրութիւն, որ հետեւանքն է հարաշատ ժողովրդի անցեալից եկող մղձաւանջային յիշողութիւնների, ոչ շատ վաղուց աւարտուած համաշխարհային պատերազմի, նոր համակործան աղէտի հնարաւորութիւնից ծնուող սարսափի: Բայց ողբերգական այս քոլիզիաները պատահական են եւ անցողիկ, իսկ գեղեցկութիւնը յաւերժական է ու անսասան, եւ Գառզուի բնանկարն ասես կոչուած է ծառայելու այդ գաղափարին:

Սակայն Գառզուի ստեղծագործութեան մէջ նորանոր սահմաններ է նուաճում ու հաստատւում նաեւ երկրորդ տեսակը: Այս բնանկարը տեքորաթիֆ է իր հիմքում, որ մարմնաւորում է նկարչի ընկալման ֆանտաստիկ բնոյթը եւ անիրական, պատրանքային շրջանակ է ստեղծում պատկերի համար: Բնանկարի բաղկացուցիչ տարրերը անսովոր չեն, բայց տուեալ, որոշակի գործում հնչում են իբրեւ տեքորաթիֆ ֆոն: Այստեղ նըկարչի նախասիրած դափնետերեւներն են ու ոստերը, փշերն ու տատասկները: Նման բնանկարը թէ ուժեղացնում է աշխատանքների այլաբանական բնոյթը եւ թէ դրանց նոր տօնայնութիւն հաղորդում:

Նկարիչն ուրոյն ձեւով է օգտագործում ուրպանիստական և արդիւնաբերական բնապատկերը: Փողոց, պարսպապատ քաղաքային գրօսայգի, արձաններ գրօսայգում, ռելսեր, երկաթուղային կայարանի աղօտ ուրուապատկեր, վակոններ, նաւահանգիստ, նաւակներ, շոգենաւեր, շոգենաւերի բեկորներ, կամուրջներ, երկնաքերներ, կայմեր, անիւներ, Էյֆէլեան աշտարակ: Առաջին հայեացքից՝ քաղաքային բնապատկերի սովորական տարրեր, մատուցուած նկարչին յատուկ անսպասելի դիտանկիւններից: Սակայն տագնապի լէյթմոթիֆը, յագեցած հումանիստ արուեստագէտի քնարական պաթոսով, մերթ զգացւում է ենթագիտակցօրէն, մերթ ուժեղանում երկինք յառուած, դեղին շողքերով փայլփլող հրթիռների, կանաչ դաշտում պատկերուած թնդանօթների ու գնդացիրների, երկինքն ակօսող սեւ չանթերի, հրդեհուղերի շնորհիւ: Նոյնիսկ երկնային լուսատուները Գառզուի աշխատանքներում վերածւում են երեւակայութեան արգասիքի՝ յաճախ սահմռկեցուցիչ իրենց խորհրդաւոր զօրութեամբ: Գառզուի արդիւնաբերական բնանկարները չեն զրկուած ռոմանթիք հմայքից, դրանք չէզոքացուած պատկերաւոր են ու նրբագեղ: Սակայն այդ բնանկարները նախազգուշացնում են մարդուն՝ նրան սպառնացող վտանգներից, ուստի եւ լի են անհանգստութեամբ ու տագնապով:

ՋՈՒԼԻԱ ՕՀԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՏՏՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

1

Իլիա Վասիլեւիչի քունը երկար ժամանակ չտարաւ: Պառկած անկողնում, նա լուռ խաղում էր իր երկար մօրուքի հետ եւ կարծես ամէն ինչի մէջ մեղադրում այդ մօրուքը, որ բուսաւ իր դէմքին, տասնեակ տարիներ բերեց իրեն, ծերացրեց եւ այժմ նա միայն դիտել կարող է Գերմանացիների չարագործութիւնները, որ կատարում են նրանք իր տանը, իրենց գիւղում, շատ ուրիշ վայրերում, որտեղ բռնութեամբ դեռ իշխում են:

Գիշերը բաւականին անցել էր, երբ ծանր քունն իջաւ նրա յոգնատանջ աչքերին:

2

Քսան տարեկան երիտասարդ էր գերմանացի զինուոր Օտտօ Վէյմանը. բարձրահասակ եւ բարակիրան: Նրա դէմքը նիհար էր եւ նրան նայելիս կարելի էր մտածել, որ այդ մարդն իր ողջ կեանքում երբեք ոչինչ չի կերել, երբեք կուշտ չի եղել: Նիհարութիւնն էր հէնց պատճառը, որ չափից աւելի էին դուրս ընկած նրա այտոսկրերը, եւ նրա աչքերն էլ թաղուած էին հէնց այդ այտոսկրերի հետեւում ու նրանց մէջ կենդանութեան փայլ չկար, ասես այնտեղ միայն մահն էր բնակութիւն հաստատել:

Այն օրը, երբ գերմանական հրանօթները արձակեցին առաջին արկերը եւ ավտոմատներն՝ առաջին գնդակները, երբ գերմանական ինքնաթիռները, ռումբեր տեղացին խաղաղ, ոչնչով մեղաւոր այլազգիների վրայ, Օտտօ Վէյմանը թողեց Գերմանիան, հրաժեշտ տուեց իր հարազատներին եւ գերմանական միւս զինուորների պէս ոտք դրեց ուրիշի հողը:

Բանակում Օտտօ Վէյմանին դաստիարակել էին այն ոգիով, թէ գերմանական ազգը աշխարհում միակ ազնիւ, միակ մաքուր, իսկական արիւն ունեցող ազգն է, թէ նրան, միայն ու միայն նրան է վերապահուած երկրագնդում իշխելու իրաւունքը, իսկ միւս ազգերը Ռուսները, Ֆրանսիացիները, Անգլիացիները, բոլորն էլ ստեղծուած են միմիայն Գերմանացիներին ծառայելու համար, նրանց ստրուկը դառնալու համար:

Պատերազմից առաջ երկար՝ օրեր ու ամիսներ Օտտօ Վէյմանին, ինչպէս եւ միւս զինուորներին, ասել էին, որ գերմանական բանակն այժմ մեծ պատրաստութիւն է տեսնում միւս պետութիւնների վրայ արշաւելու, նրանց ոչնչացնելու եւ ամէնուրեք գերմանական կարգեր հաստատելու համար:

Եւ զինուորները տենդի մէջ անհամբեր սպասում էին պատերազմի ազդանշանին:

Պատերազմ սկսելուն էր սպասում եւ Օտտօ Վէյմանը:

Ու պատերազմն սկսուեց:

Երբ գերմանական զօրքերը ոտք դրին օտարի հողը, երբ աւերուել ու կործանուել սկսեցին գիւղերն ու քաղաքները եւ արիւնով ծածկուեցին դաշտ ու հանդ, Օտտօ Վէյմանը գերմանացի միւս զինուորների պէս զգաց, որ պատերազմը լաւ բան է, շա՜տ, չափից դուրս ցանկալի բան: Իր ընկերների պէս նա տներ էր հրդեհում, գնդակահարում անմեղ կանանց ու երեխաների: Սակայն մի բան, որի մէջ նա գերազանցում էր իր ընկերներին, ուտելն էր, կո՜ւշտ, շա՜տ կուշտ ուտելը: Պատերազմը նրա համար ասես ստեղծեց մի առիթ, մի հնարաւորութիւն, երբ նա կարող էր ամէն տեղ առատութեամբ ուտելիք գտնել, խլել այլ ուրիշներից եւ ուտե՜լ, շարունա՜կ ուտել: Վերջապէս ինքն էլ երբե՛ք սոված չի մնայ ու Գերմանիայում ապրած տարիները կը թաղուեն յաւիտենականութեան գրկում եւ ինքը դրանք այլեւս երբե՛ք, երբե՛ք չի յիշի:

Նա այնքան էր տարուել այդ մտքով, ուրիշից խլած հացը այնքան էր գրաւել նրան, որ արդէն վաղուց էր մոռացել Գերմանիան, այնտեղ գտնուող հարազատներին, որոնք հէնց այդ ժամանակ տառապում էին սովի ճիրաններում:

Գերմանական զօրքը սրընթացօրէն քաղաքից քաղաք էր անցնում, պետութիւնները կործանւում էին իրար ետեւից եւ այդ աշխարհաւեր արշաւին մասնակցում էր նաեւ Օտտօ Վէյմանը: Այժմ նա լիովին չափից դուրս երջանիկ էր զգում, մտածում, որ միշտ այդպէս կը շարունակուի իրենց յաղթարշաւը, եւ ինքը երկա՜ր, շա՜տ երկար կեանք կ՚ունենայ, երջանիկ, կուշտ կեանք կ՚ունենայ:

(Շար. 2)

Չինարէնը խայլ չի նետեր ժամանակին հետ

Ընթերցուած չինարէնը. - կնճռոտ հօ-գարաւոր նշանատառեր, որոնք իբրեւ պատկերագիր ծագում առին եւ յաջոր - դաբար ամէնէն բարդ մտքերը սկսան արտայայտել. - Չին ժողովուրդին միաս-նութեան խարխախը կազմեց, շուրջ վեց հազար տարիներէ ի վեր: Լեզուն, գեղեց-կութեամբ, նրբութեամբ եւ հնութեամբ Չինաստանի մշակոյթի անցեալին փառ - քերէն մէկը հանդիսացաւ:

Այսուհանդերձ, չինարէնը՝ առնուազն գրաւորը, ժամանակէ մը ի վեր քայլ չի նետեր օրուան հետ: Այժմու զեկավարու-թեան գլխաւոր ձգտումին ուղղութեամբ. - արդիականացում: Այլ խօսքով՝ պատ-ուար կը հանդիսանայ գիտական եւ յա-ռակից մարդերու յառաջդիմութեան, երբ անցեալին, ընդհակառակն, հիմնաքարը կը կազմէր Չինաստանի փառքին:

- Գերին ենք մեր լեզուին, կ՚ըսէ Գի - տութիւններու Ակադեմիայի պատասխա-նատու մը: Գիտական եւ այլ երեւներու տեղեկատուութեանց յեղաշրջում մը կայ աշխարհի մէջ, իսկ մենք մեր լեզուով չենք յաջողիր քայլ նետել այս յառաջըն-թացին հետ:

Չինարէնը դժուար ուսանելի է: Լեզուն գիրութեամբ նոր գաղափարներ եւ տե - սութիւններ չիւրացներ: Հին տառերը բարդ միջոցներով պէտք է մեկնաբանել գիտական նոր նուաճումները բացատրե-լու համար:

Օտար լեզուները նոր բառեր կը հնա-րեն, բացատրելու համար գիտական նո-րոյթները: Ասոնք անիմաստ կը դառնան, երբ չինարէն տառերով կ՚արձանագրը - ուին:

Չինարէնը դժուարութեանց կը հանդի-պի ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու գործածութեան մէջ: Ցայսօր կատար - ուած 200-է աւելի չինական տառերու օգտագործումին մէջ, ելեկտրոնիք հաշ - ուական մեքենաներու պարզած պատկե - րը անգոհացուցիչ կը նկատուի: Այս ճիւ-ղին մէջ, Չինաստան քանի մը «սերունդ» ետ կը մնայ:

Ամէնէն փոքր գրամեքենան, որ 36 քիլօ կը կշռէ, 2.600 տառ կը հաշուէ: Նամակ-ներուն, յուշագրութիւններուն եւ տեղե-կագրութիւններուն մեծ մասը ձեռքով կը գրուի, դիւանակալութեան շատ բարդ վիճակ մը ստեղծելով: Ուրեմն նաեւ՝ ժամանակի կորուստ:

Իրաց այս վիճակին մէջ, բազմաթիւ լուծումներ կ՚առաջարկուին: 1958-ին, ժողովուրդին Ազգային Համագումարը, ձեւով մը երկրին Խորհրդարանը, կ՚առա-ջարկէ գաղափարանշանները փոխարինել եւ դարձնել Լատիներէն տառեր: Այս դը-րութիւնը, որ Փինյին կը կոչուի, սահ - մանափակ յաջողութիւն կ՚արձանագրէ գործածութեան տեսակէտով: Բազմաթիւ գիտնականներ, մտաւորականներ եւ ու - րիշներ անյարիր կը նկատեն չինարէնին: Կ՚ըսեն. - մեր պատմական անցեալը կը խաթարենք, յանուն ոչինչի կամ՝ դրա - կան աննկատելի արդիւնքի:

Երկրորդ առաջարկը կը միտի պարզե-ցընել, դիւրացնել գրաճանաչումը օգտա-գործելով միայն յաճախակի գրուած եւ արտասանուած բառերը: Միաժամանակ վերցնելով վրձանշանները կամ գիծերը: Այս ձեւով կը յուսան դիւրացնել գրաւոր չինարէնին ընթերցումը, միեւնոյն ժա - մանակ զայն օգտագործելով ելեկտրոնիք սարքերու մէջ:

Սակայն այս առաջարկն ալ, ի գործ դրուած 20 տարիներէ ի վեր, տեղ եւ չփոթեցուցիչ կը նկատուի: Ասոր հետե-ւանքով, պարզեցուած տառերը կը մեր - ժուին եւ հրապարակէն կը հանուին 1977-ին:

Լեզուական բարեփոխութեան հարցը կնճռոտ կը մնայ եւ դուռ կը բանայ այս-պէս բաժ տաք վէճերու: Մամուլը կ՚ար-տայայտուի եւ խնդիրը նոյնիսկ Համայ - նավար կուսակցութեան Պոլիտբիւրոյի եւ Պետական Խորհուրդի հարց կը մնայ:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ հարցը երկայրի սուրի մը պատկերը կը պարզէ Չինացի - ներուն մեծ մասին համար. - Ի՞նչպէս ընել, որ չինարէնը արդիականանայ եւ Չինաստան ժամանակակից Պետութիւն դառնայ, առանց կորսնցնելու իր անց - եալի իւրայատուկ ինքնութիւնը, այն որ գիրով կ՚արտայայտուի:

Նոյնիսկ բարեփոխութեան կողմնակից-ները կ՚ընդունին, թէ հարցը չափազանց բարդ է:

– Չինաստանի արդիականացումը, բը - նականաբար, պիտի չյաջողի կամ ձախո-ղի լեզուին բարեփոխումով, բայց երկու կէտերն ալ մօտէն կապ ունին ասոր հետ, կ՚ըսէ Զու Եուկուանկ բարեփոխութեան յանձնախումբի կառավարական անդամ մը: Կ՚աւելցնէ. - Լատինացումը մեծ ազ-դեցութիւն պիտի գործէ այս ուղղու - թեամբ, պիտի յառաջացնէ, փութացնէ արդիականացումին թափը, մեծ համե - մատութեամբ:

Ցայսօր կատարուած բարեփոխու - թեանց փորձերը ձախողեցան քաղաքա - կան, ինչպէս նաեւ լեզուական եւ մշա - կութային պատճառներով: Պահպանողա-կանները, օրինակ, կ՚առարկեն, թէ չի - նական տառերը ազգային միասնականու-թեան կապ հանդիսացած են աւելի քան 3.500 տարիներէ ի վեր եւ, այս, հակա-ռակ պատերազմներուն, լայնարձակ տա-րածութիւններուն եւ տեղական գաւառա-բարբառներուն:

Չինաստանի Հանրապետութեան հռչա-կումէն ետք, 1911-ին, Ազգայնական կա-ռավարութիւնը աշխատանք կը կատարէ արդիականացումին ուղղութեամբ: Բայց նախնական ճիգերը բարդ կը նկատուին, մնաց որ երբեք դպրոցական շրջագիծին մէջ չեն մտներ:

Հնչական տառերու վրայ սահմանուած լատինական գիրերու օգտագործումը՝ Փինյին, ինչպէս ըսինք, սահմանափակ յաջողութիւն կ՚արձանագրէ: Դպրոցա - կաններ այժմ կը սորվին արտասանել եւ կարդալ իրենց իւրացուցած բառերը: Կը հիմնուին Փէքինի մէջ արտասանուած Մանտարին հնչականութեան վրայ, լեզ-ուին հիմունքներով, լեզու մը, որ զանա-զան առոգանութիւններով, չեշտաւորում-ներով կը գործածուի երկրին մեծ մա - սին մէջ:

Չինական բառերը եւ անունները օտար լեզուներու մէջ ներկայիս կ՚արտասան - ուին լատինական տառերու հնչականու - թեամբ: Միւս կողմէ, սակայն, այս դը-րութիւնը դեռ ժողովրդականութիւն չէ գտած Չինաստանի մէջ: Արդարեւ, գիր-քերուն, օրաթերթերուն եւ պարբերա - կաններուն գրեթէ մեծ մասը չինական, քան թէ լատինացած տառերով կը շա - րադրուին ու կը հրատարակուին:

Գաղափարանշան մը, որ մարդու կեր-պարանքն ունի, ամէն տեղ նոյն պատ - կերացումը կ՚արտայայտէ. - մարդ կամ էակ: Բայց Փեքինի Չինացին այդ գա - ղափարանշանը Ռէն կը հնչէ, Քանթոնի Չինացին՝ ԵԱՆ կ՚արտասանէ, իսկ Շանկ-հայինը՝ ՆԻՆ: Ուրեմն՝ Ռէն-ի արտա - սանութիւնը, իբրեւ մարդ էակ, միայն որոշ մակարդակի հասած Չինացիին հա-սու կը դառնայ:

Չինաստանի համար, չինարէնի. - դըժ-խաւոր, - բարւոք լուծումին հարցը դըժ-ուար խնդիր կը մնայ:

Հնադարեան անցեալ եւ հարստութիւն ունեցող գրաւոր լեզու մը, որ պէտք է միաժամանակ քայլ նետէ ժամանակին հետ:

Լուծումը ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ գտնել: Մղձաւանջ մը Չինաստանի հա - մար:

Թ. Ա. Թ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ
ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԾԱՌԱՏՆԿՈՒՄ ԵՒ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ապրիլ 24-ին Կիպրոսի Հայերը գոցած են խանութներն ու գրասենեակները եւ խուռներամ մասնակցած ոգեկոչման ձեռ-նարկներուն: Հայ երիտասարդ - երիտա-սարդուհիներ ներկայանալով Նիկոսիոյ պետական հիւանդանոց, արիւն տուած են անարիւնութեան դէմ պայքարող ըն-կերակցութեան: Ժամը 8.30-ին տեղի ու-նեցած արիւնատուութեան ներկայ եղած է նախարար Ստելիոս Քացցելիս, որ ճառ մը կարդալով շեշտած է, թէ «Ապրիլ 24ը Հայերուն համար յիշատակի, վիշտի եւ հաւաքոյթի օր է: 67 տարիներ առաջ, 1915-ին, շուրջ մէկուկէս միլիոն Հայեր մահուան առաջնորդուեցան: Օսմանեան տիրապետութեան տակ շատերը իրենց հայրենի օճախներուն մէջ կոտորուեցան, ուրիշներ բռնութեամբ արմատախիլ ե-ղան, որպէսզի մահուան անմարդկային քարաւաններով դէպի անապատ առաջ - նորդուին: Երիտասարդ, ծեր, կին ու մա-նուկ զոհ գացին բնաջնջելու կիրքին եւ իրենց ոսկորները Թողուցին ճամբու վրայ»:

Նոյն առաւօտեան, Նիկոսիոյ Ս. Աստ-ուածածին Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Նահա - տակաց յիշատակին կատարուած հոգե - հանգստեան պաշտօնէն ետք, բազմու - թիւնը ուղղուած է դէպի Ակրոպոլիսի ու Տասուպոլիսի հանրային պարտէզը, ուր բարձրացած Յուշաքարի կողքին տեղ գրաւած են Թեմին առաջնորդը՝ Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւորեան, Արտաւազդ Արք., հայ երեսփոխան Արամ Գալայճեան եւ Պարտէզի Յանձնախումբի ատենապետ Անտրէաս Կավրիս, որ խօսք առնելով նը-շած է, թէ «այս վայրին մէջ կատար - ուած այսօրուան համեստ արարողու - թեամբ եւ անոր հետեւելիք ծառերու տնկումով՝ մենք կը յարգենք յիշատակը 67 տարիներ առաջ Թուրքերու ձեռքով գործուած հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն»: Եղեռնի Ոգեկոչման Յանձնա-խումբի ատենապետ՝ Վազգէն Ա. քհնյ. Սանտրունի, խօսած է յուշաքարի եւ 24 ծառեր տնկելու գաղափարի ծնունդին եւ իրականացման մասին: Խօսք առած են Սերգօ Սինանեան եւ Զարեհ Եպիսկ. Ա-պա վար առնուած է սեւ քօղը յուշաքա-րին, որուն վրայ կայ երեք լեզուով ար-ձանագրութիւն մը՝ «Այս ծառերը տըն - կըւած են ի յիշատակ Ապրիլեան Եղեռնի Նահատակներուն - Ապրիլ 24, 1915»: Հուսկ՝ տնկուած են 24 նոճիներ:

Երեկոյեան, քաղաքապետարանի սրա - հին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատա-րած է Վարուժան Պետիկեան: Բանախօ - սած է Արտաւազդ Արք.: Գեղարուեստա-կան յայտագրին մասնակցած է Մելքոն - եան Կրթ. Հաստատութեան երգչախում-բը, ղեկավարութեամբ Սեպուհ Արզար - եանի: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին Առաջնորդը: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է 140 հոգինոց միացեալ երգ-չախումբի մեկնաբանած «Տէր Կեցո» եր-գով, ղեկավարութեամբ Հայրապետ Թո - րոսեանի:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կիպրոսի Խորհրդարանը երկու տար - բեր նիստերու ընթացքին անդրադարձած է անպատիժ մնացած հայկական ցեղաս-պանութեան: Այսպէս, Ապրիլ 22-ի նիս-տին, կուսակցութեանց ներկայացուցիչ - ներ խօսք առնելով բուռն կերպով դա - տապարտած են անարդ ոճիրը, պահան - ջելով Խորհրդարանէն այս մասին բանա-ձեւ մը իւրացնել: Իսկ Ապրիլ 29-ի նիս - տին, Խորհրդարանը քուէարկած է բա - նաձեւ մը, որ կը դատապարտէ Թուրքիոյ կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ կատար - ուած ցեղասպանութիւնը:

Բանաձեւի քուէարկութենէն ետք խօսք առնելով երեսփոխան Արամ Գալայճեան, առաջարկած է Խորհրդարանին, որ իւ-րացուած բանաձեւը ղրկուի աշխարհի բոլոր խորհրդարաններուն: Առաջարկը միաձայնութեամբ ընդունուած է: Կիպ - րական մամուլը լայն արձագանգ տուած է հարցին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ
ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրոսի դէմքին վրայէն թեթեւ ժպիտ մը անցաւ: Ցաջողած էր իր կատակին մէջ բաւական ճամբայ կտրել:

- Ես գիտէր քեզի հետ եմ. ժամանակ շատ կայ: Ըսելիք, ընելիք՝ աւելի շատ...

- Հա, կ՚ուզէի Վարդաձորի վիճակն իմանալ: Դուք ինչպէ՞ս կորսնցուցիք էն աղան, Մարտիկը: Հարիւր տարուան մէջ էդ տեսակ մէկը հազիւ դուրս կուգայ: Կը մտածե՞ք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ էդ լե-ռան ժողովուրդին վիճակը երբ ձմեռ գայ:

- Հա, ճիշդ ըսիր, Մալխաս, մէկը գնաց եւ մէկը ես՝ այդ մտածողներէն: Դեռ ձմեռուայ բաւական ժամանակ կայ: Ես աղջի էն խաս զաւակներէն մէկն ալ գուն...

Մալխաս եւ Կիրոս արդէն հասած էին հիւղին առջեւ: Կիրոս էշը կը կապէր դեռ նոր տնկուած խնձորենիի մը երբ Մալ - խաս վրայ հասաւ յանկարծ:

- Կիրոս, էշդ էդ հաստ Թթենիին կա-պէ: էն կեռասը դեռ նոր, անցեալ տարի տնկած եմ, մեղք է, մեղք: Նայէ, նայէ, դեռ երեք ամիս առաջ էս ճիւղը չկար: Ա՛յ, էս փոքրիկ մորճիկն ալ նոր սկսեր է դուրս գալ: Երկու շաբաթ առաջ իմ էշը իր վիզը քերելով կոտրեց էս փոք - րիկ ծառը. կապեցի էնպէս, ինչպէս խը-րըխճի մը պիտի կապէր կոտրած ոս - կորները: Եկուր, տես, մօտեցիր, մօտե-ցիր, ինչպէս լաւ բռնած է կապածս տե-ղը: Արդէն կանանչ մըն ալ էն տեղէն սկսած է դուրս գալ:

Կիրոս հետեւեցաւ, երբ զարմանքով նը-կատեց, որ Մալխասը առանձին խանդա-ղատանքով ու գուրգուրանքով կը խօսէր փոքրիկ ծառի մը մասին: Մալխասը, որ իր տեսօրներուն եւ կռիւներուն մէջ ան-գութ եղած էր: Հիմա ան փոխուած՝ ձայնին եւ հոգիին մէջ տկարութիւն կար կարծես:

Ըլլա՞յ էն հին Մալխասէն բան մնա-ցած չէ երբ ան այդքան խղճահարութիւ-նով կապուած է վէրքը կապուած ծառի մը նոր ծլած մորճին հետ այնպէս ինչ - պէս հայր մը իր փոքրիկ երախային:

- Նայէ, Կիրոս. ա՛յ մօտ եկուր, այս մէկը մեռած է, կը տեսնե՞ս այս ճեղքը-ւածքը: Տես, ինչպէ՞ս գոցած է վէրքը: Լաւաշոյն ծիրանի ճիւղ մը աչ ըրած եմ: Երբ առաջին անգամ գանակով ճեղ-քեցի, զգացի որ ցաւցուցի, մանաւանդ երբ մօտեցայ մարմնի գոյն սպիտակ ու Թաց մասին:

– Կիրոս կ՚ուզէր փոխել խօսակցու - թիւնը: Կ՚ուզէր սրբել Մալխասի դէմքին վրայէն այդ տկար ու երեխայական խան-դավառութիւնը ու նորէն տեսնել այն անգութ ու շատ անտարբեր տեռօրիստը: Ան դեռ շատ ճահիլ տարիքին Երզրումի մէջ Հայատեաց Թուրք ոստիկանապետը սպաննելէն յետոյ, ամբոխին հետ խառ-նըւած գացած էր իր զոհին դիակը դի - տելու: Շատ էին անոր զոհերը: Ան մի-նակը, բանակի մը գիրը կատարած է եւ աւելին...

Կիրոս հիւղին դրան առջեւ ընկողմա - նեցաւ պահ մը, քըղու քոլոզը դրած կանանչին վրայ եւ կարծես առաջին ան-գամ ըլլալով հանգստութիւն մը զգաց մինչեւ իր ոսկորներուն մէջ: Ան հան - գըստութիւնն իսկ մոռցած էր տարինե - րով: Այդ անսահման հանգստութիւնը կարծես անքաւելի մեղք մըն էր, երբ էնտեղ Վարդաձորի կռիւը կար:

Երեւանցի Մալխաս արդէն կրակի պատրաստութիւն կը տեսնէր, խորովա-ծի համար:

- Կիրոս, ես քեզի վայրի աղաւնիներու էնպիսի քէպապ մը կերցնեմ ... էն քէ-պապին հետ ես քեզի հինգ տարուայ գի-նի պիտի խմցնեմ: Հինգ տարուայ փո - չին դեռ չիչին վրայ է: Ձմերուկները դեռ նոր նշան տուած են: Յետոյ կը պատրաստենք վարունգէ ճաշըս մը սըխ-տորով:

(Շար. 576)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Յունիս 6, Կիրակի, կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, զոր կը մատուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան առիթով:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ որ եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի, Կիրակի, Յունիս 6, ժամը 10-ին.-

Cathédrale St. André — Place St. André

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.-

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Արարողութեան կը մասնակցի՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Նոյն օրը ժամը 15.30-ին Հայ Տան աշխատանքներու օրհնութիւն՝

15, Cours de la Libération

որու կը յաջորդէ ճոխ ճաշ մը (ձրի):

ԼԻՈՆ - ՎԻԷՆ | ԼԻՈՆ - ՎԻԷՆ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Յունիս 6-ին Մոնտրուի գեղեցիկ պուրակին մէջ, Վիէնի մօտերը:

Առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն:

Կ'երգէ.- ՄԻՆԱՍ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ

Ժողովրդային երգիչ, (Հալէպէն) :

Ընկերակցութեամբ.- Սայաթ - Նովա նուագախումբին :

Առատ պիւֆէ – խորոված, չի քէօֆթէ, հայկական ուտելիքներ:

Վիճակահանութիւն - Առաջին պարգեւը.-

Ութ օր ճամբորդութիւն, Հայաստան :

Նուէր՝ Սեւան ճամբորդական գրասենեակին կողմէ: Բազմաթիւ ուրիշ պարգեւներ:

Կազմակերպութեամբ. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին:

Լիոնի Հայ Մշակութային ընկերակցութեան:

Վիլէօրպանի Հայ Մշակութային Միութեան:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ս. Մօրիսի վերանորոգուած «Սալ տէ Ֆէթ»ի սրահին մէջ:

Ինքնաշարժերը զետեղել դաշտահանդէսի վայրին քով գտնուող Սանթր - Լըքլէրի բարքինկը:

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi

Sur FM. 89.50 Mghz.

Յունիս 6-ին՝ հարցազրոյց Տահէ Արք. Աճէմեանի հետ Հայր Մանուէլի մասին:

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.

M. F. 98 Mhz.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն՝ Յունիս 20, ժամը 17-ին, որու կը յաջորդէ ընթրիք, գեղարուեստական բաժինով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ.- Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գալուստեան խմբագրատան իրենց այցելութեան առթիւ 50 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Ք. 160 Ֆ., Միհրան Ներսէսեան 60 Ֆ.:

×

ՎԱԼԱՆՍ.- Նշան Թէպոյեան 60 Ֆ.:

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 6, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պատարագէն ետք կը կատարուի Մատաղի Օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՑԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին բազմաձայն, եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի:

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին :

Պատարագ ժամը 10.30-ին :

EXPOSITION D'ART ARMENIEN

« Miniatures et Khatchkars »

Organisée par

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

DU 3 AU 14 JUIN — DE 10 A 12 H. ET DE 14H.30 A 19H. (SAUF LE MARDI)

— Entrée libre —

A LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE — MUSEE DE LA MARINE

Sous la Présidence d'Honneur de:

Gaston Defferre

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Interieur et de la Décentralisation)

Et le soutien de:

— **PAUL FABRE**; Président de la Chambre Commerce et d'Industrie de Marseille.

— **MICHEL PEZET**; Président du Conseil Regional.

— **MARCEL PAOLI**; Adjoint au Maire, Délégué aux Affaires Culturelles.

— **YVES BONNEL**; Président de l'Ordre des Archictectes Provence - Côte-d'Azur.

Avec la participation de:

CENTRO STUDI E DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA — MILANO

Conférences - Débats

AVEC PROJECTION DE DIAPOSITIVES

— **Jeudi, 3 Juin, à 21h.** - Maison de la Culture Arménienne, 12-14, Rue St.Bazile Marseille

« LES KHATCHKARS »

par A. ALPAGO NOVELLO; Architecte et Professeur à la Faculté d'Architecture de Milan.

— **Vendredi, 11 Juin, à 18h.30** — à la Chambre de Commerce de Marseille

« LES MINIATURES ARMENIENNES »

par ARPAG MEKHITARIAN; Secrétaire Général de la Fondation d'Egyptologie Reine Elisabeth, de Bruxelles.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles

à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

ouvert le dimanche après-midi

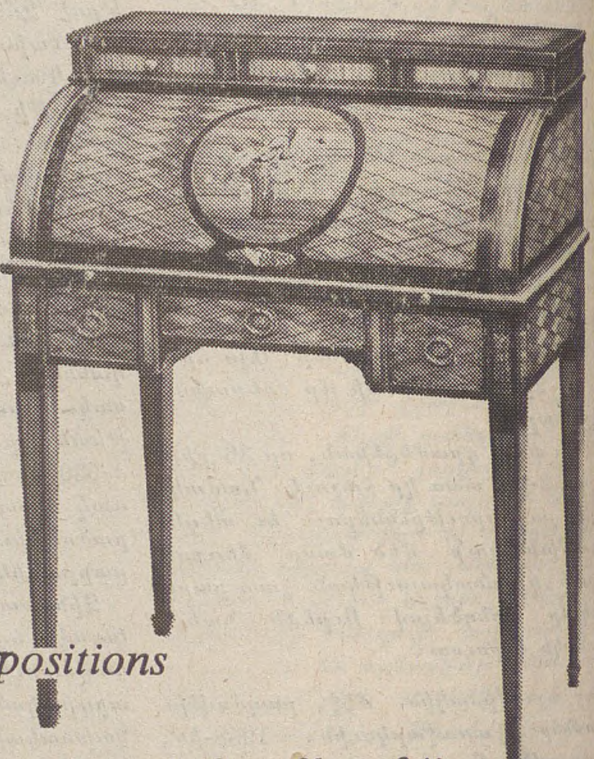

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

PRESENTE AU CINE - CLUB

Le Vendredi, 4 Juin — à 20h.30

MARLON BRANDO

Dans

« QUEIMADA »

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS

vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 12 JUIN au 25 JUIN

du 19 JUIN au 27 JUIN

ainsi que:

DU 10 JUILLET AU 23 JUILLET — DU 24 JUILLET AU 6 AOUT

DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT

DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE

DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

UGARMENIENNE — HOMENETMEN

TOURNOIS INTERNATIONAL

DE

BASKET-BALL

Avec le concours de l'A.S.A.

Le Dimanche, 6 Juin — à partir de 9h.30

Salle: STADE JEAN BOUIN

4, Rue Jean Bouin — Issy-les-Moulineaux

Participants:

- **J. ARMENIENNE SUISSE**
- **P. U. C.**
- **UGA - HOMENETMEN — Première**
- **UGA - HOMENETMEN — Reserve**
- **UGA - HOMENETMEN — Junior**

BUFFET — BAR — TOMBOLA

Mini - Basket et Basket Saison 82/83

Garçons — Filles

INSCRIPTION SUR PLACE

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹԻ

=———=———=

Կազմակերպուած՝ Փարիզեան Շրջանի Արենոյշներու եւ Թեւիկներու կողմէ:

Կիրակի, Յունիս 6, ժամը 11-էն իրիկուն

Եկէք պատուելու հայ մայրերը, միաժամանակ հաճելի օր մը անցնելով:

Հայկական ճաշեր, տաք եւ պաղ պիւֆէ, խորոված եւ անուշեղէն:

Խաղերու եւ մրցումներու հաճելի յայտագիր, սկաուտական գործունէութեան նկարներու ցուցադրութիւն:

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆ. եւ այդ տոմսը կրնայ բերել նաեւ շատ հաճելի անակնկալ մը:

DOMAINE DE MORFONDE

77270 — Villeparisis

En cas de pluie, des salles sont prévues.

Communications:

— **Autobus:** de la Place Jean-Jaurès

— **En voiture:** prendre à la Porte de Pantin la route de Meaux, jusqu'au Domaine de Morfondé.

Pour tous renseignements plus détaillés téléphoner à midi ou le soir:

534. 22. 43

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Փոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Երեքշաբթի Յունիս 8, ժամը 20.30-ին: Օրակարգ.- Ընտրութիւն նոր վարչութեան, ամէն Պոլսեցի որ կը բնակի Մարսէյլի մէջ, եւ վերջացուցած է 18 տարիքը, քուէարկութեան կարենալ մասնակցելու համար, պէտք է ապահովէ իր անդամատոմսը, դիմելով վարչութեան, փոխ - նախագահ Հրաչ Խոճէնին:

241, Avenue du 24 Avril 1915 - 13012 Marseille

Tél.: 93. 08. 47

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
5
SAMEDI
5 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.185 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.185

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԵԼ - ԱՎԻՎ, ԳՈՒՄԱՐՈՒԵԼԻՔ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵԹԷ ՀԱՅՈՒ ԽՕՍՔ ԸԼԼԱՅ...

Թել - Ավիվի համալսարանը, ի մօտոյ, պիտի գումարուէր ցեղասպանութեան նուիրուած միջազգային համագումար մը, բայց կը թուի որ թրքական սպառնալիքները խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն զայն, թէեւ Հրեաները տրամադիր չեն անոր տալու, ինչպէս արդէն կը խորագրէր Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն, Յունիս 4-ի իր թիւին մէջ՝ «Թել - Ավիվ կը գումարէ ցեղասպանութեան հանդիպումը, հակառակ թրքական սպառնալիքներուն»:

Կազմակերպիչը՝ Իսրայէլ Շարնի կ'ըսէ թէ Արտաքին նախարարութեան ճնշումին տակ է, որպէսզի ջնջէ համագումարը, որովհետեւ Թուրքիա կը պնդէ որ Հայերու ցեղասպանութեան հարցը պէտք չէ ծեծուի: Ժողովին նախագահ՝ Վիէզէլի, հեղինակ եւ փրոֆէսոր Նիւ - Եորքի Սիթի Քոլէճը, տեղեկագրին համաձայն Թուրքիա կը սպառնայ փոխ վրէժի դիմել Թուրքիոյ 18 հազար Հրեաներուն դէմ եւ Իսրայէլի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել, եթէ հայ դասախօս ըլլայ: Իսրայէլի Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը թէեւ հերքած է թէ Թուրքիա որեւէ սպառնալիք ըրած ըլլայ, բայց պաշտօնական անձնաւորութիւններ, որոնք չեն ուզած անուն տալ, կը հաստատեն թէ ճնշում կայ ժողովը ջնջել տալու համար: Շարնիի համար, որ Ֆիլատելֆիայէն է, բացարձակապէս անընդունելի է այն գաղափարը, որ ժողովը կրնայ ջնջուիլ կամ ենթարկուիլ հայկ. մասնակցութեան պայմանին: Ջանացած այլ միջոցներ փնտռուեր են՝ խորհրդակցելէ ետք հայ պատասխանատուներու հետ, հրաժարիլ հայկ. հարցին ակնարկելէ կամ յետաձգել ժողովը եւ արտասահման ընել, եթէ Արտաքին նախարարութիւնը ծախքերը ստանձնէ: Պատասխան չէ ստացուեր նախարարութենէն եւ ներկայիս, ուշ է յետաձգելու համար: Նախատեսուած 150 զեկուցումներէն միայն վեցը Հայերուն կը վերաբերին, մնացեալը Նացիներու ողջակիզումին ինչպէս նաեւ Գնչուներու, Քամպոճիացիներու, Թիպեթցիներու ջարդին մասին է: Ժողովը պէտք է սկսի Յունիս 20-ին: Ամերիկեան օրաթերթը կը գրէ թէ Թուրքիա միշտ կ'ուրանայ թէ մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդած ըլլայ 1915-ին, աւելցնելով թէ հայ ահաբեկիչները միշտ այդ կը վերյիշեն թուրք դիւանագէտներու սպանութեան առեն: Թուրքիա կ'ըսէ թէ Հայերը մեռած են պատերազմի առեն եւ պատասխանատու են հազարաւոր Թուրքերու սպանութեան Օսմանեան կայսրութեան վերջին տարիներու ցեղային բախումներու ընթացքին: Վիէզէլ, որ Փարիզ է այս շաբթու, ըսած է որ «մէկ կեանք աւելի կարեւոր է, քան ինչ որ կրնանք ըսել կեանքի մասին», ուրեմն շփումներ ստեղծած է մասնակցողներուն հետ, որոշում մը տալու համար: Հաստատած է որ վեց շաբաթ առաջ, Իսրայէլցի պաշտօնական անձնաւորութիւն մը ըսած է թէ Թուրքիա լուրջ դժուարութիւններ պիտի ստեղծէ, եթէ Հայերը մասնակցին: Թուրքիա, մահմեդական հզօրագիտ երկիրներէն է, ոչ - թշնամի Իսրայէլի, ուրեմն կարեւոր է: Ուրիշ լուր մըն ալ առած է, Թուրքիայէն Հրեաներու պատուիրակութիւն մը Իսրայէլ այցելած է ըսելու համար թէ փոխ վրէժի կ'ենթարկուին եթէ ժողովը գումարուի, ինչպէս նախատեսուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՄԱՅԻՍ 28 - ՅՈՒՆԻՍ 1)

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՍԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Կարլէն Դալլաքեան շարունակելով իր խօսքը ըսաւ. «Չկայ աւելի դժուար գործ, կ'ըսէ Հեմինկուէյ, քան պարզ, ազնիւ արձակ մը գրել մարդուն մասին: Սարոյեան իր կրծքին մէջ կը կրէր միլիոնաւոր հասարակ մարդոց տառապանքը, ուրախութիւնն ու յոյսերը, եւ անոր ամբողջ գրականութիւնը եղաւ ծաւալուն խոստովանութիւն մը իր իսկ մասին, կեանքի հանդէպ իր վերաբերումին մասին: Անոր կրկնօրինակը գուցէ անմահ Շափլինն էր շարժանկարի արուեստին մէջ: Տաղանդը Սարոյեանի համար աւելի շատ պատասխանատուութեան չափ ու խորհրդանիշ էր, զոր ան կը կրէր հասարակ, յանձնառու մարդու ճակատագրի համար այնպիսի հասարակութեան մէջ, ուր կար գաղափար էր՝ «ամէն մարդ միայն իրեն համար, յանուն իր բարօրութեան» եսամոլ ձեւակերպումը: Ես կ'ուզեմ օգնել մարդուն, որպէսզի ան մարդ ըլլայ, կ'ըսէ Սարոյեան իր մէկ պատմուածքին մէջ:

«Բայց որո՞նք են այդ մարդիկը: Ագարակապաններ ու բանուորներ, գործազուրկներ ու թափառաշրջիկներ, ձախողած մանր վաճառականներ ու արհեստաւորներ, շատ յաճախ՝ զանազան ազգերէ գաղթականներ, որոնց համար կրկնակի դժուար էր կացութիւնը: Հերոսներու պատկերասրահին մէջ յատուկ տեղ ունի ազքատ ընտանիքէ սերած փոքր տղան, որ միշտ անհանգստութեան ու տագնապի մէջ է: Ո՞վ եմ ես, գրողը տանի: Ես պզտիկ տղայ մըն եմ, որ միշտ տագնապ կ'ապրի: Տագնապ՝ տունը, տագնապ՝ դպրոցը, տագնապ՝ իր սրտին մէջ: Ահա պզտիկ տղան ստիպուած է փողոցը նարինջ ծախել իր հարազատները անօթութենէ փրկելու համար: Բայց պէտք է միշտ ժպտի, այլապէս գնողը չի մօտենար: «Նարինջները» խորագրով պատմուածքը կատարեալ գլուխ - գործոց մըն է, որուն սեղմ ու ժլատ տողերը կարծէք գրուած են «փողոցային սքանչելի դաստիարակութիւն ստացած» Ուիլեըմ Սարոյեանի տաք արիւնով:

«Ես կը հաւատամ մարդուն բարութեան, կ'ըսէ Սարոյեան, «Կեանքիդ ժամանակը» թատերախաղերուն մէջ: Ես կը հաւատամ, որ մարդուն ճակատագիրը ազնիւ ճակատագիր է: Ես կ'ատեմ այն ուժերը, որ կ'աշխատին բնաջնջել մարդուն ազնուութիւնը: Իմ զէնքը աշխարհի ապականեալ ուժերու դէմ անյիշաչար աչք մը, անկեղծ միտք մը, անբասիր սիրտ ու խանդավառ ոգի է, որ կը ստիպէ ինծի գրել:

«Ուիլեըմ Սարոյեանի փաստակին ներքին հակասականութիւնը եւ թուլութիւնը կը բխի չարիքի անոր մարդաբանական ըմբռնումէն, որ կը զրկէ անոր հերոսները մարտնչելու կարողութենէն: Բարեբախտաբար Սարոյեան արուեստագէտը շատ աւելի համապարփակ է, խորունկ եւ իմաստուն, քան Սարոյեան ընկերաբանը եւ բարոյախօսը: Առիթով մը Սարոյեան ըսած է, թէ իր աշխարհի միւս գրողներուն համար մեծ պատիւ է, երբ իրենց գործերը կը հրատարակուին ռուսերէն, այն լեզուով որով կը խօսէին Պուշկին ու Լերմոնտով, Տոլստոյ ու Չեխով, Կորքի ու Շոլոխով: Բոլորս թերեւս կը յիշենք «Ռոսիա» շարժանկարի սրահին մէջ, միջին շարքերուն նստած 70-ամեայ Սարոյեանը, որ մանուկի մը պէս կը հրճուէր ու անվերջ կը ծափահարէր ժամանակ մը ետք կ'ըսէր.- Ես ցնցուած էի. սրահին մէջ նստած էի հինգ թէ վեց ժամ եւ այդ ժամանակը անցաւ ակնթարթի մը նման. հզօր երկրի Պաշտպանութեան նախարար մարեշալ Ուստինով ամպիոնէն կը խօսէր Հայաստանի յաջողութիւններու մասին, կը հրապարակէր Պրեժնեւի ստորագրած հրամանագիրը եւ Հայաստանի դրօշակին կ'ամրացնէր երկրի բարձրագոյն պարգեւը՝ Լենին շքանշանը: Պէտք էր տեսնել, պէտք էր զգալ ու գիտակցիլ ... Ես մտածեցի օտարութեան մէջ ապրող Հայերու մասին: Անոնք զրկուած են ամէնէն գեղեցիկ մարդկային զգացումէ՝ հայրենիքին պատկանելու զգացումէն:

«Հայրենիքի զգացումը միշտ բաբախած է Սարոյեանի սրտին մէջ: Իր ծնողքն ալ թրքական եաթաղանէն մազապուրծ ցեղասպանութեան զոհ մըն էր, որ հեռաւոր Պիթլիսէն քշուած օթեւան գտած էր Քալիֆորնիա: Եւ բազմիցս Սարոյեանի երկերուն մէջ հայրենիքի կարօտը, անոր հետ կապուելու տենչը կը խօսի: Խորապէս կը սիրեմ հայ գրողներու բնտանիքին պատկանելու պատիւը, կ'ըսէր ան: Հայրենիքին նուիրումի, խոր հայրենասիրութեան արտայայտութիւն մը եղաւ Սարոյեանի կտակը, որով փափաքեցաւ, որպէսզի իր աճիւնը յանձնուի Հայաստանի մայր հողին: Հայաստանի իշխանութիւնները սիրով ընդառաջեցին Սարոյեանի կտակին: Անուն մը եւս այսուհետեւ տեղ կը գրաւէ Կոմիտաս զբօսայգիի պանթէոնին մէջ, որպէսզի մայր հողին մէջ շարունակէ ապրիլ մեր ազգային մեծերու անմահ շարքերէն ներս: Խորհ. Հայաստանի աշխատաւորութեան հետ եւ յանուն անոնց, այսօր Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը եւ կառավարութիւնը յարգանքի եւ սիրոյ իրենց տուրքը կը բերեն Ի. դարու ամերիկեան մեծագոյն գրողներէն մէկուն, զրկուած ու զարնուած աշխատաւոր մարդու պաշտպան, մեր ժողովուրդի մեծ զաւակ՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի յիշատակին»:

Հաւաքոյթին խօսք առին Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, արուեստագիտուհի Վարդուհի Վարդերեսեան, Գէորգ Էմին, Վահագն Դաւթեան, Ռազմիկ Դաւոյեան: Հանդէս եկաւ Սարոյեանի կտակակատար պատուիրակութեան անդամ, «Արմինըրն Օպզէրվըր» թերթի խմբագիր Օշին Քէշիշեան, որ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Գործածած բառերս անգլերէն են: Միջավայրը, որուն մասին կը գրեմ Ամերիկեան է: Ոգին՝ որ կը ստիպէ ինծի գրել, Հայ է: Ուրեմն՝ հայ գրող մըն եմ ես: Խորապէս կը սիրեմ հայ գրողներու մեծ ընտանիքին պատկանելու պատիւը: Այսպէս կը գրէր Սարոյեան 1939-ին եւ այսպէս ալ մնաց մինչեւ իր մահը, եւ այսպէս ալ պիտի շարունակէ մնալ ան՝ մեր հոգիին, մեր սրտին ու մանաւանդ մեր միտքին մէջ: Իր ջերմ փափաքին ու կտակին համաձայն՝ իր աճիւնին կէսը փոխադրուեցաւ մայր Հայաստան՝ հայրենի կապոյտ ու ջինջ երկինքին տակ, խառնուելու Հայրենի հողին, միաձուլուելու հայ ժողովուրդին հետ, զոր այնքան կը սիրէր ու ջերմեռանդութեամբ կը պաշտէր: Սարոյեան գրական աշխարհ մտաւ 1934-ին շնողալից կերպով եւ անմիջապէս դարձաւ փնտռուած հեղինակը գրասէր լայն հասարակութեան՝ Ամերիկա եւ այլուր: Յաջորդ տարին իսկ, 1935-ին, այցելեց Հայաստան՝ օծուելու հայրենի ջուրով ու բոյրով, ու վերջապէս արմատները հաստատեց հոս: Հայրենիքի հետ իր կապը եղաւ անքակտելի եւ վերջնական: Շատ մը առիթներով այցելեց Հայաստան՝ լեցուելու հայ ոգիով ու շունչով: Շնորհիւ Սարոյեանի գործերուն, Ամերիկայի մէջ հայ մարդը առաջին անգամ ըլլալով գրականութեան մէջ, ներկայացուեցաւ իբրեւ բարի, աշխատասէր, պարկեշտ, իմաստուն եւ կենսուրախ մարդ, իսկական Հայ, որ իր անժխտելի նպաստը կը բերէ քաղաքակրթութեան եւ անոր ծաղկումին ու յառաջդիմութեան:

«Սարոյեանի Հայութիւնն ու հայկականութիւնը կարեւոր դեր ունեցան իր գրականութեան մէջ, իր փիլիսոփայութեան մէջ եւ կեանքը ընկալելու իր աշխարհահայեացքին մէջ: Ան յաճախ պիտի ըսէր, թէ Հայը ուրախ է, կեանքով լեցուն է, հակառակ անոր որ ան որքան տառապած է եւ ընկճուած: Ճիշդ ասոր համար Հայը ուրախ է, որ դեհենէն ազատած է ու կ'ապրի: Ողջ ըլլալու բախտաւորութիւնը մեծ բան է: Իր գունաղեղ Հայերը, իրենց ժողովրդական փիլիսոփայութեամբ, իրենց տարօրինակութիւններով ու բնական պարզութեամբ՝ բարձրացած են համամարդկային մակարդակի, որովհետեւ անոնց մէջ տեսած է մարդուն նկարագիրը եւ զայն զուգորդած է ուրիշ ժողովուրդներու հետ»:

Այնուհետեւ Օշին Քէշիշեան հատուածներ կարդաց Ֆրէզնոյի քաղաքապետ Մանուէլ Ուայթհըրսթի՝ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէին ուղղուած նամակէն, ուր ի մէջ այլոց կ'ըսուէր. «Շնորհակալ ենք Երեւանի ժողովուրդին, որ Ուիլեըմ Սարոնեանի կ'ընծայէ այս պատիւը, հայ ծագումով ամերիկացի մեծ գրողին: Քանի որ ան մաս կը կազմէր հայ եւ ամերիկեան մշակոյթի, պատշաճ է, որ իր աճիւնը հանգչի Հայաստան եւ Ամերիկա: Ֆրէզնոյի ժողովուրդը պատուեց Սարոյեանը, արուեստի թատրոնը կոչելով իր անունով: Մեր քաղաքին ամէնէն շքեղ հանրային շէնքն է այդ եւ յաւիտեանս պիտի ճանչցուի իբրեւ Ուիլեըմ Սարոյեան Թատրոն: Այն իրողութիւնը, որ դուք եւս կը պատուէք Սարոյեանը, բարեկամութեան այլ կապ մըն ալ պիտի հաստատէ մեր ժողովուրդներուն միջեւ»:

Հաւաքոյթը վերջ կը գտնէ: Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան եւ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան կը բարձրացնեն աճիւնները կրող պատգարակը: Թափօրը կ'ուղղուի դէպի գերեզման եւ սուգի մեղեդիներու արձագանգներու ներքեւ Սարոյեանի աճիւնները կը յանձնուին հողին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Իսրայէլի դեսպանը մահափորձի ենթարկուած է Հինգշաբթի գիշեր: Ծանրօրէն վիրաւորուած է գլխէն եւ վիճակը վտանգաւոր կը նկատուէր Ուրբաթ առտու: Ահաբեկիչն ալ վիրաւորուած է ոստիկանի մը գնդակէն եւ հիւանդանոց փոխադրուած:

ԹԱԼՊՕ կառքերու գործատունը, Սիթրոյէնէն ետք, նոյն շարժումներուն ենթակայ եղաւ առջի օր եւ բախումները այնքան ծանր եղան, որ 41 վիրաւոր կայ, 37-ը՝ գործադուլ չընող, չորս գործադուլ ընող: Աչքէն վիրաւորուած է նաեւ պաշտօնէութեան պետը: Ուրբաթ առտու, տնօրէնութիւնը դիմում կատարած էր, որ ոստիկանութիւնը պարպել տայ գործատունը, զոր բանուորներ կը գրաւեն:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Յունիսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՄԵԾ ՔՆՆԱԴԱՏ՝ ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

Հ. Լեւոն Զէքիեան

ԵՐԲ ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐԸ ԶԻՐԱՐ ԿԸ ԿՏՑԱՀԱՐԵՆ

Մովսէս Պչաքճեան

ԳԱՌԶՈՒԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գառզուի աշխատանքներից շատերը յետահայեաց են: Երբեմն այդ բանն ընդգծւում է նաեւ խորագրով («Յիշողութիւն Իտալիայի մասին», «Յիշողութիւն Յունաստանի մասին»), սակայն հիմնականում յետահայացութիւնն զգացւում է տրամադրութեան, ֆանտաստիկ կոմպոզիցիայի մէջ, որ ասես վերակենդանացնում է վաղեմի, գրեթէ մոռացուած յուշերը: Եւ ինչպէս վերյուշներում՝ քմահաճ ու արտասովոր, այնպէս էլ Գառզուի աշխատանքներում իրականը զուգորդւում է երեւակայականի, բանաստեղծական անխռովութիւնը՝ ալեկոծող տագնապի, ինքնամփոփ հայեցումը՝ գործուն ուժի հետ:

Գառզուի աշխատանքների յետահայեաց բնոյթին բնաւ չի հակասում այն, որ դրանք ուղղուած են դէպի ապագան, դէպի վաղուայ օրը, ինչպէս նաեւ դրանց արտաժամանակային բնոյթը: Սերտօրէն կապուած լինելով իր դարի, իր ժամանակի հոգսերին ու յուզումներին: Գառզուն այն նկարիչներից է, որոնք, այնուամենայնիւ, արտայայտում են ընդհանուր ձգտումներ, տրամադրութիւններ, միտումներ: Նրա գեղարուեստական աշխարհընկալումը խիստ փիլիսոփայական է իր հիմքում եւ գեղագիտական ու հասարակական մի շարք կատեգորիաների սինթէզ է:

Գառզուի արուեստի մէջ որպէս յիշողութիւն (թէ՞ երազանք) է մուտք գործում նաեւ կնոջ կերպարը՝ անիրական, առինքնող, կանացի ինչ – ինչ մի ընդհանուր նախասկիզբ, որ զարմանալի կայունութեամբ առկայ է նրա ստեղծագործութեան մէջ արդէն քանի տասնամեակ: Նոյնիսկ թւում է, թէ նկարիչն ամէն անգամ տեսնում է նոր, կոնկրետ կնոջ, սակայն մէկ անգամ արդէն ստեղծուած կերպարն այնպէս է իշխում նրա վրայ, որ շարունակ վերադառնում է նկարչի մօտ՝ կարեկցելով, սիրելով, խոնարհուելով նրա առաջ, տառապելով նրա համար: Այդ կինը տիրաբար դուրս է մղել ոչ միայն կանանց ուրիշ կերպարներ, այլեւ բոլոր միւս մարդկանց: Գառզուի ուշ շրջանի աշխատանքներում, հազուագիւտ բացառութիւններով չեն հանդիպում մարդկային այլ կերպարներ, նկարիչը չափից դուրս շատ բան է դրել կնոջ այդ կերպարում, եւ վերջինս դարձել է յիրաւի համապարփակ խորհրդանիշ, որ մարմնաւորում է աշխարհի ողջ գեղեցկութիւնը ու պոէզիան, կանացի գեղեցկութեան ողջ փխրունութիւնն ու անպաշտպանութիւնը, անցողիկութիւնն ու մշտնջենականութիւնը:

Իր գեղեցկութեամբ, ռոմանտիկ բնոյթով, գոգտրիկ ձեւի մէջ առնուած մտքի ու զգացմունքի զարմանալի միաձուլութեամբ առանձնապէս յուզիչ եւ տպաւորիչ է նաւահանգստում պատկերուող կնոջ կերպարը: Ո՞ւմ է ճանապարհում կամ դիմաւորում այդ գեղանի անծանօթ կինը: Երբեմն նրա ձեռքը բարձրացուած է ողջոյնի կամ հրաժեշտի շարժումով, երբեմն նա պարզապէս հայեացքով ճանապարհում է հեռացող նաւը, իսկ երբեմն էլ դա փոն է, որի վրայ նա յառնում է գաղտնախորհուրդ եւ մարմնաւորում ափին մնացած ողջ գեղեցկութիւնը, բաժանման ողջ տխրութիւնը:

Կնոջ համար փոն դարձող ծառերն ու ծաղիկները, որ միահիւսւում են նրա մարմնին, մազերին եւ կարծես ներձուլւում նրան, խորհրդանշում են թէ՛ կնոջ մերձաւորութիւնը բնութեանը, թէ նրա գեղեցկութեան փխրունութիւնը, դիւրաբեկութիւնը, որ թէեւ փթթում է ծաղիկների մէջ ու ծաղկի նման, բայց եւ այնպէս կարճակեաց է այս աշխարհում ոչ այնքան բնութեան օրէնքի համաձայն, որքան այն պատճառով, որ այդ գեղեցկութեանը վտանգ է սպառնում դրսից:

Աշխատանքներից մէկում այդ կինը պատկերուած է գնդացիրների փոնի վրայ՝ ամենեւին էլ ոչ պատրաստ պայքարի եւ փրկութեան, հերարձակ, երկար զգեստով, սիրած ոստը ձեռքին: Եւ նկարիչը հասնում է իր նպատակին. ակտիւ ձգտումի արտայայտութիւն է դա՝ աշխարհի գեղեցկութիւնն ու ջահելութիւնը պաշտպանել, պահել այն երերուն սահմանի վրայ, որ դրանց բաժանում է անգոյութիւնից, փրկել կրակելու պատրաստ գնդացիրներից, երկինք խոյանալու պատրաստ հրթիռներից, այն ամէնից, որ մահ ու աւերածութիւն է սփռում, որ սպառնում է խեղդել, ոչնչացնել ռոմանտիկան ու պոէզիան: Ֆրանսիացի նկարչուհի եւ արուեստաբան Մակի Ֆուրանժը, Գառզուին յատուկ տեղ յատկացնելով ժամանակակից նկարիչների շարքում, խօսելով նրա աշխարհի իւրօրինակութեան մասին, այդ կերպարները որակում է իբրեւ կին - կուռքեր, որոնց երկրպագում է նկարիչը:

Կնոջ կերպարի ֆանտաստիկ բնոյթը երբեմն ընդգծւում է խորագրով («Ծովեզրի թագուհի», «Ծովահարս»), բայց այստեղ եւս կրկնւում է մեզ արդէն ծանօթ առինքնող կերպարը, աւելանում է սոսկ (այն էլ՝ ոչ միշտ) մազերի մէջ ծուարած կապոյտ թռչունի նման որեւէ հէքեաթային ատրիբուտ: Եւ նրա հանդերձանքն էլ նոյնքան պայմանական է, որքան մերկութիւնը: Հագին մինչեւ կրունկները հասնող շրջազգեստ, կամ պատկերւում է մերկ, ամբողջովին պատուած փշերով ու տատասկներով, կրծքին ու մազերի մէջ՝ տերեւներ, ծաղիկներ - սովորականից, երբեւիցէ ընդունուածից շատ ու շատ հեռու զգեստաւորում:

Գառզուի ստեղծագործութեան մէջ առանձին բաժին են կազմում գրքի նկարազարդումները: Ա. Քամիւի «Նոթատետր», Ա. Մոռուայի «Ֆրանսիա», Է. Հեմինկուէյի «Մնաս բարով, զէնք» գրքերի ձեւաւորումները վկայութիւնն են այն բանի, թէ Գառզուն ինչ խորագնաց ու խնամքոտ մօտեցում ունի նկարազարդւող երկին: Պահպանելով սեփական ոճն ու ձեռագիրը, նա կարողանում է հաղորդել գրողներից իւրաքանչիւրի բանաստեղծական աշխարհը, նրանց ստեղծագործական էութիւնը, գրական կերպարների նկարագիրը:

70-ական թուականների վերջերին արուած աշխատանքներում նկատելի է նկարչի առաւել խաղաղ - բանաստեղծական վերաբերմունքը պատկերուող երեւոյթների հանդէպ: Անհանդստութեան, տագնապի դէմ պայքարում յաղթանակել են ներդաշնակութիւնն ու գեղեցկութիւնը, յաղթանակել է քաղաքացի նկարչի լաւատեսութիւնը:

Խորհրդանշական կինը, չձուլուելով շրջապատին, առօրեականութեան գծեր ձեռք չբերելով, ասես գտել է իր տեղը, ամուր հաստատուել է այս կեանքում, եւ այլեւս չի անհանգստացնում: «Ռոմանտիկ բնանկար»ում պատկերուած է ծառերի մուգ կանաչ սաղարթներով պսակուած երեք կնոջ գլուխ: «Գարուն» նկարում հեղինակն ընդգծում է օրգանական կապը բնութեան փթթումի եւ կնոջ միջեւ, միաժամանակ լուծելով ե՛ւ փիլիսոփայական գեղարուեստական խնդիրներ: Գառզուի ուշ շրջանի ստեղծագործութեան մէջ փիլիսոփայական նոր խորհրդանիշներից մէկն է դարձել միջնադարեան ասպետի զգեստով թատերական պայմանական փերսոնաժը, որ կարող է յայտնուել նկարչի ցանկացած աշխատանքում՝ սուրը խաչելով մէկնումէկի հետ: Կարելի է շատ ենթադրութիւններ անել իր արտայայտութեան մէջ թատերականացուած այս խորհրդանիշի կապակցութեամբ, սակայն մի բան որոշակի է, որ այդ կերպարը շարունակում է Գառզուի արուեստի հիմնական գիծը՝ փոխաբերութիւններով մտածելու սկզբունքը:

Զուգայայտուած յուզիչ երկու աշխարհ են յառնում մեր առջեւ «Դուռ եւ ովկիանոս» վիմագրութեան մէջ: Բաց դռնից երեւում են ովկիանոսի կապոյտն ու մի նաւ: Իսկ սենեակում, դեղին փոնի վրայ կնոջ ասես կրկնակուած կերպարը մեզ տանում է մի ուրիշ աշխարհ: Փոքր - ինչ փոխուել են նաեւ կոմպոզիցիոն հնարանքները: Յաճախ այն տպաւորութիւնն է ստեղծւում, թէ երկու պատկերներ, երկու ֆիլմեր են դրուած իրար վրայ: Կամ կնոջ նոյն գլուխը կրկնւում է տարբերանդ՝ նարնջագոյն, երկնագոյն, դեղին շերտերի մէջ, ասես նոյն քարը դրւում են գոյնզգոյն ճառագայթների տակ:

«Փառք Փարիզին» աշխատանքում նկարչի նախասիրած նարնջագոյն ինտենսիւ փոնի վրայ կին - աշտարակն ասես շրջանակուած է նարնջագոյն դրուագազարդով: Փարիզ՝ Գառզուի սրտին թանկ կերպարը նոյնպէս նրան ներկայանում է կնոջ տեսքով: Այս ամէնը համահնչուն է կանացի նախասկզբի յաւիտենականութեան գաղափարին, որ առաջ քաշել են սիմուոլիզմի ջատագովները, եւ որ փայլուն լուծումն ստացաւ Մալարմէի, Վէրլէնի, Պլոքի, Տէրեանի հանճարեղ պոէզիայում:

Նկարիչն իր նոր աշխատանքներով, առանց սեփական ստեղծագործութեան հանրագումարն անելու, շարունակում է վաղուց սկսած իր խօսակցութիւնը ... հետ, խօսակցութիւն, որ չի կարող աւարտել, քանի շարունակւում է կեանքը բնութեան, մարդու եւ արուեստի կեանքը:

ԶՈՒԼՖԱ ՕՀԱՆԵԱՆ

Ա.Ց.Ց
ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Կապոյտ Խաչը ցուցաբերած է միշտ աշխուժութիւն եւ նուիրում, խնամատարական, կրթական, ազգային մարզերէն ներս իրեն վիճակուած պատասխանատուութեանց բաժինին մէջ: Ան խանդավառ կեցուածք պահած է ամէն իրողութեան առջեւ որ կը սատարէ հայկականութեան բարձր գաղափարին: Ան տարիներու ընթացքին ժողովուրդէն սնած է եւ ժողովուրդին բաժնած է: Անշուշտ նման արդիւնաւէտ գործունէութիւններ պիտի չկատարուէին, եթէ ազգին վստահութիւնը եւ համակրանքը վայելող կազմակերպութիւն մը չըլլար:

Ուրախ ենք յայտնելու որ Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումներէն յետոյ, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչը իր չորս մասնաճիւղերով չմոռցաւ Մեծ Ջահերուն մնացորդացէն մաս մը որ ապաստան գտած է այսօր յառաջացեալ տարիքին մէջ Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան տան մէջ եւ սրբազան պարտականութիւն համարեցաւ հաւաքաբար այցելութեան երթալ Շաբաթ օր, Մայիս 15-ին:

Երկու ինքնաշարժերով ուղղուեցանք դէպի Հայկական Տուն: Ասիկա սովորական դաշտագնացութեան չէր նմանէր, որովհետեւ գիտէինք որ հարազատներ կը սպասէին մեզի եւ արդէն երբ հասանք շնորհալի տնօրէնուհին՝ Տիկին Կարապետեան մեզ ազնուօրէն դիմաւորեց:

Յատկանշական է որ մեծ թիւով անդամուհիներ, բարեկամուհիներ եւ ինչպէս նաեւ բարեկամներ, մասնակցութիւն բերին այս այցին: Առաջին հանդիպումէն զգալի էր որ կար սերտ յարաբերութիւն և բարեկամական կապ: Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչի և պատսպարեալներու միջեւ: Անհնար ըլլալով ներկայացնել այդ բոլոր կատարուած եւ յաջողուած օգտակար աշխատութիւնները, կարելի է ըսել որ բարերախտութիւն մըն է երբ հաստատութիւնը իր շուրջը կ'ապահովէ պէտք եղած նուիրեալ տարրերը:

Ճաշի ժամը երբ հասաւ, պատսպար-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՏՏՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

2.

Բայց այն օրը, երբ գերմանական բանակը ոտք դրեց Ռուսաստան, երբ Օտտօ Վէյմանն առաջին անգամ տեսաւ ռուս մարդուն՝ հասկացաւ, որ ինքը շատ սըխալուած է եղել, որ էլ երբեք Գերմանիա չի վերադառնայ, որ ռուսական հողը եթէ ոչ այսօր, վաղը գերեզման կը դառնայ իր համար: Նա այդ հասկացաւ եւ է՛լ աւելի կատաղութեամբ սկսեց մասնակցել ռուսական գիւղերի ու քաղաքների աւերմանը:

Երբ նա հասաւ այդ գիտակցութեանը, երբ զգաց, որ մահը ստուերի պէս այժմ արդէն հետապնդում է իրեն՝ աւելի եւս համոզուեց, որ հարկաւոր է ուտել, միայն ուտելու մասին մտածել: Ու նա ուտում էր, գերմանական զօրքի հետ անցընում քաղաքից - քաղաք, գիւղերից - գիւղ եւ ուտում այն ամէնը, ինչ հնարաւոր էր գտնել իրենց աւերած վայրերում:

Նրան դուր էին եկել մանաւանդ ռուսական հաւերը: Դա էր պատճառը, որ նա ամէն տեղ միշտ այդ ուտելիքն էր պահանջում, ամէնուր իր բարակ ձայնով միշտ միեւնոյն էր մրթմրթում.

- Կուրի, կուրի:

Ահա թէ ինչո՛ւ նա այդ գիշեր հանգիստ եւ երջանիկ քուն մտաւ Իլիա Վասիլեւիչի տանը, երբ մենակ խժռեց մի ամբողջ հաւ:

3

Հետեւեալ օրը, առաւօտեան, երբ Իլիա Վասիլեւիչը արթնացաւ, Օտտօ Վէյմանին իր անկողնում չգտաւ: Երբ նա հագնուեց եւ դուրս եկաւ սենեակից՝ ականջին հաւերի բարձրաձայն կչկչոց հասաւ: Իլիա Վասիլեւիչը նայեց շուրջը եւ տեսաւ, որ գերմանացի զինուոր Օտտօ Վէյմանը վազում է «Քաջ» անունը կրող իրենց աքաղաղի յետեւից:

Իլիա Վասիլեւիչը մի քիչ առաջ շարժուեց եւ բարձրաձայն հազաց: Օտտօ Վէյմանի ականջին հասաւ ծերունու հազը: Նա կանգ առաւ, եւ տանտէրը նկատեց նրա քրտնակալած դէմքը, արնակալած աչքերը:

Երկար ժամանակ երկուսն էլ լուռ նայեցին իրար, յետոյ գերմանացի զինուորը չդիմանալով ծերունու հայեացքին՝ շրջեց դէմքը եւ ծըրտաց իր բարակ, անդուր ձայնով.

- Խարո՛շ Կուրի:

- Դա՛, Խարոշ Կուրի, - կրկնեց գերմանացու խօսքը Իլիա Վասիլեւիչը, եւ նրա ձայնը ասես ամպի պէս որոտաց, կապարի պէս թափուեց Գերմանացի զինուորի վրայ: Օտտօ Վէյմանը երերաց իր տեղում, յետոյ հեռացաւ այդտեղից եւ շարժուեց դէպի գիւղը:

Ծերունի տանտէրը հայեացքով ուղեկցեց հեռացող Գերմանացուն, յետոյ դէմքը շրջեց դէպի այգին, որտեղ այդ բոպէին իր համար հպարտ, հանգիստ ու անվախ զբօսնում էր «Քաջ» աքաղաղը՝ գլուխը վեր բարձրացրած, իր շրջապատի նկատմամբ անտարբեր՝ ասես աշխարհի միակ տէրն ինքն էր:

- Խարոշ Կուրի, - Իլիա Վասիլեւիչը յիշեց գերմանացու խօսքը եւ ժպտաց:

Այո՛, նա էլ գիտէր, որ այդ աքաղաղը լաւն էր: Եւ ոչ միայն տանտէրը, այլեւ ամբողջ գիւղը գիտէր այդ:

Մեծ էր «Քաջ»ը, - յաղթանդամ: Ծիածանի բոլոր գոյներն էլ կարելի էր գտնել նրա վրայ, որ գեղեցիկ եւ համաչափ դասաւորուել էին իրար կողքի եւ աչքի համար հրաշալի մի պատկեր ստեղծել: Այնքան զիլ ու զրնգուն էր նրա կանչը, որ գիւղի մի ծայրից միւսն էր հասնում, եւ մեծից մինչեւ փոքր՝ բոլորն էլ ծանօթ էին այդ կանչին:

Շատ անվախ ու համարձակն էր «Քաջ»ը. ամբողջ գիւղում չէր եղել մի այլ աքաղաղ, որ կռուի մէջ կարողանար յաղթել նրան: Այդ էր պատճառը, որ Իլիա Վասիլեւիչը յատուկ սէր էր տածում դէպի նա, այդ էր պատճառը, որ տանտէրը նրան «Քաջ» անունով է մկրտել եւ որոշել երբեք չմորթել, պահել այնքան, մինչեւ որ բնական մահը հեռացնի նրան այս աշխարհից: Ի՞նչպէս կարելի էր մորթել այդպիսի մի աքաղաղ, ի՞նչպէս կարելի էր թափել նրա արիւնը, երբ նրա զրնգուն կանչը մի անգամ լսելն արդէն ամէն ինչ արժէր:

«Քաջ»ի արժէքն ասես է՛լ աւելի բարձրացաւ մանաւանդ հիմա, երբ գերմանական զինուորները գիւղում այլեւս ոչ մի աքաղաղ չթողին եւ ամբողջ գիւղը այժմ միայն նրա կանչն էր լսում:

(Շար. 3)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ ԵՒ ՆԻԺԵՐԻԱ

Նախաձեռնութեամբ Աւստրալիոյ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ նախագահութեամբ Թեմին առաջնորդ Աղան Եպիսկ. Պալիոզեանի, Սիտնիի մէջ, Ապրիլ 24-ին, տեղի ունեցած է ոգեկոչման երեկոյթը, Ուիլոպիի քաղաքապետարանի սրահը, որուն հազար աթոռները գրաւուած են եւ շուրջ չորս հարիւր հոգի ալ ոտքի վրայ հետեւած է յայտագրին: Ներկայ եղած են Աւստրալիոյ Դաշնակցային խորհրդարանի անդամներ, հայ յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարելով (հայերէն եւ անգլերէն) Վազգէն Փայլակեան թուած է Հայ Դատի Յանձնախումբին իրագործումները անցնող տարուան ընթացքին ու անդրադարձած Քանատայի դաշնակցային խորհրդարանին քուէարկած բանաձեւին, որ կը թելադրէր Թուրքիոյ հետ բանակցութեան ճամբով լուծել Հայկ. Հարցը: Ուղերձներ կարդացած են Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան կողմէ ժան Տէմիրեան եւ Հայ Ուսանողաց Միութեան անունով Գայլար Միքայէլեան: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է երգերէ, արտասանութենէ, նուագներէ: Բանախօսած է երեսփոխան Փիթըր Քոլինզ, որ անդրադարձած է Թրքական տիրապետութեան Հայաստանի վրայ ու ծանրացած բռնութիւններուն եւ ցեղասպանութեան վրայ, շեշտելով Հայոց մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնը: Ան խոստացած է նաեւ, Քանատայի օրինակով, նման բանաձեւ մը առաջարկել Նիւ Սաութ Ուէյլզի խորհրդարանին, քննարկման համար: Զաւէն Բրուտեան խօսած է (հայերէն) ցեղասպանութեան ընթացքին հայ ժողովուրդի կրած ֆիզիքական եւ նիւթական կորուստներու մասին եւ վեր առած ներկայի վերականգնեալ եւ պահանջատէրի վիճակը: Հանդիսութեան փակումը կատարած է Աղան Եպիսկ.:

×

Լակոսի մէջ հաստատուած քանի մը հայ ընտանիքներ այս տարի եւս, իրենց կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ոգեկոչած են Եղեռնի 67-րդ տարեդարձը, յատուկ յայտագրով: Ոգեկոչումը տեղի ունեցած է Մանուկ Ծերունեանի բնակարանը, մասնակցութեամբ աւելի քան վաթսուն հոգիի: Բացումը կատարած է Յովհաննէս Խաշմանեան: Խօսք առած է գաղութի երէց անդամներէն Նազարէթ Առէճեան: Ունկնդրուած են՝ ձայներիզի վրայ՝ Լուսինէ Զաքարեանի մեկնաբանած հայկական մեղեդիները, որոնցմէ ետք ուղերձով մը հանդէս գալով Յովհաննէս Զոլաքեան համադրած է հայ ժողովուրդի նախա - եղեռնեան շրջանի պատմութիւնը: Բանախօսած է Արամ Սեփեթճեան (Ապուճայէն), անդրադառնալով Եղեռնի շրջանին մեր ունեցած հողային եւ մարդկային կորուստին: Դարձեալ տեղի ունեցած է հայկական երաժշտութեան ունկնդրութիւն, որմէ ետք ոգեկոչման փակման խօսքը արտասանած է ճարտարագէտ Ենովք Պալիքեան:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ 150-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի 150-ամեակի հանդիսութիւնները սկսած են Մայիս 20-ին, քօքթէյլով մը, որ տեղի ունեցած է հիւանդանոցի պարտէզին մէջ: Ներկայ եղած են բարձրաստիճան զինուորականներ, պետական անձնաւորութիւններ, զանազան հիւանդանոցներու բժշկապետներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ այլն: Ժամը 17-ին ժամանած է Շնորհք Պատրիարք, որ հիւրերուն հետ շրջած է հաստատութեան զանազան բաժինները: Քօքթէյլի ընթացքին խօսք առած է հանդիսութեան կազմակերպիչ մարմնի ատենապետը՝ Արման Մանուկեան, պատմական տեղեկութիւններ տալով հիւանդանոցի հիմնարկութեան շըրջանին, Գազազ Ամիրա Պէզճեանի անձին ու գործին մասին, նոյն ատեն նշելով այն դժուար շրջանները, որոնցմէ անցած եւ այսօրուան վիճակին հասած է հաստատութիւնը: Բժշկապետ Պետրոս Թիւրապիք բացատրութիւններ տուած է հիւանդանոցի տարողութեան, ներքին բաժանումներուն եւ հիւանդներուն թիւին մասին: Ուղերձ մը արտասանած է տեղւոյն նահանգապետը՝ Ալի Նամըք Թիւզին:

Մայիս 23-ին, Համբարձման տօնին առթիւ, պատարագած եւ քարոզած է Շընորհք Պատրիարք, անդրադառնալով Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի 150-ամեակին: Շահան Եպիսկ. Սվաճեան կարդացած է Վազգէն Ա.ի կոնդակը, ղրկուած՝ հիւանդանոցի 150-ամեակին առթիւ: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, հաստատութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է Համբարձման աւանդական ճաշը եւ Հիւանդանոցի յոբելեանի հանդիսութիւնը: Ներկայ եղած են Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեան, համայնական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ, Գալֆայեան Տան Քոյր Հռիփսիմէ Սասունեան, Անարատ Յղութեան քոյրեր եւ հոծ բազմութիւն մը: Հանդիսութիւնը բացած է Հիւանդանոցի ընդհ. քարտուղարը՝ Յարութիւն Տէր - Ստեփանեան: Յայտագիրը վարած է Արման Մարաշըլեան: Տոքթ. Օննիկ Զալըքեան ներկայացուցած է Հիւանդանոցի մատակարարութեան տարեկան տեղեկագիրը, որմէ պարզուած է, որ ընթացիկ տարուան մէջ հաստատութեան տարեկան ելեւմուտքը հասած է 40 միլիոն Թրքական ոսկիի: Բժշկապետ Պետրոս Թիւրապիք վեր առնելէ ետք Հաստատութեան եզակի ծառայութիւնը թուած է առողջապահական եւ բժշկագիտական աշխատանքները: Իր կարգին խօսք առնելով Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեան շեշտած է Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի կարեւորութիւնը, զայն նըկատելով հաւաքականութեան անհրաժեշտ մէկ տարրը: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք յիշելով թէ «Ս. Փրկիչ ամբողջ աշխարհի տարածքին միակ Հիւանդանոցն է հայ հաւաքականութեան, ուստի եւ իր տեսակին մէջ եզակի կի», շեշտած է, թէ «մեր ժողովուրդի մարդասիրական զգացումը այս Հիւանդանոցով կ'արտայայտուի ու ան մեր ժողովուրդին նման ապրած է երջանիկ ու փառքի օրեր, նոյնպէս մռայլ շրջաններ: Բայց այդ բոլորին մէջէն ան կրցած է անսայթաք շարունակել իր նուիրական ճամբան»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 17-ին, բացուած է ձեռագործներու ցուցահանդէս մը, Մայրերու Օրուան առթիւ, կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Ընկերային Ծառայութեան Յանձնախումբին: Ցուցադրուած են հայկական ասեղնագործութիւններ, մեր մայրերուն եւ քոյրերուն ձեռքերուն ճարտարութեամբ իրագործուած աշխատանքներ: Ցուցահանդէսը տեւած է մինչեւ Մայիս 23:

×

ՇԻՐԱԶԻ (Պարսկաստան) Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 24-ին, պատարագած եւ քարոզած է Տիգրան քհնյ. Վարդումեան ոգեկոչելով Եղեռնը: Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակը գտնուող Յուշարձանին մօտ հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք ներկաները ցոյց մը կատարած են քաղաքի մայր պողոտային վրայ: Երեկոյեան, «Հայ Տուն»ը տեղի ունեցած է ոգեկոչումը, որուն բացումը կատարած է Էլմա Օհանեան: Բանախօսած է Րաֆֆի Առաքելեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է եկեղեցական վարչութեան ատենապետը՝ Հայկազ Հայրապետեան:

×

ՖԱԼԻՐՈՅԻ (Յունաստան) մէջ, Մայիս 18–ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչին: Բացումը կատարած է Պիսթա Պարտիզպանեան: Բանախօսած է Վարագ քհնյ. Յովսէփեան, որ Մայրերու Օրուան ծագումին պատմականը ընելէ եւ հայ մօր նըկարագրի հիմնական յատկանիշներուն անդրադառնալէ ետք ծանրացած է հայ ընտանեկան կրթութեան ու դաստիարակութեան զօրացման անհրաժեշտութեան վրայ:

եալները համով եւ ախորժաբեր գտան ուտելիքները, որովհետեւ Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները իրենց իսկ ձեռքերով կը պատրաստէին զանոնք:

Կէսօրուան կարճատեւ հանգիստէ մը վերջ ընդարձակ սրահին մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Բացումը սկսաւ Նուագախումբով Հայկ'ս անուանեալ: Չորս զմայլելի երիտասարդներ, երեքը իրենց նուագարաններով, իսկ մէկը իր խանդավառ երգերով եւ խօսքերով սփռեցին սրահին մէջ խինդ ու ծիծաղ, ծափ ու ոգեւորութիւն: Անոնք շատ շուտ կրցան գրաւել ներկաներուն համակրանքը, որոնք մէջ ընդ մէջ ինքնաբուխ բացագանչութիւններ եւ բարի մաղթանքներ կը յայտնէին: Ասիկա ամէնէն արժէքաւոր վարձատրութիւնը եւ հոգեկան բաւարարութիւնն էր այդ արուեստասէր հայ երիտասարդներուն համար, որոնք ինքնաբերաբար եւ սիրայօժար կերպով Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչին առաջարկ ներկայացուցին բերելու իրենց օժանդակութիւնը: Յայտագրին մէջ մաս առին նաեւ պատսպարեալներ եւ ընկերուհիներ, մեներգներով, արտասանութեամբ եւ խմբական պարերով:

Համախմբումը վերջ գտաւ Տիկին Կարապետեանի շնորհակալական եւ տեղւոյն քահանայ հօր քաջալերիչ խօսքերէն յետոյ: Սրտաբուխ խօսքեր ալ եղան երկու պատսպարեալներու կողմէ: Գոհունակութիւն յայտնեցին Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերու ընկերուհիներուն, որոնք ջանք եւ ժամանակ չէին խնայած որպէսզի գեղեցիկ օր մը վայելեն այնքան սիրելի եւ համակրելի շրջանակի մէջ:

Այսպէս ուրեմն ժպիտը մեր շրթներուն վրայ ու ուրախութիւնը մեր սրտերուն մէջ հրաժեշտ առինք հայկական Տան մեր բարեկամներէն:

Պէտք է ընդգծել որ նշանակելի դեր կը կատարեն ընկերական այսպիսի հանդիպումներ եւ հայ կազմակերպութիւններ անխտիր օր մը կամ իրիկուն մը կրնան յատկացնել մեր հանգստեան տուներուն: Հոն ապրող տարեցը կարօտը ունի սեղմելու բարեկամաբար երկարող ձեռք մը: Չի ցանկար շարունակաբար ապրիլ իր անցեալի յիշատակներով: Կ'ուզէ որ ներկան ալ իրեն մօտենայ իր թարմութեամբ եւ նորոյթով եւ շրջապատը դարձնէ հետաքրքրական, պէսպիսուն եւ այժմէական:

Հայ տարեցը հանգստեան տան մէջ ազգին կը պատկանի եւ Հայուն պատիւն է:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Մարսէյլ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Մութը հետզհետէ կ'իջնէր սեւ մետաքսի պէս խաւ: Ծղրիթներու ձայնը ամբողջ հովիտը բռնած էր: Գիշերն էր որ կը շնչէր ծղրիթներու շունչով: Ջէրչի Կիրոսի այնպէս կը թուէր, որ վերջին 25 տարիներու ընթացքին ծղրիթներու ձայն երբեք լսած չէր: 25 տարի յետոյ իր հայրենի տան ծղրիթներու ձայնն էր որ կուգար ականջին ու այն ձայնին հետ իր մօրը կանչը երբ զինք ուշ ատեն տուն կը կանչէր:

Լաւ ճաշէ մը յետոյ, երկու բարեկամներ ծանր ու լուրջ խօսքերու մէջ էին:

Կիրոս զեկուցում տուաւ այն բոլորի մասին, որ Մալխաս տեղեակ չէր: Խօսեցաւ, որ ինքը իջած է լեռնէն, սեւէ ձիով օգնութիւն հասցնելու Վարդաձորի կռուին: Որ, 300 նոր կռուողներ կ'ակընկալուի, եթէ սահմանի վրայ կռուի չբռնուին Թուրքերուն եւ կամ Պարսիկներուն հետ: Որ, իր ծրագիրներէն է'ն կարեւորը, կ'ուզէ Հաճի Մուսային հետ տեսնուիլ: Արդէն նախապատրաստած էր քրտական նոր շարժման երկու կարեւոր առաջնորդները:

- Մալխաս, ճանս, իմ գլխաւոր նպատակն է նաեւ օգտագործել Խալիլի եւ նոյնիսկ Սաթոյի ուժերը, որոնց թիւը մօտ 700-ի կը հասնի: Ես կը հաւատամ, որ էդ ուժը պատրաստ է, եթէ Հաճի Մուսան այդ ուժերուն գլուխն անցնի: Էս բոլորը քամի չէ, Մալխաս, երբ ըսեմ, որ այս օրերուն Հաճի Մուսայի կամքը, հոգին եւ նոյնիսկ երազը իմ ձեռքի տակ է: Այ, քեզի է, որ կ'ըսեմ: Իմ ձեռքի տակ է Ջէյնապը ... Ջէյնապը ...

«Էդ մասին կը խօսինք: Հիմա ուրիշ կարեւոր գործ կայ: Քրտական նոր շարժման ղեկավար Խալիլը կը տրամադրէ տասը ջորի եւ երեք մարդ ժանտարմի տարազով: Ես արդէն գործի լծած եմ Գարափունարէն ուրիշ երիտասարդ քիւրտ մը, որ զինուորական պաշտօնեայ է: Մալխաս ճանս, քու տրամադրութեանդ տակ կը դնենք նաեւ մեր արգաքներէն հինգ կորիճներ: Դուք Գարափունարի զինատունը պիտի մտնէք նոյնիսկ հազարապետ Հայտարի հրամանով: Կը տեսնես որ շատ մեծ վտանգ չկայ էն բոլորին մէջ:

– Ըսել կ'ուզես հազարապետի գիտակցութիւնո՞վ կ'ըլլան էս բաները:

- Անշուշտ ոչ, եթէ էդպէս ըլլայ, ես ինքս ալ փէսս կը ծռեմ ու կը մտնեմ զինատունը: Հրամանը թուղթի վրայ պիտի ըլլայ ու կեղծուած:

- Իմ այդ հարցումով կ'ուզէի միայն չափել յաջողութիւնը գործին: Ես աւելի շատ յաջողութեան մասին մտածեր եմ իմ կեանքին մէջ: Ե՞րբ կ'ուզէք որ ըլլայ էս գործը:

- Շատ ժամանակ չկայ, երկու շաբաթէն պէտք է ըլլայ:

- Էհ, որ կուսակցութիւնը կարեւոր տեսած է ... միայն թէ զինատան ներսի բաժանմունքները գիտնալ կարեւոր է. շէնքին մէջ մտնելէ առաջ ձեռքի տակ յատակագիծ մը ունենալ անհրաժեշտ է:

– Էդ լաւ ըսիր, Մալխաս. այդ մէկը մտքէս չանցաւ: Ես երկու օրէն քեզի կը հասցնեմ շէնքին ներսի մասերուն բոլոր մանրամասնութիւնները: Միասին կ'իջնենք Գարափունար: Շէնքին դուրսի մասերը, ճամբաները լաւ մը սերտելէ յետոյ, կրնայ ըլլալ որ, առիթ մը կը մըտածենք, որ ներսի մասերը քու աչքերով չափես: Կարծեմ աւելի զգուշաւոր է, եթէ զէնքերը ջորիներու վրայ բեռցընող որպէս բեռնակիր մտնես շէնքին մէջ:

- Ինձ համար անծանօթ դեր չէ այդ, Կիրոս, Էրզրումի մէջ մի քանի շաբաթ որպէս համալ պարտած եմ կեդրոնական շուկային մէջ: Միայն թէ կ'ուզեմ գիտնալ թէ էդ Քիւրտերդ ինչքա՞ն վստահելի են:

- Գաղափարական ճահիլ տղաքներ են, Մալխաս:

(Շար. 577)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հրանտ Սամուէլեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 6, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼԻ

մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը սրտանց կը ցաւակցի ընկերուհի Էլիզ Քոչեանի սուգին իր ամուսնոյն, Խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Արսէն Տէր - Զաքարեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «մեծն Շաւարշի» յիշատակին։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ԳՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը, Յունիս 13, Կիրակի ժամը 15ին տեղւոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Աշակերտութեանց կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի։

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն եւ բարեկամները։

U. G. A. B. - VALENCE

Organise

UNE SOIREE SUR LES JEUX NAVASSARTIAN DE L'UGAB A CHYPRE

(Avec projection de films et de diapos)

Le Samedi, 12 Juin — à 20 h. 30

en la Salle Yervant Hussissian

6, Rue Faventines — à Valence

BUFFET — BAR

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Քեհեայեանէ 500 Ֆ. եւ Տիկին Շնորհիկ Փափազեանէ ուխտի մը առթիւ 100 Ֆ.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է։

Մոնմորանսի երթալու համար.–

Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1150 F.

DEPARTS DU: 13/6 - 20/6

1390 F.
DEPARTS: 06/6 - 27/6 SEPTEMBRE

1490 F.(*)
JUILLET - AOUT
(*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

OUVERTURE D'UN MAGASIN

BOIS DÉTAIL - BRICOLAGE

FACE PORTE «G»
DU PARC DES EXPOSITIONS

ԷԼՎԱՆԵԱՆ ԿԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

FORESTIERE DE L'EST

Contreplaqué	Colle
Aggloméré	Clous - Vis
Latté	Quincaillerie
Sapin	Petit outillage
Chevrons	Meubles
Tasseaux	en bois blanc
Moulures	Étagères Kit

5, Rue du 4 Septembre - Vanves - Tél. 736. 96. 02

20 bis, Av. Lowendal - Paris 15ème - Tél. 734. 70. 75

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ 8 ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12–ԻՆ

HOTEL GEORGE V

Ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին

Մասնակցութեամբ Մելքոն նուագախումբին։

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

Փարիզ 233 41 74 — Անիէռ 799 41 19
Շաւիլ 750 40 17

Կարելի է դիմել նաեւ մասնաճիւղերու բոլոր անդամներուն։

OPTIMA Tours

PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE

DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET

DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:

a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON

b) LYON / EREVAN / LYON

DU 4 AU 17 AOUT

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours

Renseignements et Inscriptions:

à Paris:
OPTIMA TOURS
67, Rue Quincampoix
75003 - PARIS
Tél.: 274. 27. 20

à Décines:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97
Tous les jours, sauf Lundi,
de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE
AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN
DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 - MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
6
DIMANCHE
6 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Թիւ 62

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.186

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.186

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՄԵԾ ՔՆՆԱԴԱՏ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

(ԿԼԱՈՒՏՕ ՎԻԱՑՑԻ)

1920 - 1980

Յովսէփ Աշրաֆեան (փաղաքշօրէն Եուսիֆ կոչուած մտերիմներու կողմէ) շատ ծանօթ անուն մը չէ հայ հասարակութեան, նոյնիսկ անոր ընթերցասէր եւ ...նասէր խաւերուն: Արդարեւ, Յ. Ա. կամ Կ. Վ. (սկզբնատառերը Կլաուդօ Վիացցի անունին, որ կը կազմէր իր գրական ծածկանունը իտալական գրադատութեան ասպարէզին մէջ) ստորագրուած իր անկինադարձային ուսումնասիրութիւնները՝ Մեծարենցի, Սիամանթոյի կամ Տէրեանի մասին, որոնք երեւցան «Բազմավէպ»ի մէջ 60-ական թուականներուն, եթէ նոյնիսկ գտնէին իրենց տարողութեան եւ արժէքին համապատասխան արձագանգը մեր գրասէրներուն կողմէ, դիւրին պիտի չըլլար կռահել թէ ո՛վ էր ծածկուած այդ խորհրդաւոր տառերուն ետեւ: Իրականին մէջ, Յ. Աշրաֆեան կը ներկայացնէ, գոնէ մեր սփիւռքահայ գրադատութեան համար, վերջին տասնամեակներու ամէնէն ակնառու երեւոյթը, համեմատական ու ...ական վերլուծումի մարզերուն մէջ, իր մշակութային հորիզոնին բացառիկ ընդարձակութեամբ, իմաստասիրական են...թահողին որքան խոր՝ նոյնքան բազմակողմանի հարստութեամբ, վերլուծումի արտակարգ թափանցողութեամբ: Իսկ երբ անցնինք իտալական շարժանկարի եւ գրականութեան զոյգ մարզերուն մէջ թողած իր աւանդին՝ մեր դիմաց կը գտնենք մեծագոյն դէմքերէն մէկը յետպատերազմեան իտալական քննադատութեան, մերթ՝ համեւրոպական մակարդակներով:

...ուքս մանրամասնելէ եւ իր մասին վերջերս տեղի ունեցած ելոյթները ներկայացնելէ առաջ՝ աւելորդ չէ թերեւս մէջբերել քանի մը վկայութիւններ այս «հրեշտակային» տաղանդի մասին, ինչպէս բնութագրեցին զայն՝ Մարիօ Վերոնէ եւ ուրիշ զեկուցողներ, այս պերճախօս յարակարծութեան մէջ խտացնելով իրենց զգացողութիւններուն թափահարող ուժգնութիւնը:

Իր մասին կը գրէ Կուիտօ Պեցցոլա.- «Վիացցի բացառիկ անձնաւորութիւն մըն էր. բացառիկ ամէն իմաստով: Գիտէր ամէն բան եւ լաւ գիտէր: Ինչ բանի որ դպչէր՝ կը լուսաւորէր զայն: Տեղեակ ամէն իրադարձութեան՝ խոր համեստութեամբ եւ նրբութեամբ մը, որու մասին գաղափար չի կրնար կազմել զինք չճանչցողը: Մենք բոլորս՝ որ իրմէ նամակներ ստանալու բախտն ունեցած ենք՝ իբրեւ գանձ մը պահած ենք զանոնք, քանի որ Վիացցիի թղթակցութիւնը ամենագեղեցիկ նամականիներէն մին կը կազմէ՝ զոր կեանքիս մէջ երբեք կարդացած ըլլամ»: Նոյն գրադատը այլուր.- «Թէ Կլաուդօ Վիացցիի կամ, իր հարազատ անունով, Եուսիֆ Աշրաֆեանի արտադրութիւնը միակ բան մըն էր մեր քննախօսութեան մարզին մէջ եւ թէ սահմանուած է դեռ երկար ատեն այդպէս մնալու՝ կասկած չի վերցներ»:

...տուարտօ Սանկուինէթի.- «Ինչ որ այսօր գիտենք իտալական խորհրդապաշտութեան եւ աւանգարտապաշտութեան մասին, ըլլա՛յ քերթուած թէ արձակ, ամենազօրեղ համեմատութեամբ մը եւ հիմնական եզրայանգումներով, արդիւնքն է իր պրպտումներուն, իր վերլուծումներուն, եւ իր կողմէ աւելի երիտասարդ ուսումնասէրներու տրուած թելադրանքներուն եւ մղումին»: Ուկօ Ֆազիօլի զինք կը նկատէ իտալացի մեծագոյն ուսումնասէրը Ջափլինի, եւ զինք կը կոչէ «իտալական մշակոյթին ստորերկրեայ ոգին»: Նոյն իմաստով վերյիշեալ Սանկուինէթի ալ զինք անուանած է՝ «մշակոյթի ծածուկ նահապետը» (1):

Կարելի էր ամբողջ յօդուած մը լեցնել նմանօրինակ մէջբերումներով՝ որոնք կու գան իտալական ներկայ քննադատութեան ամէնէն ակնառու հեղինակութիւններէն: Բայց կը խորհիմ թէ այսքանը բաւական է արդէն եւ կրնանք անցնիլ հիմա աւելի մօտէն ուրուագծելու իր կեանքն ու գործը, ապա էական վերլուծումով մը ամփոփելու համար՝ իր մասին կատարուած ոգեկոչումի զոյգ հանդէսները Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանին եւ Միլանի Հայ Տան մէջ: Աւելորդ է ըսել՝ թէ իր անժամանակ մահուան յաջորդող այս երկու տարիներու ընթացքին, ոգեկոչումի բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են զուտ իտալական շրջանակներու մէջ եւ Իտալիոյ գրական-գեղարուեստական ամէնէն լուրջ պարբերաթերթերէն «Նուօվա Ռիվիսթա Եուրոփէա»ն (Nuova Rivista Europea) ամբողջական թիւ մը յատկացուցած է իրեն: Բայց մենք կը գոհանանք առայժմ անդրադառնալով միայն իտալահայ բնոյթ կրող ելոյթներուն:

×

Յովսէփ Աշրաֆեան ծնած էր Փետրուար 17, 1920-ին Կրասնոդար (հին Եկատերինոդարը): Շատ չանցած՝ ծնողքը կը փոխադրուին Պոլիս. հոս հազիւ կը մնան տարի մը եւ 1921-ին կը հասնին Թըրիեսթ, ուր Յովսէփ կը ստանայ իր նախակրթութիւնը: 1933 - 1938 կ'աշակերտի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան, ուր իբրեւ ուսուցիչ կ'ունենայ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանը, որ յաջորդաբար կարեւոր դէմքերէն մէկը պիտի դառնայ հայ մշակոյթի, մանաւանդ գրադատութեան անդաստանին, եւ Հ. Հմայեակ Կէտիկեանը՝ յետագային Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր ու ներկայիս Կաթողիկոս - Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ համայնքին: Երկուքն ալ, եւ յատկապէս Հ. Հմայեակ՝ չունի Քաթի Պէրպէրեանի հետ, որու մեծ - մայրը կը կոչուէր Կատարինէ Նուրիխան:

Գրական - գեղարուեստական մարզին մէջ կատարեալ ինքնուսոյց մըն էր Յովսէփ Աշրաֆեան, եթէ նկատի չառնենք լիկէօնի ընթացքը, որ անշուշտ երբեք մասնագիտական տարողութիւն մը չէր կրնար ունենալ: Միւս կողմէ, սակայն, վերլուծումի իր բնածին բացառիկ տաղանդը՝ առաւելագոյն չափերով օգտուած է լիկէօնական միջավայրին ընձեռած բոլոր իւրայատուկ առաւելութիւններէն - հայ գրական աւանդութեան ուժեղ ներկայութիւն, եզակի բացուածք մը դէպի եւրոպական այլեւայլ մշակոյթները, Հ. Ճանաշեանի եւ Հ. Կէտիկեանի նման կարող ուսուցիչներ-, ամբարելով արդէն այդ պատանեկան տարիներուն բազմադիմի, հսկայածաւալ պաշար մը հայկական եւ եւրոպական մշակոյթներու մասին:

Յովսէփ Աշրաֆեանի անդրանիկ գրութիւնը, որքան կարելի եղաւ ստուգել, լոյս տեսած է 1938-ին Գահիրէի «Յուսաբեր»ին մէջ, Մարտ 3 եւ 4 թուականներուն, «Իտալական Նամականի» ընդհանուր խորագրին տակ եւ կը կրէ «Ֆաշականութիւն» վերնագիրը: Թղթակցութեան ձեւով հրատարակուած այս գրութեան վրայ, որ իրականին մէջ ֆաշականութեան մասին գաղափարախօսական վերլուծում մըն է, իբր գրառումի թըւական ցոյց տրուած է Փետրուար 17-ը, թերեւս մտածուած զուգադիպութեամբ:

Գրեց՝ Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

որ իմաստասիրութիւն ուսուցած է, խորապէս ազդած են պատանի Յովսէփի մտաւոր կազմութեան վրայ: Բարեկամութեան վերածուած հոգեկան խոր կապ մը հաստատուած է անոնց միջեւ, որ շարունակուած է մինչեւ վերջ՝ փոխադարձ գնահատանքի եւ յարգանքի ջերմ զգացումներով:

Արդէն լիկէօնի աշակերտ՝ Յովսէփ կը հրատարակէ իր առաջին գրական փորձերը, որոնց մասին յաջորդաբար պիտի անդրադառնանք: 1938-ին շրջանաւարտ Մուրատ - Ռափայէլեանէն՝ կ'արձանագրուի Միլանի Համալսարանի ճարտարարուեստական բնալուծութեան Մասնաճիւղին, զոր կ'աւարտէ 1943-ին: 1947-ին կ'ամուսնանայ Միլանի մէջ Օր. Լաուրա Ծործոլիի հետ, իր կեանքի նուիրեալ ընկերուհին: Կ'ունենան մանչ զաւակ մը, Նուպարը: Այդ շրջանին կը սկսի աշխատիլ տպագրական մելան արտադրող ՖԻՋԻՍ ընկերութեան մօտ, մինչեւ 1959 թըւականը, երբ պաշտօնով կը փոխադրուի Հռոմ՝ իբրեւ տնօրէն միեւնոյն ընկերութեան Հռոմի ճիւղին: 1977-ին կը թողու իր այս գործը, բոլորովին նուիրուելու համար գրական աշխատանքներուն: Կեանքին այս վերջին երեք տարիները կ'անցընէ Հռոմի եւ Սան - Ռեմոյի միջեւ, ուր պատրաստած էր սիրուն յարկաբաժին մը՝ իր հանգիստի օրերուն համար: Սրտի անակնկալ արիւնահեղձում մը, Մարտ 9, 1980-ին, Սան - Ռեմոյի իր բնակարանին մէջ կ'ընդհատէ իր ժիր գործունէութիւնը:

Հանգուցեալը մօր կողմէ կը սերէր Նուրիխաններու գերդաստանէն, թոռն ըլլալով Մխիթարեան Միաբանութեան դալար Նուրիխանի եղբօր աղջկան: Միեւնոյն գիծով՝ ազգականական կապակցութիւն մը ունէր նաեւ հանրածանօթ երգ-

մը՝ հեղինակին ծննդեան 18-րդ տարեդարձի օրուան: Պատանի Աշրաֆեան, ֆաշականութեան նկատմամբ, կը յայտնաբերէ հոս դրական կեցուածք մը, որ պիտի բնորոշէ այդ առաջին շրջանի իր արտադրութիւնները՝ մինչեւ 1943, երբ ֆաշականութեան պատճառած հիասթափումներուն ցնցումով՝ պիտի փորձէ նոր հուն մը որոնել իր մարդկայնական տեսիլներուն, համոզուած փարումով մը մարքսական գաղափարախօսութեան, եւ պիտի անդամագրուի Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան:

1938-ին Աշրաֆեան կը սկսի աշխատակցիլ «Բազմավէպ»ին, ուսումնասիրական ընդարձակ յօդուածով մը, մինչ տակաւին կ'ուսանէր Մուրատ - Ռափայէլեանի գրասեղաններուն առջեւ: Բացառիկ երեւոյթ, որ ցոյց կու տայ թէ իր դաստիարակ Հայրերը եւ Հայ Մամուլի Նահապետին խմբագրութեան պատասխանատուները նշմարած էին՝ արդէն փայլող տաղանդի ցոլքերը այդ նորահաս ուղեղին մէջ: Աշրաֆեանի վրիպէն ելած այս առաջին յանձնառու գրադատութիւնը, լոյս տեսած՝ Ապրիլ - Մայիս ամիսներու միացեալ համարին մէջ, պարզապէս «Մայքըլ Արլէն» տիտղոսը կը կրէ եւ բաժնուած է 4 մասերու, որոնց գլխակարգութիւնները արդէն կրնան գաղափար մը տալ գրութեան նկարագրի մասին.- «Երկերը եւ հոգին», «Գաղափարապաշտութիւն եւ իրականութիւն», «Պատմելու ոճը եւ գեղարուեստը». չորրորդ մասը, որ եզրափակիչ բաժինն է՝ միւսներէն աւելի համառօտ, գլխակարգութիւն չունի:

Այնուհետեւ, Աշրաֆեանի աշխատակցութիւնը «Բազմավէպ»ին կը շարունակուի կանոնաւորապէս մինչեւ 1947-1949: Այս տարիներու ընթացքին լոյս կը տեսնէ յաջորդաբար «Համայնապատկեր շարժանկարի պատմութեան» ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը: Այս «Համայնապատկերը» ամփոփ՝ բայց կուռ, ինչպէս է առհասարակ Աշրաֆեանի անչփոթելի ոճը, կարելի է նկատել հայերէն լեզուով աշխատասիրուած նշելի ներդրում մը՝ դարու առաջին կէսի շարժանկարի քննադատութեան միջազգային գրականութեան: Մարքսական տեսաբանութենէն ըղձալի ներշնչումը խնդրարկութեան եւ հարցերու մերձեցման եղանակին մէջ, որ գեղարուեստական մակարդակին վրայ կ'արտայայտուի գլխաւորապէս «իրապաշտութեան» փարումով, չի սահմանափակեր հեղինակը ամուլ գաղափարախօսապաշտութեան մը ծիրին ներքեւ, հակառակ անոր որ «իրապաշտութեան» այս փարումը ուժգնօրէն իր կնիքը դրոշմած է ու մերթ միակողմանի պայմանաւորած այդ միեւնոյն տարիներուն վիպագրութեան քննախօսութիւնը:

Շուրջ տասնհինգ տարիներու ընդմիջումէ մը ետք՝ 1964-ին կը վերսկսի Աշրաֆեանի աշխատակցութիւնը «Բազմավէպ»ին - նշենք որ այս աշխատակցութիւնը, բացառելով «Յուսաբեր»ի վերոյիշեալ առաջնահերթ գրութիւնը, կը ներկայացնէ Աշրաֆեանի հայերէն լեզուով գրական արտադրութեան ամբողջութիւնը: Ուրեմն, «Բազմավէպ»ի աշխատակցութեան այս երկրորդ եւ կարեւորագոյն շրջանը կը բացուի Մեծարենցի գրական նախաքայլերու մասին երկար յօդուածով մը եւ կը տեւէ մինչեւ 1972, երբ լոյս կը տեսնէ վերջին մասը՝ Սիամանթոյի «Դիւցազնօրէն»ի ընթերցումին նուիրուած, մենագրութիւն մը կազմելու չափ ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ:

Աշրաֆեան հայ գրականութեամբ եւ մշակոյթով զբաղած է, սակայն, նաեւ իտալերէն լեզուով, մերթ իր բուն անունով, մերթ Կլաուդօ Վիացցի ստորագրութեամբ: Այս ծիրին պատկանող առաջին շրջանի գրութիւնները լոյս տեսած են «ՀԻՄ»ի շարքին, զոր այդ տարիներու յիշատակելի դէմքերէն եւ Հայերու բարեկամ Լաուրօ Մայնարտի կը հրատարակէր Հռոմի մէջ (2): Այդ գրութիւնները, ժամանակի կարգով, հետեւեալներն են.-

ա.- Իտալիա եւ Հայ գրականութիւնը, «Արմենիա», 3, 1939, Մարտ - Ապրիլ, էջ 7 - 15:

բ.- Ժամանակակից հայ գրականութիւնը, անդ, 4, 1939, Մայիս, էջ 16-23:

գ.- Հայ գրողներ համաշխարհային գրականութեան մէջ. Վիկտորիա Աղանուր - Մայքըլ Առլէն - Ուիլեըմ Սարոյեան - Հանրի Թրուայա, անդ, 5, 1939, Յունիս, էջ 5 - 11:

դ.- 18 հայ քնարերգութիւններ. Թերթուածներ՝ Վ. Տէրեանէ, Ե. Չարենցէ, Դ. Վարուժանէ, Հ. Նազարեանցէ, Հ. Ս. Երեմեանէ, Մ. Մեծարենցէ, Սիամանթոյէ, 1939, էջ 16:

ե.- Յետ - ռոմանթիկ շրջանը արեւմըտահայ գրականութեան մէջ, «Արմենիա», 1940, էջ 3 - 16 (3):

Բոլոր այս գրութիւններուն մէջ հեղինակը կը յայտնաբերէ նիւթին լրիւ տիրացում մը, ոչ միայն մենագրական, այլ նաեւ եւ համազօր չափով՝ բաղդատական տեսակէտէն: Օրինակի համար, հայ գրականութեան վրայ իտալական ազդեցութիւններու նուիրուած յօդուածը լի է համեմատական մանրազննին թելադրանքներով, որոնք թէեւ չեն ընդլայնուիր ընդարձակ բաղդատութիւններու հիման վրայ, բայց կ'ընձեռեն արդէն հիմնական ուղղութիւն մը առաջարկուած հարցին շուրջ: Աւելի ծաւալուն բնոյթ ունին՝ «ժամանակակից» եւ «յետ - ռոմանթիկ» հայ գրականութեան վերաբերեալ զոյգ յօդուածները, որոնք երեւան կը բերեն գրական այժմէութեան նկատմամբ արտակարգօրէն ուշադիր եւ իրազեկ միտք մը: 1939 - 1940 թուականներուն գրի առնուած այդ կտորներուն մէջ՝ արդէն շօշափելի եւ ապրող ներկայութիւններ են՝ Համաստեղ, Վահէ Հայկ, Բ. Նուրիկեան,

●►

Յովսէփ Աճրաճեան

Մ. Պարսամեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Փ. Միքայէլեան, Հ. Զարդարեան, Շ. Շահնուր, Պ. Զարոյեան, Նարդունի, Բ. Թոփալեան, Ն. Սարաֆեան, Զ. Սիւրմէլեան, Ոստանիկ, Գ. Կուռլարենց, Մ. Իշխան, Ա. Երկաթ, Վ. Վահեան, Մ. Թէօլէօլեան, Քաջարենց, Ա. Տատուրեան, Ա. Սրապեան, որոնք բոլորն ալ ներկայացուած են ամփոփ, բայց առաջին ձեռքէ կատարուած վերլուծումներով: Եւ ինչ որ եւս աւելի ուշագրաւ է, այն է՝ որ այսօր ալ, անցնող քառասուն - յիսուն տարիներու հեռաւորութենէն, երբ աւելի առարկայականօրէն կրնանք մօտենալ այդ շրջանի դրական արտադրութեան, կրնանք ստորագրել Յ. Աճրաճեանի յիշեալ գրութիւններուն մէջ արտայայտուած դատաստաններու եւ գնահատումներու մեծ մասը:

Երիտասարդ Աճրաճեանի գրական լայնարձակ հմտութեան եւ բազմաշնորհ «հոտառութեան» ուրիշ մէկ ցուցմունքն ալ աս է՝ որ «Բազմավէպ»ի այս յօդուածաշարքին մէջ, ան առաջինը եղած է ներկայացնելու Սփիւռքի երկրորդ սերունդին գրողներէն ոմանց՝ հետագային իրենց արժանիքը հաստատելիք անուններու։ Այսպէս, օրինակ մը տալու համար, Մեծարենցի կապերը՝ Ալպէս Սամինի հետ։

Դժբախտաբար, այդ աշխատանքը ունեցած ըլլալու համար, որ գաղափարապաշտական ճակատի վրայ բնորոշուած է հիմնական փաստական պատճառներով, Աճրաճեան այլեւս խուլերէն լեզուով պիտի շարունակէր հայ գրականութեան մասին: Ասով հանդերձ, գզալի նպաստ մը պիտի բերէ, խոստացեալ շրջանակներուն մէջ յատկապէս, հայ բանաստեղծութեան ծանօթացման կատարելիք բազմաթիւ եւ արժէքաւոր թարգմանութիւններով: Այս ուղղութեամբ «ՀՄԷ»ի կողմէ հրատարակուած 18 հայերէն քերթուածներու թարգմանութիւնն եղաւ, Աճրաճեան կարեւոր մասնակցութիւն մը կը բերէ առաջին անգամ 1949-ին լոյս տեսած «Օրֆէօ» հատորին (4): Այս հատորը, զոր կը խմբագրէր խոտալական գրագատութեան մեծագոյն անուններէն Վինչենզօ Երրանին եւ Իմիլիօ Մարիանօ, Կ'ուզէր կարելին չափ համապատասխան ծաղկաքաղ մը ներկայացնել միջազգային բանաստեղծութեան: Լոյս ընծայուած Ֆիրենցէի «Սանսոնի» նշանաւոր հրատարակչատան կողմէ, գրեթէ երկու հազար էջնոց հատորներ այդ հատորը ստացաւ գրական մեծ յաջողութիւն մը կը նշէ: Երեք տարին նուազ ժամանակի մէջ ընթացքին երեք հրատարակութիւն կ'ունենայ: Մեր ձեռքին տակ ունինք 1952-ի երրորդ տպագրութիւնը: Հայերէն ուղղ քառեակ եւ ստանձներու քերթուած մեզ տրամ են հոն, Քուչակէն, Շնորհալիէն, Պ. Դուրեանէն, Մեծարենցէն, Վարուժանէն, Սիամանթօյէն, Շիրազէն, Զարդարեան, Հ. Վահան Յովհաննէսեանէն: Բանաստեղծներու եւ քերթուածներու 9 հատրն նշեցեր կայ Եռնիկ Աճրաճեան ստորագրութիւնը՝ առանձին կամ Իմիլիօ Մարիանոյի հետ: Իւրաքանչիւր քերթողի մասին պրունն են կենսագրական ընդարձակ ծանօթութիւններ: Քուչակի մասին իրբ մասնագիտութիւն նշուած է Քուչակեան քառեակներու անտիպ թարգմանութիւնն մը, Մարիանոյէ եւ Յ. Աճրաճեան (5):

Աւարտեց, Քուչակեան քնարը Աճրաճեանի նախասիրած լարերէն մէկն էր մեր քնարերգութեան մէջ: Եւ յետ տասը տարուան լռութեան մը հայ գրականութեան մասին, Աճրաճեան կրկին ասպարեզ կ'իջնէ 1960-ին, վերտ, գրեթէ ամբողջական հատորիկով մը (7X5,5 հրատ.), որ կը պարունակէ թարգմանութիւնը 15 Քուչակեան քառեակներու: Վերլուծումներու տարածումը ամբողջական ամենայն բնագրերով եւ ուրիշներու: Հատորիկին ճակատը լուսաւորոց աստղի տակ: Հատորիկին նախ վերնագիրն «ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ, Սիրոյ Էրգերւածներ» (6), մինչ շապիկի երկրին վրայ կը կարդանք «ՍԻՐՈՅ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ հին հայ բանաստեղծ մը» (7): Հրատարակողն է ճանչն Շայիլլէր, մէկն՝ «տպագրական» ստանձնեցին մէկը՝ Իտալիոյ հրատարակչական աշխարհին, որ ծանօթ է մասնաւոր իր ծայր աստիճան խնամուած, ոսկեհատ թղթի տպագրութիւններով, յանձն թուագրուած, շքեղազարդ, «գործարանի» նիւթեր ընդլրկող հրատարակութիւններով: Ինչպէս Շայիլլէրեան հրատարակութիւն նկարն մեծ մասը, Քուչակեան Թարգմանութիւններու այս հատորին ալ չափաւոր տպաւած է մէջն: Ճակատի էջին վրայ իբրեւ թարգմանիչ նշանակուած է՝ Կլաուտօ Վիրացցի: Ցաւօրգաբար, եթէ պիտի սկսի «Բազմավէպ»ի աշխատակցութեան երկրորդ շրջանին, Մեծարենցի յօդուածով, անուն չնչելու իր պիտումին վրայ, խմբագրութիւնը իր անունին ընկրկմանութերը եղող «Յ. Ա.» ստորագրութեամբ պիտի հրատարակէ զայն: Բայց յաջորդ յօդուածներուն համար, Աճրաճեան բացայայտօրէն պիտի փախչի որ բոլորն ալ Կ. Վ. սկզբնատառերով միայն հրապարակ հանուին: Կրնանք, ուրեմն, ըսել որ «Օրֆէօ»ի մէջ երեւցած թարգմանութիւններու մասին, Յրողացնելի, վերջին ժամանակս նկատեալ Կ'լաւտ Յովէփ - Եռնիկ Աճրաճեանի: Անկէ վերջ պիտի ապրի միայն Կլաուտօ Վիրացցին, բացայայտօրէն ընթերցի իր թարգմանական գրութիւններուն մէջ, միայն սկզբնատառերով հայերէններուն մէջ: Մեծարենցի յօդուածին Յ. Ա. ստորագրութիւնը կը կազմէ անժամ վրի - պատ մը հետեւեալ փոփոխման, յաճախագոյն աղբրադրութեան:

Հոս հարկ է ըսել, որ այդ տարիներուն Աճրաճեան բոլորովին քաշուած է խոտալական գրական հրապարակէն: 1958 Թուականի սեանկեան, վենալով, խոչոր ընդմիջում մը կը նշէ Աճրաճեանի կամ, աւելի ճիշդ, Կլաուտօ Վիրացցիի խոտալական հրապարակի վրայ գործունէութեան գործունէութեան, որ մինչեւ այդ թուականը եղած էր չափ անհրաժեշտ քննադատութիւն: Փիոլաս որուշ ցույց մը գաղափարապաշտական ընդրի վրայ, արդիւնք ճանապարհով գիշերուան, բայց չատ հատուածներէն գոհ աւելի անձնական եւ ստանձնական հարցումներու ընկույզ մը ըլլան այդ հատու որոշումը տալու:

Այդ շրջանին, գրական ասպարէզին վրայ, յանկարծ խոտալական մասին վրայ բացայայտօրէն չերեւեր մասնակցութեան կամ ասպարէզութեան աւելին ցուցանակ օրինակ կ'ընծայէ, անտարակոյս, «Արդի հայ գրականութիւն» հեղինակով եւ խոտալերէն թարգմանութեամբ հրատարակուած ծաղկաքաղը (8): Հատորի ճակատին վրայ նշուած է՝ «Նշանաւորեմ Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի»: Դիտենք, սակայն, որ իրականին թարգմանութեան անուն կը պատկանի Աճրաճեանին: Եւ այս պարագան ինքնին կը մատնէ հատորին նախաձեռնութեան զարթուցման համար ծանօթագրութեան մէջ, արդարեւ, Հոն կ'ըսուի թէ «Թարգմանութիւնները կատարուած են «Թարգմանչութեամբ» Դեր Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի, Հրաշալի Կլաուտօ Վիրացցիի Անոնեանի»: Յայտնի է, ուրեմն, որ այս անձնուրն հետ գործակցեր են Թարգմանութեան ձեւը տալու մէջ կայ, որ ուրիշ, չի յայտնուիր իր ինքնութիւնը: Այս պարագան կը թելադրէ նաեւ խոտալերէն բառերու եւ անոնցմէն համար կիրարկուած ստացականութեան գրութեան, որ Հեղինակ - Մէջէն գրութեան է եւ զօր Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան երբեք չէ կիրարկած: Թարգմանութիւնն եւ հանրապետական է թէ պահանջներու ու նաեւ Աճրաճեան ունեցածն է՝ ինչ պէտք է նկատել նաեւ, Աճրաճեան 1964-ին, զարձեալ «Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի Նշանաւորեմ» եւ «Աշխար - Նշանաւոր» իտալերէն ծաղկաքաղին նշանակութիւն (9):

Անանուն մնալու այս ցանկութեան, այդ տարիներուն, որ, ինչպէս ակնարկեցինք, պէտք է ունեցած ըլլայ անձնական երիտասարդական պատճառներ, կը զօր միայն «Ճանաշեանի» փորձերը, բաւական պարզապէս մեծնելով պիտի ըլլար, մինչեւ որ հատորներն չատ եւ աւելի կը յայտնէր, սակայն, խոտալերէն յօտոէն այս անձնաւորութեան մասին կը վարէր ընթերցողին ընթացքին մէջ ունեցած նկատողութեան։

Այնպէս, Հաղթանակը «Աշխատելու» անունը կը ցեղեր թարգմանութիւններով նաեւ միայն, «Խոտալերէնի» թարգմանական մասին: Աճրաճեանի «Բազմավէպ»ին խմբագրութեան կողմէ, կրտսեր մէջ, Աճրաճեանի գործը մասին որ թարգմանութիւնը կատարած է նաեւ, Հոն Տաճարելը 1000-ամեակին ստեղծագործութեան մէջ, կը յիշէ Աճրաճեանին Եռնիկ Անոնեանի, «Բազմավէպ»ի պատմական մէջ խոտալերէն թարգմանութեան մասին (Հա. ծԻԹ, 1965, էջ 353-356):

Կանխագոյն, երբ Աճրաճեան Օրթէանց յօդուածագրութեան մասին մեզի կը յայտնէր Աճրաճեան «Բազմավէպ»ի համար, «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի 1967-ի 4-րդ համարին մէջ Բագրէն Ասատրեանի կողմէ ստորագրուած յօդուածին նկարագրական մասին («Բազմավէպ», Հա. ծԻԶ, 1968, էջ 135 - 139):

Խոտալական միջավայրին մէջ հայ գրականութեան ծանօթացման ուղղութեամբ Աճրաճեանի գործունէութիւնը անոր սակայն ուրեք երեւան մէկ ալ. այն է իր թելադրանքը եւ օժանդակութիւնը խոտալացի հեղինակներու գրագատներու, մօտենալու համար հայ գրականութեան: Նման ծագում մը ունին Մարիօ Վերրանէի հրատարակութիւնները Զարենցի ստանձին, Զնրջանին թարգմանութիւնները Զարենցի «Խասանքեան Սովիեթիքա» թեր - թին մէջ, ինչպէս նաեւ Փ. Փաբոցի ուշադրու յօդուածը, գործեալ «Խասանքեան Սովիեթիքա»ի մէջ, ազդային «փակ» մը շարադրեալ մասին աւելի աւանդով Կոստան Զարեանի «Տատրաննմ Հալոզ» գրքին (10):

1970-ով Աճրաճեան կը վերադառնայ, բազմաթիւ բարեկամներու յարատեւ պրպտումներուն վրայ, խոտալական քննադատութեան հրապարակը: Բայց ոչ այլեւս շարժանկարի մասին, զոր 1958-ով՝ անրնհին քաղաքն պէտք է նկատենք, այլ գրագատութեան ասպարէզով: Տեւականին կը նուիրուէր խոտալական խորհրդապաշտութեան, «նոր»ին, ապադասյական - ստեղծումներուն, եւ ընդհանրապէս գաղափարական յառաջապահ «նորութիւններուն» սկզբնական մատենագրական թերթ «Կրթականի» հետ պահպանութեան Աճրաճեան կը ասպարէզին մէջ, բազմաթիւ յօդուածներով եւ ամսուանց եղծանական ծանօթագրութեամբ, որոնք, մասնաւորաբար, կը գոր աւելի տպագրական հնդիններէն մասնաւոր պրպտումներով անոնց մէջ կար կանոնաւոր եւ ընդունուած ինքնութեան։ Այս պարագային մէջ Աճրաճեան կը արտայայտէ սկզբնաւորուող իրբ մասին որոնց կը հարկէ կանոնաւոր Սանկոէնեան լեզուներու մէջ, Սամիկիէթիի դատութեան: Ուրեմն մանուկ պահային իրբ Աճրաճեանի անձնական մասին, Աճրաճեան դոյզն կը կատարէ յոդուածներու ասպարէզով կ'երկայի, որ, մեծ ծանօթ է։ Այս անձին սկզբնական մէջ:

Իր կեանքի վերջին տարիներուն, «Ֆլորենսիոյ Թանգարանի» եւ իր նուիրուելու «Ինսթիթութ» (Միացեալ հրատարակչական հաւաքածուներ) հրատարակչական կողմէ պատրաստուած եւ «Ռւլիսսէ» (Ուլիսես) անունով կրող ընդարձակ հանրագիտարանի մը կազմութեան: Աւելի է նաեւ այս մասին պատասխանատուութեան ծանօթագրութեան: Այս ֆրանսական եւ խոտալական հեղինակներու եւ «Նոյն Լոմպարդիոյ Թանկիչ» խոտալական «Խասանքեան», «Visto» թերթ, «L'Unità», Մարտ 18, 1980, Հայ. Թերթ «Հայ Ընտանիք», 1980, Թ. 5 - 7, էջ 62): Կարծեմ չափազանցութիւն պիտի չըլլար նաեւ, որ Աճրաճեան ալ պիտի ըլլար այն անձերէն, որոնք իրենց կեանքի ընթացքին գրեցին. Աճրաճեան երբ աւելի մեծ գործը եւ ժամանակ ուզել երբեք պիտի կը փափաքէ այս աշխարհէն լռելու…

կարելի մտաւոր գլուխներու մէջ իրենց «Ֆորերգական» կը պարունակէ եւ կը պահէ ինքնահաստատ: Աշխատանք այսպիսի աշխատանքին մէջ, Մարտ 31-ին Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու Մատրանին մէջ, իրենց վարժարանին մէջ կատարուած ձեռնարկը, «Տեղ» եղաւ եւ Վենետիկի համալսարանին Հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ամբիոնին ընդհանուր եւ Վենետիկի մշակութային ամբիոնին արտադրութեանց, հանդիսաւոր հանդիպումներու «Տեսուչ» եւ «Սուրբ» Կ'երկրին, Ատրի 7-ի հատուած, կ'ունենալ անկախ նկատողութեան բազմաթիւ երեւելիներ կարծիք խօսեցան: Առաջին խօսողը եղաւ Համալսարանին հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասախօս, Ճարտարական մասնագէտ Ալպաւ Սէֆէ Աճրաճեանի ընկերը, Մարիօ Վերրանի, Փրոֆ. Վերրանի՝ խօսեցաւ Աճրաճեանի անձին եւ գործին, առանց ընդմիջման գործերու կատարեալ ծանօթացում: Մինչ այլեւս աւելի Եռնիկ Աճրաճեան կը խոնարհէր Մարիանոյի անձնական մասին: Կը խօսի Փրոֆ. Վ'երրանի հետ այն ամբողջական հետեւողութեանց եւ աշխատութեանց եւ Աճրաճեանին ծառայութիւնները կը պարզէր ընդհանուր անձնական եւ մասնագիտական, ինչպէս նաեւ կեանքին մէջ շատ մը շահեկան փաստեր:

Երկրորդ խօսողն եղաւ Փրոֆ. Բէնիօ Պրակիլիա, գեղարուեստի արուեստագէտ պատմութեան Փրոֆեսոր եւ Թերգի Համալսարանի մէջ: Փրոֆ. Բէնիօ Պրակիլիա, Աճրաճեանի մտերիմ բարեկամ, 1979-ին կը հրատարակէր մէջ, որ ընդարձակ յօդուած մը եւ Կլաուտօ Վիրացցիի մասին, կը բերէր աշխատութեան Մարտ 11-ի մէջ, եւ որոշակի մէջ, կը պարզէր այդ բանաստեղծութեան որուն խոտալերէն մասին թարգմանութեան մէջ ընդհանուր Աճրաճեանի մասին:

Փրոֆ. Պրակիլիա, Աճրաճեանի անձին մասին, կը յիշէր նաեւ թէ Աճրաճեան Վիրացցի ամենալաւ երեսներէն մէկն է, թարգմանութեան 1940 - 1945, երկրորդը 1958: Առաջին շրջանին Աճրաճեան կը յարատեւէ գլխաւորաբար իբր գրաքննադատ, շարժանկարի քննադատութեան, իսկ երկրորդին, Աճրաճեան մասնաւոր իր գործը վերյիշելով, նաեւ իր Աճրաճեանի անձնական ծանօթութեան մասին, ինչպէս եւ առաւել մասին։ Կ'ուզէ նշել, որ Աճրաճեան ստանձնեց պաշտօն, Աճրաճեանի հրատարակութեան մասին, ինչպէս նաեւ ծանօթագրութեան մասին: Այս առթիւ կը պատմէ ինչպէս 1943-ի ընթացքին, կ'ունենայ Աճրաճեանի գործին մասին, Աճրաճեանի անձնական կեանքէն ծանօթանալ, եւ հիւանդ Աճրաճեանի պատմութեան մասին, որ ամենայն մտերմութեամբ կը պատմէր։

ԿԼԱՈՒՔՕ ՎԻԱՑՑԻ

պաշտութեան գիրքերը։ Մինչեւ ի ս կ որոշ ժամանակեան ազդեցութիւններ մերթ մերթ զգալի պիտի ըլլային քառասունական թուականներու քննադատին վրայ, մինչեւ որ իր որոնումները հասնէին իրենց ինքնուրոյն արտայայտութեան։ Այս ուղղութեամբ կարեւոր զարգացում մը կը նշէ Վիացցիի քննախօսութեան մէջ 1950 թուականը, երբ Վիացցի գիտակցօրէն կ'ընդարձակէ՝ ժապաւէնին ընկերութեան հետ յարաբերութեան իր ըմբռնումը, նըկատելու համար ժապաւէնը տուեալ մըշակոյթի մը արտայայտութիւնը, բառին ամենալայն առումով։ Այդ տարիներէն կը սկսին Վիացցիի հետաքրքրութիւնները դէպի պրպտումի այնպիսի մեթոտաբանութիւններ՝ ուր իրարու հետ կ'ընդելուզուին բանասիրական, ոճաբանական, ձեւաբանական սկզբունքներու կիրարկումները, զգալիօրէն կանխելով, շատ մը գիտնականներէ, վաթսունական եւ եօթանասունական թուականներուն լիովին հասունցնելիք քննախօսական հեռանկարները։ Եւ արդարեւ, այդ տարիներուն կը գրականին Ժան Վիկոյի եւ յատկապէս Չափլինի մասին՝ իր հիմնաքար մը նըշող մենագրութիւնները։

Օրուան երրորդ բանախօսն էր՝ Փիզայի Համալսարանին Գրականութեան Մասնաճիւղի Տեսուչ եւ Իտալական Գրականութեան ուսուցիչ Փրոֆ. Ումպէրթօ Քարփի, որ խօսեցաւ Վիացցիի մասին՝ իբրեւ «ապադայապաշտութեան տեսաբան եւ պատմաբան»։ Քարփի նախ դիտել տըւաւ թէ Վիացցի տեսաբանական մենագրութիւն մը տուած չէ ապադայապաշտութեան մասին. բայց ինչ որ ըրած է հաւաքելով, դասաւորելով, ծանօթագրելով, ծաղկաքաղներու մէջ ամփոփելով ապադայապաշտ գրականութեան՝ մօտ երեք հարիւր անուններէն, զոր արտակարգ համբերութեամբ մը դուրս հանած էր գրադարաններու եւ դիւաններու անկարծելի անկիւններէ, շուրջ 80 հատը, արդէն իսկ կը ներփակէ եւ յայտնապէս երեւան կը բերէ խոր տեսաբանութիւն մը ապադայապաշտութեան բնոյթին եւ իմաստին նկատմամբ։ Քարփի յիշեց նաեւ՝ թէ ինչպէս Վիացցիի Ծաղկաքաղի մասին գըրած իր գրախօսականին հանդէպ, ուր կ'արտայայտէր ինչ - ինչ կէտերու վրայ որոշակի տարակարծութիւններ, Վիացցիի հակազդեցութիւնը ո'րքան վայել եղած էր իրաւ գիտնականի մը. նա փութացած էր նամակով մը յայտնել իրեն՝ իր յօժարութիւնը շարունակելու եւ խորացնելու կարծիքներու փոխանակութեան համախօսութիւնը. ինչ որ, սակայն, դժբախտաբար, խափանած էր վերահաս մահը։

Քարփի մեկնեցաւ այն տուեալէն որ, ըստ Վիացցիի, յառաջացած ճարտարարուեստական ընկերութեան մը մէջ, ինչպէս էր դարասկիզբինը, ըլլա'յ բանաստեղծը, ըլլա'յ ընթերցողը, կորսնցուցեր էին իրենց ինքնութիւնը, այն ինքնութիւնը զոր կ'ընձեռէր իրենց ճարտարարուեստական, քաղքենի ընկերութիւնը։ Մանաւանդ թէ բանաստեղծը այլեւս անատակ դարձած էր արտայայտելու դասակարգային դերակատարութիւն մը։ Այս կացութեան մէջ է որ երեւան կու գայ ապադայապաշտութիւնը, որով բանաստեղծութիւնը կը դառնայ էապէս խըմբական արտադրութիւն, որ կ'առկայանայ հաւաքականութեան գիտակցութեան առջեւ՝ ոչ իբր ենթակայականութիւն մը բնորոշող «արուեստ», այլ գլխաւորապէս իբր «առարկայ». առարկայ մը՝ որ կը յատկանշուի միեւնոյն ատեն իբր արդիւնք հլթայաւոր արտադրութեան մը, ինչպէս է ճարտարարուեստական արտադրութիւնը։ Ուրեմն, Վիացցի ապադայապաշտութիւնը կը նկատէ իբր երեւոյթ մը՝ սերտօրէն կապուած ճարտարարուեստական յառաջացած եւ մեքենական ընկերութեան մը, ուր գրական այդ հոսանքը կը դառնայ «վարչաձեւ»ի գիծէն դուրս զետեղուելու, « ն ո ր ր ե ր » ըլլալու արտայայտութիւն մը։ Եւ սակայն, հակառակ՝ յետագային շատ ապադայապաշտ բանաստեղծներու կողմէ վարչակարգին հանդէպ ցոյց տրուելիք բացայայտ յարումին, այդ հոսանքը յաճախ կը ստանայ բազմաթիւ բանաստեղծներու մօտ, նոյնիսկ անոնց մօտ՝ որոնք կը յարին ֆաշականութեան, «վարչաձեւ»ը ըմբոստօրէն իւրայատուկ, կերպով մը զարտուղի եղանակ մը։ Նկատելիք կարեւոր կէտ մը կայ, սակայն, եւ որ չէ վրիպած Վիացցիի ուշադրութենէն. այն՝ թէ ապադայապաշտութիւնը հերձանօթային ձեւով ամէհի տարածականութիւն մը կ'ունենայ Իտալիոյ մէջ, մինչեւ գաւառներու ներսերը, աւանները, գիւղերը։ Եւ սակայն, այս միջավայրը, այդ թըւականներուն, մեծ մասամբ, յետամնաց երկրագործական ընկերութեան մը կառոյցներն ունի եւ գրեթէ առնչութիւն չունի «յառաջացած ճարտարարուեստական ընկերութեան» հետ։ Արդ՝ այս կէտին՝ Քարփի կը յայտնէ վերապահութիւն մը ապադայապաշտութեան նկատմամբ Վիացցիի գաղափարախօսական կառուցուածքին շուրջ. եթէ իտալական գաւառը չէ ընձեռած ապադայապաշտ շարժումին ճարտարարուեստականացած ընկերութեան մը ենթախորքը, կարելի՞ է այդ շարժումը նկատել իր խլութեան մէջ իբր փոխընտրանք մը, «ալթեռնաթիւ» մը, վարչակարգի մը նկատմամբ՝ որ կը յենուր էապէս ճարտարարուեստական յեղափոխութեամբ ինքզինք պարտադրած դասակարգի մը։ Այս հարցականով, աւելի ճիշդ՝ այս խառացումին մէջ մասնանշելով Վիացցիի տրամը իբր գաղափարախօս քննադատ, Փրոֆ. Քարփի փակեց իր զեկուցումը։

Այս պաշտօնական եւ նախատեսուած զեկուցումներուն առընթեր տեղի ունեցան նաեւ բազմաթիւ ուրիշ միջամտութիւններ, թէ՛ առաւօտեան եւ թէ կէսօրէ վերջի նիստերուն. ծանօթ անուններ, իտալացի թէ հայ, յաջորդաբար տողանցեցին ամպիոնէն՝ բերելով իւրաքանչիւրն ալ իրենց անվերապահ վկայութիւնը՝ ոչ միայն բացառիկ հմտութեամբ ու տաղանդով օժտուած գիտնականին, այլ նաեւ եւ յատկապէս՝ մարդուն եւ անփոխարինելի բարեկամին նկատմամբ։ Եղբայրակցութեան խօսքը ուղղեց այս տողերը գրողը, ծանրանալով յատկապէս Վիացցիի անձնականութեան, մանաւանդ մշակութային գործիչի դիմագիծին մէջ, հայ եւ իտալ զոյգ տարածքներուն միջեւ տիրող յարաբերութեան վրայ։ Աշրաֆեան - Վիացցի բարդ, գրականօրէն բարդ, արտակարգօրէն հարուստ անձնականութիւն մըն էր, այլազան, բազմադիմի, յաճախ իրարու հակադիր թուող երեսակներով։ Այս իրողութիւնը կը յայտնուի նախ եւ առաջ աշխարհաքաղաքացիական մշակոյթին մէջ, ինչպէս գեղեցկօրէն կ'որակէին զայն նախապէս խօսողները. մշակոյթ մը՝ որ լոկ հմտութիւն չէ, այլ հմտութեան հետ միատեղ եւ աւելի խորապէս՝ կը յայտնուի իբր գիտակցութիւն, բացուածք, տրամախօսութիւն, դիրքերու համեմատութիւն, համադրական կարողութիւն, կառուցողականութիւն։ Ինչ կը վերաբերի այս մշակոյթին հայ եւ իտալ տարածքներուն միջեւ յարաբերութեան, դիտել կը տրուէր թէ Վիացցիի դիմագիծը կը զետեղուի մէկ կողմէ հայ սփիւռքի, միւս կողմէ նոյնինքն եւրոպական մշակոյթին յեղաշըրջումին եզական մէկ հանգրուանին վրայ։ Աշրաֆեան չէր պատկաներ Մայքըլ Առլէնի սերունդին, որ երեւութաբար սփիւռքային տրամասականութեան ժըխտումի պահը կը ներկայացնէր։ Միւս կողմէ, մինչեւ վաթսունական թուականները՝ եւրոպական մշակոյթը տիրապետուած էր միազանգուածայնութեան մը ըմբռնումէն, քիչ թէ շատ Միջին Դարէն ժառանգուած եւ հետզհետէ աւելի զարգացած՝ պետական միասնականութեան բացարձակապաշտ ըմբռնումով։ «Իշխողին կրօնքը պէտք է տիրէ» սկզբունքը՝ եթէ զգետնուեցաւ յետ - կրօնական պատերազմներու արիւնահեղութեան, Եւրոպա տակաւին երկար դարեր ապրեցաւ, սակայն, բացայայտօրէն կամ լռելեայն, որոշ չափով անոր հանդէպ ուրիշ սկըզբունքով մը, որ իշխող տարրին մշակոյթը նկատած է գործնականօրէն իբր մըշակոյթին միակ կարելի կամ օրինական արտայայտութիւնը՝ երկրի մը ազգային միասնականութեան ծիրին մէջ։ Արդ, նման մտածելակերպի մը տեղատուութեան առաջին նշանները կը սկսէին ըզգալի դառնալ միայն վաթսունական թըւականներուն՝ այդ տարիներուն նշուած ոչ միայն մշակութային - քաղաքական, այլ նաեւ կրօնական մեծկլի յեղաշրջումներով։ Յառաջընթացքը, որ բացուած է այս ուղղութեամբ, տակաւին իր առաջին փուլերը կը բոլորէ, մինչ Աշրաֆեան - Վիացցիի ճոխ եւ բարդ անձնականութիւնը լրիւ կը զետեղուի այդ յեղաշըրջումի հունին մէջ, իբր տիպար պահ մը, որ տեւական կոչ մըն է, նոյնինքն հակադրութիւններուն եւ խառացումներուն ընդմէջէն, խորացնելու հարցերը, ընդարձակելու հորիզոնները, յօդաւորելու այլեւայլ բաղկարարները՝ դէպի հարազատօրէն բազմատարր մշակոյթի մը հաւասարակշիռ համադրութիւնը։

Վենետիկի հաւաքոյթին նպատակն էր գլխաւորապէս՝ ոգեկոչել Աշրաֆեանի դիմագիծը Իտալիոյ մշակութային իրականութեան մէջ. արդէն այս կը մատնանշէր հաւաքոյթին առաջարկուած ընդհանուր բնաբանը՝ «Կլաուքօ Վիացցի (Եուսիկ Աշրաֆեան) յետ - պատերազմեան իտալական մշակոյթին մէջ»։ Այս առթիւ, Միլանի հայ համայնքն ալ ուզեց իր յարգանքի տուրքը ձօնել այս մեծ Հայուն՝ ոգեկոչելով անոր դիմագիծը «Սփիւռքի հայ մշակոյթին մէջ»։ ԻՔՈՄ-ի եւ «Հայ Տուն»ի կողմէ կազմակերպուած այս բանախօսութիւնը, որ առաջարկուած էր այս տողերը գրողին, տեղի ունեցաւ Մայիս 11-ի երեկոյեան Միլանի Հայ Տան սրահին մէջ։

Բանախօսը հետեւեալ եզրերով բանաձեւեց նման նիւթի մը մէջտեղ դրած հիմնական հարցերը.- ա) Ի՞նչ եղած է Ց. Աշրաֆեանի դերը սփիւռքի հայ մըշակոյթին մէջ։ բ) Ի՞նչպէս կարելի է ըմբռնել, Աշրաֆեանի համաձայն, սփիւռքահայ ապրող մշակոյթի մը ինքնութիւնը։

Այս հարցերուն պատասխանելու համար բանախօսը ներկայացուց նախ՝ պատմական մանրամասն հակեացքով մը Ց. Աշրաֆեանի հայ գրականութեան եւ մշակոյթի վերաբերեալ արտադրութեան ամբողջութիւնը, ըլլա'յ իտալերէն, ըլլա'յ հայերէն։ Այս համապատկերէն դուրս ցայտող եզրակացութիւնն այն էր՝ որ Աշրաֆեան, յատկապէս «Բազմավէպ»ի իր աշխատակցութեան երկրորդ շրջանին, սփիւռքահայ գրադատութեան մէջ կատարած է հիմնական, յաճախ ռահվիրայի դեր մը, կիրարկելով, նիւթին եւ պարագաներուն համաձայն, վերջին քառասուն տարիներու գրադատական նըւաճումներուն ամէնէն այժմէական մեթոտները, ոճաբանական, ձեւաբանական, կառուցային վերլուծումներու ուղիով։ Երիտասարդ Եուսիկ, երբ կը նետուէր շարժանկարի քննադատութեան ասպարէզին մէջ, կ'ըսէր թէ պէտք է կատարել շարժանկարի համար այն ինչ որ Անչեսքի եւ Մաքրի կատարած են, Իտալիոյ մէջ, գրական վերլուծումի գետնին վրայ, ընդունելով հանդերձ էական տարբերութիւնները բառային եւ պատկերային արտայայտութեան միջեւ։ Կարելի է ըսել թէ հայ գրադատութեան նկատմամբ՝ Աշրաֆեան կատարած է ոչ միայն Անչեսքիի մը դերը, այլեւ համադրած է իր անձին մէջ արդի գրադատութեան այլեւայլ ուղղութիւններու եւ կիրարկումներու վարպետներուն դերերը։

Ինչ կը վերաբերի այն հարցին՝ թէ ի՛նչպէս կ'ըմբռնէր Աշրաֆեան սփիւռքահայ մշակոյթի մը ինքնութիւնը, ասոր պատասխանը արդէն լռելեայն կ'ընձեռեն իր վերլուծումները հայ մեծ խորհրդապաշտներու մասին։ Այդ վերլուծումներուն մէջ, Աշրաֆեան, բանասիրական ծայրագին խղճմտութեամբ եւ ճշգրտութեամբ, վեր կը հանէ մէկ կողմէ բոլոր այն կապերը՝ զոր խնդրոյ առարկայ հեղինակները կը յայտնաբերեն իրենց ժամանակակից եւրոպական մեծ խմորումներուն հետ. բայց, վարպետի մը վայել վստահութեամբ, դուրս կը ցայտեցնէ միեւնոյն ատեն բոլոր այն տարրերը՝ որ կը բնորոշեն այդ քերթողներուն թէ՛ հայկական եւ թէ անձնական երանգը, ըլլա'յ իրենց բացայայտ կամ լռելեայն առնչութիւններով հայ բանաստեղծութեան միջնադարեան ու ժողովրդական ակունքներուն հետ, ըլլա'յ կեանքի հեռաւոր կամ անմիջական շրջապատին, ընկերա - քաղաքական եւ այլ պայմաններուն, ինչպէս նաեւ քերթողներու անձնական յոյզերուն ու տրամին ներցոլացումով այդ միեւնոյն բանաստեղծութեան մէջ։

Հուսկ, բանախօսը կանգ առաւ յատկապէս համեմատաբար աւելի համառօտ գրութեան մը վրայ, ուր, սակայն, ամէնէն աւելի յստակօրէն դուրս կը ցայտէ սփիւռքահայ մշակոյթի մը Աշրաֆեանական ըմբռնումը։ Այդ գրութիւնն է՝ Հռոմէաբնակ տաղանդաւոր նկարիչ Ժիրայր Օրագեանի մահուան առթիւ գրի առնուած վերլուծականը։ Այս գրութեան մէջ, ուր բացայայտ ակնարկներ կան նաեւ Արշիլ Կորքիի փորձառութեան, երբ տակաւին Արշիլ Կորքի յաճախակի լըսուած անուն մը չէր հայ թերթերու սիւնակներուն վրայ, երեւան կու գայ՝ թէ ի'նչպէս վաւեր նկարիչ մը պէտք է խորապէս արմատացած ըլլայ իր ժամանակի, իր անմիջական շրջապատի փորձառութիւններուն մէջ. բայց թէ ի'նչպէս անհրաժեշտ է նաեւ որ՝ այդ միեւնոյն նկարիչը բան մը արտայայտէ իր հայ ինքնութենէն, եթէ իր գործը հայ արուեստի գործ մը պիտի ըլլայ։ Եւ որքան խոր է նկարիչին տաղանդը՝ այնքան աւելի ներքին պիտի ըլլայ այդ հայկականութիւնը արտայայտող տարրը։ Օրագեանի մօտ այս նկարագիրը կը յայտնուի, օրինակի համար, այնու որ իւրացնելով հանդերձ բնազանցապաշտ փորձառութիւնը, «իր մարդակերպերը, կամ ոճացեալ ձեւանկարները՝ վերացական խորքերու վրայ չեն կղզիացած, ինչպէս բնազանցապաշտ ի ր ա ւ նկարչութեան մէջ. ա յ լ նետուած են բնութեան մէջ, վափ, ծով, բնութիւն մը՝ արտայայտըւած իր էական երանգներով. չոր, տափակ, այրած, ողբերգական...։ Այդ աշխարհը, ուրեմն, հայկականութեան աշխարհն է, այնպէս՝ ինչպէս Օրագեան զայն ապրած է ու զգացած, իբրեւ խորունկ եւ էական տրամ մը, բայց ոչ վերացական, այլ իրականութեան մը շըղթայուած։ Օրագեան կը մերժէ բոլոր արտաքին տարրերը հայ ժողովրդական կենցաղին, հայկական տրամին իմաստը աւելի խորապէս արտայայտելու համար» (12)։ Հուսկ, Աշրաֆեան կ'եզրակացնէ.- «Օրագեանի այս անշփոթելիօրէն եւ հարազատօրէն հայկական դրոշմով հանդերձ եւ ճիշդ անոր համար՝ որ այդ դըրոշմը սերտօրէն ընդելուզուած է խորապէս ժամանակակից եւ իրաւ փորձառութեան մը հետ, Օրագեանի գործը կը ներկայացնէ «Եւրոպայի կարեւոր նկարիչի մը ստեղծագործութիւնները» (13)։ Այնպէս՝ ինչպէս Մեծարենց, երբ Ծիածանի եւ Նոր Տաղերուն մէջ կը ձգտի անջատուիլ խորհրդապաշտ դպրոցէն՝ իբր դըպրոց, ի'ր ստեղծագործութեամբ կը մօտենայ խորհրդապաշտութեան վարպետներուն, եւ իր այդ քերթուածներով «կը դասուի եւրոպացի մեծագոյն խորհրդապաշտներու կողքին» (14)։

Կը խորհիմ թէ մենք ալ կրնանք եզրակացնել, առանց չափազանցութեան, որ իտալական համազգային չափանիշով ու մերթ համեւրոպական մակարդակով այս մեծ քննադատին մտային եւ հոգեկան հորիզոններու կազմութեան մէջ՝ իր դրական եւ նշելի դերը ունեցած է, անկասկած, իր հայեցի փորձառութիւնը։ Այս միեւնոյն տեսակէտը կը յայտնէր նաեւ, իր մահուան վաղորդայնին, իտալական մամուլին ներկայիս ամէնէն հեղինակաւոր ձայներէն «Լա Ռեփուպլիքա» թերթը.- «Մենք չեշտեր էինք իր հայկական ծագումը... ջանալ յստակացնելու համար նկարագրի որոշ առանձնայատկութիւնները այդ քսանմեայ արտասովոր երիտասարդին, որ, պատերազմի տարիներուն, մեր շարժանկարային մշակոյթի հիմնադիր հայրերուն միջեւ տեղ առաւ. բացարձակ բացակայութիւնը ամէն տեսակի գաւառայնութեան, օտար բազմաթիւ լեզուներու տիրացումը, օգտագործումը բազմազգեան մշակոյթի մը՝ որ պատատին առջեւ իրարու կը հանդիպեցնէր գրականութիւն եւ քաղաքականութիւն» (15)։ Սակայն, միւս կողմէ, նոյնքան ճշմարիտ է նաեւ որ Աշրաֆեանի եւրոպական մշակոյթն ալ անայլայլօրէն բնորոշած էր իր հայկականութիւնը, որով բերաւ իր մեծագոյն նպաստը հայ քննադատութեան, զայն խորապէս զետեղելով միջազգային հարթակի մը վրայ։

Հ. Լ. Զ.

=———=———=

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.- Տես «*Nuova Rivista Europea*», Omaggio a Glauco Viazzi. Testi e testimonianze, *an. V*, 1981№ 25-26,p. 97-173.

2.- «*HIM*» սկզբնատառերն են *Historia Imperii Mediterranei* բառերուն, այսինքն՝ Պատմութիւն Միջերկրականեան Կայսրութեան։ *Lauro Mainardi* յետագային հրատարակած է գիրք մը՝ «Հայաստան երեք աշխարհներու եւ երկու ցամաքամասերու խաչաձեւումին վրայ» (*Armenia. Incrocio di tre mondi e due continenti*), որ 1964-ին ունեցած է իր երկրորդ տպագրութիւնը։

3.- Ահաւասիկ իտալերէն վերնագիրները.- L'Italia e la litteratura armena; La litteratura armena contemporanea; Scrittori armeni nella letteratura mondiale; Diciotto liriche armene, *raccolte e presentate da Jusik Achrafian;* Il periodo post-romantico nella litteratura armeno-occcidentale.

4.- *Orfeo.* Il tesoro della lirica universale interpretato in versi italiani a cura di VINCENZO ERRANTE e EMILIO MARIANO, 3a ed., Firenze 1952. հայկական նիւթերը կը գտնուին՝ էջ 277 –

ԵՐԲ ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐԸ ԶԻՐԱՐ ԿԸ ԿՏՑԱՀԱՐԵՆ

Ուս ուսի, ջուրն ու հողը մէջընդմէջ կը կքին իրարու վրայ, կը չաչեն, կը զարնեն ոտքերը գետին ու կը ցնցուին: Թաշկինակը երերցնելով օդին մէջ բացականչութիւններ կ'արձակէ ջուրը, կը նահանջէ ապա, հետը քաշելով պարակիցը: Ու կը վերադառնան երկուքով: Կարելի չէ դիմադրել: Ժիրայր ալ կը խառնուի խնջոյքին ու պարը կը շարունակուի երգով: Մերթ մետաքսեայ թաշկինակը կ'անցնի դէմքին վրայէն ու վերացումը կը խորտացնէ վայելքը: Կը բարձրացնէ ճակատը ու կը ցնցէ ուսերը: Ինքն ալ կը չաչէ ու կը յանձնուի ամբողջութեամբ:

— Ճաշի հրաւիրուած էք, Տիկին:

Նկարուելու դիրք կ'առնէ Ժիրայր ու կը կանչէ զայն: Ցանկութիւնը ունի առնելու ընկերակիցը թեւերուն մէջ ու անոր շնորհելու կեանքին համբոյրը: Կ'ուզէ անոր հետ բաժնել հանդիպումը արեւուն հետ, հարազատ ծովու իսկական արեգակին հետ:

Միջերկրականի ափին օղակուող աւանները պատրանք յագեցնելու պաշտօն ընտացած են, մանաւանդ որ յորդառատ անձրեւէ մը ետք, բնութիւնը հագած է իր լաւագոյն պահը: Ինչպէս նայուածքն ու աչքը, հեռուն հորիզոնն ու երկինքը կ'ընդելուզուին՝ հակադրուելով շռայլութեան մէջ կորսուած տուներու կատարներուն: Անկարելի կանաչով ներկուած պուրակներն ու հանդիպակաց ծովափնեայը կը ծաղրեն ետին ձգուած, լքուած Փարիզի եռանկիւնը:

— Մեղրալուսնի արձակուրդս անպայման հոս պիտի անցընեմ...:

Շրջապատոյտը հասած է բարձրագոյն կէտին, իսկ խնայողութիւնը՝ խորագոյն չափազանցութեան: Շաբաթներէ ի վեր կը ճաշէ ինքնաշարժին մէջ: Տոպրակի մը մէջ ունի պանիրի քանի մը տեսակը, մսեղէնի տուփեր ու անխուսափելի թթուաշ: Ամէն անգամ որ ճաշի երթայ մատամը, ինք հաց կը գնէ, կը վերադառնայ ղեկին առջեւ, կը հանէ դանակը, դգալն ու պատառաքաղը եւ խարուսիկ ճաշով խաղի կը բերէ ստամոքսը: Այսօր սակայն, Անկցի՛ Խնայողութիւնը...: Մանաւանդ որ տկարութիւնը վերելք մը ըսկըսած է սրունքներուն մէջ:

— Իրիկունն ալ քազինօ պիտի երթանք:

Ժիրայր կը շոյէ ծնօտին նախադիծ մօրուքը: Հասունութեան հանգրուանին անցած չէ, բայց չէ՞ որ սէքուացի իշխաններուն մօրուքն ալ փոքր կ'ըլլայ ու ցանցառ:

— Հրաժարեցէք քազինոյէն, — կը խօսի յանկարծ Տիկին Պուլանժէ, սուրճի գաւաթին հետ խաղալով:

Ժիրայրի նայուածքը անգամ մըն ալ կ'անցնի ճաշի արարողութեան ձայնագրութիւն ծառայած ցուցակին վրայէն: Առանց բառախաղին անիմաստ պիտի ըլլան ավոէա օ քրապը, սալատ թրոփիքալն ու անթրըքոթ ա լ'էշալոթները...: Հապա սորպէ էկզոթի՞քը...:

— Բայց ինչո՞ւ...:

Ժիրայր այլեւս գիտէ, թէ պանան օ փոյոն փուռի մը մէջ առմանեաքով հրդեհուած պանան է, որուն վրայ նարինջի հիւթ ալ աւելցուցած է: Ընտրութիւնը միշտ ալ ձգած էր կնոջ, տգիտութիւնը չխայտառակելու համար: Թէ ի՞նչ էին փիլէ Լաֆայէթը, սէն - Շառլը, քոնթրըֆիլէ Պիէնվըլը կամ երկու հոգիի համար մատրուակող ժամպալայան, ուրիշ օր կը գիտնար հարկաւ...:

— Խնայուած քանի մը սուն...:

Ի՞նչ խնայողութիւն, ի՞նչ սու... Բայց ինչի՞ մասին կը խօսի սա կինը...:

— Սուրճ մըն ալ առնենք, իսկ խնայողութեան մասին պէտք չէ խօսիլ իսկ: Միշտ ալ այսպէս եղած եմ...: Դրամը ոչ մէկ կարեւորութիւն ունեցած է...:

— Ինչպէս որ ուզէք:

— Ուրեմն ութին:

— Կանուխ է...:

— Իննին, տաքո՞ր...:

Երբ ձեռքը կը տանի գրպանին, անօրինակ զգայնութիւն մը կը ցցուի Ժիրայրի ներաշխարհին մէջ: Հին օրերու դրամին փոխանցած հեղինակութիւնը վերագտած ըլլալու այրումը ունի: Կը յիշէ կախիչներն ու Փաքիստանցին, չամփանեան ու գործաւորներուն անտարբերութիւնը: Կը յիշէ մանաւանդ տկար աչքերով, դէմքին յաւիտենական զարմանքի արտայայտութիւն քաշկռտող այդ պարբերական այցելուն, որուն Պարոն Փափազեան օր մը մերժած էր սովորական քանի մը ֆրանքը, ինք վազած էր անոր ետեւէն ու քանի մը դրամանիշ կցպած անոր ափին մէջ:

Ուրիշ կացութեան մէջ է այսօր: Այսօր ինքն է տէրը հրաւէրին ու ճաշացուցակին վրայ տակաւին ձուկի տեսակներ կան, միսի տեսակներ, սալատ փլանթասիոն, սաբէթ տիւ փեշէօր, օյսթըր Ռոքֆերլեր: Օյսթըր Ռոքֆելե՞ր...: Բայց ի՞նչ գործ ունի Ռոքֆելերը ֆրանսական խոհանոցին մէջ: Երբ Ժիրայր նայուածքը կը բարձրացնէ, նոր միայն կը նկատէ: Մտած են Լուիզիանայի մասնագիտութիւններ առաջարկող ճաշարան մը...: Սալատ Աքատիէն, Փլանթըր'զ Փանչ, Տօրատ տիւ կոլֆ և Փուլէ Տիքսի: Բայց այս բոլորը ոչ մէկ իմաստ ունին այս պահուն: Հայրն ալ չկայ որ հաշիւ պահանջէ ու իր ալ տգիտութիւնը ծանուցանէ: Կարեւորը այն է, որ իր ապըշպըրած Պարոն է որ զինք կը տարուբերէ անցեալէն ապագայ նետուած կամուրջին վրայ: Ձեռածիր մըն ալ հոս պէտք է ձգէ որպէս ցուցադրութիւն ինքնաբաւութեան:

Մինչ կինը կը մեկնի հանգչելու, Ժիրայր երրորդ սուրճը կ'ապսպրէ: Ընելիք չունի: Ցամեցող ուրիշ յաճախորդներ ալ կան: Աւելի ուշադիր նայուածք մը հաշուեթերթիկին վրայ երեւան կը հանէ գումարումի սխալ մը: Բայց չարժեր սպասեակը կանչել: Գիտակցաբար ընդունուած խաբէութիւնը կ'ուզէ բարձրացնել վայելքի ոլորտին: Ահագին ներողամտութիւն ունի գործածելիք: Կրնան ուրիշ սխալներ ալ գործել ու ինք պատրաստ է ներելու:

Սուրճը սպառած է երեք ումպով, վայրէն հեռանալու տրամադրութիւն կը դաւաճանէ սակայն: Քոնեա՞ք մը... ինչո՞ւ չէ...: Միայնակ, առաջին իսկ կենացին, կը մաղթէ որ անցնին խնայողութեան այս օրերը: Ուրիշ մարդ մը պիտի ըլլայ: Ինչո՞ւ ամէն տարի նոր դասագիրք գնէր մայրը իրեն համար ու նոյնիսկ կազմել կու տար զանոնք: Անմիջապէս կապոյտ կողք կը գնէր Ժիրայր, խաւաքարտով կը պաշտպանէր արդէն իսկ զրահուած գիրքերը, կը փակցնէր սեւ պիծերով երիզուած պիտակներ ու չինական մելանով կ'արձանագրէր անունը, մականունը, կարգն ու դասին հանգամանքը, Ժիրայր Պէզճեան, Գ. Կարգ, Հայերէն: Դասը ըմբռնած կ'ըլլար արդէն ուսուցիչին բացատրութիւններէն, իսկ երբ պարտաւոր կ'ըլլար բանալու որեւէ դասագիրք, ուշադրութիւնը կը հասցնէր խոտացած բծախնդրութեան: Խոտացած բծախնդրութեա՞ն... չէ, հիւանդագին մոլուցքի...: Ի՛նչ տղայ էր...: Պէտք չէ թերթերը չափազանց հեռանկային իրարմէ, պէտք չէ թրջէր մատը զանոնք դարձնելու համար: Յաջորդ տարեշրջանին երբ կ'ուզէր ծախել զանոնք, ամբողջ տարուան գործածութենէն ետք, գինները կը պահէին գնումի սակերը, առանց զեղչելու կազմարարին եւ թերթավաճառին տրուած գումարները...: Եթէ առիթը տրուի իրեն վերսկսելու, վերադառնալու դպրոց, ինք ալ պիտի չարչարէ այդ գիրքերը, պիտի շպրտէ հոս ու հոն, մինչեւ որ...:

— Շապիկն ու փողկապը պարտաւորիչ են, պարո՛ն:

Պարոն-ը Ժիրայրն է, իսկ ինք բնաւ մտածած չէր այդ մասին:

— Բայց...

— Անկարելի է, պարո՛ն:

Նախադաւիթին մէջ են: Հազարումէկ մոմերէ բաղկացած ջահը իր լոյսը կը կաթեցնէ հասնող մուշտակներու վրայ: Լայն աչքերով, Ժիրայր կը դիտէ անարգել անցնողները ու ուղեղին մէջ հրահանգի կը սպասեն գիտցած բոլոր լուտանքները:

Հոգ չէ, հեռու չէ պանդոկը, կ'երթայ ու կը վերադառնայ աւելի շուտ: Ձեր խերը պիտի անիծէ այս գիշեր: Բայց չէ՞ք տեսներ անցածները, անոր լոլրծուն տառերը չէ՞ն տպաւորեր ձեզ: Այս գիշեր պիտի պարպէ ան ձեր արկղները ու դուք պիտի սնանկանաք: Ու չահած դրամով... չահած դրամով... այո, չահած գումարներով հագուստ պիտի գնէ ու կապուստ, վառարան ու ինքնաշարժ...: Ինք ու եղբայրը պիտի այրեն բոլոր գուլպաները, կօշիկներն ու ներքնազգեստները: Եղբօր համար պիտի գնէ գրամեքենայ մը, կախարդական ու ներշնչող: Ժիրայր շատ կը սիրէ ընդարձակ պարտէզով, շատրուանով ու ցանկապատով առանձնատուները...: Կը սիրէ ճնճղուկներն ու ծաղիկները...: Չէ, չէ, ցանկապատ պիտի չունենայ իրենց պարտէզը, ոչ ալ խրտուիլակ: Շապիկն ու փողկապը պարտաւորի՞չ են, շատ բարի...: Բայց դուք չէք գիտեր, անշուշտ թէ տեղեակ չէք, որ վաճառական մարդ եղած է ձեր այս մերժուող յաճախորդը: Բայց ինչո՞ւ կը ժպտիք...: Ամօ՞թ է խաղալիքի վաճառական ըլլալը: Հարցուցէք ձեր աղջիկներուն եւ մանչուկներուն...: Մանուկ եղած չէ՞ք դուք...: Լաւ, կ'երթայ անմիջապէս ու կը վերադառնայ ալ: Շնորհիւ ձեզի, պիտի վերադառնէ ան անցեալի փառքը ու խաղով վերականգնէ խաղալիքները...:

— Բայց...

— Կարելի չէ, պարոն:

Ամպամած աչքերով Ժիրայր կը դիտէ մատամ Պուլանժէի անհետացումը, հսկայ դրան ետին: Անտեղիտալի է պաշտօնեան: Ուրեմն պէտք է աճապարէ: Անխնայ է բախտը: Շուշանիկին փողկապը պիտի փրկէ զինք, հոգ չէ, թէ դունաթափ ձուկերով: Ենթարկուելով ներքին թելադրանքի մը, այս անգամ կը գրպանէ ամբողջ խնայողութիւնը ու կը վազէ:

— Բայց ձեր զգեստաւորումը շատ սխալ է, պարոն:

Չէ, այլեւս ապահովուած են դայթակղութեան բոլոր տուեալները: Պաշտօնեային աչքերուն ճիշդ կեդրոնը բազմած հեղնանքն ալ կը յորդեցնէ համբերութիւնը: Այլեւս ո՛չ ոսկին, ո՛չ ջահը, ո՛չ ալ քաղաքակրթութիւնը կրնան շրջահայեացութեան լուծին ենթարկել զինք:

— Իսկական սքանտալ է այս: Եթէ արգիլել է ձեր նպատակը, պէտք է ըսէիք յստակօրէն: Կը վախնա՞ք, ինչ է...: Ինչո՞ւ այս բանը չըսիք երբ տակաւին հոս էի...:

Ժիրայր կը ճզմէ աղմկալի թղթադրամները գրպանին մէջ: Ուրիշ բաճկոն չունի: Արդէն այս ալ փոխ առած է եղբօրմէն:

— Ուզեցինք հասնիլ ձեր ետեւէն, բայց ուշ էր:

Նոր յաճախորդներ կը հասնին: Ոչ մէկ տարբերութիւն անոնց հանդէպ: Գիշերային զգեստները կը շարունակեն սահիլ սալայատակին:

— Մէկ ժամ, միայն մէկ ժամ,- կ'ըսէ Ժիրայր ձայնը մեղմացնելով, խնդրելու պէս:

— Կարելի չէ, պարոն:

Ուրեմն կը մերժէք, հա՞...: Ճամբան կը խափանէք վերջնականապէս: Փոքրիկ մօրուքը կը սարսափեցնէ ձեզ, հա՞...: Ցոյց կու տայ ձեզի...: Հիմա կ'երթայ ու կը հրահանգէ դադրեցնել փեթրոլի հոսքը: Նորէ՞ն չէք վախնար...: Բայց քիչ ետք այս շէնքին լոյսերը պիտի մարին, պիտի նուաստանայ հոյակապ այս ջահը, կանգ պիտի առնեն պաքարաններն ու ռուլէթները...: Դո՞ւք, բայց դուք ալ պիտի մսիք...:

— Բայց բարեկամուհիս ներսն է արդէն...:

— Հրահանգը տնօրէնութենէն է, պարոն: Ինչպէս Փըթի Փրէնսը կ'ըսէ, Սկզբունքի հարց է:

Ո՞վ, Փըթի Փրէ՞նս, բայց Պզտիկ Իշխանն ո՞վ է...:

— Կէս ժամ միայն, չըլլա՞ր...:

Բայց դուք չէք գիտեր, անշուշտ որ պիտի չգիտնաք, թէ որքան դրամի կարիքը ունի Ժիրայր, որքան դրամի կարիքը ունէին ինք ու եղբայրը, թէ ինչ պատահած է իրենց անցած ճամբուն, թէ ինչ կորսնցուցած են...: Չէք կրնար երեւակայել, թէ ինչպիսի տունի մը մէջ կը բնանան անոնք հիմա ու ցաւ մը, անհոգ ու անտարբեր, ձեռքերը գրպաններուն մէջ խոթած, ման կու գայ Ժիրայրի մարմնին մէջ, ողնայարը ըրած նախընտրած ծառուղին:

Կաշիէ բաճկոնն ու սովորական տաբատ մը կը դաւեն հարստութեան հետ: Կը խուսափի դանձը՝ ինչպէս օճառը անճարակ ձեռքէ մը: Հիմա քարիւղն է որ կը շրջագայի երակներուն մէջ ու կ'այրէ զինք: Արդէն անյայտացած են միայարկանի տուներն ու նոր խաղալիքները: Բայց ի՞նչպէս, ինչո՞ւ... խնայե՞լ կ'ուզեն իրեն: Ընկերակի՞ցն է...: Գրպանի բովանդակութեա՞ն թափանցած են: Ինչպէս կրցան անոնք կռահել կացութիւնը: Տակաւին Փարիզ, երբ կը մտնէր առաջին կարգի վակոն մը, այդ դասակարգի վաւերական ճամբորդները իրենց նայուածքները անմիջապէս կը կեդրոնացնէին վրան, հասկցած կ'ըլլային, թէ ինք չէր կրնար պատկանիլ այդ դասին, թէ ճամբան չուարած է ու, առանց բառ արտասանելու, Դո՛ւրս կը գոռային...: Առո՞ւք ալ...:

Ամբողջ ունեցածը ափին մէջ, Ժիրայր կը վերադառնայ սենեակ ու սառ ջուրը միայն կը յաջողի ջնջել անցածի, քարիւղի ու ծորակներու մասին յայտնուած մտածումները: Աւելորդ եղած էր գինիի երկրորդ շիշը: Ու մանաւանդ - քոնեաքները: Բնութեան գինովութիւնը բաւարար պէտք է նկատէր: Ինչո՞ւ մինչեւ երեկոյ կերակրած էր գինովութիւնը:

Թղթոսկիները կը նետէ մահճակալի վրայ ու կը նստի անոնց կողքին: Անոնց ալ թիւեր ունին, տառեր ու խըրայատառ գոյն: Դեղին են մէկ-երկուքը, իսկ միւսները՝ երփներանգ: Սովորական թուղթ են հիմա, անպէտք, կեղծաւոր: Մէյ մը [illegible] ատ երկար մազերով, մօրուսաւորին նայէ...: Մօրուսաւորի՛ն... Մօրուսաւորի՞ն...:

Հայելիին մէջ ցոլացող դեռատի մօրուքը կը ջղագրգռէ Ժիրայրը: Պէտք է վերջ տայ անոր գոյութեան: Ու անմիջապէս:

Քանի մը տեղէ երեսը վիրաւորելէ ետք միայն տեղի կու տայ ան ու կը յանձնուի:

— Ինչ որ միւս տեղը չահեր էի, կորսնցուցի,- կ'ըսէ Մատամ Պուլանժէ երկուշաբթի առաւօտ, ինքզինք տեղաւորելով Ժիրայրի կողքին:

Մխիթարանքէ աւելի տրամութիւն վերանորոգելու կը ծառայէ ակնարկութիւնը:

— Երանի ես ալ կարենայի խաղալ ու կորսնցնել ամբողջ ունեցածս,- կ'ըսէ [illegible] ու ուղղութիւն կ'ուզէ:

— Անգամ մըն ալ Սէն - Թրոփէ երթանք, յետոյ ժամադրութիւն ունիմ Ժուան: Այս գիշեր ալ Մոնթէ-Քառլօ կը մնանք: Բարեբախտաբար լաւ օդ կ'ընէ...:

— Հոն ալ քազինօ կայ կարծեմ,- կը յարէ Ժիրայր փայլփլող աչքերով:

Անմիջապէս փողկապ պէտք է գնէ, շապիկ ու բաճկոն: Անուշահոտ ալ: Բոլորը ընդունելի տեսակէն: Չուզեր որ Փըթի Փրէնսը հոն ալ դիմացը ելլէ: Երբ [illegible]նարկը կը դարձնէ դէպի կինը, կ'ակնկալէ որ ա՛ն դոնէ այս անգամ բաժնէ անձկութիւնը:

— Հոն ալ քազինօ կայ, բայց ինծի համար վերջացած է,- կը վճռէ սակայն ան:

— Ինչո՞ւ...

— Այդպէս:

Ամէն չարիքի տակ բարիք...: Զարդէն ամբողջացնել օթեկ այդ տապացումներ... Ծովէն փչող հովին դէմ կը բարձրացնէ [illegible] ապակին ու ղեկը կը դարձնէ Սէն-Թրոփէ:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՏԻՃԵԱՆ

«ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ ՓԻՏԻ ՋՍԱՐՍԱՓԻՆ ԽՐՏՈՒԻԼԱԿՆԵՐԷՆ» անտիպ հատորէն:

278, 451 - 453, 939 - 943, 1299 - 1304, 1519 - 1523, ցանկ՝ էջ 1779:

5.- Անդ, էջ 1664:

6.- NAHABED KUCIAG, *Poesie d'amore*, a cura di Glauco Viazzi, Milano MCMLX.

7.- POESIE D'AMORE di un antico poeta armeno.

8.- *La poesia armena moderna.* Poeti armeni dell'Ottocento e del Novecento, a cura del Padre Mesrop Gianascian della Congregazione Mechitarista, Edizioni Mechitar, S. Lazzaro - Venezia, 1963.

9.- *Canzoniere di Sayath - Nova*, trovatore armeno, 1712 - 1795, a cura di P. Mesrop Gianascian della Congregazione Mechitarista, Canti scelti, Edizioni Mechitar, S. Lazzaro - Venezia, 1964.

10.- M. VERDONE, *Ciarenz e la poesia armena moderna*, in «Ausonia», 1966, N° 3-4; ELISE CIARENZ, *Odi armene a coloro che verrano*, nella interpretazione di M. VERDONE, coll. «*La grande poesia d'ogni tempo*», XXXII, Ed. Ceschina, Milano 1968; *Un poeta: Egise Carentz*, a cura di U. Cerroni, in «Rassegna Sovietica», Gennario - Marzo 1968, pp. 5-10; P. PARDO, *Un poema contemporaneo e il problema delle culture nazionali «chiuse»*, in «Rassegna Sovietica», *ibid.*, pp. 11-27.

11.- Տես GUIDO GUERRASIO, *Ricordando Jusik*, «Nuova Rivista Europea», նշ. համար, էջ 111:

12.- Նկարիչ Ժիրայր Օրագեան, էջ 275:

13.- Անդ, էջ 278:

14.- Մեծարենցի գրական նախաքայլերը, էջ 272 – 273, առանձին հատորով՝ էջ 94 - 95:

15.- «La Repubblica» 15 Marzo, 1980.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
8
MARDI
8 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.187 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.187

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 5-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ)

«Յառաջ»ի ծնունդին առաջին օրերէն, ան եղաւ թերթիս հիմնադրին կողքին : Սկզբնական տարիներու սեղան - սեղանի փակած խմբագրատան նեղ սենեակի մը մէջ, ինչպէս ինք իսկ կը նկարագրէր, երբ պատմէր «Յառաջ»ի ծագումը : Քանի մը տարի ետք, երբ հիմնեց իր գրատունը, ֆիզիքապէս հեռացաւ, բայց մտքով, սրտով, այլ մանաւա՛նդ գրիչով մնաց միշտ «Յառաջ»ի կողքին :

Ամէն անգամ, որ Շ. բացակայէր, խմբագրական սիւնակը երբեք պարապ չէր թողուր ու երբ 1957, Յունուար 26ին, Շ. վերջնապէս կը բացակայէր, Հրանտ - Սամուէլ մինչեւ իր մահը, քան երկար տարիներ, կ'ապահովէր թերթին ամենօրեայ խմբագրականը :

Բացառիկ միտք մըն էր Հրանտ - Սամուէլ, որու բացակայութիւնը կը զգան ոչ միայն իր ընտանեկան հարազատները, այլեւ իր այն միւս հարազատը՝ որ էր «Յառաջ» :

Օր չկար, որ չդիմէինք իր արտակարգ յիշողութեան, Հայ Դատի իր եզակի հմտութեան, դէպք մը, հարց մը, թուական մը ճշդելու համար : Երբեմն, այնքան ժամրամասնութիւններ կուտար, որ մեր զարմանքը կը յայտնէինք, ու ինք՝ ուրախ - ուրախ կը խնդար, արդար գոհունակութեամբ :

Ութսունը անց, բոլոր երիտասարդներուն դաս կրնար տալ, իր մտքի արթնութեամբ ու ամբարած համայնագիտական պաշարով : Պէտք չունէր հոս ու հոն դիմելու բան մը ճշդելու համար : Գոց գիտէր եւ որովհետեւ այդպէս էր, դրի չառաւ, հակառակ մեր կրկնակի խնդրանքներուն : Ամէն անգամ, որ կը պնդէինք թէ անպայման պէտք է գրէ հայ դատի պատմութիւնը, կը ժպտէր ու կ'ըսէր. - «օր մը, պիտի ընեմ...» : Ու գնաց, առանց ընելու՝ հետը տանելով ականատեսի բազմաթիւ վկայութիւններ, մանաւանդ յետ - պատերազմեան (Բ. աշխարհա - մարտ) շրջանին, երբ Փարիզի մէջ, կը գործուէր Արեւմտահայ Դատի Յանձնախումբ մը, բոլոր հոսանքներէ բաղկացած եւ որու բերած էր իր ձեռնհաս մասնակցութիւնը : Կը մնան, անշուշտ, իր խմբագրականները, որմէ հատընտիր մը կը պատրաստէ «Յառաջ Մատենաշար»ը, բայց կամքէ անկախ պատճառներով, կարելի չեղաւ հատորը հասցնել, ինչպէս ծրագրուած էր, այս հինգերորդ տարելիցին : Կը յուսանք, սակայն, հրապարակ հանել մինչեւ տարեգլուխ, եթէ նոր անակնկալներ չխանգարեն տպագրութեան բնականոն ընթացքը : Այդ ալ սակայն, պիտի չկարենայ ամբողջական գաղափար մը տալ Հրանտ - Սամուէլի մասին : Տիրական դէմք մը, այս գաղութին մէջ, ազգային եւ կուսակցական ճակատներուն վրայ, Հրանտ - Սամուէլ, աւելի քան յիսուն տարի պատասխանատու պաշտօններ վարած է հանրային կեանքի մէջ :

Հրանտ - Սամուէլ կը պատկանէր այն սերունդին, որ հարազատ հողին կարօտը փոխանցեց նորահասներուն :

«Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա», պարզ երգ մը, բայց եւ տարագիր ժողովուրդի մը ամբողջ պատմութեան մէկ էջը : Կը բաւէր լսել Հրանտ - Սամուէլը, երբ հաւաքոյթի մը աւարտին, խանդավառութեամբ ու կսկիծով սրտին խորը, ձայն կուտար աղօթ ու կ'երգէր իր ծննդավայրին կարօտը :

Վերջին օրն ալ, երբ յունիսեան առաւօտ մը, զինքը յանձնեցինք փարիզեան մէկ արուարձանին գերեզմանատան հողին, կարծես դեռ կը լսէինք, իր լեցուն ձայնը, չիրիմէն անդին, որ կը շարունակէր իր երգը՝ չաւարտած երազի մը տխրութեամբ՝ «ցանկամ տեսնել զիմ Կիլի - կիա»... :

« ՅԱՌԱՋ»

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՄԵԾ ԲԱՆ ՉԲԵՐԱՒ

ՌՈՒՄԲ ՏԵՂԱՑՆԵԼԷ ԵՏՔ՝ ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ԵՒՍ...

Մինչ Իսրայէլ, Ուրբաթ օր, սկսած էր ռումբ տեղացնել Պէյրութի վրայ, Ֆրանսայի Նախագահը կ'ընդունէր, յաջորդաբար, ճարտարարուեստականացած վեց երկիրներու ղեկավարները, որոնք Շաբաթ եւ Կիրակի, Վերսայլի արքայական մթնոլորտի չքեղութեան մէջ, ելք մը պէտք է գտնէին տնտեսական եւ դրամական տագնապին :

Ընկերվարական նախագահէն կամ ձախ կառավարութենէ մը աւելին պիտի չըլլար, հաւանաբար, Լուտովիկոս ԺԴ. եթէ իրեն տրուած ըլլար նման հանդիպում մը կազմակերպել, պիտի պակսէին միայն թեքնիքի եւ ելեկտրոնիքի վերջին կատարելագործուած սարքերը, որոնք սակայն մեծ բան չեն ներկայացներ Լընոթրի կամ Կապրիէլի արուեստին կողքին :

Հաւաքուած էին, ուրեմն, պետական երկու ղեկավար՝ Միթերան եւ Ռեկըն եւ հինգ նախարարապետ՝ Շմիթ (Գերմանիա), Թրիւտօ (Քանատա), Սուզուքի (Ճափոն), Թաչըր (Անգլիա), Սփատոլինի (Իտալիա) եւ յանուն Եւրոպայի ընտեսական հաւաքականութեան՝ Մարթէնս, որ Պելժիոյ վարչապետն է :

Այս մեծերը եւ իրենց հետեւորդները կը տեղաւորուէին Վերսայլ, որ քանի մը օրուան համար վերածուէր էր բերդաքաղաքի մը, ապահովութեան արտակարգ միջոցներով, մինչեւ իսկ հակօդային պաշտպանութիւն... : Պերճանք, չքեղութիւն եւ այնպիսի եզակի վայրի մը մէջ, որ ամէնէն ընկերվարականն իսկ, չի կրնար բոլորովին հակամիապետական դառնել... :

48 ժամուան այս ժողովը խանգարեց, սակայն, թէեւ հեռուէն անսպասելի ու անկոչ հիւր մը՝ Իսրայէլ, նախ իր ռումբերով Պէյրութի պաղեստինեան թաղերուն վրայ, ուր աւելի քան 200 հոգի մեռան եւ 410 հոգի ալ վիրաւորուեցան, ապա ցամաքային յարձակումով, հարաւ - Լիբանան, ուր 250 հրասայլերով եւ 20 հազար զինուորներով, իսրայելեան բանակը կը յառաջանայ երեք ուղղութեամբ : Պեկինի համար՝ ինքնապաշտպանութիւն է եւ գործողութիւնը մկրտած է՝ «խաղաղութիւն Գալիլիայի համար» : Երկուշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, Իսրայելացիք 40 քիլոմեթր էին միայն Պէյրութէն : Իսրայէլի Նախարարապետը կը վստահեցնէր թէ Լիբանանէն թիզ մը հող իսկ կցելու նպատակ չունի, «ո՛չ» կը պատասխանէր Ռեկընի Վերսայլէն ղրկած հեռագրին, ուր չափաւորութեան հրաւէր կ'ըլլար ու կը ճշդէր, որ հեռանկարն է դէպի հիւսիս քշել Պաղեստինցիք, որպէսզի ջնջուի Գալիլիայի բնակչութեան սպառնացող վտանգը : Կը յայտնուէր նաեւ թէ, առաջին անգամ ըլլալով, Պաղեստինցիք վար առած էին իսրայէլեան օդանաւ մը եւ գերի բռնած օդաչուն : Երկուշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, սուրիական երկու զօրաբաժին ալ շարժման մէջ էին դէպի հարաւ եւ սուրիական աղբիւրներու համաձայն, կռիւներ ալ պատահած էին իսրայէլեան զօրքին հետ, ինչ որ սակայն կը հերքուէր Իսրայէլի կողմէ : Միաժամանակ, Ապահովութեան Խորհուրդը, իր 15 անդամներու միաձայնութեամբ կը քուէարկէր Իրլանտայի առաջարկած բանաձեւը, ուր կը հրահանգուի Իսրայէլի, անմիջապէս քաշել իր զօրքը : Տրուած ըլլալով որ նման բանաձեւեր, 1967-էն ի վեր, մեծ դեր մը չեն խաղացած, հաւանական չէ, որ Պեկինի վրայ որեւէ ազդեցութիւն գործէ, ինչպէս չի գործեր նաեւ Միթերանի կամ Վերսայլի եօթներուն դատապարտումները : Ոմանք, ինչպէս լուատեղեակ լրագրողներ, «անակնկալ» մը չեն նկատեր պատահածը եւ կ'ըսեն նաեւ թէ Վերսայլի մեծերուն համար ալ անսպասելի չէր, քանի շաբաթներէ ի վեր, կը կրկնուէր թէ իսրայէլեան զօրքը կը համախմբուի լիբանանեան սահմանին վրայ : Կը պակսէր պատրուակը, որ տրուեցաւ՝ Լոնտոնի դեսպանին մահափորձով :

Ամէն պարագայի մէջ, Պէյրութի 200էն աւելի զոհերը շատ մարդ չէ խանգարած, ըստ երեւոյթին, եւ մանաւանդ ոչ Նախագահ Միթերանը, որու մէկ պատասխանը, լրագրողուհիի մը, մամուլի իր առուլիսին ընթացքին, բաւական «տարօրինակ» տպաւորութիւն ըրած է : Արդարեւ, երբ Եգիպտուհի մը ըսած է.- «ըստ Քլօտ Շէսոնի, արտաքին նախարարներու ընթրիքը մռայլ (sinistre) դարձած է Մերձաւոր - Արեւելքի դէպքերուն պատճառով, այդ դէպքերը նոյն ազդեցութիւնը ունեցա՞ն պետական ղեկավարներուն ճաշին վրայ», Նախագահ Միթերան կը պատասխանէ. «կարծեմ Շէսոն, գլխաւորաբար Մալուիններու մասին կը խօսէր... : Չեմ գիտեր եթէ Միջին - Արեւելքի դէպքերուն առթիւ էր, բայց եթէ այդ մասին ըլլար եւ ի մասնաւորի՝ Իրաք - Իրան պատերազմին, կը հասկնամ զինքը, վասնզի զարգացումները զորս այդ կռիւը կրնայ ունենալ հսկայ են : Այդքանը պատճառ չէ մռայլ ըլլալու համար, թէեւ բառը (sinistre) կուգայ լատիներէն բառէն, որ ձախ կը նշանակէ : Կ'ընդունիմ, որ Մեծն - Բրիտանիոյ եւ Արժանթինի եւ միւս կողմէ Իրաքի եւ Իրանի հարցը մըտահոգիչ է : Բայց քաղաքական պատասխանատու մը «մռայլախոհ» (sinistre - pro) մէջ չապրիր...» : Այլ խօսքով Պէյրութի մեռեալները իրենց ախորժակը չէ գոցած... : Արդէն Կիրակի իրիկուան չքեղագոյն հանդիսութիւնները «Մեծ Դարուն» վայել ցոյց կուտային, որ աշխարհի հոգերը յաճախ պատրուակներ են միայն լաւ ժամեր անցընելու եւ այդ ժամերուն որակը մասնաւոր փայլ մը կը ստանայ, երբ Արեւ - Արքան է որ կը շնորհէ փառաւոր միջավայր մը : Պարզ է, որ մեծերը միայն ճաշով եւ ժամանցով չզբաղեցան, բայց եւ այնպէս արդիւնքը մեծ չէ, եթէ նոյնիսկ բոլորովին ալ բացասական չէ : Ինչ որ ամփոփ եզրակացութիւնն էր Նախագահ Միթերանի, որ շեշտեց, սակայն թէ ինչ կը վերաբերի շահաբաժնի սակերուն՝ «յաղեցած» չէ : Մեծերը համաձայնած են, որ խորհրդակցին, քանի կը շեշտէ վերջնական զեկոյցը.- «Կենսական է ծաւալ տալ մեր տընտեսական եւ դրամական գործակցութեան» : Ճափոնները պիտի հրահանգեն պաշտօնատարներուն, որ յարատեւ կերպով չմերժեն օտար արտադրութիւնները, անհրաժեշտ է աւելի լաւ քաղաքականութիւն մը վարել մեծ դրամանիշներու կայունութեան համար, ի հարկին միջամտութիւններով շուկաներուն վրայ : Ռեկըն մեծ խոստումներ չէ ըրած շահաբաժնի սակերուն մասին, որոնք այնքան կը վնասեն Եւրոպայի : Առեւտուրի դետնին վրայ, որոշ սահմանափակում մը կը նախատեսուի Խորհ. Միութեան եւ իր արբանեակ երկիրներուն հետ, բայց հոս ալ շարադրութիւնը միշտ շատ խոհեմ է, այսինքն՝ բաներ ըսել չըսելով հանդերձ, աւելի ճիշդ բաց դուռեր ձգել եւ յստակ ոչինչ ըսել : Նախագահ Միթերանի նախաբան - տեղեկագիրը technologie-ի հիման վրայ, բաւական հետաքրքրութիւն ստեղծած է : Ֆրանսայի Նախագահը կ'առաջարկէր technologie-ի մեծ յեղաշրջումները անցընել փոխութենէ վախցնող ընկերութեանց մէջ : Ամէն ինչ սակայն, նման հանդիպումներէ ետք՝ գործադրութիւնն է, նոյնիսկ «անորոշ» որոշումներու :

Կիրակի իրիկուն, որոշ յապաղումով, կը սկսէին այս հանդիպումին փակման հանդիսութիւնները, պետական ղեկավարներու եւ նախարարապետերու ճաշը քիչ երկարած ըլլալով : Առիկա ստիպեց Լէօն Զիթրոնը, որ կ'ապահովէր «ուղղակի» հաղորդումը, Ֆրանսայի եւ մանաւա՛նդ Վերսայլի պատմութենէն դըրուագներ տալ : Ժամը 10 անց էր, որ Լուտովիկոս ԺԵ. օփերային մէջ, կը ժամանէին «մեծերը» բացի Տիկին Թաչըրէ, որ Լոնտոն վերադարձած էր, թէեւ ինք երկու յարմարներէն մէկն էր այս միջավայրին մէջ, քանի իր երկիրը դեռ միապետական է : Բայց Անգլիա Մալուիններու հարց ունի եւ վարչապետը կարեւոր ժողով ունէր, յաջորդ առտուն :

Երեկոյթը սկսաւ Շարփանթիէի մէկ օփերային բացման տեսարանով (Լէ զ'Առ Ֆլորիսան), որմէ ետք, եւ նախ քան հրավառութիւնն ու ջուրերու խաղերը, անհրաժեշտ տեսնուած էր բոլորովին աւելորդ ունկնդրութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ մատրան մէջ : Ծաղումով հրեայ Ռումանուհի երգչուհի մըն էր, որ «սըրբազան երաժշտութիւն» մը կը ներկայացընէր տաւիղի ընկերակցութեամբ եւ որուն յայտագրին մաս կազմեց նաեւ ըսպանական - հրէական երգ մը, 14-րդ դարէն, նուիրուած Սպանիոյ Հրեաներու վիճակին : «Տեղաւորուած» բանի մը տըպաւորութիւնը թողուց, որու անհրաժեշտութիւնը ակներեւ չէր... : Այս ամբողջը փակուեցաւ Վերսայլի յատուկ հըրավառութիւններով, եւ երկինքը կը բոցավառուէր, ինչպէս նոյն պահուն կը բոցավառուէր Լիբանանի երկինքը, տարբեր հրավառութիւններով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Շաբաթ կէսօրէ ետք, 20 հազար հոգի ցոյց մը ըրին Ռեկընի ներկայութեան դէմ : Կազմակերպողներն էին՝ յեղափոխական համայնավար Լիկան, բանուորական Պայքար եւ այլ ծայրայեղ ձախ շարժումներ : Միջադէպեր պատահեցան պուլվ. Մաժենթա, երբ քոքթէյլ մոլոթովներ ալ նետուեցան ու ապահովութեան ուժերը արտասուաբեր ռումբ գործածեցին նախքան յարձակիլը : Միջադէպեր ստեղծած էին «հակակշռէ դուրս» տարրեր, ինչպէս կ'ըսուի :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երիտասարդութեան համագումարին փակման ճառը արտասանեց Ժորժ Մառշէ, իր յատուկ ոճով, օրինակ՝ «արդեօ՞ք Մոսկուայի գործակալներ ենք : Լուրջ ըլլանք : Եւ եթէ ենթարկութեան մասին պիտի խօսուի, այն ատեն թող ամէն մարդ նախ, իր դրան առջեւ աւլէ» :

ԹԵՆԻՍԻ, Ֆրանսայի միջազգային ախոյեանութեանց հանդիպումները վերջ գըտան Կիրակի, փայլուն յաղթանակով՝ 17 տարեկան Շուէտացիի մը՝ Մաց Վիլանտէր :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ

ԽՄԲ. - Ի յուշ ի մահուան 5-րդ տարելիցին, այս հին էջը՝ Հրանդ - Սամուէլէ պատրաստուած «Հայաստան» ամսաթերթին մէկ բացառիկ թիւին համար:

«Ցրուած ի սփիւռ օտար ափունք,
Ո՛վ սիրասուն իմ զաւակունք»:

Հայրենակարօտ սրտէ բխած հին տաղի մը այս երկու տողերը հարազատ հայելին են Հայոց դարաւոր ողբերգութեան:

Հին սերունդի բեկորներէն ո՞վ խոր յուզումով չի յիշեր իր հայրենի տան պատէն կախուած սրտաճմլիկ պատկերը սգաւոր Մայր Հայաստանի, հերարձակ նստած Անիի աւերակներուն վրայ, լալահառաչ կ'ողբայ ո՛չ միայն դարաւոր ու փառաւոր հայրենիքին կարօտը, այլեւ իր սիրելի զաւակներուն հեռանալը դէպի օտար հորիզոններ, ցրուած աստանդական, պանդուխտ՝ ի սփիւռս աշխարհի:

Հայրենակորոյս ու որդեկորոյս Մայր Հայաստանի ողբաձայն երգն է, որ տակաւին այսօր ալ ականջին կը հնչէ, մեր ականջներուն.-

Իմ սիրելի զաւակունքս
Կը թափառին օտար աշխարհ:
Ես ո՞ւր դիմեմ, ո՞ւր փնտրեմ,
Կը ծառայեն այլոց խոնարհ:
- Եկա՛յք, որդեակք իմ,
Ձեր մօրն այցելութեան:

Պատկերազարդ ողբերգական պատմութիւն Հայոց:

Հայրենիք եւ Սփիւռք:

Կեդրոնաձիգ եւ կեդրոնախոյս հակընդդէմ երկու բնածին ձգտումներ բախտորոշ դեր են կատարած՝ կերտելու համար Հայ ազգի ճակատագիրը:

×

Ի՞նչ կը նշանակէ Սփիւռք:

Սփիւռ կը նշանակէ տարածեալ, ծաւալեալ ընդ ամենայն կողմն, ցիր եւ ցան, իբր ազգ ցրուեալ, արմատն է *սփռեմ* բային, ըստ հայերէն բառարաններու:

Գործք Առաքելոցի մէջ յիշուած է բառը, այսպէս. - «Երկոտասան ազգացդ որ ի սփիւռդ էք՝ ողջո՛յն» (թուղթ սրբոց առաքելոյն Յակովբայ՝ կաթողիկէ, գլուխ ա. 1):

Սփիւռքը, տխափոռա *բառն է, որ կը յատկանշէ ամբողջութիւնը այն Հրեաներուն, որոնք Պաղեստինէն գերի տարուած են Քրիստոսէ առաջ Թ. դարուն՝ Աքասալի օրերուն: Հրեաներու գաղթը շարունակուած է դարերու ընթացքին: 721-ին (Ք. Ա.) Սամարայի կործանումին ատեն: Հրէական Սփիւռքի գլխաւոր կեդրոններն էին՝ Բաբելոն (Զ. դար Ք. Ա.), Աղեքսանդրիա (Դ. դար), Անտիոք (Գ. դար) եւ Հռոմ (Ա. դար Ք. Ա.): Դադար չէ առած Հրեաներու զանգուածային կամ մասնակի ցրուումը նաեւ քրիստոնէութեան շրջանին՝ մինչեւ մեր օրերը: Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին սկսաւ Հրեաներու հայրենադարձը դէպի Աւետեաց երկիրը: Իսկ Իսրայէլի անկախ պետութեան կազմութենէն՝* 1948 *Մայիս* 14-*էն ի վեր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հրեաները փութացին Պաղեստին, ուր իրենց թիւը ներկայիս բարձրացած է երկուքուկէս միլիոնի՝* 1914-*ի* 40.000-*ին փոխարէն:*

Հայոց պատմութիւնը հանդիսութեան շատ եզրեր ունի Հրեաներու պատմութեան հետ: Բախտակից երկու ազգեր, որոնք հին դարերէ ի վեր աշխարհակալ պետութեանց հալածանքին ենթակայ՝ ստիպուեր են լքել հայրենիքը եւ ապաստան փնտռել օտար, հեռաւոր, հիւրընկալ հողերու վրայ:

Հրէական գաղութները սերտ կապեր հաստատած են իրարու մէջեւ՝ թղթակցութեամբ ու եղբայրական օգնութեամբ: Մովսիսական կրօնքը, Եհովայի պաշտամունքը խոր արմատ ձգած իւրաքանչիւր վտարանդի Հրեայի հոգիին մէջ, անխորտակելի զրահ մը, ինքնապաշտպանութեան ամուր վահան մըն է եղած՝ անեղծ ու անարատ պահելու համար ազգային դիմագիծը, վանելով այլասերումի եւ օտարացման ամէն վտանգ:

Հայկական Սփիւռքի պատմութիւնն ալ շատ հին է:

Զօրս կողմէն պաշարուած օտար, յաճախ թշնամի ազգերով ու ցեղախումբերով, Հայաստան իր աշխարհագրական աննպաստ դիրքով ոտից կոխան եղած է իրերայաջորդ աշխարհակալ պետութեանց կողմէ:

Հալածուած ու կեղեքուած՝ մեր նախահայրերը բազմիցս հեռացած են հայրենի երկրէն՝ կեանքի ապահովութեան համար: Երբեմն ալ ապրուստի հողը, տնտեսական պատճառներ ստիպած են Հայերը բախտ որոնելու օտար հորիզոններու տակ:

Պատմահայր Հերոդոտոս՝ Քրիստոսէ առաջ 450 *թուականին կը գրէր թէ Հայերը կը մասնակցէին համաշխարհային առեւտրական շարժման՝ Եփրատի վրայէն ապրանք փոխադրելով մինչեւ Բաբելոն: Քսենոփոն Ք. Ա.* 400 - 401 *թուականին իր տասը հազար զինուորներով Պարսկաստանէն դէպի Պոնտոս նահանջի ատեն անցած է Հայաստանէն եւ նկարագրած այնտեղ տիրող առատութիւնը:*

Հայրենիքէն դուրս ապրող Հայեր առեւտրական կապեր հաստատած էին Հայաստանի հետ: Հնդկաստանն անգամ անծանօթ չէր Հայերուն: Երբ Պարսիկ Աքեմենեան հարստութեան հիմնադիր Մեծն Կիւրոս Բ. (*Ք. Ա.* 599 - 528) *դեսպան պիտի ղրկէր Հնդկաստան, դիմեց Հայերուն՝ իբրեւ լաւ ծանօթ ճամբաներուն: Աքեմենեան սատրապներուն օրով, Հայաստան զինուոր կուտար Պարսից բանակներուն: Յաճախ հեռաւոր երկիրներ զրկուած այդ զինուորները կը հաստատուէին այնտեղը, կազմելով հայկական սփիւռքի կորիզներ:* 331*ին* (*Ք. Ա.*) *Մեծն Աղեքսանդրի դէմ մղուած Իսոսի ճակատամարտին կը մասնակցէին նաեւ Հայ զինուորներ:*

Մեր նպատակէն դուրս է այս նեղ սիւնակներուն մէջ տալ ամբողջական պատկերը Սփիւռքի կազմութեան: Հայոց պատմութեան ելեւէջներուն հետ զուգահեռ տեղի ունեցած է նաեւ հայ ազգի մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը: Բաբելական, ասորական, պարսկական, հռովմէական եւ այլ արշաւանքներէ ետք քրիստոնէական դարերուն եւս Հայաստան կռուախնձոր եղած է աշխարհակալ պետութեանց: Եւ Հայութիւնը ամէն անգամուն ալ ճաշակած է բռնագաղթի դառնութիւնները, թշնամի բանակներ աւերած են երկիրն, ջարդած են բնակչութեան մէկ մասը եւ գերի վարած մնացեալները: Բռնագաղթի ենթարկուած Հայերը, հայրենիքէն հեռու կազմած են հայկական գաղութներ:

Զանգուածային բռնագաղթեր տեղի ունեցած են Պարսից Սասանեան Շապուհ Բ.ի օրով 364-*ին, Բիւզանդական կայսրութեան շրջանին, Բագրատունեանց թագաւորութեան, վերջին տարիներուն: Յիշատակութեան արժանի է նաեւ Պաւղիկեաններու բռնագաղթը Հայաստանէն դէպի Թրակիա: Իսկ նորագոյն ժամանակներուն՝ Ջուղայի Հայերուն տարագրութիւնը Արաքսի ափերէն դէպի Սպահանի շրջանը* 1604 - 1605-*ին՝ Շահ Աբբասի օրով:*

Թուրքիայէն դէպի Ամերիկա արտագաղթ տեղի ունեցաւ Համիտեան բռնակալութեան շրջանին եւ 1908-*ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, երբ քրիստոնեաներն ալ ենթարկուեցան պարտադիր զինուորական ծառայութեան: Իսկ ամէնէն մեծ բռնագաղթը, որ ընդմիշտ արմատախիլ պիտի ընէր Հայերը իրենց հայրենի բոյներէն, տեղի ունեցաւ* 1915 - 1923, *Մեծ Եղեռնի տարիներուն, Հայաստանի անկախութեան խորտակումին, Կիլիկիոյ պարպումին, Իզմիրի աղէտին եւ դաշնակիցներու կողմէ Թուրքիոյ գրաւեալ հողերու եւ հայաբնակ քաղաքներու լքումին հետեւանքով:*

Հայկական գաղութներ կազմուած էին ԺԴ. դարուն Կիպրոսի եւ Եգիպտոսի մէջ՝ Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութեան կործանումէն (1375) *վերջ: Աւելի ետք փոքր, այլ բարգաւաճ գաղութներ կազմուեցան հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ, մինչեւ Ճավա, Աւստրալիա եւ Սինկափուր: ԺԵ. դարուն Պարսկաստանէն Եւրոպա, մանաւանդ Ֆրանսա կուգային հայ վաճառականներ՝ Լուտովիկոս ԺԴ.ի եւ ԺԴ.ի մասնաւոր արտօնագրերով, հանրածանօթ է պատմութիւնը Լեհաստանի, Կալիցիոյ եւ Պուքովինայի հայ գաղութներուն, որոնք կորսուեցան:*

Անցողակի յիշենք, որ առաջին հայերէն գիրքը՝ Պարզատումար՝ *տպուեցաւ* 1512-*ին Վենետիկի մէջ, Յակոբ Մեղապարտի կողմէ: Հայերէնէ լատիներէն առաջին բառարանը՝ Միլանոյի Հ. Ֆրանչիսկոյ Ռիվոլայի հեղինակութեամբ լոյս ընծայուեցաւ* 1633-*ին Փարիզի մէջ, կարդինալ Ռիշըլիէօի հրամանով:* 1666-*ին Ամսթէրտամի մէջ Ոսկան վարդապետի ձեռամբ հրատարակուեցաւ հայերէն Աստուածաշունչը՝ առաջին անգամ: Մատրասի մէջ լոյս տեսաւ հայերէն առաջին պարբերաթերթը՝* Ազդարար՝ 1794-95-*ին:* 1717-*ին Վենետիկի Ս. Ղազար կղզիին մէջ հաստատուեցաւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ իբրեւ հայ ստեղծագործ մտքի անշէջ փարոսն՝ Վիէննայի իր համանուն եղբայրակցին հետ անհուն ծառայութիւն կը մատուցանէ հայ մշակոյթի ծաղկումին ու բարգաւաճման:*

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ, Ապրիլ 22 - 24, Եղեռնի 67-րդ տարեդարձը նշուած է զանազան ձեռնարկներով: Այսպէս, Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ-ի Շաւարշ Միսաքեան մասնաճիւղի դաստիարակչական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 22-ին տեղի ունեցած է մէջ - վարժարաններու զարգացման մրցում մը, որ ընդգրկած է հայ յեղափոխական պատմութեան, 1914-էն 1923 ժամանակաշրջանի դէմքերն ու դէպքերը:

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Տիգրանեան սրահին մէջ, Տոքթ. Բարգէն Փափազեան ընթերցում մը կատարած է հայ ժողովուրդի պատմութեան վերաբերող, գիւղին զոյգ վարժարաններու աշակերտութեան ներկայութեան: Ընթերցումէն ետք, գիւղին մէջ ստեղծուած է յեղափոխաշունչ մթնոլորտ մը: Գիշերուան ժամը 12-ին հնչած են երեք եկեղեցիներու զանգերը, ձայնասփռուած են պատարագի եւ շարականներու մեղեդիներ, խարոյկներ վառուած են մայր պողոտային վրայ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք սկաւտները, պատանիներն ու ԼԵՄականները ժողովուրդը առաջնորդած են դէպի ոգեկոչման հաւաքավայրը: Բացումը կատարած է Մովսէս Այնթապեան: Բանախօսած է Սարգիս Զէյթլեան, շեշտելով թէ «Հայը իբրեւ անհատ հրաշագործ է ու տիրացած բարձրագոյն յաջողութիւններու. սակայն իբրեւ հաւաքականութիւն՝ նոյն յաջողութիւնը չէ արձանագրած, որովհետեւ չէ առաջնորդուած հաւաքական կամքով եւ մատնուած է անհատականը՝ հաւաքական նպատակներու իրագործման ի սպաս չդնելու քաղքենի մտայնութեան»:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, «Հեթում» սրահին մէջ տեղի ունեցած է երկրորդ զարգացման մրցում մը, գիւղի վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու աշակերտներու մասնակցութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՏՏՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

3

Եւ ահա գերմանական զինուոր Օտտօ Վէյմանը վազում էր այդ աքաղաղի հետեւից, որ բռնի նրան, ճաշակի ինչպէս արդէն իր որովայնն էր դցել ուրիշ հաւերը:

Իլիա Վասիլեւիչը նորից ժպտաց քթի տակ եւ դէպի խրճիթ շարժուեց:

Համարեա կէսօր էր, երբ տուն վերադարձաւ Վէյմանը՝ թեւի տակ պահած մի հաւ: Սենեակ մտնելուն պէս, նա հաւը մեկնեց տանտիրուհուն եւ ասաց.

- Կուրի կուշայտ Նադօ:

Ու յետագայ մի քանի օրերի ընթացքում Իլիա Վասիլեւիչը նկատեց, որ ամէն առաւօտ Օտտօ Վէյմանը դուրս է գալիս խրճիթից, կարօտալից հայեացք նետում այգում զբօսնող «Քաջ»ին, ասես ախ քաշում, յետոյ դէպի գիւղը շարժւում, անհետանում եւ վերադառնում շատ ուշ՝ ամէն անգամ հաւ կամ ձու բերելով իր հետ:

Ծերունին շատ լաւ էր հասկանում, թէ որտեղից էին այդ հաւերն ու ձուերը, լաւ գիտէր, որ իր համագիւղացիների հաւաբների մշտական այցելուն էր դառել այդ գերմանական զինուորը: Հասկանում էր եւ գիտէր այդ ամէնը, սակայն լռում էր:

Նա դեռ լուռ էր:

4

Կէսօրն արդէն վաղուց էր անցել, երբ հեռուից կրակոցի ձայն հասաւ Իլիա Վասիլեւիչի ականջին, իսկ քիչ անց հեւասպառ խրճիթ նետուեց Օտտօ Վէյմանը՝ թեւի տակ դարձեալ մի հաւ պահած: Գերմանացին մի պահ կանգնեց դրան մօտ, երկիւղած ու դողացող հայեացքով դիտեց շուրջը, ապա շարժուեց դէպի սենեակի անկիւններից մէկը եւ նստեց, աւելի շուտ կուչ եկաւ այնտեղ:

Դրսում աղմուկ լսուեց: Իլիա Վասիլեւիչը դուրս եկաւ խրճիթից եւ տեսաւ դէպի իր տունն եկող մի քանի կանանց ու իր մանկութեան ընկեր Մատվէյ Եգորիչին:

- Իլիա Վասիլեւիչ, Իլիա Վասիլեւիչ, - գոռում էր երիտասարդ մի կին, եւ արցունքները վարար անձրեւի պէս թափւում էին նրա աչքերից, - որտե՞ղ է ձեր Գերմանացին, տուէք նրան ինձ. ես նրան չանապատակ պիտի անեմ:

Մատվէյ Եգորիչը քիչ հանդստացրեց վշտից ու վրդովմունքից գազազած կնոջը եւ Իլիա Վասիլեւիչին պատմեց կատարուած դէպքը: Իսկ կատարուել էր հետեւեալը: Իր սովորութեան համաձայն Օտտօ Վէյմանն այդ օրը նոյնպէս երկար թափառեց գիւղի փողոցներում, եւ հայեացքը մի բակից միւսը դարձնելով՝ հաւ էր փնտռում, որ որսայ ու տանի խժռելու: Եւ ահա բակերից մէկում նա մի հաւ է նկատում: Իսկոյն դէպի այդ բակն ուղղելով իր քայլերը, նա ընկնում է հաւի յետեւից: Այդ գործում նա արդէն բաւականին մասնագիտացել էր, եւ նրան իսկապէս յաջողւում է մի քանի րոպէի ընթացքում բռնել հաւը: Հէնց այդ ժամանակ ձայնի վրայ բակ դուրս եկած ութամեայ մի երեխայ նկատելով այդ ամէնը՝ շարժւում է դէպի գերմանացին ու նրանից պահանջում, որ բաց թողնի իրենց հաւը: Օտտօ Վէյմանն ուշք չդարձնելով երեխայի թախանձանքներին՝ կամենում է բակից հեռանալ: Երեխան բռնում է գերմանացու թեւի տակ պինդ պահուած հաւից եւ ազատելու փորձեր կատարում: Օտտօ Վէյմանը ոտքով մի քանի հարուածներ է հասցնում փոքրիկին: Երեխան զսպելով ցաւերը, շարունակում է իրենը, ուզում է անպայման գերմանացուց փրկել հաւը: Չէ՞ որ այդ իրենց վերջին հաւն էր: Ահա հէնց այդ ժամանակ էլ Օտտօ Վէյմանը հանում է ատրճանակը եւ կրակում երեխայի վրայ:

Իլիա Վասիլեւիչի մարմինը սարսռաց, երբ նա լսեց այդ պատմութիւնը:

- Ո՞վ է տեսել, որ հաւի համար մարդ սպաննեն, - խօսեց մի կին:

- Գերմանացին ամէն վատ բանի էլ ընդունակ է, Մարիա Անդրէեւնա, - խօսեց Մատվէյ Եկորիչը, - Գերմանացիները հէ[illegible] մա ոչինչի համար հազարաւոր անմեղ կեանք են ոչնչացնում, իսկ դու ասում ես, թէ հաւի համար մարդ կը սպանեն.

- Ձեր Գերմանացին, Իլիա Վասիլեւիչ, մեր հաւաբներում էլ հաւ ու ձու չթողեց, - նորից խօսեց Մարիա Անդրէեւնան: - Ինչպէ՞ս անենք, որ կտրենք նրա ոտը մեր տներից:

— Նրա ոտը մեր գիւղից կտրելու մասին պէտք է մտածել, Մարիա Անդրէեւնա, - ասաց Իլիա Վասիլեւիչը, - ա՛յ, դա է կարեւորը:

(Շար. 4)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

ԽՂՃԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

=———=———=

Միջնակարգ դպրոցում նա իւրացրեց այն միտքը, թէ երկու կէտերի միջեւ ընկած կարճագոյն ճանապարհը ուղիղ գիծն է: Բայց որո՞նք են ուղիղ գծով միանալիք երկու կէտերը. այս հարցի պատասխանը նա գտաւ համալսարանում սովորելիս: Կէտերից առաջինը ինքն էր, երկրորդը՝ այն նպատակը, որին պէտք է հասնէր: Եւ նա որոշեց ընթանալ միշտ ուղիղ գծով:

Այս կուռ աշխարհայեացքով զինուելուց յետոյ որոշեց նախ ամուսնանալ: Օրիորդ Նպատակը, բարձրահասակ մի աղջիկ, սատիկ նախանձում էր ընկերուհուն այն պատճառով, որ սա մի լաւ շարադրութիւն էր գրել Շիրվանզադէի մասին: Մեր հերոսը պատի թերթում ջախջախիչ յօդուած գրեց այդ շարադրութեան դէմ եւ հասաւ իր նպատակին:

Այսպիսով նա փայլուն յաջողութեամբ անցաւ իր եւ օրիորդ Նպատակի միջեւ ընկած կարճագոյն ճանապարհը:

Կին ընտրելուց յետոյ հերոսը որոշեց ընտրել նաեւ գործունէութեան ասպարէզ: Դժուար չէր գուշակել, որ այս ասպարէզը պէտք է լինէր բազմաչարչար գրականութիւն: Մեր հերոսը նախ որոնեց եւ գտաւ գրական ծածկանուն՝ «Քննադատ - Խիղճը»:

Տիկին Նպատակը իր ամուսնուց պահանջում էր միայն փառք և փող, ինչ ուզում է լինի, ինչ միջոցներով ուզում է լինի՝ փառք եւ փող:

Քննադատ - Խիղճը սկզբում բաւական չափ միամիտ լինելով կարծում էր, թէ պոէզիան հեշտագոյն միջոցն է փառք եւ փող վաստակելու համար: Ուստի բռնկուեց ոտանաւորներ գրել: Բայց անխիղճ խմբագիրները նրա ոտանաւորները չտպագրեցին՝ բացատրելով նրան, թէ անշնորհք ոտանաւորներով կարելի չէ անցնել 2 գծերի միջև ընկած կարճագոյն ճանապարհը: Երեկոյեան Տիկին Նպատակը յատակի խոզանակի կոթը ջարդեց Խղճի գլխին: Եւ նախատեց նրան այսպիսի խօսքերով.

- Ինչպէ՞ս յանդգնեցիր ինձ հետ ամուսնանալ, եթէ այդքան անշնորհք էիր: Գնա փառք վաստկիր եւ փող բեր ինձ: Ինչ ուզում ես արա, միայն որքան կարելի է շո՛տ, որքան կարելի է շո՛ւտ: Նպատակը մարտական էր, Խիղճը կծկուեց իր առանձնասենեակում եւ սկսեց կրծել եղունգները: Ինչպէս շարունակել, գրական որ ճիւղն ընտրել: Պատմուածքը նրան չէր գրաւում իր փոքրութեամբ: Վէպը նրան վախեցնում էր իր մեծութեամբ: Տիկին Նպատակը համբերութիւն չունէր սպասելու մի քանի տարի: Ամուսինները միաձայն որոշեցին, որ երկու կէտերի միջեւ ընկած կարճագոյն ճանապարհը դրամատուրգիան է:

Նա պիէս գրեց ու տարաւ թատրոն: Այստեղ նրան հասկացրին, թէ անշնորհք պիէսներով կարելի է ձեռք բերել փող, բայց ոչ բարի համբաւ: Երեկոյեան Տիկին Նպատակը նրա գլխին ջարդեց խոզանակի կոթն ու ցախաւելը եւ նախատեց նրան այս խօսքերով.

- Դու խորտակեցիր իմ յոյսերը … Ընկերուհիս լողում է փառքի եւ հարստութեան մէջ, նրա ամուսինը մեծ վիպասան դարձաւ, իսկ դու … տրաքուիր, բայց մի բան պիտի գտնես:

Նպատակն ահաւոր էր: Խիղճը փակուեց առանձնասենեակում եւ բռունցքները սեղմեց քունքերին: Առաւօտեան կողմ նա ժպտաց եւ իր որոշումը կայացրեց այսպիսի խօսքերով.

- Դուք փակում էք իմ դիմաց փառքի եւ փողի ճանապարհները … այժմ կը տեսնէք թէ ով եմ ես… - Այս մենախօսութեամբ նա բացեց մեծ վիպասանի վերջին աշխատութիւնը եւ ձեռքն առաւ գրիչը: Մի քանի օր յետոյ բազմաթիւ գրողներ նրա ձեռքը սեղմում և նրան շնորհաւորում էին այսպիսի խօսքերով.

- Ձեր յօդուածը դիպուկ էր ու ջախջախիչ: «Մեծ վիպասան»ը շատ էր փքուել իր յաջողութեամբ: Դուք նրա փուքսը իջեցրիք … շարունակեցէք, բարեկամ, շարունակեցէք այդ ոգով:

Յաջողութիւնը լիակատար էր, վերջապէս գտնուած էր երկու կէտերի միջեւ ընկած կարճագոյն ճանապարհը…

Տիկին Նպատակը երեկոյեան առաջին անգամ սիրալիր ժպտաց եւ ամուսնուն դիմեց այս հարցով.

- Ասա, սիրելիս, ինչո՞վ ես բացատրում քո յաջողութիւնը:

- Շատ պարզ մի օրէնքով, - գինու բաժակը դատարկեց քննադատ Խիղճը, - եթէ մի գրողի գովես, միայն նա քեզ հետ կը բարեկամանայ, միւսները կը թշնամանան, իսկ եթէ պախարակես, միայն նա քեզնից կը դժգոհի, միւսները գոհ կը լինեն …

Սա է երկու գծերի միջեւ ընկած ամենակարճ ճանապարհը:

Քննադատ Խիղճը շարունակեց այդ ոգով: Շուտով նա կատարեց եւս մի գիւտ. գովել անտաղանդներին, պախարակել տաղանդաւորներին: Եւ քանի որ անտաղանդները թուով աւելի շատ են լինում, քան տաղանդաւորները, Քննադատ Խիքճը կարճ ժամանակուայ ընթացքում ձեռք բերեց խիզախ եւ անաչառ քննադատի համբաւ: Նրա հմայքը այնքան մեծ էր, որ Մեծ Վիպասանն անգամ սկսեց յարգանքի տուրք տալ նրան: Քննադատ Խղճի գրչով ջախջախուած նրա վէպը թարգմանուեց օտար լեզուներ, յաջողութիւն ունեցաւ եւ հասարակութիւնը որոշեց տօնել Մեծ Վիպասանի 50-ամեակը: Վիպասանը մարդ ուղարկեց Քննադատ Խղճի մօտ եւ խնդրեց, որ նա զեկուցում տայ յոբելեանական նիստին: Քննադատ Խիղճը, որ վախից կծկուել էր առանձնասենեակում եւ դարձեալ կրծում էր եղունգները, հրճուանքով համաձայնեց եւ յոբելեանական ամբիոնից մինչեւ բեւեռային աստղը բարձրացրեց այն գրողին, որին մի տարի առաջ նետել էր մինչեւ նատուրալիզմի եւ պեսիմիզմի անդունդը:

Նա խօսում էր այնքան գեղեցիկ, որ հասարակութիւնը բան չհասկացաւ, բայց ծափահարեց եւ Քննադատ - Խղճին շնորհեց մեծ հռետորի համբաւ: Քննադատ - Խիղճը այստեղ կատարեց եւս մի գիւտ. 2 կէտերի միջև ընկած կարճագոյն ճանապարհը կարծիքը ժամանակին փոխելն է:

Նա ձեռք բերեց կարծիքների մի ամբողջ կոմպլեկտ, արդուկեց, օսլայեց, խնամքով դարսեց իր սեղանի գզրոցի մէջ եւ ամէն անգամ դուրս է գալիս՝ հագած այդ կարծիքներից մէկն ու մէկը, նայած տեղին ու ժամանակին:

Մինչեւ այսօր էլ Քննադատ - Խիղճը շողշողում ու ճարճատում է հասարակութեան մէջ իր բազմատարազ կարծիքներով եւ դեռ չի ծնուել Անդերսէնի անմեղ երեխան, որ բացականչէր.

Քննադատ - Խիղճը մերկ է:

ԺԻՐԱՅՐ ԿԱՑԱԿԵԱՆ

1945, « Գրական Թերթ»

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ
ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՋԱՊԱՐԵԱՆԻ

=———=———=

ԼԻՈՆ.- Խորապէս յուզիչ էր հրաժեշտի ընթրիքը, զոր Լիոնի Հայ Կաթողիկէ Ընկերակցութիւնը սարքած էր Մայիս 25, երեկուան ժամը 8-ին, ի պատիւ իրենց վարդապետին, Գէորգ վրդ. Ջապարեանի, որ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի փոխ - տեսուչի պաշտօնը ստանձնելու համար Լիոնէն կը մեկնի վեց տարուան առաքելութիւն մը կատարելէ յետոյ՝ որպէս տնօրէն Նարեկեան վարժարանին եւ ժողովրդապետ Լիոնի եւ Վիէնի կաթ. Հայոց:

Պատուոյ սեղանին, ուր Ջապարեան վարդապետը նստած էր, տեղ առած էին Ֆրանսայի կաթ. Հայոց Առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Լիոնի Արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչ վարդապետը, Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, Վերապատուելի Ռընէ Լեւոնեան, եւ եկեղեցական ընկերակցութեանց նախագահները, ինչպէս նաեւ Անարատ Յղութեան Հայ մայրապետներէն՝ քոյր Քանտիտ եւ քոյր Աստղիկ:

Տելթա ճաշարանը լեցուն էր ազգայիններով, որոնք եկած էին մեծարանք մատուցանելու Ջապարեան վրդ.ի վեցամեայ գործունէութեան՝ ազգային, մշակութային, եկեղեցական, եւ հոգեւոր մարզերէն ներս:

Ճաշին ընթացքին խօսք առին Հայ կաթ. ընկերակցութեան նախագահ՝ Պ. Ն. Սանճեան, Լիոնի Արք.ի ներկայացուցիչ հայր Մարք Գիլէման, Զաքարեան Եպիսկ. եւ վերապատուելի Լեւոնեան, որոնք յայտնեցին, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ ոճով, նախ՝ իրենց ցաւը Ջապարեան վրդ.ի մեկնումին, ապա՝ իրենց սրտագին մաղթանքները՝ անոր բարձրագոյն պաշտօնին համար:

Յուզուած չեշտով ֆրանսերէն եւ հայերէն խօսեցաւ Ջապարեան վարդապետը, յայտնելու իրեն երախտագիտութիւնը ի լուր եւ ի տես այս համակրանքի ապացոյցներուն: Ան շնորհակալ եղաւ Լիոնի, թէ՛ նախկին թէ՛ հիմակուան Արքեպիսկոպոսներուն, որոնք հովանաւորեցին իր առաքելութիւնը, Կապրոյեան Գերապայծառին որ յանձնեց իրեն Լիոնի եւ Վիէնի ժողովրդապետութիւնները, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն, որոնք մեծապէս սատարեցին Նարեկեան վարժարանի յառաջդիմութեան, իր օգնականի՝ Պ. Միքայէլ Ժանժեանին, որ լաւագոյնս նպաստեց կրթական բաժնի ծաղկումին, հայ կաթ. ընկերակցութեան որ աջակցեցաւ իրեն հետ յաջողապէս գործադրելու ժողովրդապետութեան եւ վարժարանի ձեռնարկները, քոյր համայնքներու հոգեւոր պետերուն, որոնք եղբայրաբար իրեն հետ համագործակցեցան յօգուտ ազգի զաւակներուն, ապա Լիոնի հայ Կաթ. հաւատացեալներուն եւ քաղաքին բոլոր հայ հասարակութեան անդամներուն, որոնց սէրը եւ քաջալերանքը անպակաս եղան իրեն հանդէպ:

Ֆրանսայի Կաթողիկէ Առաջնորդ Կապրոյեան Եպիսկ.ը, գովքը հիւսելով Ջապարեան վարդապետին եւ ի վեր հանելով անոր արդիւնաւոր գործունէութիւնը ի սպաս հայ պատանիներուն, հայեցի եւ հոգեւոր դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի հայ կաթ. հասարակութեան բարգաւաճման՝ իր գոհունակութիւնը յայտնեց վարդապետին տարած աշխատանքին համար:

Ներկաները Հայր Մեր-էն յետոյ ձեռնըւեցան Ջապարեան վարդապետին հետ, անոր «Վարձքդ կատար» ըսին, եւ բարի ճանապարհ մաղթեցին, այն համոզումով որ վարդապետը իրենց վերապահած ըլլալով իր քահանայական կեանքին երախայրիքը երբեք պիտի չմոռնայ զիրենք մանաւանդ իր աղօթքներուն մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Մայիս 9-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը: Եփրեմ Թուչեան խօսած է Պէթհովէնի կեանքին ու գործին մասին, տալով շահեկան տեղեկութիւններ ու մանրամասնութիւններ, զորս ձեռք ձգած է ամխոներու ուսումնասիրական աշխատանքներով: Դասախօսութեան աւարտին, Գահիրէի Երաժշտանոցի այցելու ուսուցիչներէն լեհահայ Գարեգին Խաչպապեան ջութակի վրայ նուագած է Պէթհովէնի գործերէն նմոյշներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Այդ երեկոյ Մալխաս որոշ թէքնիք մանրամասնութիւններ աւելցուց Կիրոսի կազմած ծրագրին վրայ: Խօսեցան մինչեւ ուշ ատեն երբ աստղերու կշիռը բաւական թեքուած էր եւ պահ - պահ կուգային գիւշերային թռչուններու կանչեր, ու գիւղ չաղակրատ ագռաւները չագգալներու:

Ձմերուկները նոր էին հասունցեր, նոր անկուած ծիրանիները այդ տարի, թէեւ քիչ եւ սակայն խոշոր ներկի գոյներով պտուղներ կախած էին արեւին հետ խառնուած այդ գոյներուն ու կանանչի թարմութեան հետ խառնուած միշտ ալ կար երկու ապառաժներու մէջէն հոսող փոքրիկ աղբիւրի մը ձայնը:

Հիւղի առջեւ տարածուած էր արէշ մը, որուն վրայ ոսկեգոյն մեղուները կը բզզային:

Մալխաս, իր այդ կանանչ ու ոսկի հովիտը պիտի յանձնէր չոպան Զաքէին, կարճ ժամանակի մը համար: Ժամանակ չկար: Վաղն առաւօտ Կիրոս պիտի զատէր իր ճամբան, իսկ Մալխասը պիտի խուզէր իր կտակարանային մօրուքը, պիտի ծպտուէր համալի տարազով, պիտի իջնէր քաղաք տեսնուելու համար զինագործ Դաւիթին հետ: Հոն պիտի հանդիպէր հինգ ճահիլ տղաքներու: Հազարապետ Հայտարին հրամանը գլխաւոր պահակին ներկայացնողը պիտի հագնէր զինուորականի տարազ:

- Հը՛մ, Մալխաս, խապար չես, որ օրթալըղը Թուրք եւ Պալքան պատերազմի շշուկներ կան: Կիրոս կը սիրէր այդ մասին եւս զրոյց ընել Մալխասին հետ:

×

Կէսօրը վաղուց անցած էր: Արեւը փոշեգոյն ամպերուն մէջ, Մալխասի հասունցած ծիրաններուն գոյնն էր առեր: Հաճի Մուսան տան բակին մէջ խսկէմ - պէյի մըվ՛ րայ նստած, Մետաքսէ լայն ապան ուսերուն, ձեռքի գաւազանով քանի մը փոքր խիճեր իրարու մօտ կը բերէր: Շատ կարեւոր աշխատանքի մէջ ըլլար կարծես, օրուայ իմաստը փակող, երբ դուրսէն լսեց մգլիթի արձագանգ ունեցող ձայն մը խոր.

«Եա՛ Հագ, եա՛ Հագ»…

Հաճի Մուսան այս անգամ, գաւազանով կարմիր խոշոր մրջիւնի մը ճամբան կ'արգիլէր երբ ձայնը աւելի մօտեցաւ: Հաճիին այնպէս թուեցաւ, որ ձայնը արդէն պարտէզին մէջէն կուգար.

«Եա՛ Հագ, եա՛ Հագ»…

Աւելի շատ ձայնին մգլիթային երանգն էր, որ կտրեց Հաճի Մուսայի մտածումներու թոյլ ու անորոշ թելը:

«Եա՛ Հագ, եա՛ Հագ»…

- Իսա՛գ, Իսա՛գ, - Հաճի Մուսան ձայնեց ծառային, երբ ծառան մորթուած սագ մը կը փետտէր ախոռի դրան քով:

«Եա՛ Հագ, եա՛ Հագ»… ձայնը յամառ կերպով կը դանդաղէր տան պատերուն շուրջ ու ճակատագրական բան մը ունէր:

Անտարակոյս տէրվիշ մը, որ ծանր ու լայն ափի մը մէջ գծուած ճամբաներէն անցած՝ մտած է Հաճի Մուսայի գիւղը: Ձայնը կուգար հնդկահաւի ու սագերու ձայներուն հետ:

Իրիկնամուտ էր եւ արդէն սկսած էր մզկիթի տանիքի ագշաք էզանիի աղօթքը:

- Տէրվիշ մըն է, պէկ, որ կ'ուզէ Հաճի Մուսային հետ խօսիլ ու անոր բախտը կարդալ, - խօսեցաւ Իսագ:

- Ըսէ, թող ներս գայ, - խօսեցաւ Հաճի Մուսան, լայն ապան ուսերուն վրայ առնելով:

Հաճին էնքան մինակ եւ էնքան պարապ կը զգար, որ տէրվիշին ձայնը կարծես բան մը կը լեցնէր եւ թոյլ տուած էր որ կարմիր մրջիւնը շարունակէ իր ճամբան:

«Եա՛ Հագ, եա՛ Հագ»…

Ձայնը կարծես իրեն ծանօթ ու շատ հեռաւոր աշխարհներէն կուգար: Կարծես ձայնն էր Իսպահանի, Պաղտատի ու Իստամպօլի փողոցներէն անցնող:

(Շար. 578)

Այրի Տիկին Հեղինէ Պալապանեան եւ զաւակը՝ Շահէն, Այրի Տիկին Մառի Ռէիսեան եւ զաւակները՝ Արման, Անի եւ Ժանին, Էմիրզէ, Զատըրճեան եւ Տիլան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, տալոջ եւ մեծ մօրաքրոջ՝

ՕՐԻՈՐԴ ՍՐԲՈՒՀԻ ՌԷԻՍԵԱՆԻ
(Բրգնիկցի)

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Յունիս 2-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցին, 6 Պիս ռիւ Շառլօ, Չորեքշաբթի Յունիս 9, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Գէորգ Վահանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մազմանեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՎԱՀԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 4-ին, 86 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունիս 9, ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա - Քոլոմպի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

24, Rue du Général Leclerc - 92270 Bois-Colombes

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 7-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Այս առթիւ՝ պատարագ եւ Մատաղ - օրհնութիւն։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապ. Պատուիրակ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Կիրակի, Յունիս 13, առաւօտեան ժամը 10-ին։

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար։

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանիս Հայութիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու կրօնական հանդիսութեանց։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է։

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արման Վարդանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Այրի Տիկին Արման Վարդանեանի, Տէր եւ Տիկին Ժաք Վարդանեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պալեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, զաւկին եւ թոռան վաղահաս մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Դրպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ.- Տիկին Մ. Զօտեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Գալուստեանի յիշատակին։

Իր եղբօր Ե. Թօրիկեանի յիշատակին, Տիկին Ալիս Հաչոյեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Քէչիչեան (Մէզոն - Լաֆիթ-էն) 100 Ֆ. կը նուիրէ Հայ Դատի Յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

Manifestation de Soutien à MARDIROS JAMGOTCHIAN

MERCREDI, 9 JUIN, A 18 H. 30

Métro: SEVRES - BABYLONE — Vers L'AMBASSADE DE SUISSE

Mouvement National Arméninen pour l'A.S.A.L.A.

Comité de Soutien aux Prisonniers Poiltiques Arméniens.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ 8 ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 20.30-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

HOTEL GEORGE V

Ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին

Մասնակցութեամբ Մելքոն նուագախումբին։

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

Փարիզ 233 41 74
Անիէռ 799 41 19
Շաւիլ 750 40 17

Կարելի է դիմել նաեւ մասնաճիւղերու բոլոր անդամներուն։

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 19 JUIN au 27 JUIN

du 10 JUILLET au 23 JUILLET

ainsi que:

DU 24 JUILLET AU 6 AOUT
DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՐՈՅՑ

« ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ »
կը դասախօսէ՝

ՓՐՈՖ. ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue, 75009 Paris — Métro: Cadet

CEDIA

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

— **Projection du film «ARMENIE 1900»** de Jacques KEBADIAN

— **Signature du livre «ARMENIE 1900»** de Jean-Claude KEBADJIAN et Yves TERNON

DEBAT SUR LE CINEMA ARMENIEN EN DIASPORA

Le Vendredi, 11 Juin — à 20h.30
Salle de la Roseraie
Palais de Congrès de Lyon
Quai Achille Lignon

Avec la participation de:

— **Jacques KEBADIAN**; Réalisateur, auteur de l'«Arménie 1900 - Colombe et Avédis», prépare actuellement en film sur la diaspora arménienne.

Avec

— **Serge AVEDIKIAN**; Acteur

L'ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

CONCERT PUBLIC

Auditorium 106 — Entrée libre

116, Av. du Président Kennedy - 75016 Paris

LE 14 JUIN — A 18 H. 30

Transmis en direct sur FRANCE-MUSIQUE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը, Յունիս 13, Կիրակի ժամը 15ին տեղւոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Աշակերտութեանց կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի։

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն եւ բարեկամները։

U. G. A. B. - VALENCE

Organise
UNE SOIREE SUR LES JEUX NAVASSARTIAN DE L'UGAB A CHYPRE
(Avec projection de films et de diapos)

Le Samedi, 12 Juin — à 20 h. 30
en la Salle Yervant Hussissian
6, Rue Faventines — à Valence

BUFFET — BAR

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը մասնակցութեամբ Նոր - Սերունդին, Յունիս 13, Կիրակի, ամբողջ օրը Ժէմանի դաշտը, հայկական պարեր դպրոցի աշակերտութեան կողմէ։ Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կազմակերպած է՝

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ՄԸ ՕԹՕՔԱՌՈՎ

Կիրակի Յունիս 13-ին՝
այցելութիւն՝
Շաթօ տը Շանթիյի եւ շրջակայքը։

Ժամադրավայր՝
Angle Avenue Pasteur
Rue de Verdun — à Bagneux

Մեկնում՝ ժամը 7.30-ին։
Ավընիւ տը լա Փորթ տ'Իթալի ժամը 8-ին – մեկնում 8,30-ին։
Երթուդարձ եւ ճաշագին 120 Ֆ.։
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։
Տեղերը ապահովել հեռախօսելով՝
Սուրէնեանի 325 04 13
Փէհլիվանեանի 606 27 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
9
MERCREDI
9 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.188 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.188

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՅԱՌԱՋԱՆԱԼ, ԳՐԱՒԵԼԷ ԵՏՔ՝ ՊՕՖՈՐ, ՍՈՒՐ ԵՒ ՆԱՊԱԹԻՒ

ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԲԱՅՑ ...

Եթէ դեռ անհրաժեշտ էր, փաստուեցաւ թէ ոչ մէկ Ապահովութեան Խորհուրդ եւ ոչ մէկ մեծ պետութիւն կամ միջամտող, որեւէ կարողութիւն ունի արգելք հանդիսանալու համար արիւնահեղութեան եւ պատերազմի: Եթէ հիւլէական ռումբը պատճառ է, որ դէմ դիմաց չելլեն երկու մեծերը, հոս ու հոն, տեղական կռիւները կը շարունակեն գործածել զինամթերքները:

Մինչ Վերսայլի մէջ, եօթները կը ըղձաքաղցին տնտեսական հոգերով, Մալուինեան կղզիներուն վրայ կ՚աւելնային յանկարծ երկու ռազմաճակատ եւս՝ Հարաւ - Լիբանան եւ Զատ: Առաջինն է մանաւանդ, որ մեծ խրտչեցուց ու յուզում կը ստեղծէ, մարդ չկայ, որ չդատապարտէ, բայց Իսրայէլի բնաւ հոգը չէ եւ իր ներկայացուցիչներն ալ չեն վարանիր, հարցազրոյցներու ընթացքին, ըսել թէ համաշխարհային կարծիքը որեւէ դեր չի խաղար իրենց վրայ, քանի ոչ ոք զիրենք կը սիրէ: Բացարձակ յարձակում մըն է ինքնիշխան պետութեան մը վրայ, որը ըլլալով, որ գոնէ սկզբունքով, եթէ ոչ իրականութեան մէջ, Լիբանան դերիշխան պետութիւն մըն է: Փաստ է սակայն թէ բացի այդ դերիշխան պետութեան բուն տէրոջմէն, այսինքն լիբանանեան կառավարութենէն, ամէն ոք, ... շատ ուզածը կ՚ընէ Պաղեստինցիներէն մինչեւ Սուրիացիք, հուսկ՝ Իսրայէլցիք: Այս վերջիններուն նպատակն է քանդել պաղեստինեան դիմադրութիւնը տեղւոյն վրայ, հոն ուր արմատ ձգած է, այսինքն Հարաւ - Լիբանան: Յառաջխաղացը բաւական արագ եղած է եւ արդէն իսրայէլեան զօրքը գրաւած երեք կարեւոր քաղաք Սուր (Թիւռ) Նապաթիէ եւ մանաւանդ Պօֆոռի դղեակը զոր Պեկին անմիջապէս «նուիրեր» է լիբանանցի «դասալիք» հրամանատար Սաատ Հատտատի, որ պետն է Հարաւ - Լիբանանի քրիստոնեայ բաժնին, որուն զօրավիգ էր միշտ Իսրայէլ:

Բուն ռազմաղաշտէն զատ, Պէյրութն ալ հանդարտ չէ, քանի ռումբերը կը շարունակեն տեղալ (Իսրայէլացիք ռմբակոծած են արեւելեան - Պէյրութի արաբական համալսարանը), գաղթականներ կը խուժեն հարաւէն, ուտեստեղէն եւ ջուրը սկսած են պակսիլ եւ ուրեմն անգամ մը եւս կեանքը չունի իր բնականոն ընթացքը, դպրոցները փակ են եւլն:

Իսրայէլի համար, կը մնայ, ուրեմն Սայտան ալ գրաւել, քանի կեդրոնավայրն է Պաղեստինցիներուն: Կը թուի, որ շրջանի միջազգային ուժերը, Միացեալ Ազգերու ղրկած (ՖԻՆԻԻԼ), որոնց դերը պէտք է ըլլայ արգելք հանդիսանալ կռիւներու եւ խաղաղութիւնը ապահովել հոն ուր են, կը գոհանան դիտելով: Այս դիտողութեան դէմ եղած առարկութիւնն այն է, թէ իսրայէլեան ուժերը այնքան զօրաւոր են, որ ՖԻՆԻԻԼԸ (Միացեալ Ազգերու փոխանցման ուժ Լիբանանի մէջ) չի կրնար անոնց յառաջխաղացն որեւէ ձեւով արգելք ըլլալ:

Երեքշաբթի առտու, առաջին անգամ ըլլալով Իսրայէլ կորուստներու հաշուեկշիռ մը տուաւ, գոնէ ինչ կը վերաբերի իր ուժերուն.- 25 մեռեալ, 96 վիրաւոր, որոնց 11-ը՝ ծանր եւ եօթ զինուոր ալ անհետացած: Կը կարծուի սակայն թէ իսրայէլեան կորուստները շատ աւելի ծանր են: Պաղեստինեան կողմին մասին, որեւէ թիւ չկայ, բայց հոն ալ զոհերու թիւը մեծ է:

Պեկին վճռած է մինչեւ ծայրը երթալ իր նպատակին, առանց կարեւորութիւն տալու ոեւէ մէկուն ըսածին, նպատակը՝ 40 քիլոմեթր ետ մղել պաղեստինեան ուժերը, քանդելէ ետք անոնց կայանները յստակ ծրագիր մըն է: 40 քիլոմեթր համապատասխան է պաղեստինեան ծանր հրետանիի տարողութեան, որ 30 քիլոմեթր է, ուրեմն երբ 40 քիլոմեթր ետ քշուին, իսրայէլեան (Գալիլիա) գիւղերը այլեւս մատչելի չեն ըլլար իրենց եւ, գոնէ առժամեայ կերպով, հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ կ՚ապրին:

Ֆրանսական մամուլն ալ խիստ է եւ ամէնէն խիստ խորագիրը կը գործածէր, Յունիս 8-ին, Լիպերասիոն «Լիբանան՝ ջարդը», բայց, ինչպէս ըսինք ամբողջ աշխարհի դատապարտումը ոչ մէկ դեր կը խաղայ: Պեկին ապարէջ կարդաց բոլորին եւ ըմպեց նոյնիսկ այն օրը, երբ եօթները Վերսայլ նստած էին, քաջ գիտնալով թէ խօսքէն գործի անցնող չըլլար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՏի մէջ ալ, երեք ժամուան մէջ, մայրաքաղաքը՝ Ն՚ Ճամէնա Հիսէն Հապրէի ձեռքն իյնած է եւ հոն ալ ափրիկեան կազմակերպութեան «ճերմակ սաղաւարտաւոր»ները գիտած են եւ ձգած որ Հապրէի ուժերը երկրին երեք քառորդը գրաւեն: Գալով տեղւոյն նախագահին՝ Կուքունի, կը կարծուի որ Քամէրուն փախած է:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ, «օտարատեացութիւնը» յաղթած է վերջին հանրաքուէին 49,6 առ հարիւրի դէմ 50,4-ով մերժելով նոր կարգադրութիւններ, երկիրը բնակող կամ գալիք ոչ - Զուիցերացիներու համար: Կը կարծուի որ օտարականներու մեծ համեմատութիւնը երկրին մէջ (14,5%) դեր խաղացած է, բայց եւ այնպէս խոտոր կը համեմատի երկրին աւանդութեան հետ: Նոյն հանրաքուէով ժողովուրդը հաւանութիւնը տուած է պատժական օրէնսգիրքի բարեփոխման, որ կը նախատեսէ մասնաւորաբար բիրտ արարքներու, զսպումի ամրապնդում մը եւ աւելի մեծ կարելիութիւններ ոստիկանութեան՝ միջամտելու:

ՓԱՐԻԶԻ վրայ փոթորիկները բաւական ծանր վնասներ բերին եւ Կիրակի գիշեր մանաւանդ ողողումները աւեր գործեցին: 19-րդ թաղամասին մէջ երեք դպրոցներ անգործածելի են, մեթրոյի մէկ գիծն ալ (փլաս տ՚Իթալի Փանթէն) չէր բաներ Երկուշաբթի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 28 - ՅՈՒՆԻՍ 1)

«ՊԱԽՏԱԿՈՐ» - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

Մայիս 29-ին, Տաշքենդի մէջ տեղի ունեցաւ «Արարատ»ի եւ տեղւոյն «Պախտակոր»ի խաղը, որ վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով (0 - 0): Մարզասէրները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասէին այս հանդիպումին, քանի ան տեղի կ՚ունենար մրցաշարքի առաջին չորս հանգրուաններուն դասաւորումը գլխաւորող «Պախտակոր»ի եւ ներկայիս դասաւորման գլուխը գտնուող «Արարատ»ի միջեւ: Ի դէպ, այս խաղին Երեւանցիները դաշտ իջած են առանց իրենց խմբապետին՝ Խորէն Յովհաննիսեանի, որ մաս կազմելով Խորհ. Միութեան հաւաքականին կը պատրաստուի Մունտիալի համար: Այսուհանդերձ, «Արարատ»ի տղաքը խաղցած են կազմակերպուած ձեւով, ետ մղած են մրցակիցի յարձակումները: Իր գործողութիւններով մասնաւորաբար աչքի զարկած է կեդրոնական պաշտպան Աշոտ Խաչատրեան: Ընդհանրապէս լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են պաշտպանները: Վերջին վայրկեաններուն մրցակիցին բերդը գրաւելու լաւ առիթ մը ունեցած է Անդրանիկ Խաչատրեան, որուն 25 մեթրէն տուած անակնկալ ու զօրաւոր հարուածը մեծ դժուարութեամբ կրցած է կասեցնել տաշքենդցի բերդապահը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յունիս 3-ի թիւով:

×

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ՄՈԹԻՖՆԵՐՈՎ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

«Սասունցի Դաւիթ» ազգային դիւցազնավէպի մոթիֆներով նկարիչ Բենիկ Պետրոսեանի կատարած դրոշմաքանդակներու եւ հարթաքանդակներու շարքը լաւագոյնը նկատուած է հրատարակչական մրցումի մը ընթացքին: Դիւցազնավէպին հերոսները՝ Դաւիթ իր քուռկիկ - Ջալալիով, միւս գործող անձերը՝ Մսրայ Մելիք, քեռի Թորոս, Խանդութ Խաթուն կը զարդարեն գիրքի հերթական հրատարակութիւնը: Կերպարուեստի մէջ դիւցազնավէպերու վերակերտումը 44-ամեայ վարպետի սիրած զբաղումն է: Այդ շարքի աշխատանքներէն են ֆրանսական «Ասք Ռոլանի մասին», գերմանական «Ասք Նիպըլունկըններու մասին» դիւցազնավէպերը, սասունածաշնչեան աւանդապատումները: Դրոշմաքանդակի, քանդակագործութեան եւ ոսնձանկարի սեռերու մէջ ան ստեղծած է պատմական, գրական եւ արդիական նիւթերով աշխատանքներ, որոնք տեղ գտած են Հայաստանի քաղաքներու գրոսայգիներու, հրապարակներու եւ մշակութային կեդրոններու մէջ: Նկարիչին անհատական ցուցահանդէսները յաջողութեամբ տեղի ունեցած են Խորհ. Միութիւն, Ճափոն, Պելժիա, Եուկոսլաւիա: Ան արժանացած է կարգ մը մրցանակներու:

×

«ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Հայ Դասականքի Գրադարան» մատենաշարի նոր հատորը, ուր տեղ գտած են ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ Ի. դարու սկիզբի արեւմտահայ գրականութեան ներկայացուցիչներէն Թլկատինցիի (Յովհաննէս Յարութիւնեան) պատմուածքներն ու քրոնիկները, «Գեղի Նամակներ» շարքը եւ Լեւոն Բաշալեանի, Առանձարի պատմուածքները:

ԱՇԽԱՐՀԵԿՈՒՄ

ԼԻԶՊՈՆ

ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԵՒ ԿԻՆՆ ԱԼ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ ԵՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Երկուշաբթի, Յունիս 7-ին, ժամը 13.30-ին մահափորձ մը կատարուած է Թուրք դիւանագէտի մը դէմ:

Էրքութ Աքպայ, 40 տարեկան, վարչական կցորդն էր Թրքական ներկայացուցչութեան եւ կնոջը հետ տուն հասած պահուն է, որ յարձակումը գործուած է: Կառքով, կը վերադառնային այն տունը զոր վարձած էին Լիզպոնի մէկ արուարձանը՝ Լինտա Ա - Վելհա, երբ մէկ կամ երկու հրէտասարդներ կրակ բացած են իրենց վրայ: Աքպայ տեղն ու տեղը մեռած է, մինչ կինը, ծանրօրէն վիրաւորուած, Լիզպոնի Սան Խոսէ հիւանդանոցը փոխադրուած է:

Աքպայ Լիզպոն կը պաշտօնավարէր երկու ու կէս տարիէ ի վեր: Մահափորձէն քիչ ետք, Մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) տեղւոյն գրասենեակին մէկը հեռաձայնած է, ստանձնելու համար արարքին պատասխանատուութիւնը յանուն «Հայկ. ցեղասպանութեան արդարադատ մարտիկներուն»: Ըստ Ֆրանսական Գործակալութեան խօսողը ըսած է «երկու դիւանագէտ սպաննեցինք»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«Արարատ» Միշտ Գլուխը

Յունիս 1-ին, Արարատ 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Կայրաթի: Կէտերը նշանակեցին՝ Ռաֆայէլ Գալստեան եւ Անդրանիկ Խաչատրեան:

Արարատ դասաւորման գլուխն է 19 կէտով, իրեն կը յաջորդեն Դինամօ (Մինսկ) 17 կէտ եւ Մետալիստ 17 կէտ:

« ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ »

Այս խորագրին ներքեւ է, որ Վիքի Էլիըթ յօդուած մը ստորագրած է, Շաբաթ (Յունիս 5) օրուան Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի մէջ: Ինչպէս գրած էինք, Յունիս 4-ի մեր թիւով, ամերիկեան օրաթերթին աշխատակիցը Երեւան այցելած էր եւ հոն կը գտնուէր, երբ յատուկ պատուիրակութիւն մը Երեւան կը բերէր Սարոյեանի աճիւններուն կէսը: Իր յօդուածին մէջ, Էլիըթ կը խօսի Սարոյեանի նախորդ ճամբորդութիւններուն մասին (1935, 1960, 1978) ու հակիրճ կերպով անդրադառնալով իր այցելութեան, կ՚ոգեկոչէ Հայերու ջարդերը, ակնարկելով անցեալի ու ներկայի պատմութեան, համեմելով անեքտոտով Վրացիներու եւ Հայերու վրայ ու վերջաւորութեան կրկին յիշելով Սարոյեանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կոստանդնուպոլիս, Թիֆլիս, Զմիւռնիա, Մատրաս, Նոր Նախիջեւան, Փարիզ, Բաքու, Կալկաթա եւ այլն՝ Վենետիկի ու Վիէննայի հետ միասին վառ պահած են հայ գիրն ու գրականութիւնը, կորուստէ փրկելով մեր քաղաքակրթական արժէքները եւ սատարելով ազգապահպանման նուիրական գործին օտար աստղերու տակ:

Յիշենք, որ մայր հայրենիքէն հեռու, սփիւռքեան հայ գաղութ մըն էր, որ 1080-ին Տաւրոսեան լեռներու բարձունքին վեր առաւ պանծալի դրօշը հայկական պետութեան, որ 1071-ին կորսնցուցած էր իր անկախութիւնը, երբեւ հետեւանք Սելճուքեան Ալփասլանի յաղթանակին բիւզանդական կայսրութեան դէմ, Մանազկերտի պատմական ճակատամարտին: Ամբողջ երեք դար՝ 1080-էն 1375 հայկական թագաւորութիւն մը ծաղկեցաւ Միջերկրականի ափերուն՝ դաշտային ու լեռնային Կիլիկիոյ մէջ, Հայաստանէն մղոններով հեռու:

Այն դարերուն, երբ Հայաստան կը տըրորուէր զանազան օտար տիրակալներու բռնապետական տաժանելի լուծին տակ, հայկական սփիւռքն է, որ տէր կը կանգնէր հայկական սրբութեանց ու արժէքներու, երբեւ հարազատ ժառանգորդները մեր պապերուն, որոնք կուրծք տալով ամեհի փոթորիկներու, ջահը փոխանցեր էին յաջորդող սերունդներուն:

Նոր ժամանակներու Սփիւռքը կազմըւեցաւ աշխարհակործան մեծ պատերազմի վաղորդայնին: Մեծ Եղեռնէն ետք 1918, Մայիս 28-ին ստեղծուած անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ ըսկըսած էր իր թեւերուն տակ պատսպարել ի սփիւռս աշխարհի ցրուած իր սիրասուն զաւակները, երեսուն ամիս միայն պիտի շնչէր: Մեր խանդավառ յոյսերուն եւ փայլուն երազներուն պիտի յաջորդէր կատարեալ հիասթափութիւն եւ քաոս:

Մեր դարաւոր պատմութեան սկիզբէն ի վեր ո՛չ մէկ ատեն ա՛յսքան զանգուածային արտագաղթ էր տեսնուած: Ունեցեր էինք ցիրուցան, փոքր թիւերով գաղութներ զանազան օտար երկիրներու մէջ, բայց անոնք երբեք այսօրուան համեմատութիւնը չէին առացած: Բացառութիւն կը կազմէն անշուշտ Խրիմի եւ Հնդկաստանի հայկական մեծ գաղութները, որոնք երկար ատեն դիմադրելէ վերջ կորսուեցան:

Այսօր կազմակերպուած գաղութներ ունինք, խորհրդային երկիրներէն դուրս, Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Կիպրոս, Եգիպտոս, Եթովպիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Գերմանիա, Հունգարիա, Աւստրիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա, Անգլիա, Ֆրանսա, Քանատա, Միացեալ - Նահանգներ, Հարաւային Ամերիկա, Աւստրալիա, Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն Արեւելք, առաւել կամ նուազ կարեւորութեամբ: Չունինք ստոյգ վիճակագրութիւն, սակայն ընդհանուր հաշուով գաղթավայրերու Հայոց թիւը պէտք է ըլլայ շուրջ մէկուկէս միլիոն:

Ի՞նչ դեր վիճակուած է Հայկական Սփիւռքին:

Արդէն յիսուն տարեկան է յետպատերազմեան Նոր Սփիւռքը: Կէս դարու փորձը ցոյց տուաւ, որ ինքնապաշտպանութեան բնազդէն մղուած՝ հայ գաղթականները, հակառակ իրենց հերթական նեղութեանց եւ պարագայական շատ բընական բազմաթիւ դժուարութեանց, առաջին օրերէն իսկ կազմակերպուեցան, նպատակ ունենալով ազգապահպանումը:

Ու պէտք է խոստովանիլ, ի պատիւ իրենց, որ մեծապէս յաջողեցան, որքան թոյլ կուտային օտար երկիրներու պայմանները: Ամէն բանէ առաջ ամէնուրեք անոնք վայելեցին կեանքի ապահովութիւն, ինչ որ շատ կարեւոր էր մէկէ աւելի ջարդ ու տարագրութիւն տեսած մարդոց համար:

Հայաստան խորհրդայնացած էր եւ դուռները ամուր փակած գաղթականներու առջեւ: Անոնք, որ թրքական դժոխքէն կը փախչէին իրենց կեանքը փրկելու համար, չէին կրնար ապաստան գտնել Հայաստանի հողին վրայ: Առանց կանխորոշ ծրագրի, գացին, ուր որ կըցան, ուր որ կը յուսային թէ պիտի կրնային գտնել գլուխնին կռթնցնելիք քար մը եւ փորերնին կշտացնելիք փշուր մը հաց:

Նոր գաղթավայրերը ժամանակաւոր հանգրուաններ կը նկատուէին: Յոյսեր կային, որ շուտով կը բացուին հայրենիքի դուռները: Սակայն տարիներու ընթացքին յօդս ցնդեցան այդ յոյսերը: Երկաթէ վարագոյրը դարձաւ աւելի անթափանցելի:

Ու երբ հայրենադարձի ամէն յոյս կորաւ, անհրաժեշտ դարձաւ աւելի զօրացնել ինքնապաշտպանութեան զէնքերը:

Սերունդ փոխուեցաւ: Օտար հողի վըրայ ծնած ու սնած մեր տղաներն ու աղջիկները մտան տեղական դպրոցները եւ կեանքի բնական մղումով սատիճան մը հեռացան հայկականութենէ: Աւելի չունեցան սորվելու մայրենի լեզուն:

Խօսքը արեւմտեան աշխարհի հայկական գաղութներուն մասին է: Այլապէս Թուրքիոյ, Իրանի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Իրաքի, մասամբ ալ Յունաստանի հայ նոր սերունդները հնարաւորութիւն ունին հայերէն սորվելու, շնորհիւ տեղւոյն հայկական վարժարաններուն: Պէտք է նշել սակայն, որ վերջին տարիներուն այդ երկիրներուն մէջ հետզհետէ պակսած է հայկական դպրոց յաճախող աշակերտներու թիւը:

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ օրէ օր աւելի կը դժուարանայ նոր սերունդի փրկութիւնը: Մեր քաղաքական, բարեսիրական, կրթական, եկեղեցական, մշակութային, երիտասարդական, մարզական եւ այլ բոլոր միութեանց ու կազմակերպութեանց առաջնակարգ պարտականութիւնները պէտք է ըլլայ հայապահպանումը, համրանքի փրկութիւնը:

Որովհետեւ Սփիւռքը մենք կը նկատենք ժամանակաւոր հանգրուան մը՝ դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ: Տարագիր Հայուն վերջին ու վերջնական հանգրուանն է Հայաստանը: Արտասահմանի մէջ մեր բոլոր ձեռնարկները, մեր մամուլը, կուսակցութիւնները, դպրոցները, հայերէնի դասընթացքները, հաւաքոյթները, հանդէսները, դասախօսութիւնները ունին մէկ նպատակ միայն: Հայը Հայ պահել: Մեր զաւակներուն ներշնչել հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը, անոնց սորվեցնել մեր պատմութիւնն ու գրականութիւնը, զանոնք մեծցնել ու պատրաստել իբրեւ Հայաստանի վաղուան քաղաքացիներն:

Սփիւռքը անցեալին, երբ հայրենիքը դարերով կը տուայտէր ստրկութեան տակ, օտար հողի վրայ տէր ու պաշտպան կանգնած է Հայոց կրօնքին, մշակոյթին ու քաղաքական դատին:

Այսօր ալ դարձեալ Սփիւռքն է, որ տէր ու պաշտպան կը կանգնի հայերէն լեզուին ու Հայկական Դատին:

Երբ խորհրդային Հայաստանի մէջ հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր կ'աղճատուին հայ լեզուն ու ուղղագրութիւնը, հայկական Սփիւռքն է, որ մէկ մարդու պէս պատնէշի վրայ ամուր կանգնած է՝ պաշտպանելու համար մեսրոպեան, դասական գմայլելի ուղղագրութիւնը՝ բացարձակապէս մերժելով Բոլշեւիկեան սըխալագրութիւնը: Երբ Երեւանի մէջ հայերէն թերթերն ու գրքերը կը վըխտան օտարամուտ, խոտելի բառերով, Սփիւռքի հայ մամուլն ու հայ գրողներն են, որ խոր ակնածանքով կը գուրգուրան մեր ոսկեղինիկ լեզուին վրայ:

Երբ խորհրդային Հայաստանի վարիչները իրաւասութիւն չունին խօսելու Հայոց քաղաքական պահանջներուն եւ հողային արդար իրաւունքներուն մասին՝ խորհրդային սահմաններէն ներս կամ դուրս՝ դարձեալ Սփիւռքն է, որ տէր ու պաշտպան կը կանգնի Հայկական Դատին:

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր Զարթօնքի նոր շրջան մըն է բացուած սփիւռքահայութեան համար: Ներկայիս, Միջին Արեւելքէն զատ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ եւս ունինք Նոր Սերունդ մը, որ կը հետաքրքրուի Հայկական Դատով: Կը զգայ թէ ինք պէտք է դառնայ արժանաւոր ժառանգորդը հայ դարաւոր ազգին, որ հին հին դարերու ահաւոր մրրիկներուն մէջէն յաղթական անցնելով եկած հասած է մինչեւ մեր օրերը: Իր պարտականութիւնն է պահել Հայութիւնը եւ զայն փոխանցել գալիք սերունդին:

Ինչպէս անցեալին, այսօր ալ հայկական Սփիւռքը ժամանակաւոր երեւոյթ է: Ինքնանպատակ չէ:

Վերջնական նպատակն է տարագիր Հայութեան համախմբումը ամբողջական եւ ազատ Հայաստանի մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախ հռչակման 64-րդ տարեդարձին առթիւ Պէյրութի մէջ տեղի ունեցած են զանազան ձեռնարկներ, որոնց բացումը կատարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կազմակերպած մարզական փառատօնով, որ տեղի ունեցած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, Մայիս 28-ին: Փառատօնը նուիրուած է վեթերան Հ. Մ. Ը. Մ.-ական Յովհաննէս Շահինեանի յիշատակին: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Լիբանանեան եւ ազգային ու կուսակցական մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ բազմահազար Հայեր: Ժամը 17-ին սկըսած է տողանցքը, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 2000 սկաուտներու եւ մարզիկներու, առաջնորդութեամբ սկաուտական նուագախումբին, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով բազմութեան մէջ: Խօսք առած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան քարտուղար Պետրոս Շեմմէսեան եւ շեշտած, թէ «բազմավաստակ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական Յ. Շահինեանի նուիրուած այս փառատօնը յարգանքի տուրքէ մը աւելի, ոգեկոչումն է Մայիս 28-ի անկախութեան օրուան, որուն զաւակն է Շահինեան: Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անցեալի բոլոր վաստակաւորներով հաղորդուելու եւ ներշնչուելու պահն է, բոլորս ալ անոնց կրկնապատկերը կ'ուզենք տեսնել նոր սերունդին մէջ»: Այնուհետեւ մրցանակներ բաշխուած են նոյն շաբաթը տեղի ունեցած միջ - մասնաճիւղային խաղերուն յաղթական խումբերուն եւ մարզիկներուն:

×

Էշրէֆիէի «Ազատամարտ» ակումբին մէջ տեղի ունեցած են եռօրեայ ձեռնարկներ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ-ի «Հրայր Դժոխք» մասնաճիւղին:

Առաջին օրը՝ Լեւոն Նորտիկեան, լուսապատկերներու միջոցով գիտական ծանօթութիւններ տուած է Նախաքրիստոնէական շրջանին հայկական բարձրաւանդակին վրայ բնակող ուրարտացի ժողովուրդին մասին, բացատրելով անոր կապը հայ ժողովուրդի անցեալին հետ: Ապա ցուցադրուած է «Հայկական Հարցը» անգլերէն փաստանկարը:

Երկրորդ օրը՝ ներկայացուած են ֆրանսերէն երկու ժապաւէններ՝ «Հայերը» եւ «Հայ ժողովուրդը» (վիտէօ):

Երրորդ օրը՝ ներկայացուած է «...» Հայաստանը եւ «Արարատի ժողովուրդը» անգլերէն ժապաւէնը:

Եռօրեայ ձեռնարկներուն փակումը կատարած է ընկ. Կարօ Յովհաննէսեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՍՍՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

4

- Տուէք ինձ նրան, տուէք ինձ էն անիծածին, եւ ես նրան կտոր - կտոր կ'անեմ հիմա, - շարունակում էր ճչալ ըսպաննուած երեխայի մայրը:

- Գնացէ՛ք տուն, հարազատնե՛րս, գնացէ՛ք: Դո՛ւ էլ գնա, Եվդո՛կիա Պավլովնա, Գրիշայիդ արիւնը հողի վրայ չի՛ մնայ՝ կը մաքրուի, - խօսեց Իլիա Վասիլեւիչը, - ռուսական հողը գերմանացու արեան ծարաւ ունի միայն եւ նա կը ստանայ այդ արիւնը, միայն այդ արեամբ կարելի է կշտացնել մեր հողը:

Կանայք, նրանց հետ եւ Իլիա Վասիլեւիչի մանկութեան ընկեր Մատվէյ Եգորիչը հեռացան այդտեղից եւ դէպի իրենց տները շարժուեցին:

Ծերունի տանտէրը հայեացքով ուղեկցեց հեռացողներին և դեռ երկար ժամանակ նրա ականջին էր հասնում վշտահար մօր ձայնը, նրա աչքի առաջ երեւում էր գերմանացու ձեռքով սպաննուած փոքրիկ երեխան:

Երբ Իլիա Վասիլեւիչը հեռացաւ բակից ու անցաւ խրճիթ, Գերմանացի զինուորը առաջուայ պէս նստած էր սենեակի անկիւնում:

Տեսնելով նրա մռայլ տանտիրոջը, Օտտօ Վէյմանն առեւ աւելի կուչ եկաւ:

Ծերունին կանգնեց սենեակի կենդրոնում, թաւ յօնքերի տակ թաքնուած մեծ ու սեւ աչքերը յառեց գերմանացուն, երկար դիտեց նրան, յետոյ շարժուեց դէպի թախտը եւ նստեց այնտեղ:

Օտտօ Վէյմանը ազատ շունչ քաշեց, իրեն լաւ զգաց եւ վտանգ անցած համարեց:

Դուրս գալով անկիւնից, նա այս անգամ չհամարձակուեց դիմել տանտիրուհուն, որ իր համար ուտելիք պատրաստի. Իլիա Վասիլեւիչի՝ իր վրայ յառած հայեացքը նրան թոյլ չտուեց՝ անել այդ: Ձեռքով պռկելով կենդանի հաւի գլուխը, ինքը եփելու պատրաստութիւն տեսաւ:

Քիչ յետոյ, երբ արդէն կուշտ կերել էր եւ սեւս մոռացել քիչ առաջ տեղի ունեցածը, նա մտաւ անկողին, որ այժմ էլ հանգստութիւն տայ իր մարմնին:

Պառկելով անկողնում, հէնց այն է պէտք է փակէր աչքերը, երբ յանկարծ նորից նկատեց Իլիա Վասիլեւիչի հայեացքը, որ երբեք չէր հեռանում նրանից: Այդ հայեացքը նրան նորից երկիւղ ներշնչեց: Նա խկոյն նստեց տեղում, գրպանից հանեց ատրճանակը եւ կրակելու համար պատրաստ պահեց ձեռքում:

Իլիա Վասիլեւիչը անտարբեր դիտեց գերմանացու այդ գործողութիւնը:

Ժամերն անցան իրար ետեւից, վաղուց արդէն կէս գիշեր էր, թախտի վրայ արդէն քնած էր Իլիա Վասիլեւիչը, բայց Օտտօ Վէյմանի քունը չէր տանում. Նա կարծես կորցրել էր իր առաջուայ հանդըստութիւնը, ինքնավստահութիւնը. Նա արդէն ինչ - որ բանից, ինչ - որ մէկից վախենում էր: Նստած անկողնում, նա ձեռքին շարունակ պահում էր կրակելու համար պատրաստ ատրճանակը, իսկ սիրտը երբեք չէր դադարում անկանոն բաբախելուց:

5

Եւ ահա գիւղում յայտնի եղաւ այն, ինչ երկար ու կարօտով սպասում էին բոլորը, յայտնի եղաւ, որ Գերմանացիները նահանջում են:

Իլիա Վասիլեւիչը գիւղամէջում էր, երբ լսեց այդ լուրը: Նա ուրախացած տուն շտապեց, որ Մարիա Եակովլեւնային աչքալոյս տայ, որ տեսնի գերմանական զինուորից ազատուած իր տունը: Իլիա Վասիլեւիչը շտապեց տուն նաեւ այն պատճառով, որ բոնի Օտտօ Վէյմանին. չէ՞ որ նրա հետ հաշիւներ ունէր մաքրելու: Սովետական բանակի յաղթարշաւը ուժ ու եռանդ էր տուել այդ ծերունուն:

Քիչ էր մնացել, որ նա տուն հասնի, երբ մի երեխայ վազեց դէպի նա եւ շընչակտուր ասաց.

– Իլիա Վասիլեւիչ, Իլիա Վասիլեւիչ, Գերմանացին փախչելիս՝ հետը «Քաջ»-ին էլ տարաւ:

Իլիա Վասիլեւիչի աչքերը սեւացան եւ նա աւելի արագացրեց քայլերը:

Տուն հասնելուն պէս, նա անցաւ խրճիթ եւ դիմեց կնոջը.

- Էն երկար թոկը տուր:

- Իլիուշա, էն անիծեալը «Քաջ»ին տարաւ իր հետ, - տխրաձայն դիմեց նրա կինը:

- Գիտեմ, դու շտապ թոկը տո՛ւր, - հանգիստ խօսեց Իլիա Վասիլեւիչը:

(Շար. 5)

ժամանակաւորաբար խօսելով Թուրքիոյ հակահայ քաղաքականութեան մասին, որուն դէմ արթուն պէտք է մնայ ամէն Հայ:

×

Անթիլիասի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի պասքէթ-պոլի դաշտին վրայ տեղի ունեցած է երիտասարդական հաւաքոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ-ի եւ Ջաւարեան Ուսանողական Միութեան: Բացումը կատարած է ընկ. Յովիկ Մխիթարեան: Առաջին բանախօսը՝ ընկ. Կարօ Յարութիւնեան (լեմական), նշած է, թէ «Մայիս 28-ը հայ ժողովուրդի միասնականութեան, հաւաքական կամքի եւ համաժողովրդային պայքարի խորհրդանիշն է ամէն բանէ առաջ ու կ'արտայայտէ անոր վերապրելու եւ յարատեւելու անընկճելի վճռակամութիւնը՝ անկասկած»: Երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Գրիգոր Էճիտեան (Ջաւարեանական), նշած է թէ «Ներկայիս, հակառակ անոր որ կ'ապրինք մեզի պարտադրուած Սփիւռքի մը մէջ, անկախ Հայաստանի տեսլականը միշտ կը մնայ մեր մէջ, իբրեւ անբաժան մասնիկը մեր էութեան: Սակայն, եթէ հայահոծ գաղութներու դիմագրաւած տագնապները եւ Հայ Դատը մէկ կողմէ երեւան կը հանեն պահանջատէր երիտասարդութիւն, միւս կողմէ՝ անընդունելի տարողութեամբ կը զարգանայ թոյլ, մեղկ, անտարբեր եւ քաղքենի երիտասարդութիւն մը»: Ապա անդրադարձած է կազմակերպչական ընկերումներու եւ հաւաքական կեանքի մէջ տեղ գտած ախտերու: Համախմբումը վերջ գտած է «Յառաջ Նահատակ» երգով:

×

Փարիզ Համուտի «Գերմանիկ» սրահին մէջ, Մայիս 30-ին տեղի ունեցած ժողովրդային համախմբումով է որ վերջ գտած են Մայիս 28-ի հանդիսութիւնները: ...բացումը կատարած է ընկ. Նազարէթ Պէրպէրեան: Առաջին բանախօսը՝ ընկ. Կարօ Յովհաննէսեան, անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետութեան կարճատեւ բայց բովանդակալից ժամանակաշրջանի իրագործումներուն, նախ մատնանշած է այն դժնդակ պայմանները, որոնց մէջ ծնունդ առաւ Հանրապետութիւնը, ապա թուած Հանրապետութեան շրջանի իրագործումները՝ պետական ամբողջական կառոյցի ստեղծում, բանակի կազմակերպում, սահմաններու ընդարձակում, տնտեսութեան զարգացում, առօրեայ կեանքի աշխատանքի զանազան մարզերու կազմակերպում, բարգաւաճման ծրագիրներու իրագործման սկիզբ ու վերջապէս՝ դեսպանատուներու հիմնումով՝ Հայութեան հայրենիքի իրաւական ճանաչման ձեռք բերումն ու Հայութեան վարկին վերահաստատումը: Երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Հրաչ Տասնապետեան, համառօտ կերպով պարզած է գլխաւոր կէտերը Հ. Յ. Դ.-ի վերջին՝ 22րդ Ընդհ. Ժողովի կոչին, որ կը պահանջէ մէկ մարդու նման համախմբուիլ միացեալ ու ազատ Հայութեան և ամբողջական ու անկախ հայրենիքի գաղափարին շուրջ, համայն Հայութեան սեւեռակէտ դարձնել Հայաստանն ու անոր ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան սատարումը, բոլոր կարելիութիւնները ի սպաս դնել Հայ Դատի հետապնդման, քաղաքական հասունութեան եւ ազգային գիտակցութեան տէր ժողովուրդի մը վայել հետեւողականութեամբ ամրապնդել Հայութեան տարբեր հոսանքներու եւ կազմակերպութեանց միջեւ միասնականութիւնը, պայքարել Հայաստանէն եւ Միջին Արեւելքէն կործանարար արտագաղթին դէմ» եւ այլն: Ընկ. Տասնապետեան Հայութեան պահանջներուն եւ ակնկալութեանց մատնանշումը կատարելէ ետք, եզրակացուցած է. «Եթէ, հակառակ Թափուած ու թափուող բոլոր ճիգերուն, Հայ Դատի հետապնդման քարոզչական, յարաբերական և քաղաքական բոլոր տեսակի աշխատանքներուն, Հայութեան մարդկային և ազգային անառարկելի իրաւունքները չարունակեն անտեսուիլ եւ արհամարհուիլ, չմոռնանք երբեք, որ Պատմութիւնը կրկնելը միայն մեր հաւաքական կամքէն եւ անխախտ վճռակամութենէն կախում ունի: Ան միայն մե՛ր ձեռքն է, մեր յեղափոխական նոր սերունդին՝ հայ ազգային ազատագրական կռուի նո՛ր մարտիկներուն ձեռքը»:

«ԱՆՈՅՇ» Շարժանկարը եւ ՆՈՐԱՅՐի Երգահանդէսը Փարիզի մէջ

Շաբաթ, Մայիս 29, երեկոյեան, Թէաթր տը լ'Ամփիբի մէջ տեղի ունեցաւ Նորայրի երգահանդէսը: Ընդարձակ սրահին մէջ ներկայ էին հազիւ երեք հարիւրը անցնող հանդիսականներ: Այս երեւոյթին պատճառը գուցէ պէտք է փնտռել Հոգեգալստեան չաբաթավերջին մէջ կամ այլուր: Երեկոյթին բացումը կատարեց օրուան խօսնակը, քանի մը բացատրութիւններ տալով ժապաւէնին մասին:

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու մասերէ: Առաջին բաժինին մէջ ցուցադրուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի «Անոյշ» պոէմի հիման վրայ Սեդրակ Վարդեանի՝ 1954-ին, Լոս-Անճըլըս պատրաստած շարժանկարը (սեւ և ճերմակ): Սենարիօն կազմուած էր Արմէն Տիգրանեանի նոյնանուն օփերայի բնագրով, երաժշտութիւնը՝ դարձեալ Ա. Տիգրանեանի հեղինակութիւնն էր, տեղ-տեղ անցքերու յաւելումով: Շուրջ 30 տարի առաջ, նախնական ու դժուար պայմաններու մէջ նըկարահանուած ժապաւէնը (որ ունէր բաւական թերութիւններ) քննադատելը թերեւս անիմաստ ըլլայ, քանի ան՝ իր ատենին, հաւանաբար ժողովրդականութիւն մը ապահոված պէտք է ըլլայ ամերիկահայ գաղութին մէջ, շնորհիւ Քալիֆորնիոյ բնութեան տեսարաններու, Ա. Տիգրանեանի գեղեցիկ երաժշտութեան, քնարական պատկերներու եւ գեղջկական կեանքի զանազան երեսներու արտայայտութիւններով: Վարժ դերասաններ պէտք չէ փնտռել հոն, ոչ ալ Անոյշի, Սարոյի եւ այլ գլխաւոր կերպարներու հարազատ մարմնաւորողներ: Ինչ որ գնահատելի է շարժանկարի պատրաստութեան մէջ՝ իր ատենին, տուեալ պայմաններու տակ ցուցաբերուած քաջութիւնն է իրագործողներուն:

Երկրորդ բաժինին հանդէս եկաւ Նորայր, հինգ հոգինոց նուագախումբով: Երգիչը, որ երաժշտական ասպարէզին մէջ քսանամեայ վաստակ մը ունի՝ Հայաստան, Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, Եւրոպա թէ Միացեալ-Նահանգներ, առաջին անգամն էր որ հանդէս կուգար փարիզեան բեմէն: Ունի մշակուած ձայն (թէնոր) եւ բեմական ներկայութիւն:

Նորայրի երգացանկը բաղկացած էր 12 երգերէ, մեծ մասամբ՝ հայերէն: «Երեւանի սիրուն աղջիկ» եւ կարգ մը այլ երգերու մէջ, նուագախումբի ձայնանիշերու յանկերգի կշռոյթներուն տալով թէ, միապաղաղ դառնալու ատիճան, երկարաձիգ արեւելեան մեղեդիները յիշեցնող դարձուածքով՝ երգիչը, գուցէ նորութիւն մը ներմուծելու փոհունակութեամբ, կը խաթարէր հայերէն երգի տոհմիկ նկարագիրը: Թերեւս հասկնալի է երգիչին՝ իր ձայնին կարողութիւնները երեւան հանելու նպատակը, սակայն անոր համար ընտրուած երգերը չէին արդարացներ զայն: Յաջող էին «Բարաւան», «Կենաց վալը», «Ով սիրուն, սիրուն» երգերու մեկնաբանութիւնները: Ի դէպ, յայտարարուեցաւ որ այս վերջին երգին առաջին մեկնաբանողը եղած է Նորայր, որուն շնորհիւ տարածուեր է ամէնուրեք՝ ներկայիս այնքան ծանօթ այդ երգը: Գեղեցիկ էր գաղափարը Նորայրի՝ զանազան լեզուներով երգեր ներկայացնելու: Այդ շարքին մեկնաբանեց պարսկերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն երգեր: Յայտագրի վերջաւորութեան երգիչը, իր երախտագիտութիւնը յայտնելէ ետք Շառլ Գասպարեանի՝ անոր ցուցաբերած լայն օժանդակութեան համար երգահանդէսի կազմակերպման մէջ, մեկնաբանեց «Հաւատա» երգը:

Ներկաներու փափաքին ընդառաջելով Նորայր երկու երգ եւս մեկնաբանեց՝ «Տըլէ եաման» եւ «Անձրեւ եկաւ»:

Հոս պէտք է չեշտել այն դերը զոր ունեցաւ նուագախումբը (որուն կ'ընկերանար Նորայր) երգահանդէսի ստեղծած խանդավառութեան մէջ: Ներդաշնակ, ճաշակաւոր ընկերակցութիւն մը: Նուագախումբին ղեկավարը՝ Փայլ Կէսթրոս, ջութակի վրայ այնքան ճկունութեամբ ու հմտութեամբ մեկնաբանեց Ա. Խաչատուրեանի «Գայեանէ»էն Սուրբերու պարը եւ ցիկանական մեղեդի մը՝ «Արտոյտ»ը:

Ի դէպ, յայտագրի գործադրութեան ընթացքին Նորայրի փաճերը ծաղիկներով կ'ողողէին բեմը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անիէռ-Պուա Գոլոմպի եւ շրջաններու Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 8-ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ներկայութեամբ բազմաթիւ համակիրներու:

Վարչութեան ատենապետուհիներէն Տիկին Մարօ Ատուրեան ժամը 16-ին բացաւ հանդիսութիւնը եւ ներկաներու ուղղուած շնորհակալական խօսքերէ վերջ, մանաճիւղին տարուան մը գործունէութեան հաշուետուութիւնը ըրաւ: Հանդիսականները գոհունակութեամբ դիմաւորեցին տարուած աշխատանքները:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Փարիզի հայ բեմերու վերջին տարիներու խանդավառ երգիչ Նորայրը, որ մօտաւորապէս մէկ ժամ, իր խանդավառութիւնը փոխանցեց ներկաներուն, իր ժողովրդական հայրենաշունչ երգերով:

Իր կարգին ընդհանուրին համակրանքը շահեցաւ Ռուբինա Ազարեան, իր արտասանութիւններով, ընտրուած Վահան Թէքէեանէն, Սիամանթօյէն եւ Պարոյր Սեւակէն:

Քառորդ ժամուան դադարի ընթացքին ամբողջութեամբ սպառեցան վիճակահանութեան տոմսերը:

Ցերեկոյթի Բ. բաժինին մէջ, Վահան Նաւասարդեան, Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի գործունէութեան մասին խօսելէ վերջ, տեղեկութիւններ տուաւ Երեւանի Տրամաթիքական Թատրոնի Ֆրանսայի շրջապտոյտին շուրջ, ըսելով. – «Ուրախ ենք ձեզի տեղեկացնելու թէ ցարդ նմանը չտեսնուած հիւրասիրութիւն մը ըրինք հայրենի արուեստագէտներուն, շնորհիւ Կարմիր Խաչի Փարիզի, Լիոնի, Նիսի եւ Վալանսի անդամներուն եւ բարեկամներուն գոհողութեան, շնորհիւ նաեւ Անիէռ-Պուա Գոլոմպի Խաչուհիներուն, այսինքն, սիրելի բարեկամներ, ձեր Կարմիր Խաչին նիւթական լայն օժանդակութեան: Այս առթիւ հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատեմ, հրապարակաւ, Կարմիր Խաչի անունով յայտնել սրտագին շնորհակալութիւններ Բարեգործականի Վալանսի Տիկնանց Յանձնախումբին եւ Նիսի Մշակութային Ակումբի վարչութեան անդամներուն, որոնք իրենց թանկագին գործակցութեամբ դիւրացուցին մեր աշխատանքները: Նիւթական զոհողութեան դիմաց, մեծ եղաւ Կարմիր Խաչի բարոյական յաղթանակը Փարիզէն մինչեւ Նիս, անցնելով Լիոնէն եւ Վալանսէն:

Յետոյ ներկայացուեցաւ գունաւոր ժապաւէն մը, Հայաստանեան սքանչելի ուղեւորութիւն մը, պատրաստուած Գրիգոր-Յակոբի կողմէ եւ մեկնաբանութեամբ իր հօր՝ ծանօթ գրող Յակոբ-Գրիգորի: Ներկաները մօտաւորապէս 45 վայրկեան փոխադրուեցան վերջ Մոսկուա, Երեւան, Սեւան, Գեղարդ, Սարտարապատ, Նոր Կեսարիա եւլն., բուռն ծափահարութիւններով իրենց երախտագիտութիւնը յայտնեցին Յակոբ-Գրիգորին եւ Գրիգոր-Յակոբին եւ մեկնեցան լաւագոյն տրամադրութեամբ:

ՍԱՐԴ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Ներս մտաւ բարձր ու ոսկրոտ հասակով, Յովհաննէս Մկրտչի մերկ ու արմաւի գոյն ծունկերով ու անոր պէս փոսթ մը կանակին՝ ազատ ոտքերով տէրվիշ մը: Ունէր անփնամ ու սպիտակ մօրուս մը, որ ծածկած էր լայն ու մերկ կուրծքը մազոտ: Գլխի երկար մազերու մէկ մասը հիւսուած էր: Ցուլիքի նման թաւ յօնքերուն տակ կը փայլէին աչքերը: Մողէզներով կերակրուած անապատական մըն էր կարծես, որ առաջին անգամ կը մտնէր աշխարհ՝ իր իմաստուն խօսքն ըսելու:

«Եա՛ հաք, եա՛ հաք»...

Ձայնը լեցուց Հաճի Մուսայի բակը: Կը քալէր դէպ Հաճին ու դանդաղ:

– Մօտեցիր, տէրվիշ պապա, – ձայն տուաւ Հաճին:

– Մօտենա՞լ Հաճի Մուսային ... բայց ես երազի մը չափ հեռու եմ քեզմէ, – խօսեցաւ տէրվիշը, տապարը ձեռքին, թեւերը լայն բանալով, ինչպէս թեւերը արագիլի մը սրբազան:

«Ես երազի մէջէն է, որ կը քալեմ ու եկած եմ այստեղ, որովհետեւ Ալլահին մէլէքները զիս այստեղ առաջնորդեցին: Անոնք ինծի ըսին, «Բանէ, այս ճամբան, որ քեզ բահմէթլու Շէյխ Սայիտի թոռան, Հաճի Մուսային կը տանի: Գնա ըսէ, Հաճի Մուսային, որ անոր սատղը թեքուած չէ ու կը փայլի ճէվահիրի մը պէս»: Անոնք ինծի ըսին, «Առ քէչկիրդ ու գնա ըսէ Հաճի Մուսային, որ ողջ է գեղեցիկ Ջէյնապը ու կ'ապրի»:

– Ո՞ղջ է ... կ'ապրի՞ ... Ջէյնապը ...

– Հաճի Մուսան յուզուած հարցուց մի քանի անգամ ու ոտքի ելաւ: Ինքն ալ չհասկցաւ, թէ ինչո՞ւ մեքենաբար ոտքի ելաւ ու ձիերուն մասին մտածեց:

– Կ'ապրի Ջէյնապը ու անարատ է այնպէս ինչպէս դուրս եկած է ձեր անկողնէն:

– Կրնաս ըսել, տէրվիշ պապա, հիմա ո՞ւր է Ջէյնապը, – անհամբեր հարցուց Հաճին:

– Ես, ես այդ չգիտեմ ... ես այդ չգիտեմ ... միայն գիտեմ, որ Ալլահի մէլէքները կը պաշտպանեն Ջէյնապը կռուելով վիշապներուն հետ: Մեծ է կռիւը Ալլահի մէլէքներուն եւ սուրէ ու կրակէ լեզուով վիշապներուն միջեւ, եթէ Հաճի Մուսան օգնութեան չհասնի: Հաճի Մուսան, էվէլ Ալլահ, պիտի յաղթէ վիշապներուն ու ազատէ Ջէյնապը: Անկէ վերջ Հաճի Մուսան պիտի ըլլայ երջանիկ ու հազարան պլպուլը անոր պարտէզին մէջ պիտի երգէ: Ա՛յ, ի՛նչ կը տեսնեմ ... Հաճի Մուսան է, որ ձիաւորներու գլուխն անցած, գըրընդ հա՛ գըրընդ, կ'անցնի լեռներու ճամբով: Անոր սարսափէն գայլերն իրենց ձագերը պիտի ձգեն ու եղջերուոր օձերն գետնին տակ պիտի խորանան...

– Տէրվիշ պապա, ուրեմն դուն կը տեսնես նաեւ Ջէյնապը, – խօսեցաւ Հաճի Մուսան:

– Ես ոչինչ կը տեսնեմ: Ոչինչ կը տեսնեմ: Կը տեսնեմ միայն լեռ մը մուժի ու մշուշի մէջ բռնուած. բայց ես կը տեսնեմ ձիաւորներու արշաւը: Կը տեսնեմ Հաճի Մուսան, իր կարմիր ձիուն վրայ: Ճամբան աhաւոր է եւ սակայն շնորհիւ Ալլահին պիտի յաղթէ ու տէր դառնայ Ջէյնապին: Երե՞ք օրէն, երե՞ք շաբաթէն, թէ երե՛ք ամիսէն, ձեր մօտ մէկը պիտի գայ, պէկ, ընդունէ այն մէկը, ինչպէս Աբրահամ ընդունեց Սոդոմ գացող Ալլահի հրեշտակը: Հետեւէ անոր ... հետեւէ անոր ... Տէրվիշ պապան, երազին մէջ քալողի մը պէս, եա եա երթալով հեռացաւ մի քանի անգամ կրկնելով, «Հետեւէ անոր ... հետեւէ անոր»...

Հաճի Մուսան երբ վեր առաւ գլուխը, տեսաւ յանկարծ տէրվիշը դռնէն դուրս ելած էր եա եա երթալով:

– Տէրվիշ պապա, կեցի՛ր, կեցի՛ր, կեցի՛ր, կ'ուզեմ խօսիլ, կ'ուզեմ վարձատրել քեզ:

– Հետեւէ անոր ... հետեւէ անոր...

Հաճի Մուսան նորէն լսեց տէրվիշին կրկնուած բառերը միայն: Անոր կերպարանքը երազի մէջէն անցնողի մը պէս աներեւութացած էր յանկարծ: Անոր ձայնը տակաւին արձագանգ կուտար իր պարտէզին ու իր հոգիին մէջ.

– Հետեւէ անոր ... հետեւէ անոր...

(Շար. 579)

Այրի Տիկին Վարդուհի Գարաօղլան - եան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բեքմէզ- եան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարա - օղլանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Յարու - թիւնեան եւ աղջիկը եւ Պօղոսեան, Գա- րաօղլանեան, Բապուճեան, Սարգիսեան, Զափարեան եւ Ստեփանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՇՆՈՐՀԻԿ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(ծնեալ Կէտելեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 7-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանչեօ - Փարիզին գերեզմանատունը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին՝ ոչ ծա - ղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լեւոն Շիրինեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակը՝ Ա- լեքսանդր, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Խար - բութլեան եւ զաւակը՝ Սիրիլ, Ռոզա եւ Ներսէս Տակառեան եւ ընտանեկան պա - րագաները իրենց խորին շնորհակալու - թիւնները կը յայտնեն Նորվան Եպիսկ· Զաքարեանի եւ բոլոր անոնց, որոնք ծաղ- կեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նը - ւէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնա - կից եղան իրենց սուգին՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄԻՆ

Յունիս 13 Կիրակի, յետ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհան - գիստ եկեղեցւոյս բարերար Վարուժան Պօղաճեանի մօրը՝ Աղաւնիի հոգիին ի հանգիստ:

Հոգեհանգստեան պաշտամունքին կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

=——✠——=

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 7-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Այս առթիւ՝ պատարագ եւ Մատաղ - օրհնութիւն:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապ· Պատուիրակ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Կիրակի, Յունիս 13, առաւօտեան ժա- մը 10-ին:

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգս - տեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեց- ւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգի - ներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանիս Հայու - թիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու կը- րօնական հանդիսութեանց:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ· Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տա - րեկան դաշտահանդէսը մասնակցութեամբ Նոր - Սերունդին, Յունիս 13, Կիրակի, ամբողջ օրը Ժէմանի դաշտը, հայկական պարեր դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ:

ALFORTVILLE — PRINTEMPS 82
DU 23 MAI AU 13 JUIN

Festival de Musique

Organisé par:
Les Associations Culturelles d'Alfortville et la Municipalité
Sous la Présidence de:
M. JOSEPH FRANCESCHI
(Maire d'Alfortville — Secrétaire d'Etat à la Solidarité Nationale)

○ **SOIREES MUSIQUES et DANSES POPULAIRES**
YERSO chantera «LA TERRE D'ARMENIE»
Le Samedi, 12 Juin — à 21 h.
Palais des Sports — Alfortville

○ **RENCONTRES de CHANT CHORAL**
Participation de la Chorale Lussavoritch de l'Eglise Arménienne d'Alfortville
Le Dimanche, 13 Juin — à 16 h.
Palais des Sports — Alfortville

Pour tous renseignements:
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89

EXPOSITION D'ART ARMENIEN

« Miniatures et Khatchkars »

Organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

DU 3 AU 14 JUIN — DE 10 A 12 H. ET DE 14H.30 A 19H. (SAUF LE MARDI)
— Entrée libre —

F.

Sous la Présidence d'Honneur de:

Gaston Defferre

A LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE — MUSEE DE LA MARINE

Conférences - Débats

— Vendredi, 11 Juin, à 18h.30 — à la Chambre de Commerce de Marseille
« LES MINIATURES ARMENIENNES »
par ARPAG MEKHITARIAN; Secrétaire Général de la Fondation d'Egyptologie Reine Elisabeth, de Bruxelles.

Manifestation de Soutien à MARDIROS JAMGOTCHIAN

MERCREDI, 9 JUIN, A 18 H.30

Métro: SEVRES - BABYLONE — Vers L'AMBASSADE DE SUISSE

Mouvement National Arméninen pour **l'A.S.A.L.A.**

Comité de Soutien aux Prisonniers Poiltiques Arméniens.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 - 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է:

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

OUVERTURE D'UN MAGASIN

BOIS DÉTAIL - BRICOLAGE

FACE PORTE «G»
DU PARC DES EXPOSITIONS

ԽԼՎԱՆԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

FORESTIERE DE L'EST

Contreplaqué	Colle
Aggloméré	Clous - Vis
Latté	Quincaillerie
Sapin	Petit outillage
Chevrons	Meubles
Tasseaux	en bois blanc
Moulures	Étagères Kit

5, Rue du 4 Septembre - Vanves - Tél. 736. 96. 02

20 bis, Av. Lowendal - Paris 15ème - Tél. 734. 70. 75

A LOUER A NICE

Pour
JUIN - JUILLET - SEPTEMBRE - OCTOBRE à louer à Nice, sur la Promenade des Anglais, UN APPARTEMENT: Deux pièces — Cuisine — Salle de Bains pour quatre personnes.

Téléphoner tous les après-midi, après 14h. (sauf le Lundi)

664. 21. 60

ՍՄԲԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը, Յունիս 13, Կիրակի ժամը 15ին տեղւոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշա- կերտութեանց կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը, ղեկավարութեամբ՝ ու- սուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն եւ բարեկամները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

Jeudi, 10 Juin — à 20h.30 très précises

Le Professeur VAHE OCHAGAN
Animera
UNE CONFERENCE — DEBAT
Sur le thème:
LES AUTEURS ARMENIENS CONTEMPORAINS AUX ETATS-UNIS

17, Rue Bleue, 75009 Paris — Métro: Cadet

CEDIA

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

— Projection du film «ARMENIE 1900»
de Jacques KEBADIAN

— Signature du livre «ARMENIE 1900»
de Jean-Claude KEBADJIAN et Yves TERNON

DEBAT SUR LE CINEMA ARMENIEN EN DIASPORA

Le Vendredi, 11 Juin — à 20h.30
Salle de la Roseraie
Palais de Congrès de Lyon
Quai Achille Lignon

Avec la participation de:
— **Jacques KEBADIAN;** Réalisateur, auteur de l'«Arménie 1900 - Colombe et Avédis», prépare actuellement en film sur la diaspora arménienne.

Avec
— **Serge AVEDIKIAN;** Acteur

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U.G.A.B.
SAINTS SAHAK - MESROB
MARSEILLE

339, Avenue du Prado-Eglise Arménienne
Tél.: 77. 84. 70

33, Cours Pierre-Puget — U.G.A.B.
Tél.: 37. 75. 97

COLONIE DE VACANCES

du Jeudi 1er Juillet au Mercredi 21 Juillet
TROIS SEMAINES A ANCELLE A L'HOTEL DE L'ARCHE
Etablissement de grand confort

— **Prix par enfant:** Pension complète et transport — **2.100 F.**
— **Prix spécial:** Pour un enfant d'une école arménienne — **1.900 F.**

DATE LIMITE D'INSCRIPTION: 10 JUIN
Le nombre des places étant très limité, veuillez vous adresser au plus tôt à:
L'EGLISE SAHAK - MESROB ou U.G.A.B.

« RADIO ASK »

24 heures sur 24

Sur 100 Mhz. MF

U. G. A. B. - VALENCE

Organise
UNE SOIREE
SUR LES JEUX NAVASSARTIAN DE L'UGAB A CHYPRE
(Avec projection de films et de diapos)

Le Samedi, 12 Juin — à 20 h. 30
en la Salle Yervant Hussissian
6, Rue Faventines — à Valence

BUFFET — BAR

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
10
JEUDI
10 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.189 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.189

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՅԵԼ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴՈՒՌԸ ՀԱՍԱՒ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ
ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ԿԵՆԱՅ ՊԵԿԻՆ

Իսրայէլեան զօրքերը, հակառակ ծանր կորուստներու, կը շարունակէին յառաջանալ եւ Զորեքշաբթի առտու Պէյրութի դուռը հասած էին, քանի 10 քիլոմեթր էին միայն: Աւելին նաեւ կը հերքէ Պեկինի այն նախաբանը - յարձակման առեն - ըստ որուն նպատակն էր միայն պաղեստինեան կայանները 40 քիլոմեթրետ մղել, Իսրայէլեան հողամասը այլեւս թիրախ դարձնելու համար, պաղեստինեան կրակին: Եւ գործողութիւնն ալ մըկըրտուած էր «խաղաղութիւն Գալիլիայի համար»:

Օրերը ցոյց տուին, որ գործողութիւնը բոլորովին տարբեր բնոյթ կ'առնէ եւ բանակը կը յառաջանայ, թալանի տալով ճամբուն վրայ ինչ որ կը գտնէ: Անգամ մը եւս, ժողովուրդներն են որ «կը վճարեն»: Ծանր բախումներ տեղի ունեցած էին նաեւ Սուրիացիներուն հետ, մինչ Պեկին հրաւէր կը կարդար նախագահ Ասատի քինչէթէն, որ չխառնուի գործին եւ չարուի կռուելէ իսրայէլեան զօրքին դէմ: Կը յայտնուէր նաեւ թէ սուրիական վեց ՄԻԿ վար առնուած է եւ ռատար կայան մը, Պէյրութի մօտ, քարուքանդ եղած է:

Լիբանանեան մայրաքաղաքին մէջ, կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանր է: Թաղեր զրկուած են ելեկտրականութենէ, պայթականներ կը շարունակեն խուժել, Ֆրանսայի դեսպանատունը կը հրաւիրէ իր այն հպատակները, որոնք արեւմտեան Պէյրութ կը բնակին կամ Ֆրանսա վերադառնալ կամ արեւելեան Պէյրութ անցնիլ:

X Լիբանանեան կառավարութիւնը բացառիկ վեհաժողով մը խնդրած է արաբական լիկային: Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Միացեալ - Նահանգները իրենց վեթօն դրած են սպանական բանաձեւի մը, որ կ'առաջարկէր անմիջական պարպումը Իսրայէլացիներու կողմէ, գրաւուած հողամասին: Ընդհանուր ձեւով, Արեւմուտքն դատ, ուրիշներու ալ բողոքները շատ մեծ համեմատութիւններ չեն առած եւ այն տպաւորութիւնը կայ որ ամէն մարդ, մէջն ըլլալով Մոսկուա եւ մանաւանդ Արաբները «սէիր» կ'ը - նեն...:

X Տիւրզի պետը՝ Վալիտ Ճումպլաթ պաշարուած է Մուխթարայի մէջ:

X Պէյրութի մէջ, այն մտավախութիւնը կայ անշուշտ, որ Իսրայէլացիք պիտի մտնեն եւ հարց կը տրուի թէ ուրկէ՞ պիտի գան, ծովէ՞ն, լեռներէ՞ն:

X Սայտայի շուրջ կռիւները չեն դադրած, կ'ըսուի թէ շատ կատաղի են ինչ որ կը նշանակէր թէ Զորեքշաբթի առտու քաղաքը դեռ չէր ինկած: Տամուր ալ պաշարուած է: Սուր, որ ինկած է 10 հազար հոգի կայ առանց ապաստանի: Լիպերասիոն կը հաստատէր Զորեքշաբթի առտու թէ սուրիական ուժերը, տեղ - տեղ կը մերժեն իսկ դէմ դնել, ինչպէս Ճեզզին, ուրկէ հեռացած են, ամբակո - ծութիւն կրելէ ետք:

Իսրայէլացիք հասած են նաեւ Դամասկոս տանող ռազմագիտական ճամբան եւ Պէյրութի տիրապետող բլուրներուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 28 - ՅՈՒՆԻՍ 3)

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Պատմական Հայաստանի մեծ հատուածի մը հռչակաւոր կառոյցներու եւ արուեստի մասին ամբողջական պատկերացում մը կուտայ Երեւան լոյս տեսած «Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետութեան հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները» գիրքը, ուր ներկայացուած են նախկին Գողթն, Երնջան, Նախիջեւան, Ջահուկ գաւառներու (ներկայիս Ազրբէջան) քիչ ուսումնասիրուած կառոյցները՝ եկեղեցիներ, վանքեր, բերդեր, կամուրջներ: Հատորին մէջ կը խօսուի նաեւ գրչատուններու եւ դպրոցներու մասին, որոնք մեծ դեր խաղացած են միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Գիրքը երիտասարդ պատմաբան ու հնախոյզ Արգամ Այվազեանի տարիներու աշխատանքի արդիւնքն է: Ան հետազօտած, չափագրած եւ նկարած է աշխատութեան մէջ նկարագրուած բոլոր շինութիւնները, արտագրած եւ վերծանած է վիմագիր արձանագրութիւնները, վերարտադրելով հնութիւններու այսօրուան պատկերը: Մասնագէտներու վկայութեամբ աշխատութեան արժէքը փաստական հարուստ նիւթը գիտական շըրջանառութեան մէջ դնելը չէ միայն: Յուշարձաններու բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը թոյլ կուտայ բացայայտելու հայկ. ճարտարապետութեան նախիջեւանեան դպրոցի յատուկ կողմերը եւ զայն դիտել որպէս ազգային ճարտարապետութեան կարեւոր եւ հետաքրքրական հանգրուան: Շատ մը եկեղեցիներու ներսի պատերուն վրայ պահպանուած են Յովնաթանեան նկարիչներու հռչակաւոր տոհմի ներկայացուցիչներու գործերը, որոնք վերջին հարիւրամեակներու հայկական որմնանկարչութեան ամէնէն ուշագրաւ գործերէն են: Արգամ Այվազեանի այս նոր գիրքը, որ լոյս տեսած է ռուսերէն, չորս տարի առաջ հայերէն հրատարակուած առաջին գիրքի սոսկ թարգմանութիւնը չէ: Ներկայ աշխատութիւնը իր ընդգրկած յուշարձաններու թիւով դրեթէ կրկնապատիկն է նախորդին: Գիրքը լոյս ընծայած է Յուշարձաններու պահպանութեան Հայկական Ընկերութիւնը: Ներկայիս տպագրութեան կը պատրաստուին Հայաստանէն դուրս գտնուող ազգային կառոյցներու՝ Մոլտաւիոյ, Խրիմի, Արեւմտեան Ուկրանիոյ հայկական յուշարձաններու մասին ուսումնասիրութիւններ:

X

ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՄԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Աշխարհի պարարուեստի հայ գործիչների կենսագրական բառարան»ը, ուր տեղ գտած են համառօտ ակնարկներ բեմապարի 150 վարպետներու մասին, որոնք վերջին հարիւրամեակին ապրած ու գործած են Եւրոպա, Ասիա եւ Ամերիկա: Հեղինակն է երաժիշտ Ծովակ Համբարձումեան: Առանձին գլուխ մը նուիրուած է պարարուեստի խորհրդահայ դէմքերուն՝ Իլիա Արբատովի (Եագուբեան), Նինա Մերիմանովայի, Գալինա Սերոբեանի (Ցարուբ) եւ այլն: Ծովակ Համբարձումեան Ալ. Սպենդիարեան տուն - թանգարանի տնօրէնն է:

X

ԱՐՄԱՆ ՄԱՆԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ՝ «ԽՄԲԱՎԱՐԻ ՍԽԱԼԸ»

Բեմադիր Արման Մանարեան, որ քսան տարի առաջ շարժանկարի ասպարէզը մըտած է երաժշտական ժապաւէններով, դարձեալ ձեռնարկած է այդ սեռին: «Խմբավարի սխալը» կոչուող իր նոր շարժանկարը կը խօսի երաժշտական մեծ խումբի մը ղեկավարին ուրախ ու տխուր արկածներու, երգիչներու եւ հանդիսականներու, բարեկամներու եւ թշնամիներու հետ անոր փոխ - յարաբերութիւններուն մասին: Արման Մանարեան, որ «Հայֆիլմ» արուեստանոցի ծանօթ վարպետներէն է, արհեստավարժ ջութակահար է (աւարտած է Երաժշտանոցը): Ան ժողովրդականութիւն վայելած է առաջին իսկ շարժանկարով, որ կը կոչուի «Տժվժիկ»:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ ԲԵԿԱՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՅԵՏԱԴԱՅԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, 1981 Դեկտ. 20-ին, Մարտիրոս Ժամկոչեան 15 տարուան արգելափակման կը դատապարտուէր այն ամբաստանութեամբ թէ սպաննած է Ժընեւի թրքական հիւպատոսարանի մէկ պաշտօնեան՝ Մեհմէթ Եէրկիւզ: Բեկանման դիմած ըլլալով, Երկուշաբթի, Յունիս 7-ին է, որ Ժընեւի Բեկանիչ Ատեանին առջեւ, Ժամկոչեանի փաստաբանը մէթր Պընուա կը ներկայացնէր իր պատճառաբանութիւնները բեկանել տալու համար վճիռը:

Մէթր Պընուա նախ կը մերժէ իր յաճախորդը ոճրագործ մը նկատելու որոշումը եւ կը ծանրանայ ոճիրի եւ մարդասպանութեան (ասասինա եւ մէօրթր) տարբերութեան վրայ եւ կը շեշտէ որ կանխամտածումը, որ կայ իր պարագային, չի բաւեր: Ասասինա մը նկատուելու համար, պէտք է նաեւ հեղինակին նկարագիրը այլասերած կամ վտանգաւոր ըլլայ, մինչդեռ Մարտիրոս ցոյց տուած է, որ գործած է գաղափարի համար եւ ոչ դարշելի դրդապատճառով մը: Կայ նաեւ այն պարագան, որ Ժամկոչեան խուսափած է, աւելորդ տեղը անմեղ կեանքեր վտանգելէ և նախընտրած է ինքզինքը ձերբակալել տալ քան գործածել ձեռնառումը, զոր կը կրէր: Նման պատճառաբանութեան մը վրայ կռթնելով է, որ Ցիւրիխի մէկ դատարանը, 1972-ին, գտած է որ մահափորձի մը ընթացքին, երկու Պաղեստինցիներ, որոնք մարդ մը մեռցուցած էին մէօրթր մը գործած էին եւ ոչ՝ ասասինա մը (այս երկու բառերը, իբրաւագիտական ֆետնի վրայ, այսինքն այս պարագային կարեւոր տարբերութիւն մը ունին իմաստի տեսակէտով, ուրեմն կը նախընտրենք համապատասխա՞ն հայերէնը խուսափիլ): Վերջապէս, կ'առարկէ միշտ, մէթր Պընուա եթէ Մարտիրոս Ժամկոչեան, հարցաքննութեան ընթացքին քանիցս կրկնած է թէ՝ պատրաստ է վերսկսելու, պէտք է յիշել թէ երիտասարդ չափահաս մըն է եւ թէ մանաւանդ դատին առեն չէ կրկնած այս կէտը:

Իր փաստաբանին համար, կը գրէ Ցունիս 9-ի Ժուռնալ տը Ժընեւը, միայն մէօրթրիէ մըն է եւ ոչ՝ ասասէն մը, յետոյ իր ժողովուրդին կրած ջարդերուն վրէժը լուծելու համար գործած է, ուրեմն շատ պատուաբեր դրդապատճառի մը համար, խորապէս խարսխուած իր մէջ, իր ստացած ամբողջ դաստիարակութեամբ: Պէտք է նաեւ նկատի առնել այն ազդեցութիւնը զոր Ասալան կը գործէ իր վրայ, բան մը որ ոճրային Ատեանն ալ նկատեց բայց անկէ չքաղեց հարկ եղած հետեւանքները: Այս պատճառներով, կ'եզրակացնէ մէթր Պընուա, տրուած պատիժը պէտք է զգալապէս զեղչուի: Ընդհ. դատախազը կը պաշտպանէ տրուած վճիռը: Նախապէս կը ճշդէ, որ տեղի չի տար այն սպառնալիքներուն, քիչ թէ շատ քօղարկուած, զորս ստացած է դատավարութենէն ի վեր, իր խօսքերը անհաճոյ եղեր են, կ'աւելցնէ, Ասալա-յին եւ «կը մաղթուի» որ աւելի չափաւոր ըլլայ: Բայց, կ'ըսէ, Ռեմոն Ֆեօզս, տեղին էր երբ ոճրային Ատեանը ասասէն նկատեց զինքը: Այդ ըներով հիմնուած է այն երկար կանխամտածումին վրայ, որ կանխած է ոճիրը: Նկատի առած է նաեւ Մ. Ժամկոչեանի դիրքը դէպքերէն ետք, զղջումի բացակայութիւնը եւ ան այլասերած եւ վտանգաւոր ցոյց տուած է ինքզինքը, զգետնելով մարդ մը, զոր չէր ճանչնար, ընտրուած միայն անոր համար, որ թրքական հիւպատոսարանէն դուրս կ'ելլէր, առանց պաշտպանուած ըլլալու: Նոյն պատճառով, կարելի չէ ընդունիլ թէ պատուաբեր դրդապատճառի մը հնազանդած է, Մ. Եէրկիւզ, զոհը, երկրորդական պաշտօնեայ մըն էր, չէր մարմնաւորեր Թուրք Պետութիւնը եւ որեւէ ձեւով պատասխանատու չէր, իր ծնունդէն 27 տարի առաջ գործուած ջարդերուն: Ասալայի ազդեցութիւնն ալ վերլուծումի չի դիմանար, ըստ դատախազին, Ասալա կը չահագործէ բանակի տխուրը, եւ իբրեւ վկնուր չէ, որ Մարտիրոս Ժամկոչեան գործած է:

X

Ուրեմն դէմ առ դէմ այս պատճառաբանութիւնները ներկայացուած են Երկուշաբթի օր: Յետադային է, միայն, որ բեկանիչ ատեանը իր որոշումը պիտի տայ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Թալաթի Այրին իր յուշերը կը պատմէ...

«Միլլիյէթ»ի (Մայիս 30) մէջ Մուրատ Պարտաքճը հարցազրոյց մը հրատարակած է Թալաթի այրիին հետ, այսօր՝ 89 տարեկան եւ ուր ան կ'անդրադառնայ Թալաթի սպանութեան.—

«Ես ոսկիներու մէջ մեծցայ, ոսկի օրօրոցներու մէջ քնացայ, բայց ամբողջ աշխարհս սեւցաւ երբ ամուսինս զարկին, կը պատմէ ան, յիշելով Պերլինի այն առաւօտը, երբ Սողոմոն Թէհլիրեան զարկաւ պողոտային վրայ եւ սպաննեց Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի գլխաւոր վարիչը:

Թալաթի այրին կը պատմէ թէ իր փաշա ամուսինը շատ ճիգ վատնած էր որպէսզի Հայերը ընթացք չտան հայկական դէպքերու: Օր մը հայ մեծամեծները հաւաքեց Սէրգլ տ'Օրիանի մէջ եւ ըսաւ որ փափաքող ամէն Հայու անցագիր պիտի տրուի, եթէ Հայերը վերջ տան դէպքերու: Բայց Հայերը մտիկ չըրին:

Պերլինի այդ առաւօտուն, Թալաթ երթալ չէր ուզեր, հակառակ որ շատ կը սիրէր ամէն առտու ելլել քալել: Իր մէջ նեղութիւն մը կար: Հակառակ ատոր մեկնեցաւ: Քիչ վերջ դուռը զարնուեցաւ ու դիմացս դտայ Տոքթ. Նազըմն ու Սելանիկի նախկին երեսփոխան Մազլըեան էֆէնտին: Հասկցայ որ մտավախութիւնս իրականացած էր: Դիազննարան վացինք ու տեսանք մարմինը:

Թալաթին այրին կը պատմէ նաեւ որ հայկական քարոզչութեան շնորհիւ Պէրլինի մէջ դատուեցաւ ո՛չ թէ մարդասպանը, այլ Թուրքիոյ Պետութիւնը: Հակառակ որ դատաւորը ապահովութիւն տուած էր որ ոճրագործը կը պատժուի անպայման, անոր դիակը միայն կ'ելլէ դատարանէն, ճիշդ հակառակը պատահեցաւ:

Թալաթին այրին կը յիշէ նաեւ Թալաթին մէկ խօսքը. «Անկարելի է որ ես մեռնիմ անկողնիս մէջ: Անգլիացիները կամ Հայերը անպայման կը սպաննեն զիս, ասիկա այժմէն լաւ գիտցէք»:

ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՅՍՕՐ

Հալէպէն Գամըշլի ճամբուն վրայ, չորս հոգինոց մեր խումբը, որ գտնուած արձակուրդին Սուրիոյ կարգ մը շրջանները այցելելու ելած էր, կանգ առաւ Տէր-Զօրի մէջ: Տէր Զօր, ահաւոր յիշատակներ արթնցնող անուն մը՝ որուն կապուած են ջարդերը, իրենց ամէնէն քստմնելի եւ զարհուրելի արհաւիրքով: Տէր-Զօր այն քաղաքն է ուր երկար եւ սպառիչ մաքառումէ ետք հասած անպաշտպան հայ կիներն ու աղջիկները, ծերունիներն ու երախաները, կ'ենթարկուէին անմարդկային ու անտանելի չարչարանքի, խոշտանգումի, ուր աղջիկներն ու կիները կը բռնաբարուէին, կը խոշտանգուէին, քաշքշուելով, բռնի կերպով հարճեր կը տարուէին: Տէր Զօրի եզերքէն հոսող լայն ու արագավազ Եփրատին մէջ նետուելով հազարաւոր հայ կիներ անձնասպան կ'ըլլային, կամ Թուրք վայրենացած զինուորներն ու խուժանը զիրենք հոն կը նետէին:

Տէր Զօր կը ծառայէր իբրեւ կեդրոնացման ճամբար. հոն կ'ուղղուէին հայ տարագիրներու կարաւաններուն մնացորդները, ուր ամէնէն աներեւակայելի ձեւերով կը «գործածուէին» ու կը սպաննուէին հայ դեռատի աղջիկներ: Ու Տէր-Զօրէն արդէն կմախացած ու միայն խըլեակ մնացած Հայերու խումբերը կը քշուէին դէպի սուրիական անապատը, դէպի ստոյգ կորուստ եւ մահ:

Հայ մարդուն համար չկայ աւելի ողբերգական քաղաք քան Տէր Զօր:

Ի՞նչպէս կարելի էր Տէր Զօրէն անցնիլ առանց նուազագոյն յարգանքի տուրքը տալու մեր անթաղ նահատակներուն: Ցարմարագոյն ձեւը պիտի ըլլար այցելել նահատակներուն ի յիշատակ բարձրացուած յուշարձանը, սակայն ցարդ նըման յուշակոթող գոյութիւն չունի Տէր Զօրի մէջ: Հետեւաբար այցելեցինք եկեղեցին: Հայ խանութպանի մը ցուցմունքներուն հետեւելով գտանք եկեղեցին: Ողբերգութիւն մըն ալ եկեղեցին: Մեզի ըսուած էր որ եթէ եկեղեցւոյ արտաքին դուռը ամուր հրէինք՝ կը բացուէր. այդպէս ալ ըրինք: Սակայն այդ միջոցին դիմելու կարիք չկար. դուրսի ցանկապատը կիսով քանդուած էր եւ անկիւն մը պատը այնքան ցած էր որ պարզ ոստումով մը կարելի էր անցնիլ եկեղեցւոյ շրջափակը: Ինչպէս խանութպանը մեզի ըսած էր, եկեղեցւոյ դուռը կղպանք չունէր. ոեւէ մէկը կրնար ներս մտնել: Ու ներս մտանք: Ամէն ինչ փոշիներու մէջ թաղուած էր, բոլորովին լքեալ վիճակի մէջ: Պատերը, առաստաղը սկսած են ճաթռտիլ. հինցած պատուհաններու բացուածքներէն անապատի փոշին անարգել ներս կը թափանցէ: Գըլխաւոր խորանին վրայ եւ մօտը կային եկեղեցական սպասներ, որոնցմէ հաւանաբար մէկ քանին արժէքաւոր իրեր են: Պատերուն վրայ կախուած էին քանի մը նկարներ, իսկ առաստաղին՝ ջահեր: Ամէնէն յատկանշական ու խորհրդաւորը եկեղեցւոյ ձախակողմեան պատին գտնուող փոքրիկ խորանն էր, սեւ վարագոյրով, ուր կար հետեւեալ արձանագրութիւնը.-

«Աստ հանգչին ոսկերք Ապրիլեան նահատակներուն մերոց, որք անկան վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց, 1915:

Կանգնեալ Տէր-Զօր 6-9-1959
Շինեալ Հալէպ 1-8-1959

ու պահ մը մտածել որ ի յիշատակ հարիւր հազարաւոր մեր արիւնակից նահատակներուն կանգնեցուած է միայն այս փոքրիկ խորանը, այս կիսաւեր եկեղեցւոյ մէջ...: Խորանին մօտը, սեղանին վրայ գտանք փոշիներու մէջ կորսուած երկու Աւետարան, մէկը տպուած Երուսաղէմ, 1865-ին, իսկ միւսը՝ հայատառ Թրքերէնով, Կ. Պոլիս, 1867-ին: (Կրնան թուականները չըջուած կարգով ըլլալ):

Եկեղեցւոյ շրջափակը եւս կը ներկայացնէր նոյն տխուր պատկերը լքուածութեան, ամայութեան: Կը տարուիս մտածելու որ եկեղեցին շատ հին է եւ թերեւս հնութիւնն է պատճառը առոր կիսաքանդ վիճակին: Եկեղեցւոյ մուտքի դրան վրայ, խոշոր եւ յստակ տառերով կ'երեւար շինութեան վերաբերող հետեւեալ արձանագրութիւնը.-

«Ողորմութեամբ Աստուծոյ կառուցաւ տաճարս յանուն Ս. Հռիփսիմէի արդեամբ եւ ջանիւք բարեսէր ազգայնոցն Տէր Զօրի եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ առն բարեպաշտի Բարսեղ Պալըգճեան Կեսարացւոյ ի հանգիստ մօրն իւրոյ Հռիփսիմէի, ի հայրապետութեան Տ. Սահակայ Բ.ի Տանն Կիլիկիոյ եւ յառաջնորդութեան Բերիոյ Տ. Արտաւազդայ Ս. Եպիսկոպոսի:

Ցամի Տեառն 1931

Ուրեմն եկեղեցին միայն 50 տարուան հնութիւն ունէր, բայց արդէն իսկ կիսաւեր դարձեր է: Ի՞նչպէս, ե՞րբ: Կը յիշեմ 1959-ին ընկերոջ մը եւ իր մօր հետ առաջին անգամ Տէր Զօր գացի. հոն փնտռեցինք ու գտանք ընկերոջս մօր բընակած այն տունը ուր ան, հազիւ 4-5 տարու աղջնակ մը, ապրած էր քանի մը տարի Ջարդի ընթացքին առեւանգուելէ վերջ, ու յետոյ մէկ հնչիւն ոսկիի գընուած ու փրկուած: Այն ատեն Տէր Զօր ունէր փոքրիկ բայց կենդանի ու չէն գաղութ մը, որ կը պահէր նաեւ իր սեփական նախակրթարանը. եկեղեցիէն աւելի մեր ուշադրութիւնը գրաւեց դպրոցը իր վառվռուն աշակերտներով: Այն ատեն այցելեցինք նաեւ խոպան դաշտ մը, զոր տեղացիները Հայերու գերեզմանոցը կը նկատէին, ուր սակայն չկար ոչ իսկ մէկ գերեզման կամ շիրիմ, որ այդ անմշակ դաշտը իր շրջապատէն զանազանէր:

Տէր Զօրի երբեմնի / այդ փոքր գաղութը տարիներու ընթացքին համրանք կորսնցուցեր է ու այսօր, մեզի ըսուեցաւ, հազիւ 8-10 հայ ընտանիք կ'ապրին հոն: Տէր Զօրի փոքրաթիւ գաղութը անցեալին կատարած է իր ազգային պարտականութիւնը, նոյնիսկ աւելիով, կանգնեցնելով Ս. Հռիփսիմէի եկեղեցին, իր պարզ բայց խորհրդանշական Ապրիլեան Նահատակներու խորանով: Ցաւալի է որ հոն ապրող քանի մը տասնեակ Հայերը անկարող են նոյնիսկ եղածը անվթար պահելու: Պէտք է Սուրիահայութիւնը, ընդհանրապէս, եւ Հալէպի ու Գամըշլիի գաղութները, մասնաւորապէս, օգնութեան ձեռք երկարեն ու տէր կանգնին Տէր Զօրի այդ մենաւոր ու լքեալ եկեղեցիին: Տէր Զօրը մաս կազմելով Բերիոյ թեմին, ինչպէս յիշուած է շինութեան արձանագրութեան մէջ, Հալէպի Իշխանութեանց պարտականութիւնն է անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել առաջին առիթով ցանկապատը ապա եկեղեցին նորոգելու: Այս անտէր վիճակը անընդունելի եւ աններելի է: Եկեղեցւոյ սպասները, գիրքերը, առարկաները ենթակայ են գողութեան: Աւելին, կրնայ քաղաքապետութիւնը ստիպուիլ միջամտել, շէնքը նկատելով վտանգաւոր շինութիւն: Նկատեցինք որ եկեղեցւոյ թաղին մէջ, շինուած են բազմայարկ նոր շէնքեր: Շատ ալ կարեւոր չէ թէ որքան ատենէ ի վեր կը շարունակուի այս կացութիւնը: Հիմնական եւ անյետաձգելի է, սակայն, անմիջապէս գործի լծուիլ ու փրկել եկեղեցին: Գամըշլիի մէջ ուրախութեամբ իմացանք որ կարելի եղած է հիմնովին վերաշինել անցեալ տարի ելեկտրական խանգարումի հետեւանքով այրած փայտաշէն եկեղեցին, եւ այդ՝ միայն քանի մը ամսուան ընթացքին, առանց պետական բարդութեանց: Արդեօք Գամըշլիի մեր հայրենակիցները պիտի չուզէի՞ն օգնութեան հասնիլ իրենց անմիջական դրացի շատ փոքր գաղութին:

Թերեւս ժամանակն է որ Տէր Զօրի մէջ կանգնեցուի պատշաճ Ապրիլեան Նահատակաց Յուշարձան մը, որուն իրենց նիւթական օգնութիւնը բերեն սփիւռքի բոլոր գաղութները: Ինչպէս նշուեցաւ, որեւէ քաղաքէ աւելի Տէր Զօրն է որ ամէնէն աւելի կը խորհրդանշէ ցեղասպանութիւնը իր արհաւիրքով ու ահաւորութեամբ: Եւ իբրեւ այդպիսին, ան կը պատկանի ամբողջ հայութեան եւ ոչ միայն հոն ապրող քանի մը ընտանիքներուն:

Ամենայնդէպս, պէտք է վերջ տալ Տէր Զօրի եկեղեցւոյ լքեալ, անտէր ու կիսաւեր վիճակին:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ

«Ազդակ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՇԷՆՔԸ ԵՒ ԶԱՅՆ ԿԱՌՈՒՑԱՆՈՂՆԵՐԸ

Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանը կառուցուած է երեւանցի ճարտարապետներու նախագիծով: Այն ճարտարապետներու՝ որոնք կ'աշխատին Ջիմ Թորոսեանի ղեկավարութեամբ: Երեք ցուցասրահներ ունեցող հակաթաձեւ կառոյցը մօտ ատենէն կարելիութիւն կ'ընծայէ այցելուներուն լայնօրէն ներկայացնելու խորհրդահայ կերպարուեստի զարգացումը՝ վրձինի ու հատիչի մեծագոյն վարպետներու գործերէն մինչեւ երիտասարդ սերունդի աշխատանքները: Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիր Ջիմ Թորոսեան կը գլխաւորէ «Երեւանախագիծ» հիմնարկի արուեստանոցներէն մէկը, ուր իր շուրջ հաւաքուած է երիտասարդ խոստմնալից ճարտարապետներու ամբողջ համաստեղութիւն մը: Թորոսեանի կը պատկանին մեծ ու փոքր ճարտարապետութեան սեւի կարգ մը ինքնատիպ աշխատանքներ, ինչպէս՝ գիտա-հետազօտական հիմնարկներու շէնքեր, բնակելի տուներ, բազմաթիւ յուշարձաններ եւայլն:

×

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՄԷՋ

Աբովեանի Մշակոյթի Պալատին մէջ տեղի ունեցած է Սայաթ-Նովայի նուիրուած հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են արուեստագէտներ, գրագէտներ, Թիֆլիսէն հիւրեր եւ Սայաթ-Նովայի երկրպագուներ: Բացումը կատարած է տեղւոյն քաղաքապետը՝ Լ. Աւետիսեան: Սայաթ Նովայի մասին խօսած է Շաւիղ Գրիգորեան: Մուշեղ Նարեան «Սայաթ Նովան եւ Արեւելքը» նիւթին շուրջ դեկուցում մը կարդալով Սայաթ Նովան դասած է Արեւելքի մեծ դէմքերէն Հաֆէզի, Խայեամի եւ այլոց շարքին: Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական բաժնի նախագահ Բենիկ Սէյրանեան ներկայացուցած է Սայաթ Նովան իբրեւ Անդրկովկասի ժողովուրդներու եղբայրութեան երգիչ: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են Օֆելիա Համբարձումեան, Ռուբէն Մաթեւոսեան, Թիֆլիսի հայկական ժողովրդական նուագարաններու համոյթը՝ իր անուանի դուդուկահարներով ու երգիչներով, Հայֆիլհարմոնիայի դուսանական խումբը, Աբովեան քաղաքի ժողովրդական նուագարաններու նոր կազմուած համոյթը, որոնք մեկնաբանած են Սայաթ Նովայի գործերը: Այս առթիւ, Մշակոյթի Պալատի սրահին մէջ բացուած է նաեւ Սայաթ Նովայի գործերու զանազան տարիներու բազմաթիւ հրատարակութիւններու ցուցահանդէսը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

OSSO ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

5

Վերցնելով թոկը, նա դուրս եկաւ ոլնից եւ սկսեց քայլել գիւղամիջով՝ Գերմանացիների նահանջի ուղղութեամբ: Ճանապարհին նրան հանդիպող բոլոր կանայք ու տղամարդիկ իրենց զայրոյթն էին յայտնում այն բանի առթիւ, որ Գերմանացի զինուորը վերջին րոպէին էլի մի չար գործ էր կատարել: Ամբողջ գիւղը գիտէր արդէն, որ «Քաջ»ը յափշտակուել է, եւ ոչ ոք այլեւս նրա ձայնը չէր լսի:

Իլիա Վասիլեւիչը լսում էր իր համագիւղացիներին եւ լուռ շարունակում ճանապարհը երբ նա դուրս եկաւ գիւղից եւ ընկաւ հարթավայրը քիչ հեռւում նկատեց նահանջող Գերմանացիների շարանը, իսկ աւելի հեռւում երեւաց անտառը, որի միջով էլ հէնց անցնում էր ճանապարհը, Իլիա Վասիլեւիչը դուրս եկաւ խճուղուց մտաւ հարթավայրով անցնող արահետը եւ է՛լ աւելի արագացրեց քայլերը:

Նա քայլում էր դաշտավայրով, եւ նրան թւում էր, որ հողը, ռուսական հողն այժմ ազատ է շնչում, որ նա իրեն երջանիկ է զգում: Չէ որ Գերմանացին փախչում է, եւ նրա ոտքն է՛լ երբե՛ք չի կոխոտի իր սիրտը:

Նա քայլում էր եւ մերթ ընդ մերթ նայում խճուղիով դէպի արեւմուտք նահանջող Գերմանացիներին: Նա արդէն իր յետեւում էր թողել շատերին:

Իլիա Վասիլեւիչը նորից արագացրեց քայլերը: Ահա նա առաջ անցաւ գիւղից նահանջող բոլոր Գերմանացիներից: Ահա եւ անտառի առաջին ծառերը:

Մտնելով անտառ, Իլիա Վասիլեւիչը խճուղուց քիչ հեռու թփուտներ նկատեց: Մօտենալով թփուտներից մէկին, նա թաքնուեց այնտեղ եւ սկսեց անհամբեր սպասել Գերմանացիների մօտենալուն:

Վերջապէս ոտնաձայներ լսուեցին: Երեւացին նահանջող առաջին Գերմանացիները:

Իլիա Վասիլեւիչն իր թաքստոցից տեսաւ, որ գերմանական զինուորները գիւղից իրենց հետ տանում են այն ամէնը, ինչ տեսել էին: Տանում, թալանում էին գիւղը:

Իլիա Վասիլեւիչը սրեց հայեացքը կարծես թէ նահանջողների մէջ երեւաց եւ Օտտօ Վէյմանը: Այո, այդ նա էր: Իլիա Վասիլեւիչի դէմքը փայլեց. գերմանական զինուորի թեւի տակ նա տեսաւ դեռ կենդանի «Քաջ»ին, որ գլուխն այս ու այն կողմն էր շարժում ու կարծես ազատուելու, իր հարազատ միջավայրը վերադառնալու փորձ կատարում:

Երբ Գերմանացին բաւականին մօտեցել է իրեն, Իլիա Վասիլեւիչը իր թաքստոցից աքաղաղի պէս մի անգամ կանչեց: Գերմանական զինուոր Օտտօ Վէյմանը շշմած կանգ առաւ եւ դուրս գալով խըճուղուց, դիտեց շուրջը:

Իլիա Վասիլեւիչը հասկացաւ, որ իր մտադրութիւնը կարող էր ցանկացած արդիւնքը տալ, ուստի եւ գերմանական զինուորի ականջին երկրորդ անգամ հասաւ այդ «աքաղաղի» կանչը:

Օտտօ Վէյմանը ժպտաց: Թեւի տակ աւելի յարմար տեղաւորելով գիւղից փախցրած աքաղաղը, նա շարժուեց դէպի թփուտները՝ երկրորդը բռնելու նպատակով:

Հէնց որ թփուտներին մօտեցած Օտտօ Վէյմանը թեքեց գլուխը եւ առաջ եւ առաջ պարզեց ձեռքերը՝ նոր որսը բռնելու նպատակով, Իլիա Վասիլեւիչը անմիջապէս բռնեց նրա գլխից եւ թաշկինակը արագ մտցրեց նրա բերանը, ապա հետը վերցրած թոկով ամուր կապեց Գերմանացու ոտքերն ու ձեռքերը:

Գետին փռուած Օտտօ Վէյմանը տեսաւ թփուտների միջից իր վրայ յառած Իլիա Վասիլեւիչի ծանօթ հայեացքը, փորձեց ճչալ օգնութեան կանչել, սակայն ձայնը խեղդուեց կոկորդի մէջ եւ նա լուռ, անօգնական երկարեց ոտքերը, մտածելով միայն, թէ ինչ է լինելու իր վերջը:

Իլիա Վասիլեւիչը գերմանացու թեւի տակից հանեց «Քաջ»ին, որին կապկպուած զինուորը դեռ շարունակում էր ամուր պահել:

Երեկոն արդէն սկսել էր իր խաւարը փռել շրջապատի վրայ և խճուղիով անցնող Գերմանացիներից ոչ մէկ էլ չնկատեց ու չէր էլ հետաքրքրւում, թէ ինչ կատարուեց անտառում: Նրանք բոլորն էլ միայն մի բանի մասին էին մտածում, որքան հնարաւոր է շուտ հեռանալ այստեղից, փրկել իրենց կեանքը:

(Շար. 6)

ՄՈՒՆՏԻԱԼ 82

Յունիս 13-ին, Սպանիոյ մէջ կը սկսի ոտնագնդակի Աշխարհի Բաժակի 12-րդ աւարտական մրցաշարքը, որ կը տեւէ մինչեւ Յուլիս 11: Աշխարհի Բաժակի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով 24 ազգային խումբեր կը մասնակցին աւարտական մրցաշարքին: Նախորդներուն կը մասնակցէին 16 խումբեր: Այս թիւին յաւելումի նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Ոտնագնդակի Միջազգային Դաշնակցութեան նախագահ Ժօ Հավէլանժի, որ այս ձեւով կ'ուզէր առիթ տալ բազմաթիւ երկիրներու մասնակցելու չորս տարին անգամ մը կրկնուող այս մարզատօնին: Գլխաւորաբար կասկածներ յայտնուեցան, որ Ժօ Հավէլանժ նպաստաւորելով ոտնագնդակի տկար երկիրները կ'ուզէ սիրաշահիլ զանոնք: Ուրիշներ մտահոգութիւն յայտնեցին, որ 16-էն 24-ի բարձրացումէն կրնայ տուժել մրցումներուն որակը եւ անոր հետեւանքով ամբողջ մրցաշարքը կրնայ ձախողիլ: Այս մասին հիմնական կարծիք մը կազմելու համար պէտք է սպասել:

Մինչ այդ, այսօր ոտնագնդակի սիրահարները ցնծութեան մէջ են: Ամբողջ աշխարհ անհամբերութեամբ կը սպասէ աւարտական մրցաշարքի բացումին՝ ականատես ըլլալու համար 24 խումբերուն պայքարին, տիրանալու համար այնքան ցանկացուած ոսկեայ արձանին:

×

Ի՞նչպէս ընտրուեցան 24 խումբերը:

22 ամիս, 306 մրցումներ եւ 797 կոլ: Ինչ որ պէտք էր՝ ընտրելու համար 22 թախտաւոր խումբերը, 107 ազգային խումբերէն, որոնք թեկնածու էին մասնակցելու աւարտական մրցաշարքին:

107 երկիրները բաժնուած էին 5 խմբակցութիւններու, ըստ ցամաքամասերու: Եւրոպան կը մասնակցէր 34 երկիրներով (անոնց մէջ էին Սպանիա՝ կազմակերպող երկիր, եւ Իսրայէլ, որուն մասնակցութիւնը մերժուեցաւ Ասիա - Ովկիանիա խմբակցութեան կողմէ), Ափրիկէ՝ 28, Ասիա - Ովկիանիա 21, Գոնկագաֆ 15, Հարաւային Ամերիկա 9 (որոնց մէջ տիտղոսակիր Արժանթինը):

Զտումի մրցումները սկսան 1980 Մարտ 26-ին եւ վերջ գտան 1982 Յունուար 11-ին:

Որո՞նք հասան աւարտականին:

Եւրոպայէն 14 խումբեր՝ Սպանիա (իբրեւ կազմակերպող երկիր՝ ի պաշտօնէ), Անգլիա, Աւստրիա, Պելժիա, Սկովտիա, Ֆրանսա, Հունգարիա, Հիւսիսային Իրլանտա, Իտալիա, Լեհաստան, Արեւմտեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Խորհ. Միութիւն, Եուկոսլաւիա. Հարաւային Ամերիկայէն 4 խումբեր՝ Արժանթին (իբրեւ տիտղոսակիր՝ ի պաշտօնէ), Պրազիլիա, Չիլի, Փերու. Ափրիկէէն 2 խումբ՝ Ալժերիա եւ Քամերուն. Ասիա - Ովկիանիայէն 2 խումբեր՝ Քուէյթ եւ Նոր - Զելանտա. Գոնկագաֆէն 2 խումբեր՝ Հոնտուրաս եւ Սալվատոր:

Այս մրցաշարքին բացակայ կարեւոր երկիրներն են Ուրուկուէյը՝ ախոյեան 1930-ին եւ 1950-ին, Հոլանտան՝ աւարտականի հասած 1974-ին եւ 1978-ին, Շուէտը՝ 1958-ին աւարտականի հասած, Փորթուկալը՝ 1966-ին երրորդ հանդիսացած:

Աւարտական մրցաշարքին առաջին անգամ կը մասնակցին Ալժերիա, Քամերուն, Քուէյթ, Նոր - Զելանտա եւ Հոնտուրաս:

Զտումի մրցումներէն ետք, Յունուար 16-ին, ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Մատրիտի վրայ, ուր տեղի կ'ունենային 12-րդ Մունտիալի 6 խմբակներու կազմութիւնը, առաջին շրջանի մրցումներու վիճակահանութիւնը եւ ժամանակացոյցի նշանակումը:

Նախ կ'որոշուէին վեց խումբեր, իւրաքանչիւր խմբակի իբրեւ պարագլուխ: Վիճակահանութիւնը կուտար հետեւեալ արդիւնքը.-

Ա. ԽՄԲԱԿ

Իտալիա, Լեհաստան, Փերու, Քամերուն:

Բ. ԽՄԲԱԿ

Արեւմտեան Գերմանիա, Ալժերիա, Չիլի, Աւստրիա:

Գ. ԽՄԲԱԿ

Արժանթին, Պելժիա, Հունգարիա, Սալվատոր:

Դ. ԽՄԲԱԿ

Անգլիա, Ֆրանսա, Չեխոսլովաքիա, Քուէյթ:

Ե. ԽՄԲԱԿ

Սպանիա, Հոնտուրաս, Եուկոսլաւիա, Հիւսիսային Իրլանտա:

Զ. ԽՄԲԱԿ

Պրազիլիա, Խորհ. Միութիւն, Սկովտիա եւ Նոր - Զելանտա:

Ի դէպ, Խորհ. Միութեան խումբին մաս կը կազմէ «Արարատ»ի մարզիկներէն Խորէն Յովհաննիսեան:

Աշխարհի Բաժակը, որ կը կշռէ 5 քիլօ եւ 750 կրամ, կ'արժէ աւելի քան երկու միլիոն ֆրանք: Ներկայիս կը գտնուի Սպանիոյ պետական դրամատունը, խիստ հսկողութեան տակ: Հոն կը մնայ մինչեւ Յուլիս 11, մրցաշարքի աւարտական մրցումին օրը, երբ Խուան Գարլոս թագաւորը զայն պիտի յանձնէ ախոյեան խումբի խմբապետին:

Ուրեմն, Յունիս 13-ին Պարչելոնայի մէջ է, որ կը սկսի մրցաշարքը, որուն աւարտականը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 11-ին Մատրիտ: Մէկ ամսուան ընթացքին 24 ազգային խումբերը կ'ունենան 54 մրցումներ, երկրի 14 քաղաքներու 17 մարզադաշտերուն վրայ: Այս առթիւ Սպանիա կը սպասէ տասը միլիոն զբօսաշրջիկներ եւ ոտնագնդակի սիրահարներ: Որպէսզի ամէն ինչ լաւ ընթանայ եւ մրցաշարքը յաջողութեամբ պսակուի՝ զանազան երեսներով: Սպանիա ձեռք առած է ապահովութեան եւ օգնութեան բացառիկ միջոցներ: Մօտ 30 հազար ոստիկաններ, ապահովութեան ուժեր, ներքին խաղաղութեան պահապաններ պիտի հսկեն ու պաշտպանեն մարզադաշտերը, նաւահանգիստները, կայարանները, սահմանը, օդակայանները եւայլն: Ասոր կողքին կայ նաեւ քաղաքային պաշտպանութեան ծրագիր մը, մկրտուած Նարենջ 82, որ կ'ընդգրկէ 4 գլխաւոր սպասարկութիւններ՝ առողջապահական եւ անմիջական օգնութեան, զորս ստանձնած է Կարմիր Խաչը, կարգապահական, հրշէջային եւ տեղեկատուութեան:

Ապահովութեան այս բացառիկ միջոցներուն դիմած է Սպանիա առաջքը առնելու համար Միւնխէնի ողբերգութեան (1972 Սեպտեմբեր): Ծայրայեղ զանազան խմբակցութիւններ իրենց յուշատետրին մէջ դուցէ շատոնց արձանագրած են Մունտիալի խաղերուն թուականները, տարբեր միջոցներով լսելի դարձնելու համար իրենց պահանջները եւ հարցերը: Ծանօթ է, որ անցեալ տարի՝ Յուլիսին, զինուորական Էթա-ի ղեկավարներէն մին՝ իտալական «Լա Ռեփուպլիքա» թերթին կատարած յայտարարութեամբ մը դիտել կուտար, թէ «Զինուորական ԷԹԱ-ն պիտի չփախցնէ Մունտիալի յարմար առիթը»: Իսկ անցեալ Ապրիլին, Մատրիտի հեռաձայնի գլխաւոր կեդրոնը, որ քսան հազար հոգիի կը սպասարկէ, օդը կ'նէյէր, զինուորական ԷԹԱ-ի ահաբեկչական արարքէ մը: Պասք անջատողական շարժումը կը յայտնէր թէ այլեւս կէս - ծանրութեամբ զէնքեր պիտի գործածէր եւ վերջնագիր մըն ալ կուտար Սպանիոյ կառավարութեան, մէկ ամիս պայմանաժամով, ոստիկանական իր ուժերը քաշելու համար պասք գաւառէն: Պայմանաժամի աւարտին, պասք անջատողական շարժումի բանբերներ Մայիս 18-ին կը յայտարարէին, թէ «սպանական գրաւեալ ուժեր»ու դէմ յարձակում մը պիտի գործուի «յարմար պահու, կատարելագործուած ու բարդ զէնքերով՝ Հարաւային - Խօզքառի, ինչպէս նաեւ սպանական հողամասի քաղաքային կեդրոններու մէջ»: Անոնք կը ճշդէին նաեւ, որ իրենց թիրախը պիտի չըլլան Մունտիալին մասնակցողները, այլ իրենց գործողութիւնները պիտի կատարուին մրցաշարքի լուսանցքին վրայ: Մունտիալը մեզի համար քաղաքական - զինուորական նպատակակէտ մը չէ, կ'ըսէին ԷԹԱ-ի պատասխանատուները:

Ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, այս բոլորը մտահոգիչ կացութեան առջեւ կը դնեն Սպանիոյ կառավարութիւնը, որ ապահովութեան յիշեալ միջոցներու դիմելէ զատ վարձած է նաեւ աւելի քան 8000 պահակ եւ կոռիյ, պաշտպանելու համար պանդոկները, դրամատուները եւ նոյնիսկ ոտնագնդակի կարգ մը խումբեր:

Հ. Ա.

Ստորեւ կուտանք Ֆրանսայի ազգայինխումբի առաջին շրջանի խաղերուն ցանկը եւ ժամանակացոյցը:

Չորեքշաբթի՝
Յունիս 16, ժամը 17.15-ին
ԱՆԳԼԻԱ - ՖՐԱՆՍԱ, Պիլպաօ քաղաքին մէջ (խաղը կը պատկերասփռուի հեռատեսիլի Անթէն - 2 կայանէն):

Երկուշաբթի՝
Յունիս 21, ժամը 17.15-ին
ՖՐԱՆՍԱ - ՔՈՒԷՅԹ, Վալլատոլիտի մէջ (կը տրուի Թէ. Էֆ. 1 կայանէն):

Հինգշաբթի՝ Յունիս 24, ժամը 17.15-ին
ՖՐԱՆՍԱ - ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ, Վալլատոլիտի մէջ (կը պատկերասփռուի Անթէն - 2 կայանէն):

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Իսա՛դ, հէ՛, Իսադ, հասի՛ր, տես թէ ո՞ւր գնաց էդ տէրվիշը, - յուզուած ձայն տուաւ Հաճին:

Իսադ արտօրանքով դուրս ելաւ եւ սակայն մէկը չգտաւ: Տէրվիշը կարծես գետնին մէջ մտած էր եւ կամ երկինք ելած: Իսադ անցաւ սագերու դաշտը ու տեսաւ շատ հեռուն թաւալուող մշուշի մը պէս մէկը, Գարափունարի ճամբուն մէջ մըտած էր: Բա՛, էդ ի՞նչ շուտ հեռացեր էր այդ ծանր ձայնով, երազի մէջ դանդաղ քալողի երեւոյթով էն տէրվիշը: Քրնծ մեզ աղէկները հովերու թեւերով թռցուցեր էին կարծես: Շատ արագ վազող ձին անգամ էսքան կարճ ժամանակի մէջ չէր կրնար էդքան հեռու երթալ: Հաճին ինքն ալ նայեցաւ ու հաւատաց, որ հրաշք մը կար ու յիշեց Մեքքէի հովտէն անցնող հեռաւոր ու մինակ մարդը, որ Արաֆաթ լերան վրայ հըրաշքի հաւասար կախարդութիւններ ըրած էր:

×

Տէրվիշ պապան երբ հեռացաւ աչքէրէ, ծռեցաւ Գարափունարի ճամբէն ու շտկուեցաւ դէպի բլուրները ուր չկար ճամբայ. ուրկէ կը սկսէին ուղտափուշերն ու կաղչնները: Մոլէգները դէպի գետնի ծալքերը կ'աճապարէին վտանգի մը վախէն ու ահա կաքաւներու երամ մը, նոյնպէսով վտանգի աղմուկով, հովէն անցաւ: Այդ պահուն էր, որ տէրվիշ պապան դիմացի բլուրի անդիի կողմէն լսեց թռչունի մը սուր ճիչը:

Հա, հոն է, հոն: Կաքաւներու թռիչքէն հասկցած էր իր մօտենալը ու տէրվիշ պապան ինքն ալ իր կարգին պատասխանեց այդ կանչին թռչունի նոյն ճիչով:

Տէրվիշ պապայի կանչէն յետոյ միայն դիմացի բլուրի կողէն շարժեցաւ սեւ կէտ մը խոշոր կրիայի մը նմանող: Ան էր, ան: Թռչունի ձայները կրկնուեցան:

- Հա՛, ինչպէս կը տեսնեմ, Արսէն, դերդ յաջող կատարած ես, դէմքիդ վըրայ լաւ բան մը կայ: Իրաւ, էնքա՛ն լաւ տէրվիշ դարձեր ես, որ կրնաս Մուհամմէտի դերեզմանին պահապան ըլլալ: Սատանան անգամ պիտի չկրնար քեզ ճանչնալ:

- Էնքան լաւ, որ ես ինքս ալ զարմացայ: Զգացի, որ կարեւոր ուժ մը կ'առաջնորդէր ինծի: Կարճ կապեցի, որ ձախող բան մը չըլլայ յանկարծ:

- Կը յուսամ չկասկածեցաւ Զէյնապին ուր ըլլալը:

- Անշուշտ չգիտցաւ: Գուշակութեան մէջ միշտ ալ պէտք է չփոթութիւն ձգել: Ամէն բան ձգեցի մութ ու մշուշի մէջ:

- Էդ շատ լաւ եղած է: Ըսէ թէ ի՞նչ ազդեցութիւն ձգեց Հաճի Մուսայի վըրայ:

- Էնպէս ազդուեցաւ, որ յուզումէն երկու անգամ ոտքի ելաւ ու նորէն նըստեցաւ: Կարծեցի, որ արդէն ձիու վըրայ պիտի նետուի: Անոր աչքերուն մէջ, տեսայ այն շարժող բոցը երբ ըսի, որ ողջ է Զէյնապը ու վտանգի մէջ թեւերը քեզի կ'երկարէ:

- Ուրեմն ան կ'սպասէ ինծի:

Ան կը սպասէ երեք օրէն, երեք շաբաթէն կամ երեք ամիսէն:

- Երեք շաբաթը արդէն ուշ է: Նայէ, Արսէն, հիմա ուղղակի կ'իջնենք Գարափունար: Կրնայ ըլլալ, որ վտանգի մը պահուն մեզի պէտք ունենան: Վաղը, վաղը Երեւանցի Մալխասը իր ընկերներով զինուորական պահեստատունը պիտի մտնէ: Կէսօր անց՝ 10 ջորիներ, 3 ժանտարմներով շուկային մէջէն պիտի անցնին դէպի պահեստատունը: Ես երկու ժամ առաջ Գարափունար էի: Ամէն ինչ կարգին է: Ինչքան արագ ըլլայ, էնքան լաւ: Գործին ճանտան կպած են Խալիլը եւ իր ընկերները: Չիս զարմացուց Խալիլին մէկ ընկերը, որ հարիւրապետի աստիճան ունի: Երեւանցի Մալխասին հետ ինքն ալ կ'ուզէր մտնել պահեստատունը որպէս ծանօթ զինուորական, հազարապետ Հայտարի հրամանը անձամբ ներկայացնելու զինուորական պահեստապետին: Այդ տըղան, երբ առաջին անգամ տեսայ, վախկոտ մէկու մը տպաւորութիւնն ըրաւ:

(Շար. 580)

Հրամանատար եւ Տիկին Րաֆֆի Սարգիս Եկաւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Եկաւեան եւ աղջիկը, Պ. Կարապետ Եկաւեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պ. Գէորգ Թէվէքէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկազ Գասգանեան (Պաղտատ), Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Տէր - Աբրահամեան (Ֆլորիտա), Այրի Տիկին Նեկտար Գմգըմեան եւ զաւակները (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Իգիթպաշեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զամքերթէն, Բարգխեան, Ոսնճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին, ազգականին եւ խնամիին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆԻ
(ծնած Աքաքկիր, 1900)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Յունիս 8ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ, Յունիս 11, ժամը 8.30-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի հին գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Ներկայս ընդունիլ իբր մահազդ:

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կատարել բարեսիրական կազմակերպութիւններուն:

ՎԻԷՆ.- Տէր եւ Տիկին Ժան Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ալեքսանեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 8-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 15.30-ին Վիէնի Սէն - Մօրիս Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեանի եւ Տիկին Յակոբոսեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր, ամուսնոյն՝ Արամ Յակոբոսեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Պ. Կարապետ Փեհլիվանեանի և ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իր կնոջ՝ Հայկուհի Ռեհլիվանեանի մահուան առթիւ:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը եւ վարչական ընտրութիւնը, Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին, 32 Թրէվիզ փողոց 9-րդ, իր կեդրոնատեղին:

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները եւ համակիր անդամները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կազմակերպած է՝

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ՄԸ
ՕԹՕՔԱՌՈՎ

Կիրակի Յունիս 13-ին՝
այցելութիւն՝
Շաթօ տը Շանթիյի եւ շրջակայքը:
Ժամադրավայր՝
Angle Avenue Pasteur
Rue de Verdun — à Bagneux
Մեկնում՝ ժամը 7.30-ին:
Ավընիւ տը լա Փորթ տ'Իթալի
ժամը 8-ին – մեկնում 8,30-ին:
Երթուդարձ եւ ճաշագին 120 Ֆ.:
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:
Տեղերը ապահովել հեռախօսելով՝
Սուրէնեանի 325 04 13
Փէհլիվանեանի 606 27 51

ԽՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԻԿՆԻԿ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
DOMAINE DES ILES

Անհամար խրախճանքներու ծաղկաւէտ
ԲԱՐՔԸ

Իր լիճով, նաւերով, փէտալօներով, ելեկտրական կառքերով եւ այլազան խաղերով:

Փոստով մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել առաւօտները մինչեւ ժամը 10:

372 04 20

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ 8 ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 20.30-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
HOTEL GEORGE V

Ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին

Մասնակցութեամբ Մելքոն Նուագախումբին եւ Նայիրի Պարախումբին:

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
Փարիզ – 233. 41. 74   Անիէռ – 799. 41. 19   Շաւիլ – 750. 40. 47
Կարելի է դիմել նաեւ մասնաճիւղերու բոլոր անդամներուն:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 7-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Այս առթիւ՝ պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապ. Պատուիրակ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Կիրակի, Յունիս 13, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 13, տօն է Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մըկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու՝ վասն անսասանութեան Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է:

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord,descendre à Enghien - les - Bains
et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր շատ սիրելի ընկերուհի Անի - Սիրանոյշ Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ.- Տիկին Ժորժէթ Աբրահամեան 100 Ֆ., Օրիորդ Շուշան Տէօլէնեան 50, Տիկին Հանչէրեան 50, Տիկին Ալիս Հաքիմեան, Տիկին Շաքէ Մուսաեան 100-ական, Տիկին Վարդուհի, Օրիորդ Թագուհի եւ Շուշան Մուսաեան 200, Ֆ., Տիկին Օսեթ Փափազեան 100, Տիկին Բեքմեզեան և Գարաօղլանեան, Տիկին Սթեփեան, Տիկին Անահիտ Թորոսեան 200-ական Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ֆիրենկիւլեանէ 200 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարգար Հաքիմեանէ 400 Ֆ. Ազաւնի Հանի - Պօղոսեանի մահուան 8-րդ տարելիցին եւ Կարապետ Հաքիմեանի մահուան 3-րդ տարելիցի ի յիշատակին:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆԻՒ - ԵՈՐՔ.— Տիկին Շուշանիկ Յակոբեան իր տագրոջ՝ Կարապետ Յակոբեանի յիշատակին 200 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CHERCHE VENDEUR
EN CHAUSSURES

Chaussures CETA
MOUTAVELIAN
68, Avenue Jean-Jaurès - 93500 Pantin
TEL.: 845. 88. 17

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
ARMENIE MAGAZINE
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.
PROGRAMME DU 13 JUIN
— Suite de l'entretien avec Mgr. CHAHÉ ADJEMIAN de Jerusalem
— Informations arméniennes.
— Emission médicale.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՐՈՅՑ

« ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ »
կը դասախօսէ՝
ՓՐՈՖ. ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ
Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Rue Bleue, 75009 Paris — Métro: Cadet

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը, Յունիս 13, Կիրակի ժամը 15ին տեղւոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեանց կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն եւ բարեկամները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը մասնակցութեամբ Նոր - Սերունդին, Յունիս 13, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի դաշտը, հայկական պարեր դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ:

L'ENSEMBLE
DE MUSIQUE
ARMÉNIENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ
CONCERT PUBLIC
Auditorium 106 — Entrée libre
116, Av. du Président Kennedy - 75016 Paris
LE 14 JUIN — A 18 H. 30
Transmis en direct sur FRANCE-MUSIQUE

APPEL

A l'occasion du centenaire de la naissance de ARCHAG DJAMALIAN le Comité Central de la Croix Bleue de Arméniens de France lance une souscription dont le produit sera affecté aux travaux de rénovation et de finition de sa colonie de vacances de Bellefontaine (Jura). Mme. Erna Djamalian par un appel rédigé sous forme de lettre ouverte adressée au Comité Central ouvre cette souscription:

« A l'occasion du centenaire de la naissance de mon père ARCHAG DJAMALIAN qui a été le fondateur de la Croix-Bleue dans 52 villes je formule le vœu qu'une souscription soit mise en vigeur afin de sauvegarder la colonie de Bellefontaine. A cette fin je contribue pour ma part en vous adressant 1.000 F. à la mémoire de mon père. Je souhaite une large compréhension de la diaspora arménienne, ainsi que de tous les enfants devenus adultes qui ont bénéficié de ce home d'enfants en contribuant à leur tour aux besoins de cet édifice.

Adresser les dons à la:
CROIX-BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, Rue Bleue — 75009 Paris
C. C. P.: 5985-07 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
11
VENDREDI
11 JUIN
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.190 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 190

ՖՐԱՆՍԱ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ Բ. ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նախագահութեան գլուխն անցնելէ ի վեր, Ֆ. Միթերանի մամուլի երկրորդ ասուլիսն էր, որ տեւեց գրեթէ նոյնքան, այսինքն երկու ժամէն քիչ մը աւելի։

Նախ քան 29 հարցումներու պատասխանելը, Նախագահ Միթերան կարճ նախաբանով մը պարզեց իր քաղաքականութեան ընդհանուր գիծերը, շեշտելով թէ պէտք արտայայտէ կամք մը, քաղաքական կամք մը, անձնական կամք մը, ազգային կամք մը։ Ընդհանուր ձեւով գոհ է մէկ տարուան մատակարարութենէն, թէեւ աճը հարկ եղածին չափ չէ եղած։ Այժմ պարագայի մէջ երեք գլխաւոր կէտեր կան Նախագահին համար՝ աճ, համախմբութիւն, Ֆրանսայի ներկայութիւն։ Ներկայիս, Ֆրանսա կը մտնէ երկրորդ շրջանին մէջ, որ հինգ պայման կենթադրէ. - առաջինը այն է, որ հարկ է արագացնել ներքին շուկայի նուաճումը, ուրեմն վերակազմել ճարտարարուեստը։ Երկրորդ պայմանն այն է, որ պէտք է ապահովել թեքնոլոժիք ապագան։ Երրորդը՝ ընկերային արդարութեան քաղաքականութեան շարունակութիւնը, չորրորդը՝ խնայողութեան վերահաստատումը, հինգերորդը՝ հաւասարակշիռ հողամասը։ Նախագահը յայտնեց թէ հեռատեսիլի չորրորդ կայան մը պիտի հաստատուի, տուրքերու յաւելում պիտի չըլլայ։

Այս ասուլիսին հետաքրքրական մասը կը նկատուէր, սակայն, Նախագահին յայտարարութիւնը Լիբանանի ներկայացութեան մասին։ Միթերան անվարան ըսաւ որ առանց վերապահութեան, Ֆրանսա կը դատապարտէ իսրայէլեան յարձակումը։ Պէտք է նկատել սակայն թէ տարիներէ ի վեր Լիբանան ոչ դերիշխան է, ոչ ալ անկախ, մէկ գրաւում մը (Պաղեստինի) եղաւ, երկրորդ մը (Սուրիա), աս ալ երրորդն է։ Եթէ Լիբանան կոչ մը ընէ Ֆրանսայի, կոչը կը լսուի։ Այն իրողութիւնը, որ Իսրայէլ չուզեր ճանչնալ պաղեստինեան իրականութիւնը եւ այդ ժողովուրդին իրաւունքը հայրենիք մը ունենալու, պատմական սխալ մըն է, ինչպէս սխալ ըրին արաբական երկիրները չուզելով ընդունիլ Իսրայէլի գոյութիւնը։ Միթերան չի կրնար, ինք, ճշդել պաղեստինեան Պետութեան մը սահմանները, բայց կ'ըսէ որ եթէ հարցը դրուի, կը դրուի Նախ Այսրյորդանան եւ Կազա։

Ատլանտեան Ուխտի Ֆրանսայի անդամակցութեան կամ անոր հետ յարաբերութեանց ընթացքին մասին, Միթերան կը ճշդէ որ Ֆրանսա չէ հեռացած ՕԹԱՆ-էն, չէ հեռացած Ատլանտեան պաշտպանողական զինուորական զինակցութենէն, հեռացած է ՕԹԱՆ-ի համարկուած հրամանատարութենէն։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու Միթերան անդրադարձաւ Խորհ. Միութեան հետ յարաբերութեանց, Մալուիններուն, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Սպանիա կատարելիք ճամբորդութիւններուն, իր կառավարութեան կազմին զոր կը յուսայ, դեռ երկար ատեն, անփոփոխ պահել։

Ասուլիսի աւարտին Նախագահը Պոն կը մեկնէր մասնակցելու համար ատլանտեան պետերու ճաշի մը։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

ԲԱՑ ԲՈՒՌՆ ԿՌՈՒՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Զորեքշաբթի օր, իսրայէլեան զօրքի յառաջխաղացումը կը շարունակուէր բոլոր ճակատներուն վրայ եւ կը հաղորդուէր թէ Պէյրութ բոլորովին պաշարուած է։ Իսրայէլացիք հազիւ չորս քիլոմեթր էին մայրաքաղաքէն, քանի Խալտէ հասած էին։ Ուրիշ լուր մըն ալ կարելի չէր ըլլար ստուգել, այն որ պաղեստինեան բոլոր պարագլուխները, մէջն ըլլալով Եասըր Արաֆաթ, պաշարուած են, այսինքն թակարդ մը ինկած են։ Լուրը կը տրուէր իսրայէլեան աղբիւրէ, բայց կը հերքուէր Արաբներու կողմէ։

Կռիւները սակայն սաստկացած էին Իսրայէլացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ, բայց ի՞նչ կրնայ ընել Սուրիա, որ կզգիացած է արաբական աշխարհին ծուցը, այն օրէն մանաւանդ, երբ Իրանի կողքին դիրք բռնեց։ Իր ունեցած ուժը Լիբանանի մէջ, արաբական տարհամոզման ուժի անուան տակ այնքան բան չի ներկայացներ իսրայէլեան ուժերու դիմաց, որ Պէյրութէն բոլորովին քաշուած է, երբ իսրայէլեան ուժերը աւելի մօտեցած են։ Մոսկուա, որ կը զինէ Սուրիան, չի կրնար սակայն անոր օգնել Լիբանանի մէջ եւ պէտք չէ անտեսել թէ ընդհանուր ձեւով խօսքէն եւ գաղջ բողոքներէ ու դատապարտումներէն անդին անցնող չկայ, ոչ իսկ Լիբիան. եւ եթէ Պաղեստինցիները բոլորովին երեսի վրայ ձգուած են, արեւմտեան աշխարհէն առաջ, որու դիրքաւորումը նորութիւն չէ, հարկ է հաստատել որ Արաբները բան մը չեն ըներ։ Իրենք ալ, բողոքէ ու դատապարտումէ անդին չեն անցնիր։ Հարկ է ուրեմն նախ չանտեսել ընդհանուր կեղծաւորութիւնը։ Մնաց որ երբեք պատասխանատուները չեն որ «կը վճարեն», որ կողմն ալ ըլլայ այլ անմեղ ժողովուրդ մը, եղեր է պաղեստինցի, լիբանանցի կամ այլ։ Այսօր Պէյրութի, որ կողմն ալ ըլլայ, բնակչութիւնն է, որ եօթը տարիուան ողբերգական կեանքէ մը ետք (որու ոչ մէկ անուն կարելի է տալ, քանի ոչ քաղաքացիական պատերազմ է, ոչ կրօնական եւ սակայն երկուքն ալ կայ եւ վրան ալ քանի մը այլ տեսակներ) դէմ յանդիման կը գտնուի նոր կացութեան մը, որու մտավախութիւնը միշտ ունեցած էր, առանց բոլորովին հաւատալու, որ օր մը՝ կ'իրագործուի։

Հինգշաբթի առտուան հարցը կը մնար նոյնը՝ ի՞նչ պիտի ընէ Իսրայէլ, Պէյրութ պիտի մտնէ՞, ըստ նետած Թռուցիկներուն՝ այո՛։

× Տամուր, պաղեստինեան բերդաքաղաք մը, եւս ինկած էր Զորեքշաբթի։

× Հինգշաբթի առտու կը հաղորդուէր թէ Պէյրութի ձայնասփիւռը զինուորական եւ հայրենասիրական քայլերգներ կը սփռէր եւ կոչ կ'ընէր ժողովուրդին, որ խանութները չխուժէ, ուտեստեղէնը պիտի չպակսի։ Արաբական աղբիւրներու համաձայն, Իսրայէլացիք ռմբակոծած են Պէյրութի միջազգային օդակայանը, ցամաքահանում մը չեն յաջողած։

× Իրաք - Իրան կռիւները պիտի դադրեցին, միասնական ճակատ կազմելու համար «բուն» թշնամիին՝ սիոնականութեան դէմ։

× Սուրիական 22 օդանաւ վար առնուած է, ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ 128 քաղաքական բանտարկեալ ազատ արձակած է Պապին այցելութեան նախօրեակին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, Նոյեմբեր 7-ին է որ հանրաքուէի կը դրուի նոր սահմանադրութիւնը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 2 - 3)

ԱԿԱԴ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԿԱՐԻՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ, Մայիս 29-ին մեռած է ակադ. Արտաշէս Բալասիի Կարինեան (Գաբրիէլեան)։ Ծնած էր 1886-ին՝ Պաքու. 1905-ին աւարտած է տեղւոյն գիմնազիոնը, իսկ 1910-ին Պետերբուրգի Համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը։ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք Արտաշէս Կարինեան նշանակուած է արդարութեան ժողովրդական կոմիսար։ Գացած է Թուրքիա եւ Միացեալ - Նահանգներ՝ Հայերու ներգաղթը կազմակերպելու համար։ 1924 - 1928 թուականներուն ան նախագահն էր Հայաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի։ Այնուհետեւ նուիրուած է գիտական և հրապարակագրական գործունէութեան։ Հեղինակն է բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններու՝ որոնք նուիրուած են հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, հայ եւ ռուս գրողներու գործերու ուսումնասիրութեան։ Ակադեմականը պարգեւատրուած է զանազան շքանշաններով։

Թաղումը կատարուած է Յունիս 1-ին։

×

ԱԿԱԴ. ՍՏԵՓԱՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Երեւանի Պետական Համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է ակադ. Ստեփան Մալխասեանցի «Բանասիրական հետազօտութիւններ» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են հայագէտին յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները միջնադարու հայ մատենագիրներու վերաբերեալ։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Մովսէս Խորենացիի նուիրուած աշխատութիւնները։ Ուշադրութեան արժանի են նաեւ անուանի գիտնականին ուսումնասիրութիւնները նուիրուած հայ մատենագիտութեան զանազան հարցերուն, որոնց հեղինակը յաճախ անդրադարձած է։

КИНЕЗ

ԿԻՒՆԷՅ
ԵՒ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նիս - Մաթէնի (Մայիս 27) մէջ, Եօլ ֆիլմին բեմադիրը՝ Եըլմազ Կիւնէյ հարցազրոյց մը տուած է, Քաննի փառատօնի իր ֆիլմին գտած յաջողութեան առթիւ, եւ այն վերջին հարցումին թէ տարած պայքարը որո՞նց հետ է եւ ի՞նչ տեսակ Թուրքիոյ մը համար, Կիւնէյ կ'ըսէ. - «ցեղը, դաւանանքը բաժանումները են զորս տիրապետող դասակարգը ստեղծած է։ Անձնապէս չեմ ընդունիր։ Հայերը, Քիւրտերը, ի մէջ այլոց, եղբայրներս են, հայրենակիցներս են ճիշդ ինչպէս Թուրքերը։ Կը գտնեմ որ Հայերը բացարձակապէս իրաւունք ունին «ցեղասպանութիւն» կոչելու այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որու զոհ գացին։ Եւ այս նախապայմանը պէտք է նկատի առնուի, ճանչցուի։ Բայց բոլորովին դէմ եմ ահաբեկչական արարքներուն։ Զանոնք կը նկատեմ անպատասխանատու այն տեսակէտով որ սխալ թիրախ առած են եւ ուշադրութիւնը կըհեռացնեն բուն հարցէն, որ է՝ ժողովրդականութեան հարցը։ Այն Թուրքիոյ մէջ, զոր կ'երազենք շինել, բոլոր համայնքները ամէնէն չնչին փոքրամասնութիւնները պէտք է յարգանքի մէջ ապրին, համերաշխութեամբ»։

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ
ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱՅ
ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՀԱՐՑԻՆ

ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ԵՂԱԾ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

=———=———=

«Յառաջ»ի Մայիս 29/ 30-ի մեր թիւով արձագանգած էինք Պարսկաստանի Հայուհիներու դէմ ծայր տուած արշաւի մը, իսլամական հագուստի հարցով։ Այդ առթիւ յիշած էինք, թէ Թեմին առաջնորդը Արտակ Արք. Մանուկեան, նամակ մը ուղղած էր Խորհրդարանի նախագահ եւ Թեհրանի Ուրբաթօրեայ աղօթքի առաժամեայ առաջնորդ Հաշեմի Ռաֆսանճանիի, խնդրելով, որ «կարելի եղած պարագային, ուրբաթօրեայ հաւաքական աղօթքի իր քարոզներէն մէկուն մէջ յիշեալ հարցին անդրադառնար ու թելադրէր որ պատասխանատու կամ անպատասխանատու տարրեր խուսափէին հայ քոյրերու հետ սուր եւ արտառոց բախումներ ունենալէ, որոնք կրնային յառաջանալ անոնց հագուելու տարբերութենէն»։

Արդ, Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»էն կ'իմանանք, թէ Հոճաթոլէսլամ Հաշեմի Ռաֆսանճանի, հաւաքական աղօթքի մը ընթացքին արտասանած իր քարոզին մէջ անդրադարձած է կանանց ծածկոյթին, այդ առթիւ նաեւ կրօնական փոքրամասնութիւններու կանանց ծածկոյթի հարցին։ Ան ի մէջ այլոց ըսած է. «Յեղափոխութեան ներկայ հանգրուանին կարգ մը անկարգապահ եւ անսկզբունք տարրեր կը նկատուին, նոյնիսկ ընկերներու եւ առերեւոյթ հեզպոլլահինէներու միջոցով, սակայն ընկերական չեն։ Անոնցմէ մէկն է ծածկոյ չունեցող կանանց նկատմամբ ցուցաբերուած վերաբերումը»։

Ռաֆսանճանի տալով ծածկոյթի սահմանումը՝ ըստ Խոմէյնիի, ըսած է. «Դէմքին կլորը եւ երկու ձեռքերը դաստակէն վար եթէ բաց ըլլայ, խնդիր չէ, իսկ մարմինի միւս մասերը, վիզը եւ մազերը պէտք է ծածկուած ըլլան։ Մենք չենք ըսեր, որ անպայման ծածկոյ (չատոր) դնէք, որովհետեւ անիկա շատ ալ անհրաժեշտ չէ, այլ գլուխի ծածկոյը բաւարար է»։ Ապա անդրադառնալով կարգ մը տարրերու կողմէ ժողովուրդին մէջ ատելութեան սերմանումին, Ռաֆսանճանի նշած է. «Ոմանք իրենց զաւակները կը ղրկեն փողոցները, որպէսզի պատերուն վրայ գրեն «Մահ ծածկոյ չունեցողներուն», այդպէսով ատելութիւն ստեղծելով եւ հակազդեցութեան տեղի տալով։ Գուցէ այդ գործերը կը կատարեն ձախերը, այսինքն Իսլամի հակառակորդները առողջ մարդիկ նման քայլեր չեն առներ։ Մենք պէտք է քարոզչութիւն ընենք, եւ երբ նկատենք, որ քարոզչութիւնը անկարող է, այդ առթիւ օրէնք մը պիտի վաւերացնենք։ Ու երբ նկատենք որ չեն ենթարկուիր, օրէնքի համաձայն կը վարուինք անոնց հետ։ Ի հարկէ, փոքրամասնութիւններն ալ պէտք է յարգեն. կիներ կան՝ որոնք Հայ են, քրիստոնեայ են, Հրեայ կամ զրադաշտական, իրենց կրօնքին մէջ չունին, բայց պէտք է յարգեն մեր հասարակութեան մթնոլորտը։ Փոքրամասնութիւններու հետ պէտք է յարգանքով վարուիլ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ — 50-ԱՄԵԱԿ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան պաշտօնաթերթ «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին հիմնադրութեան 50-ամեակը պաշտօնապէս յիշատակուած է Մայիսի կէսերուն, Երեւան։

Արդարեւ, առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1932, Փետրուար 23-ին, իբրեւ օրկան Հայաստանի Խորհրդային Գրողների Ֆեդերացիայի, որուն այդ թուականի քարտուղարը՝ Յարութիւն Մկրտչեան, կը դառնար թերթին պատասխանատու խմբագիրը։

«Գրական Թերթ»ը կ՚առաջադրէ «պայքարը ձախ խոտորումների» դէմ, իր անդրանիկ խմբագրականին մէջ։ Որովհետեւ, դեռ այդ օրերուն տիրական կը մնար նոր տեսութիւններու ի խնդիր վարկաբեկել անցեալը, իբրեւ պատմութիւն եւ գրականութիւն։

Կը բաւէ արձանագրել, թէ Աղասի Խանջեան «գիտական - իդէոգիտական ճակատի աշխատաւորների» հետ իր ունեցած հանդիպումին ընթացքին, 1932ին, կ՚ամբաստանէր, թէ Դաշնակցութեան ճիգն է եղած հրահրել կղերա - յետադիմական - ազգայնական տրամադրութիւնները։ Թէ մեր պատմագիրներն ու պատմաբանները՝ Խորենացիէն Ադոնց տեւաբար կեղծած են ու կը շարունակեն խեղաթիւրել մեր անցեալը։ Ասոնք, կ՚ըսէր ան, «զանազան հէքեաթներով ու առասպելներով աշխատել են իտէալականացնել անցեալը, ցոյց տալ հայ ազգի անցեալ փառքը»... Որ հայ պատմագրութիւնը «տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը Հայոց պատմութեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջանների ոսկեդարերի առասպելներով, այդ ոսկեդարերի չափանիշ վերցնելով հատ ու կենտ վանականների, մեծ մասամբ այս կամ այն ֆէոդալական հարստահարիչ պնակալէզ - զովերգուների լուսաւորչական աշխատանքը»։ Ապա ժխտելով հայ գիտական պատմագրութեան մը գոյութիւնը, կ՚աւելցնէր. - «Մենք չենք թաքցրել եւ չենք թաքցնում, որ նպատակ ունենք քարը քարի վրայ չթողնելու նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական գիտութիւնից»։

Զախութեան հակում, նիհիլիստական որակուած այս տեսութիւնները ասարհանաբար խիստ քննադատութեանց կ՚ենթարկուին։ Իրաց այդ վիճակը հասկնալի կը դառնայ կարդալով Վաղարշակ Նորենցի հետեւեալ տողերը «Գրական Թերթ»ի 1972 Մարտ 10-ի թիւին մէջ.- Զախութեան, վարչարարութեան, անհանդուրժողութեան, նեղ մտածողութեան դրսեւորումները գրականութեան եւ արուեստի բնագաւառներում, արդէն դառնում էին անհանդուրժելի»։

1932 Ապրիլ 23-ին, կուսակցութեան հակակշիռը հաստատելու ակներեւ մտածումով, ՀԱՄԿ (Բ) Կեդրոնական Կոմիտէն կ՚որոշէ լուծել գոյութիւն ունեցող պրոլետար կազմակերպութիւնները եւ փոխարէնը կեանքի կոչել նորերը։ Առաջադրութիւնը կը մնայ յստակ.— «խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը պաշտպանող ու սոցիալիստական շինարարութեանը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներին միաւորել խորհրդային գրողների միասնական միութեան մէջ, ունենալով նրանում կոմունիստական փրակցիա»։

Այս որոշումին հիման վրայ կը լուծուին պրոլետ գրողներու, երաժիշտներու, ճարտարապետներու եւ նկարիչներու միութիւնները։ Կը լուծուին նաեւ նոր Ուղի եւ Գրական Դիրքերում պարբերականները։ Մայիս 14-ին կը կազմուի Գրողներու Միութիւնը։

Միտքերու եւ տեսակէտներու շփոթը կը մնայ միշտ ցայտուն, քանի Կեդր. Կոմիտէն չանդրադառնար գրական արուեստի հարցերուն։

Ե. Չարենց, Գ. Մահարի, Ա. Բակունց, Մ. Արմէն եւ ուրիշներ կ՚առաջադրեն ազգային ինքնուրոյն դիմագիծի մը ձեւաւորումը գրականութեան մէջ։ Մ. Արմէն կը գրէ.— «Հայ աշխատաւորների մտածողութեան, աշխարհըմբռման, արտաքին տեսքի պատկերման ասպարէզում հարկ չկայ ելնելու խորհրդային ամբողջ գրականութեան նուաճումներից։ Ձեւական կատոգորիաների բնագաւառում հայ գրականութիւնը պէտք է ընթանայ սեփական որոնումների ուղիներով»։

Այս միտքերը տեղի կուտան բուռն վէճերու եւ կը քննադատուին Կեդր. Կոմիտէին կողմէ, իբրեւ «նացիոնալիստական տենդենցներ արտայայտող դիրքեր»։ Պահանջը կը մնայ պարզ.- անողոք պայքար մղել ազգայնական տրամադրութիւններուն դէմ։

«Գրական Թերթ»ն ալ իր սկզբնական օրերու լայնախոհ կեցուածքէն հրաժարելով, ի յայտ կը բերէ ձախողութիւն կոչուած հին մտայնութիւնները։ Անհանդուրժողութեան տրամադրութիւններ, համաձայն Վաղարշակ Նորենցի վերոյիշեալ յօդուածին տողերուն։

«Գրական Թերթ»ը իր բովանդակութեամբ կ՚արձանագրէ Հայաստանի գրական կեանքին հոլովոյթը իր առօրեայ պատկերացումներով, աստիճանաբար առաւել եւս դառնալով կարեւոր։ Տեսակ մը բազմամեայ տարեգիր կամ տարեգրութիւն հայրենի գրական - գեղարուեստական կեանքին համար։ Պատկերացումի առաւել ընդգծումին համար կը բաւէ յիշել, թէ շաբաթաթերթին յիսնամեայ էջերը կը բովանդակեն մեր վերջին ժամանակաշրջանի անուանի գրողներուն անունները, սկսեալ Չարենցէն, Դեմիրճեանէն, Մահարիէն, Սարեանէն եւ ուրիշներէ, մինչեւ Պ. Սեւակ, Հր. Յովհաննիսեան, Վ. Դաւթեան, Գ. Էմին, Վ. Պետրոսեան, Ռ. Դաւոյեան, Պ. Զէյթունցեան եւ այլն ու նոր անուններ։

Գրական արտացոլումը չահեկան է ոչ միայն պատմուածքներով, էսսէներով, բանաստեղծութիւններով, այլեւ գրական տեսութիւններով, գրախօսականներով եւ այլ բնոյթի նիւթերով։ Բացառիկ թիւերը՝ նուիրուած այս կամ այլ անուններու եւ թուականներու, ընդհանուր կերպով կը մնան այլապէս հետաքրքրական։

Յիսնամեակի յիշատակութեան ընթացքին, Կ. Դեմիրճեան մատնանշեց շաբաթաթերթին բերած կարեւոր նպաստը հայրենի գրականութեան յառաջընթացի արձանագրութեան ճամբուն վրայ, աւելցնելով, թէ անիկա կանչեց - իր բառն է.- բազմաթիւ գրիչներ՝ դրագէտ թէ քննադատ, եղաւ դարբնոց։ Ըստ արժանւոյն կատարած իր գնահատումներուն կարգին պահանջեց, որ «Գրական Թերթ»ը աւելի համարձակ ձեւով մօտենայ կեանքին, քննէ առօրեային հետ կապ ունեցող երեւոյթները, թափանցելով նրանց խոր շերտերը, պայքար մղէ ընթացիկ յոռի բացասական արտայայտութիւններու դէմ՝ դիւանակալութիւն, կաշառակերութիւն եւայլն.։

Գրական Թերթի այժմու գլխաւոր խմբագիրն է արձակագիր, գրականագէտ Նորայր Ադալեան։

Ժամանակէ մը ի վեր շաբաթաթերթին տպագիր տեսքը յատկանշական բարելաւում կրած է։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՓԻՔԱՍՈՅԻ «ԿԵՌՆԻՔԱ»Ն ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Իբրեւ խորհրդանիշ բողոքի եւ պատերազմի սարսափի կեռնիքան, Փապլօ Փիքասոյի այս գործը վերջապէս 1981-ին դրկուեցաւ իր երկիրը՝ Սպանիա։ Սեւ, ճերմակ եւ գորշ գոյները այս լայնածաւալ պաստառին վրայ (7·80 մեթր երկայնութիւն եւ 3·50 մեթր բարձրութիւն) գործին կուտան եղերական ծանրութիւն մը։ Քառասուն միլիոն տոլար կը հաշուեն արժէքը։ Կրնաս սիրել, կրնաս ատել, բայց չես կրնար անտարբեր մնալ անոր հանդէպ, կը գրէ Էմանուէլ Թորէս։ Ֆրանքոյի դէմ իր պարսաւը յայտնելու համար Փիքասօ արգիլեց որ այս գործը Սպանիա ղրկուի, այս է պատճառը որ քառասուն եւ չորս տարի արտասահմանի մէջ աքսորեալ մնաց։

Հիմա կը ցուցադրուի Մատրիտի մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով Սպանացիները կրնան հիանալ գործին վրայ որ կ՚արտացոլայ քաղաքացիական պատերազմի միջոցին իրենց կրած տառապանքը։ Պաստառը կը կրէ անունը սպանական պասք մայրաքաղաքին, որ զոհը եղաւ ուժգին ռմբակոծութեան Բ. Աշխարհամարտի միջոցին։

Ինչպէս ամէն գլուխ գործոց կեռնիքան ընդհանուր եւ տեւական չահեկանութիւն կը ներկայացնէ։ Բացի իր ոգեկան պատգամէն, ան կեդրոնական գործն է բեղմնաւոր արուեստագէտի մը, որուն ասպարէզը տեւեց մինչեւ ութսուն տարի։ Իր ամէնէն լայնածաւալ պաստառն է եւ խոր տպաւորութիւն կը թողու։ Դաշունահար ձի մը հողեկորքի արհաւիրքի մէջ, տուն մը բոցերու մէջ, երկու կիներ որ կը ճչան, մեռած երախայ մը, գլխատուած զինուոր մը, պատկերներ որոնք խոր կը տպաւորեն դիտողը։

Տարիներու ընթացքին կեռնիքան ենթակայ եղաւ զանազան հակադրեցութեանց։ Երբ Փիքասօն այս ցնցիչ գործը

առեղծեց յիսուն եւ հինգ տարեկան էր, իր ամէնէն բեղմնաւոր շրջանը։

Այս գործին վրայ սկսաւ աշխատիլ 1937-ին Փարիզի մէջ, ուր կը բնակէր։ Սպանական Հանրապետութիւնը ուզեց որ Միջազգային Ցուցահանդէսին իր ազգային տաղաւարին համար որմնանկար մը գծէր Փիքասօն ի պատիւ հանրապետութեան քաղաքային պատերազմին։ Մինչեւ այս թուականը ան շատ քիչ կը հետաքրքրուէր քաղաքականութեամբ եւ իշխանութիւնները որեւէ զաղափար չունէին թէ ինչ կրնար իրականացնել։ Ինքն ալ չէր գիտեր եւ ամիսներով անկարող եղաւ գործի ձեռնարկել, անկարող էր յարմար նիւթ գտնել որ արտայայտէր իր զգացումները, բայց յանկարծ Ապրիլ 26ին ներշնչումի լոյս մը ցաթեց։ Այդ օրն էր, որ ըսին թէ Գերմանները ռմբակոծեր էին Կեռնիքան, երեք ժամ տեւած էր այս ռմբակոծումը յանկարծակիի բերելով ժողովուրդը։ Զոհերու թիւը կը տատանէր 200-էն 1500-ի միջեւ։ Հրդեհ մը մինչեւ յաջորդ առտու մոխիրի կը վերածէր քաղաքը։ Այս ահաւոր ոճիրը սրեց Փիքասոյի երեւակայութիւնը։ Մայիս մէկին սկսաւ նախագիծերը պատրաստել, տասը օր եւք 25 հատ ունէր անոնցմէ։

Ճերմակ պաստառը այնքան մեծ էր, որ վերի մասերը գծելու համար պէտք էր սանդուխի վրայ բարձրանալ, իսկ վարի մասերուն համար ծունկի վրայ աշխատիլ։ Ամիսէ մը վերջացաւ գործը։ Փիքասոյի գործերուն մէջ շատ յաճախ կը տեսնուի ցուլ մը եւ ձի մը։ Փարիզի ազատագրումէն ետք, տեսակցութեան մը միջոցին Փիքասօն ըսած է, թէ ցուլը կը խորհրդանշէր վայրագութիւնը եւ մութ ուժերը, մինչ չարչարուած ձին կը ներկայացնէր ժողովուրդը։ Բայց 1947-ին հետեւեալ խուսափողական յայտարարութիւնը ըրած է.- «այս ցուլը ցուլ մըն է, այս ձին ձի մըն է ... Թող ցուլին մէջ, ձիուն մէջ դիտողը տայ իր մեկնութիւնը։

Ըստ Հարուըրտ Համալսարանի հոգեբանական արուեստի պատուակալ փրոֆէսորին՝ Ռուտոլֆ Արնհէյմի, ցուլին քով գտնուող Թռչունը խաղաղութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՏՏՕ ՎԷՅՄԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

5

Երբ վերջին Գերմանացին արդէն անցել էր խճուղին, Իլյա Վասիլեւիչը ոտքի կանգնեց, վեր բարձրացրեց Օտտօ Վէյմանին, արձակեց նրա ոտքերը, գցեց առաջ եւ նրա յետեւից ինքն էլ շարժուեց դէպի գիւղ։

Արդէն մութ երեկոյ էր, եւ գիւղում ոչ ոք չնկատեց տուն վերադարձող Իլյա Վասիլեւիչին։

6

Հետեւեալ օրը վաղ առաւօտեան բոլոր խրճիթներին հասաւ «Քաջ»ի ծանօթ ու սիրելի կանչը։ Մեծ ու փոքր զարմացած դուրս թափուեցին փողոց եւ Իլյա Վասիլեւիչի տունն շտապեցին։ Նրանք Իլյա Վասիլեւիչի խրճիթի տանիքին կանգնած տեսան «Քաջ»ին, որ հպարտ թափահարում էր թեւերը եւ գիլ ու զրընգուն ձայնը փռում ողջ գիւղի վրայ։ Իսկ փողոցում, իր տան առաջ կանգնած տանտէրը, Իլյա Վասիլեւիչը՝ ժպիտը դէմքին։

- Իլյա Վասիլեւիչ, այս ինչպէ՞ս հասկանանք կատարուածը, - դիմեց նրան Մատվէյ Եկորիչը, - չէ՞ որ Գերմանացին իր հետ տարել էր «Քաջ»ին։

- Գերմանացին տարաւ, իսկ ես ետ բերի, հետն էլ իրեն՝ Գերմանացուն։ — Հանգիստ պատասխանեց Իլյա Վասիլեւիչը։

- Գերմանացո՞ւն էլ ես բերել, ապա ո՞ւր է. – զարմացած հարցրին կանայք։

- Ո՛ւր է նա, - ժպտաց Իլյա Վասիլեւիչը, - հաւարնումն է, սիրելիներս, հաւարնում, ես նրան տեղաւորեցի էնտեղ, որտեղ ամէնից շատ սիրում էր լինել նա։

- Բայց ինչպէ՞ս պատահեց այդ ամէնը, - նորից հարցրեց Մատվէյ Եկորիչը։

— Կը պատմեմ, սիրելի՛ս, կը պատմեմ, - ասաց Իլյա Վասիլեւիչը, - միայն յետոյ, այժմ դեռ անելիք ունեմ. այժմ դեռ Գերմանացուն իշխանութեանը պէտք է յանձնեմ։ Թո՛ղ իշխանութիւնը տեսնի նրա դատը։

Եւ նա շարժուեց դէպի հաւարոյնը, այնտեղից հանեց գերմանական զինուորին ու գցելով առաջ քայլեց դէպի գիւղսովետ, որտեղ արդէն գործում էր գիւղի իսկական իշխանութիւնը։

Հանդստացած սրտով նրան իրենց հայեացքներով ուղեկցում էին գիւղացիները։

- Ցիմա՛ր Գերմանացի, - ձայնեց առաջ շարժուող Օտտօ Վէյմանի ետեւից Մատվէյ Եգորիչը, - միթէ չէիր հասկանում, որ մեր արեւը ձեր ամպից ուժեղ է, որ մեր գիւղն առանց աքաղաղի թողնել չէիր կարող։

Իսկ Օտտօ Վէյմանը գլուխը կախ քայլում էր առաջ։ Նրա ետեւից շարժւում էր Իլյա Վասիլեւիչը՝ հպարտ այն գիտակցութեամբ, որ ինքը վերջ դրեց գերմանացի զինուոր Օտտօ Վէյմանի շահատակութիւններին, որ լուծեց Գրիշայի մօր վրէժը, բոլոր մայրերի ու հայրերի վրէժը, որոնց լացացրել էր Օտտօ Վէյմանը, բոլոր հրդեհուած գիւղերի ու քաղաքների վրէժը, որոնց աւերմանը մասնակցել էր գերմանացի այդ զինուորը։

Տնից դեռ քիչ էին հեռացել, երբ «Քաջ»ը նորից կանչեց։ Օտտօ Վէյմանը կանգ առաւ ու շրջեց հայեացքը։ Նկատելով տանիքի վրայ կանգնած աքաղաղին, նա խոր ախ քաշեց եւ փիզեց շրթունքները, յետոյ իր մարած աչքերը գցեց Իլյա Վասիլեւիչի վրայ։

— Խարոշ կուրի, — դա՞, — քմծիծաղ տալով, հարցրեց Իլյա Վասիլեւիչը։

Օտտօ Վէյմանը ոչինչ չասաց, դարձեալ շրջեց հայեացքը եւ դարձեալ շարունակեց առաջ քայլել։

- Խարոշ կուրի, այո՛, խարոշ, - ասեց նրա ետեւից գոռաց Իլյա Վասիլեւիչը, - բայց դո՛ւ էլ նրա կանչը չես լսի։ Շուտով մեր հողը մտած Գերմանացիներից եւ ոչ մէկն էլ աքաղաղի կանչ չի լսի։

Գերի զինուոր Օտտօ Վէյմանին գիւղի իշխանութիւններին յանձնելուց յետոյ, տուն վերադառնալիս Իլյա Վասիլեւիչը աւելի հպարտ էր անցնում փողոցներով. այժմ նրա կեանքն առաջուայ պէս ազատ էր, այժմ նա առաջուայ պէս իր տան, իր աշխատանքի տէրն էր, այժմ էլ ոչ մի գերմանացի չէր պղտորի նրա կեանքը, չէր կործանի այն։ Նա քայլում էր դէպի տուն, իսկ «Քաջ»ը շարունակ իր հպարտ, ինքնավստահ ու զրնգուն ձայնն էր տարածում գիւղի վրայ։

1943

(Շար. 7 եւ վերջ)

...ալանին է զարնուած՝ Թուած մէջտեղին : ...ալով աչք - արեւին որ կը տիրապետէ ...նկարին ամբողջութեան վրայ, արդեօք ամէն տեղ ներկայ Աստուծոյ ա՞չքն է կամ պարզապէս արեւն է որ կը ցոլար ...այդ կէսօրին : Քաթալան բանաստեղծ Փօ...ղէֆ Փալաու Ֆապրի համար, որ երե...գէֆ ... ուսումնա...սիրելու, այս գործը կրկնակ ազդեցու...թիւն ունի զգայարանքներուն վրայ, ինչ...պէս մութին մէջ փայլատակում մը կամ ...խլացնող աղմուկ մը :

Ցուցահանդէսին բացման օրը սպանացի ...հանրապետականներէն ոմանք զտան ծի...ծաղելի, հակընկերային եւ անյարմար ...փրոլեթարիոյ մտայնութեան, ոմանք ալ ...պահանջեցին որ պաստառը վերցուի, ...բայց մնաց եւ պարգեւատրուեցաւ :

1938ին Կեռնիքան ցուցադրուեցաւ Նոր...վեկիոյ եւ Անգլիոյ մէջ ի նպաստ Սպա...նիոյ փախստականներուն : 1939-ին նոյն ...նպատակով ղրկուեցաւ Միացեալ - Նա...հանգները : Հեղինակին խնդրանքով ...Նիւ - Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարա...նին մէջ մնաց ապահովութեան համար : ...Միայն քանի մը անգամ Հարաւային Ա...մերիկա եւ Եւրոպա ղրկուելու համար ...դուրս ելաւ :

...Գրաւման շրջանին Փիքասօ ազատօրէն ...կրցաւ աշխատիլ : Օր մը երբ Գերմանիոյ ...ֆրանսայի դեսպանը Օթօ Ապեց կ'այցե...լէր Փիքասոյի, տեսնելով Կեռնիքայի ...մէկ արտատպումը, հարցուց .

- Պ. Փիքասօ, դո՞ւք գծած էք ասիկա :

- Ո՛չ, պատասխանեց, դո՛ւք :

...Նախ քան իր մահը Փիքասօ փափաք ...յայտնած էր որ Կեռնիքան վերջնականա...պէս Սպանիա ղրկուի եւ ցուցադրուի, ...միայն երբ հանրապետական ազատու...թիւնները հաստատուին :

1963-ին բացումը կատարեցին «Փիքա...սօ» Թանգարանին Պարչելոնայի մէջ, ուր ...3000 հատ կային իր գործերէն :

...Փիքասօ մեռաւ 1973-ին, կտակ չէր ձգ...ած եւ հարց ծագեցաւ ժառանգութեան ...համար : 200 միլիոն տոլար կը հաշուէին ...գործերուն արժէքը : 1976-ին 42.000 գոր...ծերուն համար զրազեցան իր բարեկամ ...փաստաբան Ռոլան Տիւման եւ բազմաթիւ ...ուրիշ օրէնքի մարդիկ : 1975-ին Տիւման ...յայտնեց թէ ինք նամակ մը ունէր Փի...քասոյէն, որ կ'ըսէր թէ Կեռնիքան սպա...նական հանրապետութեան սեփականու...թիւնն է : Իր տղաքը Մայ եւ Քլօտ նախ ...մերժեցին, առարկելով թէՍպանիոյ ժո...ղովրդավարական ազատութիւնները բա...ւարար չէին, բայց յետոյ ընդունեցին : ...Սեպտեմբեր 9-ին խնամքով ոլորուած ...պաստառը օդանաւով Մատրիտ հա...սաւ :

...Կը մնար որոշել թէ ո՞ւր պէտք է ցու...ցադրուէր գործը : Նախ պահանջեց այն ...քաղաքը որ տուած էր իր անունը, Պար...չելոնա նմանապէս ուզեց, որովհետեւ ...հոն կը գտնուէր «Փիքասօ» Թանգարա...նը . Մալական ալ պահանջեց, ըլլալով ...Փիքասոյի ծննդավայրը : Իսկ Փիքասօն ...ինք ուզած էր որ Փրատոյի Թանգարա...նը տարուի, որովհետեւ անոր պատուա...կալ տնօրէնը եղած էր քաղաքային պա...տերազմի ատեն : Սակայն Փրատոյի մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Վերջին տասնամեակի ընթացքին, յոյժ գնահատելի երեւոյթ մըն է տեսնել, Փարիզի հայահոծ արուարձաններու մէջ ըստեղծուած, երգչախումբերու ներկայութիւն, որպէս ազգապահպանման լաւագոյն ազդակ :

Այդ երգչախումբերէն մին է նաեւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Դպրաց Դասու երգչախումբը, որ կազմըւած է ընդհանուր առմամբ Լիբանանէն, Պոլիսէն եւ Եգիպտոսէն ժամանած, մեր սրտցաւ արենակիցներու զաւակներէն :

Յիշեալ երկու սեռէ կազմուած երգչախումբը ոչ միայն մեր հոգեմայրը շարականներուն մեկնաբանն է, այլեւ նոյնքան աշխարհիկ երգերու տարածիչը :

Մօտ քառասուն հոգինոց այս կազմը, գեղեցիկ գաղափարն է ունեցած իր առաջին ելոյթն ունենալով, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ, Կիրակի, Մայիս 30-ին, յետմիջօրէին :

Ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Ժուէթ Մաֆեանի, մեզի մեկնաբանեցին անսայթաքօրէն ու քաջաձայն, հետեւեալ հայրենասիրական խմբերգները. «Սարդարապատ», «Ազգ փառապանծ», եւ «Երեւան - Էրեբունի» :

Յայտագրին երկրորդ բաժինը ղեկավարեց՝ խումբին մեներգիչը՝ Սանփան Եօրկանճեան, ժողովրդական երկու գողտրիկ երգերով, «Լուսնակ գիշեր» եւ «Նազան եարը», նոյնքան ներդաշնակ ու ըզծախնդրութեամբ օժտուած :

Մէջընդմէջ մեներգեցին՝ Տիկին Աննա Գարազայա Շահազիզի «Երազ»ը եւ Տիկին Իվոն Դանիէլեան՝ «Հայր եւ եղբ» երգերը, յուզուելով ու յուզելով ներկաները :

Հուսկ ուրեմն, յանուն տնօրէնութեան եւ պաշտպանեալներու, Հանգստեան Տան տնօրէն՝ Պ. Րաֆֆի Պզտիկեան, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին :

Բ. Հ.

Ժթ. դարէն եւք որեւէ գործ չէ ընդունուած - որով որոշուեցաւ դնել Քազօնտէլ Պիւան Ռեթիռոյի մէջ, որ ԺԷ. դարու հին պալատի մը մաս կը կազմէ եւ մօտն է Փրատոյի եւ ուր կը գտնուին Թանգարանի ամէնէն վերջին հաւաքածոները :

1981, Հոկտեմբեր 25-էն ի վեր Փիքասոյի ծննդեան հարիւրամեակին Սպանացիները կրնան դիտել այս խորհրդանըշական Կեռնիքան :

Փարիզի քաղաքապետ՝ Շիրաք Ռիւ Տէ Կռան զ'Օկիւսթէն թիւ 7 դրան վրայ դընել տուած է ցուցատախտակ մը, ուր կը կարդացուի թէ հոս բնակած է Փիքասօն 1937-էն 1955, եւ հոս ստեղծագործած Կեռնիքան :

Մ. Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականօրէն, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 - 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով :

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տեսակէտներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու :

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան :

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը :

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի :

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ :

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ :

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28 :

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. ասով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով : Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի պտեպինդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈՂԱՎՐՏԻՔ

ԱՐԱՄ ԱԿՈՐՈՍԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ուրբաթ, Մայիս 28-ին հողին յանձնեցինք մարմինը հին բարեկամի մը, յանձին Արամ Ակորոսեանի :

Մեր առաջին հանդիպումը տեղի ունեցած էր 1930-ին՝ Ալֆորվիլի փողոցներէն մէկուն մէջ : Հաստկեկ գիրք մը սեղմած էր թեւին տակ ու արագ քայլերով կը յառաջանար : Հարցուցի՝ ո՞ւր այսպէս : - Հայրենակից, ըսաւ, հանդիստ երկիր մը կը փնտռենք՝ գտանք : Այժմ մեզի կը մնայ զբաղիլ մեր մշակութային հարստութիւններով եւ զանոնք ծանօթացընել օտարներուն :

Այդ շրջանին Ալֆորվիլի մէջ թատերական արուեստը սիրողներ խումբ մը կազմած էին եւ Արամը նշանակած յուշարար : Ողբացեալը նուիրուած էր մշակութային եւ կուսակցական գործերու : Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովներ, թատերախումբի փորձեր, Կապոյտ Խաչ եւ այլն, Արամ Ակորոսեանի առօրեայ կեանքի անբաժան տարրերը կը կազմէին :

Երբ կը հարցնէի իրեն, թէ խումբին մէջ հասուն դերակատարներ կայի՞ն, Արամ կը պատասխանէր.

- Մեր խումբը Շահխաթունիի նման երակաւոր անձնաւորութենէ զուրկ է : Մեր նպատակն է շարժումով մը խանդավառել նոր եկուորները : Գիտեմ որ արուեստը անսահման ովկիանոս մըն է, բայց այսօր մենք պէտք է գոհանանք մեր ունեցած կարելիութիւններով եւ ջանանք առաւելագոյնս գոհացնել մեր գաղութը, նոյն ատեն ձգտելով լաւագոյնին :

Այդ օրերուն, Կապոյտ Խաչի հաւաքոյթները տեղի կ'ունենային համեստ կահաւորումով, հնամաշ փոքր տեղ մը : Գործօն տարրեր իրենց պարտականութիւնները կը կատարէին սիրով եւ նուիրումով : Անոնց մէջ էր Արամ, որուն համար նոր գիւղացի մամիկները կ'ըսէին՝ «կրակէ շապիկ հագած հոս - հոն կը վազէ» :

Այսպէս էին Արամ եւ բոլոր Արամները, որոնք Սփիւռքի դժուար պայմաններուն մէջ, իրենց բոլոր կարելիութիւնները ի սպաս դրին հայ մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման գործին :

Յարգանք յիշատակիդ՝ սիրելի Արամ :

ԱՍԱՏՈՒՐ

ՁԸՐՁԻԼԻ ՍԼԱՔՆԵՐԷՆ

Մր. Էթլի զառնուկի պէս ծպտուած գառնուկ մըն է :

×

- Օր մը, պարապ թաքսի մը կանգ կ'առնէ Խորհրդարանին առջեւ : Մէջէն դուրս կ'ելլէ Մր. Էթլին...

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀՌՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Շատ չէ, երկու անգամ Երեւանցի Մալխասին հետ տեսնուելէ յետոյ բոլորովին փոխուեցաւ : Այս կողմերը շատ չտնար - նանք, Արսէն : Փայտ հաւաքող ծերունի Թուրքէ մը հասկցայ, որ էս բլուրին ետեւ Իպրահիմ փաշայի չոպանները կան : Միխային կ'իջնենք Գարափունար : Հիմա էդ քու հաստ սարուխէն բարակ բան մը խղալ ինծի տուր : Ա՛յ, էսպէս աւելի ապահով է : Այստեղէն մենք կը զատուինք : Ես կը բռնեմ բլուրի ճամբան, իսկ դուն գլխաւոր ճամբէն կը մտնես Գարափունար : Այնտեղ մզկիթի պատին տակ մենք կը հանդիպինք իբրաւ որպէս անծանօթներ :

«Գիտես որ Գարափունարը Թուրքերուն վտանգաւոր տեղն է : Եթէ չյաջողի այսօրուայ ծրագիրը, արդէն կորսուած ենք : Կ'ուզեմ շուտ իջնել Գարափունար ու հետեւիլ անցուդարձերուն : Էն Հասան Ալի տէրվիշը անցեալ օր նորէն տեսայ Գարափունարի մէջ. զգոյշ եղիր որ չմօտենայ քեզի : Շան մը պէս հոտ կ'առնէ : Կրնաս երեւակայել, երկու անգամ տեսոր կատարուած է էն շանը վրայ : Մէկ անգամին գնդակը ուղղակի վզին մէջէն անցաւ ու նորէն չսատկեցաւ : Նայէ, ճանս, եթէ գիս այս երեկոյ չտեսնես մըզկիթի պատին քով, այդ ըսել է, ինծի վտանգ մը պատահած է : Երբ վաղն ալ չերեւցայ, անմիջապէս կ'իջնես Թորթան : Կը տեսնես կաշեգործ Մինասը, կը խօսիս ամէն բան ու կը ղրկես Հաճի Մուսային մօտ երեք չարաթէն, որովհետեւ երեք օրը անոր համար շատ կարճ է» :

Տէրվիշ պապային հետ խօսողը Ջէրչի Կիրոսն էր, որ այս անգամ չոր հացերու տոպրակ մը կռնակին՝ մուրացիկի ու բաղդ նայողի տարազի մէջ մտած էր : Աւելի ապահով ըլլալու համար այս անգամ Գարափունարի մէջ ոեւէ ծանօթի պիտի չհանդիպէր : Թրեւս հանդիպէր գինագործ Դաւիթին միայն :

Կէսօր էր : Գարափունարի պազարին ժխորը կար ու փուռերու հացերուն բարկ հոտը : Քաղաքի մուտքէն նոր բեռներ կը մտնէին ու դուրս կ'ելլէին : Կանուխ դուրս կ'ելլէին գիւղացիները, էշերուն վրայ պարպուած ճվալներ ձգած : Կային ձայներ պղնձագործներու եւ մունետիկներու : Շուներու հետ թափառկոտ ու մուրացիկ տէրվիշներ պառկած էին մզկիթի պատին տակ : Մօտն էր մզկիթի աղբիւրը, ուր, դուռին առջեւ, ճամբորդ ձիաւորներ կանգ կ'առնէին, իրենց ձիերը ջրելու համար : Աղբիւրին շուրջ հաւաքուած էին ալտեստ առնող մուսլիմաններ, մինչ կէսօրուայ միւէզզինը իր աղօթքը կը թափէր անոնց հոգիներուն մէջ ու քաղաքին վրայ, ինչպէս անձրեւը՝ ցորենի արտերուն, ուղտափուշերուն եւ կաղչնաներուն վրայ :

Մզկիթի պատին քով հաւաքուած մուրացիկներուն մէջ էր մեր Ջէրչի Կիրոսը, որ պատին կռթնած՝ ուղղափառ միւսիւլմանի մը նման չոր հացի կտորներ կը նետէր իր շուրջ հաւաքուող շուներուն : Այնտեղ էր նաեւ Արսէնը, իր անապատական տէրվիշի տարազով : Ան բախտը կը կարդար շատ ճահիլ ձիաւորի մը, որ հեռաւոր տեղերէ եկած՝ կանգ առած էր աղբիւրին մօտ, իր ձին ջրելու ու ալտեստ առնելու :

Երեւանցի Մալխասն ու իր ընկերները յաջողած էին էին մտնել զինատան մէջ : Կիրոս եւ Արսէն տեսան անոնց հանդիսաւոր անցքը երկու ժամ առաջ : Անոնց մէջ էր Խալիլի ընկերը՝ հարիւրապետ Ալին, իր պաշտօնական սուրով : Զրոյց ինկած էր արդէն, որ Վարդաձորի դէմ կռուող Թուրք բանակին պիտի տարուին զէնքերը : Կար նաեւ, այն կարծիքը, որ Թուրք եւ Պալքանեան պատերազմի պատրաստութեան համար աշխատանքներ կ'ըլլան :

Տասը ջորիներ իրենց բանուորներով, թիթեղագործներու եւ ոսկերիչներու ծածք շուկայէն անցան ու շտկուեցան դէպի նեղ ճամբան ուր զինատունն էր : Այդ պահուն, մզկիթի բաց դռնէն դուրս կը հոսէր իմամի եղանակաւոր ձայնը Ղուրանէն ու նամազի կեցողները բոլորը մէկ ու համաչափ երկրպագի մէջ էին ճակատները դետնին :

Մի քանի ժամ յետոյ, Կիրոս ու Արսէն, աղբիւրը ջուր խմելու համար իրարու մօտ եկած էին...

(Շար. 581)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գ. Ապունայեան, Պ. Պաթիսթ Ապունայեան, Օր. Մարի Ապունայեան, Պ. Ժան Ապունայեան, Պ. Կապրիէլ Ապունայեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանչեսքօ եւ Վանտա Ջիւզէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 13-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17-ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուայ ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Վարժարանի քառաձայն խմբերգը՝ ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ՍԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ, գեղարուեստական բաժինով:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք՝ նոյն սրահին մէջ, որու ընթացքին գեղարուեստական ընտիր յայտագիր մը, պիտի ճոխացնէ նոյն երեկոյթը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիրանոյշ Անդրէասեանէ 100 Ֆ. Տիկին Հայկուհի Փեհլիվանեանի մահուան առթիւ եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պէրպէրեանէ 100 Ֆ. Այրի Տիկին Սաքենիկ Եաբրճեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պօղոս Ատուրեան 500, Րաֆֆի Ուրիշեան 100, Տիկին Արշալոյս Սիլիֆքելի 100 Ֆ., իսկ Տէր և Տիկին Փելրիքեան 50 Ֆ. Դպրոցին:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին.- Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան իր փեսային ապաքինման առթիւ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թօքթաշեան իրենց աղջկան ապաքինման առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Զօպոյեան Պ. Զօպօյեանի ապաքինման առթիւ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Երամեան իրենց զաւկին Ռաֆֆիի ապաքինման առթիւ 50 Ֆ., Տիկին Սառա Ալօյեան իր ապաքինման առթիւ 100 Ֆ.:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան, Պ. Արմենակ Պէտեան, Պ. Սարգիս Մկրտիչեան, Տիկին Ճէպէճեան 100-ական Ֆ.:

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24. 33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է:

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord,descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excurions quotidiennes, pension complète.

2) Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.

3) Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI

Renseignements, Prix et Inscriptions:

HILDA TCHOBOYAN

Maison de la Culture Arménienne de Décines

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

TEL.: (7) 849. 42. 97

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 13, տօն է Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Ուխտագնացութիւն դէպի ՀԱՅՐԵՆԻՔ եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

ՅՈՒԼԻՍ 19 – ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Կազմակերպուած՝ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ Հոգաբարձութեան կողմէ:

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը մասնակցի նաեւ՝ Առնուվիլի Քաղաքապետ CLAUDE BIGEL

Արձանագրութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը.–

31 - 33, Rue Saint - Just

95400 — ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Tél.: 985. 28. 77

Organisation Technique:

SABERATOURS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.- Հանգուցեալ Նուարդ Էօտահարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ՝ Այրի Տիկին Զէմրիա Աճեմեան (Պոլիսէն) 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էժտահարեան (Մարսէյլէն) 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան (Մարսէյլ), Տիկին Պերճուհի Միքայէլեան եւ Ռուպէր Էժտահարեան (Լիոնէն) 200-ական ֆրանք, Այրի Տիկին Պերճուհի Թաղէօսեան և Այրի Տիկին Տ. Սաղաթէլեան 150-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիրան Տաճեան (Պոլիսէն), Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան (Պոլիսէն), Այրի Տիկին Մարկրիտ Տէր-Յակոբեան (Լիոնէն), Տէր եւ Տիկին Շահէն Էքմէքճեան (Վալանսէն), Տիկին Մելինէ Օտապաշեան (Մարսէյլ), Յովհաննէս Զուրիքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քաջեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Խօնօեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փօլ Թուրիքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տէնօ (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Համալեան Մարսէյլ, Տիկին Թումիքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պակօեան (Մարսէյլ), Տիկին Վէթորիա (Մարսէյլ) 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աղաճանեան, Ոմն 50 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

RESTAURANT EREVAN — ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

ARMÉNIE 1982

12 JOURS

DU 03 AU 14 AOUT - Prix 4.390 F. — DU 07 AU 18 SEPTEMBRE - Prix 4.390 F.

DU 05 AU 16 OCTOBRE - Prix 3.890 F.

— Possibilité de séjour supplementaire à EREVAN

— Extension possible à TBILISSI / EREVAN / LENINGRAD (Nous consulter)

— Réduction «FAMILLE» possible à partir de 4 personnes.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS:

MONDOTOURS OCIVEP

2, RUE DE SEZE — 75009 PARIS

Téléphone: 266. 50. 12

ou

Mme. PEHLIVANIAN — Tél.: 384. 31. 28

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 JUIN
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.191 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.191

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՌԵԿԸՆ ՊԵԿԻՆԻ՝ «ԿԸ ԲԱՒԷ»... ԲՐԵԺՆԵՒ ՌԵԿԸՆԻ՝ «ԶԳՈՅՇ»...

ԲԱՑ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՏԵՂԱԼ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎՐԱՅ

Ռազմաճակատէն հեռու, նամակներ կը փոխանակուին: Ռեկան, որ Պոն է, ուր կը մասնակցի Ատլանտեան վեհաժողովին, նոյն օրուան մէջ (Հինգշաբթի) երկու յաջորդական նամակ ղրկած է Պեկինի, առաջինին մէջ հրադադար պահանջելով, երկրորդին՝ զօրքերուն քաշուիլը: Նոյն ատեն կը հաղորդուէր թէ Ուրբաթ օր Արտաքին նախարար Հէյկ Երուսաղէմ պիտի երթար, բայց աւելի ուշ կը ճշդուէր թէ, ի տես Իսրայէլի նախարարապետին անզիջող դիրքին, Ամերիկացին հրաժարած է իր ճամբորդութենէն: Նոյն այս նամակագրութեան շարքին մէջ, յիշենք թէ Բրեժնեւ նամակ մը ղրկած է Ռեկընի, որու բովանդակութիւնը չի յայտնուիր, բայց հաւանական կը նկատուի որ ազդարարութեան բնոյթ ունենայ: Միւս կողմէ, Խորհ. Միութիւնը ապահովութիւն ալ տուած է նախագահ Ասատի, որ զօրաւիգ կը կենայ Սուրիոյ: Մոսկուայի համար Իսրայէլ չորս նպատակ կը հետապնդէ. - Ա) բնաջնջել պաղեստինեան դիմադրական շարժումը եւ մեռցնել ժողովուրդին մէջ հայրենիք մը ունենալու փափաքն իսկ: Բ) Պաղեստինցիներուն պարտադրել «իբրեւ թէ ինքնավարութիւն մը» յաւիտենական գրաւման պայմաններու տակ: Գ) Ազդել Լիբանանի ընտրութիւններուն վրայ, նախագահութեան բերելու համար Իսրայէլի եւ Միացեալ - Նահանգներու նպաստաւոր անձ մը: Դ) Տկարացնել Սուրիան եւ զայն վերածել հլու ընկերակցի մը: «Պրաւտա»ի միջոցաւ է, որ Քրեմլինը կը յայտնէ այս տեսակէտները:

Ճիշդ է, որ ոչ ոք այլեւս կրնայ հաւատալ 40 քիլոմեթրի ծրագրին, զոր Պեկին յայտնած էր սկիզբը, բայց եւ այնպէս դժուար էր, դեռ Ուրբաթ առտու իսկ, յստակ գաղափար մը ունենալ Իսրայէլի մտադրութեանց մասին, Պէյրութի նկատմամբ: Թռուցիկներու պատմութիւնը, որու կ'արձագանգէինք երէկ, կրնայ «հոգեբանական խաղ» մը ըլլալ, աւելի խուճապի մատնելու համար անպաշտպան բնակչութիւն մը: Պաղեստինցիք կը պնդեն որ պիտի կռուին, բայց ի՞նչպէս կարելի է ֆետայական կռիւ տանիլ կանոնաւոր բանակի մը դէմ:

Ամէն պարագայի մէջ, ռումբերը կը տեղան արեւմտեան Պէյրութի վրայ, օդակայանի շրջանի եւ արուարձանի ռատարները քանդուած են, այլեւս կարելի իսկ չէ տեսնել օդանաւերը, որոնց ներկայութիւնը կը յայտնուի միայն ձայնէն: Պաղեստինցիները կ'ըսեն թէ հինգ օրուան հաշուեկշիռը արդէն 10 հազար զոհ է, բայց կարելի չէ ստոյգ թիւ մը տալ: Ֆրանսայի Առողջապահութեան նախարարը որոշեց բժշկական եւ խնամքի անմիջական օգնութիւն ղրկել:

Իսրայէլ ալ բաւական զոհ ունի: Իր իսկ պաշտօնական աղբիւրները կը խոստովանին 68 մեռեալ, որոնց մէջ մէկ գնդապետ եւ մէկ զօրավար, այս վերջինը իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութեանց կարեւոր մէկ անձնաւորութիւնը, 420 վիրաւոր եւ ութ անհետացած: Միշտ իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն 61 սուրիական Միկ օդանաւ վար առնուած են: Իսրայէլցի զինուորական մը կը յայտարարէր թէ մտադրութիւն չունին Պէյրութ մտնելու, բայց պիտի քանդեն պաղեստինեան ահաբեկչական բոլոր բոյները, ինչ որ, կ'առարկէր հարցում ընող ֆրանսացի լրագրողը, չի կրնար իրագործուիլ առանց արեւմտեան Պէյրութ մտնելու: Պարզ է սակայն որ ժամանակը Իսրայէլի համար «չաշխատիր» ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք եւ քանի օրերն անցնին, հակամարտ ճակատը կը կազմակերպուի և Իսրայէլի «աւանդական բարեկամներն» իսկ, ինչպէս Ուաշինկթըն, ժամանակ կ'ունենան խորհելու, մինչ կատարուած իրողութիւնները միշտ աւելի նըպաստած են Պեկինի: Արաբական աղբիւրներու համաձայն, Իսրայէլացիք երկու փորձ ըրած են Պէյրութի ծովափը եւ ետ մղուած են, ինչ որ չէ հաստատուած թէեւ: Սուրիացիներու հետ, ամէնէն բուռն բախումները եղած են Պեքաայի դաշտին վերեւ: Իսրայէլեան օդանաւերը քարուքանդ ըրած են սամ 6 հրթիռարձակներու գրեթէ ամբողջութիւնը:

× Լիբանանի կռիւներուն առթիւ երկու ցոյցեր տեղի ունեցան Փարիզ, Հինգշաբթի իրիկուն, Ռեփիւպլիքէն - Նասիոն, հակիսրայէլեան ցոյց մը, ուր կը լսուէր «Պեկին՝ մարդասպան», «Ռեկըն ոճրագործ», «Միթերան մեղսակից»: Հրեաներն ալ իրենց ի նպաստ ցոյց մը կազմակերպած էին դեսպանատան առջեւ, ուր ելոյթ կ'ունենար կազմակերպիչ «հրէական վերածնունդի» պարագլուխը, որ կը յայտնէր թէ պէտք չէ կրկին Իսրայէլն առնել որպէս քաւութեան նոխազ:

× Լիբանանի Ֆրանսայի դեսպանը հարցազրոյց մը կ'ունենար Ֆրանս - էնթէրէն, Ուրբաթ առտու, եւ կը հաստատէր թէ նոյնիսկ իր բարեկամները, կը տեսնեն որ Իսրայէլ շատ հեռու կ'երթայ, այսինքն չափը կ'անցընէ:

× Պաղեստինցի ժողովուրդը յուսահատ է, նախ եւ առաջ իր արաբ բարեկամներէն, եւ թղթակիցներ կ'արձագանգեն դառնացած պատասխանատուներու իսկ ծանր արտայայտութեանց: Հարաւէն փախչող, նաեւ արեւմտեան Պէյրութէն, Պաղեստինցիներ կ'ապաստանին եկեղեցիներ եւ կը խառնուին նաեւ քրիստոնեայ ժողովուրդին, խուսափելու համար իսրայէլեան ռումբերէն:

× Սաուտի Արաբիոյ Սաուտ ալ - Ֆայսալ իշխանը, Ուրբաթ օր կ'ընդունուէր Նախագահ Միթերանի կողմէ:

———×———

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ ժամը 11-ին, Իսրայէլ կը հաղորդէր թէ ժամը 12-էն սկսեալ որոշած է հարաւ - Լիբանանի մէջ հրադադար կիրարկել, պայմանաւ որ հակառակորդներն ալ յարգեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏ հրադադարի միակողմանի հրահանգ տուաւ, բայց Թեհրան չերկրորդեր:

ԿԱԼԱ, Սալվատոր Տալիի կինը մեռաւ 89 տարեկանին: Նկարիչին ծանօթացած էր, 1929ին, նախապէս Փոլ Էլիւարի կինն էր, որու հետ ամուսնացած էր 1917-ին: Բուն անունով Էլենա Դիակոնոֆ, աւելի քան 50 տարի եղած է Տալիի մուսան, կինը, «քոյր - հոգին», վերջապէս ամէն ինչը, ինչպէս կը խոստովանէր, իրմէ տասը տարի պզտիկ, ինքնատիպ նկարիչը, որ է՝ Սալվատոր Տալի:

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ մէջ, կը թուի որ Անգլիացիներու հաշիւները սխալ ելած են եւ Տիկին Թաչըր իսկ ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ «հսկայ կորուստներ» ունին: Մայրաքաղաքը միշտ չէ ինկած: Ցարդ, պատերազմը 11 միլիառ (ծանր) Ֆրանք արժած է Լոնտոնի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵԹԷ ՄԵՐ ՀԱՍԱԿԸ ԲԱՂԴԱՏԵ՛ՆՔ...

=——=——=

Օր մըն ալ պատերազմ մը կը պայթի աշխարհի ամէնէն հեռաւոր, կամ ամէնէն աննշան, ամէնէն անծանօթ մէկ կէտին վրայ: Նոր անուն մը կը յայտնուի: Կը լսենք որ այդ անունով երկիր մը, կղզի մը, քաղաք մը կայ եղեր...: Անունը յանկարծ նշանաւոր կը դառնայ: Բայց քանի՞ հոգի տեսած է այդ քաղաքը, քանի՞ հոգի ապրած է անոր մէջ: Աշխարհի բընակչութեան քանի՞ տոկոսը:

Երբեմն կը նայիմ երկրագունտին, նայուածքս կը պտըտցնեմ անոր մէկ ծայրէն դէպի միւսը: Անուններ, անուններ, անուններ: Գիտենք, երբեք պիտի չտեսնենք այդ տեղերը: Շատ հեռու են մեզմէ, կամ գրաւիչ չեն մեզի համար, մեր ճամբուն վրայ չեն: Սա մեր դարաշրջանին իսկ, ուր զբօսաշրջիկութիւնը հասած է անհաւատալի համեմատութիւններու, ուր մարդիկ անվերջ կ'երազեն նոր աշխարհներու գիւտն ընել, երկրագունտի անսահման տարածութեան ճղճիմ մէկ մասը միայն պիտի կարենանք ճանչնալ:

Կը նայիմ երկրագունտին ու մելամաղձոտ մտածում մը կ'ունենամ: Տխուր է արդարեւ մտածել, թէ քաղաքներն ու երկիրներն ալ, հողամասերն ալ, մարդոց նման, հաւասար իրաւունքներ չեն վայելեր: Ոմանք բազմամարդ են, ոմանք ամայի: Ոմանք բերրի են, ոմանք խոպան: Ոմանք քարի ու աւազի անծայրածիր տարածութիւններ են, չոր ու ցամաք, եւ ուրիշներ արգասաբեր հող, ծովերով շրջապատուած: Բայց ամէնէն չահեկանը այն է, որ ոմանք նշանաւոր են, մարդոց երազին մէջ կը մտնեն, զբօսաշրջիկութեան կամ բնակելիութեան կէտ - նպատակ կը դառնան, մինչ ուրիշներու անունն անգամ չի յիշուիր:

Այո՛, տխուր է մտածել, թէ այս երկրագունտին վրայ յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն տարի կ'ապրինք եւ ապա անկէ հրաժեշտ կ'առնենք անոր հազիւ փոքրիկ մէկ անկիւնը ճանչնալով: Մեզ շըրջապատող հազար, տասը հազար, հարիւր հազար հոգիէն քանի՞ն կրնան պնդել թէ աշխարհի շրջանը ըրած են: Եւ հաշուել թէ նոյնիսկ աշխարհի շրջանը ընող մը երկրագունտին հարիւրէն, հազարէն, տասը հազարէն քանի՞ն տեսած, վայելած կ'ըլլայ:

Սա հեռաւոր, երկրագունտի վրայ սա գնդասեղի մը գլուխէն տասն անգամ աւելի փոքրիկ կէտը, ուր մարդ կը գտնեմ: Ո՞ւր է ան, ի՞նչ է, որո՞նք կ'ապրին հոն, ի՞նչ լեզու կը խօսին..: Կ'երեւակայեմ որ հոն հազարաւորներ աշխարհ եկան ինծի հետ միաժամանակ, նոյն տարին, նոյն ամիսը, մինչեւ իսկ նոյն օրը: Անոնք եւ մենք, նոյն տարիներուն է որ ապրեցանք մեր մանկութիւնը, նոյն տարիներուն պատանի դարձանք, հասունցանք, մեծցանք: Նոյն օրերը ցոյց տուող օրացոյցեր կախեցինք մեր պատերուն վրայ, նոյն ժամանակը սպառելով է որ ծերացանք, եւ թերեւս ալ նոյն ժամանակին հրաժեշտ պիտի առնենք այն աշխարհէն, որու վրայ ապրեցանք: Սակայն որքա՜ն հեռու իրարմէ, իրարմէ որքա՜ն անգիտակ:

Զարժէ՞ր որ երբեմն երկրագունտին պատկերը առնենք մեր դիմաց եւ մեր աչքերը սեւեռենք անոր վրայ: Մեր աչքերը պտըտցնենք անոր հեռաւոր ու ամէնէն անծանօթ անուններուն շուրջ: Այդ շարժումը մեզի պիտի օգնէ անդրադառնալու որ, տխմարներ ենք եթէ չենք տեսներ մեր անսահմանօրէն փոքրիկ տեղը անսահմանօրէն ընդարձակ երկրագունտի մը վրայ: Ո՞վ ենք մենք, ի՞նչ ենք, եթէ մեր հասակը բաղդատենք այն անսահմանին հետ, որուն անունն անգամ չենք գիտեր, որուն մասին գաղափար իսկ պիտի չկարենանք ունենալ ամբողջ կեանք մը ապրելէ, կարդալէ, պտըտելէ վերջ իսկ: Ինչի՞ կը ծառայեն ուրեմն մեր անիմաստ ճիգերը, երբ կը ջանանք ընդարձակել մեր ոտքին տակի հողը, երբ կը կարծենք թէ ամբողջ աշխարհի մը կըրցած ենք տիրանալ մեր ակնարկները դէպի հեռու սեւեռելով...:

×

Եւ տակաւին խորհիլ որ այս աշխարհէն պիտի հեռանանք առանց նոյնիսկ դէթ անգամ մը ոտք կոխելու մեր տան եւեւի փողոցի սալաքարերուն վրայ: Առանց ջերմ բարեւ մը կարենալ տալու ա՛նոր որ վաթսուն տարի ապրեցաւ այդ փողոցին տուներէն մէկուն մէջ, հանդիպակաց պատուհանի մը ապակիին ետեւ:

Ռ. Հ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Կիրակի, Յունիս 6-ին, յանկարծամահ եղած է մեր գաղութին ծանօթ մտաւորական՝ Վարդան Եղիշէեան:

Ծնած էր 1895 Փետր. 1-ին, Ատափազար եւ յաճախած տեղւոյն Կեդրոնական վարժարանը, ուրկէ անցած էր Պոլիս եւ հետեւած Գեղարուեստից վարժարանի դասընթացքներուն: Նախ զինուորագըրուած Թրք. բանակին, կը լքէ զայն արձանագրուելու համար ֆրանսական բանակին, Հայկ. լէգէոնին մէջ: Պատերազմէն ետք, կը վերադառնայ Պոլիս, ուր կը դառնայ հանրակառքերու (թրամուէյ) ընկերութեան քննիչ:

Ֆրանսա կը գաղթէ, քանի մը տարի ետք եւ Լիոնի մէջ նախ կ'աշխատի Պերլիէ ձուլարանը, ապա կ'անցնի Փարիզ, ուրկէ իր ընկերոջ Օննիկ Մերճանեանի հետ կ'երթան Թունուզ եւ կը զբաղին տամնաբուժութեամբ: Փարիզ վերադարձին, հակառակ տարիքին, 1954-ին չի վարանիր պաշտօնի էքիվալանսի քննութիւն անցընելէ, կարենալ արհեստը կիրարկելու համար:

Բայց Վարդան Եղիշէեանի մօտ, կաւորը, անշուշտ, հայ մտաւորականն էր եւ այդ ուղղութեամբ ունի բազմաթիւ յօդուածներ մամուլին մէջ (կ'աշխատակցէր «Աշխարհ»ի), յաճախ երգիծական: Հեղինակ էր նաեւ քանի մը հատորներու, որոնցմէ առաջինը նուիրուած էր իր ծննդավայրին՝ Ատափազարի եւ խորագրուած «Աստուածարեալ Քաղաք»: Գրած է նաեւ ֆրանսերէն՝

« Les Souvenirs d'un timbre - poste » որ լոյս տեսած է «Ֆիլաթելիք Մոնտին» մէջ:

Իր վերջին ելոյթներէն պիտի ըլլար Ահարոնի մասին իր բանախօսութիւնը, ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան կազմակերպած ցերեկոյթին (Մայիս 23):

Վարդան Եղիշէեան, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, չէր կորսնցուցած ոչ մտքին արթնութիւնը, ոչ ալ սրամտութիւնը: Վեց ամիս առաջ, դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու կեանքի իր ընկերուհին:

Մէկը եւս կ'անհետանայ վերջալոյսի այն սերունդէն, որ տարիներու երկայնքին, հրապարակագրական թէ գրական իրենց գործունէութեամբ, թէկուզ համեստ, մասնակցութիւն մը բերին մեր հանրային կեանքին:

Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Վ. Եղիշէեանի եւ ընտանիքին:

ԴՐԱՄԻՆ ՈՒԺԸ

Անհոգ եղէ՛ք. մեր մտածումը չէ Թը-ւանշաններու ազիւսակներ պատրաստել, ո՛չ ալ «Մէկ միլիառ տոլար»ի հերոսներու գրպանները խուզարկելով, անոնց ոս-կիներուն տոկոսը գտնել: Անօթիներու բանակը արդէն պատրաստած է անոնց գումարը եւ կշռած ծանրութիւնը:

Համեստ, շատ համեստ է նիւթին հպե-լու մեր ցանկութիւնը: Թեթեւ ակնարկ մը միայն արտասահմանի հայ կեանքին վրայ դրամին խաղցած դերին որ, յա-ճախ, մեծ բարդութիւններ կը ստեղծէ եւ անախորժութիւններու տեղի կուտայ:

Նկատի ունենալով սակայն, մեր հայ-րենակիցներու զգայնութիւնը, ճշդենք անմիջապէս, որ խմբագիր կամ յօդուա-ծագիր մը բարոյական ու քաղաքացիա-կան ո՛չ մէկ իրաւասութիւն ունի անար-գելու կամ անուանարկելու մօտաւոր եւ հեռաւոր ոեւէ հայրենակից:

Առեն մը, նորոյթի մաս կը կազմէին վիուկ, ազոաւ, պճակալէզ եւ բազմաթիւ նմանօրինակ ածականներ ու պատկերա-ւոր նախադասութիւններ՝ վարկաբեկելու համար հակառակորդը, իրեն դէմ եղած քննադատութիւններու չտոկացող կամ հակափաստեր ներկայացնելու անկարող գրիչներու կողմէ:

Ժամանակները փոխուած են: Հիմա, «վրէժ լուծելու» «ժուռնալիզմի» նոր ձեւեր գտնուած են: Ժանգոտած դանակ-ներով «Թշնամին» չարչարել եւ մորթո-տելու տեղ, «Թրափիքօրի» սուր դաշոյ-նի մէկ հարուածով կը ջանայ կտրել գը-լուխը:

Մենք այս դասակարգին չենք պատ-կանիր եւ չենք իջներ այդքան վար ... Երգիծական ըլլայ թէ լուրջ մեր գրու-թիւնը, անհատ նախատելու նպատակ չի հետապնդեր: Մենք կը մտահոգուինք միայն երբ կը նշմարենք ազգային ձեռ-նարկի մը համար ճամբայ ելած մէկու մը՝ դէպի խիճերն ու ճահիճները տանող ճամբան բռնելը, ուր պիտի կորսուի ան-խուսափելիօրէն՝ արահետներու եւ ան-տառի մացառներուն մէջ, կը ջանանք ցոյց տալ «օթօռութի» անշեղ ուղին:

Ընթերցողներ կան, դժբախտաբար, որ կը դժուարանան Թափանցել գրութեան մը ոգիին, առաջադրած նպատակներուն, ենթադրութիւններ կ՚ընեն, կը հասնին սխալ ենթադրութեանց եւ հոն կը տես-նեն Թշնամանք, մարդ վարկաբեկելու կամք: Այս երեւոյթը յատուկ չէ միայն հայ ընթերցողին. պարագան նոյնն է Եւ-րոպացիներուն, ուրկէ նաեւ՝ փոլէմիք եւ անտեղի վիճաբանութիւն:

Պատահած է որ, ազգային շահերէ մղուած, բոլորովին անկողմնակալ յօդ-ուած մը, քննադատական շեշտ մը ունե-նայ տգեղ երեւոյթի կամ այդ երեւոյթը ստեղծած անձերուն դէմ: Ինչպէս մենք հաստատեցինք, ընթերցողը մեծ հաճոյք կը զգայ եւ հոգեկան հրճուանք կ՚ունե-նայ, եթէ խնդրոյ առարկայ անձնաւո-րութիւնը իր բարեկամներու շրջանակին մաս չի կազմեր կամ արհամարհանք ունի անոր հանդէպ: Այդ պարագային տկար կը գտնէ քննադատութեան ոճը, կը հը-րահրէ գրողը աւելի զօրաւոր հարուած իջեցնել անոր գլխուն. «Պէտք է խայտա-ռակել, ցեխին մէջ Թաթխել զայն...»:

Հիւանդոտ մտայնութիւն ... ինչո՞ւ անարգել հայրենակից մը: Աստուա՞ծ ինչ կը շահի հանրութիւնը: Հայ ժողովուրդը անպատուել չի՞ նշանակեր նման վար-մունք:

Մենք խորհուրդ պիտի տայինք այդ մարդոց, որ փոխանակ ոխ սնուցանելու, օրինակ առնեն այն ակումբէն, որուն ե-րիտասարդները լա՛ւ ըմբռնած գրութեան գործելիք բարերար ազդեցութիւնը, կը փակցնեն զայն իրենց սրահի պատերուն, որպէսզի ուրիշներ ալ կարդան, լրջօրէն մտածեն արտայայտուած մտքերուն, ջա-նան իրենց ազդեցութիւնը բանեցնել որ՝ վերջապէս, բան մը փոխուի մարդոց վար-մունքին եւ ընկերային յարաբերութեանց մէջ:

Մէկ անգամ ընդմիշտ պէտք է ընդու-նիլ որ ամէն անձ, առանց բացառու-Թեան բաղադրութիւնն է Թերութիւն-ներու եւ առաւելութիւններու, միշտ ենթակայ՝ սխալմունքի ու ձախողու-Թեան: Այնքան ատեն որ սխալն ու ձա-խողութիւնը կը վերաբերին անհատական ձեռնարկի, տուժողը ենթական է եւ մեր իրաւասութենէ դուրս՝ որեւէ միջամը-տութիւն:

Այլ է արդիւնքը հանրային կեանքի մէջ եւ հոս է որ կը յայտնուի դրամին աղէ-տալի զօրութիւնը:

Եթէ ազգի մը զարգացումը կ՚ընթա-նայ մշակութային եւ տնտեսական հա-րստութիւններու աճումով, հրամայա-կան կը դառնայ անոնց համերաշխ ըւր-ծակցութիւնը: Անոնք պէտք է յառաջա-նան ձեռք ձեռքի տուած, զօդուած իրա-րու՝ այր ու կնոջ մտերմութեամբ, քանի որ ճակատագրուած է ապրիլ միասին:

Աւա՜ղ, սակայն, այս կենակցութիւնը ձախող ամուսնութեան մը պատկերը կը պարզէ մեզ մօտ: Հազիւ ճաշակած մեղ-րալուսնային խանդավառութիւնը, իրա-րու վրայ իշխելու ընդհարումը դժոխքի կը վերածէ շրջապատն ու միջավայրը:

Հանրային կեանքի գլխակից եւ Թըր-ծըւած անհատներ գործունէութեան ծը-րագիրներ կը մշակեն, բայց հայկական հաստատութիւններու կայունութիւնը ե-րաշխաւորող դրամատէրներ՝ նախագա-հական աթոռներու վրայ բազմած, եթէ նոյնիսկ ապիկար են հասարակական աշ-խատանքներու մէջ՝ կ՚արհամարհեն ներ-կայացած ծրագիրը՝ յայտարարելով վըճ-ռապէս. - «Կա՛մ ուզածս կ՚ընէք, կա՛մ սանթիմ չեմ տար»: Եթէ փորձուի առար-կել թէ՝ ուզածը կրնայ աղէտի առաջ-նորդել, յենած՝ իրենց դրամին ուժին, վէթօ կը դնեն, անպատկառութեամբ նա-խատելով հակաճառողը, որքան ալ բար-ձըր անձնաւորութիւն ըլլայ:

Ինչպէս մենք մեզի իրաւունք չենք տար գրիչի ուժին դիմել մարդ-վարկաբեկե-լու, չէքերու տէրերն ալ պարտաւոր են հայրենակից մը նուաստացնելու մտա-ծումէ հեռու մնալ:

Ինչո՞ւ չեն որդեգրեր ուրիշ հարուստ-ներու պարկեշտութիւնը, որոնք, օրի-նակ, գրական մրցանակ կը ստեղծեն եւ գնահատանքը կը Թողուն ձեռնհաս մտա-ւորականներու: Կ՚երեւակայէ՞ք Թէ ի՛նչ արժէք պիտի ներկայացնէր գրականու-Թիւնը, եթէ դրամատէրը ինքը ըլլար ժիւրիին մէջ վճռական ձայն ունեցողը:

Ահաւասիկ խորհրդածութեան յանձ-նըւելիք եւ որոճուելիք հարցում մը՝ փա-րիզի մեր «պանքէ»ներուն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆԸ

Շաբաթներէ ի վեր արդէն, վառ հե-տաքրքրութեամբ կը սպասուի չորս տա-րին անգամ մը կատարուող ոտնագնդակի աշխարհի բաժակի մրցումներուն, որոնք այս անգամ տեղի կ՚ունենան Սպանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ: Յունիս 13էն մինչեւ Յուլիս 11, ինչպէս ծանօթ է:

Այդ վճռական բախումներուն, իրենց մասնակցութեան իրաւասութիւնը ապա-հոված են ազգային այն խումբերը, ո-րոնք առ այդ կազմակերպուած նախա-պատրաստական հանդիպումներուն, կը-րողցան արձանագրել պայմանաւորեալ յաջողութիւնները տարբեր խումբերու դէմ: Այդ երկիրներն են - 1978-ի ախոյ-եանը Արժանթին, Պրազիլ, Պելժիա, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա, Փերու, Հունգարիա, Լեհաստան, Ֆրանսա, Քա-մերուն, Սալվատոր, Չեխոսլովաքիա, Սպանիա, Նոր Զելանտա, Քուէյթ, Սկովտիա, Իտալիա, Եուկոսլաւիա, Հոնտուրաս, Աւստրիա, Արեւմտեան Գերմանիա, Ալժերիա, Իր-լանտա, Չիլի: Նախնական մրցումնե-րուն, վերոյիշեալ խումբերը դասաւոր-ուած են վեց չորքերու, չորսական մըր-ցակիցներով:

Բնական է որ, ամէնէն աւելի մեր ու-շադրութիւնը գրաւէ Ֆրանսան, որուն առաջին հակառակորդներն են՝ Անգլիա, Չեխոսլովաքիա, Քուէյթ: Ըստ ծա-նօթութիւն, յայտնենք որ բացի 1958-էն, Ֆրանսա որ քանի մը անգամներ չէ իսկ յաջողած մասնակցիլ ախոյենական այդ մրցումներուն, ուրիշ տարիներուն առա-ջին իսկ հերթին պարտուելով, զրկուած է մրցաշարքը շարունակելէ: Նախապատ-րաստական մրցումներուն, պարտութեան մատնելէ ետք Հոլանտա, Իրլան-տա եւ Կիպրոս, ֆրանսական խումբը կա-տարեց բարեկամական հանդիպումներու շարք մը, ուր յաղթելէ վերջ Իտալիոյ եւ Հիւսիսային Իրլանտայի, ու Պելժիոյ հետ հաւասար արդիւնքով, պարտուեցաւ ա-պա Փերուէն ու վերջերս աւելի ամօթալի պարտութիւն մը՝ Կալլէսի երկրէն: Մի-շել Հիտալկոյի կազմը, որ ցարդ կը յո-խորտար իր Փլաթինիով, Պոսիով, Թրե-զորով եւ Ռոշըթոյով, այդ կրկնակի ձա-խողութիւններէն վերջ, որոշ անձկու-Թեան է մատնուած, մանաւանդ որ իր առաջին ոսոխը պիտի ըլլայ Անգլիա, որ ժամանակաւոր խաւարումէ մը վերջ, վե-րականգնած է համեմատաբար տիրանալ իր հինաւուրց համբաւին, մանաւանդ դեռ նոր յաղթանակելէ վերջ, իր ախոյեան խումբով՝ «Աստոն Վիլլա»ով գերմանա-կան հռչակաւոր ախոյեանին՝ Պայեռն Միւնիխին դէմ, Եւրոպայի ախոյեան խումբերու բաժակի վերջնական խաղին մէջ, զոր կը խլէին իսկ, տարբեր խում-բերով, յաջորդական երեք տարիներուն: Կարելի՞ է յուսալ որ 1982-ի Ֆրանսան, իր նորանոր լաւագոյն խաղացողներով, յաջողի հասնիլ այն փառաւոր արդիւն-քին, որուն կը տիրանար 1958-ին այն ա-տենի իր վարպետներուն փաղանգով՝ ըն-որս Քոփա, Ֆօնդէն, Փիանթօնի, Վեն-սան, Մարշ եւայլն, երբ վերջնական դա-սաւորման, երրորդ կը հանդիսանայի պարտութեան մատնելով այն ատենի շատ զօրաւոր Շուէտը, եւ զգայացունց գու-պարէ մը վերջ կ՚ըլլար զարհուրելի Փըլէի Պրազիլին առջեւ, որ նոյն տարին վերջնական բախումին, պիտի յաղթանա-կէր նաեւ Գերմանիոյ: Տրամաբանօրէն դժուար է երեւակայել: Աւելցնենք սա-կայն որ ոտնագնդակի մէջ մանաւանդ, կը պատահի մէկ անգամէ աւելի, որ հա-ւանականը տեղի կուտայ անսպասելիին առջեւ, երբ խաղարկութեան ամբողջա-կան տեւողութեան, իր տիրապետու-Թիւնը կիրարկող խումբն է որ կը զգետ-նըւի հակառակորդէն, այս վերջնոյն յան-կարծական փոխ - յարձակումի անակըն-կալ յաջողութիւնով: Ասիկա տեսնուեցաւ իսկապէս, Ֆրանսա - Կալլէսի խաղին, երբ Փրանսացիք դրեթէ շարունակ կը ըն-պատնային մրցակիցին վերջին գիծերուն, բայց անկարողութեան կը մատնուէին ի-րականացնելու, մինչ Կալլէսցիք իրենց, խոյոխտ եւ գրեթէ միակ վտանգաւոր խու-ժումով մը ծունկի կը բերէին Փլաթինիի խումբը: Գալով Սպանիոյ, միակն է ան-տարակոյս, քանի որ մրցումները պիտի մղուին իր մայր հողին վրայ, որ նպաս-տաւորուի իր ամբոխին մոլեգին քաջա-լերանքով, որ եթէ չկրնար հրաշք գոր-ծել, սակայն եւ այնպէս բացայայտ է որ կրնար իր որոշ ազդեցութիւնը գործել առաւելութեան:

Եթէ հարց տրուէր ինծի թէ ո՞վ է այն երկիրը որ պիտի խլէ վերջնական յաղ-Թանակի դափնին, պիտի համարձակէի խոնարհաբար յայտնել, նկատի առնելով վերջ իսկ պատահական արդիւնքը կամ արդիւնքները, այդ պիտի ըլլան, գործ-նականապէս նախ Փերուն, վերջին ծայր զօրեղ իր վերջին ելոյթներով, յետոյ 1974-ի յաղթականը՝ Գերմանիա, նաեւ Պրազիլ, Անգլիա, Իտալիա եւ ինչո՞ւ ...

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ».- Յովսէփ Աշրաֆեան, զոր Հ. Լեւոն Զէքիեան ներկայացուց «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ (թիւ 62), Մե-ծարենցի մասին այս ընդարձակ գրու-թիւնը ստորագրած է «Բազմավէպ»ի մէջ (1965): Ուսումնասիրութիւնը լոյս տե-սած է առանձին գրքոյկով եւս (Վենե-տիկ, 1965, 99 էջ): Ինչպէս Հ. Լեւոն Զէքիեան իր յօդուածին մէջ դիտել կու-տար, Աշրաֆեան հայ արուեստին մասին ունի բազմաթիւ գրութիւններ, որոնց լման ցանկը ինչպէս եւ ծանօթագրու-թիւնները կուտանք առանձին,- այս յօդ-ուածի վերջաւորութեան:

Ծանօթ է թէ ինչպէս Ծիածանի հրա-տարակութեան առիթով՝ Պոլսոյ գրական հայ մամուլին մէկ մասը բուռն պայքարի լծուեցաւ Մեծարենցի բանաստեղծու-Թեան դէմ (1): Մեծարենց կ՚ամբաստան-ուէր գլխաւորաբար իբրեւ նմանող (և բա-ուին յոռեգոյն առումովը) խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան (2): Գիտենք նաև որ ծագած վէճերուն միջամտեց ի՛նքը եւս, բանաստեղծը (3), եւ թէ իր Ինքնադա-տութեան փորձին մէջ մերժեց որեւէ կա-պով խորհրդապաշտութեան ենթարկուած ըլլալու կարծիքը, եւ նոյնիսկ այդ դըպ-րոցին մաս կազմելու որեւիցէ հաւանա-կանութիւն (4):

Մեծարենցի առնչութեամբ խորհրդա-պաշտութեան մասին առաջին խօսողնե-րէն մէկը եղած է Յակոբ Տ. Յակոբեան, բայց առանց բացայայտօրէն զայն կապե-լու խորհրդապաշտ դպրոցին (5): Հրանդ Բալուեանի համաձայն՝ Մեծարենց «խոր-հրդապաշտներուն ազդեցութեանը տակ է» (6): Ընդհակառակն, Ալազան եւ Նո-րենց յետ հերքելու - եւ իրաւցիօրէն - Մեծարենցի Պառնասեան բանաստեղծու-Թեան հետ կապի մը հաւանականութիւ-նը (7), կը յանգին նոյնինքն բանաստեղ-ծին բռնած դիրքին, ըսելով, թէ «ինքը՝ Մեծարենցն իր յօդուածներում լոյս է սփռում այդ ազդեցութիւնների հարցի վրայ» (8), եզրակացնելու համար թէ «ուսումնասիրելով մեր անցեալ բանաս-տեղծութեան լաւագոյն տրադիցիաները, ստեղծագործօրէն մարսելով նրա նուա-ճումները, օգտագործելով եւրոպական, յատկապէս ֆրանսական նորագոյն բա-նաստեղծութեան կուլտուրան՝ Մեծա-րենցն ստեղծեց իր ինքնուրոյն արուես-տը, իր լեզուն, իր ոճը՝ բարձր, կուլ-տուրական, ինքնատիպ» (9): Հ. Մեսրոպ Ճանաչեան, իր կարգին, տալով հան-դերձ պահանջուած կարեւորութիւնը Մե-ծարենցի ընթերցումներու լայն տարած-քին (10), բանաստեղծը կը բնորոշէ «ոչ տպաւորապաշտ մը, ոչխորհրդապաշտ մը եւ ոչ ալ, նամանաւանդ, ռոմանթիք մը: Ինքը իր ինքնութիւնն է, իր անձնա-կան եղանակովը յայտնաբերուած եւ ինք-նակայուն: Ամէն ինչ է, միախառնու-Թեամբ այդ բոլորին եւ ոչ մէկը անոնց-մէ»: Արդ, բացայայտ է թէ ոեւէ իրաւ բանաստեղծ, հասած իր լրումին, կը կազ-մէ բացարձակ եւ անկրկնելի արժէք մը, նմանող ինքնիրե՛ն միայն եւ ուրիշ ոչ ո-քի, ու առով իսկ դարձած «ինքնատիպ», «ինքնակայուն», եւ հետեւաբար - որոշ իմաստով - պատմագանցական: Այս հաս-տատումը սակայն չի ժխտեր կարեւորու-Թիւնը եւ չարդիլեր մեզ ուսումնասիրե-լու՝ թէ ի՛նչպէս կրցած է Մեծարենց «օգտագործել» իր ժամանակի ֆրանսա-կան եւ անգլիական գրականութիւնները, թէ ի՛նչպէս կրցած է, վերջապէս, տիրա-նալ այդ «միախառնութեան». այսինքն՝ ճշտելու թէ ո՛րն է եղած ճամբան՝ դէպի իրականացումը իր ստեղծագործ անձնա-կանութեան: Պիտի ջանանք, ուրեմն, վերլուծել իր բանաստեղծութեան բաղ-կացուցիչ տարրերը, որոնք, լուծուած եւ միախառնուած, կը կազմեն գրական-բանաստեղծական իր աշխարհը: Պիտի քննենք, հետեւաբար, Մեծարենցին բա-նաստեղծութեան «արտաքին» տարրերէն ոմանք:

12. ՀՊՀ կը ներկայացնէ բաւական կա-րեւոր - եւ գովելի - կառուցուածք մը, բայց չենք կարծեր որ այս հրատարակու-թիւնը, ըլլալով հանդերձ խնամուած եւ մինչեւ օրս լաւագոյնը, կարենայ գոհա-ցընել մեր պահանջը:

(Շար. 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻՍ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ՕՐԸ

եւ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՐՈՊԷՆ

Գարեգին Կթղ. Յովսէփեան

Անթիլիաս, 1982

×

ՍՈՒՐԲՔ ԵՒ ՏՕՆՔ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ

Թողոմ Պատրիարք

Գ. տպագրութիւն:

Հրատարակութիւն.- Կաթողիկոսու-Թիւն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Ան-Թիլիաս, Լիբանան 1982:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԹԵՀՐԱՆ

Թեհրանի մէջ զանազան ձեռնարկներով տօնուած է Մայիս 28-ը: Այսպէս Փոքրաբինի կազմակերպութեամբ, Մայիս 26ին, «Արարատ» Միութեան Նովպահարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Արամի, որուն կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Նորայր Էլսայեան: Ապա լուսապատկերներու միջոցով դրուագներ ցուցադրուած են Արամ Մանուկեանի կեանքէն:

Հ. Մ. «Սիփան» Միութեան նախաձեռնութեամբ, նոյն օրը, «Նայիրի» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բացումը կատարած է Սերոժ Սուքիասեան, բանախօսած է Ալբեր Աճէմեան, անդրադառնալով Սարդարապատի ճակատամարտին: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Սուքիասեանի:

Մայիս 28-ին, «Արարատ» մարզաւանին մէջ հանդիսութիւնը սկսած է Հանրապետական մաղթանքով, որմէ ետք խօսք առած է առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան: Բանախօսած են Վարդան Վարդանեան եւ Այտա Յովհաննիսեան: Յայտագրին մասնակցած են «Արարատ» եւ «Կոմիտաս» երգչախումբերը: Հանդիսութեան ներկայ եղած են 5000 հոգի:

Նոյն օրը, առաւօտեան, «Սասուն» թաղամասի Ս Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ տեղի ունեցած են Հանրապետական Մաղթանք եւ քաղաքական բնոյթով ձեռնարկ մը: Արարողութենէն ետք խօսք առնելով անդրադարձած է Հանրապետական Մաղթանքի ծագումին: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Սերոժ Սուքիասեան: Բանախօսած են Եդուարդ Երիցեան եւ Նորայր Էլսայեան, տալով պատմականը Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման, կառոյցը, ինչպէս նաեւ չեչտելով հայ ժողովուրդի գոյատեւման կամքը: Ներկայ եղած են շուրջ 2000 հոգի:

Սարդարապատ թաղամասի «Սահակեան» վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 29-ին նշուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 64-րդ տարեդարձը: Խօսք առած են Կազմակերպիչ Յանձնախումբի, Ծնողական Խորհուրդի եւ Պատանեկան Միութեան ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Նորայր Էլսայեան: Յուշեր պատմած է Վազգէն Միրզաբէգեան: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ:

Զէյթուն թաղամասի «Սուքերեան» սրահին մէջ, Մայիս 30-ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատարած է Մերուժ Յովհաննիսեան: Ցուցադրուած են Արամ Մանուկեանի կեանքէն ու գործէն լուսապատկերներ: Խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան եւ փոթորիկի ներկայացուցիչները: Հուսկ, կատարուած է «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» լուսապատկերներու շարքի ցուցադրութիւնը:

———×———

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՖԻՔՍ

Աթէնքի «Վրէթանիա» թատերասրահին մէջ, Մայիս 30-ի առաւօտեան տօնուած է Մայիս 28-ը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Գասպար Կարապետեան: Ուղերձներ կարդացած են Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ Արմէն Մանուկեան, Երիտասարդացի անունով Սեդրակ Այվազեան եւ յանուն Ազգ. Վարչութեան՝ ատենապետը՝ Ներսէս Յակոբեան: Բանախօսած է Կարապետ Գալֆայեան (Սելանիկէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի, Ֆիքսի Պատանեկան Միութեան «Զարթօնք» խումբի եւ Երիտասարդական Միութեան «Բարդէն Սինի» խումբի պարախումբերը:

×

Ֆիքսի Ակումբին մէջ, նոյն երեկոյեան, տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որուն նախագահած է Լիւսի Օնիկեան: Բանախօսած է Լիզա Աւագեան: Ուղերձ մը կարդացած է Սահակ Տէր-Յովակիմեան: Հոս եւս գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՀԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Մայիս 25էն, Միացեալ-Նահանգներէն Հռոմ հասաւ նոյն երկրին Առաքելական Առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկոպոս Սեթեան, որ 21 տարի վարած է Հռոմի Հայկազեան Դպրեվանքի մեծաւորութիւնը եւ հիմնած է Վատիկանի Հայկական Ռատիօ Հաղորդումները:

Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Ծաղկազարդի օրը, Սեթեան Եպիսկ. Հայրապետական Ս. պատարագ մատուցած է Նիւ-Եորք՝ Պրուքլինի Հայ Կաթողիկէ ժողովուրդին:

Թէ պաշտամունքի եւ թէ ընդունելութեան ընթացքին, Սեթեան Գերապայծառը յորդորած է ներկաները՝ հաւատարիմ մնալու ազգային աւանդութեանց եւ քրիստոնէական համոզումներուն:

Աւագ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, առաջնորդը նախագահած է, Ֆիլատելֆիոյ Ս. Մարկոս Եկեղեցիին մէջ, համապատարագին, ոտնլուայի արարողութեան, լացի գիշերուան ժամերգութեան եւ Խաչի երկրպագութեան արարողութեանց:

Պոսթընը, որ Միացեալ-Նահանգներու Աթէնքը համարուած է եւ պատմականօրէն նկատուած է ամէնէն հին քաղաքներէն մին, է նաեւ հայաշատ կեդրոններէն մին: Սեթեան Եպիսկ. իր հովուական առաջին պատարագը մատուցած է Զատկուան օրը՝ Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ: Իր քարոզին մէջ, առաջնորդը՝ մատնանշած է Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կատարած մեծ դերը՝ Զարթօնքի մեր հայ գրականութեան նկատմամբ: Մասնակցած է տեղւոյն ժողովրդապետ՝ Ղուկաս Վ. Առաքելեանի կողմէ կազմակերպուած՝ տարեցներու շաբթական շրջապտոյտին եւ նախագահած է Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ծխական խորհուրդի ժողովին:

Սեթեան Եպիսկոպոսը՝ Պոսթընէն անցած է Մոնրէալ (Քանատա) եւ հոն Հայրապետական պատարագ մատուցած է հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն: Իրեն ի պատիւ սարքուած սիրոյ սեղանի ժամանակ, այցելու առաջնորդը գնահատած է տեղւոյն ժողովրդապետ՝ Կարապետ Գորդիկեան Գերապայծառին կատարած գործը: Մօտէն հետաքրքրուած է նորակերտ եկեղեցիով՝ որուն օծումը պիտի կատարուի այս տարի Հոկտեմբեր ամսուն մէջ, հաւանաբար ձեռամբ նորընտիր Կաթողիկոս Պատրիարքին: Սեթեան Գերապայծառը այցելած է ազգային դպրոցները, Հայ Առաքելական երկու եկեղեցիները եւ մասնաւոր տեսակցութիւն ունեցած է Մոնրէալի Արքեպիսկոպոս՝ Կրէկուարի հետ:

Առաջնորդութեամբ տեղւոյն ժողովրդապետին, կրցած է այցելել Ֆրանսախօս եւ յոյժ բարեպաշտ Քանատացիներու ծանօթ սրբավայրերը:

Ապրիլ 25-ին, Հիւսիսային-Ամերիկայի առաջնորդը այցելած է Թորոնթոյի նոր հայ գաղութը: Ս. պատարագի ընթացքին, մատնանշած է նորակառոյց հայ կաթողիկէ առաջնորդական թեմին նշանակութիւնը, անոր կատարելիք դերը՝ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, ինչպէս նաեւ վիճակաւորին ներկայութիւնը՝ թէ Քանատական եւ թէ Միացեալ-Նահանգներու եպիսկոպոսական դասերու մէջ, որոնք կը ներկայացնեն 75 միլիոն հաւատացեալներու ձայնը: Տրուած ըլլալով որ առաջնորդը ունէր, սոյն քաղաքին մէջ, բազմաթիւ նախկին աշակերտներ եւ ծանօթներ, ընդունելութիւնները, դպրոցներու եւ անխտիր՝ բոլոր եկեղեցիներու եւ ակումբներու այցելութիւնները, մասնաւոր ջերմութեամբ մը կատարուած են: Սեթեան Եպիսկ.ը այցելած է Թորոնթոյի Լատին առաջնորդ կարդինալին: Պաշտօնական Սիրոյ Սեղանէն զատ, սարքուած է ընդունելութիւն մը՝ քաղաքին ծանօթ պանդոկներու սրահներու մէջ, որոնց իրենց մասնակցութիւնը բերած են ազգային, կրօնական, կուսակցական, դաստիարակչական եւ մշակութային բոլոր հայ հիմնարկութիւնները:

Թորոնթոյի Հայ Կաթողիկէ կազմակերպութիւնը, առաջնորդին այցելութեան օրով, ձեռնարկած է հանգանակութեան մը, ի նպաստ նորակառոյց հայ կաթողիկէ կեդրոնին եւ եկեղեցւոյն:

Սեթեան Գերապայծառը, Մայիս 2-ին, այցելած է Տիթրոյթի Հայ Կաթողիկէ համայնքին: Զայնաւոր պատարագէն ետք, իրեն ի պատիւ ընդունելութիւն մը սարքուած է քաղաքին Հայ Կաթողիկէ գաղութին կողմէ: Ա. Մանուկեան՝ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան նախագահը, իր շնորհաւորական ուղերձին մէջ իր ուրախութիւնը յայտնած է ի տես Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Կաթողիկէ համայնքի կազմակերպութեան: Տիթրոյթի մէջ, Առաջնորդը այցելած է բոլոր դպրոցները, եկեղեցիները եւ հայկական միւս հիմնարկութիւնները:

Իր կիրակնօրեայ քարոզին մէջ, Սեթեան Գերապայծառը շեշտած է ամէնօրեայ հայկական վարժարաններու պահանջքը՝ որպէս պայման հայապահպանման, ու դիտել տուած է թէ՝ «Հիւսիսային Ամերիկայի պէս հսկայ հողամասին վրայ, ուր կը գտնուին վեց հարիւր հազար ազգայիններ, հայկական կրթական յարկերը անբաւարար են: Իցիւ թէ Հայ Կաթողիկէ համայնքը, իր ունեցած երեք ամէնօրեայ դպրոցներէն զատ, նորագոյններ եւս բանայ»:

Առաջնորդը ցաւով դիտել տուած է, որ վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին, Ամերիկա ծնած սերունդը անտարբեր է դպրոցական ձեռնարկներու հանդէպ, ու ներկայիս՝ աշակերտութեան մեծամասնութիւնը կազմուած է վերջին տասնեակին գաղթող հայ ընտանիքներու զաւակներէ:

Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, Յունիս 6էն, Սեթեան Եպիսկ. կ՚այցելէր Լոս Անճըլըսի Հայ Կաթողիկէ համայնքութեան եւ ապա՝ Յունիս 21-25 կը նախագահէ Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Կաթողիկէ հոգեւորականներուն եւ մայրապետներուն ընդհանուր ժողովին ու հոգեւոր կրթութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Արժանթին, այնքան ծարաւի կրկին իւրացնելու չորս տարի առաջուան իր փառապսակը:

Բայց այժմ, թողունք պահիկ մը ժխորը համաշխարհայինին ու թոյնք տալով մեր հոգիներուն, երթանք թառիլ դէպի ստորոտը խաղաղաշունչ Արարատին, հոն աղօթքելով մեր հայրենի թանկագին խումբը նոյնանուն, որուն յաղթապանծ վերելքը Խորհ. Միութեան ախոյենական աստիճանին, դեռ միշտ մնալով առաջնութեան սեմին, եւ այդ բազմաթիւ մրցումներէ վերջ, հիացումով կը պարուրէ մեր սրտերը, ըլլանք մարզասէր կամ ոչ, պարզապէս ազգային խայտանքով, ու այդ հրճուանքը պիտի հասնի իր կատարելութեան, ոչ միայն տեսնելով զինքը որպէս կրկին ախոյեան Խորհ. Միութեան, այլ այդ առիթով, երջանիկ պատեհութիւնը ընծայուելով մեզի անգամ մըն ալ վայելելու իր ներկայութիւնը Եւրոպայի ախոյեան խումբերու յոյժ կարեւոր բաժակի մրցումներու ու այս անգամ մանաւանդ, հոս մեր մէջ Ֆրանսական ախոյեանին դէմ, գոռացող հայկեան աղաղակներով, լի մարզադաշտին մէջ: Բայց համբերենք, քանի դեռ չէ վերջացած շարքը, յուսանք ու փայտ բռնենք...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրօս այլեւս վստահ էր, որ գործը յաջողած էր, նոյնիսկ պէտք չտեսնուեցաւ մարդիկներն հրդեհել: Ձորիները հեռացած էին իրենց բեռներով: Ալլին այլեւս Գարափունար պիտի չվերադառնար: Ան Ջորիներու բեռներուն հետ պիտի մտնէր Խալիլի խումբին մէջ եւ պիտի դառնար փախստական:

Անտարակոյս, շուտով պիտի պարզուէր ամէն բան, երբ զինարանի պահեստատան մէկ մութ անկիւնը գտնէին պահեստապետի դիակը, երբ հազարապետ Հայտարգիլի զար որ նման հրաման մը ստորագրած չէ ու զինարանը կողոպտուած է հայ ֆէտայիներուն կողմէ:

Ձերչի Կիրօս այլեւս Երեւանցի Մալխասը տեսնելու առիթ պիտի չունենար: Նոյն օրն իսկ Մալխաս պիտի մեկնէր իր հովիտը, մանաւանդ որ ձմերուկները արդէն սկսած էին հասուննալ: Գարափունարէն հեռացաւ Արուէնը: Կիրօս պիտի սպասէր մինչեւ լրանար Հաճի Մուսային տրուած երեք օրուան դուշակութիւնը: Այդ երկու օրուայ պարապ միջոցը լեցնելու համար ան շատ պիտի ուզէր տեսնել Ճէլալ աղային հետ, որ իր կարեւոր կարեւոր մասնակցութիւնը բերած էր ռազմամթերքներու տան գործին՝ բախտախաղի նստելով հազարապետ Հայտարի ու Իպրահիմ փաշայի տղուն հետ:

Ան փորձ չըրաւ տեսնելու Ճէլալ աղան, որովհետեւ վտանգներու ու կասկածներու հետ կապուած էր եւ սակայն կ՚ուզէր հանդիպիլ համետագործ Գիրգորին որ զինուորական պահեստատունը մտնողներէն մէկն էր, իր կարգադրութիւնով: Գիրգորը մէկն էր, որ միշտ ալ ձիերու եւ Թուրքերու հետ գործ ունեցած էր եւ գիտէր լաւ հայհոյել թէ՛ Թուրքին եւ թէ ձիուն: Գիրգորը կռուազան էր եւ Թուրքերը յաճախ կը խուսափէին անոր հետ գործ ունենալ: Բարկացած ատեն շատ չէր տնտնար, տեսնես, խանութի տառապային փայտերը կը քաշէր: Մի քանի անգամ բանտ մտած ու ելած էր իր կռիւներուն պատճառով: «Տէլի տըը» կ՚ըսէին եւ քիչ մըն ալ ներող կ՚ըլլային, որովհետեւ Գիրգոր լաւ համետագործ էր: Ան գիտէր լաւ հայերէն, Նարեկ ու Սաղմոս կարդալու ատիճան, եւ սակայն իր բառերուն անառակ ու անվախ ուժ մը տալու համար Թուրքերէն կը խօսէր նոյնիսկ հայու մը հետ: Ատենօք կառապանութիւն ալ ըրած էր Սամսոնի ու Իսկէնտէրունի ճամբաներուն վրայ:

Զինուորական պահեստատունէն ելլելէն յետոյ անոնք պիտի լուծուէին յարմար առիթներով ու Ջորիները պիտի ձգէին ծպտուած ժանտարմներուն:

Ուշ գիշեր էր, մարդիկ իրենց ընտանեկան այցելութիւններէն կը վերադառնային ձեռքերնին մոմէ ֆէնէրներ բռնած ու խանգարած փողոցի շուներու հանգիստը: Ահա՛ հատ ու կտոր հաջոցներ փողոցներու մութ անկիւններէն ու աղբանոցներէն: Խոշոր մականով պահակի մը սուլոցը կար ցորենի հրապարակին վրայ ու մօտակայ աղբիւրին յորդ ձայնը:

Կիրօս մութին մէջ, իրարու վրայ թափուած գերաններուն մօտ սպասեց մինչեւ հեռանալը պահակին: Աղբիւրին մօտէն կը սկսէր այն նեղ փողոցը, ուր կ՚ապրէր համետագործ Գիրգորը: Կիրօս հազիւ խիճ մը նետած էր Գիրգորի տան պատուհանին, երբ դուռը բացուեցաւ կամաց մը ու Կիրօս ճըստ ներս մտաւ:

Ինքը՝ Գիրգորն էր դուռը բացողը: Կիրօս ուզեց, որ անմիջապէս մարուի նաեւ տան այն ակար լոյսը որ պատուհանին աչնան տերեւի գոյն տուած էր:

— Հիչ կասկածս կիթմէ, գարտաշըմ: Լաւ ըրիր եկար: Մաս-մաքուր գործ եղաւ: Էդ Երեւանցի Մալխասին հետ կըրնամ դժոխք երթալ: Պիրէր բազը աթմալը: Լաւ փասարմա ալ կայ, թէմիզ իմ ձեռքով շինած եմ: Էդ մեր Սուրբիկը թող չարթննայ: Խանկ բաներ, կնիկ ըսածդ պէտք չէ իմանայ: Գարտաշըմ, Օ Մալխաս վար եա...

— Հը՛շ... կամաց... Գիրգոր, կը տեսնեմ յուզում կայ դէմքիդ վրայ եւ ազդուած ես բաւական: Սանկ կամացէն ըսէ թէ ինչպէս եղաւ:

(Շար. 582)

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Վահան Եղիշէեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Եղիշէեան եւ աղջիկը՝ Տելֆին, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր եւ խնամիին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 6-ին, 88 տարեկանին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ, Յունիս 10ին Ֆոնթընէ - օ - Ռոզի գերեզմանատունը:

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Վահան Եղիշէեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Զաւակներն ու թոռները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

Այրի Տիկին ԳՈՀԱՐԻԿ ՍԱԳԱՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 8-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Ուրբաթ, Յունիս 11-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Անդրանիկ Համչերեանի յիշատակին 300 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցիին («Յառաջ»էն):

Տարեկան Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի, Ֆոնթէն Սէ. Է. Թէ. դաշտին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ «Մելօտի Երեւան» նուագախումբին:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

×

Կազմակերպուած Լիոնի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը (ժամը 10-էն սկսեալ) Մօնտորուի փառքը, Պէնօ:

Մասնակցութեամբ՝ երգիչ՝

ՆՈՐԱՅՐԻ

Վարժարանին աշակերտներուն կողմէ երգեր, կը մասնակցի նաեւ Սայաթ - Նովա նուագախումբը:

Grand - Bal

Organisé par

Le Comité Central et ses huit sections parisiennes de La Croix-Bleue des Arméniens de France

SAMEDI, 12 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

HOTEL GEORGE V

AU PROFIT DE LA COLONIE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE

Avec la participation de l'Orchestre MELKON, de la Troupe de Danses NAIRI

Réservation: PARIS: 233. 41. 74 — ASNIERES: 799. 41. 19 — CHAVILLE: 750. 40. 47

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

L'ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

CONCERT PUBLIC

Auditorium 106 — Entrée libre

116, Av. du Président Kennedy - 75016 Paris

LE 14 JUIN — A 18 H. 30

Transmis en direct sur FRANCE-MUSIQUE

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet

Spécial: du 04 au 17 Août

(PRIX DONNE BASE 30 PAX VIA KIEV)

HOTEL ARMENIA: 4.400 F. — HOTEL EREVAN: 3.950 F.

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.

Si nombre minimum de participants 76 pax réunies VOL DIRECT PARIS/EREVAN avec supplement de 400 F. dans chaque cas.

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix 75003 - PARIS

Tél.: 274. 27. 20

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ հայերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը կազմակերպած է Դպրոցական Հանդիսութիւն մը, կրթական տարեշրջանի փակման առիթով Յունիս 19, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30-ին, Մայր Եկեղեցւոյ Արծրունի Զըրաչեան սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Այս հանդիսութիւնը առիթ պիտի ընծայէ ներկայ ծնողներուն, գնահատելու համար հայապահպանման գետնի վրայ տարուած աշխատանքը:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17-ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուոյն ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Վարժարանի քառաձայն խմբերգը՝ ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ, գեղարուեստական բաժինով:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք՝ նոյն սրահին մէջ, որու ընթացքին գեղարուեստական ընտիր յայտագիր մը, պիտի ճոխացնէ նոյն երեկոյթը:

Ամավերջի Հանդէս

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը Յունիս 20, ժամը 3-ին Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի դպրոցի եւ պարի դասերու ամավերջի հանդէսը Յունիս 19, Շաբաթ օր ժամը 14.30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

45 ռիւ տը լա Տէֆանս

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ հայրենակիցներ քաջալերելու համար հայ մանուկը, երգ, պար եւ արտասանութիւն մանուկներու կողմէ:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի Յունիս 20, մասնաճիւղս պտոյտ մը կազմակերպած է Թօվիլում, միայն դպրոցի եւ պարի հետեւող աշակերտներու համար: Ժամը 13-ին հաւաքոյթ Իսիի Մշակութային Տան մէջ, վերադարձ ժամը 18.30-ի առտենները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի - Սէր Ժեռոմի - մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Վահրամ Գայսէրլեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր՝ Գայսէրլեան Հանըմի մահուան առթիւ:

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA

du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)

29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN

7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION

12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteu - Avion)

14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer

18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL

22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN

24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)

Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.

Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

(Երթուդարձ Օդանաւով)

«Արմենիա – Հիւրանոց» – Ա. Կարգի Սպասարկութիւն

Օգոստոս 7-21 Քիեւ–Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.

Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4.400Ֆ

Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.

Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)

Օգոս. 7-20 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4–17 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS

25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 – 18

ՄԱՐՍԷՅԼ .- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի

11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ .– Դիմել Ն. Գասպարեանի – 9, Rue Sully

ԼԻՈՆ .- Դիմել՝ Շէմտիքեանի

16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

LA GRÈCE A LA CARTE

VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1150 F.

DEPARTS DU: 13/6 - 20/6

1390 F.	1490 F.(*)
DEPARTS: 27/6 SEPTEMBRE	JUILLET - AOUT (*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:

ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
15
MARDI
15 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.192

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.192

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

MUNDIAL 82

Ամբողջ շաբաթը, համաշխարհային կեղծաւորութեան նոր փաստօն մը վայելեցինք, «մեծերու» ելոյթներէն մին - եւ մամուլի էջերը : Ժողովուրդներ, կա- ... լոկ չէ անոնց ազգութիւնը, քանի ... մարդն է, գալարուեցան, ան- ... մը եւս, անորակելի տառապանքնե- ... մէջ : Որո՞ւ հոգ : Ուաշինկթընէն ... զէնք կը հասցնեն «հաւասա - ... համար հակամարտ կողմե - ... Հողեշահ խօսքեր, դատապարտում - ..., բողոքներ, ազդարարութիւններ , ..., կոչեր ղրկուեցան : Այս բո - ... հեղինակները քաջ գիտնալով թէ ... ազդեցութիւն պիտի չունենան իրենց ... յայտարարութիւնները, մինչ Ապահովու- թեան խորհուրդի նոր բանաձեւեր պիտի ... բարձի թող ըլլալ նախորդներուն ... Որովհետեւ հիւլէական ռումբը ար- ... է, որ դէմ դիմաց ելլեն մեծերը, ... կռուիլ կուտան, ամէն տեղ, ... միայն՝ Լիբանան :

Մալուիններու մէջ, կռիւները կը սաստ- ..., երիտասարդներ կը մեռնին պե - ... փառամոլութիններու համար եւ ... անգլիացի զոհերու թիւը կը մեծնայ, ... Թաչըր սեւ հագուած կը ներկա - ... հեռատեսիլէն : Հոսկէ - հոնկէ դե- ... ու կաթ կը փութացնեն տեղա - ... բազմութիւններուն, այս միջոցին՝ Լիբանանի :

Թեկըն հրահանգներ կուտայ իր բարե - ... Պեկինի, որու հաւանաբար, նախօ- ... ամէն ապահովութիւն տուած է, թէ ... ուզածն ընել եւ շատ կարեւորու - ... չտալ իր ըսելիքներուն, քանի աշ - ... առջեւ, գոնէ ձեւի համար բաներ ... պէտք է ըսէ : Բրեժնեւ ալ նամակ մը ... գրէ Ռեկընի, որ լաւ գիտէ թէ ան ալ ... մը ընելիք չունի, բայց քիչ մը աւելի ... Աֆղանիստան, քանի աշ - ... ուշադրութիւնը ուրիշ տեղ է :

Մինչ այդ կեղծ հրադադարներ իրա - ... կը յաջորդեն, եւ անմիջապէս «դը - ... երեւոյթ» կ՚որակուին : Առաջինէն ... ռումբերը կը շարունակէին տեղալ ... բնակչութիններու վրայ ու ... դեռ այրուեն չսորված, զէն- ... համը կ՚առնեն :

Ահաւոր է - եւ նոր չէ անշուշտ - համաշխարհային կեղծաւորութիւնը, մեզի ... ծանօթ, 1915-էն ի վեր : Եւ պոռ- ... քաղաքականութիւնը կը շարունակէ ... տիեզերքի ճակատագիրը : Լուսա - ... ԺԴ.ի պալատին մէջ, եօթը հա - ... Պետութիններու ղեկավարները ... ճաշէին, ապա՝ հրավառութիւն կը ... արքայական մթնոլորտի մը մէջ, ... ուրիշ կրակներ կը բոցավառէին ա- ... երբեմնի Զուիցերիան, որ էր Լիբանան :

Ռումբերու տարափին տակ, ընտանիք- ներ, սարսափահար, կը փախին, տեղ - ... ոչ հաց, ոչ ջուր, ոչ լոյս բայց հե- ... մարդասիրական ջերմ արտայայ - տութիւններ եւ խաղաղութեան կոչեր ու երթեր : Ի՞նչ կը փոխուի : Ոչինչ : Իր ... հողերուն վրայ հայրենիք մը ... համար Թափառական Հրեային, ... վճիռը մեծերուն, ուրիշ ժո- ղովուրդ մը կը զրկէին իր հայրենիքէն : Ու աւելի քան երեսուն տարի է լուծում ... գտնուիր : Եւ հայրենազուրկը տուն - տեղ կ՚ըլլայ ուրիշին հայրենիքին մէջ, մինչ հայրենիքի տիրացածը, յանուն իր սահմաններու պաշտպանութեան, ամէն պատրուակ կ՚օգտագործէ յարձակելու համար Լիբանանի վրայ : Եւ դեռ Սու - րիացին, որ նստած է Լիբանան խաղա - ղութիւնը պահպանելու համար... :

Անգամ մը եւս, եթէ հարկ էր, համաշխարհային կեղծաւորութիւնը տիրա - պետեց ամբողջ շաբթու երկայնքին : Տէր - Զօրէն Պէյրութ, անցնելով՝ Հունգարիա- յէն, Վիէթնամէն, Չեխոսլովաքիայէն, Աֆղանիստանէն, Քամպոճէն, Լեհաստանէն (ի դէպ, ի՞նչ եղաւ Վալեզա...) բան չէ փոխուած :

Այնքան մե՜ծ են մեծերու շահերը, որ շատ փոքր կը թուին միւսներուն տար - րական իրաւունքները՝ պատառ մը հաց սա որբացած մանուկին կամ արեւուն տակ հանդարտ անկիւն մը, հոս ու հոն քշկռտուող ժողովուրդներուն :

Դառն խորհրդածութիւններ, անկասկա, ու մանաւանդ՝ հինցած հաստատումներ : Կը մնայ սակայն մեզի ներողամտութիւնը խնդրել, մեր այն մարզասէր ընթերցողին, որ տարուելով խորագրէն կարծեց թէ մեր խօսքը կը վերաբերի Ֆութպոլի, որու Մունտիալը սկսաւ Կիրակի օր : Այդ մէկը գոնէ, չորս տարին անգամ մըն է, մինչ կեղծաւորութեան Մունտիալը, ամենօրեայ է : Վերջինն ալ՝ Լիբանանի առթիւ՝ Մունտիալ 82 :

«ՅԱՌԱՋ»

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՐ ԵՆ ՆՈՐ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐ ՀԱՆԵԼ ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱՍԱԼԱՆ ԿԵՂԾ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐ ՏՊԵՐ Է

Յունիս 3-ին, «Թէրճիւման» հետեւեալ լուրը հրատարակած է իր թղթակցին՝ Թայյար Շաֆաքի ստորագրութեամբ.-

ԱՍԱԼԱ հազարաւոր կեղծ թրքական անցագիրներ տպած է Պէյրութի մէջ եւ զանոնք բաժնած է իր աշխատակիցնե - րուն, միջազգային ահաբեկչութիննե - րու պատասխանատուութիւնները Թուր - քերու ուսին բեռցնելու նպատակով : Այս անցագիրներուն թիւերը եւ տառերու խմբաւորումները այնքան լաւ կեղծուած են, որ գրեթէ անկարելի է կեղծերը զա - նազանել իրականներէն, այդ իսկ պատ - ճառով թրքական իշխանութիւնները ո- րոշած են ամենակարճ ժամանակի մէջ անցագիրներ պատրաստել եւ զանոնք փո- խել հիներուն հետ :

«Թուրք ապահովութեան իշխանու - թիւնները ստուգեցին որ ԱՍԱԼԱ Պէյրու- թի մէջ յատուկ տպարան մը հիմնած է յիշեալ կեղծ անցագիրները տպելու հա - մար : Կեղծ անցագիրներուն մէկ մասն ալ ծախուած են օրինազանց անձերու կամ գաղտնի կազմակերպութիւններու :

«Թուրքիոյ ապահովութեան իշխանու - թիւնները Իտալիայէն մասնաւոր թուղթ մը բերել տուին, նոր անցագիրներ տպե- լու համար : Այս թուղթերը այնպէս մը շինուած են, որ կարելի չէ վրան սրբա - գրութիւն մը կամ փոփոխութիւն ընել : Փակցուած լուսանկարն ալ կարելի չէ վրայէն հանել, առանց հետք մը ձգելու :

«Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ, կը գրէ թղթակիցը, ԱՍԱԼԱ վերջերս լայն աշխատանք կը տանի միջազգային գաղտ- նի կազմակերպութիւններու ու ստորեր - կրեայ հաստատութիւններու հետ լայն գործակցութիւն մը ապահովելու հա - մար : Ահաբեկչութենէ մինչեւ մաքսա - նենգութիւն, ԱՍԱԼԱ ամէն տեսակ կազ - մակերպութեան հետ գործակցելու մի - ջոցներ կը փնտռէ :

«Կը պնդուի տակաւին որ ԱՍԱԼԱ գաղտնի բանակցութիւններ տարած է կարգ մը երկիրներու հետ : Այս երկիր - ները խոստացած են ԱՍԱԼԱ-ի արարք - ներուն աչք գոցել, պայմանաւ որ ահա - բեկչութիւնը իրենց չուղղուի :

«Թրքական իշխանութիւնները համոզ - ուած են որ ԱՍԱԼԱ գործակցութիւն հաս- տատած է Թուրքիոյ մէջ գործող գաղտնի կազմակերպութիւններուն հետ ալ : Օրի- նակի համար ստուգուած է որ հայկա - կան կազմակերպութիւնը նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն կատարած է Թուրքիոյ գաղտնի համայնավար կազ - մակերպութիւններուն : Արտասահմանի մէջ ձերբակալուած կարգ մը հայ ահա - բեկիչներու վրայ գտնուած են թրքական ահաբեկչական կազմակերպութիւններու ինքնութեան թուղթեր :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

Արժեզրկում եւ Խնայողութեան ծրագիր

Շաբաթ գիշեր է, որ Պրիւքսէլի մէջ, եւրոպական նախարարները հասարակաց Շուկային, որոշեցին վերաճշդում մը ընել իրենց դրամներուն, որպէսզի անոնց ար- ժէքը համապատասխան ըլլայ իրենց բուն վիճակին : Այսպէս, Եւրոպական Դրամա- կան Դրութեան մէջ, ֆրանքը արժեզր - կուեցաւ 5,75%, լիրը՝ 2,75, միաժամա- նակ վերարժեւորուեցան գերմանական մառքը եւ հոլանտական ֆլորէնը 4,25% : Ասիկա կը նշանակէ նաեւ թէ ֆրանքը, եթէ միայն 5,75 առ հարիւր կ'արժեզրկը- ւի ընդհանուր ձեւով, տասը առ հարիւր կ'արժեզրկուի մառքին եւ ֆլորէնին նը - կատմամբ : Ընկերվարական կառավարու- թեան երկրորդ արժեզրկումն է, իշխա - նութեան գլուխ գալէն ի ի վեր և պարզ է, որ «ժառանգութիւն»ը ամէն բան չի բա- ցատրեր : Հակասութիւն մը եւ անկարե - լիութիւն մը կայ, միաժամանակ պայ - քար տանելու մէջ գործազրկութեան դէմ, աշխատանքի ժամերը իջեցնելու ինչպէս նաեւ հանգստեան կոչուելու տարիքը, եւ դրամը պաշտպանելու : Արժեզրկումը այլեւս անխուսափելի էր, բայց հարկ է նաեւ որ յաջողի : Այդ առընչութեամբ, ուրեմն անհրաժեշտ է որ անոր կցուի ծը- րագիր մը, ինչ որ պարզեց նախարարա - պետ՝ Մօռուա :

Չորս ամսուան համար գիները եւ աշ - խատավարձքերը արգելքի տակ կ'առնը - ւին, այսինքն ոչ մէկ յաւելում Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր եւ Հոկտեմբեր ամիսներուն : Ասիկա չի վերաբերիր սա- կայն հողագործութեան արտադրութեանց (արմտիք, շաքար եւլն.), կազին եւ ե- լեկտրականութեան, վառելանիւթին : Աշ- խատավարձքերու ճակատին վրայ ալ նուազագոյն աշխատավարձքը՝ ՍՄԻՔ, պիտի կրէ նաեւ նախատեսուած յաւելում մը, որ Յուլիս 1-էն 3,42 առ հարիւր է :

Այս միջոցները կը ձգտին իջեցնել պիւտճէին բացը, որ 1983-ի համար պէտք է սահմանափակուի 3 առ հարիւրի : Խը- նայողութիւն պէտք է ընէ Պետութիւնը նաեւ, բայց հարկ է նաեւ լուծում մը գտնել ընկերային ապահովութեան եւ գործազրկութեան սնտուկներուն բացե - րուն : Որոշ հատուցումներ պիտի զեղչը- ւին եւ սակերը պիտի բարձրանան :

Կիրակի ցերեկ է, նախարարաց Խոր - հուրդի սեղմ նիստէ մը ետք, որ Մօռուա բացատրեց տրուած որոշումները : Շեշ - տեց նախ, տարի մըն է կիրարկուած քա- ղաքականութեան յաջողութիւնները : Ա- ճումի մարզին մէջ ընկերակից երկիրներէ աւելի լաւ է Ֆրանսան, նաեւ գործի, քանի գործազուրկերու թիւին յաւելումը կը նուազի, բայց դրամահոսութիւնը կը մնայ եւ արդէն տարեկան 14 առ հարիւր էր նախորդ վարչակարգին օրով :

Պարզ է, որ ընդդիմութիւնը քաղաքա- կանութեան մը սնանկութիւնը կը նկատէ այս կարգադրութիւններուն մէջ եւ ալ աւելի յոռետեսութիւն ցոյց կուտայ ա- պագային համար : Ժիսքար, նոյն օրը, կը խօսէր հանրապետական կուսակցու - թեան համագումարին եւ առիթը օգտա - գործեց, նախ յիշելու համար արժեզրկ - ման առթիւ, թէ առաջինին ատեն, ըսած էր որ ահազանգ մըն է եւ թէ ուրիշ մըն ալ կ'ըլլայ, եթէ հետը կարգ մը միջոց - ներ ձեռք չառնուին : Այս նորը տեղի կ'ու- նենայ յանպատրաստից, մինչ արժեզր - կում մը կը պատրաստուի :

Սենտիքաներու հակազդեցութիւնն ալ կը տարբերին մէկէն միւսը : Աշխատան - քի համադաշնակցութիւնը (Սէ - Ժէ - Թէ) որու համագումարն էր, Լիլի մէջ, կը նկատէ գլխաւորաբար խստակեցութիւնը, բանուորական Ուժը (Ֆ. Օ) Պերժըրոնի բերնով ապահովութիւն կուտայ թէ խո - չընդոտներ պիտի չստեղծէ, Սէ - էՖ - Թէ - Սէ եւ Սէ - Ժէ - Սէ դժգոհ են :

———×———

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀՐԱԴԱԴԱՐՆԵՐԷՆ ԵՏՔ՝

Ռմբակոծութիւն Յառաջխաղացում

Երկուշաբթի առտու, նորութիւնները կը կայանային գլխաւորաբար երեք լու - րերու մէջ : Գիշերը, իսրայելեան բանա- կը գրաւած էր Պաապտա, Պէյրութի մէկ արուարձանը, ուր է նախագահական պա- լատը : Հոն, պիտի կազմուէր նաեւ զին - ուորական կառավարութիւն մը, Ահմէթ ալ Հաժի ղեկավարութեան ներքեւ : Երրորդ լուրն այն էր, որ ՊԱԿ-ը, այ - սինքն Արաֆաթ Եգիպտոսի միջամտու - թեան դիմած էր, հրադադար ուզելու համար Իսրայելացիներէն :

Ի դէպ, Իսրայէլ նախ Ուրբաթ, ապա Շաբաթ, երկու յաջորդական հրադադար- ներ հռչակեց, զորս չկիրարկեց : Անխը - նայ շարունակեց ռմբակոծութիւնները բնակչութեանց վրայ, բոլոր թղթակից - ները կը հաստատեն թէ կուրօրէն կը թա- փեն ռումբերը հոն, ուր ռազմագիտա - կան ոչինչ կայ, պարզապէս սարսափ սփռելու համար է ժողովուրդին վրայ, Կիրակի գիշեր, Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանի թղթակիցը կը հաղորդէր թէ Սայտայի մէջ, Իսրայելացիները իրենց ձեռքէն առած ու փճացուցած են իրենց քշած ժապաւէնները, ուր կը տեսնուէին Իսրայելացիք , որ վայրագօրէն կը վարուէին բնակիչներուն հետ եւ խաչեր կը գծէին Պաղեստինցիներու կռնակը, զանազանելու համար : Ամէն կողմ ժո - ղովուրդին թշուառութիւնը ահաւոր է :

Իսրայելեան ռումբերուն զոհ գացած է նաեւ թուրք բանուորներու հանրակառք մը, որ Թուրքիա կը վերադառնար : 50 բանուոր մեռած է :

× Իսրայէլ լուծելու համար տագնապը կը պահանջէ որ այլեւս ոչ մէկ Պաղես - տինցի մնայ հարաւային Լիբանան, մի - ջազգային ուժ մը երաշխաւորէ խաղա - ղութիւնը եւ վերահաստատուի լիբանան- եան գերիշխանութիւնը :

× Սաուտի Արաբիոյ Խալէտ թագաւո- րը, մեռաւ 69 տարեկանին, սրտի տագ - նապէ եւ թաղուեցաւ նոյն օրը՝ Կիրակի, ըստ աւանդութեան արեւամուտէն առաջ, իրեն կը յաջորդէ խորթ եղբայրը՝ Ֆահտ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԸ սկսաւ Կիրակի իրիկուն, Պարչելոնայի մէջ, Խուան Գարլոս թա - գաւորին ներկայութեամբ : Բացման շքեղ հանդիսութիւններէն ետք, տեղի ունեցաւ առաջին մրցումը՝ Արժանթին - Պելժիա, որ վերջացաւ անակնկալ յաղթանակովը՝ Պելժիոյ 0-ի դէմ 1-ով :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի ոստիկանութիւ - (էՖ - Պի - ԱՅ) հաղորդեր է Միացեալ - Նահանգներու թրքական դեսպանատան, որ հայկ. ահաբեկչութեան յաջորդ թի - րախը կրնայ Ուաշինկթըն ըլլալ : Այդ պատճառով ապահովութեան միջոցները ամրապնդուեր են Ուաշինկթընի թուրք դիւանագէտներու շուրջ :

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

Սողոմոն Վարդապետեան

Պոլսոյ մէջ ունէինք մէկ երկու ազգականներ: Սողոմոն Վարդապետեան, Սալվար մամիկիս գերդաստանէն, Մշոյ Արդխոնք գիւղէն, բարձրահասակ, գեղեցիկ, կապոյտ աչուի, զուարթ երիտասարդ մըն էր, ուսած Մշոյ Ս. Յովհաննու վանքը, իր մեծ հօր, Մկրտիչ Վարդապետի հովանիին ներքեւ: Սողոմոն վեց տարի չարունակ եղած էր իրենց գիւղի ծխական դպրոցին ուսուցիչը. եթէ չեմ սխալիր, իր առեւանգուած քրոջ Մարիամի խնդրով եկած էր Պոլիս: Պատերազմի ընկէրը, Սողոմոն իր ամուրիութեան եւ զինուորական տարիքի պատճառաւ, անգամ մը ձերբակալուած էր, սակայն կըրցած էր փախչիլ եւ պահուըտիլ: Կրկին ձերբակալուած եւ աքսորուած էր մինչեւ Տէր Զօր:

Պատերազմի վերջին տարին, գիշեր մը, մեր զարմանքը մեծ եղաւ, երբ Պոլսոյ մեր տան դուռը զարկաւ, սեւ, երկար մօրուքով ու մազերով, մինչեւ աչքերը իջած արաբական մաշլաքով այլակերպ մարդ մը: Սկիզբը վախնալով չուզեցինք ներս առնել օտարականը, սակայն - «ես Սողոմոնն եմ բացէք դուռը» ըսաւ ցած ձայնով ...:

Դուռը բացուելուն պէս, ինքզինքը աճապարանքով ներս նետեց եւ ուղղակի վազեց հօրս սենեակը ու ծունկի գալով սկսաւ լալով ու կարօտով համբուրել ձեռքերը կոչելով. - «Հայրի՜կ, փա՜ռք Աստծոյ, զքեզ ողջ առողջ տեսայ, հայրիկ, զիս չճանչցա՞ր...», իսկապէս անճանաչելի դարձած էր: Վարպետ դերասանէ աւելի յաջող ծպտուած էր ան. Հայրս որ իր յոյսը կտրած էր Սողոմոնէն, համբուրեց զայն, ուրախութեամբ եւ ապշած կը դիտէր անոր փառաւոր մօրուքը, նստեցնելով իր դիմաց, հայրաբար ծեծելով ուսը. - «Ապրի՛ս դու Սողոմոն» կոչեց. «պատմէ՛ տեսնենք ինչպէս ազատեցար»: Սողոմոն, պատկերալից ձեւով ու կատակներով սկսաւ պատմել իր վերջին ձերբակալութիւնը, որ տեղի ունեցած էր հետեւեալ պարագաներուն տակ:

Պոլսոյ մէջ փախստական, երբ գիշեր մը հովին նեղուած «Թաւանիչի»էն դուրս ելլել եւ շունչ մը քաշել կ'ուզէ, փողոցը ամայի կարծելով, կը փորձէ այցելութիւն մը տալ Թաղին մէջ բնակող Մշեցի ընտանիքի մը, սակայն, առ ի դժբախտութիւն, կը սկսի աչքառու ձեւով մը կաղալ ... իր չար բախտէն, գաղտնի ոստիկան մը կը տեսնէ զինք եւ կասկածելով կը հետապնդէ: Սողոմոն, յոգնած կաղալէն, ինքզինքը առանձին կարծելով, պահ մը կը չոկէ ոտքը եւ կը սկսի արագ արագ քալել, ոստիկանը համնելով ետեւէն կը ձերբակալէ եւ կը տանի պահականոց, անկէ ալ կ'աքսորուի ուղղակի Տէր Զօր...: Պատերազմէն վերջ, զինադադարին, Սողոմոն Վարդապետեան, Ազգ. Խնամատարութեան ժրաջան պաշտօնեաներէն մէկն էր: Որբանոցներու ընդհանուր հայթայթիչն էր, եւ այդ որբանոցներէն մէկուն մէջն էր որ, գտաւ իր կեանքի ընկերուհին, դեռատի եւ սիրուն Տիգրանուհին, որուն հետ պսակուեցաւ Բերայի Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Մշեցի Տէր Եղիշէ քհնյ. Պարսամեանի: Սողոմոն եւ Տիգրանուհի կազմեցին ընտանեկան համերաշխ բոյն մը եւ ունեցան մէկ մանչ եւ երկու աղջիկ զաւակներ: Սողոմոն Վարդապետեան մահացաւ Պոլսոյ մէջ եւ թաղուեցաւ Շիշլիի Հայոց գերեզմանատունը, Մշեցիներու թաղը, իր հարազատ քրոջ Մարիամի եւ ամուսնոյն Իսրայէլի կողքին: Սողոմոնի կինը Տիգրանուհին եւ զաւակները յետագային գաղթեցին Ամերիկա:

Զինադադարէն յետոյ, յաճախ մեզի կ'այցելէր Սողոմոն Վարդապետեանի ազգականներէն, Մշոյ Արդխոնք գիւղէն, Գեղամ Գէորգեանը, ուսանող Ռօպէրթ Քոլէճ, որ պատերազմէն առաջ Սողոմոնի խնդրանքով եւ հօրս ջանքերով, ղրկուած էր Արմաշի դպրեվանքը: Շուտով գտնուեցաւ նաեւ Գեղամի քոյրը, փոքրիկ Սօսէն, որ որբահաւաք մարմնի շնորհիւ, խլուած էր Արաբներու ձեռքէն, որոնց քով, շատ չարչարուած էր Մշեցի որբուկը: Այդ օրերուն Գեղամ եւ Սօսէ, մօրս խնամքին եւ գուրգուրանքին առարկան էին:

Զինադադարին, Գեղամ Գէորգեան մօտաւորապէս տարի մը պաշտօնավարեց Եսայեան վարժարանի որբերու բաժնին մէջ: Շրջանաւարտ Ռօպէրթ-Քոլէճէն, յետագային մեկնեցաւ Ամերիկա, ուր ամուսնացաւ եւ կազմեց ընտանիք: Միացեալ-Նահանգներու մէջ, Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան կարեւոր տարրերէն մէկը եղած է, ինչպէս նաեւ խմբագիր, «Տարօնի Արծիւ» ամսաթերթին: Հրատարակած է յուշագրական հատորներ: Իբրեւ բանաստեղծ եւ գրագէտ, ծանօթ է, Գեղամ-Գեղակ անունով:

Իսկ Սօսէն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ուշիմ սաներէն, երեսունական թուականներուն, ամուսնացաւ Փարիզի մէջ, Մշոյ Ջիարէթ գիւղէն, կոտորածէն փրկուած Տարօնի հարազատ մէկ զաւկին, Առաքել Թաթուլեանի հետ, ունեցան երկու զաւակներ, Հրայր եւ Կոբին:

Սողոմոն Վարդապետեանի եւ Գեղամ Գէորգեանի առընչութեամբ, յիշեմ նաեւ թէ այժմ, Հայաստանի մէջ կ'ապրի, անոնց գերդաստանի շառաւիղներէն, վաստակաւոր փիլիսոփայ, Ղազար Վարդապետեանը, որ հրաշքով ազատած Եղեռնէն, հաստատուած Երեւան, երկար տարիներ դասախօսած է մայրաքաղաքի Պետական Համալսարանին մէջ:

×

Զինադադարէն վերջ, ջարդէն ազատած քանի մը ազգականներ եւ ծանօթներ, հետզհետէ հասան Պոլիս, ոմանք դէպի Հայաստան, ոմանք ալ դէպի Ամերիկա երթալու նպատակով:

Անոնցմէ կը յիշեմ, Մշոյ Ղարս գիւղէն, Ռէս Միրոյի գերդաստանէն, մօրենական ազգական Գրիգոր Յովհաննէսեանը, բարձրահասակ, շէկ մազերով, խաժ աչքերով երիտասարդ մը, որ գրեթէ ամէն Կիրակի, իր սիրուն կնոջ Գեղեցիկի հետ կուգար մեր տունը, ուրախացնելով տխուր մայրիկս:

Կը յիշեմ նաեւ, Մեսրոպ եւ Ազատնի Շահնազարեանը, որոնք հիւրնկալուած էին, Սարգիս էֆէնտի Բոճեանի տունը: Մեսրոպ Շահնազարեան, որդին էր Մշոյ Խասգիւղի ծանօթ յեղափոխական Տէր-Քերովբէի. իսկ իր կինը Ազատնին, Ղարսայ Ռէս Միրոյի թոռն էր եւ Սարգիս էֆէնտի Բոճեանի կնոջ եղբօր, Գասպարի աղջիկը:

1914-ի պատերազմին, Մեսրոպ Շահնազարեան կը գտնուէր Ամերիկա: Իր դեռահաս կինը Ազատնին, նորածին զաւկին հետ կ'ազատի կոտորածէն եւ կ'ապաստանի Մշոյ մէջ բանակած զօրավար Անդրանիկի մօտ: Մեսրոպ, իբրեւ կամաւոր, Ամերիկայէն կուգայ Մուշ, կը գտնէ իր կինը եւ զաւակը եւ միասին կը յաջողին անցնիլ Պոլիս: Ազատնին կը պատկանէր մօրս գերդաստանին եւ այդ պատճառաւ Մեսրոպ եւ Ազատնի Շահնազարեան, յաճախ կ'այցելէին մեզի, իբրեւ հարազատներ:

Շահնազարեան ամոլը, մէկ-երկու տարի Պոլիս մնալէ յետոյ, գաղթեց Ամերիկա: Ափսո՜ս սակայն, դեռ Նիւ-Եորք չհասած, ճանապարհին կը մահանայ իրենց մէկ հատիկ զաւակ՝ 9 տարեկան Հրաչը, որ փրկուած Տարօնի ողջակէզէն, կը թաղուի անծանօթ կղզիի մը մէջ.. :

Նոյնպէս ջարդէն ազատած եւ Պոլիս հասած էին Մշոյ երեւելիներէն, Իսրայէլ Աղա Դուռնեանի զաւակ Մուշեղը եւ իր քոյրը: Երկուքն ալ գեղեցիկ, շէկ եւ կապոյտ աչուի: Քոյրը, կինն էր Մշեցի ծանօթ ընտանիքի մը շառաւիղ, Հայկ Միրճանեանի: Մուշեղ Դուռնեան քրոջը հետ, մեկնեցաւ Հայաստան: Նախօրօք գրուած «Մեր այցելուները» յօդուածին մէջ, մոռցած էի գրելու մեր ընտանիքի սիրելի եւ հաւատարիմ Տարօնցի հայորդիի մը մասին:

Յարութիւն Սարգիսեան Սասնոյ Շէնըք գիւղէն, իշխանական տոհմէ, կանուխէն որբացած էր Սասնոյ ապստամբութեան օրերուն: Ամբողջ սերունդը ջարդուած էր, ողջ մնացած էր միայն մայրը, որ չուզելով մատնել համագիւղացիները, Մշոյ բանտին մէջ, չարչարանքով մեռած էր: Մեծ եղբայրը զուլումէն առաջ փախած էր Ատրպատական եւ իբրեւ քաջ զօրական Պարսից բանակին, կռուած էր Թուրքերու դէմ, որոնք պարտութեան մը մէջ, բռնած եւ բզիկ-բզիկ բրած էին զայն...:

Յարութիւն Սարգսեան իր մանկութիւնը անցուցած է, Մշոյ Առաքելոց վանքին որբանոցին մէջ: 12 տարեկանէն, իբրեւ գաղտնի սուրհանդակ, Սասունցի քաջ պատանին, վանահայր Յովհաննէս Վարդապետէն նամակներ տարած է Առաքելոց վանքէն, Մշոյ Առաջնորդարանը:

Սահմանադրութենէն վերջ, իբրեւ ուշիմ պատանի, հօրս կողմէ ղրկուած է Պոլիս, ուսանելու: Մտաւորական որոշ պաշար ամբարելով հայրենասէր երիտասարդը 1913-ին վերադարձաւ Մուշ եւ ուսուցիչ կարգուեցաւ իր ծննդավայր Սասնոյ Շէնըք գիւղի դպրոցին: 1915-ի կոտորածէն, ամիսներով դիմադրելէ յետոյ Թրքական զօրքի պաշարման, կրցաւ ազատիլ եւ անցնիլ Վան, եւ կռուելով մասնակցիլ հերոսամարտին: Նահանջի օրերուն, կ'անցնի Պարսկաստան եւ կը հաստատուի Թեհրան: Տարիներու ընթացքին հասած էր պատուաբեր դիրքի մը:

Հաւատաւոր կուսակցական, քանիցս մասնակցած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովին:

Վերին աստիճանի ազնիւ եւ երախտագէտ հոգի մը ունէր Յարութիւն Սարգիսեան, վերջին պատերազմին, երբ Գերմանացիները գրաւած էին Ֆրանսան եւ մենք ընտանեօք մատնուած էինք նեղ օրերու, միջոցներ գտած էր օգտակար ըլլալու մեզի, թէյի, բրինձի եւ այլ ուտեստեղէններու ծրարներ ղրկելով փարիզ:

Յարութիւն Սարգիսեան սիրուած եւ ծանօթ դէմք մըն էր Թեհրանի համայնքին: Դժբախտաբար սակայն, իր ծերութեան եւ հիւանդութեան շրջանին կորսնցնելով ընտանիք եւ ինչք, մնացած էր առանձին ... գրեթէ լքուած շրջապատէն դառնացած, ու խռով մեկնեցաւ այս աշխարհէն: Մեռաւ Թեհրանի մէջ, 1960-ական թուականներուն: Իր վերջին օրերու մխիթարանքը եւ միակ նեցուկը եղաւ Թաւրիզարնակ հայրենակից, Պօղոս վարդապետ Տէր-Պօղոսեան, զաւակը Տարօնի հերոսներէն Ղարսայ Յակէի, որ նահատակուեցաւ 1907-ին, Սուլուխի պատմական կռուին:

Անցեալէն, մանկութեանս օրերուն Մշոյ մեր տան յաճախակի հիւրն էր նաեւ, Յարութիւն Պօղոսեան, Սասնոյ Ահարոնք գիւղէն, Գերմանիա ուսանած մտաւորական, տնօրէն Ս. Կարապետ վանքի ժառանգաւորաց դպրոցին, Մկրտիչ Մկրտիչեանէ առաջ եւ յետոյ տեսչութեան պաշտօն վարած Տրապիզոնի մէջ: Յարութիւն Պօղոսեան նահատակուեցաւ Տարօնի ողջակէզին:

×

Մանկութեան յիշատակներէս, Մշոյ Առաջնորդարանի առնչութեամբ, կը յիշեմ նաեւ, Առաջնորդարանի փոքրաւոր Արամը: Երբ ես փոքր աղջիկ, նստած մածունին կտիկին առջեւ կը ճաշակէի կամ, գիւղէն նոր բերուած թարմ սեր կը համտեսէի, փոքրաւոր Արամ առջեւէս կը թռցնէր մածունին կտիկը, կամ սերին լանկալին, ըսելով. - «զուրպան Արմօ, ես չէ կ'ուզեմ ուտիմ», - «Զըմ խայ» կ'ըսէի խնդալով: Արամ «Թո՛ ... ըսելով կը թքնէր մածունին մէջ, որ պէտքի չուտեմ, գիտնալով որ, սիրտս պիտի խառնուէր, եւ կը նստէր յետոյ ինք կ'ուտէր ամբողջ մածունը ծիծաղելով բարձրաձայն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Մեծարենցի գրական կազմաւորումը եւ անոր յաջորդական զարգացումը, անշուշտ որ անկարելի է ուսումնասիրել՝ առանց մեր տրամադրութեան տակ ունենալու անհրաժեշտ նիւթերը: Դժբախտաբար տակաւին չունինք իր գործերուն մէկ լման, քննական եւ վերջնական հրատարակութիւնը (12): Չենք կարծեր նաեւ գոյութիւն ունենայ գրական աշխատութիւն մը՝ որ յստակ տեղեկութիւններով ներկայացնէ Մեծարենցի քերթողութեան շուրջ գոյացած քննադատութիւնը: Դեռ աւելին, չունինք նաեւ քննադատական լուրջ մէկտեղում մը բանաստեղծին վերաբերող անհրաժեշտ վաւերաթուղթերուն: Մեծարենցի կենսագրութենէն որոշ թուականներ եւ կարգ մը վաւերաթուղթեր կը գտնենք Ազատեանի ուսումնասիրութեան մէջ (13). ուրիշներ ցրուած են հանդէսներու մէջ (14) եւ կամ կը մնան տակաւին անտիպ: Այս թերացումը անշուշտ մեծ դժուարութիւններու կը մատնէ լուրջ եւ փաստարկուած ուսումնասիրութիւն մը: Ուստի, մեզի կը մնայ համախմբել մեր ունեցած զանազան թուականները՝ կարենալ որոշելու համար, նախ եւ առաջ, մօտաւոր եւ համառօտ ժամանակագրութիւնը Մեծարենցի քերթուածներուն. ապա, պիտի ջանանք լուսածել ոչ միայն իր բանաստեղծութիւնը բաղկացնող տարրերը, այլ անոր մէջ նա՛եւ յեղաշրջական շարժում մը՝ եթէ երբեք առիկա գոյութիւն ունի:

Նախ ըսենք թէ մեր քննութիւնը հարկ է սկսի այն քերթուածներէն՝ որոնք ժամանակագրականօրէն կը կանխեն Ծիածանը, այսինքն անոնցմէ՝ որոնք կը կազմեն Բաբախումներ տետրակը, զոր Մեծարենց խմբագրեց 1903-ին, իր ուսուցիչին՝ Հրանդ Ասատուրի համար (15), եւ որ մեծ մասով մնաց անտիպ մինչեւ 1923 (16), ինչպէս նաեւ քերթուածներու միւս խումբէն՝ հրատարակուած կամ ոչ-գրուած 1907-էն առաջ: Սովորաբար (17) այդ քերթուածները հրատարակուած են իբրեւ յաւելուած Ծիածանին եւ Նոր Տաղերուն եւ կը կազմեն Քերթուածներ փունջը, որ կը համախմբէ անտիպներն ու այլ քերթուածներ՝ որոնք հանդէսներու մէջ ցրուած կը մնային Մեծարենցի հրատարակած զոյգ հատորներու ժամանակաշրջանին կամ աւելի ուշ: Հակառակ որ ատոնք կը ներկայացուին իբրեւ յաւելուած, կը խորհինք սակայն թէ Մեծարենցի մասին մեր ուսումնասիրութիւնը հարկ է սկսի ճի՛շդ առաջին այս քերթուածներէն:

Բաբախումներ վերնագրին տակ կը գտնենք, Հայպետհրատի թէ Ս Ղազարի հրատարակութիւններուն մէջ, 39 քերթուածներ. մինչդեռ Ասատուրի համար կազմած Մեծարենցի նոյնախորագիր տետրակը կը բաղկանար ընդամէնը 13 քերթուածներէ (18), եւ որուն առաջին խմբագրութիւնը հարկ է դնել 1901 - 1903 ժամանակաշրջանին, զոր Ազատեան կը կոչէ Մեծարենցի «անտիպ շրջան» (19): Պիտի ջանանք ժամանակագրականօրէն ուսումնասիրել զանոնք:

Ըստ Ազատեանի, Սվազի մէջ գրած Մեծարենցի առաջին քերթուածներն են «Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք» (20) եւ «Արեւագալ» (21): Ուշագրաւ է նկատել թէ ինչպէս այս երկու քերթուածները կը մնան գրեթէ իբրեւ երկու ուղեցոյցներ Մեծարենցի բանաստեղծութեան. անոնք կուգան նշելու եթէ ոչ յստակապէս երկու ուղղութիւն, գոնէ երկու նախասիրութիւններ:

«Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք»ը նուազ մըն է, կազմուած երկու նիւթերու, ֆիզիքական եւ հոգեկան վէրքերուն, փոխն ի փոխ իրերայաջորդութեան վրայ, վէրքեր՝ որոնք իրարու կը բախին բաղդատութեան ենթարկուելով: Բնականաբար, «Սրտի վէրքը, ո՜հ, դառնագոյն է» եւ անվերջ կ'երկարի:

Այս քերթուածը, օժտուած բացագանչական բուռն զայրոյթով, գրական գետնի վրայ կ'ենթադրէ Դուրեանի փորձառութիւնը բայց քնարերգական իր ուժը կ'արժեւորուի մա՛նաւանդ գրական արուեստի բաւական մեծ հասունութեամբ մը: Երկու նիւթերու հակադրութիւնը յստակ է եւ որոշ, անոնց իրերայաջորդականութիւնը խիստ է եւ մտածուած (22):

(Շար. 2)

LIVRES RECUS:

« MASSACRES DE ARMENIOS »
NUBAR KERIMIAN
« MEMORIAS DE NAIM BEY »
para ARAM ANDONIAN
(Փորթուկալերէնի թարգմանուած)

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲԱԶԱՆ ՍԻՆՈԴ

ԽՄԲ.- Այս նամակին պատճէնը դրկը-ւած է բոլոր եկեղեցիներու պետերուն :

Ձերդ Սրբութիւն Վազգէն Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս
Ամենայն Հայոց
Ս. Էջմիածին

Ձերդ Սրբութիւն,

Անարտայայտելի վշտով Յունաստանի եկեղեցին մօտիկից հետեւում եւ վկայում է այն դառնութիւնները, որոնց ենթարկ-ւում է Կիպրոսի յոյն բնակչութիւնը, օ-րէնքի եւ արդարութեան ամէն գաղափա-րի բռնաբարութեամբ՝ Թրքական հորդա-ների այդ կղզում կատարած ներխուժու-մից ի վեր :

Փորձում են բնաջնջել ամէն ինչ որ կիպրա - յունական եւ քրիստոնէական ծագում ունի, ամէն ինչ որ յիշեցնում է կղզու ազգային պատկանելիութիւնը եւ ամէն բան որ կարող է յուշել նախկին եւ հին բնիկների ինքնութիւնը : Այսպէս, թուրք գաւթիչները՝ այրում են եկեղե - ցիներ, սրբապղծում, քանդում ու աւե - րում : Այս բոլէն խոկ շարունակում են քրիստոնէական եկեղեցիները վերածել մզկիթների, մթերանոցների եւ ախոռնե-րի. սրբանկարները, ծիսական սպասքը եւ անզնահատելի արժէքով եկեղեցական իրերը՝ ապօրինի վաճառքի հանում :

Մեր կիպրայոյն եղբայրների կրօնական եւ մշակութային ժառանգութեան այս բարբարոսական եւ անթոյլատրելի կոր - ծանիչ խենթութեան դէմ՝ Կիպրոսի գլխա-ւորականների եւ գրողների քրիստոնէական միութիւնը, Նիկոսիայում՝ իր բողոքի եւ արդար ցասման ձայնն է բարձրացնում : Մեզ ուղղուած 18 Սեպտեմբեր 1981 թը - ւակիր նամակով կոչ են անում ողջ քրիս-տոնեայ աշխարհին որպէսզի միջոցներ ձեռնարկեն եկեղեցիների սրբապիղծ կործանումը կանխելու եւ Կիպրոս կղզում արդարութիւնը եւ ազատութիւնը վերա-հաստատելու համար :

Յունաստանի եկեղեցւոյ սուրբ Սինոդը, բաժանելով Կիպրոսի իր քոյր եկեղեցւոյ կսկիծն ու տառապանքները եւ արձա - գանգելով Կիպրոսի գլխաւորականների եւ մտաւորականների կոչին, Ձերդ Սրբու - թեան է ուղղում իր խ օ ս ք ը , ողջ աշխարհի հասարակական կարծի - քին, բոլոր համաշխարհային կազմակեր-պութիւններին, Յունաստանի Պրեմիէռ Մինիստրին եւ Պարլամենտին եւ ուժգնօ-րէն դատապարտում է կիպրական քրիս - տոնեայ եկեղեցիների պղծումն ու կոր - ծանումը եւ սրբազան իրերի ու հարստ-ութիւնների անօրինական չահագոր - ծումը :

Հայցում ենք Ձերդ Սրբութեան միջա-մտութիւնը՝ Անգարայի Թրքական իշխա-նութեան մօտ, որպէսզի Թրքական գրաւ-ման տակ եղած կիպրական հողերում՝ կանգնեցնե՛ն եկեղեցիների կողոպուտն ու թալանը, սրբազան եկեղեցական առար - կաների կողոպուտն ու չահագործումը, որպէսզի վերականգնուեն մեր կիպրայոյն եղբայրների կրօնական, քաղաքացիական եւ մարդկային անձեռնմխելի իրաւունք - ները :

Անկեղծ սիրով ի Քրիստոս՝
ՍԵՐԱՖԻՄ
ԱԹԷՆՔԻ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

17 Մարտ 1982 Թ.

Histoire des Arméniens

ԳՐՔԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հինգշաբթի, Յունիս 3-ին, տօն էր Փա-րիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Հա - յոց 25 դարու պատմութեան հպարտու - թեամբ լուսաւորուած եւ ծաղկազարդ :

Էնսթիթիւէն Ֆիլիփ Վոլֆի հովանա - ւորութեամբ եւ հրատարակիչ Պ. Փրի - վայի հետ հատորին 18 հեղինակներէն ներկայ են՝ Մարի Լուիզ Շօմօն, Մարք Ֆէռօ, Իվ Թէրնօն, Ֆրետերիք Ֆէյտի, Սեդա Մուրատեան, Անահիտ Տէր - Մի - նասեան եւ գրքի համադրիչ Ժերար Տէ-տէեան : Անոնք կը խօսին այս լայն նիւթը ընդգրկելու իրենց դժուարութիւններու մասին եւ խմբական աշխատանքով իրա - կանացած արդիւնքի գոհունակութիւնը կը յայտնեն :

Բոլոր հեղինակները իրենց առանձնած բաժիններու պատասխանատուներն են եւ իրենց պրպտումներէն բխած համոզում - ներ կ'արտայայտեն այս «Հայոց պատ - մութիւն» հատորի մէջ, որ հակիրճ կեր-պով կը ներկայացնէ նաեւ արդի շըր - ջանը :

Ներկայ հոծ հասարակութիւնը այս հո-գեպարար երեւոյթի առջեւ, գիտէ, թէ այսպիսի գրքի մը ծնունդը լեցուն է յոյ - սերով եւ կ'ապահովէ ապագայ գոյու - թիւն, տեսակ մը երաշխիք :

Խրոխտ երիտասարդները այս գեշեր կը զգան թէ իրենց կամքին արդարացումն է այս գիրքը եւ չա՛տ ուրիշ հայ գրքերու հետ, ան պիտի փոխանցուի հանդրուանէ հանդրուան : Ան, է նաեւ իրենց ուծացող տարեկիցներուն ականջին զգաստութեան ճիչ մը, կանչ մը :

Կը մտածեմ, որքա՜ն հպարտութեամբ պիտի ցոյց տամ կամ նուիրեմ այս գիր-քը, օտար դրացիներուս, բարեկամնե - րուս, որոնց ամենափոքր հարցումը Հա-յերու մասին, չուտով, պզտիկ հայագի - տական դասախօսութեան մը առիթը կը ստեղծէ :

Եւ այսպէս կենսուրախ կը վերադառ - նամ երկու հատորներով՝ երկու զաւակ - ներուս, որ, երբ ալ հոս չըլլամ այդ գիր-քերու մէջ իրենց ուղին փնտռեն, ինչպէս ես, հիմա, մեծ հօրս այգիները եւ սը - րինգին հնչիւնները կը փնտռեմ...

Ն. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 11 - 14, տեղի ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արեւելեան շրջանի (Կիլիկեան Թեմ) հոգեւորական - ներու համագումարը եւ Ազգ. Երեսփո - խանական ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի եւ մասնակցութեամբ շուրջ 85 հոգեւորա - կան եւ աշխարհական անդամներու :

Հոգեւորականներու համագումարը տե-ղի ունեցած է Մայիս 11-ին, քսան հո - գիի մասնակցութեամբ : Օրուան յայտա-գիրը բաղկացած է ժամերգութենէ, մը-տածման պահէ եւ դասախօսութենէ : Թեմակալ առաջնորդը զեկուցումով մը ներկայացնելէ ետք անցնող տարուան համապարփակ պատկերը, շեշտած է քա-նի մը կէտեր՝ քահանայութեան կոչու - մին, քահանայ - առաջնորդարան յարա - բերութեան եւ յառաջիկայ տարուան ըն-թացքին իրագործուելիք ծրագիրներու մասին : Ապա ծանրացած է «Ամուսնու - թեան Խորհուրդը Ամերիկայի հայ եկե - ղեցւոյ շրջագիծին մէջ» նիւթին վրայ : Կրօնական ժողովի տեղեկագիրը կարդա-ցած է Անդրանիկ քհնյ. Պալճեան : Ժո - ղովը զբաղած է եկեղեցական եւ ծիսա - կան մանաւոր հարցերով : «Ամուսնու - թեան Խորհուրդը» նիւթին շուրջ դասա-խօսութիւններով հանդէս եկած են չորս քահանաներ :

×

Մայիս 12-ին բացուած է Ազգ. Երես - փոխանական ժողովը, Ս. Ստեփանոս Ե-կեղեցւոյ սրահին մէջ : Ազգ. Վարչու - թեան կրօնական ժողովի տեղեկագիրը կարդացած է Անդրանիկ քհնյ. Պալճեան, իսկ Ազգ. Վարչութեան տեղեկագիրը՝ Օննիկ Մարաշեան : Երեկոյեան, Բ. նիս-տին խօսք առած են Ազգ. Վարչութեան ատենապետը՝ Սարգիս Թչոյեան եւ Ա-ռաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան : Առաջինը վեր առած է անցեալ տարուան գործունէութեան պատկերը, շեշտը դը - նելով եկեղեցիներ - Առաջնորդարան գոր-ծակցութեան վրայ, իսկ Մեսրոպ Եպիսկ. մատնանշած է, որ յառաջիկայ տարին պէտք է հիմնական մէկ նպատակ հետապնդուի, այն է՝ հայ երիտասար - դութիւնը մօտեցնել եկեղեցւոյ, ամէն միջոցներով :

Մայիս 13-ի Գ. նիստին, ժողովը բաժնուած է հինգ տարբեր յանձնախում-բերու՝ սահմանադրական, կրօնական դաստիարակութեան, հայեցի դաստիա-րակութեան, օժանդակ մարմիններու եւ տնտեսական հարցերու : Յանձնախումբե-րէ ներս տարուած աշխատանքներէ ետք որոշուած են՝ ճշդել եւ աւելի յստակա - ցընել Թեմին կանոնադրութեան 32-րդ յօդուածը՝ որ կը վերաբերի եկեղեցւոյ անդամակցութեան, քաջալերել հոգեւո - րականութեան թեկնածուներու փնտըռ - տուքը, կազմակերպել հայ եկեղեցւոյ երիտասարդաց միութիւն մը, շարունա - կել ուսուցիչներ պատրաստելու մանկա-վարժական դասընթացքը, կազմակերպել, քաջալերել կիներու մասնակցութիւնը համայնքի կեանքին մէջ, Եռմփիւթըրի միջոցով դիւրացնել Առաջնորդարանի աշ-խատանքները, գործադրել ազգային տուրքի դրութիւնը եւ այլն :

Ժողովի օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մին եղած է քննարկումը Ամերիկայի հայ եկեղեցւոյ միացման խնդիրը, որ 12 տա-րի առաջ սկսած էր եւ տարիներու ըն - թացքին զանազան հանգրուաններէ անց - նելէ ետք, անցեալ տարեշրջանին բաւա-կան բիւրեղացած էր : 1981 - 1982 տա - րեշրջանին, Էջմիածնական եւ Կիլիկեան Թեմերու միացման յանձնախումբը, վեց նիստեր գումարելէ ետք, որոշ փոփոխու-թիւններ մտցուցած էր այն «ուղեգիծ»ին մէջ, որ Երեսփոխանական ժողովին կող-մէ ընդունուած էր 1977-ին՝ Մոնրէալ : Հիմնական տարբերութիւնը նոր ուղեգի-ծին այն է, որ 1977-ի փաստաթուղթը յարաբերաբար բացարձակ շեշտ չէր դներ գործակցութեան սկզբունքին վրայ եւ փոխարէնը, իւրացուցած է ժամանակա-ցոյց մը, որուն տրամադրութեանց հա - մաձայն կարելի պիտի ըլլայ ցանկաց - ուած միութեան հասնիլ : Քննութեան են-թարկուելէ ետք նոր ուղեգիծը, որոշ - ուած է ընդունիլ զայն :

Ժողովի աւարտին կատարուած են կը-րօնական եւ վարչական ժողովներու, Ազգ. Վարչութեան անդամներու ընտրու-թիւնները : Թեմին առաջնորդ վերընտըր-ուած է Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան, չորս տարուան համար :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) «Զաւարեան» սը-րահին մէջ, Մայիս 19-ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին : Բացումը կատարած է Լ. Աւագեան : Գե-ղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Զաւարեան» վարժարանի աշակերտ - ներ՝ երգերով եւ արտասանութիւններով : Բանախօսած է Ալիս Ֆարաճեան, որ ծան-րանալէ ետք հայ մօր դերին վրայ զա - նազան դրուագներ ներկայացուցած է հայկական ազատագրական պայքարէն :

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 2-ին, նշուած է Հ. Օ. Մ.ի 72-րդ տարեդարձը : Ներկայ եղած են 300 հո - գի : Բացումը կատարած է Անայիս Գը - լըճեան, անդրադառնալով Հ. Օ. Մ.ի անցեալի ու ներկայի գործունէութեան : Անգլերէն խօսք առած է Անահիտ Վա - րատեան : Գործադրուած է գեղարուես - տական յայտագիր մը, որմէ ետք պար - գեւատրուած են Հ. Օ. Մ.ի կարգ մը երէց անդամուհիներ :

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Աղբօրս ըսեմ, զան էտէրսըն, ամէն բան ձեռքով դրած էինք : Օ Մալխաս վար եա ... Արդէն պարանները ձեռքերնուս՝ հազըր էինք : Եթէ զալմաղալ ըլլար պա-հակներուն մէջ, տեղն ու տեղը պիտի խեղդէինք : Եւ արդէն գլխաւոր վերա - կացուն խեղդուեցաւ Մալխասին ձեռքով :

- Ուրեմն, սպանութի՞ւն ալ եղաւ, հարցուց Կիրոս :

- Մենք ալ չգիտցանք թէ ինչպէ՛ս պա-տահեցաւ : Էնքան սուս - փուս, որ պա - հակները ոչինչ կռահեցին : Ջան կ'ըսեմ էսօր մէջտեղ կը հանեն դիակը :

«Էս Ալին, Հայտարի թուղթը, որ ներ-կայացուց, ամէն բան լաւ էր : Աճելէ մը սկսանք տէնկերը կապել : Նէ օլտը, զար-տաշըմ, ես ալ չգիտցայ. տեսանք էն վե-րակացուն ներս եկաւ ու խօսքի բռնուե-ցաւ հարիւրապետ Ալիին հետ, ըսելով, որ տասն երեք չարաթ առաջ 30 սըն - տուկ ղրկուեցաւ Վարդաձորի բանակին : Էս գործին համար վաճառապետը Հայտարը ինք եկած էր անձամբ : Առանց փայտէ սնտուկներու, չէ կարելի զէնք փոխադրել : Ախր, մինչեւ Վարդաձոր երկու օրուան ճամբայ է : Կեցէք, կեցէք, ես հեղ մը պէտք է խօսիմ Հայտարին հետ : Գիտեմ որ առանց փայ-տէ սնտուկներու չէ կարելի փոխադրել եւ առաջին անգամն է էդ պինչիմ տէնկե-րով զէնք կը փոխադրուի :

Ալին, անփորձ մարդ, ճիգ կ'ընէր ըսե-լու, որ ժամանակ չկար, որ վերջապէս հազարապետ Հայտարի հրամանն է, որ պէՃէՀէի բռնուած Ջորիները իրենց տէրե-րուն պիտի վերադարձուէին :Ֆիլան ,Ֆիլան

«Զինուորական հրամանը, փէք ա՛յէ, պաշըմ իւստիւնէ, Փախաթ տեսնուած չէ, որ զէնքերը ճվալներու մէջ լեցուին», կը պնդէր պահակապետը :

Արդէն կը տեսնէր, որ ճվալներու մէջ լեցնելու աճելէ բան մը կար մեր աշխա - տանքին մէջ : Մալխասը հասկցաւ, որ կրնար այդ յամառութիւնը ձախողեցնել մեր գործը : Տեսանք կամաց մը պարանը պահակապետի վզին ձգեց ու էնպէս ա - րագ քաշեց, որ ձայն - ծպտուն չելաւ : Երեք հոգիէ զատ, ոչ ոք գիտցաւ, որ ըս-պանութիւն մը կատարուեցաւ : Դուրսի պահակները կը կարծէին, որ գործակա - տարը ներս եկած՝ կ'օգնէ մեզի : Թուրք բաշիդ միայն իր դիակով կրնար օգտա - կար ըլլալ :

Ես այդ պահուն միայն զգացի, որ չատ վտանգաւոր աշխատանքի մը մէջ էի : Շփոթեցաւ ինքը, Ալին, երբ տեսաւ Մալխասը, որ բոլորովին անտարբեր՝ կապով իր ետեւէն քաշեց դիակը ու ձգեց հեռաւոր մութ անկիւն մը :

«Էնտեղ Վարդաձորի ժողովուրդը աւե-լի կ'արժէ քան էս քոսոտ պաշտօնեային կեանքը», խօսեցաւ Երեւանցի Մալխասը, երբ տեսաւ Ալիի դէմքին վրայ պէնկը չէր մնացեր : Ու յուզուած կերպով կը խօսէր համեստագործ Գիրգոր, մէկ կող - մէն օդի ճնկելով :

- Ի՞նչ է կարծիքդ, - չարունակեց հա-մեստագործ Գիրգոր, Կիրոսին կէս մնա - ցած գաւաթին օղի աւելցնելով : - Դեռ օրթալըղը խաղաղ է : Վաղը սովորակա - նին պէս բանա՞մ խանութը թէ պիր պաշ կիւն մէջտեղ չըլլեմ եւ կամ հեռանամ Գարափունարէն :

- Գիրգոր, ճանս, կը տեսնեմ որ էդ պաշտօնեայի դիակը քու վրայ ալ ազ - դած է : Մալխասը երբեք ոճրագործ չէ : Ես տեսած եմ թէ ինչպէ՛ս կը գուրգու - րայ ան ծառի մը ճեղքուած ճիւղին վը - րայ : Ան չատ սառն կերպով կը կատարէ այդ սպանութիւնները գերագոյն նպատա-կի մը համար : Գոյութեան իմաստը, ին-քը՝ նպատակն է : Այդ նպատակին համար կատարուած սպանութիւնը երբեք ոճիր չէ, երբ մանաւանդ այդ նպատակին մէջ կայ ազգերու ու մարդերու ազատութիւն ու բարօրութիւն : Զըլլայ, չըլլայ, դուն քեզ տան մէջ փակես եւ կամ հեռանաս Գարափունարէն : Վաղն առաւօտ սովո - րականին պէս կը բանաս խանու - թը : Եթէ անմիջական աշխատանք չկայ անկիւնէ մը փալան մը ճարէ ու աշխատիր : Ձեր մէջ միայն Ալին ծա-նօթ էր, իր հարիւրապետի տարազով : Համալի դերին մէջ լաւ էիր, Գիրգոր, ես տեսայ : Սատանան անգամ չպիտի ճանչ-նար քեզ :

(Շար. 583)

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հնչակեան Կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Յունիս 20, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՃՈԽԸՆԹԱՑ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 13·30-ին:

RESTAURANT OPERA - LA FAYETTE

80, Rue La Fayette — Paris

(Métro: Cadet ou Poissonnière)

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն, երգ:

Ճաշագին՝ 70 Ֆրանք:

Հեռաձայն.- 606 81 95

Vente - Kermesse

=——=——=

SAMEDI 19 JUIN et DIMANCHE 20 JUIN

de 10h.30 à 20h.30 — sans interruption

PRET - A - PORTER

Robes — Tricots — Chemisiers

Pantalons — Jupes — Foulards

SOUVENIRS

PRODUITS D'ARMENIE

Bibelots — Jouets — Médailles

LIVRES (en français et en arménien, y compris pour vos enfants).

DISQUES (Classiques, Variétés) populaires arméniens.

au

CENTRE CULTUREL ARTISTIQUE ARMENIEN

U.C.F.A.F. — J.A.F.

Tél.: 208. 76. 49

6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Métro: République

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17-ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուայ ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Վարժարանի քառաձայն խմբերգը՝ ղեկավարութեամբ՝՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ, գեղարուեստական բաժինով:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք՝ նոյն սրահին մէջ, որու ընթացքին գեղարուեստական ընտիր յայտագիր մը, պիտի ճոխացնէ նոյն երեկոյթը:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹ

Զարգացեալ երկիրներու կատարելագործուող սպառազինման ու պատերազմի աճող սպառնալիքին դէմ, ֆրանսացի՝ 100 Անձնաւորութեանց Խաղաղութեան Երթի Կոչին» ընդառաջելով՝ ֆրանսահայ Նախկ. Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Դաշնակց. Խորհուրդս՝ կը հրաւիրէ Հայութիւնը՝ մասնակցիլ Յունիս 20, Խաղաղութեան Ազգային Ցոյցին որ Փարիզէն դուրս կը զօրաշարժէ բազմահազար ժողովուրդ առանց գաղափարի կամ դաւանանքի խտրութեան:

Զոհերը 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան ու աշխարհացրիւ անիրաւեալ ժողովուրդ՝ Հայերս ապրած պատերազմի ահաւոր հետեւանքները ազդուին կը ցցունենք նոր աշխարհամարտի մը սպառնալիքին դէմ մանաւանդ Լիբանանի ողբերգութեան այս օրերուն:

Հայոց Թափօրի ժամադրավայրը կը տեղեկացուի յետագային:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

DANS LES SALONS DU «NOVOTEL» PARIS - BAGNOLET

1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պարոնեան իրենց քեռայրին Խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.- Շաւիլի Եկեղեցիին 200, Շաւիլի Կապոյտ Խաչին 200 Ֆրանք, նոյնպէս Տիկին Աննիկ Հաճի - Դաւիթեան 100 Ֆրանք Շաւիլի Եկեղեցիին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պօղոս Յովսէփեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան կը նուիրեն 100-ական Ֆ. «Յառաջ»ին բարգաւաճման: Նոյնպէս Տիկին Վերժին Փիլիկեան 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

« RADIO ASK »

24 heures sur 24

Sur 100 Mhz. MF

CHERCHE VENDEUR

EN CHAUSSURES

Chaussures CETA

MOUTAVELIAN

68, Avenue Jean-Jaurès - 93500 Pantin

TEL.: 845. 88. 17

Azad - Tsain

L'Equipe Azad - Tsain (ex - Azad-Radio) réalise deux émissions par semaine:

— LES DIMANCHES; de 12h. à 14h.

sur Radio - Tomate — 94,2 Mhz. MF.

Audible à Paris & dans la région parisienne sud.

— LES LUNDIS; de13h.30 à 14h.30

sur Radio - Soleil — 98,25 Mhz. MF.

Audible à Paris rive-droite et dans la région parisienne nord. (Arnouville-les- Gonesse...)

Emissions en français et en arménien.

Pour tout courrier:

AZAD - TSAIN — RADIO SOLEIL

35, Rue Stephenson — 75018 Paris

ԹԵՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պօլվ. Օտոյի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թէյասեղան մը ի յարգանս իրենց շատ սիրելի ընկերուհի՝

ՆԱԶԵԼԻ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

որ ժամանած է Ամերիկայէն, Մարսէյլ, իր այցելութեան առիթով: Կիրակի, Յունիս 20,-ին, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Մըշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ: Նոյն օրը ներկայ պիտի ըլլան Փարիզէն շրջ. վարչութեան երկու ընկերուհիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Խաչուհիները եւ բարեկամները:

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) **Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excursions quotidiennes, pension complète.**

2) **Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.**

3) **Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI**

Renseignements, Prix et Inscriptions:

HILDA TCHOBOYAN

Maison de la Culture Arménienne de Décines

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

TEL.: (7) 849. 42. 97

Եղիշէ ՊԵՏԻԿ Ձեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշեր, լաւագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Չորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ-ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

ՍԵՒԱՆ SEVAN

Direction :

M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, նուագի ընկերակցութեամբ:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19

Fermé le lundi

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ - Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ Նորընտիր Թաղական Խորհուրդը կը տեղեկացնէ իր Թաղի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդին թէ՝ Կիրակի, Յունիս 20, Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ մէջ, եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

եւ այս առթիւ, Դպրութեան եւ Ուրարակրութեան աստիճան կը շնորհէ երգչախումբի երեք անդամներուն՝ Պ.Պ. Հայրապետ Գաբրիէլեանին, Ժիրայր Թասմաճեանին, Վազգէն Գաբրիէլեանին,

Սկիզբ ժամերգ. ժամը	8·30
Պատարագ	10
Դպրութեան Ձեռնադրութիւն	10·30
Քարոզ եւ Պատգամ	11·30
Հոգեհանգիստ	12

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւներուն, սարկաւագներուն, դպիրներուն, թաղականներուն, բարերարներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք նիւթական եւ բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերած են եկեղեցւոյս շինութեան եւ պայծառութեան, եւ որոնք բաժնուած են մեզմէ յաւէտ:

Յաւարտ պատարագի ախորժակաբեր (ափերիթիֆ) կը տրուի:

Ամավերջի Հանդէս

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը Յունիս 20, ժամը 3-ին Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

——×——

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ հայերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը կազմակերպած է Դպրոցական Հանդիսութիւն մը, կրթական տարեշրջանի փակման առիթով Յունիս 19, Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30-ին, Մայր Եկեղեցւոյ Արծրունի Չրքաշեան սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Այս հանդիսութիւնը առիթ պիտի ընծայէ ներկայ գտնուողներուն, գնահատելու համար հայապահպանման դետնի վրայ տարուած աշխատանքը:

——×——

ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ ՄԷՋ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հովանաւորած Քամփ. Ֆրէզի հայկական միօրեայ ամավերջի դպրոցական հանդէսը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 14·30-ին:

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Տեսուչ - ուսուցիչ Գրիգորիս քհնյ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

Ուսուցչուհի երիցկին ԳՈՀԱՐԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

Տարեկան Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի, Ֆօնթէն Սէ. Է. Թէ. դաշտին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ «Մեղօտի Երեւան» նուագախումբին:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

——×——

Կազմակերպուած Լիոնի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը (ժամը 10-էն սկսեալ) Մօնտորուի փառքը, Պէնօ:

Մասնակցութեամբ՝ երգիչ՝

ՆՈՐԱՅՐԻ

Վարժարանին աշակերտներուն կողմէ երգեր, կը մասնակցի նաեւ Սայաթ - Նովա նուագախումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնաբնակ խումբ մը Արաբկիրցիներէ, Հրանդ Թադէոսեանի մահուան առթիւ, Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար 650 Ֆրանք:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
16

MERCREDI
16 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.193 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.193

ՄԱԼՈՒԻՆ

ԿՐԿԻՆՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ ՅԱՂԹԵՑ

Արժանթինցիք կը փորձէին բառերով կամ ածականներով փրկել ազգ. պատիւը եւ խօսիլ Հրադադարի մասին, բայց ոչ երբեք՝ անձնատուութեան: Իրականութեան բան չի փոխուէր անշուշտ եւ Երեքշաբթի առտու ժամը 8-ին ատենները, այլեւս պաշտօնական էր լուրը՝ Արժանթինցիք զէնքերը վար դրած էին: Տիկին Թաչըր յաղթած է, Անգլիոյ պատիւը փրկուած: Կը մնայ անշուշտ մեռած հայրենասէրներ, երկու կողմերէն, զոհ արժանթինեան սխալ հաշիւներու:

Երկուշաբթի օր արդէն, Հրադադարը ի զօրու էր տէ փաքթօ, կը մնային ձեւակերպութիւնները: Լոնտոնի մէջ Տիկին Թաչըր կը յայտարարէր թէ ճերմակ դրօշակները կը ծածանին Փորթ Սթանլիի վրայ, այսինքն զօր. Մենէնտէզ որոշած է յանձնուիլ իր զինուորներով:

Երեքշաբթի առտու, Պուէնոս - Այրէս դեռ չէր խօսեր անձնատուութեան մասին այլ միայն՝ Հրադադարի: Զօր. Կալթիէրիի կը մնայ խորհրդածել քաղաքական մեծ սխալի մը վրայ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ ՄԸ

Ցաւորդական լուրեր ոչ մէկ յստակ գաղափար կրնան տալ Լիբանանի, այլ մանաւանդ՝ Պէյրութի վիճակին կամ քաղաքական կացութեան մասին:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, նախ կը յայտնուէր թէ զինուորական կառավարութիւն մը կը կազմուէր, քիչ ետք սակայն կը խօսուէր ազգ. փրկութեան կոմիտէի մը մասին, կազմուած վեց հոգիէ, որոնք կը ներկայացնեն բոլոր հոսանքները, քաղաքական եւ յարանուանական, նախագահ Սարգիսի ղեկավարութեան ներքեւ:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, որ Փարիզ կը ժամանէր Երկուշաբթի օր, կը յայտարարէր, որ Պէյրութ մտնելու միտք չունին: Նոյնը չէր Թուիր ըսել Պաշտպանութեան նախարարին կարծիքը, որ մտած է Պաապտա եւ անկէ ետք, յայտարարած թէ կ'ուզէր անձնապէս ստուգել ըսել, որ Պէյրութը դուրսի կապող բոլոր ճամբաները գրաւուած են, մանաւանդ՝ Դամասկոսի ճամբան: Իսրայէլացի նախարարը կը յայտարարէ նաեւ թէ երբ քրիստոնեայ բնակիչները զինքը կը ճանչնային, ջերմ ընդունելութիւն կ'ընէին:

Երկուշաբթի օր էր նաեւ, որ դիւանագիտական գետնի վրայ, երկու ազդարարութիւններ կ'ըլլային Իսրայէլի: Նախ Մոսկուան է, որ սպառնալիքի չէզոք ազդարարութիւն կ'ընէր Իսրայէլի: Մոսկուա կը պահանջէ որ Իսրայէլ վերջ դնէ իր յարձակման եւ գրաւման:

«Խորհ. Միութիւնը, կ'ըսուի զեկոյցին մէջ, խօսքով չէ այլ գործով է, որ Արաբներու կողքին է: Մերձաւոր - Արեւելքը շրջան մըն է, որ խորհրդային սահմանագլուխներուն անմիջական մերձաւորութեան մէջ է եւ հոն անցած - դարձածը չի կրնար չվերաբերիլ Խորհ. Միութեան շահերուն»:

Ֆրանսան ալ, ուրիշ զեկոյցով մը, զոր կը հրապարակէր Էլիզէ, Իսրայէլի կը դիմէր, որպէսզի անմիջապէս վերջ դրուի յարձակումներուն եւ կռիւներուն»: Ֆրանսա կը յայտնէր նաեւ թէ տրամադիր է Լիբանանի օրինաւոր կառավարութեան կոչին պատասխանելու եւ իր օժանդակութիւնն ու երաշխաւորութիւնը բերելու որեւէ կարգադրութեան, որ թոյլ պիտի տայ վերահաստատելու այդ երկրին ամբողջականութիւնը, միասնականութիւնը եւ անկախութիւնը:

× Փրկութեան կոմիտէի մասին տրուած լուրերը, ինչպէս ըսինք, հակասական են: Վեց հոգինոց կոմիտէին որպէս անդամ նախատեսուած են.- Նաժիպ Պըրրի (շիի) որ մերժած կ'ըլլայ, նախարարապետը՝ Ուազան, Արտաքին նախարար՝ Պութրոս, Պէշիր Ճեմայէլ, Մաալուֆ (քրիստոնեայ) եւ Վալիտ Ճումպլաթ, որ պաշարուած է Մուխթարայի մէջ, իսրայէլեան ուժերէ: Այս վերջինն ալ մերժած կ'ըլլայ որեւէ մարմին իսրայէլեան հովանաւորութեան ներքեւ:

× Տեղւոյն վրայ, առաւելաբար Սայտայի եւ Սուրի մասին է, որ թղթակիցները կը խօսին: Սայտան քարուքանդ է այլեւս եւ հոն է որ իսրայէլեան զօրքը ամէնէն վայրագ ձեւով կը վարուի բնակչութեան հետ: Պաղեստինեան բերդ մըն էր, որ անխնայ ռմբակոծութեանց են ենթարկուած է եւ Կարմիր Խաչն իսկ, ի վիճակի չէ հասնելու բոլորին եւ վիրաւորները փոխադրելու 350 հազարնոց այս քաղաքէն շատ բան չէ մնացած:

× Իրան կամաւորներ ղրկած է կռուելու համար Պաղեստինցիներու կողքին:

× Արաֆաթ յայտարարած է.- «Աշխարհի վրայ ուժ մը չկայ, որ կարենայ ստիպել մեզի զէնքերը վար դնել»:

× Պեկին Ուաշինկթըն գնաց Երեքշաբթի օր:

× Ֆրանսացիները Ագիւր գրաւանաւով կը վերադառնան: Ընդհանուր ձեւով արեւմտեան բոլոր դեսպանատուները հրաւիրած են իրենց հպատակները մեկնելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 14-ի մրցումներուն արդիւնքներն են. - Իտալիա եւ Լեհաստան 0 - 0, ապա՝ Պրազիլ կը յաղթէր Խորհ. Միութեան 1-ի դէմ 2 կէտով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 2 - 3)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ ՄԸ ՓԱԿՑՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԻՐ ՏԱՆ ՊԱՏԻՆ

Մոսկուայի Նեժդանովա փողոցի թիւ 8/10 շէնքի պատին փակցուած է Արամ Խաչատրեանի նուիրուած յուշատախտակ մը, որուն վրայ գրուած է՝ «Այս տունը 1962 - 1970 թուականներուն ապրած է Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտ, սոցիալիստական աշխատանքի հերոս, Լենինի եւ պետական մրցանակներու դափնեկիր, երաժիշտ Արամ Իլեիչ Խաչատրեան»: Այս առթիւ տեղի ունեցած հաւաքոյթը բանալով Բ. Գրիազնով վեր առած է Խաչատրեանի նպաստը խորհրդային երաժշտութեան զարգացման մէջ: Խօսք առնելով Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան քարտուղարը՝ Տիխոն Խրեննիկով, շեշտած է թէ Արամ Խաչատրեանի խորապէս ազգային ու նոյն ատեն համամարդկային երաժշտութիւնը՝ հանրածանօթ բեմապարերը, համանուագները եւ ջութակի քոնչերթօները, միշտ պիտի հնչեն ու հիացնեն ունկնդիրները իր տաղանդով: Յուշատախտակը պատրաստած են քանդակագործ Մ. Անիկուշին եւ ճարտարապետ Վ. Բուխայեւ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՋՕՀՐԱՊ, ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՒ ԹԱԼԱԹ

ԵՐԲ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

«Թէրճիւման» կը շարունակէ հրատարակել Իլհան Պարտաճըի «Մնաս բարով, կայսրութիւն» յօդուածաշարքը, որուն մէջ կը յիշուի նաեւ հետեւեալ «շահեկան» տեսակցութիւնը Զօհրապի, Վարդգէսի եւ Թալաթի միջեւ...:

«Տարին 1915 է: Օրն ալ Ապրիլ 15 Հինգշաբթի: Օսմանեան Պետութեան Ներքին նախարար Թալաթ Փաշա, էր Մէքրուէտես կառքով կուգայ Բերա, Սէրքլ տ'Օրիան ակումբը: Կէս ժամ վերջ երկու օգնականներ լուր կուտան: Թալաթ Փաշայի սպասած հիւրերը ժամանած էին:

Թալաթ Փաշա այն անձն է որ իր ամէնէն սրտնեղ մէկ վայրկեանին անգամ կրնայ ժպտիլ: Ուրեմն ժպիտով կը դիմաւորէ իր հիւրերը: Զօհրապ եւ Վարդգէս էֆէնտիները Օսմանեան Խորհրդարանի անդամներ են: Այլ խօսքով, երեսփոխաններ են:

Թալաթ փաշա երկու հայ երեսփոխաններուն չունչ առնելն իսկ հետապնդելու կարող մէկն է: Գիտէ որ Զօհրապ մէկ օրն առաջ ընդունուած է Ամերիկայի դեսպան Մորկնթաուի կողմէ: Աւելին ըլլալով լսած է որ Ամերիկա, որ տակաւին Թուրքիոյ դէմ պատերազմ չէ հռչակած, հոլանտական դրամատան մը միջոցով Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին 50 հազար ոսկի լիրայի չէք մը տուած է: Թալաթ Փաշա լսած է նաեւ որ ուր պիտի գործածուի այս դրամը:

Թալաթ Փաշա սապէս կը սկսի խօսիլ.-

- Դարերէ ի վեր կ'ապրինք բարեկամաբար: Թուրք Պետութիւնը բնաւ չէ խուսափած հայ հայրենակիցներուն պետական բարձր պաշտօններ յանձնելէ: Մենք սա պահուն Ռուսերուն եւ Անգլիացիներուն հետ պատերազմի մէջ ենք: Իսկ դուք հայ ժողովուրդի անունով մեր թշնամիներուն հետ սակարկութեան մէջ էք եւ չփումներ կ'ընէք: Թէ ձեզի, եւ թէ ձեր հայրենիքին դաւաճանած կ'ըլլաք այս կերպով: Անոնք ձեզի անկարելի երազներ կը հրամցնեն: Ո՞ւր, ո՞ր անկախ Պետութիւնը կարելի է հիմնել: Ո՞ր ժողովուրդով: Վերջ տուէք այս շարժումներուն:

Զօհրապ էֆէնտի կը պատասխանէ, կարծես թէ իր թշնամիին հետ խօսած ըլլար.

- Փաշա հազրէթլէրի, Փաշա հազրէթլէրի, դժուար է ապացուցանել որ Պետութեան գոյութեան դէմ կ'աշխատինք մենք: Բայց դուք ալ, որ Հայոց բնաջնջումը սահմանած էք, պատասխանատուութիւններ ունիք:

Թալաթ Փաշա կը պատասխանէ.

– Եթէ պատմութեան հետ հաշիւ մը ունիմ, դուք հոգ մի՛ ընէք, ես այդ հաշիւը կուտամ: Բայց վերջին անգամ կ'ազդարարեմ ձեզի, ձեր հայրենիքին մէջ Հայաստանի պետութիւն մը պահանջելով դաւաճանութիւն բրած կ'ըլլաք: Ահաւասիկ խարբերդցի Սարգիսեանի նամակը: Ամերիկայէ առնուած դրամով Ռուսերէն 5000 զէնք առեր էք: 5000 զէնք ի՞նչ կը նշանակէ, բնաւ խորհեցա՞ք այդ կէտը:

Պատասխանը ցոյց կուտայ թէ ինչպիսի նպատակներ ունէին անոնք:

- Փաշա, փաշա, կ'ըսեն: Այդ հաշիւ տալու օրը թերեւս այսօր է: Ռուսերը հիմա չէ որ սկսած են պաշտպանել կարգ մը Օսմանեան հպատակներու իրաւունքները: Հայոց կոտորուածներուն հաշիւը այս կերպով չի տրուիր:

Խօսակցութիւնը հոս կը վերջանայ: Նետը այլեւս արձակուած է աղեղէն 1863-ի Փարիզի համագումարը սկսած է հասնիլ իր նպատակին: Բայց մենք ի՞նչ բրած էինք աւելի առաջ: Մենք չէի՞նք որ առաջարկած էինք Հայոց հայրենիք մը տալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹՈՒՂԹԻՆ ԳՈՅՆԸ

Թուղթի կտորի մը կէսը սեւով ներկեցէք, զայն ցոյց տուէք զանազան անձերու եւ հարցուցէք.

- Ի՞նչ գոյն է այս թուղթին կէսը:
Ոմանք պիտի պատասխանեն.
- Այս թուղթին կէսը սեւ է:
ուրիշներ պիտի պատասխանեն.
- Այս թուղթին կէսը ճերմակ է:

Երկուքն ալ իրաւունք ունին: Երկուքն ալ ճիշդ կը տեսնեն: Բայց ինչո՞ւ ոմանք այդ թուղթին վրայի սեւը կը նշմարեն, եւ միւսներն ալ՝ ճերմակը:

Պէտք ըսենք որ բնութիւնը այդպէս ստեղծած է զանոնք եւ մեզի համար այլեւս դիւրին չէ փոխել իրենց այդ խառնուածքը: Մէկը յոռետես է, միւսը՝ լաւատես: Մէկը ուրախ է, միւսը՝ տխուր: մէկը բարի է, միւսը՝ չար: Մէկը կը սիրէ, միւսը՝ կ'ատէ: Վերջապէս մէկն լաւն ու գեղեցիկը կը մատնանշէ, միւսը՝ չարն ու տգեղը:

Երջանիկ են անոնք որ այդ էջ մը թուղթին վրայ ճերմակը կը տեսնեն ամէնէն առաջ: Խականը, սկզբնականը, բնականը ճերմակն է: Միւս գոյնը, մանաւանդ սեւը, որ եկած է խանգարել անոր սպիտակութիւնը, պատահական է, արկածի հետեւանք է, ինչպէս արկածի հետեւանք է հիւանդութիւն մը որ կուգայ խանգարել առողջութիւնը:

Մենք մեր սիրտը պէտք է լայն բանանք սպիտակին, լաւին, գեղեցիկին: Այդ կերպով է միայն որ կրնանք նպաստել բոլոր լաւ բաներու գոյատեւման: Պէտք չէ ճնշուինք լաւին դիմաց, պէտք չէ կոխենք մեր զգացումներուն զսպակին վրայ, ընդհակառակն, պէտք է թողունք որ մեր ներաշխարհը ազատօրէն պոռթկայ, ցնծայ լաւով ու գեղեցիկով: Պէտք է առանց վերապահութեան պոռանք թէ գեղեցիկ է սա, ազնուր է սա, հիանալի է սա: Ու պիտի տեսնենք, որ աւելի պիտի գեղեցկանայ ան, աւելի պիտի ազնուրնայ ու լաւնայ: Հիացողները, խանդավառուողները, լաւը քաջալերողները միշտ շրջապատուած են լաւ բաներով, կարծես միայն լաւն ու գեղեցիկը կ'աճի անոնց անմիջական դրացնութեան մէջ: Իսկ դժուարահաճներուն, այլամերժներուն շուրջ միայն վայրի խոտ ու անպտուղ թուփ կը բուսնի:

Սա հիանալի ճշմարտութեան հետ մըտերմացանք ոչ թէ համալսարանի մը նստարաններուն վրայ, այլ կեանքին մէջ. եթէ կ'ուզես որ մէկը ազնուրնայ, ըսէ՛ անոր թէ ազնուր է ան: Եթէ կ'ուզես որ մէկը բարիք գործէ, ըսէ՛ անոր որ բարի մարդ է ան: Իսկ եթէ կ'ուզես որ աշխարհի ամէնէն բարի մարդն անգամ չարանայ, կատղի, զայրանայ, քանդիչ դառնայ, դիմացը անցի՛ր ու գիշեր - ցերեկ կրկնէ անոր. «Դուն չար մարդ ես, դուն սիրտ չունիս, դուն կեղտոտ ես»:

Ռ. Հ.

ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Քալիֆորնիոյ մէջ Յունիս 9-ին - նահանգային ընտրութիւններուն արդիւնքներէն մէկը կարեւոր կրնայ ըլլալ ամերիկահայութեան համար: Ճորճ Տէօքմէճեան ընտրութիւններու առաջին հանգրուանին յաղթած է Մ. Քըրպի եւ ուրեմն հանրապետական կուսակցութեան պաշտօնական թեկնածուն է, նահանգի կառավարիչի պաշտօնին համար: Տէօքմէճեան շահած է հանրապետական կուսակցութեան քուէներու 51,3%, Քըրպ՝ 44,5%, ուրիշներ՝ 4,2%: Քալիֆորնիա այժմ ունի 22 միլիոն բնակիչ (135 հազարը Հայ) եւ փոքր «աշխարհ» մըն է, ու Ամերիկայի ամենամեծ նահանգը: Տէօքմէճեան, Ռեկընի նման, կը պատկանի ընդհանրապէս արդէն - պահպանողական - Հանրապետականներու աջ թեւին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

Սով. Դպրոց շաբաթաթերթին մէջ, ամէն տարուան նման, այս անգամ եւս հրատարակուած է Սեպտեմբերի սկիզբէն սկսող ուսումնական տարուան ժամանակացոյցը: Արդարեւ, Լուսաւորութեան նախարարութիւնն է, որ ինչպէս միշտ, հրապարակած է հայերէն եւ ռուսերէն զոյգ լեզուներով 1982 - 1983 ուսումնական տարեշրջանին համար սահմանուած դասաւանդութեանց բոլոր նիւթերուն մանրամասն դասաժամերը հայկական, ռուսական եւ ազրպէջանական դպրոցներուն համար (*):

Վերոյիշեալ ժամանակացոյցները կ՚ընդգրկեն նախակրթարանի կամ՝ ինչպէս սահմանուած է ըսել հանրակրթարանի եւ, միջնակարգի (9-րդ - 10-րդ դասարաններ) նիւթերը, ըստ ժամերու եւ ըստ դասարաններու:

Ստորեւ, քաղելով տուեալ երկար ժամանակացոյցներէն, կը մէջբերենք Հայոց լեզու, Հայ գրականութիւն, Ռուսաց լեզու եւ Ռուս գրականութիւն, ինչպէս նաեւ ազրպէջանական դպրոցներուն մէջ ազերի. - Թուրք. - ռուսերէն, հայերէն, ինչպէս նաեւ համապատասխան լեզուներու գրականութեանց ժամերը:

Հայկական, կամ ինչպէս սահմանուած է Հայաստանի մէջ՝ Հայկական ՍՍՀ Հայոց լեզուով ուսուցմամբ հանրակրթական - միջնակարգ դպրոցներուն մէջ, նախորդ քանի մը տարիներուն նման, հայերէնի դասաւանդութիւններուն յատկացուած ժամերը, շաբաթական հիմունքով, աստիճանական կարեւոր նուազումներ կ՚արձանագրեն: Այսպէս, Ա. դասարանին համար, այսինքն՝ եօթը տարեկաններ, ճշդուած է 11 ժամ, Բ. եւ Գ. դասարաններ՝ տասնական ժամ, Դ. եւ Ե. դասարաններ՝ չորսական ժամ, Զ. եւ Է. դասարաններ՝ երեքական ժամ, Ը. դասարան՝ երկու, իսկ միջնակարգի Թ. եւ Ժ. բաժիններուն մէջ ո՛չ մէկ ժամ: Ընդհանուր գումար 47 ժամ:

Աւելցնենք, պատկերը ամբողջական դարձնելու մտօք, թէ Լուսաւորութեան նախարարութիւնը կը թոյլատրէ, յանձնարարութեան ձեւին տակ, փաքուլթաթիվ գրաղումներուն յատկացուած դասաժամերուն հաշւոյն, մէկական ժամ յատկացնել հայերէնի կատարելագործումին համար, 9-րդ եւ 10-րդ դասարաններուն մէջ, այլ խօսքով միջնակարգի երկու բաժիններ: Այս յանձնարարութիւնը կը կատարուի անհրաժեշտութեան պարագային: Եւ շաբաթական ճամբով:

Տրուած ծանօթագրութիւնը հետեւեալն է.- Այն դպրոցներում, որտեղ անհրաժեշտութիւն է զգացւում բարձր դասարանների աշակերտների գիտելիքները կատարելագործել Հայոց լեզուից, ՀՍՍՀ Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը յանձնարարում է 9 - 10-րդ դասարաններում այդ նպատակին յատկացնել ֆակուլտատիվ պարապմունքներից շաբաթական 1-ական ժամ»:

Ճշդենք, թէ մանկավարժներ, մտաւորականներ եւ ուրիշներ տարիներէ ի վեր քիչ կը գտնեն հայերէնի ուսուցումին յատկացուած դասաժամերը: Ոմանք նոյնիսկ կը պահանջեն, որ միջնակարգի բաժիններուն մէջ դրաբար դասաւանդուի, առնուազն տարրական աստիճանով:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. - Հայկական դպրոցներու առաջին երեք կարգերուն մէջ ո՛չ մէկ դասաւանդութիւն: Չորրորդէն - տասներորդ կարգերուն մէջ զանազան փոփոխութիւններով շաբաթական 18 ժամ կը սահմանուին այս նիւթին դասաւանդութեան համար:

ՌՈՒՍԵՐԷՆ.- Խօսքը միշտ հայկական դպրոցներուն մասին է: Շաբաթական 38 ժամ առաջինէն մինչեւ տասներորդ դասարան: Ծանօթութիւն: Ռուսերէնին յատկացուած ժամերը, շաբաթական հաշւով, 9 ժամ նուազ են հայերէնին բաղդատմամբ: Այս վերջնոյն յատկացուած ժամերը առաջինէն երրորդ կարգերուն համար կրկնապատիկն են ռուսերէնին համեմատութեամբ: Պատկերը կը փոխուի չորրորդէն եօթներուն կարգերուն մէջ, քանի մէկէն - երկու, երբեմն ալ քիչ աւելի յաւելում կը կրեն, բաղդատմամբ հայերէնին: Ութերորդին մէջ հայերէնը ժամուան մը յաւելում կ՚արձանագրէ, գալով ռուսերէնին, մէկական ժամերու առաւելութիւններ կ՚ապահովէ միջնակարգի 9-րդ եւ 10-րդ կարգերուն մէջ, երբ անդին հայերէնը բոլորովին ջնջուած կը մնայ:

ՌՈՒՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. - Բաղդատմամբ հայերէն գրականութեան դասաւանդումը կը մնայ նուազ, ներկայացնելով շաբաթական վեց ժամ (2-ական 8էն 10րդ կարգեր): Հայ գրականութիւնը, ինչպէս ըսինք, կ՚ապահովէ շաբաթական 18 ժամ:

×

Հայաստանի ռուսկան, կամ ինչպէս կ՚անուանուին՝ Ռուսաց լեզուով ուսուցմամբ հանրակրթական - միջնակարգ դպրոցներուն մէջ, ռուսերէնը եւ ռուս գրականութիւնը առանձին բաժիններ կը ներկայացնեն, ինչպէս պարագան է հայկական դպրոցներուն: Մինչդեռ հայերէնն ու հայ գրականութիւնը, ի տարբերութիւն հայկականներուն, ռուսականին մէջ միացեալ նիւթ կը պարզեն:

Ռուսական դպրոցներուն մէջ ռուսերէնին համար կը յատկացուին, վերջին տարիներուն նման, շաբաթական 54,5 ժամ: Գալով գրականութեան, անցեալին պէս 18 ժամ (**):

Այս դպրոցներուն մէջ հայերէնն ու հայ գրականութիւնը միասնաբար դասաւանդուած կ՚ապահովեն 27 ժամ:

Նկատելի կը մնան քանի մը կէտեր:

Հայկական նախակրթարան - միջնակարգերուն մէջ հայերէնին յատկացուած շաբաթական ժամերն են 47: Ռուսական դպրոցներուն մէջ ռուսերէնին սահմանուած ժամերն են շաբաթական 54,5:

Հայկական վարժարաններուն ռուսերէնի եւ ռուս գրականութեան պահերը 44 ժամ կը ներկայացնեն: Ռուսական դպրոցներուն մէջ հայերէնի եւ հայ գրականութեան միացեալ պահերը կը հաշուեն 27 ժամ:

Ռուսական դպրոցներուն մէջ ռուսերէնին դասաւանդութիւնը կը սկսի Ա. կարգէն, եօթը տարեկաններ: Հայերէնը եւ հայ գրականութիւնը՝ միացեալ նիւթ, Բ. կարգէն, ութ տարեկաններ:

Աւելցնենք, ինչպէս գրած ենք առենին, որ 1979 - 80 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան հրամանագիրով, ռուսերէնի դասաւանդումը պարտադիր կը դառնար այսպէս կոչուած նախապատրաստական դասարաններուն մէջ, վեց տարեկաններ. (մայրենի լեզու՝ շաբաթական 4, ռուսաց լեզու՝ շաբաթական 3 ժամ):

Այս որոշումը կ՚առաջնորդուէր Խորհ. Միութեան Բարձրագոյն եւ Միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութեան 1978, Դեկտ. 6, թիւ 1116 հրամանագիրէն, որուն 3-րդ յօդուածը կը մատնանշէ հետեւեալը.-

«Նկատի առնելով տարբեր ազգութիւնների պատկանող բազմաթիւ քաղաքացիների ցանկութիւնները նախադպրոցական հաստատութիւններում եւ նախապատրաստական դասարաններում երեխաներին ռուսերէն սովորեցնելու վերաբերեալ, առաջարկւում է ՍՍՀՄ Լուսաւորութեան մինիստրութեանը, ՍՍՀՄ Պետպլանի եւ ֆինանսների մինիստրութեան հետ մէկտեղ քննարկել սոյն հարցը եւ մինչեւ 1979 թ. Յունուար 1-ը համապատասխան առաջարկութիւններ մտցնել ՍՍՀՄ մինիստրների Սովետ»: (Վ. Եղիաւին)

Պէտք է ըսել, թէ ռուսական դպրոցները օր աւուր կ՚աւելնան Հայաստանի մէջ: Անցեալ Սեպտեմբերին 76-ի կը հասնէր, Հայ աշակերտութեան մեծամասնութեամբ: Հայերէնի եւ հայ գրականութեան մակարդակը կը մնայ անգոհացուցիչ:

×

Հայաստանի մէջ, ուր Ազրպէջանցիներու թիւը վերջին մարդահամարին, 1979 Յունուար, 161.000 էր, գոյութիւն ունին Ազրպէջանական երկու դասի հանրակրթական - միջնակարգ դպրոցներ:

Ա.- Հայկական ՍՍՀ Ադրբեջանական լեզուով ուսուցմամբ միջնակարգ հանրակրթական դպրոցներ, որտեղ ուսումնասիրւում է Հայոց լեզու: Խօսքը կը վերաբերի այն դպրոցներուն, ուր հայերէնի դասաւանդումը կ՚ապահովուի հայ աշակերտութեան մասնակի ներկայութեամբ:

Կը ներկայացնենք Լուսաւորութեան նախարարութեան 1982 - 1983 ուսումնական տարուան ծրագիրը:

Ազրպէջաներէն՝ շաբաթական 46 ժամ, առաջինէն ութերորդ դասարան: Միջնակարգի երկու բաժիններուն մէջ կը ջնջուին: Ազրպէջան գրականութիւն՝ շաբաթական 16 (առաջին երեք կարգերուն մէջ չեն դասաւորուիր): Ռուսերէն եւ ռուսական գրականութիւն՝ միասնաբար, առաջինէն տասներորդ դասարաններ, շաբաթական 43 ժամ: Այս դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդուի միայն հայերէնը, բայց ոչ հայ գրականութիւնը, շաբաթական 10,5 ժամով: Առաջին երկու դասարաններուն եւ միջնակարգի նոյնպէս երկու կարգերուն մէջ հայերէնի դասաւանդութիւն չարձանագրուիր:

Բ.- Միջնակարգ Հանրակրթական դպրոցներ Ադրբեջաներէն ուսուցմամբ:

Այս դպրոցներուն մէջ ոչ հայերէն եւ ոչ ալ հայ գրականութիւն կ՚ուսուցուի:

Ժամանակացոյցը, առ ի հետաքրքրութիւն: Ազրպէջաներէն՝ Առաջինէն մինչեւ 8-րդ կարգեր, շաբաթական 48,5 ժամ: Ազրպէջան գրականութիւն՝ շաբաթական 16 ժամ: Ռուսերէն եւ ռուս գրականութիւն՝ Ա.էն մինչեւ Ժ. կարգեր՝ 44,5 ժամ:

Նկատելի կէտ մը:

Համաձայն Խորհ. Հայաստանի Սահմանադրութեան 72-րդ յօդուածին, «Հայկական ՍՍՀ պետական լեզուն Հայոց լեզուն է...»:

Արդ, անհասկնալի, չըսելու համար անընդունելի կը մնայ այն փաստը, թէ Հայաստանի մէջ իրաւունք կ՚ունենան գործելու Ազրպէջանական դպրոցներ, ուր Սահմանադրութեամբ, իրենց իրաւունքը ապահովող Ազրպէջաներէնին եւ Ազրպէջան գրականութեան ուսուցումին առընթեր բոլորովին կ՚անտեսեն Հանրապետութեան պետական լեզուն եւ անոր գրականութիւնը: Անդին, նոյն դպրոցներուն մէջ ռուսերէնի դասաւանդումը կ՚ապահովուի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Լուսաւորութեան նախարարութեան հրապարակած ժամանակացոյցին ռուսերէն բաժինները թարգմանած է Հ. Գեղամեան:

(**) Ռուսերէն ծանօթագրութեամբ մ նշուած է, թէ «այն դպրոցներում, ուր անհրաժեշտութիւն կայ կատարելագործել ռուսերէն լեզուն բարձր դասարանցիների մօտ, հայկական ՍՍՀ Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը առաջարկում է 9-րդ եւ 10-րդ դասարանների աշակերտների հետ անցկացնել լրացուցիչ պարապմունքներ, ըստ ֆակուլտատիվ պարապմունքներ հումանիտար գծով ժողովածուում հրատարակուած ծրագրի: Այդ նպատակով նշուած դասարաններում յատկացնել շաբաթական մէկ ժամ:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Այս հակադրութեամբ, ա՛յնքան պնդուած, գիտումնաւոր, բանաստեղծը կը հաստատէ որոշ դիրքաւորում մը. նկատողութիւնը երկուութեան մը, երեւոյթներու կրկնակի կարգի մը: Այս նկատողութիւնը զօրացած է նմանաւանդ կամաւոր փնտռտուքովը երաժշտականութեան մը. պարզ պատահականութեան արդիւնք չէ որ 1 - 4 եւ 5 - 8 տողերը միեւնոյն ըլլան, կրկնուած այնպէս՝ որ ամբողջական շրջանակ մը կազմելով փակեն քառեակները (23): Ուրեմն, կը գտնէինք այդ տարիներուն խիստ յատուկ արտայայտչական արուեստի մը դիմաց, կապուած - կամ զուգահեռ - երաժշտական այն միտումին՝ որ մեծագոյն մտահոգութիւններէն մէկը կը կազմէր դարուն բանաստեղծութեան: Միաժամանակ նշենք, սակայն, թէ առաջին երկու քառեակներուն չափերը կը հետեւին ԱԱԱԱ ձեւին, տաղաչափութիւն մը՝ անսովոր նոյն օրերու ֆրանսական եւ անգլիական բանաստեղծութեան մէջ, բայց ընդհակառակն շատ գործածուած միջնադարեան հայ բանաստեղծներէն եւ որ ապաւորութիւնը կը թողու զօրաւոր եւ սեւեռուած խորացումի մը (24):

Եթէ իրապէս «Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք»ը Մեծարենցի գրած առաջին քերթուածն է (կամ առաջինը չըլլալու պարագային, զայն ընտրած ու անով բացած է «Ծաղկունք» տետրակը, ինչ որ կը նշանակէ թէ նախապատուութեան հանգամանք մը կուտար անոր), հարկ է ընդունինք թէ այդ քերթուածը «ի սերման» իր մէջ կը պարունակէ բանաստեղծին առաջին շրջանին յատկանշական տարրեր. հոգեվիճակ մը՝ տոգորուած բուռն յուսահատութեամբ, արտայայտութիւնը՝ հիմնուած երերայաջորդականութեան մը եւ կամ զգացումներու եւ հոգեվիճակներու կրկնութեան մը վրայ, նկատողութիւնը խզումի, բեկումի մը՝ նիւթական եւ հոգեկան աշխարհներու միջեւ, եւ - դրական մշակութային գետնի վրայ - երեք տարբեր ձգտումներ. արձագանգ մը Դուրեանական զայրոյթէն, հակում մը «քոռէսփոնտանս»ի արուեստին, եւ վերադարձ մը միջնադարեան քերթողութեան կրկնուած յանգերուն:

Նուազ հետաքրքրական չէ նաեւ սկրանակ բանաստեղծին միւս քերթուածը, «Արեւագալ»: Անոր ընթերցումը մեզ կը տանի հետաքրքրական դիտողութեան մը: Կուգանք այն կարծիքին, թէ Կոստանդին Երզնկացիին մասնակի հետեւողութեան մը դիմացը կը գտնուինք: Իսկապէս, կրնանք ըսել թէ «Արեւագալ»ին Ա. քառեակը (25) կը համապատասխանէ Երզնկացիի Զ. երգին Ա. քառեակին (26): Բնականօրէն, կը ծագի հարցը թէ արդեօք Մեծարենց կրնա՞ր ուղղակի ճանչնալ այս Զ. երգը: Քանի որ Երզնկացիին Զ երգը «Բազմավէպ»ին մէջ հրատարակուեցաւ 1866-ին (27), կրնանք մեր կարծիքը հաստատ ենթադրել եւ ընդունիլ աղբիւրը: Այսուհանդերձ, քննենք զուգահեռաբար երկու քերթուածները:

Երկուքին մէջ ալ սկզբնաւորող ընթացքը միեւնոյնն է. Լոյսը կը ծագի - կը փախչի խաւարը: Աւելի յստակելով, նըշենք թէ Երզնկացիի (28)

> Խաւարըն հերքեցաւ ու ցրնծացաւ
> աշխարհքս ամէն
>
> տողին, Մեծարենցի քով համապատասխան կը գտնենք
>
> Շուտ կը փախչի մութն ու խաւարն
> կուտայ խոյս,
> Աշխարհն արփւոյն հուր գալուստը
> կ՚ողջունէ (29):

Շուտով սակայն էական տարբերութիւն մը կը զանազանէ նիւթին հանդէպ երկու բանաստեղծներուն տարբեր մօտեցումը: Երզնկացիին համար լոյսին գալուստը կը զուարթացնէ արարածները (4-րդ տող. Երնէկ եւոուն միմեանց՝ որ արժանի եղեն լուսոյն), ըստ բարոյական խորքով (արժանի) կրօնական - այլաբանական իր իմաստին (30). ընդհակառակն, Մեծարենցի համար «աշխարհն» է միայն որ լոյսին «գալուստը կ՚ողջունէ»:

Երկու քերթուածներուն միջեւ նմանութիւնը կը շեշտուի մանաւանդ երբ քննենք Մեծարենցի Բ. քառեակը եւ Երզնկացիի Գ.ը: Իրապէս, Երզնկացին ունի

> Երկիր կենդանացաւ եւ լեռն ու դաշտ
> կանաչ բուսան (31),

իսկ Մեծարենց՝

> Կենդանութիւն կը զգենուն
> դաշտ ու լեռներ (32):

(Շար. 3)

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» Նոր Խոստումներու Հորիզոն մը

«Յառաջ»ի փետր. 25-ի թիւին մէջ ըստորագրած մեր յօդուածով ցոյց տուած էինք «Արարատ»ի ներկայ պատկերը, Արկադի Անդրէասեանի՝ անոր գլխաւոր մարզիչ նշանակուելէն ետք: Անդրադարձած էինք նոր մարզիչին «Արարատ»ի կազմին մէջ մտցուցած կարգ մը փոփոխութիւններուն, խումբի երիտասարդացման, նոր ուժերու մուտքին, նոր ոճի կիրարկումին եւ ախոյենութեան նախապատրաստական մարզումներու ընթացքին մարզիչին տուած դաստիարակութեան, որ կը յատկանշուէր համերաշխութեամբ, պատասխանատուութեամբ, մարտունակութեամբ եւ Հայաստանի մարզական պատիւը բարձր պահելու մեծ պատասխանատուութեամբ: Այդ առթիւ կը շեշտէինք, թէ նոր մարզիչին ունեցած երեք տարուան փորձառութիւնը, որով Բ. դասակարգէն հանդէս եկող Աբովեանի «Կոտայք»ը հասած էր նախանձելի վիճակի մը, ընթանալով յաղթանակէ յաղթանակ, մեծ յոյսեր կը ներշնչէ «Արարատ»ի ապագայի նկատմամբ, կարենալ զայն հասցնելու 70ական թուականներու բարձրութեան:

Այսօր, խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի երթի խաղերու 14-րդ հանգրուանին, «Արարատ»ի դիրքը՝ դասաւորման գլուխը՝ մարմին կուտայ այդ յոյսին եւ նոր խոստումներու հորիզոն մը կը բանայ մեր առջեւ:

Արդարեւ, 1973-էն ի վեր «Արարատ» ոչ մէկ անգամ կրցած էր յայտնուիլ դասաւորման ոչ միայն գլուխը, այլեւ վերի գիծերուն վրայ (բացի 1976-էն): Իսկ այսօր, մրցաշարքի 8-րդ հանգրուանէն ըսկըսեալ (Մայիս 2) Երեւանի «Արարատ»ը կը մնայ դասաւորման գլուխը, 14 խաղէ ետք՝ 19 կէտով: Իրեն կը հետեւին Մինսկի «Դինամօ»ն եւ Խարկովի «Մետալիստ»ը 17-ական կէտերով:

Ինչպէս ծանօթ է, խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան խաղերը՝ սկսած Մարտ 25-ին՝ պիտի ընդմիջուէին Յունիս 1-ին, մինչեւ Յուլիս 13, կարենալ հետեւելու համար Մունտիալին: Ուրեմն, «Արարատ» տակաւին 3 հանդիպումներ ունի երթի մրցաշարքին՝ Յունիս 14-ին «Սպարտակ»ի, Յուլիս 17-ին Մոսկուայի «Դինամօ»ի եւ Յուլիս 27-ին Թիֆլիսի «Դինամօ»ի հետ. առաջին երկուքը իր դաշտին, վերջինը՝ Թիֆլիսի մէջ:

«Արարատ»ի ընթացիկ մրցաշարքին արձանագրած յաջողութիւններու վերլուծումին նուիրուած յօդուած մը ստորագրած է մարզանքի մասնագէտ Յ. Գավլաքեան՝ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 23-ի թիւին մէջ: Յօդուածագիրը այդ յաջողութեան առաջին երաշխիքը կը նկատէ խումբին մէջ տիրող բարձր կարգապահութիւնը: «Արարատ»ի ղեկավարութիւնը կարճ ժամանակի ընթացքին մեծ աշխատանք տարած է իւրաքանչիւր մարզիկի գիտակցական մակարդակի եւ պատասխանատուութեան բարձրացման ուղղութեամբ: Յուսադրիչ է նաեւ պահեստներու դրութիւնը: «Արարատ»ի պահեստներու նստարանը բնաւ այսքան «լեցուն» չէ եղած, դիտել կուտայ յօդուածագիրը, համարժէք և խոստմնալից մարզիկներով: Առանց վարանումի կարելի է ըսել, որ պատրաստ վիճակի մէջ իր կարգին կը սպասէ ամբողջ խումբ մը: Պարզ է, որ այսպիսի պահեստ ունեցող խումբի մը գլխաւոր կազմի խաղցողները չեն կրնար հանգիստ ունենալ, այլ անոնք կը ձգտին իրենց լաւագոյնը ընել պահեստներու մէջ չմնալու համար. կարեւոր հանգամանք մը՝ որ թափ կուտայ խումբի յառաջխաղացքին: Այս յատկանիշներու շնորհիւ է, որ «Արարատ»ի խաղերը հետզհետէ կը դառնան աւելի գրաւիչ:

Անդրադառնալով «Արարատ»ի խաղարկութեան ոճին ու ռազմավարութեան, յօդուածագիրը կը շեշտէ, թէ զգալի կերպով բարձրացած է խումբին խաղի որակը: Մարզիկները կը ցուցաբերեն զօրաւոր թէքնիք մը, հասուն ու գեղեցիկ խաղարկութիւն մը: Պէտք է ըսել, որ Երեւանցիները կը գործեն ինքնավստահ ու համարձակ: Մարզիչներու կատարած փոփոխութիւնները տուած են դրական արդիւնքներ: Իր տոկունութեամբ աչքի կը զարնէ կիսապաշտպան օղակը: Յառաջապահներու շարքին մեծ եւ օգտակար աշխատանք կը տանի Անդրանիկ Խաչատրեան, որ անընդհատ, առանց գնդակի շարժումներով կը խախտէ հակառակորդին պաշտպանութիւնը: Վերջին խաղերուն աչքառու խաղարկութիւն մը ցուցաբերած է բերդապահը՝ Վլադիմիր Վասիլեւ:

Այնուհետեւ Յ. Գավլաքեան բաղդատութիւն մը ընելով «Արարատ - 82»-ի եւ «Արարատ - 76-»ի արդիւնքներուն միջեւ, դիտել կուտայ, թէ նմանութիւնը ակներեւ է: Արդարեւ, «Արարատ - 76»ը, իր ատենին, մրցաշարքի առաջին կէսը անցուցած էր մեծ վերելքով եւ դարձած խորհրդային գարնանային ախոյենութեան արծաթեայ մետալակիրը: Բայց, ծանօթ է, որ աշնանային խաղերուն նոյն թափով ալ վայրէջք կատարեց եւ հազիւ կրցաւ փրկուիլ Բ դասակարգ իջնելէ: Այս յիշեցումը կ'ըլլայ անոր համար, որ Երեւանցիները աւելի արթուն ըլլան եւ աւելի լուրջ մօտենան հարցին, առանց խանդավառուելու ձեռք ձգուած արդիւնքներէն, քանի որ պայքարը հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ եւ իւրաքանչիւր կէտի արժէքը կը բարձրանայ: Մանաւանդ որ, ըստ վիճակագրութիւններու, հիւսիսային գօտիի խումբերը իրենց վերելքը կ'ապրին մրցաշարքի երկրորդ կէսին: Հետեւաբար, այս բոլորը նկատի առնելով, «Արարատ»ի մարզիչները պէտք է բծախնդիր ըլլան ուժերու հաւասար տեղաբաշխումին, մարզիկներու գերյոգնութեան կանխումին, ուժերու վերահաստատման եղանակներու ճշդումին եւ խումբին ընդհանուր մարտունակութիւնը անխախտ պահելու հարցերուն նկատմամբ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Տիկնանց Եկեղեցասէր Միութեան նախաձեռնութեամբ, Մայիս 16-ին, նշուած է Մայրերու Օրը: Բացումը կատարած է Սաթենիկ Եղիայեան: Բանախօսած է Նուարդ Ամիրեան անդրադառնալով հայ մօր դերին անցեալին եւ ներկայիս: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Սարդարապատ թաղամասի «Սահակեան» վարժարանի շրջափակին մէջ, Մայիս 7-ին տեղի ունեցած է «Անի» Միութեան տարեկան պարահանդէսը, Մայրերու Օրուան առթիւ: Այցելուներ գոհ մընացած են տարուած աշխատանքներէն եւ զանոնք գնահատած: Այս առթիւ Միութիւնը մրցանակներ շնորհած է մեծ - մօր մը՝ Աստղիկ Սարգսեանի, 8 զաւկի, 48 թոռան եւ 10 ծոռան տէր, մօր մը՝ Արուսեակ Իսաղուլեանի, 10 զաւկի տէր և երիտասարդ մօր մը՝ Ռոզիկ Ալէքսանեանի 2 զաւկի տէր:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Արամ թաղամասի Կանանց Օժանդակ Մարմինի նախաձեռնութեամբ, Մայիս 13-ին տօնուած է Մայրերու Օրը: Բացումը կատարած է Նելլի Բէջանեան: Բանախօսած է Յասմիկ Սահակեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Արազ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Նժդեհ Մարտիրոսեանի: Հուսկ, Արտակ Արք Մանուկեան տուած է «Մայրերու Օր»ուան պատմականը:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 9-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը: Բանախօսած է Ամալիա Տէր - Գալստեան: Ներկայացուած է թատերախաղ մը, որմէ ետք փակման իր խօսքով թեմին առաջնորդը՝ Կորիւն Եպս. Պապեան, անդրադարձած է հայ կնոջ դերին մեր պատմութեան ընթացքին:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Գեղարուեստից Ակադեմիայի սրահին մէջ, Մայիս 23-ին, տեղի ունեցած է Երաժշտանոցի դասատուներէն Պօղոս Ճելալեանի աշակերտներուն նուագահանդէսը: Եօթը աշակերտներ դաշնակի վրայ նուագելով Քլեմանթիէն, Պախէն, Շոփէնէն, Ռախմանինովէն Լիսթէն եւ Ճելալեանէն գործեր, երեւան հանած են իրենց կարողութիւնները թէքնիքի, բծախնդրութեան և մեկնաբանուած գործերին իմաստն ու խորութիւնը ունկնդիրին փոխանցելու կալուածներուն մէջ:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, Մայիս 11-ին մեռած է ընկ. Գարեգին Եէմէնիճեան: Ծնած էր 1905-ին՝ Պոլիս, կանուխէն հաստատուած Եգիպտոս՝ Աղեքսանդրիա: Փոքր տարիքէն մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը, եղած է «Յառաջդիմասէր» Մշակ. Ընկերակցութեան ատենապետ, «Կամք» մարզական Միութեան անդամ եւ սկաուտ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 12-ին, Շաթպիի Ազգ. Գերեզմանատան Ս. Գէորգ մատրան մէջ: Դամբանական մը խօսած է ընկ. Նուպար Թընկըրեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Կազմակերպութեան «Ծիծեռնակ» մանկական երգչախումբին համերգները տեղի ունեցած են Մայիս 13 - 17, Նովպահարի սրահին մէջ: Տարի մը առաջ կազմուած երգչախումբը, որ կը բաղկանայ 28 երախաներէ, Հրաչուհի Մակարեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանած է տասնեակ մը երգեր, իսկ յայտագրի երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած են հայ եւ օտար երաժիշտներէ գործեր, նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Մայիս 10-ին մեռած է բարերարուհի Սաթենիկ Ճանիկ Ջադըր: Ազգային յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 14-ին: Թեմակալ առաջնորդը էջմիածին մեկնած ըլլալով, արարողութեան նախագահած է Լիոնի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, որ դամբանականով մըն ալ անդրադարձած է ողբացեալին կեանքին ու գործին, նշելով որ ան իր բոլոր ստացուածքը Հ. Բ. Ը. Մ.ի միջոցով նուիրուած է համայնքին: Դամբանականներ խօսած են նաեւ յանուն Ազգ. Իշխանութեանց Վահան Զէյթէնեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ Յակոբ Համբիկեան:

×

ՈՒՐՄԻՈՅ (Պարսկաստան) մէջ, Մայիս 9-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, նախաձեռնութեամբ Հ. Օ. Մ.ի տեղական վարչութեան: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետուհին՝ Թամարա Ղահրամանեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք բանախօսած է Օֆիկ Օրդուխանեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

- Վիէնի Համախորհրդակցական Միութեան ժողովը տեղի ունեցած է Յունիս 3, հինգշաբթի իրիկուն: Վալանս, Վիէն, Լիոն եւ Տէսին միջմասնաճիւղային ժողովէ մը վերջ. Վիէնի Համախորհրդակցական Միութեան վարչական անդամներ ընտրուած են հետեւեալ հայրենակիցները. - Պ. Պ. Կարօ Փալթօպետրոսեան, Յակոբ Կօշկարեան, Թորոսիկ Քէչիշեան, Արտաշէս Մինասեան, Ստեփան Տէր - Յարութիւնեան, Սուքիաս Սուքիասեան:

Ասկէ ետք բոլոր մասնաճիւղերուն կը յանձնարարուի իրենց նամակներն ու զանազան գրութիւնները ուղարկել Աբովեան Տան հասցէին:

SALLE APOVIAN

1, Quai Pajot — 38200 Vienne

Սրահը բաց է ամէն օր ժամը 14-էն սկսեալ:

Հեռաձայնի թիւ.- 85 72 34

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Երկու օր յետոյ միայն Գարափունարը ինկաւ աղմուկի մէջ: Աղմուկ մզկիթին բակը, վերի ու վարի պազարները, սըրճարանները, ներս դուրս ելլող մտնող անցորդներուն մէջ, բաղնիքներէն մինչեւ աղբիւրներ, թէ՝ կողոպտած են Գարափունարի զինատունը: Գտած են պահեստապետ Ահմէտ Նուրիի դիակը: Զինատունը մտնողներուն մէջ ճանչցուած է հարիւրապետ Ալին: Շատ մը հաւանականութեամբ՝ քրտական խլրտումի գործ է: Ժանտարմները փնտռտուքի ելած են Ալին, ճամբաներուն ու քարուանսարաներուն մէջ: Փնտռտուքի ելած են գտնելու ջորիներով բեռները: Անմիջապէս ձերբակալուած են անոնք, որոնք սրճարաններուն մէջ յաճախ Ալիին հետ կը տեսնըուէին: Կը ձերբակալուէին անտեղեակ մարդիկ:

Շատ ճարտար կերպով կեղծուած էր հազարապետին կնիքը: Հազարապետ Հայտար տեսաւ իր կնիքով հրամանագիրը, սպաննուած պաշտօնեային գրպանէն հանուած: Կողոպուտի ատենը Հայտար իր պաշտօնատունը եղած չէր: Ամբողջ օրը ծէյլալ աղային, Իպրահիմ փաշային ու Հաճի Հիւսէյնին հետ բախտախաղի նստած էր: Ան չպիտի գիտնար նոյնիսկ իր պաշտօնատեղին ըլլար. այնքան լաւ կազմակերպուած էր զէնքերու կողոպուտը:

- Նէ՛ վար, նէ՛ եօզ, գարտաշ:

Համետագործ Գիրգորն էր կը հարցըներ լէպլէպուճի Օսմանին, որ իր կարգին Գիրգորին մօտ մտած էր օրուան լուրի մասին զրոյց ընելու:

Հակառակ յամառ լուրերուն, համետագործ Գիրգոր նոյն հարցումը կ'ընէր ամէն անգամ որ հանդիպէր ծանօթի մը.

«Նէ՛ վար, նէ՛ եօզ, գարտաշ»...

Զինարանի կողոպուտին լուրը իմացեր էր նաեւ Հաճի Մուսան, հին ծանօթ ժանտարմայէ մը, որ սովորութիւն ըրած էր միշտ հանդիպիլ Հաճի Մուսային, օրուան լուրերը հաղորդելու: Այդ ժանտարմը, Հաճի Մուսային հիւանդանոցէն վերադառնալէն ի վեր, առաջին անգամն էր որ կը հանդիպէր:

Ժանտարմը երբ լուրը կուտար, նկատեց, որ Հաճի Մուսան անտարբեր էր, կարծես հինցած լուր մը ըլլար:

- Խապէս, պէկ, գտած են, որ Ալին, Խալիլի մօտ բարեկամը եղած է: Ձերբակալած են Ալիին երկու բարեկամները:

Խալի՛լ, Խալի՛լ ... Հաճի Մուսան մի քիչ ուշ յիշեց այն երիտասարդը, որ իրեն հանդիպած էր ու ինք ղրկած էր Սասունին:

Օրերուն, ձիերու խրխինջներուն, պարտէզի ծառերուն մէջէն անցնող թռչուններու նման կարծես կրկնութիւն մը ըլլար ժանտարմի տուած լուրը Հաճի Մուսային համար: Խալիլը կարծես ուրիշ շրջանի, ուրիշ շարժման մը հետ կապուած ըլլար: Կը յիշէր Խալիլին հետ ունեցած իր խօսակցութիւնները եւ կարծես տարիներ, շատ տարիներ առաջ ըլլային:

Հաճի Մուսային համար կրկնութիւն չէր միայն, տէրվիշի երեւումը իր տան բակին մէջ: Միակ իրականութիւնը, որ իր օրուան մտածումներուն հետ կապուած էր ու ատեն ատեն զինք աշխարհին հետ կը ջերմացնէր: Ձայները, գոյները, արեւի մէկ կտորը իմաստ կ'առնէին հին օրերու պէս ու այդ կենդանի իրականութեան մէջ շարժում կ'առնէր Զէյնապը, որ սպիտակ եաշմա մը գըլխին՝ սանդուխէն վար կ'իջնէր իր աչքերու եղնիկային արտայայտութիւնով: Թող օրհնեալ ըլլայ էն կախարդ տէրվիշը, որ Զէյնապի ողջ ըլլալու մասին խօսքեր ըրած էր: Ի՞նչ հոգ, թէ իրականութիւն չըլլար այդ: Զէյնապին հետ կապուած երազներն իսկ անոր համար իրականութիւններ էին դարձեր, որովհետեւ իրականութիւն էր իր գոյութիւնը, երբ կը նստէր մինակ ու մըջիւնի մը արկածախնդիր ճամբորդութիւնը կը դիտէր իր ձեռնափայտին վրայ:

(Շար. 584)

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հնչակեան Կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Յունիս 20, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 13·30-ին:
RESTAURANT OPERA - LA FAYETTE
80, Rue La Fayette — Paris
(Métro: Cadet ou Poissonnière)

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն, երգ:
Ճաշագին՝ 70 Ֆրանք:
Հեռաձայն.- 606 81 95

ԾԱԽՈՒ Է -ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի մէջ (7-րդ թաղամաս) հիւանդութեան պատճառով, ծախու է հայկ. ճաշարան մը, շատ մաքուր վիճակի մէջ: Մատչելի գին:
Հեռաձայնել ժամը 19-էն 22 (բացի կիրակիէ):
16 - (7) 872 - 31 - 88

Vente - Kermesse

SAMEDI 19 JUIN et DIMANCHE 20 JUIN
de 10h.30 à 20h.30 — sans interruption
PRET - A - PORTER
Robes — Tricots — Chemisiers
Pantalons — Jupes — Foulards
SOUVENIRS
PRODUITS D'ARMENIE
Bibelots — Jouets — Médailles
LIVRES (en français et en arménien, y compris pour vos enfants).
DISQUES (Classiques, Variétés) populaires arméniens.
au
CENTRE CULTUREL ARTISTIQUE ARMENIEN
U.C.F.A.F. — J.A.F.
Tél.: 208. 76. 49
6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը, Ցէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Պ. Միսաք Աւտոյեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարաճեանի, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան եղբայրներուն, Շաղլամեան, Թորոսեան, Հիւսեան ընտանիքներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի անժամանակ մահուան...

ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով Միսաք Աւտոյեան Վասպուրականի Հայր. Միութեան կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ.:

CHERCHE VENDEUR

EN CHAUSSURES

Chaussures CETA

MOUTAVELIAN

68, Avenue Jean-Jaurès - 93500 Pantin

TEL.: 845. 88. 17

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թէյասեղան մը ի յարգանս իրենց շատ սիրելի ընկերուհի՝

ՆԱԶԵԼԻ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

որ ժամանած է Ամերիկայէն, Մարսէյլ, իր այցելութեան առիթով: Կիրակի, Յունիս 20,-ին, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ: Նոյն օրը ներկայ պիտի ըլլան Փարիզէն շրջ. վարչութեան երկու ընկերուհիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Խաչուհիները եւ բարեկամները:

ARMENIE 82

CIRCUIT DE 14 JOURS, DONT 2 JOURS A MOSCOU et 12 JOURS A EREVAN

Départs: Les 3 Juillet, 14 Août, 4 et 25 Septembre

SEJOUR EN LOGEMENT EN CHAMBRES DOUBLES EN HOTEL 1re CATEGORIE

EN PENSION COMPLETE et EXCURSIONS COMPRISES

PRIX: 4500 F.

FRAIS DE VISA 50 F.

INSCRIPTIONS A L'AGENCE

VALADOU - MOTTET

73 - 75, LA CANEBIERE — 13001 MARSEILLE

TEL.: 39. 77. 11

Licence A - 258

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ - Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղական Խորհուրդը կը տեղեկացնէ իր թաղի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդին թէ՝ Կիրակի, Յունիս 20, Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ մէջ, եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

եւ այս առթիւ, Դպրութեան եւ Ուրարակրութեան աստիճան կը շ ն ո ր հ է երգչախումբի երեք անդամներուն՝ Պ. Պ. Հայրապետ Գաբրիէլեանին, Ժիրայր Թասմաճեանին, Վազգէն Գաբրիէլեանին,

Սկիզբ ժամերգ. ժամը	8·30
Պատարագ	10
Դպրութեան Ձեռնադրութիւն	10·30
Քարոզ եւ Պատգամ	11·30
Հոգեհանգիստ	12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Զատկի առթիւ. - Պ. Գրիգոր, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Նէտիլեան 200-ական Ֆ., Տիկին Քոչեան էլ. Այրի Տիկին Մարիամ Պետիկեան, Այրի Տիկին Արշ. Ստեփանեան, Տիկին Օհանեան 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Սրբուհի Տօնիկեան, Այրի Տիկին Ուստուլիկեան, Պ. Յակոբ Աշըքեան 50-ական Ֆ, փոխան ծաղկեպսակի.- Տիկին Սաթենիկ Մարկոսեան իր կնքահօր Խորէն Մաճալեանի մահուան առթիւ 100, Տիկին Հայկուհի Փեհլիվանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վերժին Գլըճեան, Տիկին Մանուշակ Սամուէլեան 150-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօտիւ 80 Ֆ.:

×

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Կարապետ Սէմիզեանի թաղման առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմիզեան եւ զաւակները 300 ե. պ., 300 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Աստիկեան ընտանիք 300 ե. պ., Տէր եւ Տիկին Տրազէվիկ ե. պ. 200, Տէր եւ Տիկին Փ. Շամլըեան, Տէր եւ Տիկին Չէքչէքեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէր - Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Ռ Շէլէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Թամասիօ, Տիկին Կոնճեան ե. պ. 100-ական Ֆ., Ս. Աճառեան ե. պ. 50 ֆրանք: Ողբացեալ Օհանիկ Քէչէճեանի թաղման առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան (Վալանսէն) ե. պ. 500, Վալանսէն հետեւեալ ազգայիններէն՝ Տէր եւ Տիկին Լը Քորրը, Օրիորդներ՝ Ռոզէթ եւ Ռընէ Թինկէրեան, Տիկին եւ Օրէորդ Քոնդէեան, Տիկին Ժագ Քոնդէեան, Տէր եւ Տիկին Հասպանեան, Այրի Տիկին Քարճեան, Տէր եւ Տիկին Քոնդէեան (Կաբ) հաւաքաբար ե. պ. 1200, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Մարք Գոհարեան (Վալանսէն) 150, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ Տիկին Անի Գոհարեան (Սէն - Ռաֆայէլէն) 150, Տէր եւ ՏիկինԱ. Քազուրեան (Վալանսէն) 100, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան ե. պ. 300, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գասպարեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Տիկին Ռ. Տորումեան եւ աղջիկը Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Յ. Գարաճեան ե. պ. 200, Միսաքեան ընտանիք, Մաքինէճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Փ. Պիսքիճեան ե. պ. 100-ական Ֆ.:

(Շար.)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 19, Տօն է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խադայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Վահան - Ապետ Աւտոյեան (Իրաքէն) 55 տարիներէ յետոյ, իր հօրեղբօր զաւակները՝ Միսաք եւ Սիմոն Աւտոյեանի հետ տեսութեան ուրախ առիթով «Յառաջ»ի կը նուիրէ 150 Ֆ., Վասպուրականի Հայր. Միութեան 100 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17-ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուայ ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք նոյն սրահին մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Ա. Բացում.-

1. Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:

Ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

2. Արտասանութիւններ:

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն:

Բ. Աշակերտներու խօսք:

1. Հայերէն՝ Ռազմիկ Թորոսեան:
2. Ֆրանսերէն Գրիգոր Մարտիրոսեան

Գ. Ծնողքի մը խօսքը:

Դ. Տեղեկատուութիւն, ուսումնապետի եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Ե. Խօսք Փրոֆ. Ֆէյտիի:

Զ. Հայր Օրհնէ՝ բարձրագոյն դասարանի աշակերտներուն:

Է. Խօսք Տեսուչ Վարդապետի:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.-

Ա. Մարթէն Եորկանեց:

Բ. Վիքէն իր խումբով:

Գ. Նաւասարդ պարախումբ:

Դ. Յովսէփ Նիւյիւճիկեան իր յատուկ մենապարերով:

Ե. Ալեքս Ալթունեան իր զուարճախօսութիւններով:

Ծանօթութիւն.-

Տեղերը սահմանափակ են: Մուտքը հրաւէրով: Ով որ ներկայ կը փափաքի ըլլալ, պէտք է անպայման կանուխէն իմացնէ եւ տեղը գրաւէ, հեռաձայնելով վարժարան.- 534 - 68 - 28 թիւին:

Ճաշի մասնակցութեան սակն է մեծերուն՝ 100 Ֆ., փոքրերու 50 Ֆ.:

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ՝ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հաքիմեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն Կարապետ Հաքիմեանի եւ իր մօր՝ Տիկին Տէտէեանի մահուան 3-րդ տարելիցին առթիւ նուիրած է 200 Ֆ. Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին, 200 Ֆ. Պանեէօ - Քաշանի դպրոցին եւ 100 «Յառաջ»ին:

×

Օր. Մաննիկ Կիւլեան խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Կուրպէթեանին եւ զաւակներուն, Սիրանոյշ Կուրպէթեանի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ամավերջի Հանդես

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շավիլի դպրոցին տարեկան հանդէսը Յունիս 19, ժամը 20·30-ին Ս. Պալապանեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները, 4 ռիւ տէ Թռուա Շանթիէ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հանդէսը Յունիս 20, ժամը 3-ին Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ հայերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը կազմակերպած է Դպրոցական Հանդիսութիւն մը կրթական տարեշրջանի փակման առիթով Յունիս 19, Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30-ին, Մայր Եկեղեցւոյ Արծրունի Զըրպաշեան սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Այս հանդիսութիւնը առիթ պիտի ընծայէ ներկայ գտնուողներուն, գնահատելու համար հայապահպանման դետնի վրայ տարուած աշխատանքը:

ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶԻ ՄԷՋ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հովանաւորած Քամփ. Ֆրէզի հայկական միօրեայ ամավերջի դպրոցական հանդէսը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 14·30-ին:

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Տեսուչ - ուսուցիչ Գրիգորիս ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

Ուսուցչուհի երիցկին ԳՈՀԱՐԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

Տարեկան Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կիրակի, Ֆօնթէն Սէ. Է. Թէ. դաշտին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ «Մելօտի Երեւան» նուագախումբին:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Կազմակերպուած Լիոնի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յունիս 20, ամբողջ օրը (ժամը 10-էն սկսեալ) Մօնտորուի փառքը, Պէնօ:

Մասնակցութեամբ՝ երգիչ՝

ՆՈՐԱՅՐԻ

Վարժարանին աշակերտներուն կողմէ երգեր, կը մասնակցի նաեւ Սայաթ-Նովա նուագախումբը:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի դպրոցի եւ պարի դասերու ամավերջի հանդէսը Յունիս 19, Շաբաթ օր ժամը 14·30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

45 ռիւ տը լա Տէֆանս

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ հայրենակիցներ քաջալերելու համար հայ մանուկը, երգ, պար եւ արտասանութիւն մանուկներու կողմէ:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի Յունիս 20, մասնաճիւղս պտոյտ մը կազմակերպած է Թօպիւսով, միայն դպրոցի եւ պարի հետեւող աշակերտներու համար: Ժամը 13-ին հաւաքոյթ Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, վերադարձ ժամը 18·30-ի առտեններ:

ՍԷՆ - ԺԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Սէն - Շամոնի Հայկ. փամբրօնաժի միօրեայ վարժարանի հանդէսը Յունիս 20, Կիրակի օրը ժամը 14,30ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

13, Rue Asil Alamagny

Աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Սօնա Ժամկոչեանի եւ ուսուցիչ՝ Պ. Աստուր Տէքթաշի:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
17
JEUDI
17 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.194

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.194

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ֆորոմ» պարբերականը յաջորդաբար երկու երկար յօդուածներ հրատարակած է հայկ. հարցի առընչութեամբ: Եթէ նոյնիսկ մասնաւոր նորութիւններ չկան, կայ սակայն երեւոյթ մը, ան որ նման «յերիւրածումներ» կը վխտան թուրք մամուլին մէջ եւ ցոյց կուտան թէ Թուրքերը շատ իրար անցած են, փաստելու համար իրենց «անմեղութիւնը»...

Առաջին օրէն ի վեր այս էջերուն մէջ միշտ կրկնած ենք. որքան ատեն հայկական ահաբեկչութեան արմատը, ազբիւրը, գլխաւոր գրգռիչը հանդիսացող մեծ պետութիւնը չենք ճշդեր, աշխարհի չենք ծանօթացներ եւ իրեն չենք յիշեցներ թէ այս ճամբուն մէջ ինքն է որ ի վերջոյ վնասուած պիտի ելլէ, պիտի շարունակուի մեր դիւանագէտներու, պետական դէմքերու, արժէքաւոր հայրենակիցներու սպանութիւնը:

Որքան ատեն հայկական ահաբեկչութեան իրական պատճառները չեն քններ, լուրջ մեկնաբանութեան մը չեն ենթարկուիր, Թուրք ժողովուրդին եւ Թուրք պետութեան գոյութեան ու ամբողջութեան սպառնացող այս արիւնալի շարժումներուն ետեւ ո՞ր պետութեան գտնուած ըլլալը բացորոշ կերպով համաշխարհային հանրային կարծիքին առջեւ չի հանուիր, այս խաղը պիտի չդադրի: Այս պայմաններու մէջ, հակայ պետութիւնը, իր հայրենակիցներուն եւ պաշտօնեաներուն ապահովութիւնը չկարենալ պաշտպանելու տկարութեան մէջ, օրէ օր պիտի կորսնցնէ իր յարգելիութիւնը, Թուրք հայրենակիցն ալ անշարժութեան եւ թուլացման մէջ, ինքզինքը պիտի ուտէ եւ պիտի բաւականանայ ախ ու վախով:

Եթէ կան ոմանք, որոնք մեր այս բաւծերը չափազանցուած նկատեն, Թուրք համայնավարներու այս մասին կատարած հաղորդումներէն օրինակ մը ցոյց տալով փաստենք մեր խօսքերը: Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութեան Արեւելեան Պերլինի մէջ գործող ռատիօկայանը, իր Ապրիլ 30-ի յայտագրին, իբրեւ թէ տեղի ունեցող «Հայկական Ցեղասպանութիւնը» ձեռք կ'առնէր: Այս հաղորդումը զգաստութեան հրաւէր մը պէտք է նկատենք:

Զոյնամփիւռը կը ջանար 1915-ի Ապրիլին Հայերը բնաջնջելու համար Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի կառավարութեան կատարածներուն մասին փաստեր ցոյց տալ եւ ապացուցանել Թուրք ժողովուրդին պատասխանատուութիւնը եւ յանցանքը:

Իսկ ուրիշ մէկ հաղորդակցութեան ընթացքին ալ երբ կը շարունակէր այս նիւթը, նոյնիսկ կը յանդգնէր Աթաթիւրքն անգամ վկայ ցոյց տալ այս գործին մէջ:

Մանրամասնութիւնը մէկ կողմ թողունք, կարեւորը այս համայնավար ձայնասփիւռին հետեւեալ խօսքն էր.

«Եթէ իբրեւ ժողովուրդ մենք շարունակենք ուրանալ «Հայկական Ցեղասպանութիւն»ը, մերժենք անոր պատասխանատուութիւնը ընդունիլ, կ'ուզենք յիշեցնել որ հայ ահաբեկիչներու այս շարժումները դադար պիտի չունենան»:

Այս յայտագրին մէջ հետաքրքրական է նաեւ հետեւեալ մասը.

«Նոյնպէս սիրելի ընթերցողներ, մէկուկէս միլիոն Հայերը ոչնչացնելու եւ հաւատքի հաղարները բռնագաղթի ռախելու թշուառները երբ ծունկի կողմէ կը մերժուի, այս պարագան արտասահմանի ահաբեկչական շարժումները հրահրելէ զատ ուրիշ արդիւնք չի տար: Թէեւ, Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած յարձակումներուն առիթով, իր ցաւը կը յայտնէ ձունկան, բայց իր կեցուածքը ահաբեկչութիւններու գետին կը պատրաստէ եւ առիթ կուտայ»:

Իրապէս իմաստալից են այս խօսքերը, որոնք Սովետներու գործիք, բայց իբրեւ «Թուրք համայնավար»ներ ներկայացողներու կողմէ կ'ըսուին:

Ըստ անոնց գաղափարներուն անշուշտ, Թուրքիա պէտք է ընդունի, որ 1915-ին, այսօրուան սերունդներու հայրերու ու մեծ հայրերուն ժամանակ մէկ ու կէս միլիոն Հայեր բնաջնջուած են, ան պէտք է այս արարքին բարոյական պատասխանատուութիւնը ստանձնէ, եւ իբրեւ հետեւանք, այս հին պարտքը վճարելու համար երկրին մէկ մասը Հայերուն տրամադրէ, որպէսզի Հայերը այդ տեղերը գալով, իբրեւ իրենց հին հայրենիքը ազատ ու անկախ Մարքսիստ - Լենինիստ պետութիւն մը հիմնեն, ու այդ պետութիւնն ալ Սովետական սահմաններու մէջ գտնուող ուրիշ Մարքսիստ - Լենինիստ պետութեան մը՝ Սովետական Հայաստանի կցելով իրենց երջանկութեան տիրանան:

Այս խաղին ինչ ըլլալը հասկնալու համար, մանկապարտէզ յաճախող մանուկի մը խելքն անգամ բաւական է:

Բայց մենք օր մը Ժընեւի, օր մը Ալըստըրտալիոյ եւ ուրիշ օր մըն ալ Լոս - Անճըլըսի կամ Պոսթընի մէջ բեմադրուող խաղերու իմաստը հասկնալէ շատ հեռու կը գտնուինք տակաւին:

Հոս անգամ մը եւս կը կրկնուի այն սխալը, զոր գործած էին կարգ մը անմիտներ, կարծելով թէ երկրին մէջ գործող մարդասպան Տէվ - Եօլ, Տէվ - Սօլ, Ազատութիւն, ԱՍԲՕ եւ այլ տարբեր անուններով ահաբեկչական հրոսախումբերը զատ զատ կազմակերպութիւններ են եւ ինքնագլուխ կ'աշխատին:

Առանց խորհելու եւ յստակելու թէ բոլոր այս դէպքերուն պատճառը, նոյն մանրէն է եւ այն հիւանդութեան հետեւանքներն են անոնք, չենք կրցած որոշել թէ ի՛նչ պէտք է ընել, ուստի կը բաւականանանք լաց ու կոծով, այս վիճակին մէջ ժամանակ կը կորսնցնենք եւ մեր զաւակները կը զոհենք:

Այս տեսանկիւնէն դիտելով, կրնանք ըսել որ շատ հետաքրքրական երեւոյթ մըն է վերջին անգամ պատահած Պոսթընի պատուակալ հիւպատոս Օրհան Կիւնտիւզի սպանութիւնը, զոր ստանձնած է ընկերվարական Հայաստան մը հիմնելու առաջադրանքով գործող Դաշնակցականներու «Անձնապաշտպանութեան Քոմանտօ»ները կազմակերպութիւնը:

Ինչպէս գիտենք, սովետական քարոզչութիւնը կը ջանայ, Թուրքիոյ հետ առընչութիւն ունեցող բոլոր տեսակի ահաբեկչական շարժումները վերագրել ամերիկեան կամ արեւմտեան գաղտնի սպասարկութիւններու: Բայց վերջին ատենները, Սովետներու համակիր եւ պաղեստինեան Ազատագրման կազմակերպութեան հետ սերտ կապերու մէջ գործող Ա.Ս.Ա.Լ.Ա. հայկական ահաբեկչական կազմակերպութեան ստանձնած կարգ մը ոճիրները պատճառ դարձած էին որ ուշադրութիւնները կեդրոնանան սովետական շրջանակներու վրայ:

Ցնծուարի վերջաւորութեան Լոս - Անճըլըսի Թուրք գլխաւոր հիւպատոսի եւ անկէ վերջ ալ Պոսթընի մէջ պատուակալ հիւպատոսի սպանութիւնները երեւոյթները փոխելու նպատակ կը հետապնդեն: Կը ջանան ուշադրութիւնները վրիպեցնել, որպէսզի յայտնի չըլլայ թէ խամաճիկներու կապերը որո՞ւ ձեռք կը գտնուին ու միեւնոյն ատեն յայտնի է որ հանրային կարծիքը Թուրքիոյ զինակից երկրի մը դէմ քաշելու համար հրահանգուած է իրենց գործակալներուն:

(Շար. 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Տեղւոյն վրայ՝ Կռիւներ Հոս ու հոն՝ Խօսակցութիւններ

Բացի նախագահական պալատի արուարձանէն, իսրայէլեան ուժերը Պէյրութ չեն մտած, բայց քաղաքը պաշարած են: Ըստ Պեկինի չեն ուզած մտնել, տրուած ըլլալով որ իրենց հեռանկարը չէ: Իսրայէլացիք սակայն տուն - տեղ եղած են Պաապտա, նոյն իսկ թերթերը կ'արձանագրեն հետեւեալ դէպքին: «Ինքզինքս կը ներկայացնեմ՝ զօր. Արիէլ Շարոն, Պաշտպանութեան նախարար», այս խօսքերով է որ իսրայէլեան ուժերու գերագոյն պետը ներկայացած է Պաապտայի ոստիկանութեան լիբանանցի հրամանատարին, ապա յայտարարած է «պաշարուած էք, եթէ փորձէք կրակ բանալ ուժգնօրէն կը հակազդենք: Իսրայէլացիք լիբանանեան ուժերու հետ կռուելու չեն եկած, այլ բնակչութիւնը ազատելու Սուրիացիներէն եւ Պաղեստինցիներէն»: Ցեղոյ, իր զրասենեակէն դուրս ըրած է Լիբանանցին, տեղը նստած է եւ հրահանգած որ տասը սենեակ պատրաստուի իր սպաներուն համար:

Իսրայէլացիք կը պնդեն որ կրնան մայրաքաղաքը գրաւել, երբ որ ուզեն, մինչ պաղեստինեան աղբիւրներու համաձայն՝ կարգ մը փորձեր ձախողած են: Հաստատ է, ամէն պարագայի մէջ, որ Խալտէի շուրջ կռիւները կը շարունակուին եւ Իսրայէլացիք չեն յաջողած գրաւել օդակայանի քաղաքը: Պաղեստինեան ուրիշ բերդ մը՝ Այն Հէլուէ, Սայտայի դիմադրական վերջին կէտը ինկած էր, եօթը օրուան կռիւներէ ետք: Ընդհ. ձեւով 6000 Պաղեստինցի գերի ինկած են, բայց ինչպէս Գերմանացիք դիմադրականները ռազմիկներ չէին նկատեր եւ պատերազմական գերիի վարչակարգի չէին ենթարկեր, Իսրայէլացիք ալ նոյն վերաբերումն ունին եւ տեղաւորած են զանազան կայաններու մէջ, բոլորովին առանձնացած: Ֆրանսացի լրագրողներ ներկայ եղած են Սուրի մէջ, մատնութեան ներկայացման մը: Գլուխը ծածկուած, մատնիչ մը, գլխու շարժումով մը ցոյց պիտի տայ իսրայէլացի զինուորականներու, անոնք որոնք կասկածելի են, համախմբուած բնակչութեան մէջ: Ո՞ւր կը տարուին Պաղեստինցիները, որոնք տեսնուած են միայն գետին նետուած, աչքերը կապուած եւ ձեռքերն ալ: Ցարդ Իսրայէլացիք հրահանգ ունէին պաղեստինցի գերի չբռնել, ինչպէս ըրին Կազա 1956-ին, այլ իրենց տեղւոյն վրայ մաքրել: Այս անգամ տարբեր է վերաբերումը, թերեւս նաեւ անոր համար որ թիւը մեծ է: Ամէն պարագայի մէջ, կը գործադրուին իսրայէլեան օրէնքները, որոնք ուրիշ բան չեն, քան՝ Անգլիացիներու գործադրած օրէնքները ժամանակին իսրայէլացի ահաբեկիչներու դէմ, ինչպէս՝ Մենահէմ Պեկին:

× Նապաթիէ քարուքանդ քաղաք մըն է, ուր մնացորդացը վեց ժամ պոչ կը բռնէ պատառ մը հացի համար: Իսրայէլացիք գրաւման բանակի պէս կը վարուին, ամէն փողոցի անկիւն քննութիւն..:

× Արաֆաթի մասին զանազան լուրեր շրջան կ'ընեն, բայց ստոյգ ոչինչ կայ: Կ'ըսուէր թէ ապաստանած է դեսպանատան մը, մինչեւ իսկ կ'ակնարկուէր խորհրդային դեսպանատան:

× Սուրիացիք մերժեցին իսրայէլեան պահանջը՝ Պէյրութը պարպելու:

× Մինչ Պեկին Ուաշինկթըն կը հասնէր, Արտաքին նախարարը՝ Շամիր Շէյսոնէն ետք, կ'ընդունուէր Նախագահ Միթերանի կողմէ, բայց կ'ըսուէր թէ խուլերու զրոյց մը եղած է: Կ'ըսուի թէ իսրայէլացի նախարարը, ցանկը տուած է Նախագահին, պաղեստինեան կայաններու մէջ բռնուած Ֆրանսացիներու, որոնք հոն կը մարզուէին:

× Քատաֆի յայտարարած է որ միայն աշխարհագրական պատճառներ արգելք եղած որ Լիբիա միջամտէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՀԱՅԵՐԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՃԱՆՉՑՈՒԱԾ», այս նախադասութեան ներքեւ Ռ. Եգէկեան՝ շնորհակալութիւն Պ. Շէյսոն, շնորհակալութիւն Պ. Մերմազ, կ'ըսէ ու կը պատմէ Քոթ տ'Իվուարի այցելութիւնը Նախագահ Միթերանի եւ պատուիրակութեան, կէս էջնոց յայտարարութեան մը մէջ, լոյս տեսած, Չորեքշաբթի, Յունիս 16-ին «Մաթէն»ի մէջ:

ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐՈՒՆ նախագահը՝ Կաթազ խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ կառավարութեան, անմիջական փոփոխութիւն մը պահանջելով: Կաթազ շատ յոռետես է տնտեսութեան ապագային մասին եւ պայմաններ կը դնէ վաթթաբաղդին առաջքն առնելու համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Վիէննա գնաց: Նափոլէոնէն ի վեր (1809) առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի ղեկավար մը Աւստրիա կ'այցելէ:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ երրորդ օրը (Երեքշաբթի) հանդիպումները հետեւեալ արդիւնքները տուին.. Փերու եւ Գամըրուն 0 - 0, Հունգարիա յաղթեց Սալվատորի 1-ի դէմ 10 կէտով եւ Սկովտիա՝ Նոր - Զելանտայի 2-ի դէմ 5 կէտով:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՕՆՆԻԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Յունիս 5-ին Մոնմորանսիի հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Ատելայիտ Մխիթարեան, այրին՝ ընկեր Օննիկ Մխիթարեանի:

Ողբացեալը ծնած էր Թիֆլիզ, Սեպտ. 27, 1900-ին:

Աղջիկն էր ուսուցիչ եւ գրագէտ՝ Յարութիւն Թումանեանին: Վայելած էր իրեն ժամանակակից, Թիֆլիզի բարձր մշակութային կեդրոնի ներկայացուցիչներու շրջապատը:

Հայաստանի Հանրապետութեան խանգավառ օրերուն, հանդիպած էր Վանի հերոսամարտի մասնակից, Հ. Յ. Դ.-եան գործիչ եւ մտաւորական Օննիկ Մխիթարեանի, որու հետ պիտի ամուսնանար, աւելի ուշ, Չեխոսլովաքիա: Փրակայի ուսանողներուն բացառիկ սերունդին մաս կազմելէ ետք, անցաւ Սոֆիա՝ 1929-ին, ուր իր ամուսինը կը հրատարակէր «Ազատ Խօսք» օրաթերթը, մինչեւ իր աքսորուիլը 1944-ին:

1949-ին իր միակ զաւկին հետ եկաւ Փարիզ, ուր համեստ եւ քաշուած կեանք մը կը վարէր:

Վերջին ամիսներուն կ'ապրէր Անիէրի մտաւորականներու հանգստեան տունը:

Մարմինը հրկիզուած է, ըստ իր փափաքին, քանի մը մտերիմներու ներկայութեամբ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Նայիրիի:

ՔՐՈՑՑՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԻԿՆԵՐՆ ԵՆ

Ա.

Ի՞նչպէ՞ս, ե՞րբ եւ ո՞ւր ծագած է հայ ժողովուրդը: Այս հարցը հետաքրքրած է շատ մը գիտնականներու: Ինչ կը վերաբերի իրեն՝ հայժողովուրդին, ան դարեր շարունակ ունեցած է յատուկ համոզում մը իր ծագման վերաբերեալ: Հայաստան ճամբորդած Եւրոպացիները գրած են, որ երբ անոնք հայ գիւղացիներուն հարցուցած են, թէ որմէ՞ եւ ինչպէ՞ս ծագած են Հայերը, անոնք պատասխանած են որ իրենք Նոյ նահապետի սերունդն են, Հայաստանի հնագոյն բնիկները: Իսկ Արարատցի լանջին գտնուող Ակոռի գիւղի բնակիչները 1829-ին Փրրոֆ. Ֆրիտրիխ Պարրոտին ու անոր ընկերացողներուն ըսած են, թէ ջրհեղեղէն ետք Նոյ, Արարատէն իջնելով, նախ իջեւանած է իրենց գիւղը եւ հոն տնկած խաղողի առաջին որթը, և որ Նոյի մերձաւոր ժառանգները Հայերը եղած են:

Հայ ժողովուրդի համոզումը իր ծագման վերաբերեալ գոյութիւն ունի նաեւ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութիւն»ին մէջ: Հոն ըսուած է, որ Հայերու նահապետը՝ Հայկ, Նոյի չորրորդ սերունդէն Թորգոմի որդին եղած է: Ըստ անոր, Հայկ Հայաստանէն առժամեայ կերպով փոխադրուած է Բաբելոն, ապա դարձեալ վերադարձած իր երկիրը:

Դարաւոր այս պատկերացումին մէջ այսօրուան գիտութեան համար կարեւորը այն է, որ հայ ժողովուրդը ինքզինք միշտ բնիկ համարած է, Հայկական լեռնաշխարհէն հնագոյն բնակիչը:

ԺԹ դարու վերջերէն սկսեալ կարգ մը գիտնականներ սկսան ըսել Հայերուն, թէ անոնց այդ համոզումը իբրեւ թէ ճիշդ չէ:

Այսօր, երբ քանի մը գիտութիւններու ստոյգ տուեալներ կան հրապարակին վրայ, կրնանք ըսել, որ հայ ժողովուրդի դարաւոր պատկերացումը իր բնիկ ըլլալուն մասին հիմնաւոր եղած է:

Հնագիտական պեղումները բազմիցս ցոյց տուած են, որ Հայերու մարդաբանական տեսակը Ն. Ք. 5 - 4-րդ հազարամեակներուն արդէն բնակած է Հայկական լեռնաշխարհին մէջ: Ասիկա մասնաւորաբար կը հաստատուի Հայաստանի մէջ գտնուած մարդկային հին գանկերու ուսումնասիրութենէն: Անոնք իրենց ձեւերով կը նոյնանան այսօրուան Հայերու գանկերուն հետ:

Հայկական առասպելաբանութիւնը, Հայոց ազգագրութիւնն ու մշակոյթի պատմութիւնը նոյնպէս կը փաստեն, որ Հայերը իրենց լեռնաշխարհին հնագոյն բնակիչներն են եւ շփուած են այս շըրջանի հին ժողովուրդներուն հետ, ինչպէս՝ Սումէրները, Բաբելացիները եւ Ասորեստանցիները:

Հայ ժողովուրդի ծագումը, այդ ծագման վայրն ու ժամանակը պարզելու համար մարդաբանութեան, առասպելաբանութեան ու մշակոյթի պատմութեան տուեալները կարեւոր են, բայց ոչ վըճռական: Աւելի կարեւորը եւ վճռական Հայոց լեզուի ծագման հարցն է:

Մարդաբանական տեսակէտէ Հայերուն նմանած են ու ներկայիս ալ կը նմանին անոնց կարգ մը դրացիները, իսկ Հայոց լեզուն կը խօսին միայն Հայերը եւ անիկա միայն հայ ժողովուրդի յատկանիշն է:

Առհասարակ, հայ ժողովուրդի ամէնէն հիմնական յատկանիշը եղած է եւ է անոր լեզուն: Առանց Հայոց լեզուի չկայ հայ ժողովուրդ: Այլ խօսքով, Հայերու գոյութեան փաստը իրենց լեզուն է:

Այլ հարց է, որ առաջ ալ, հիմա ալ կարգ մը Հայեր զանազան պատճառներով մոռցած են իրենց հայրերու եւ պապերու լեզուն: Անոնց մէկ մասը հետզհետէ հեռացած է Հայութենէ, ձուլուած ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, բայց մէկ մասն ալ սորված է հայերէնը եւ կրկին դարձած հայ ժողովուրդի լիարժէք մասը:

Հայերու հին ու նոր դրացիներու՝ Սումէրներու, Ասուրաբաբելացիներու, Յոյներու, Խեթերու, Վրացիներու եւ այլոց տարբերող գլխաւոր յատկանիշը նոյնպէս եղած է անոնցմէ իւրաքանչիւրին լեզուն:

Հայ ժողովուրդի ծագման վայրը եւ ժամանակը որոշելու համար ամէնէն առաջ պէտք է որոշել Հայոց լեզուի ծագման վայրն ու ժամանակը: Չէ՞ որ լեզուն մարդն է, այսինքն՝ լեզուն մարդէն անկախ գոյութիւն չունի, անիկա կ՚ապրի մարդոց բերանին մէջ, յիշողութեան մէջ: Հայոց լեզուն դարեր շարունակ խօսուած է Հայերու կողմէ, ապրած հայ ժողովուրդի մէջ ու ապրեցուցած է զայն:

«Լեզուն է ամէն մի ժողովրդի ազգային գոյութեան ու էութեան ամենախոշոր փաստը, ինքնուրոյնութեան ու հեռաւոր անցեալի կախարդական բանալին», - այս իմաստուն խօսքերը կը պատկանին Յովհաննէս Թումանեանի եւ այսօր գիտնականները հայ ժողովուրդի պատմութեան հեռաւոր անցեալի մասին շատ մը տեղեկութիւններ կը քաղէն այդ «կախարդական բանալին» հմտօրէն գործածելով:

Աշխարհի լեզուները կը բաժնուին լեզուական ընտանիքներու: Իւրաքանչիւր ընտանիքի մէջ կը մտնեն ցեղակից լեզուներ, որոնք ունին բառերու եւ քերականութեան ընդհանրութիւններ: Օրինակ, կայ սեմական լեզուի ընտանիք, որուն մէջ կը մտնեն արաբերէնը, ասուրաբաբելերէնը, արաբերէնը, եբրայերէնը եւայլն: Կայ ուգրո - ֆիննական լեզուի ընտանիք, որուն մէջ կը մտնեն հունգարերէնը, ֆիններէնը, էստոներէնը, քոմիերէնը (Դաշնակցային Ռուսիա) եւլն:

Հայերէնը անդամն է հնդեւրոպական լեզուի ընտանիքի, որուն մէջ կը մտնեն նաեւ հնդկական, իրանական լեզուները, յունարէնը, ալպաներէնը, գերմանական (գերմաներէն, հոլանտերէն, անգլերէն եւայլն), սլաւեան (ռուսերէն, չեխերէն, սերպերէն, լեհերէն եւ այլն), ռոմանական (ֆրանսերէն, իտալերէն, ռումաներէն եւ այլն) լեզուները եւ ուրիշներ: Լեզուական այս ընտանիքը հնդեւրոպական կը կոչուի այն պատճառով, որ շատ դարեր զբաղեցուցած է Հնդկաստանի արեւելեան սահմաններէն մինչեւ Եւրոպայի արեւմտեան ափերը ինկած մեծ տարածութիւնը:

Հնդեւրոպական լեզուներու ընտանիքի անդամ լեզուները ունին շատ մը ընդհանրութիւններ: Ահա օրինակ մը. հայերէն սիրտ բառը գոյութիւն ունի նաեւ հնդեւրոպական միւս լեզուներու մէջ, ամէն տեղ քիչ մը այլ ձեւով. այսպէս հին պարսկերէն՝ զըրըտ, միջին պարսկերէն՝ զիրտ, պելուճերէն՝ զիրտէ, օսերէն՝ զարտա, լիթուաներէն՝ շիրտիս, ռուսերէն՝ սերդցէ, հին հնդկերէն՝ հըրտ, հին յունարէն՝ քարտիա, լատիներէն՝ քորտ եւլն: Այս նոյն բառը գերմաներէնի մէջ քիչ մը աւելի ձեւափոխուած է՝ հերց, անգլերէնի մէջ ա՛լ աւելի հարտ:

Ուրիշ բազմաթիւ այսպիսի ընդհանուր բառեր կան հնդեւրոպական հին ու նոր լեզուներու մէջ:

Պէտք է յիշել, որ լեզուները կը ծնին, կարգ մը պարագաներու մէջ ալ կը մեռնին. մեռած լեզուները անոնք են, որ այլեւս չեն խօսուիր:

Լեզուները կը ծնին որեւէ մայր լեզուի տրոհումի հետեւանքով: Որեւէ լեզուի մէջ տարբերակներ (բարբառներ) կը յառաջանան, անոնց տարբերութիւնը կը մեծնայ եւ այդպէս յառաջ կուգան աղջիկ լեզուներ, որոնք չափով մը կը նմանին մայր լեզուին, բայց որոշ չափով ալ կը տարբերին անկէ:

Գիտնականները բազմաթիւ ապացոյցներով փաստած են, որ ամէն մէկ լեզուի ընտանիքի մէջ մտնող լեզուներ շատ հին ժամանակ եղած են մէկ լեզու: Այլ խօսքով, լեզուի ընտանիքի մը մէջ մտնող լեզուները ունեցած են մայր լեզու մը, որով խօսած է մայր ժողովուրդը: Այդպէս, գոյութիւն ունեցած են հնդեւրոպական, սեմական, ուգրո - ֆիննական ու այլ մայր լեզուներ եւ համապատասխան մայր ժողովուրդներ: Յետագային իւրաքանչիւր մայր լեզու տրոհուած է՝ բաժնուած է մասերու, եւ այդպէս յառաջացած են աղջիկ լեզուները, որոնք իրարու նկատմամբ քոյր լեզուներ են: Իւրաքանչիւր մայր լեզուի հետ մասերու բաժնուած է նաեւ մայր ժողովուրդը:

Այդպէսով, Հայոց լեզուն ծագած է մայր հնդեւրոպական լեզուէն, ինչպէս նաեւ Հայերը ծագած են հնդեւրոպական մայր ժողովուրդէն:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱ 1982

Յունիսը երկրորդական ուսմանց հաստատութիւններէն ներս սպասուած բայց նոյն ատեն անձկութեամբ լեցուն ամիսմըն է, քանի դպրոցական Մեծ արձակուրդներուն հետ «կ՚աւետէ» նաեւ քննութիւններու ժամանակը:

Քանի մը տարիներէ ի վեր լիսէներուն մէջ որպէս միակ քննութիւն կը մնայ պաքալորէան, տրուած ըլլալով որ Պէ. Ը. Փէ. Սէ.ի քննութիւնը ջնջուած է, բացի փրիվէ հաստատութեանց աշակերտութեան համար, եւ անոնց որոնք մերժըւած են դպրոցական ցուցատետրակի քըննիչ յանձնախումբի կողմէ: Արդէն իսկ Պէ. Ը. Փէ. Սէ.ն կը փոխարինէ Պրըվէ Տը Գոլէժը:

Պաքալորէան, որ պսակումն է երկրորդական ուսմանց շրջանին, ինքնին մեծ արժէք մը պիտի չներկայացնէր, եթէ աշակերտին համար չըլլար տեսակ մը անցագիր դէպի բարձրագոյն ուսումները, ըլլայ համալսարան, ըլլայ մեծ դպրոցները, կամ ալ մասնագիտական ինսթիթիւնները:

Ան որ պաքալորէայով վերջ կը դնէ իր ուսումնական ասպարէզին, բացի որոշ ընդհանուր զարգացումէ մը, գրեթէ առանց զէնքի կը ներկայանայ դիմագրաւելու համար ընկերային կեանքի դժուարութիւնները: Քսաներորդ դարու այս վերջին քանի տարիները պիտի պահանջեն անհրաժեշտ մասնագիտական բարձր որակում մը:

Այս տարի, եւ ի՜նչ անակնկալ, քննութեան եղանակը մասնաւոր փոփոխութիւն մը չի կրեր:

Պաքալորէայի 1982-ի նստաշրջանը ըսկըսաւ Յունիս 11-ին, փիլիսոփայութեան նիւթերով: Շուրջ երեք հարիւր իննսուն հազար թեկնածուներ են որ կը [illegible] ու կը յուսան: Նախ առաջին խումբի ըսուած նիւթերը պարտաւորիչ են բոլորին: Միջինէն աւելի ստացողները արդէն իսկ ընդունուած են, իսկ ութէն տասը ստացողները պատրաստ են ներկայանալու երկրորդ խումբի ըսուած նիւթերուն եւս: Իսկ անոնք, որոնք ութէն պակաս առած են ձախողածներու կարգին են:

Պաքալորէան բաժնուած է զանազան սերիներու, որոնք կը պատկանին երկու խումբերու, ընդհանուր պաքալորէա եւ թէքնիք պաքալորէան: Այս վերջինը, որ հիմնուեցաւ 1969-ին տարուէ տարի աւելի լայն ընդունելութիւն կը գտնէ թեկնածուներուն մօտ: Այս տարի թեկնածուներուն թիւը հարիւրէն երեք յաւելում կ՚արձանագրէ:

Պզտիկ պատմութեան համար ըսենք որ պաքալորէային ներկայանալու համար տարիքի սահման չկայ: Որպէս ազատ թեկնածու ամէն ոք եւ որեւէ տարիքի կրնայ ներկայանալ: Միայն մէկ սահմանափակում, 7 անգամէն աւելի արտօնուած չէ ներկայանալ. բայց հոս ալ կան յատուկ պարագաներ: Ուրեմն, քանի կեանք կայ, միշտ յոյս կայ:

Իսկ գալով Հայերէնի մասին, ինչպէս այլ առիթներով գրած ենք, Հայերէն[illegible]

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԸ

ՅՈՎՍԷՓ Ա.ՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Վերջապէս, Երզնկացիէն ուրիշ հետք մըն է նաեւ «Ցընծալով առաջ խաղան» (33) եւ «Երկիրըս ցընծացաւ» (34) իր բացատրութիւններուն համապատասխանող՝ Մեծարենցի մէջ «ՑԸՆԾՈՒՆ երգերը» եւ «ՑԸՆԾՈՒՆ երգով» (35):

Երզնկացիին ազդեցութիւնը մինչեւ հոս է միայն, տրուած ըլլալով որ «Արեւագալ»ին վերջին երկու երբեակները բաւական կը հեռանան Երզնկացիի Զ. երգէն: Եթէ Երզնկացիի մէջ ունինք զարթումը հոգիներուն՝ մղուած Քրիստոսի լոյսէն, զարթում՝ որ բանաստեղծը այլաբանօրէն կը ներկայացնէ, իբրեւ զարթումը բնութեան՝ գարնան լոյսով կենդանացած, ընդհակառակն՝ Մեծարենցի պարագային ունինք տարբեր ընթացք մը ոչ թէ այլաբանութիւնը՝ արտայայտիչ մտքին, այլ միտքն է՝ արտայայտուած տպաւորութիւններով եւ զգացումներով: Աւելին, տարբեր է նաեւ երկու բանաստեղծներուն դիրքը. Մեծարենցի համար խնդիրը կը կայանայ անձնական վերադարձի մը մէջ (սիրտը. մինչդեռ Երզնկացիի մօտ յոգնակիով է: Տե՛ս 4-րդ տող) կեանքին՝ ըզգայական դ ծ ո վ կապուած բնութեան («Բնութեան հրուտ զարթօնք»): Վերջապէս, Մեծարենցի համար բնական երեւոյթն է միայն, արշալոյսը իբրեւ արշալոյս շարժառիթ սրտին զուարթութեան: Որով, «Արեւագալ»ին մէջ կայ նաեւ մասնանշում մը, թէեւ տակաւին բնազդական, բնութենապաշտ յղացքի մը: Քերթուածին մէջ կը գտնենք սակայն մշակութային գետնի վրայ կարեւոր ա՛յլ տարրեր: Օրինակի համար, կը կարդանք.
խորհուրդներու մռայլը շուտ կը մարի.
արդ, «խորհուրդներու մռայլը» յատկանըշականօրէն խորհրդապաշտական արտայայտութիւն մըն է, գործածութեամբը թէ՛ յոգնակիի (36), թէ նոյնինքն բառին՝ որ լաւագոյնս կը բնորոշէ խորհրդապաշտներուն իւրայատուկ վիճակ մը՝ (37) կեանքին թէ արուեստին կապակցաբար:

«Արեւագալ»ին մէջ «խորհուրդներ»ը բառ մըն է՝ որ կը մնայ բոլորովին տարտամ, կրնայ արտայայտել որեւէ տեսակի իրողութիւն, վիճակ, ապրում. բառ մըն է, վերջապէս, զոր Մեծարենց կը գործածէ խորհրդապաշտական զօրագոյն բազմիմաստ իր աստիճանին մէջ (38):

«Արեւագալ»ը կը ճշդէ մեզի սկսնակ Մեծարենցի բանաստեղծութեան յատկութիւններէն երկուքը. կապը՝ միջնադարեան բանաստեղծութեան եւ միաժամանակ իր ժամանակի ամէնէն զարգացած մշակոյթին հետ: Արդ, գիտենք թէ երիտասարդ Մեծարենցը ուղղակի սիրահար էր Ակնի ժողովրդական բանաստեղծութեան (39): Չենք կարծեր թէ գոյութիւն ունենայ բաղդատական վերլուծում մը Ակնի երգերուն եւ Մեծարենցի բանաստեղծութեան միջեւ, բայց »Արեւագալ»ի ընթերցումը մեզ առաջնորդեց բաւական կարեւոր դիտողութեան մը, այն՝ թէ ժողովրդական նկարագրով կամ միջնադարեան ծագումով բանաստեղծութեան հանդէպ Մեծարենցի հակումը իր ապաւէնն ու մխիթարութիւնը կը գտնէր նաե՛ւ դասական գործերու ընթերցանութեանը մէջ: Աւելի ուշ, նոյնինքն Մեծարենց պիտի յայտարարէր իր հիացումը Նարեկի հանդէպ (40), իսկ Բալուեան կը վկայէ թէ «Նարեկացիէն վերջ իր ամէնէն սիրած հեղինակը Քուչակն է եղած (41): Աւելցընենք այս անուններուն վրայ, որոշ վերապահութեամբ, նաեւ Երզնկացիինը: Թէ խնդիրը հոս պարզ եւ չմտածուած պա[illegible] անհատական նախասիրութեան մը մասին չէ, կը փաստուի - չենք գիտեր այդ շըրջանին կամ աւելի ուշ - անգլիական միջնադարեան բանաստեղծութեան շուրջ Մեծարենցի հետաքրքրութեամբը: Իր իսկ գործն է - չենք գիտեր ո՛ր տարուան մէջ - Chaucer-էն թարգմանութիւն մը (42), տպուած 1905-ին (43) նոյնինքն Մեծարենցի ծանօթութեամբը, ուր ի միջի այլոց կը կարդանք.- «Ճէֆրի Չոսըրի հետեւեալ եռանգը (rondeau) ինծի կը յիշեցնէ իրեն ժամանակակից մեր սիրերգակներուն բանաստեղծութիւնները՝ սիրային զգացումի միեւնոյն կրակովը վառուած»: Ասիկա կը նշանակէ որ Մեծարենց, դեռ 1905-ին, ունէր արդէն բաւական յստակ գաղափար մը միջնադարեան բանաստեղծութեան գրական թէ մարդկային նկարագրի մասին, եւ «ինծի կը յիշեցնէ» բացատրութիւնը արդէն կը մատնէ իր լաւ, կամ բաւարար, ուղղակի ծանօթութիւնը միջնադարեան հայ գրականութեան:

(Շար. 4)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ
ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ. - Ինչպէս անցեալ տարիներուն այս տարի եւս Մայիս 20-ի Համբարձման տօնին առիթով Ս. Ռաֆայէլի Հանգստեան տան մէջ հաճոյքը ունեցանք ընդունելու այցելութիւնը Նիսի եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան:

Տարուան այս եղանակին մենք բախտաւորութիւնը կ'ունենանք յաճախակի վայելելու ուրախառիթ այցելութիւններ, որ մեր հոգածու քոյր եւ եղբայրներուն, որոնք մարդասիրաբար կուգան մեզ փոքր ի շատէ զուարթացնելու այս առթիւ պարտք կը զգանք մեր ջերմագին գնահատանքն եւ սրտաբուխ շնորհակալութիւնը յայտնել իրենց այս բարեխրական զգացումներուն համար:

Կէս օրուան մօտ էր երբ ժամանեցին մեր յարգարժան հիւրերը. անօրէնուհի Տիկին Կարապետեանի բարի գալստեան քանի մը խօսքերէն վերջ հանդիսութիւնը սկսաւ. այցելուներուն կ'ընկերակցէր նաեւ Սարտարապատ երգի եւ պարի խումբը 6 երիտասարդներէ բաղկացած որոնք մեզի ներկայացուեցան անուանականով, այսպէս՝ Փաթրիկ Արսլանեան, Ժագլին Կէտիկեան, Ռոպէռ Ֆրանկլիւլեան, Նաթիա Նազգաշեան, Ժան - Մառք Փափազեան եւ Նուպար Գրիգորեան, անձնուէր երիտասարդ - երիտասարդուհիներ, որոնք իրենց ներդաշնակ նուագով, երգերով եւ պարերով մեզ զուարճացուցին:

Բոլոր ներկաները թէյով, սուրճով, զովացուցիչներով եւ համադամ խմորեղէններով հիւրասիրուեցան, որմէ յետոյ այցելուները պատսպարեալներէն իւրաքանչիւրին յանձնեցին իրենց բերած օգտակար նուէրները:

Երեկոն բաւական յառաջացած էր արդէն, երբ մեր պատուական հիւրերը հրաժեշտ առին մեզմէ վերստին այցելելու խոստումով:

ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻՆ մէջ, Մայիս 7-ին, իր անդրանիկ համերգը տուած է նորակազմ «Գարուն» մանկական երկձայն երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Մովսէս Փանոսեանի: Հայկական տարազներով ներկայացող երգչախումբը, որ բաղկացած է «Արմէն» նախակրթարանի աշակերտ - աշակերտուհիներէ, մեկնաբանած է մանկական, ազգային եւ յեղափոխական 15 երգեր: Շնորհաւորական խօսք արտասանած է Առաջնորդը, որմէ ետք ծնողական Խորհուրդը, գնահատելով խմբավարին տարած աշխատանքը, Ջուղայի հայ կնոջ դիմանկարը նուիրած է անոր (գործ՝ նկարիչ Երուանդ Նահապետեանի):

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Օգն. Խաչի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպութեամբ, Մայիս 23-ին, Թէքէթի ու Լիբանի մէջ տեղի ունեցած է նուագահանդէս մը, ի նպաստ Միութեան ապագայ ընկերային - բժշկական կեդրոնի կառուցման: Բացումը կատարելով Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկ. Թորիկեան, շեշտած է՝ յիշեալ կեդրոնին անհրաժեշտութիւնը, աւելցնելով որ Պուրճ-Համուտի եղբայրներու իշխանական նուէրի եւ իրենց մօր անունով կոչուելիք մայրանոցի կողքին կարելի եղած է գնել շէնք մը, ուր պիտի ամփոփուին բժշկական զանազան սպասարկութեանց կամուրջները: Կեդրոնի խրախուսման ճիգերուն մասնակցած են նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ը 25 հազար տոլարով, Խաչեր Ջամիչեան՝ շղթայական մը սենեակին սարքաւորումն ու գործիքները նուիրելով, Կիրակոս Թնճուկեան 100 հազար լ. ոսկիով, Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան մայր հիմնադրամը 100 հազար լ. ոսկիով իսկ Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը 25 հազար տոլարի խոստում մը կատարած է: Օրուան յայտագրին մասնակցած է Յակոբ եւ Պելլա Խոմէրեան զոյգը, առաջինը՝ ջութակ, երկրորդը՝ դաշնակ: Մեկնաբանուած են Հէնտըլէն, Մոցարթէն, Շումանէն, Բրայլերէն, Մանուէլ տը Ֆայյէն եւ Կոմիտասէն գործեր: Յայտագրի վերջաւորութեան, Յակոբ Խոմէրեանէ, Լուսինէ Պալիքեանէ, Ժիրայր Մալիքեանէ եւ Ալեքսանտրա Զատրըեանէ բաղկացած քառեակը մեկնաբանած է Կոմիտաս - Ասլամազեանի «Հարբրուտ»ը, «Քելէր - Ցոլէր»ը, «Կաքաւիկ»ը եւ այլն: Խոմէրեան զոյգը, որուն անդրանիկ նուագահանդէսը եղած է Հայաստան ստացած իրենց բարձրագոյն ուսման աւարտին, օրուան հասոյթը ամբողջութեամբ նուիրած է կեդրոնի շինութեան նպատակին:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Մայիս 30-ին, նշուած են Խորէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի ընտրութեան եւ օծման 19-րդ եւ 5-րդ տարեդարձները: Պատարագի ընթացքին Հայրապետական մաղթանք կատարուած է, որմէ ետք Արտաւազդ Արք. Թրթռեան քարոզով մը անդրադարձած է զոյգ Հայրապետներու յիշատակելի իրագործումներուն՝ վարչական, շինարարական, ընկերային, դաստիարակչական եւ մշակութային մարզերու մէջ: Յաւարտ եկեղեցական արարողութեան Վեհարանին մէջ նշուած են զոյգ տարեդարձները: Խօսք առնելով Գարեգին Բ. անդրադարձած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծման, երկամեայ կեանքին ու անոր վերջալոյսին, վերապատկերացնելով այն տագնապալի օրերը, որոնց ընթացքին հայ ժողովուրդը գերագոյն սխրագործութեամբ ցոյց տուաւ զոհողութեան եւ յաղթանակի կամքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՓՐԻԿԷԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԷՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը պատկառելի տպաքանակով լոյս ընծայած է «Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու հէքեաթները հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը» ծաղկաքաղը, ուր տեղ գտած են ժողովրդական աւանդութիւններու, զրոյցներու, առակներու, հէքեաթներու, արեւելեան հարուստ բանահիւսութեան այլ գործերու՝ իմաստուններու եւ խորամանկներու, կենդանիներու եւ բնութեան երեւոյթներու մասին պատմող հէքեաթներու թարգմանութիւններ:

ԿԵԱՆՔԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Հայրենի բարձրաբերձ լեռներն ու անդնդախոր ձորերը, գետերն ու առուակները, դաշտերն ու ծառերը, բնութեան դմայլելի տեսարանները բանաստեղծ դարձուցած են հայ ժողովուրդը: Հինուց ի վեր, հայ երգը կը թրթռայ տաղերու, մեներգներու, պարերգներու միջոցաւ եւ ընկերակցութեամբ քնարի, տաւիղի, սրինգի եւ եղեգնեայ փողի: Ուրեմն հայ ժողովուրդը որ ունի իր մեծաքանչ լեզուն - բանաստեղծութիւնները - չէր կրնար չունենալ նաեւ իր մայրենի երաժշտութիւնը:

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 1980-ին հաստատուեցաւ երաժշտութեան դպրոց մը, որու պատասխանատուն եւ ուսուցչուհին է Տիկին Յասմիկ Սիւրմէլեան, ինչպէս նաեւ Օրիորդ Նայիրի Սապունճեան. դաշնակի ուսուցչուհի եւ Արամ Թաժերեան - ջութակի ուսուցիչ: Դասընթացքներուն կը հետեւին 40-է աւելի երախաներ: Դեկտեմբերին (1981) տեղի ունեցաւ պզտիկ ունկնդրութիւն մը, իսկ 1982 Մայիս 16-ին է որ տեղի ունեցաւ ամավերջի մեծ ունկնդրութիւն մը ծնողքներու եւ դասակազմի մը ներկայութեամբ: Երախաներէն իւրաքանչիւրը յաջող կերպով նուագեց իրեն վիճակուած կտորը: Անոնք որ սկիզբէն հետեւեցան դասընթացքներուն արդէն նուագեցին հայ երաժշտութենէ կտորներ: Ուրեմն դպրոցը հասած էր իր նպատակին - սորվեցնել երաժշտութիւնը երախաներուն որպէսզի անոր մէջէն քաղեն իրենց ատաղձն ու հում նիւթը եւ հասնին հայ երաժշտութեան, զայն ճանչնան ու իւրացնեն:

ՏԱԼԻԹԱ

×

Ալֆորվիլի Մշակութային Տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նկարչութեան ցուցադրութիւն մը, ուր ցուցադրուած էին Սոնիա եւ Բիւզանդ Թօփալեանի եւ Ժագ Ասլանեանի գծագրութիւնները: Բացումը Մայիս 14-ին էր, որու ընթացքին տեղի ունեցաւ մտքերու փոխանակութիւն մը նկարիչ Հանրի Ղազարեանի գլխաւորութեամբ, նիւթ ունենալով «Նկարչութեան տեղը մարդոց կեանքին մէջ». Ցուցադրութիւնը տեւեց երեք օր:

ՉԸՐՉԻԼԻ ՍԼԱՔՆԵՐԷՆ

Դիւանագիտական խորհրդաժողովի մը ընթացքին, Լոնտոնի մէջ, օտար դիւանագէտ մը կը փսփսար իր պաշտօնակցի ականջին.

– Չէ՞ք կարծեր որ Չըրչիլ շատ ծերացած է: Յիշողութիւնը կը տկարանայ եւ երբեմն կը քնանայ ժողովի ընթացքին...

Տասը մեթր անդին նստող Չըրչիլը կը լսէ այս փսփսուքը եւ կը բացագանչէ երկու դիւանագէտներու երեսին.

– Մոռցաք ըսելու թէ լսողութիւնն ալ կը տկարանայ...

կը պատկանի ոչ - պարտադիր (փաքիլ - թաթիֆ) նիւթերու, լեզուներու շարքին: Տասէն աւելի ստացուած թիւերը կ'երթան ընդհանուր գումարին: Ուստի, արհամարհելի չէ:

Հետաքրքրուեցանք էքս - Մարսէյլի ակադեմիայով: Յիսունը հինգ աշակերտ ներկայացած են հայերէնի քննութեան, բաժնուած քննութեան երկու կեդրոններու: Ընդհանրապէս քննութիւնը կը կայանայ բնագրի մը ընթերցումին, թարգմանութեան, հարցումներու, ինչպէս նաեւ քերականական օրէնքներու, ընդհանուր քաղաքակրթական հարցումներու, խօսակցութեան, նայած աշակերտի մակարդակին:

Պէտք է ըսել որ Մարսէյլի մէջ, կարգ մը լիսէներու եւ քոլէճներու մէջ, հաստատուած են հայերէնի դասընթացքներ, ստեղծուած եւ ճանչցուած Ռէքթորայի կողմէ. ինչ որ գնահատելի կէտ մըն է:

Սակայն անհրաժեշտ է որ ամէն ճիգ թափուի որպէսզի հայերէնը անցնի կենդանի պարտաւորիչ լեզուներու կարգին, ինչպէս՝ անգլերէնը, գերմաներէնը, իտալերէնը կամ սպաներէնը եւայլն..: Այս ուղղութեամբ աշխատանք մը սկսաւ անցեալ տարի նախագահական ընտրութիւններու նախօրեակին, առաջին յայտարարութիւն մը եւս լոյս տեսաւ, սակայն անկէ յետոյ ոչ մէկ արձագանգ: Պէտք է շարունակել այդ նախաձեռնութիւնը ու բոլոր անոնք, որոնք զանազան շրջաններու մէջ գլուխն են հայերէնի ուսուցման դասընթացքներու երկրորդական հաստատութիւններէն ներս, պարտին համադրել իրենց աշխատանքները: Ահաւասիկ կենսական ձեռնարկ մը, ազդեցիկ միջոց մը պահպանելու եւ արժեւորելու հայերէնը երիտասարդ սերունդներու մօտ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ
ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Հաճի Մուսան պիտի սպասէր երեք օր, երեք շաբաթ, երեք ամիս: Փուցէ կատարուէր տէրվիշի գուշակութիւնը: Հաճին կը զգար իր տկարութիւնը ինքզինք հէքեաթի մեղկութեան մէջ ձգելով: Մուսան չէր ուզեր կորուիլ այդ հէքեաթէն, այդ երականութենէն: Այդ օր երրորդ օրն էր: Երեք օրուան մէջ չէր կրնար կատարուիլ, շատ բաներ ու գուշակութիւններ կը կատարուէին նոյնիսկ երեք տարիէն:

Տէրվիշի գուշակութեան երրորդ օրն էր: Հաճին ինչքա՜ն ալ կասկածէր, ամէն պղտուկի մէջ անծանօթի մը ոտնաձայնը կը լսէր, ինչպէս ձիու խրխինջին մէջ գըտած էր նախազգացումը հեռաւոր գալիքի մը: Ան մէկին կը սպասէր նոյնիսկ, երբ թռչուն մը քէչ մը արագ թեւ առնէր, ծառերուն վրայէն անցած ատեն:

- Իսագ, Իսագ, տես ի՛նչ աղմուկ է դուրսը,- Հաճին պոռաց ծառային, երբ մզկիթին կողմէն շուներու հաչոց իմացաւ: Գիւղին մէջ կարծես օտարական մտած էր: Մէկը պիտի գայ, մէկը պիտի գայ: Տէրվիշի ուժեղ ձայնը հովի մը պէս տարածուեցաւ պարտէզի տերեւներուն մէջ:

- Թուրք մուրացիկ մըն է, պէյ, որ շուներու մէջ բռնուած, կը վախնայ քայլ առնել:

- Գնա՛, օգնէ՛, ո՛վ ալ ըլլայ, Իսագ:

Չէ, Հաճի Մուսան մուրացիկին չէ որ կը սպասէր: Ան կը սպասէր ձիաւորի մը, որ հեռու, շատ հեռու տեղերէ պիտի գար, նոյնպէս հէքեաթի մարդոց նման:

Բայց իրա՛ւ, մուրացիկ մը ներս մըտաւ ծառային հետ: Բարակ դէմքով մէկն էր, հագած էր գզգզուած աղտոտ խրխայ մը ու կողքին կախած՝ հացի տոպրակ մը, որ անոր մարմնին լայնութիւն մը տուած էր: Բակէն ներս, քայլերը համարձակ էին ու աչքերուն մէջ վստահ բան մը կար:

Իսագը, անոր մուրացիկի բաժինը տալով, կ'ուզէր հեռացնել բակէն, մինչ մուրացիկը կը մօտենար Հաճի Մուսային, որ գորգի մը վրայ ծալապատիկ՝ կռթնած էր պարտէզի մուտքի ծառին ու նարկիլէ կը ծխէր:

- Ախշամըղ խայր, Հաճի պէկ,- խօսեցաւ մուրացիկը համարձակ, մօտենալով Հաճի Մուսային:

Հաճի Մուսան զարմացաւ մուրացիկի համարձակութենէն եւ շատ նուրբ ձեւով նկատեց, որ մուրացիկը միւսլիմանի մը շեշտը չունէր իր «բարեւ»ի բառերուն մէջ:

– Գիտեմ, որ այլեւս ապահով եմ Հաճի Մուսայի դռնէն ներս, մուրացիկն էր խօսողը:

Այո՛, այո՛, տէրվիշի գուշակութիւնն էր որ կը կատարուէր, մտածեց Հաճի Մուսան, մինչ մուրացիկը մէկ կողմ դրաւ իր գզգզուած խրխան, հացի տոպրակը եւ խօսեցաւ.

- Անունս Ջէրջի Կիրոս է, Հաճի պէկ:

- Ջէրջի Կիրո՛ս... Բարի եկաք Մուսայի տունը: Ծիշդ էք. այս դռնէն ներս այնքան ապահով էք, որքան երախայ մը իր մօր գրկին մէջ: Ջէրջի Կիրոս... Ջէրջի Կիրոս... Խէր ըլլայ, չէրչի. ո՞վ գիտէ, կրնայ ըլլալ որ հիմա ե՛ս ապահով չեմ իմ տան մէջ... Գիտեմ, որ Թրքաց կառավարութիւնը մեծ արժէք դրած է գլխիդ, բայց ես կը նախընտրեմ իմ գըլուխս տալ, ինչքան ատեն իմ տան եւ իմ հեղինակութեան սահմաններուն մէջ ես:

«Ես կը սպասէի մէկին, բայց ո՛չ Ջէրջի Կիրոսին...

«Իսա՛գ, Իսա՛գ, այս երեկոյ իմ հիւրին հետ միասին պիտի ճաշենք: Կը տեսնես, Ջէրջի, Հաճի Մուսան մինակ է մնացեր: Կար ատեն մը, որ այս խոնախը բանակ ունէր...

«Ըսէ՛, ըսէ՛. դուն այն մէ՞կն ես, որ գուշակեց տէրվիշը... Դուն գիտե՞ս, դուն գիտե՞ս, որ ողջ է Զէյնապը: Դուն գիտե՞ս թէ ո՞ւր է Զէյնապը»...

- Տէրվի՞շը... ես չգիտեմ Հաճի թէ ի՞նչ գուշակութիւններ ըրած է տէրվիշը: Էհ, անոնք հազար ու մի ճամբաներէ կ'անցնին, հետաքրքիր մարդիկ են տէրվիշները: Ըսեմ, ըսեմ, որ ոչ միայն ողջ է Զէյնապը, այլ ես անոր մօտէն կուգամ:

- Դո՞ւն, Զէյնապին մօտէ՞ն... Եա Ալլա, եա Ալլա...

(Շար. 585)

ՎԻԷՆ.– Այրի Տիկին Գրիգոր Ղարիպ–եան, Տէր եւ Տիկին Արթին Տալքիփճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 15-ին, 98 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Վիէնի Սէն - Մորիս Փրիմասիալը:

Adresse — 1, Rue Maurice Faure - 38200 Vienne

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գրիգոր Գուրպէթեան, Եւա Գուր–պէթեան, Ժաք - Արիս Գուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ–տօն կը կատարուի, Կիրակի Յունիս 20, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ - ԱՆԻ ԳՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչա–տուրեան 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17-ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուան ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Ա. Բացում.–

1. Վարժարանի քառաձայն երգչա–խումբ:

Ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

2. Արտասանութիւններ:

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն:

Բ. Աշակերտներու խօսք:

1. Հայերէն՝ Ռազմիկ Թորոսեան:

2. Ֆրանսերէն Գրիգոր Մարտիրոսեան

Գ. Ծնողքի մը խօսքը:

Դ. Տեղեկատուութիւն, ուսումնա–պետի եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Ե. Խօսք Փրոֆ. Ֆէյոլի:

Զ. Հայր Օրհնէ՝ բարձրագոյն դա–սարանի աշակերտներուն:

Է. Խօսք Տեսուչ Վարդապետի:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.–

Ա. Մարթէն Եորկանց:

Բ. Վիքէն իր խումբով:

Գ. Նաւասարդ պարախումբ:

Դ. Յովսէփ Նիւյիւնիկեան իր յա–տուկ մենապարերով:

Ե. Ալեքս Ալթունեան իր զուարճա–խօսութիւններով:

Ծանօթութիւն.–

Տեղերը սահմանափակ են: Մուտքը հրաւէրով: Ով որ ներկայ կը փափա–քի ըլլալ, պէտք է անպայման կանու–խէն իմացնէ եւ տեղը գրաւէ, հեռա–ձայնելով վարժարան.– 534 - 68 - 28 թիւին:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք նոյն սրահին մէջ:

Ճաշի մասնակցութեան սակն է մե–ծերուն՝ 100 Ֆ., փոքրերու 50 Ֆ.:

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ՝ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹ

Զարգացեալ երկիրներու կատարելա–գործուող սպառազինման ու պատերազ–մի աճող սպառնալիքին դէմ, Ֆրանսացի՝ 100 Անձնաւորութեանց խաղաղութեան Երթի Կոչին» ընդառաջելով՝ ֆրանսահայ Նախկ. Ռազմիկներու եւ Դիմադրական–ներու Դաշնակց. խորհուրդս՝ կը հրաւի–րէ Հայութիւնը՝ մասնակցիլ Յունիս 20, խաղաղութեան Ազգային Ցոյցին որ Փա–րիզէն զատ կը զօրաշարժէ բազմահա–զար ժողովուրդ առանց գաղափարի կամ դաւանանքի խտրութեան:

Զոհերը 20-րդ դարու առաջին ցեղաս–պանութեան ու աշխարհացրիւ անիրաւ–եալ ժողովուրդ՝ Հայերս ապրած պատե–րազմի ահաւոր հետեւանքները ազգովին կը ցուինք նոր աշխարհամարտի մը ըս–պառնալիքին դէմ մանաւանդ Լիբանանի ողբերգութեան այս օրերուն:

Ժամադրավայր.– Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 13.30–էն սկսեալ Պուլվ. Մոնփառ–նասի եւ Ռէննի անկիւնը:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հնչակեան Կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի Մարմինը հոգեհանգստեան պաշ–տօն կատարել կուտայ Կիրակի, Յունիս 20, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պա–յազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան հա–մար Կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հե–րոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 13.30-ին:

RESTAURANT OPERA - LA FAYETTE

80, Rue La Fayette — Paris

(Métro: Cadet ou Poissonnière)

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ու–ղերձներ, արտասանութիւն, երգ:

Ճաշագին՝ 70 Ֆրանք:

Հեռաձայն.– 606 81 95

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալու–թեամբ ստացած է 5000 Ֆ. Տէր եւ Տի–կին Տարօն Պօղոսեանէ իրենց հօր՝ Կա–րապետ Հաքիմեանի մահուան Գ. տա–րելիցին առթիւ:

ON RECHERCHE
D'ARMENIE
KRIKORIAN MEGUERDITCH
(fils de Krikorian Haroutioun)
Recherche ses cousins:
HAPET et HOVSEP ALOCHIAN
(fils de Alochian Krikor)
originaire du village de Kakarli,
région de Kémakh (Turquie)
Ils habitent ou habiteraient à Marseillle.
En cas de renseignement, prière d'écrire
ou de téléphoner à l'adresse suivante:
ARIS CHAUSSEUR
34, Côte Jacquemart — 26100 Romans
Tél.: (75) 02. 48. 06 ou le soir (75) 70. 15. 47

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Ֆրանսահայ Կապոյտ Խա–չի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը կազ–մակերպէ թէյասեղան մը ի յարգանս ի–րենց շատ սիրելի ընկերուհի՝

ՆԱԶԵԼԻ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

որ ժամանած է Ամերիկայէն, Մարսէյլ, իր այցելութեան առիթով: Կիրակի, Յու–նիս 20,-ին, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Մը–շակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ: Նոյն օրը ներկայ պիտի ըլլան Փա–րիզէն շրջ. վարչութեան երկու ընկերու–հիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Խաչուհիները եւ բարեկամները:

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.
DIMANCHE, 20 JUIN
INTERVIEWS — Henri Verneuil
Présidents des clubs sportifs de France.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 19, Տօն է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաղայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Ամավերջի Հանդէս

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի եւ Հայ Մշա–կոյթի Տան տարեվերջի հանդէսը, Կիրա–կի, Յունիս 20 ժամը 15-ին, սալ Վոլթէռ, ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի դպրոցին տարեկան հանդէսը Յունիս 19, ժամը 20.30-ին Ս. Պալապան–եան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները, 4 ռիւ տէ Թռուա Շան–թիէ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հան–դէսը Յունիս 20, ժամը 3-ին Տէսինի քա–ղաքապետարանի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միու–թեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սա–հակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ հայերէն լեզուի ուսուցման կեդրոնը կազմակեր–պած է Դպրոցական Հանդիսութիւն մը կրթական տարեշրջանի փակման առիթով Յունիս 19, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30-ին, Մայր Եկեղեցւոյ Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Այս հանդիսութիւնը առիթ պիտի ընծայէ ներկայ գտնուողներուն, գնահատելու համար հայապահպանման գետնի վրայ տարուած աշխատանքը:

ՔԱՄՓ. ՖՐԷՋԻ ՄԷՋ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միու–թեան հովանաւորած Քամփ. Ֆրէժի հայ–կական միօրեայ ամավերջի դպրոցական հանդէսը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Շաբաթ Յունիս 19, ժամը 14.30-ին:

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Տեսուչ - ուսուցիչ Գրիգորիս Քէ–ՇԻՇԵԱՆ:

Ուսուցչուհի երիցկին ԳՈՀԱՐԻԿ ՔԷ–ՇԻՇԵԱՆ:

Տարեկան Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընօ–լի մասնաճիւղին կողմէ, Յունիս 20, Կի–րակի, Ֆոնթէն Սէ. Է. Թէ. դաշտին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցու–թեամբ «Մելօտի Երեւան» նուագախում–բին:

Հայկական ճոխ պիւֆէ, պատրաստ–ուած Խաչուհիներու կողմէ:

Կազմակերպուած Լիոնի եւ շրջակայի Ազգ. Միութեան կողմէ, Կիրակի, Յու–նիս 20, ամբողջ օրը (ժամը 10-էն սկը–սեալ) Մոնտորուի փառքը, Պէնօ:

Մասնակցութեամբ՝ երգիչ՝

ՆՈՐԱՅՐԻ

Վարժարանին աշակերտներուն կողմէ երգեր, կը մասնակցի նաեւ Սայաթ-Նովա նուագախումբը:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի դըպ–րոցի եւ պարի դասերու ամավերջի հան–դէսը Յունիս 19, Շաբաթ օր ժամը 14.30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

45 ռիւ տը լա Տէֆանս

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ հայրենակիցներ քաջալերելու համար հայ մանուկը, երգ, պար եւ արտասանութիւն մանուկներու կողմէ:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի Յունիս 20, մաս–նաճիւղս պտոյտ մը կազմակերպած է Թօպլիսով, միայն դպրոցի եւ պարի հե–տեւող աշակերտներու համար: Ժամա–13-ին հաւաքոյթ Իսիի Մշակութային Տան մէջ, վերադարձ ժամը 18.30-ի ա–տեններ:

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Սէն - Շամոնի հայկ. փաթրոնաժի միօրեայ վարժարանի հանդէսը Յու–նիս 20, Կիրակի օրը ժամը 14,30ին սեպ–ւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

13, Rue Asil Alamagny

Աշակերտներու կողմէ կը ներկայացուի յայտագիր մը՝ ղեկավարութեամբ՝ ու–սուցչուհի Տիկին Սօնա Ժանճեանի եւ ուսուցիչ՝ Պ. Ասատուր Տէքթաշի:

OPTIMA Tours
VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982
du 17 au 31 Juillet
Spécial: du 04 au 17 Août
(PRIX DONNE BASE 30 PAX VIA KIEV)
HOTEL ARMENIA: 4.400 F. — HOTEL EREVAN: 3.950 F.
— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.
Si nombre minimum de participants 76 pax réunies VOL DIRECT PARIS/EREVAN
avec supplement de 400 F. dans chaque cas.
— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN
du 04 au 18 Septembre (nous consulter)
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20
Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent
VOYAGES EN ARMÉNIE
PROCHAINS DÉPARTS
du 10 JUILLET au 23 JUILLET
du 24 JUILLET au 6 AOUT
ainsi que:
DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE
Renseignements et Inscriptions:
A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides
A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66
A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
18
VENDREDI
18 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.195 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.195

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Արդարեւ, Օրհան Կիւնտուզի մահէն վերջ հրատարակուած հաղորդագրութեան մը մէջ, կը շեշտուէր թէ այս ոճիրը գործուած է, որպէսզի «Եւրոպայի մէջ դատի մը ծանօթացման համար կատարուած ահաբեկչական շարժումներուն, Ամերիկա ցաւկած ըլլալն ալ յայտնուած ըլլայ համաշխարհային հանրային կարծիքին»:

Իր այս յայտարարութեամբ Թուրք Արտաքին Գործոց շատ քօղարկեալ ձեւով կ'ուզէր յայտնել, թէ ինք կը հաւատայ որ բոլոր այս ոճիրներուն ետեւ [illegible] ձեռքը կը գտնուի: Սակայն Մայիս 8 Թուակիր «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, անստորագիր յօդուած մը չէր մասնակցեր այս տեսակէտին եւ կ'աւելցնէր որ այս շարժումներուն ետեւ կրնայ Ամերիկայի ՍԻԱ. գաղտնի կազմակերպութիւնն ալ գտնուած ըլլալ:

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Իրականութեան մէջ կատարուելիքները այնքան ալ խառն եւ չփոթ գործ մը չէ: Բացատրութիւն ու կազմակերպութիւնն ալ այնքան դժուար խնդիր մը չէ:

Կարեւորը, դէպքերը լաւագոյն ձեւով արժեւորել, փաստարկումները անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ դասաւորել, ըմբռնողութիւնը աւելի կանոնաւորել, խորացնել, ամբողջացնել ու այս ախտաճանաչումէն յետոյ աշխատութեան յարմար գետին մը պատրաստած, ճակատաբաց եւ քաջ պաշտպանողականի մը անցնիլն է:

Բայց դժբախտաբար, բոլոր այս շրջանակները, որոնք ամէնէն առաջ պէտք է այս խնդիրը ձեռք առնեն, պատրաստ [...] այսպիսի շարժումի մը անցնելու: Որովհետեւ, գլուխները տարտղնած [...], տուեալներ կը պակսին, գաղափարները տարբեր եւ լրահաւաքումը կատարելու համար [...] է:

[...] Սթէրլինկ, որ միջազգային ահաբեկչական շարժումներու մասին նշանաւոր գիրք մը հրատարակած է, Անգարա իր այցելութեան ժամանակ կատարած խօսակցութեան մը ընթացքին տեղի ունեցող վիճաբանութեան մը անդրադարձած էինք 1982, Յունուար 1 Թուակիր եւ 56 համար մեր Թիւով:

Իր այս խօսակցութեան մէջ Տիկին Սթէրլինկ, երբ մեր պարբերաթերթի տեսակէտներուն ուղղութեամբ մեկնաբանութիւններ եւ լուսաբանութիւններ կը կատարէր հայկական ահաբեկումներուն մասին, մեր Արտաքին Գործոց Նախարարութենէն պատասխանատու անձնաւորութիւն մը կը պնդէր որ այս շարժումներուն ետեւ եւրոպական ու յատկապէս Ամերիկայի նման պետութիւններ կը գտնուին:

Այս խօսակցութեան ականատես ըլլալէ յետոյ, մեր պարբերաթերթի գրողներէն մին, Արտաքին Գործոց Նախարարութենէն եկող այս պաշտօնատարին մօտենալով պէտք տեսած է ըսել, որ «որքան ատեն դուք այդպիսի պնդումներու վրայ կը յամառիք, ձեր շատ մը պաշտօնակիցները իրենց կեանքը պիտի կորսնցնեն տակաւին եւ պետութիւնը, մէկ կողմ թողունք յանցաւորները ձերբակալելը, նոյնիսկ պիտի չկարենայ ճշդել զանոնք»:

Իրական կացութիւնը այսպէս է ներկայիս:

Դեռ յայտնի չէ մեր պաշտօնական տեսակէտը, ախտաճանաչումը եւ կեցուածքը, որ առաջին պայման պէտք է նկատել արտաշխարհի հայկական ահաբեկչութիւններու դէմ պայքարելու համար:

Առեն ատեն պատասխանատուներու բերնէն կը լսենք «արտասահմանեան կարգ մը կեդրոններ»ու գոյութեան մասին: Այս արտասահմանեան կեդրոնը, արդեօք Ամերիկա՞ն է, Ֆրանսա՞ն կամ Անգլիա՞ն, Յունաստա՞նը, թէ ո՛չ Խորհ. Միութիւնը: Մեծ վարպետութիւն մըն է ճըշդորոշել այդ պարագան: Ուրեմն, որքան ատեն այս ընթացքն ու ախտաճանաչումը ճշդուած չըլլար եւ յստակօրէն մէջտեղ չի դրուիր իրականութիւնը, մեր մօտ չփոթն ու անշարժութիւնը, ինչպէս նաեւ տկարութիւնը կը շարունակուին ու տակաւին հայրենիքի բազմաթիւ զաւակները զոհը կը դառնան հայ ոճրագործներու փամփուշտներուն:

Այլեւս, այս հարցը Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր մէկ նիւթը դարձնելու ժամանակը հասած է եւ նոյնիսկ անցած:

Թէեւ այս պարագան մեր պարբերաթերթին մէջ յաճախ նշուած է, սակայն կ'ուզենք անգամ մը եւս յիշեցնել: Իրեբայաջորդ դէպքերը այլեւս ապացուցած են, որ ահաբեկչական այս շարժումները միայն ներքին հարց մը, խիստ յատուկ մասնաւորաբար խնդիր մը նկատելէ աւելի, եթէ իբրեւ ընդհանուր ապահովութեան հարց եւ Թուրք պետութեան գոյութեան ուղղուած սպառնալիք դարձած արտաքին վտանգ մը ըլլալով աչքի առջեւ չառնենք, շատ դժուար պիտի ըլլայ առանձինն ելլել անոր ծանրութեան տակէն:

(Շար. 2)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹԸ՝
ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ
ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԱՐԱՖԱԹԻ ՇՈՒՐՋ

Զորեքշաբթի օրուան նորութիւնն այն էր, որ առաջին անգամ ըլլալով, քրիստոնեայ քաղաքագորքերը Իսրայելացիներուն կը միանային, Պէյրութի հարաւարեւելքը, գրաւելու համար գիտութեանց համալսարանը, որ Պաղեստինցիներու պատսպարան մը դարձած էր: Փաղանգաւոր (քաթայէպ) պատասխանատու մը կը նկարագրէ համալսարանի «ազատագրումը» ֆրանսացի թղթակիցներուն, չեշտելով թէ կռիւները բուռն եղած են եւ կորուստները՝ մեծ պաղեստինեան - յառաջդիմական տարրերուն մօտ: Համալսարանը կը գտնուի Քֆարշիմայի սահմանին վրայ, օդակայանէն 3 քիլոմեթր արեւելք: Ամէն պարագայի մէջ, գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ իսրայելեան զօրքին մուտքը Պէյրութ եւ իբրեւ հետեւանք՝ փողոցէ - փողոց կռիւներ: Այս առընչութեամբ, Պէշիր Ճեմայէլ կոչ մը ըրած է «փրկելու համար Պէյրութն ու իր բնակիչները Սայտայի կամ Սուրի ճակատագրէն»: Իրեն համար լուծումի առաջին քայլ մըն էր ազգ. փրկութեան կոմիտէն, բայց Վալիտ Ճումպլաթ միշտ կը մերժէ եւ «կրաւորական դիմադրութեան» կոչ կ'ընէ:

Լիբանանցին այլեւս չեն իսկ գիտեր թէ ինչն է նպաստաւորը կամ լաւագոյնը իր երկրին համար: Կին մը կը յայտարարէ «քրիստոնեայ եմ, չէի ուզեր որ Պաղեստինցիք երկիրս առնեն, չէի ուզեր որ Սուրիացիք առնեն, իրենց կարգին: Իսրայելացիները նոր գրաւողներն են, այսքան»: Կ'ըսուի թէ Ճումպլաթի Տիրգի բերդին բնակչութիւնը ծաղիկ եւ բրինձ կը նետէին իսրայելեան հրետանիին վրայ:

× ՊԱԿի պատասխանատու մըն է՝ Թայէպ Մահմուտ, որ խիստ յայտարարութիւն մը ըրած է Փէքնի մէջ, Արաբներուն, ի մասնաւորի Սուրիոյ դէմ, «որ կռնակէն դաշունահարեց մեզ»: Կ'ամբաստանէ նաեւ Դամասկոսի վարչակարգը, որ հրահանգները Ամերիկացիներէն եւ Իսրայելացիներէն կ'առնէ՝ «կամ վատութեամբ, կամ դաւաճանութեամբ»:

× Զորեքշաբթի իրիկուն, լուր մը կը հաղորդուէր, որ քիչ ետք ալ կը հերքըւէր: Կ'ըսուէր թէ ՊԱԿ-ի մէկ բանբերը յայտարարած է լիբանանեան հեռատեսիլէն, թէ Արաֆաթ պատրաստ է դէմ առ դէմ բանակցելու Միացեալ - Նահանգներուն հետ եւ զէնքերը վար դնելու, առաջքն առնելու համար Պէյրութի գրաւման Իսրայելացիներու կողմէ: Կ'ըսուէր նաեւ թէ Ուաշինկթընի նախապայմանն է որ ՊԱԿ-ը ճանչնայ Իսրայէլի գոյութեան իրաւունքը:

Այս ամբողջը կը հերքուէր սակայն եւ կ'ըսուէր թէ Պաղեստինցիք տունէ - տուն պիտի դիմադրեն Պէյրութի մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, շատ անորոշ կացութիւն մըն է եւ քիչ չեն, անոնք որոնք կը խորհին թէ Իսրայէլ, որու նպատակն էր վերջ տալ ահաբեկչութեան, կրնայ, ընդհակառակն, զարկ մը տալ այս ձեւով: Վտանգաւոր է մարդիկը յուսահատութեան մղել: Սերժ Ժիւլի հետաքըրքրական քրոնիք մը ստորագրած էր Լիպերասիոնի (Յունիս 17) մէջ, Պիսմարքի նմանցնելով Պեկինը, որու հաշիւները կրնան սխալ ելլել, վասնզի կը գրէր տեղ մը.- «ՊԱԿ-ը գոյութիւն ունի, պիտի կարենան ըսել իսրայելացի զինուորականները՝ մեր մեռելները հանդիպեցան անոր: Եւ, ինչպէս ամէն մարդ գիտէ, օր մը չէ օր մը, իրենց երկրին պատմութեան ընթացքին՝ մեռելները միշտ խօսք կ'առնեն»:

×

Աւստրիոյ վարչապետը «հակասեմական հրեայ» որակուած է իր ցեղակիցներուն կողմէ, վասնզի շատ բուռն արտայայտութիւններ ունեցած է, Իսրայէլի վարած քաղաքականութեան դէմ: Իվան Լըվայի (էՌ - Թէ - էԼ) տուած հարցազրոյցի ընթացքին, Քրայսքի ըսած է.- «Պաղեստինցիներու նկատմամբ կիրարկըւած մեթոտը եւ Լիբանանի պատերազմը անընդունելի են ժողովրդավար երկրի մը համար: Շատ յոռետես եմ Մերձաւոր - Արեւելքի պատերազմին ընթացքին համար. .: Պեկինի քաղաքականութիւնը կէս - ֆաշիստ քաղաքականութիւն մըն է»: Ինչ որ Հրեաները աններելի կը գտնեն այս յայտարարութեանց առթիւ, Աւստրիոյ վարչապետին ծագումն է, քանի հրեայ է:

× Իսրայէլի Արտաքին Նախարարին Փարիզ այցելութիւնը «յաջողութիւն» մը կը նկատուի Երուսաղէմ, քանի որ, հակառակ Լիբանանի կացութեան, ընդունուեցաւ թէ՛ Արտաքին նախարարին եւ թէ՛ Հանրապետութեան Նախագահին՝ Միթերանի կողմէ: Ամանք չեն մոռցած որ Պեկինը մերժած էր ընդունիլ Շէյսոնը, երբ Իսրայէլ էր, այն դրդապատճառներով, թէ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը՝ Պաղեստինի նպաստաւոր կարծիք մը յայտնած էր, քանի մը օր առաջ:

ՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ՅՈՒՍԻԿ Վ. ՊՈՒՇԼԻԿԵԱՆԻ

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Յունիս 9-ին՝ տեղւոյն Սան - Ճիագոմօ հիւանդանոցին մէջ վախճանած է Մխիթարեան Ուխտէն Հայր Յուսիկ Վ. Պուշլիկեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Հանգուցեալ վարդապետը ծնած էր Հունգարիոյ Բրէտիալ քաղաքը 1915-ին: Փոքր հասակին եկած է Վենետիկ, Ս. Ղազարի մէջ աւարտած է բարձրագոյն ուսումները, իսկ փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան ընթացքը կատարած է Հռոմի Բենեդիկտեաններու Սան - Անսէլմօ համալսարանը՝ 1932 - 1939 տարիներու ընթացքին:

1938-ին՝ ընդունած է քահանայական ձեռնադրութիւնը եւ հուսկ շարունակ պաշտօնավարած է վարժարաններէ ներս. Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը, Փարիզի Մուրատեան վարժարանը, Պէյրութի Մխիթարեան վանատունը, որ իր ձեռակերտն է եւ մանաւանդ Ս. Ղազարի մէջ:

Իր պաշտօնը եղած է գլխաւորապէս մատակարարել Միաբանութեան ինչքերը: Վերջին երեք տարիները՝ սրտի հիւանդութեան պատճառով, անցուցած է Հռոմի Մխիթարեան վանատունը: Խոստովանահայրն էր Անարատ Յղութեան Քոյրերուն:

Շաբաթ առաւօտ, Յունիս 12-ին Տան Կարգը կատարուեցաւ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի եկեղեցիին մէջ՝ նախագահութեամբ՝ հրաժարեալ Կաթողիկոս Պատրիարք Հմայեակ Պետրոս ԺԷ. Կէտիկեանի:

Արարողութեան ներկայ էին Մխիթարեան Հայրերէն եւ ուսանողներէն եւ Լեւոնեան վարժարանի ամբողջական անձնակազմէն զատ՝ Անարատ Յղութեան Քոյրերը եւ քանի մը բարեկամներ:

Արարողութենէն անմիջապէս ետք՝ վախճանեալին մարմինը փոխադրուեցաւ Վենետիկ, հանգչելու համար Ս. Ղազարի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ մինչ Ճունթան վտանգուած կը նկատուի, երկրին մէջ տիրող դժգոհութենէն, Մալուիններու անփառունակ պարտութենէն ետք: Միջադէպեր ալ պատահած են եւ Մոնտի թղթակիցը վիրաւորուած է արտասովոր ձեռնատուութեան մը: Բազմահարիւր երիտասարդներ մեռան եւ ուրիշներ ալ, Մալուիններու մէջ, կրնան մեռնիլ սնունդի պակասի հետեւանքէ: Կալթիէռի չի համարձակիր իսկ պատոշգամ ելլել, քանի վարէն, ժողովուրդը կը պոռայ իրեն «Կալթիէրի հիխօ տէ փիւթէ», ինչ որ թարգմանելու հարկ չկայ...:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ չորրորդ (Յունիս 16) օրուան գլխաւոր անակնկալն եղաւ Արեւմտեան - Գերմանիոյ պարտութիւնը Ալժերիայէն 1-ի դէմ երկու կէտով: Ֆրանսացիները մեծ յոյսեր ունէին, տրուած ըլլալով որ անգլիացի երկու գլխաւոր խաղացողներ խումբին մաս չէին կազմեր, բայց առաջին վայրկեանին իսկ, Անգլիացիներու նշանակած կէտը յուսալքեց: Թէեւ կարելի եղաւ հաւասարացնել առաջին կիսախաղին, բայց երկրորդ կիսախաղին Մեծն - Բրիտանիոյ նշանակած երկու նոր կէտերը ճակատագրական եղան եւ Ֆրանսայի պարտութիւնը նուիրագործուեցաւ՝ 1 - 3: Նորութիւն էր նաեւ Սպանիա - Հոնտուրաս հանդիպումը, որ 1 - 1 հաւասար արդիւնքով ցոյց կուտայ Հոնտուրասի ոչ արհամարհելի ուժը:

ՋՐՈՅՑՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԻԿՆԵՐՆ ԵՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞ւր է հնդեւրոպական մայր լեզուի ու ժողովուրդի հայրենիքը: Ո՞ւր մայր ժողովուրդը իր լեզուի տրոհման հետեւանքով մասերու բաժնուած ու սկսած է ցրուիլ Հնդկաստանէն մինչեւ Սպանիա ու Իրլանտա ինկած տարածութեան մէջ: Եթէ անիկա գիտնանք, մենք կրնանք իմանալ, թէ ուր բնակած են Հայերու հին նախնիները եւ ուր ծագած է հայ ժողովուրդը:

Երկար ատեն գիտնականները չէին կըրնար որոշել հնդեւրոպական մայր ժողովուրդի հայրենիքին կամ, ինչպէս կ'ըսեն լեզուաբանները, նախահայրենիքին տեղը: Ոմանք կ'ենթադրէին, թէ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը գտնուած է Միջին Ասիա, ուրիշներ կը նշէին Եւրոպայի այս կամ այն մասը, ոմանք ալ ցոյց կուտային Փոքր Ասիան: Անոնք բոլորը վարկածներ էին, ստոյգ ոչինչ կար:

Աւելի դիւրին որոշուեցաւ ուրիշ մայր լեզուներու եւ ժողովուրդներու նախահայրենիքի վայրը: Օրինակ, պարզուեցաւ, որ սեմական մայր լեզուի ու ժողովուրդի նախահայրենիքը գտնուած է Փոքր Ասիայէն եւ Հայկական լեռնաշխարհէն հարաւ, Միջագետքէն մինչեւ Արաբական թերակղզիի արեւմտեան մասերը եւ Ափրիկէի հիւսիսը ինկած տարածութեան մէջ: Կամ՝ որոշուեցաւ, որ ուգրո–ֆիննական նախահայրենիքը գտնուած է Ուրալեան լեռներու եւ Վոլգայի միջին հոսանքի շրջանը, թրքական նախահայրենիքը՝ Միջին Սիպերիա եւ այլն:

Այժմ լեզուաբանական մանրամասն ուսումնասիրութիւններու եւ հնագիտական պեղումներու շնորհիւ ստոյգ որոշուած է նաեւ հնդեւրոպական լեզուի ու ժողովուրդի նախահայրենիքի վայրը:

Պարզուած է, որ իրաւացի էին անոնք, որոնք ենթադրաբար հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը կը փնտռէին Փոքր Ասիոյ մէջ: Իսկապէս, փաստերն ու հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը եղած է Փոքր Ասիան՝ արեւելքէն անոր կից տարածութեամբ հանդերձ: Անիկա կը նշանակէ, որ Հայկական լեռնաշխարհը մըտած է այդ նախահայրենիքի մէջ: Աւելին, հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ Հայկական լեռնաշխարհը գտնուած է հնդեւրոպական նախահայրենիքի գրեթէ կեդրոնը:

Հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքի տեղը որոշուեցաւ կարգ մը միջոցներով: Անոնցմէ կարեւոր են հնդեւրոպական մայր լեզուի տուեալները: Այդ լեզուին մէջ կարգ մը փոխառեալ բառեր մտած են սեմական մայր լեզուէն: Օրինակ, աստղ (յունարէն ասթիր, լատիներէն սթալլա, գերմաներէն շթերն, անգլերէն սթար եւ այլն), դուռ (գերմաներէն թուռ, անգլերէն տոր, ռուսերէն տվէր եւ այլն) եւ ուրիշ շատ մը բառեր: Անոնք, սեմական մայր լեզուէն անցնելով հնդեւրոպական մայր լեզուին, ասկէ ժառանգութիւն մնացած են հնդեւրոպական կարգ մը աղջիկ լեզուներու:

Այդ բառերը սեմական մայր լեզուէն հնդեւրոպական մայր լեզուին անցած են շատ հազարամեակներ առաջ: Մէկ լեզուէն միւսը բառեր կ'անցնին այն ատեն, երբ այդ երկու լեզուները եւ զանոնք խօսող ժողովուրդները երկար ժամանակ իրարու դրացի կ'ըլլան: Սեմական մայր ժողովուրդը, արդէն գիտենք, որ բնակած է Փոքր Ասիայէն, Հայկական լեռնաշխարհէն հարաւ: Հին հնդեւրոպացիներն ալ բնակած են Փոքր Ասիա, նաեւ Հայկական լեռնաշխարհը եւ հարաւէն շատ դարեր շփում ունեցած են սեմականներու հետ:

Գիտնականները ցոյց տուին նաեւ, որ հնդեւրոպական մայր լեզուի մէջ կարգ մը բառեր իմաստով կը նշանակեն այնպիսի լեռներ, բոյսեր կամ կենդանիներ, որոնք գտնուած են Փոքր Ասիա, Հայկական լեռնաշխարհը: Հնագիտական պեղումները նոյնպէս ցոյց տուին, որ հնդեւրոպական մայր ժողովուրդի հնագոյն հայրենիքը գտնուած է Փոքր Ասիա:

Լեզուաբանները հաշուած են նաեւ, թէ մօտաւորապէս երբ կրնային մասերու բաժնուիլ հնդեւրոպական մայր լեզուն եւ զայն խօսող մայր ժողովուրդը: Անիկա կատարուած է Ն. Ք. 4-րդ հազարամեակին, բայց սկսած է աւելի վաղ շրջանին:

Այդ հին ժամանակներուն է, որ հնդեւրոպական մայր ժողովուրդի տրոհման հետեւանքով իբրեւ առանձին լեզուացեղային ամբողջութիւն զատուած են նաեւ հայկական ցեղախումբերը, այսինքն՝ Հայերը:

Ըստ ծանօթ լեզուաբան Օլէգ Շիրոկովի, Փոքր Ասիոյ հարաւը նախապէս հնդեւրոպական մայր ժողովուրդի մէկ հատուածէն գոյացած է ցեղային մեծ խմբակցութիւն (հարաւային) մը՝ բաղկացած բարբառային երեք խումբերէ: Անոնք հետզհետէ աւելի ու աւելի զատուած են իրարմէ եւ յառաջացած են երեք առանձին լեզուացեղային միաւորներ, որոնք յետոյ կոչուեցան Յոյներ, Հայեր, Իրանեաններ: Անոնց գրաւած տարածութեան կեդրոնական մասը բնակած են հայկական ցեղերը, արեւմուտքէն՝ Յոյները, արեւելքէն՝ Իրանեանները: Այս տեղաբաշխումը եղած է Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակին: Ներկայիս դժուար է որոշել, թէ այն ժամանակ հայկական ցեղերը ճշդիւ ինչ տարածութեան մէջ կը բընակէին, բայց հաստատ կարելի է ըսել, որ այդ տարածութիւնը պէտք է եղած ըլլայ Մեծ Հայքի կարեւոր մէկ մասը եւ մօտակայքը:

Փոքր Ասիա եւ արեւելքէն անոր կից տարածութեան մէջ հնդեւրոպական մայր ժողովուրդի տրոհումէն յառաջացած են նաեւ ուրիշ լեզուացեղային միաւորներ՝ Խեթեր (Խեթալուվիացիներ), Թոխարներ, հնդկական ցեղեր, գերմանակելտական, Թրակալաւ եւ միւս եւրոպական հնդեւրոպացիներու նախնիները:

Այդ ցեղերու մէկ մասը հետզհետէ ըսկըսած է հեռանալ նախահայրենիքէն: Ոմանք անցած են Վոսփորն ու Տարտանէլը եւ Պալքանեան թերակղզիի հիւսիսային շրջանները եւ Դանուբ գետի աւազանը տարածուած, ուրիշներ շարժելով դէպի արեւելք՝ Կասպից ծովու արեւելեան մասով անցած են հիւսիս: Ըստ նորագոյն կարծիքի (Վ. Իվանովի եւ Թ. Գամկրելիձէի), արեւմտեան Եւրոպայի հնդեւրոպացիներու նախնիները Կասպից ծովու արեւելեան մասով գացած են դէպի հիւսիս, ապա անցած դէպի արեւմուտք եւ երկար ժամանակ բնակած Սեւ ծովու հիւսիսային մասը գտնուող տարածութիւնները, յետոյ ցրուած դէպի արեւմուտք:

Ըստ հնախոյզ Ջ. Մելարտի կատարած պեղումներուն, Յոյները Փոքր Ասիայէն Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակի սկիզբները թափանցած են Պալքանեան թերակղզի (Յոյներու մէկ մասը մնացած է Փոքր Ասիոյ հարաւային եւ արեւմտեան կողմերը): Հնդկական ցեղերը բնակած են աւելի դէպի արեւելք գտնուող տարածութեան մէջ: Իրանական ցեղերը տարածուած են պարսկական սարահարթերու եւ բարձրաւանդակներու մէջ, հասած մինչեւ Պարսից ծոց:

Հնդեւրոպական ցեղերու մէկ մասը մնացած է մայր ժողովուրդի հնագոյն հայրենիքը. անոնք են՝ Խեթերն ու Լուվիացիները, Յոյներու մէկ մասը, Հայերը, Թոխարները, Իրանեաններու մէկ մասը եւ այլն:

Ու այսպէս, Հայերը իբրեւ առանձին լեզուացեղային ամբողջութիւն, յառաջացած են մեզմէ շուրջ 6 հազար տարի առաջ այն տարածութեան մէջ, որ յետոյ կոչուեցաւ Հայկական լեռնաշխարհ: Այդ ժամանակաշրջանէն ալ կը սկսի հայ ժողովուրդի պատմութիւնը:

Հայերու ներկայութիւնը Հայկական լեռնաշխարհին մէջ վկայուած է նաեւ այն փոխառեալ բառերով, որոնք հայերէնի մէջ մտած են Փոքր Ասիոյ շրջակայքը գտնուող հնագոյն լեզուներէն՝ սումերերէնէն, ասուրաբաբելերէնէն եւ այլն: Սումերները բնակած են Միջագետք մինչեւ Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակի վերջերը: Սումերերէն հայերէնի մէջ անցած բառեր են՝ պատ, ագարակ, արագիլ, ձախ, գագաթ եւ այլն: Ասուրաբաբելացիները նոյնպէս բնակած են Միջագետք Ն. Ք. 4 - 3-րդ հազարամեակներէն մինչեւ 7 - 6-րդ հարիւրամեակները: Անոնց լեզուէն ալ հայերէնին անցած են շատ բառեր, ինչպէս՝ կնիք, կիր, կղզի, հոր, քաղաք եւ այլն:

Այս փոխառութիւնները ցոյց կուտան, որ Հայերը առնուազն Ն. Ք 4-րդ հազարամեակէն սկսեալ շփում ունեցած Սումերներու եւ Ասուրաբաբելացիներու հետ: Սումերերէն ու ասուրաբաբելերէն շատոնց մեռած լեզուներ են, բայց անոնց բառերը կ'ապրին հայերէնի մէջ:

Այսպէսով, Հայոց լեզուի փաստերը, լեզուաբանական ուսումնասիրութիւնները հաստատեցին հնագիտութեան, առասպելաբանութեան եւ մշակոյթի պատմութեան տուեալները Հայկական լեռնաշխարհին մէջ Հայերու հնագոյն բնիկներ ըլլալուն մասին:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿԸ

Հայկական Հնչողութեամբ

Հայկական երաժշտութեան պատմութեան փաստերը ցոյց կուտան, որ մեր մէջ հին ժամանակներէն՝ նուագը ընկերացած է երգին: Ազգային նուագարանները հարստացած են օտար նուագարաններու ներմուծումով, որոնք հայկական երաժշտութեան ազդեցութեամբ հայացած են:

Հետեւաբար, նուագարանը հայացնել կը նշանակէ զայն ենթարկել հայկական երաժշտութեան հնչական եւ եթէ կարելի է ըսել՝ «առոգանական» օրէնքներուն: Եթէ ժողովրդական եւ գուսանական արուեստին մէջ օտար նուագարաններու նըման ներմուծում մը հարուստ է բազմաթիւ օրինակներով, ապա դասական եւ ճազի երաժշտութեան առումով առկա ըսել դժուար է: Առայժմ յաջող փորձեր եղած են հայկական կամ հայացած նուագարանները (դուդուկ, դհոլ, զուռնա) ճազի եւ սէնֆոնիք երաժշտութեան մէջ օգտագործելու ուղղութեամբ (օրինակ Ա. Տէրտէրեանի 3-րդ Համանուագի մէջ դուդուկի մուտքը):

Վերջերս եւրոպական ջութակը հայկական երաժշտութեան մեկնաբանական ոլորտին մէջ առնելու ճաշակաւոր փորձ մը ըրած է Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի հաղորդումներու պետական կոմիտէի ճազի նուագախումբի ղեկավար Մելիք Մավիսակալեան: Այս տարուան ըսկիզբը նուագախումբը հրապարակ հանեց «Որսկան ախպէր» ժողովրդական երգը եւ արդի քաղաքային երգի նմոյշ մը: Մենք «Որսկան ախպէր»ը դուդուկով լսելու վարժուած ենք: Բայց ահա նուագախումբի ջութակահար Կարապետ Հայրապետեան այդ մեղեդին կը հնչեցնէ ջութակով եւ կը հասնի լուրջ յաջողութեան:

Ջութակը հայ իրականութեան մէջ կը յիշատակուի Ժ. դարէն (Նարեկացիի «Մատեան»ին մէջ յիշատակուած է ջու-

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Գրական գետնի վրայ, այս երեւոյթը կը համապատասխանէ խորհրդապաշտ գրականութեան հանդէպ ունեցած Մեծարենցի հակումին՝ յայտնուած նոյնիսկ իր առաջին արտադրութիւնները համարուող զոյգ քերթուածներուն մէջ: Գիտենք իրապէս թէ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը բաւական հարուստ է ուսուցողական տարրերով: Միջնադարու կարգ մը բանաստեղծներուն այլաբանութեան եւ խորհրդանշանի գործածութիւնը, կը յիշեցնէ ուղղակիօրէն Մեծարենցի դարու մեծ բանաստեղծներուն խորհրդանիշի գործածութիւնը: Անշուշտ տարբերութիւնները հիմնական են: Այլաբանութիւնը (այսինքն՝ «խօսք այլ բանի մասին») որոշ եւ նոյնիմաստ արտայայտութեան եղանակ մըն է: Մինչդեռ խորհրդանշանը՝ այնպէս ինչպէս խորհրդապաշտները կը գործածէին զայն՝ բազմիմաստ է, եթէ ոչ կամայական՝ բայց յաճախ երկդիմի: Խորհուրդին, այսինքն՝ անթափանցելի արտայայտութեան նախընտրութիւնը, յայտնուած կարգ մը միջնադարեան բանաստեղծներու ծածկագրուած լեզուին մէջ, ի հարկէ խնամութիւն մը ունի անցած դարու խորհրդապաշտ բանաստեղծներուն հետ (44), որոնց քերթողութիւնը եթէ մասամբ կը ծնի իբր առանձնացումի հակազդեցութիւն շրջապատող ընկերութեան դէմ, մասամբ սակայն արդիւնք է նաեւ զուտ գրական, բանաստեղծական, բացարձակի մը փնտռտուքին: Այլապէս խորհրդապաշտ բանաստեղծութիւնը յատկանշող գիծերէն մէկն է նաեւ հմայքը անցեալին, դէպի անցեալ փախուստը — «Je suis l'Empire à la fin de la décadence»ի(45) բայց նաեւ «L'idolâtre François Villon»ի (46) - Verlaine-էն մինչեւ Cléopatre-ի եւ Aux Flancs du Vase-ի Samain-ը, Astarté-ի Pierre Louys-էն մինչեւ The Rose-ի Yeats-ը, Algabal-ի Stefan George-էն մինչեւ Kavafis՝ անցեալի թովանքը զօրաւորագոյն է: Անմիջական իրականութենէն անջատումը կը կատարուի ոչ միայն աշխարհագրական գիծով մը (ailleurs-ները, là-bas-ները, Ծայրագոյն Արեւելքի կամ Ամերիկաներուն տարաշխարհիկ բնանկարները), այլ նաեւ ժամանակագրական գիծով մը, բարձրանալով դարերն ի վեր, գտնելու ա՛յն կէտը՝ ուր բանաստեղծին տենչականը պիտի կարծէ գտած ըլլալ իր փնտռածը, ու խարխափները պիտի նետէ իր ապրածէն տարբեր իրականութեան մը մէջ: Սակայն անիկա ոչ միայն գաղափարական, հոգեկան, հոգեբանական գիծ մըն է խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան մէջ, այլ յատկութիւն մըն է նամանաւանդ մշակութային, գրական արուեստի: Իրապէս, շատ յաճախ, վերամշակում մըն է շարժառիթներու, գրական դիրքաւորումներու, մերձեցումներու. այնպէս որ, օրինակի համար, քննադատութիւնը կրնայ խօսիլ Վիյյոն - Վերլէն գիծի մը մասին (47): Գիտենք նմանապէս թէ Ֆրանսայի մեծագոյն խորհրդապաշտները, Պոտլերէն մինչեւ Վերլէն ու Ռեմպօ, ունէին դասական բարձրագոյն հմտութիւն մը (այնպէս որ՝ շատ բան կը գրէին նաեւ լատիներէնով):

Ուստի, շատ բնական է որ նաեւ երիտասարդ Մեծարենցը յարաբերութեան մէջ մտնելով իր ժամանակաշրջանի բանաստեղծութեան հետ, կամ քալելով անոր ուղղութեան հետ զուգահեռաբար, հետեւած ըլլայ նաեւ (բայց ո՞րքան վերապահութեամբ) անցեալի հետ կապի մը անոր հակումին: Միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան հանդէպ ունեցած իր նախընտրութիւնը ինքնին՝ հայկական համազօրը կը թըւի ըլլալ իր օրերու կարգ մը ֆրանսացի, անգլիացի, գերման եւ յոյն բանաստեղծներու անցեալին կամ անցեալի բանաստեղծութեան հանդէպ տածած հըմայքին ու սիրոյն:

×

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ՝ ԳՐՈՒԱԾ ՍՎԱԶԻ ՄԷ[Ջ]

Աղասեանի համաձայն (48) Մեծարենցէն չորս քերթուածներ՝ «Արհամարհանք» (Մերժում), «Փոշին», «…կէ քառեակ» եւ «Իրիկուան դէմ», կը պատկանին 1902 թուականին, զոր Մեծարենց անցուց Սվազի մէջ: Անոնց կարգին պէտք է աւելցնել նաեւ, բայց Ալպայանի եւ Նորենցի, «Երգը»՝ գըրուած ապահովաբար 1901-ին եւ «Մութին տակ» (Սուսկում)՝ շատ հաւանօրէն 1902 թուականէն (49): 1902-ի աշնան Մեծարենց կը տեղափոխուի Պոլիս եւ հոն է, որ կը գրէ մնացեալ քերթուածները, որոնք յետոյ մաս պիտի կազմէին Բաղ… խումբեր տետրակին:

(Շար. 5)

թակը: Ջութակ պատկերացուած է նաեւ Անիի մէջ պեղուած Ժ. - ԺԱ. դարու ափսէի մը յատակին, որ կը գտնուի Հայաստանի պատմութեան պետական Թանգարանը): Նոր ժամանակներուն մեծ յաջողութեամբ գործածուած են գուսանները (Ջիվանի, Մահուրի Գէորգ եւ ուրիշներ), ինչպէս նաեւ արդի ոչ - արհեստավարժ ձայնի խումբերը:

Ասիկա կը նշանակէ, որ Կարապետ Հայրապետեան ժողովուրդին մէջ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող երեւոյթը կը մօտենէ արհեստավարժ կալուածը՝ առնել իսկ չեշտելով եւրոպական նուագարաններու հնչողութիւնը եւ մեկնաբանական արուեստը ժողովրդական նուագարաններուն մօտեցնելու անհրաժեշտութիւնը:

Իսկապէս, ջութակը հոս հնչողութեան տեսակէտէն մեծ ընդհանրութիւններ ունէր քամանչայի, իսկ մեղեդիի ելեւէջ - խաղերը երեւան հանելու տեսակէտէն՝ դուդուկի հետ: Ասիկա շատ կարեւոր է ջութակի «տարածքը» փոխելու, զայն «հայացնելու» գործին մէջ, որովհետեւ եթէ չնորհալի երաժիշտը չպահէր ժողովրդական երաժշտութեան յատուկ ելեւէջները եւ ընդհանուր մեղեդին հարթեցնելու տարուած ձայնով, չէր կրնար հասնիլ նման յաջողութեան մը:

Անհրաժեշտ է չեշտել այս պարագային Կարապետ Հայրապետեանի ցուցաբերած նուրբ ճաշակն ու չրջահայեցութիւնը: Ան կրցած էր բարձր մեկնաբանութիւնը ճաշակով զաչնակել ժողովրդական երաժիշտներու անմիջական ու անկաշկանդ թէքնիքին:

«Որսկան ախպէր» մեղեդիին մէջ ջութակին կ'ընկերանայ միայն ձայն մը: Ասիկա կը նշանակէ, որ Մելիք Մավիսակալեան իրաւամբ խուսափած է ժողովրդական մեղեդին բազմաձայն ներդաշնակութեամբ ծանրաբեռնելէ: Երկրորդ մասին մէջ սոլիստին կը միանայ նուագախումբը եւ կը հնչէ արդի քաղաքային երգի պարեղանակ մը:

Մավիսակալեան այս պարագային եւս կրցած էր յաղթահարել դժուարը, պահպանելով ձայնի ներդաշնակման կարգ մը հնարքներ, նուագախումբին ղեկավարը ոչ թէ ժողովրդական մեղեդին ենթարկած է ձայնի կաղապարներուն, այլ ձգտած է ընել ճիշդ հակառակը՝ ձայնի նուագարանները եւ մասամբ յարմարցուած է մեղեդիի ոճին:

Որպէս կարեւոր հանգամանք մը, խուսափելով ժողովրդական երաժշտութիւնը խաթարող՝ մեր մէջ տարածուած անտեղի յանպատրաստից յօրինումներէ, Մելիք Մավիսակալեան հասած է այն բանին, որ լարաւոր, փողաւոր եւ հարուածային նուագարանները, առանց մէկզմէկը խանգարելու, գտած են իրենց ճիշդ եւ արդիւնաւէտ տեղը:

ԳՈՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՔԱՄՓ. - ՖՐԷԶ

=——=——=

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»).- Եա մըռնիմ քըզի ու քու հրաշքին, խօթնանուն Մշու Սուլթան Սըպ Կարապետ, դու զմըր Մուրատ» կը գոչէին ջերմեռանդ ուխտաւորները խաչակնքելով երեսնին:

Անչուշտ սաիկա մնաց Տարօն Աշխարհը, Վարդավառի օրը:

Գուցէ, սակայն, քանի մը մամիկներու եւ պապիկներու ականջներուն մէջ կը հնչէին տակաւին այս խօսքերը, երբ ծանր քայլերով, երբեմն չնչասպառ կը մագլցէին զառիվեր ճամբաներէն եւ ցից սանդուխներէն, որոնք կը տանէին դէպի Քամփ. - Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկեղեցին, Հոգեգալուստի օրը, որ 18 տարիներէ ի վեր դարձած է Ուխտի օր:

Առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն, ներկայութեամբ եւ նախագահութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանին: Կէսօրին ուխտաւորները սեղանը զոր բաժնեցինք ներկայ հոծ բազմութեան հետ: Շատերը փութացած էին Մարսէյլի այլ արուարձաններէն: Վաղուցն Ա. սրահը չատ փոքր եկաւ ներկաներուն, որոնցմէ չատերը ստիպուեցան մնալ դրկուելով օրուան յատուկ մթնոլորտէն: Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Կէսօրին ուխտաւորութեան, եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ Փիէռ Ղազարեան, արտասանեց բացման խօսքը, չնորհակալութիւններ յայտնելով ներկաներուն, որ ամէն տարի աւելի խուռներամ կուգան տօնախմբելու համար այս օրը, չեշտեց իմաստը հանդիսութեան ու աւելցուց՝ «մեր ներկայութիւնը, սիրելի ուխտաւորներ, ինքնին կուգայ փաստելու որ Ս. Կարապետ եկեղեցին չէ դադրած հայ ժողովուրդին հաւատքի բերդը դառնալէ եւ պիտի չդադրի այնքան ժամանակ որ անոր անդրեղի զանգակները ղօղանջեն մեր հոգիներէն ներս, այնքան ժամանակ որ մեր մէջ վառ մնայ Գրիգոր Լուսաւորչի անմար կանթեղը եւ վստահ ենք որ մենք որպէս ծնողքներ, այս հոգիով պիտի դաստիարակենք մեր զաւակները, որոնք պիտի շարունակեն մեր կատարած այս սրբազան գործունէութիւնը»:

Թամադայի դերը կատարեցին Գրիգորիս քհնյ. Բէչիչեան՝ չրջանի հոգեւոր հովիւը եւ Ալիքսան Պապազեան: Պատուոյ սեղանին չուրջ ներկայ էին զանազան եկեղեցիներու թաղականութեանց անդամները, ներկայացուցիչներ կամ հոգեւոր հովիւներ, որոնք իրենց արտայայտութեանց մէջ վեր առին օրուան հանդիսութեան իմաստը համաձայն մեր բարքերուն, չեշտեցին մեր գոյապայքարին էութիւնը, հայապահպանում եւ քաղաքական պայքար, ծանրացան համերաշխութեան ոգիին եւ եկեղեցական եւ միութենական գետնի վրայ, մաղթանքներ ըրին Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ պայծառութեան ու անոր երիտասարդ հոգեւոր հովիւին, սատուածահաճոյ եւ ազգակերտ առաջելութեան չուրջ: Տարօն Ծ. Վրդ. Ծէրէճեան՝ Նիսի հոգեւոր հովիւը եւ նախկին հոգեւոր հովիւը Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ յայտնեց իր սրտի ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը ըսելով թէ՝ «ծանօթ եւ բարեկամ դէմքեր տեսնելով, դէպի այս ուխտավայրը վերադառնալով, ամբողջ անցեալ մըն է որ կը վերակենդանանայ, կը նորոգուի իմ մէջս: Գեղեցիկ եւ սիրելի յուշեր են որ կը տողանցեն աչքերուս առջեւ»: Տարօն Ծ. Վրդ. վեր առաւ յիշատակը այն թաղեցիներուն, որոնք հաստատեցին, կանգնեցուցին ժայռի մը վրայ այս եկեղեցին ու տարիներու ընթացքին ծաղկեցուցին: Կոչ ըրաւ երէց եւ մանաւանդ երիտասարդ թաղեցիներուն, միշտ իրենց աչքի բիբին նման պայծառ պահել այս ուխտավայրը:

×

Ճաշի ընթացքին տեղի ունեցան մէջ ընդ մէջ մեներգներ, արտասանութիւններ, խմբերգներ, որոնք միշտ բարձր պահեցին տրամադրութիւնները: Մանաւանդ եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցին աշակերտութեան ելոյթը խանդավառեց ներկաները: Փոքրիկները երբեմն իրենց սահուն, երբեմն իրենց երկչոտ հայերէնով երգեցին, արտասանեցին առաջնորդութեամբ երէցկինին: Տեղի ունեցան ինքնաբուխ նուէրներ:

Իրապէս, յցուած բարձունքի մը վըրայ, հեռու քաղաքի աղմուկէն եւ խճողումէն, Ս. Կարապետ Եկեղեցին ունի ուխտավայրի մը աշխարհագրական դիրքը: Կը մաղթենք որ ժողովուրդը միշտ գուրգուրայ իր եկեղեցական եւ ազգային այս հիմնարկութեան վրայ, որ հայկականութեան միակ արտայայտութիւնն է, չունչն է այս չրջանէն ներս եւ վառ պահէ իր նուիրական աւանդութիւնները, որպէսզի ամէն տարի Հոգեգալուստի օրը, մխտեղուի անոր նախախնամական սաւերին տակ մինչեւ որ դարձեալ փայլի արեւը Տարօն Աշխարհի վրայ, եւ կոյր աչուղները նստած վանքին պատերուն ստորոտին զարնեն դհօլ եւ սրտաբուխօրէն երգեն գովքը Ս. Կարապետի.

Սուրբ Կարապետ բարձրիկ բոլոր
ճամբախ ունի ոլոր մոլոր
ուր դուն կ'երթայ շատ բխտաւոր
որ ձիաւոր, որ ոտնաւոր,
ձիաւորին ջուհապ կուտայ.
ոտնաւորին մուրատ կուտայ
Մուրատատուր Սուրբ Կարապետ:
Սուրբ Կարապետ մըջ պուրակին
ջուխտակ աղբուր մըջ ուր բակին
մատաղ կ'ընեն լուս կիրակին
Մուրատատուր Սուրբ Կարապետ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳՈՂՑՈՒԹԻ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Ս. Նահատակաց Եկեղեցւոյ մուտքին կառուցուելիք Եղեռնի Յուշարձանին հիմնօրհնէքը կատարուած է Մայիս 9-ին, յաւարտ պատարագի: Ապա, սրահին մէջ գործադրուած է յայտագիր մը զոր վարած է Վանիկ Կապուտեան: Խօսք առած են Արսէն Դանիէլեան եւ Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեան, որ այցելութեամբ կը գտնուէր Լոս - Անճելըս: Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաքեան իր խօսքին մէջ չնորհաւորելով Յուշարձանին բարերարը՝ Յ. Գույումճեան, անոր նուիրած է գնահատանքի փլաք մը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ ՕԹէլ Լիպերթատորի «Արլեքին» սրահին մէջ, Մայիս 4-ին, տեղի ունեցած է Ֆելիսա Գույումճեանի «Աղջնակն ու Թիթեռնիկը» գիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ «Փլուս - Ուլթրա» հրատարակչականին: Գիրքը կը պատկանի մանկական գրականութեան սեռին: Հատորը ներկայացուցած է Լիլի Սուսա տէ Նիւթըն: Գիրքին հատուածներ կարդացած է դերասանուհի Խոսա Տխազ: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հատորին հեղինակը:

×

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Մայիս 23-ին, տեղի ունեցած է «Բիւզանդիոն» երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Եդուարդ Կոտոչեանի: Երգչախումբը, բաղկացած է հայ, յոյն եւ այլ ազգութիւն ունեցող 35 անդամ - անդամուհիներէ, մեկնաբանած է Գրիգոր Սինիէ, Թաթուլ Ալթունեանէ, Ա. Տէր - Ղեւոնդեանէ, Մ. Եկմալեանէ, Ս. Տիգրանեանէ եւ Կոմիտասէ գործեր. այս վերջիններուն ընկերացած է նաեւ լարաւոր գործիքներու նուագախումբ մը:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս - Անճելըս) Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ «Արզարեան» սրահին մէջ, Մայիս 30-ին, տեղի ունեցած է 21 նորագիրներու երդման արարողութիւնը՝ մտնելու համար Հ. Յ. Դ. չարքերը: Նորագիրներուն կնքահայրը՝ ընկ. Յակոբ Մանճիկեան, իր խօսքին մէջ չեշտած է դաշնակցական չարքային պարտաւորութիւններէն բխած պատասխանատուութիւնները եւ նոյն պատասխանատուութեանց տէր կանգնելու ամբողջական գիտակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Խօսք առած են նաեւ ընկերուհի Ազատ Շիթիլեան եւ ընկ. Տիգրան Տէր - Սարգիսեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ոտնագնդակի բարձրագոյն լիկայի 1982-ի ախոյենութեան աւարտական մրցումին, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Գալիֆորնիոյ ներկայացուցիչ խումբը, Մայիս 23-ին, 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթելով հրէական «Մաքապի» խումբի, տիրացած է ախոյեանի տիտղոսին ու բաժակին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Լուրը այնքան ազդեց Հաճի Մուսային վրայ, որ երկուքն ալ պահ մը լուռ մընացին:

-Ես Ջէյնապը տեսայ երկու չաբաթ առաջ, Հաճի: Շատ չէ, երկու օրուան ճամբայ է այս տեղէն: Բա, եթէ Սասունի մարդերէն չրանուէի, աւելի չուտ կուգայի ձեր մօտ: Սասոն քիչ մնաց քերթէր մեր կաշին եթէ Խալիլը վրայ հասնէր:

- Ըսէ, Ջէրչի, ո՞ւր է Ջէյնապը, - հարցուց Հաճին առանց մտիկ ընելու ուրիչ խօսքերու:

- Ըսեմ, պէկ,ատոր համար եկած եմ, եթէ քիչ մը սպասես ընէք...

«Ինծի բաւ, որ կը հանդիպիս Հաճի Մուսային եւ կը պատմես, որ Ջէյնապը վտանգի մէջ է: Որ ինքը մեղք չունի, զինքը գլխէ հանողը սպասուհին էր», կարկամեց Ջէրչի Կիրոս, երբ զգաց, որ Հաճի Մուսան անօգնական է իր մօտ:

— -Ո՞ւր, ի՞նչ վտանգ ... Ըսէ՛, հէ՛, հոգի կը հանես, — ձայնը բարձրացուց Հաճին ոտքի ելլելով:

Կիրոս այդ պահուն զգաց կրքի մը ուժը, երբ Հաճի Մուսան բամբ ձայնով որոտ մը ձգած էր կարծես, ու ինք աւելի փոքրացաւ, բարակցաւ չուքի մը պէս:

Կիրոս վստահ էր, որ յաջողած էր երբ կրքի մը զարթնումը զգաց Հաճի Մուսային մէջ:

- Ես կրնամ երդում ընել, պէկ, բոլոր մարգարէներուն անունով: Ջէյնապը, Ջէյնապը Վարդաձորի լերան վրայ է...

- Վարդաձորի լերան վրա՞յ... — Հաճին սարսափով բացաւ իր աչքերը ու երկար նայեցաւ Կիրոսին: Անոր նայուածքին մէջ բարբարոս բան մը կար: Կիրոս չուքի մը պէս պիտի ծալուէր կարծես:

— Ձէ, Հաճի պէկ, Ջէյնապը էնտեղ առայժմ ապահով է, ինչքան ատեն որ թշնամին չէ մօտեցեր ու Վարդաձորի ժողովուրդը չէ պարտուեր: Էն տեղ, լերան վրայ, Ջէյնապը թագուհիի մը պէս կը պահեն: Ես տեսայ այն ընդունելութիւնը որ ժողովուրդը ցոյց տուաւ Ջէյնապին: Ջէյնապ վեր ելաւ մեր մարդոց հետ ապահով, երբ էնտեղ, քաղաքին մէջ, Պէքիրի կինն ու Սէլիմ պինպաշին քաղաք կը մտնէին Սպիտակ Ձիաւորին գլուխով:

Հաճի Մուսան այնպիսի դէմք մը բռնած էր, որ Ջէրչի Կիրոս պահ մը կասկածեցաւ: Բայց պէտք է չարունակել:

«Ջէյնապը այնքան ապահով է, որքան մեր ուժերը կը դիմանան Թրքաց բանակին: Մեր թշնամին՝ վաղուան ձըմեռն է, Հաճի: Մենք ոեւէ կերպով պիտի աշխատինք, ձմեռ չեկած, ժողովուրդը ապահով վար բերել լեռնէն: Մեր ապահովութիւնը արագացնելու համար, Պարսկաստանէն ճամբայ ելած են նոր ուժեր՝ վարէն ճակատ մը բանալու համար: Կրնայ ըլլալ, որ չյաջողինք Թըրքաց կազմակերպուած բանակներու դէմ: Կրնայ ըլլալ, որ թշնամին վեր ելլէ ու ջարդէ, աւեւանդումի ենթարկէ ժողովուրդը: Էդ ժողովուրդին հետ է նաեւ չքնաղ Ջէյնապը:

Հաճի Մուսան տակաւին լուռ էր ու մտիկ կ'ընէր: Կիրոս տեսաւ, որ այդ հսկան սկսաւ հետզհետէ տկարանալ: Անոր ա չ ք ե ր ո ւ ն մէջ թացութեան փայլ մը կար եւ կոպերը բաց կը բռնէր որ չթարթէր արցունքը:

Հաճին այդ զսպուած անհուն լռութեան մէջ պիտի պայթէր կարծես եւ երբեք չէր ուզեր ու Ջէրչին տեսնէր իր տկարութիւնը Ջէյնապին համար:

Կիրոս նկատեց այդ եւ ուզեց հեռացնել իր խօսքերը:

(Շար. 586)

ԳՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Մեծահարուստ Ամերիկուհի մը կ'ըսէր, թէ կրնար Շօն խօսեցնել: Եւ օր մը, Լոնտոնէն անցած ատեն, տիկինը ներկայացուցին անոր:

- Վարպետ, ըսաւ տիկինը, մեծ գումարով մը գրաւի եկած եմ, որ գոնէ երեք խօսք պիտի կրնամ ըսել տալ ձեզի:

— Գրաւը կորսնցուցիք, պատասխանեց Շօ, ափ ի բերան ձգելով Ամերիկուհին:

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գործունեան եւ իրենց զաւակները ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Այրի Տիկին ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 16–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունիս 18, ժամը 14-ին Փա – րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս) ամփոփուելու համար ընտա-նեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Գործունեան ընտանիքներուն:

Այրի Տիկին Պետրոս Մերտինեան, Այրի Տիկին Սիրվարդ Կէտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Կէտիկ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ. Զիֆթէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Թերզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մերտինեան, Մինթանճեան, Չէքէմեան, Քէչեան, Զիֆթէսարաֆ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՄԵՐՏԻՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 14-ին, Մարսէյլ, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 15-ին::

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկա – տել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

Այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Պետթ-րիս Մերտինեան կը նուիրէ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Տէր եւ Տիկին Վահիկ Տէր - Մինաս – եան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Ինճեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Փօլ Ֆոնթանէլ եւ զաւակները, Օր. Ա– րաքսի Տրէզեան, Այրի Տիկին Գալֆայ – եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արտա-շէս Ուշագլեան եւ ընտանեկան բոլոր պա-րագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՀՐԱՆԴ ՏՐԷԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Մաքրուհի Հօպօշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 13-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի, Յունիս 16–ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամ–փոփուեցաւ Թիէի գերեզմանատան ըն – տանեկան դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն եւ քոյրերուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակ - ցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդուհի Գարաօղլանեանի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բեքմէզեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարաօղլանեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, ի-րենց մօր, մեծ – մօր՝ Շնորհիկ Նաւա - սարդեանի մահուան առթիւ:

Ամավերջի Հանդէս

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի եւ Հայ Մշա - կոյթի Տան տարեվերջի հանդէսը, Կիրա-կի, Յունիս 20 ժամը 15-ին, սալ վոլթէռ, ռիւ վոլթէռ, Ալֆորվիլ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի դպրոցին տարեկան հանդէսը Յունիս 19, ժամը 20·30-ին Ս. Պալապան-եան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները, 4 ռիւ տէ Թռուա Շան - թիէ:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի դըպ-րոցի եւ պարի դասերու ամավերջի հան-դէսը Յունիս 19, Շաբաթ օր ժամը 14·30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

45 ռիւ տը լա Տէֆանս

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹ

Կիրակի, Յունիս 20, Նախկին Ռազմիկ-ներու ժամադրավայրը պուլ. Մոնփար – նաս եւ Ռէնն, ժամը 13·30–ին:

ԺԱՖինը՝ նոյն ժամուն, Ժաֆին պաս-տառին ներքեւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15–ին վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերմէի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Օհաննեանի հոգեհանգստեան առթիւ.- Մասիս Զիչէքեանէ 25 Ֆ., Տիկին Զու - րիկեանի մահուան առթիւ Կարիպեան -ժան 100 Ֆ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 17–ին, վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ: 1981 - 1982 ուսումնական տարուոյն ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Հանդէսին ժամը 20-ին կը յաջորդէ ընտանեկան ընթրիք նոյն սրահին մէջ:

Ծանօթութիւն.-

Տեղերը սահմանափակ են: Մուտքը հրաւէրով: Ով որ ներկայ կը փափա-քի ըլլալ, պէտք է անպայման կանուխէն իմացնէ եւ տեղը գրաւէ, հեռա-ձայնելով վարժարան.- 534 - 68 - 28 թիւին:

Ճաշի մասնակցութեան սակն է մե-ծերուն՝ 100 Ֆ., փոքրերու 50 Ֆ.:

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ՝ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր՝ Այրի Տիկին Օննիկ Մխիթար-եանի յիշատակին, Պ. Նայիրի Մխիթար-եան, 500 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՊՈՒՔ-ՊԷԼ-ԷՐԻ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Նուէր դրկել փափաքողները կը խնդրուի նկատի առնել հասցէն

ASSOCIATION CULTURELLE ARMENIENNE DE BOUC-BEL-AIR

Chemin de Petit-Nice — 13320 Bouc-Bel-Air

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles

à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excurions quotidiennes, pension complète.

2) Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.

3) Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI

Renseignements, Prix et Inscriptions:

HILDA TCHOBOYAN

Maison de la Culture Arménienne de Décines

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

TEL.: (7) 849. 42. 97

A LOUER A NICE

Pour

JUIN - JUILLET - SEPTEMBRE - OCTOBRE

à louer à Nice,

sur la Promenade des Anglais,

UN APPARTEMENT:

Deux pièces — Cuisine — Salle de Bains

pour quatre personnes.

Téléphoner tous les après-midi, après 14h.

(sauf le Lundi)

Mme. HAGOPIAN

664. 21. 60

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օդոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10–ին:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:

M. ALAIN POHER (Président du Sénat)

S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise

DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS ET AUX EGLISES ARMENIENNES DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIX' SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:

Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes

16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris

Vente - Kermesse

SAMEDI 19 JUIN et DIMANCHE 20 JUIN

de 10h.30 à 20h.30 — sans interruption

PRET - A - PORTER

Robes — Tricots — Chemisiers

Pantalons — Jupes — Foulards

SOUVENIRS

PRODUITS D'ARMENIE

Bibelots — Jouets — Médailles

LIVRES (en français et en arménien, y compris pour vos enfants).

DISQUES (Classiques, Variétés) populaires arméniens.

au

CENTRE CULTUREL ARTISTIQUE ARMENIEN

U.C.F.A.F. — J.A.F.

Tél.: 208. 76. 49

6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Métro: République

ԾԱԽՈՒ Է –ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի մէջ (7-րդ թաղամաս) հի-ւանդութեան պատճառով, ծախու է հայկ. ճաշարան մը, շատ մաքուր վի-ճակի մէջ: Մատչելի գին:

Հեռաձայնել ժամը 19-էն 22 (բացի Կիրակիէ):

16 - (7) 872 - 31 - 88

ԷՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՏՈՅՏ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20

DOMAINE DES ILES

Անհամար խրախճանքներու ծաղկավէտ

ԲԱՐՔԸ

Իր լիճով, նաւերով, փէտալօներով, ելեկտրական կառքերով եւ այլազան խա-ղերով:

Փոստով մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել առաւօտները մինչեւ ժամը 10:

372 04 20

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.196 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 196

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիա որքան ատեն կը չարունակէ ինքզինքը խաբել օրօրուելով զէնքի մաքառմանութեան կեդրոն եւ ահաբեկիչներու զէնքի հայթայթիչ արբանեակ երկիր Պուլկարիոյ հետ բարեկամութեան, բարի դրացնութեան եւ համագործակցութեան երազներով, որքան ատեն «եթէ ահաբեկչութիւններուն ետեւ Սովետները կը գտնուին բսեմ, արտաքին քաղաքական տագնապ մը կրնայ ծագիլ» խորհելով, իր լեզուն իր ձեռքով կարէ, իր ձեռքը իր կամքով եթէ անչարժութեան մատնէ, այս հարցը լուծում պիտի չկարենայ գտնել:

Սովետները, վարպետօրէն եւեւէն երբ ամէն տեսակ խաղեր կը դարբնեն, պաշտօնական գետնի վրայ «մեր յարաբերութիւնները լաւ են, մեղմացման քաղաքականութեան կը հաւատանք եւ ուժ կու տանք անոր» կ՚ըսեն, մեզ գրագեցնելով, որպէսզի կ՚ըլլան հարցին միջազգային գետնի վրայ լուծում մը գտնելու մեր ջանքերուն:

Այնպիսի շրջանի մը, ուր Սովետները Թուրքիան բաժնելու համար թէ երկրին մէջ եւ թէ հայ ահաբեկիչներու միջոցաւ երկրէն դուրս, չորս ձեռքով մեր հորը կը ջանան փորել, նաեւ առանց նկատի առնելու միջազգային քաղաքական պայմաններու մէջ ներկայիս տիրող վիճակը, շատ զարմանալի է մամուլէն լսել Արտաքին Նախարարի Մոսկուա այցելութեան լուրերը»:

Արտաքին քաղաքականութեան նման հասկացողութեամբ մը ոչ կրնանք Թուրքիոյ ներքին հարցերը արտաքին ազդեցութիւններէ հեռու պահելով լուծել եւ ոչ ալ կարելի կ՚ըլլայ նպաստել երկրին ընդհանուր ապահովութեան եւ պաշտպանութեան գործին:

Թուրք պետութիւնը իր այս տատանումով եւ հակասութիւններով պիտի կրնայ անցնիլ այս փոթորկոտ ծովէն ու հասնիլ խաղաղ նաւահանգիստ՝ Ուստի, ապացուցանելու համար թէ հարցը բազմակողմանի բնոյթ մը ունի, պէտք է անոր նայիլ լայն տեսանկիւններէ:

Թուրքիա, իր նեղութիւնները անցընելու, իր կարողութենէն վեր գտնուող գետիններուն մէջ համագործակցութիւն առաջարկելու համար կրնայ իր բարեկամներուն օժանդակութեան դիմել ու անոնց համագործակցութիւնը կարենալ ապահովելու համար իր ձեռքի միջոցներէն կրնայ լաւագոյնս օգտուիլ: Այսպիսի միջոցներ չեն պակսիր երբեք: Երբեք պէտք չունինք յուետես ըլլալու եւ այդ յոռետեսութեան մէջ հակասական քայլեր նետելու խորհելով, թէ «ոչ մէկը մեր ցաւերէն կը հասկնայ կամ մեր բարեկամ ու դաշնակիցներէն որեւէ օգուտ կամ հասկացողութիւն չենք գտներ»:

ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Թուրք հանրային կարծիքը պէտք եղած չափով ծանօթ չէ, հայկական ահաբեկչական շարժումներուն, Ամերիկայի մէջ տեղնուած զարգացումներուն ու այդ դէպքերուն ստեղծած արձագանգներուն:

Պատասխանատուութեան գլացումի մէջ ամերիկացի հայրենակիցներ, Թուրքիան ճանչցող եւ Թուրքիոյ բարեկամութեան արժէք տուող շրջանակներ այս դէպքերէն շատ անհանգիստ են: Այս անհանգստութիւնը չէ սահմանափակուած հանրակրական կամ ցաւակցական արտայայտութիւններով միայն:

Լրատու կեդրոններու հաղորդումներէն կը տեղեկանանք որ Դաշնակցային կառավարութիւնը, Նախագահ Ռեկըն, ներկայացուցչական ժողովը եւ Ամերիկայի Արտաքին գործոցը շատ յստակ լեզուով եւ խստիւ մեղադրած են այդ դէպքերը: Նոյնպէս, կարգ մը հայ պատասխանատու եւ գիտակից շրջանակներ ալ յայտնած են իրենց անհանգստութիւնը: Այս մասին մեր մամուլին մէջ ալ կարգ մը յայտարարութիւններ եւ գրութիւններ տեսնուեցան:

Հոս, մեր բուն ըսելիքները եւ հանրային կարծիքին ներկայանալիք նիւթը տարբեր է: Հայ ահաբեկիչները ոչ միայն մեր դիւանագէտներուն դէմ, այլ նաեւ Թուրքիան ճանչցող սիրող եւ անոր թիկունք եղող ամէն մարդու դէմ ճակատ յարդարած են: Այս կարգէն, կը տեղեկանանք որ Գալիֆորնիոյ Համալսարանի Թուրք Պատմութեան Ամպիոնի դասախօս Փրոֆ. Սթանֆորտ Շոուի դէմ ալ, զայն լռեցնելու պայքար մը շղթայազերծուած է: Փոքր աշակերտական խմբակի մը, Փրոֆ. Շոուի դէմ սկսած շարժումը ամերիկեան ակադեմական շրջանակներուն մէջ շատ հետաքրքրական արձագանգներ ստեղծած է: Գալիֆորնիոյ Համալսարանի տեսուչը յստակօրէն յայտնած է, որ կարելի չէ Փրոֆ. Սթանֆորտ Շոուի դէմ հայ ուսանողներու փափաքած միջոցները ձեռք առնել: Սակայն միեւնոյն ատեն, ան համալսարանի շրջանակներուն կողմէ քննադատութիւններու ենթարկուած է, տեսնելով թէ իրենց այս շարժումին դէմ Համալսարանի վարչութիւնը ոչ մէկ պատժամիջոցի դիմած է հայ ուսանողներու դէմ:

Եւրոպա - Ամերիկա Պաշտպանութեան Հարցերու Քննարկման Ճիւղի Տնօրէն Փրոֆ. Ալպէր Վոհլշթէթըր, որ ներկայիս Սթանֆորտ Համալսարանի ալ այցելու դասախօս է, այս մասին մեծ ճիգ վատնած է:

Վոհլշթէթըր, որ դասախօս եղած է նաեւ Շիքակոյի համլսարանին մէջ ու քաջ ծանօթ է պաշտպանութեան եւ ռազմագիտական հարցերու, այս խնդրին համար դիմում կատարած է Համալսարաններու Միութեան յատուկ կեդրոնին, որուն կ՚անդամակցին ամերիկացի անուանի ակադեմականներ, մտաւորականներ, փրոֆէսէօրներ եւ պետական դէմքեր, որպէսզի ձեռք առնուի այս կարեւոր պարագան:

Մեր պարբերաթերթը այս նիւթին շուրջ կատարուած աշխատանքներուն մասին շատ մը թղթակցութիւն ձեռք ձգած է եւ որոշումներու տեղեակ կը գտնուի: Հոս, օգտակար կ՚ըլլայ եթէ նկատի ունենանք որ հայկական ահաբեկչութեան բուն նպատակները մէջտեղ հանելու համար կարեւոր աշխատանքներ առաջ կը տարուին:

Նոյնպէս, կրնանք դրական երեւոյթ մը նկատել, ՕԹԱՆ-ի կազմակերպութեան Պաշտպանութեան Նախարարներու վերջին ժողովին, որ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի մէջ, Թուրք Ազգային Պաշտպանութեան Նախարարին կատարած լուսաբանութիւնները: Նախարար Պայիւլքէն, հոն յայտարարած է որ ահաբեկչութիւնը Արեւմտեան ճակատի պաշտպանողական հարց մը նկատելով, պէտք է զայն ՕԹԱՆ-ի ժողովի նիւթ դարձնել: Արդարեւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, ահաբեկչական հարցը նիւթ կը դառնայ ՕԹԱՆ-ի ժողովներու օրակարգին եւ տեղ կը գտնէ անոր հաղորդագրութիւններուն մէջ:

Սակայն որքան կրցած ենք տեղեկանալ, հակառակ որ այս հարցին շուրջ Թուրքիա, Ամերիկա, Անգլիա, Իտալիա եւ Գերմանիա նման տեսակէտներ կը բաժնեն, յատկապէս Ֆրանսայի այդ մասին մտածումները տարբեր ըլլալուն, կարելի չըլլար նիւթը անհրաժեշտ կարեւորութեամբ ձեռք առնել ու հասարակաց խնդիր մը ըլլալով մէջտեղ դնել: Սակայն, երբ կը տեսնենք, որ վերջին շրջաններուն, ահաբեկչական շարժումները Ֆրանսայի համար ալ սկսած են գլխու ցաւ պատճառող երեւոյթներ ստեղծել, կը սպասուի որ ան եւս այս հարցին մէջ հասարակաց գիծի մը գայ ու յարմարի միւս պետութիւններու ընթացքին:

Թուրքիա այս գործին մէջ պէտք է իր նախաձեռնութիւնը գործածէ: Ան որպէսզի օգտակար դառնայ ՕԹԱՆ-ի կազմակերպութեան պաշտպանութեան նոր ըսկըզբունքի աշխատանքի մը, պէտք է այս մասին իր ունեցած միւս պետութիւններուն օգտակար տեղեկութիւններ տայ, իր տուեալները միւսներուն ներկայացնէ եւ հարցը ընդհանրական ծրագրի մը վերածէ:

Սակայն, Թուրքիա իր այս աշխատանքներուն մէջ, պէտք է ուշադրութեամբ խուսափի այնպիսի ընթացքներէ, որոնք մտքերու մէջ շփոթութիւններ կը ստեղծեն եւ կը տկարացնեն իր դատին արդարութիւնը:

(Շար. 3 եւ. վերջ)

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՄԻՆՉ ԱՅԴ՝ 48 ԺԱՄՈՒԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ

Քրիստոնեաները աճապարանքով ճըշդեցին, Գիտութեանց համալսարանի դըրաւումէն ետք, թէ չեն մասնակցիր կռիւներուն և գրգռութիւն կ՚որակեն իսրայելեան աղբիւրներու լուրերը, ըստ որոնց Քաթայէպները կռուած են իսրայելեան ուժերու կողքին, ինչ որ պատահած է առջի օր, «սահմանափակ» բնոյթ ունի: Ասիկա կարեւոր ճշգում մըն է, անշուշտ, քանի Փաղանգաւորները շատ փափուկ դիրքի մէջ են, մանաւանդ նախագահական ընտրութեան նախօրեակին եւ Պէշիր Ճէմայէլ շատ զգոյշ պէտք է ըլլայ, ինչպէս կը բացատրէր արդէն, Հինգշաբթի իրիկուն, երէք Ռուլօ «Մ ո ն տ» ի «Պատերազմը դեռ նոր կը սկսի» խորագրուած յօդուածին մէջ:

Ուրբաթ առտուան գլխաւոր լուրն այն էր, թէ Իսրայէլ 48 ժամուան նոր (3-րդ) հրադադար մը յայտարարած է, թոյլ տալու համար որ ելք մը փնտռուի:

Արդարեւ, կը թուի թէ բոլորը համամիտ են քաղաքական լուծում մը փնտըռելու, ուժին գերակայութիւնը կատարուած իրողութիւններ միայն կրնայ ըստեղծել: Եւ ինչպէս Շէյսոն կը յայտարարէր Վիեննայի մէջ՝ Իսրայէլի տարած գործողութիւնը անձնապատական է, կարելի չէ ժողովուրդ մը ջնջել: Ուրեմն հարկ է ելք մը գտնել, այսինքն բան մը որ 35 տարի է չի գտնուիր: ՊԱԿ-ը, իր կարգին կ՚ուզէ, որ ձեւ մը գտնուի, որքան կարելի է «պատուաբեր» իրեն համար: Արաֆաթ նամակ մը ղրկած է Նախագահ Միթերանի, Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար՝ Կիւթմանի միջոցաւ, որ պաշտօնով Պէյրութ ղրկըւած էր: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ սակայն լուծումը Արաֆաթի համար: Զինուորական գետնի վրայ խորտակուած, քաղաքական գետնի վրայ տկարացած, ՊԱԿ-ը ի վիճակի չէ շատ պահանջկոտ ըլլալու: Կը մնայ սակայն որ Իսրայէլ ալ հասկնայ թէ մինչեւ ո՞ւր կրնայ շատ հեռու երթալ ...: Առջի օր ՊԱԿ-ի բանբեր եւ Արաֆաթի խորհրդատու՝ Հանի էլ Հասանն էր որ կը յայտնէր հեռատեսիլէն թէ պատրաստ են զէնքերը վար դնելու: Քիչ ետք պաղեստինեան լրատուութեան Ուաֆա գործակալութիւնը հերքումէ աւելի ճշգում է որ կ՚ընէր, որու կը յաջորդէր Ապու Եայաթի մէկ բուռն ելոյթը: Ասիկա արդէն ալ չէ որ Հասան բանակցի Լիբանանցիներուն հետ, գաղտնաբար Պաապտա երթալով, իսրայելեան գրաւեալ գօտի...: Հակասութիւն չի ներկայացներ այս կացութեան մէջ, քանի, որ հարկ է մէկ կողմէ լուծում մը փնտռել, միւս կողմէ հրահրել չարքերը եւ կռուողները:

Իսրայէլի այս 48 ժամուան հրադադարը ամերիկեան առաջարկ մըն էր, եւ Իսրայէլ կը վարանէր ընդունելու, մինչ Պեկին, նոյն օրը (Ուրբաթ) խօսք կ՚առնէր Նիւ - Եորք, Ազգաժողովին առջեւ: Ի՞նչ է Իսրայէլի ծրագիրը: Պիտի չքաշուի Լիբանանէն, ցորչափ նախ Սուրիացիք չեն քաշուիր եւ Պաղեստինցիք ալ զինաթափ չեն ըլլար: Գալով ամերիկացի բանագնացին՝ Հապիպի կ՚երթայ - կուգայ, Ուրբաթ կրկին Պէյրութ էր, կողմերուն խօսք հասկցնելու համար:

× Վ. Ճումպլաթ, ի վերջոյ հաւանած է նախագահ Սարգիսի հանդիպիլ:

× Ռէմոն Էտտէ, որ Փարիզ է 1976-էն ի վեր, դէմ է «Ազգ. Փրկութեան Կոմիտէի» մը, այն պատճառաբանութեամբ, թէ ով որ ընդունի մաս կազմել, ուշ-կանուխ կը ստիպուի գործակցիլ Իսրայէլի հետ:

× Իսրայէլի աղբիւրներուն համաձայն, իրենց կորուստներն են.- 214 մեռեալ, 23 անհետացած, 1140 վիրաւոր եւ մէկ գերի: Իսրայէլ կը յայտնէ նաեւ թէ 140 սուրիացի գերի ունի (16 սպայ) եւ 5000 Պաղեստինցի:

× Փարիզի մէջ Լիբանանի ի նպաստ զանազան ցոյցեր տեղի կ՚ունենային Ուրբաթ օր:

× Դամասկոսի զէնք կը հասցնեն Խորհ. Միութիւն եւ Լիբիա. փճացածները փոխարինելու համար:

× Հռոմի մէջ, սպաննուած է, ՊԱԿ-ի Իտալիոյ պատուիրակութեան պատասխանատուներէն մին՝ Հիւսէյն Քամալ: Նախապէս ՊԱԿ-ի դրասենեակին պետին հետ գացած էր, հոն ուր սպաննուած էր ուրիշ Պաղեստինցի մը, 32 տարեկան, Նազէյհ Մաթար, բժշկական ուսանող: Առաջին արարքին տէր եղած է «զինեալ հրէական դիմադրութեան» մը բանբերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՄՕՌՈՒԱ հինգ ժամ տեսնուեցաւ ընկերային պատասխանատուներու հետ, այսինքն՝ գործատիրութիւն եւ սենտիքա, պարզելու համար կացութիւնը եւ ձեռք առած այն միջոցները, որոնք պէտք է «ընկերանան» արժեզրկման: Խուլերու զրոյց, ընդհ. ձեւով, քանի ամէն մարդ իր դիրքին վրայ մնացած է: Սենտիքաները դէմ են աշխատավարձքի յաւելումներու դադրեցման, գործատիրութիւնը դէմ է գիներու յաւելման դադրեցման, գալով Մօռուայի միակ խոստումը, զոր տուած է, այն է որ աշխատավարձքի յաւելման արգելքը օրէնքով չհռչակուի, այլ ինքնակարգապահութեամբ գործադրուի:

ՔՈՒՌԹ ԵՈՒՐԿԸՆՍ, գերման ծանօթ դերասանը, մեռաւ առջի օր, Վիեննայի մէկ հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր, քանի մը օրէ, սրտի տագնապի հետեւանքով: 67 տարեկան էր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Նախագահը զօր. Լէոփոլտօ Կալթիէրի հրաժարեցաւ, կամովին թէ ակամայ, եւ հեռացուեցաւ բանակի ընդհ. հրամանատարի իր պաշտօնէն:

ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Վիեննայէն: Նախքան հեռանալը աւստրիական մայրաքաղաքէն, Քրայսքիի հետ միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին Լիբանանի մասին, ուր կը շեշտեն նաեւ «պաղեստինցի ժողովուրդի արդար իրաւունքները»:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 17ի մրցումներուն արդիւնքներն էին՝ Աւստրիա - Չիլի 1 - 0, Եուկոսլաւիա - Հիւս. Իրլանտա 0 - 0: Օրուան յայտնութիւնն էր Քուէյթ՝ որ Չեխոսլովաքիոյ հետ իր խաղը վերջացնելով հաւասարութեամբ (1 - 1) կըրնայ դժուարութիւններ յարուցանել Ֆրանսայի՝ Յունիս 21-ի հանդիպումի ընթացքին:

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Եթէ հաւատք ընծայենք ըսուածներուն եւ գրուածներուն - եւ ինչո՛ւ չհաւատանք, քանի Հայը երբեք սուտ չի՛ խօսիր եւ սուտ բաներ չի՛ գրեր - մե՛ծ, ա՛նպայման մե՛ծ մարդ էր ան: Միայն մենք՝ հայ կեանքէ կտրուածներս, հայ հաւաքականութիւններու հետ շփում չունեցողներս կ'անգիտանայինք անոր մատուցած ծառայութիւնները, հայրենասիրական ոգիով թրծած ազգի զաւակներու չարանը գրական բարձր ոգիով յագեցած մտքին արգասիքները, գիտութիւն ընողները չանտարակ ընելու մասնագիտական զարգացումը եւ անհատնում, բազմապիսի առաքինութիւնները:

Աններելի յանցանք էր մեզի համար լըսած չըլլալ անոր անունը: Կարդալ - գրել չգիտցող խաւարամիտ տգէտներ են եւ հայ կոչուելու անարժան բոլոր անոնք, որ չէին լսած այդ մե՛ծ մարդուն բացառիկ կարողութիւններու մասին:

Ընդունելի չէր, նոյնիսկ պարսաւանքի արժանի, որ իր ամբողջ միտքն ու հոգին հայ ազգին ողջակիզած, երկա՛ր տարիներ ազգային շահեր հետապնդող եւ մեծ հռչակի տիրացած այսպիսի մէկը անծանօթ մնացած ըլլայ լայն զանգուածներուն:

Մեզմէ աւելի խելացիներ, հայ կեանքի դէմքն ու միջուկը պրպտողներ, անշուշտ, լսած էին, գիտէին, կը ճանչնային զայն, բայց չուայլուած գովասանքներու դիմաց սահմռկած, վերապահութեամբ կ'ընդունէին ըսուածները, հարց տալով թէ՝ արդեօք ընկերներուն եւ բարեկամներուն չունչով ուռեցած էքոսական կամ պըլ - թոնեան տիկերու գլուխ պայթեցնող աղմուկ չէ՞ր . . :

Երբ անախորժ այս շշուկները գային մեծ մարդուն ականջը, կ'ենթարկուէր կաթուածային տագնապի, կը զգար դաչոյնի մը հարուածը կուրծքին եւ նուաղկոտ ձայնով կը տրտնջար.- «Ի՜նչ ապերախտ է մեր ժողովուրդը, որքան անըմբռնակ՝ իրական արժէքները գնահատելու անկարող»: Տագնապը անցած՝ կը կենար հայելիին դիմաց, կը հիանար իր դէմքին, իր խելացի գլխուն եւ էութենէն ցայտող ճառագայթաւոր շնորհներուն:

Բարեկամներու շրջանակն ալ անարգար կը գտնէր չարամիտներու վերաբերումը: Ինչո՞ւ այս աննպաստ կարծիքը, երբ հայ իրականութեան մէջ կարելի չէ գտնել այսքան արժէքաւոր անձնաւորութիւն: Այդ հիւանդոտ կացութեան պատասխանատուն իրենք չե՞ն արդեօք: Անհրաժեշտ է լռութեան դատապարտել զանոնք, փրկել իրենց բարեկամը անիմաստ զրոյցներէ, ընդհանրացնել անոր անունն ու կոչումը, յատկացնել անոր իր ուրոյն տեղը մեր արուեստի ու գրականութեան մէջ, դարձնել զայն սեփականութիւնը ո՛չ միայն ամբողջ հայութեան, այլեւ ուծացած օտարամոլներուն...:

Խորհրդակցութիւններ, ժողովներ, հաւաքոյթներ՝ ի խնդիր լուսաբանութեան: Այո՛, «լո՛յս, աւելի՛ լոյս»: Եւ իրօք, ուղեղները ողողուեցան գաղափարներու ցոլքերով: Պէտք էր պատուել զայն պատշաճ, լաւագոյն ընտրելագոյն ձեւերով, մինչ այդ չտեսնուած միջոցներով.- յաջորդական ճաշասեղաններ, ընդունելութիւններ, «հարսանեկան» տօնախմբութիւններ՝ ճոխ, հարուստ, աննախընթաց, ուր պէտք է բացայայտուէին անոր մատուցած ծառայութիւնները, ըրած գործերը, կատարելիք հրաշագործութիւնները՝ եթէ նոյնիսկ, քիչ մըն ալ չափազանցըւած թուէին: Ա՛նպայման պէտք է հաստատել հայ ազգի այս մեծ նուիրեալի ձիրքերուն գոնէ մէկ փոքր մասը, խղճմտօրէն կատարելով իր բարեմասնութիւններու ընդհանուր հաշուարկումը՝ քերականական թէ թուաբանական բոլոր ոլորտներով:

Եւ անմիջապէս գործադրութեան դըրուեցաւ հանճարեղ յղացումը: Սեղաններ շտկուեցան, սրահներ լուսաւորուեցան, բեմեր յարդարուեցան, ծաղիկներ ցանուեցան: Նամակներ ուղղուեցան մօտաւոր եւ հեռաւոր տեղեր - արուարձան գաւառ, ծայրամասեր, խուլ անկիւններ: Նամակներ տեղացին ամէն ուղղութիւններէ: Գաւաթներ յորդեցան ընտիր գինիներով, բառեր, նախադասութիւններ, իմաստներով լեցուն խօսքեր շուրջ - պար բռնեցին, խանդավառութիւնը հասաւ գագաթնակէտին: Ուրախութեան, յուզումի կաթիլներ վար թափեցան եւ վեթերանը դարձաւ իրական արժէք, անքննադատելի, անկասկածելի դէմք: Անունը արձագանգեց ականջներու մէջ, երկրէ երկիր, հաստատուեցաւ պատուանդանի լաւագոյն տեղը եւ այլեւս պատկերահաններու կործիքէն չբաժնուող հիւսիսափայլ, Լուսընթագ, նորագոյն աթար:

Այլեւս ամէն ոք՝ ապաւինած անոր շըներհներուն, պիտի երդուէր միայն ի՛ր անունով:

Համեստ ազգային արժէք մը, անշուշտ երբեք չի՛ մտածեր պատիւի ցուցադրութիւններու, ո՛չ ալ դրամական վարձատրութիւններու. բայց հրաշալի ազգայինը կրնա՞յ միթէ վիրաւորել ընկերները, մերժել գգայուն սիրտերու արտայայտութիւն՝ եղած սրտաբուխ նուէրները, կրնա՞յ չգնահատել անոնց մաքրամաքուր անկեղծութեան յորդազեղ խօսքերը: Մանաւանդ որ իր հայրենասիրական եւ ազգասիրական ոգիի զոհողութեանց մէկ աննշան փոխադարձումն են ատոնք: Եւ, ի վերջոյ, իրեն ուղղուած պատիւն ու յարգանքը իրեն չեն վերաբերիր, այլ ամբողջ ազգին, եւ ազգը արժանի՛ է այդ պատիւին: Իսկ եթէ չէքեր ղրկելու նրբազգացութիւնը ունեցողներ եղած են, ո՜հ ատոնք ոսկի գրիչի մը արժէք կը ներկայացնեն միայն, որ տոկոսով պիտի վերադարձուի ազգին՝ իր ոսկի մատներով:

Մենք բոլորովին համաձայն ենք հռչակաւոր ազգայինի այս մտածումին եւ կը պաղատինք Աստուծոյ, որ իւրաքանչիւր գրողին, շնորհէ մէկական ոսկի անօղ հաւ, որպէսզի ո՛չ հաւը, ո՛չ ալ գրողը տառապի անկուտիութենէ...:

×

Հիմա, ընթերցողը, գուցէ միտք չարչարէ հասկնալու համար թէ՝ ո՞վ է, թաքնըւած այս տիպարը: Ո՞ւր, ո՞ր հորիզոնի տակ կ'ապրի:

Հանդարտեցնենք զիրենք: Ինչպէս վերնագրով չեշտեցինք, երեւակայութենէ պտուղ է այդ եւ երեւակայութիւնը սահման չի ճանչնար: Բայց կ'ըսուի թէ՝ ի՛նչ որ կեանքին մաս չի կազմեր կամ անկարելի է իրականացնել զայն, երեւակայութեան սահմանին մէջ չիյնար:

Ուրեմն ... ուրեմն չեմ գիտեր:

Ես չեմ հետեւիր Փարիզէն դուրս հրապարակուող մամուլին եւ բոլորովին կ'անգիտանամ, եթէ գոյութիւն ունի այդպիսի տիպար: Լա՛ւ է, որ ընթերցողն ալ անգիտանայ զայն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԱՀԱՐՈՆԻ ԵՒ ԶԱՆԳՈՒԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

=——=——=

Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Մայիս 23-ին, կարգ մը յայտնի մտաւորականներու շուրջ, հաւաքուած էին բազմաթիւ գրասէրներ, գրքերու հաճոյքին քով արհամարհելով գարնանային զբօսանքները:

Ընկերակցութեան հրաւէրին պատասխանած էին նաեւ Փարիզի Խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Աշոտ Մանուկեան եւ հայրենի գրող Աշոտ Արզումանեան:

Որոշեալ ժամուն, Ընկերակցութեան քարտուղարը Վահան Նաւասարդեան բեմ կը հրաւիրէր օրուան նախագահուհին՝ Մառի Աթմաճեանը, բանախօսներ Վարդան Եղիշէեանը եւ Սերովբէ Մխիթարեանը եւ Ս. Ք. Զանգուն:

Բանաստեղծուհի Աթմաճեան շնորհաւորեց Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, որ գովելի առիթը կ'ընծայէր մեզի, հրապարակաւ մեր եղբայրական հիացումին եւ գնահատանքին արտայայտութիւնը բերելու Ահարոն եւ Զանգու բանաստեղծներուն վաւերական քերթողական վաստակին:

Ցետոյ օրուան նախագահուհին կը պարզէր իր տեսակէտը բանաստեղծութեան մասին.

«Բանաստեղծութիւնը կ'ընդունիմ, ըզգացումի, մտածումի վեհապետութեան բարձրագոյն աստիճանը որ կրնայ մէկ ժամէն միւսը մարդկային ոգին ամբողջապէս յեղաշրջել, սիրոյ հուրով փայլատակումներ յառաջ բերել կամ զուտ ըզգացում վարակել յանկարծ շրջապատը, մերթ գմայլանք յառաջացնել դէպի գեղեցիկը, վսեմը: Հերոսական արարքները մարդու իմացականութեան հետ եղբայրացնել, ներդաշնակութեան, խորհուրդի, այլասիրութեան սահմաններ բանալ»:

Բանաստեղծին բառերը դադրին բառ ըլլալէ, դառնան պատկերներ, դառնան նոր հորիզոններ ցոլացնող հայելիներ, իր սիրոյ սահմանը ընդլայնի, յղկուի, բիւրեղանայ եւ նիւթը մաս կազմէ գեղագիտական իր ապրումին»:

«Իր սրտի մոխրին տակ, բանաստեղծը միշտ ի վիճակի ըլլայ հրդեհներ բռընկեցնելու, սահմաններ ջերմացնելու. մահը անգամ կը գեղեցկանայ, երբ խորհինք որ մահացողը իր ձգած յուշով, արուեստով, տաղանդով, իր սփռած ազնիւ խոհերով կը վերապրի զինք ճանչցող սիրելիներուն սրտին խորը»:

«Բանաստեղծը ցաւէն, սուգէն, իր տուայտանքներէն պէտք է նոր աշխարհ մը բանայ իր ժամանակակիցներուն համար: Կամ ի վիճակի ըլլայ իր վայելքներէն, իր ապրած չքեղանքներէն մաս մը, մտածումին թեւերով իր նմանին ընծայանել, իբր քերթուած, իբր նկար, իբր արուեստի գործ:

«Բանաստեղծը սովորական ապրումներն իսկ կրնայ երգի վերածել, իր բառերը երաժշտականութեան եւ յանգերը մենք կրնանք սրտի զարկերուն նմանցնել: Բանաստեղծութիւնը, իսկական հոգիէ բխած երգը ոչ միայն չի յոգնեցներ յոգը, այլեւ զինքը կ'անջատէ սովորական ապրումներէ, վսեմին, ազնիւին, գեղեցիկին հետ կ'եղբայրացնէ:

Օրուան առջին բանախօսն էր (այժմ ողբացեալ) երգիծաբան՝ Վարդան Եղիշէեան որ վստահաբար կ'երազէ այլիլ անդրաշխարհեան երգիծանքը, հոգեկան կատակերգութիւնը, թերեւս աւելի խաղաղ պայմաններու տակ:

Ահարոնի նուիրուած Եղիշէեանի վերջին ամենալուրջ ուսումնասիրութիւն կ'արժէ որ սեփականութիւնը դառնայ հանրութեան, համաշխարհային հայկական մամուլի միջոցով, անոր վերջին արժէքաւոր տուրքը հայ գրականութեան:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Սերովբէ Մխիթարեան, որ կարդալէ առաջ, իր խնամուած ուսումնասիրութիւնը Զանգուի մասին, իր կարգին բացատրեց թէ ի՞նչ է բանաստեղծութիւնը, մէջբերումներով գերմանացի նշանաւոր փիլիսոփայ Հեգելէն, ռուս քննադատ Բելինսկիէն, խորհրդահայ ականաւոր գրականագէտ Էդուարդ Ջրբաշեանէն եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանէն:

Ապա, կ'անցնէր Զանգուի:

«Դեռ դպրոցական նստարաններից, Սարգիս Քէչեանը, ապագայ բանաստեղծ Զանգուն, հակուել է գրականութեանը, մասնաւորապէս բանաստեղծութեանը: Նրա ստեղծագործութիւնները լոյս են

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ԳՐԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ՝ ԳՐՈՒԱԾ ՍՎԱԶԻ ՄԷՋ

Կարդալով այս քերթուածները, նախ կ'ունենանք ընդհանուր տպաւորութիւն մը. կը զանազանենք գրական երկու անջատ հակումներ. մէկ կողմէն՝ բանաստեղծը տարուած է տակաւին ռոմանթիք նիւթերով ու չարժառիթներով, միւս կողմէն՝ կը քալէ խորհրդապաշտ քերթողութեան արուեստին ճամբով: Աւելցընենք, սակայն, թէ Մեծարենցի համար ռոմանթիզմ կը նշանակէ նամանաւանդ Դուրեան (50), այսինքն բանաստեղծ մը՝ որ ռոմանթիք է ոչ թէ բառին ձեւային հասկացողութեամբը, այլ էութեամբը ինքնին՝ գոյացապաշտօրէն: Այլ խօսքով, Մեծարենց ռոմանթիզմէն եօք գալով, չի հաւաքեր անկէ բիւրեղացած արձագանգներ, այլ կ'երթայ նոյնինքն ռոմանթիզմի ապրող կեդրոնին: Անկէ կ'առնէ մասնաւորապէս սիրանիւթն ու արտայայտչական ուժականութիւնը: Միաժամանակ կ'առնէ նաեւ իր առաջին քայլերը դէպի խորհրդապաշտութիւն: Որպէս քննադատական հարց, «Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք»ի եւ «Արեւագալ»ի փորձառական շրջանին մէջ ենք տակաւին:

Տեսնենք, օրինակի համար, «Երգը» (51): Սիրային նիւթով քերթուած մըն է, գիշերային շրջագծով, որ կը զարգանայ միաժամանակ գեղեցիկ (1-2-րդ տող) եւ ահազդու (3 - 4-րդ տող) բնութեան մը մէջ: Այս բնանկարին մէջ երգ մը, «խորհրդածուփ լռութեան մէջ գիշերին», կը ջանայ թաղել սրտին սիրային զգացումները: Այս հեռաւոր եւ մութ երգը կարողութիւնն ունի ոչնչացնելու ամէն ինչ, նուաղեցնելու լոյսը, լռեցնելու առուն, քնացնելու սուրբը՝ Մասնակցելով մարդուն երգին Սեւ Սուգի: Կրնանք ըսել թէ «Երգը» քերթուած մըն է որ կը սկսի ռոմանթիք շունչով (լուսինը, առուն, սարսափազդու ծառերը), բայց որ շուտով կ'անցնի խորհրդապաշտութեան. այդ երգը կը ջանայ թաղել սրտին «Սէրերն»: Նշենք «Սէրերն»ի յոգնակի գործածութիւնը (52): Երկրորդ քառեակին մէջ «հեռուն, հեռո՛ւն» արդէն խորհրդապաշտներուն լուէնն է, անոնց լա - պան (53): Գիշերային երգը է՝ «Փրփուր ծփանք ցաւի յորդ ալիքներուն» (8-րդ տող), եւ վերջապէս, վերջին տողին մէջ կը գտնենք «Սեւ Սուգ» ու գիտենք որ խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան մէջ գլխագրի գործածութիւնը կը հաստատէ խորհուրդի մը, խորհրդանիշի մը սեւեռումը, այսինքն՝ իրողութեան մը կամ հոգեվիճակի մը բացարձակ սահմանումը՝ անջատուած ժամանակէն ու միջոցէն (կը բաւէ յիշել Պոտլէրի «Սփլին»ին էսփուարն ու Անկուասը):

Սիրային նիւթի վրայ է նաեւ «Մութին տակ» (54), որ յօրինման իր արուեստով կը միանայ «Երգը» քերթուածին: Հոս եւս ունինք սիրոյ առանձնացումը ահազդու բնութեան գրկին, ինչ որ իսկապէս ռոմանթիք սկզբնաւորութիւն մըն է: Առաջին քառեակի երրորդ տողին մէջ իսկ կը կարդանք «խորհրդազգած» բառը (55), թէեւ տիրողը նկարագրականն է տակաւին: Բայց նոյնինքն բնութենէն բանաստեղծին մէջ կը ստեղծուի հոգեվիճակ մը («կը ներարկէ երակներուս դող մ'անշէջ», 7-րդ տող), որմէ կը ծագի խորհրդածութիւնը («Եւ կ'ունենամ անդրադարձումը կեանքիս», 9-րդ տող), որ սակայն կ'արտայայտուին նմանութիւններով, յաջաբերութիւններով, բաղդատութիւններով (10 - 12-րդ, 13 - 14-րդ տողեր): Բանաստեղծութեան այս կառուցուածքին մէջ է՝ յաջորդական փոփոխութիւններով ներքին այս յառաջխաղացութեամբ (բնութիւն – հոգեվիճակ – խորհրդածութիւն) կը հանդիպէինք նաեւ վերլէնի քով (նոյն տարիներու հայ բանաստեղծութեան մէջ Տէրեանի եւ Ինտրայի քով): Եթէ նոյնիսկ «Մութին տակ» քերթուածին մէջ տիրող շեշտը տակաւին ռոմանթիքն է, սակայն ձեւը արդէն իսկ բաժնուած է անկէ եւ կ'ընթանայ գրական ա՛յլ ուղղութեամբ:

(Շար. 6)

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Օրին մէկը, Ճորճ Պեռնար Շօ ստացաւ քարտ մը Լորտէ մը, որ կը գրէր. «Լորտ Ա... տունը պիտի գտնուի Երեքշաբթի օր ժամը 4 – 6»:

Շօ վերադարձուց քարտը, վրան հետեւեալը գրելով.– «Ճորճ Պեռնար Շօն նմանապէս»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հիմնուեցաւ 1920-ին: Վերակազմուեցաւ 1928-ին Արշակ Ջամալեանի միջոցաւ, օգնութեան հասնելու հայ գաղթականներուն:

Այդ շրջանէն ի վեր, Կապոյտ Խաչը անդադար ընդարձակուեցաւ եւ ստանձնեց իր զոյգ պարտականութիւնները. - ընկերային խրերօգնութիւնն ու հայապահպանում:

Իր գլխաւոր գործունէութիւններէն մին՝ եղաւ ստեղծել ամառնային կայան մը, համեստ դասակարգի երախաներուն համար:

Յետադարձ ակնարկ մը, մեզի կը թուի բացառիկ՝ քանի առանց հիմնադրամի եւ նիւթական միջոցներու 1935-է ի վեր՝ բարեկամեցողութիւն ունեցող կիներ՝ եւ մանաւանդ կամք ունեցողներ կրցան շահիլ սոյն գրաւը՝ առանց դադարի:

Այդ թուականէն սկսեալ՝ երախաներուն համար, կայանները շղթայուեցան տարուէ տարի, - Նիս, Տիներ, Ռոյեան, Աժէն...:

Այդ շրջանին տնօրէնները, հսկիչները, բոլորն ալ կամաւորներ, իրենց եռանդն ու ուժը սպառեցին անսակարկ:

Մօտ տասը հազար երախաներ որ եղան «չափահաս»... կը վերյիշեն յուզումով, այդ հայկական կայաններու ապրումները, որ իրենց ազգային էութեան կեանք տուած են:

Հետզհետէ սփիւռքի պայմանները բարելաւուեցան, եւ Կապոյտ Խաչը կրցաւ 1954-ին գնել հին ագարակ մը, մէկ հեքտար հողով շրջապատուած կանանչ դաշտավետինով եւ եղեւնի ծառերով, Պելֆոնդէնը, Ժիւռայի նահանգին մէջ:

Նորոգութեան եւ շինութեան աշխատանքները անմիջապէս սկսան՝ եւ 1956էն ի վեր երախաները սկսան հոն երթալ օդափոխութեան:

Բայց, շատ շուտ, սոյն սկզբնական շէնքը պզտիկ եկաւ, եւ շնորհիւ սահմանակից հողերու գնման՝ ընդարձակուեցան, թէ խաղատեղի շրջանը, եւ թէ նոր շէնքի մը կառուցման տեղը, ինչ որ տեւեց 1973-էն՝ 1977: Սոյն շինութիւնը մեզի ապահովեց յաւելեալ 1400 քառակուսի մեթր՝ 840 քառակուսի մեթրի վրայ: Ուրեմն գաղութը հիմա ունի կայան մը, երկու շէնքով շրջապատուած 1,6 հեքտար հողով: Ընդհանուր արժէքը մօտաւորապէս երկու միլիոն նոր ֆրանք, եւ այս զոհողութիւնը բրած է ֆրանսահայ գաղութը:

Կայանը կը գտնուի ծաւալուող շրջանի մը մէջ, ուր կը զարգանայ Ալպեան դահուկը (սքի ալփէն) եւ յատակի դահուկը (սքի տը փոն): Հետեւաբար ան կը ներկայացնէ ապահով արժէք մը: Դժբախտաբար պէտք եղած նիւթական վարկը չունինք, ստիպողական նորոգութիւններուն համար եւ բոլորովին լրացնելու համար նոր շէնքը:

Նոր վարչութիւն մը բաղկացած մասնագէտներէ, պատրաստ է ստանձնել կամաւորապէս այդ գործերը: Սակայն մեզի պէտք է կարեւոր գումար մը, որ սոյն կայանը ազատենք անշարժութենէ: Կը յուսանք ստանալ նպաստ մը Պետութենէն, բայց մեզի պէտք է ձեր օգնութիւնը սիրելի հայրենակիցներ, նիւթական եւ բարոյական: Պատասխանեցէք մեր կոչին, ձեր կարողութեան համաձայն: Ձեզի կուտանք ճշգրիտ հաշիւը, եւ կը խոստանանք սոյն կայանը վերածել հանգստարանի մը բոլորիս համար, ուր ամբողջ տարուան ընթացքին մեծերն ու երախաները կարենան գալ հանգստանալու հայկական տաքուկ մթնոլորտի մէջ:

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Adresser les dons à:
LA CROIX-BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, Rue Bleue — 75009 Paris
C.C.P.: 5985-07 Paris

տեսել Սփիւռքահայ մամուլում, յետոյ էլ առանձին հաւաքածոներով»:

«Առաջինը որ կոչւում էր «Մինչեւ Լուսաբաց» լոյս է տեսել 1951-ին Կ.Պոլսում: Երկրորդը՝ «Օտարութեան Ափերէն», լոյս է տեսել 1962-ին Փարիզում: Երրորդը՝ «Անմեռ սրտով», 1970ին դարձեալ Փարիզում: Եւ չորրորդը՝ «Իմ հեռաւոր» 1980 թուականին:

«Սրանք են Զանգուի հիմնական ստեղծագործութիւնները, որտեղ նա արտայայտում է իր սրտի բուռն բաբախումներով: Զանգուն իր ստեղծագործութիւններում ապրում ու թրթռում է մեր դարի ապրող հոգեբանութիւնը: Այդ հոգեբանութիւնը Զանգուն արտայայտում է մեր հայրդապաշտութեան, քնարերգութեան եւ մի քօղարկուած հայրենասիրական զգացմունքներով, ուր տիրապետում է հայրենիքի կարօտն ու նրա իրական եւ անսակարկելի պաշտամունքը»:

Սերովբէ Մխիթարեան զանազան մէջբերումներ ընելէ վերջ Զանգուի բանաստեղծութիւններէն, տուաւ նաեւ նմոյշներ անոր քնարերգութեան վրայ հիացող բազմաթիւ յայտնի գրողներէ, որոնք մամուլով կամ անձնական նամակներով կը ներբողէին ազնիւ մարդը, ջերմ հայրենասէրը, քնարաշունչ բանաստեղծը, կարօտալի զգայուն սրտով քերթողը որ կ'երգէ սէրը, հոգիի գեղեցկութիւնը»: Հայոց հազարամեայ, ցեղի անմահութիւնը եւ անոր իւրաքանչիւր տողին տակ տեսնելով տառապող սիրտ մը որ կը բաբախէ եւ կ'արիւնի:

Այս գրական ցերեկոյթին փայլը աւելցուցին եւ ալ աւելի ոգեւորութիւն տուին Արմենուհի Բալուեան, Նազարէթ Պչտիկեան, Սարգիս Պօղոսեան, Զանգուէն, Արաքսի Գմբէթեան՝ Ահարոնէն եւ Վահան Նաւասարդեան՝ Ահարոնէն եւ Զանգուէն իրենց արտասանութիւններով:

Բանաստեղծ Զանգուի օրուան նախագահուհիին, բանախօսներուն, արտասանողներուն եւ բոլոր ներկաներուն ուղղուած շնորհակալական խօսքերով, վերջ կը գտնէր երեք ժամ տեւող գրական եւ գեղարուեստական այս հաճելի ժամանցը:

ՍԱՐԴ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԿԼԷՆՏԷՅԼ (Լոս - Անճելըս) Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ջանքերուն շնորհիւ, Մայիս 18-ին, գնուած է Կլէնտէյլի բարձունքին գտնուող եւ կառավարութեան պատկանող 5 հեկտար տարածութեամբ դպրոց մը, որ կ'արժէ 826 հազար տոլար: Սեպտեմբերին, տեղւոյն Ազգային վարժարանի աշակերտները կը յաճախեն նոր գնուած յիշեալ դպրոցը:

×

ՎԻՍԷՆԹԷ ԼՈՓԷՍԻ (Պուէնոս - Այրէս) զանազան եկեղեցիներուն մէջ, Ապրիլ 26-էն Մայիս 2, տեղի ունեցած են էքիւմէնիք աղօթքներ: Եզրափակիչ պաշտամունքը տեղի ունեցած է Հայոց Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ եղած են կաթոլիկ, անկլիքան եւ մեթոտիստ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները: ըՍ - պաններէն խօսք առած են Արշամ քհնյ. Պօղոյեան, Հ. Տէյվիտ Ճօրճ եւ Հ. Աւեժաննտա, շեշտելով արդարութեան եւ իրաւունքի վրայ հիմնուած խաղաղութեան կմաստը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Դաշնակցութեան Տան բարերարներէն ողբացեալ Միհրան Աշարճեանի յիշատակին կատարուած հոգեհանգիստէն ետք, Տան մէջ գետեղուած է յուշատախտակ մը: Ձեռնարկը կազմակերպած է «Արմենիա» Մշակ. Ընկերակցութիւնը: Խօսք առած են Մանուկ Թէրզեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Արսլանեան, շեշտելով Միհրան Աշարճեանի եւ Աշարճեան եղբայրներու ծառայութիւնները Հ.Մ.Ը.Մ.ին եւ Դաշնակցութեան, անդրադառնալով անոնց նուիրումին:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ նշուած է Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանի քահանայական եւ կրթական գործունէութեան քառասնամեակը: Խօսք առած են Գէորգ Սարաֆեան եւ Վարդգէս Կեռոյեան անդրադառնալով Յարութիւն Ծ. Վրդ.ի կրթական եւ գրական գործունէութեան՝ Պուէնոս - Այրէսի մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օր. Մաքրուհի Էօլմէսէքեանի, «Գայեանէ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Ալիսիա Զոլաքեանի եւ «Թաթուլ Ալթունեան» նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Նուպար Պարսամեանի: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է յոբելեարի շնորհակալութեան խօսքերով:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Մայիս 29-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 49-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը, որու ընթացքին 18 հոգի իրենց երդումը կատարելով անցած են Կազմակերպութեան շարքերը: Երդուեալներուն կնքահայրը եղած է ընկ. Յակոբ Մանճիկեան: Ապա, հանդիսութեան բացումը կատարած է ընկ. Սարգիս Պէրպէրեան: Խօսք առած է ընկ. Վիգէն Յովսէփեան եւ շեշտած յարատեւ պայքարի անհրաժեշտութիւնը, բռնագրաւուած մեր հողերը ետ առնելու համար: Իր խօսքի աւարտին ընկ. Յովսէփեան կարդացած է Համբիկ Սասունեանի մէկ նամակը, գրուած բանտէն: Հուսկ, Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով ընկ. Գէորգ Սանգիկեան անդրադարձած է հայկական ազատագրական պայքարի ուղիին եւ երիտասարդութեան դերին:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Արուեստի եւ Գիտութեան Ակադեմիայի սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Մուսա Տաղի քառասուն օրերը» շարժանկարի անդրանիկ ցուցադրութիւնը: Ծանօթ է, որ Ֆրանց Վերֆելի գրած այս վէպը, տասնամեակներ խօսեցուցած է իր մասին: Միջազգային գրական շրջանակներ գնահատած են անոր վիպական ու գեղարուեստական արժէքը: Հոլիվուտի մէթրօ Կոլտուին Մէյըր շարժանկարի ընկերութիւնը 45 տարի առաջ գնած էր այդ վէպին «արտադրական» իրաւունքը, սակայն Թուրքեւ - ամերիկեան քաղաքական հաշիւներ կասեցուցած էին անոր շարժանկարի վերածումը: Շուրջ 10 տարի առաջ՝ Ճան Քիւրքճեան, յաջողած էր գնել անոր ամբողջական իրաւունքը: Նիւթական եւ բարոյական բազմաթիւ դժուարութիւններէ ետք վերջապէս յաջողած է շարժանկարը պատրաստել: Անգլերէն խօսուն եւ երկու ժամ քսան վայրկեան տեւող ժապաւէնին բեմադիրն է Սարգիս Մուրատեան, նկարահանը՝ Կրէկըրի Սանտոր, երաժշտութիւնը՝ Ճէյմի Մենտոզա - Նաւայի, իսկ դերասաններուն մեծ մասը՝ օտարներ: Հայ դերասաններէն ծանօթ է Մանուէլ:

Անդրանիկ ցուցադրութեան ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Նախ քան ցուցադրութիւնը խօսք առնելով արտադրիչը՝ Ճան Քիւրքճեան, յայտնած է թէ իրականացած է իր կեանքի ամէնէն մեծ երազը, այն է՝ շարժանկարի վերածումը Ֆրանց Վերֆելի վէպին, որով պարտքը հատուցանած կ'ըլլար իր ընտանիքին 45 զոհերուն: Շարժանկարը թէեւ զերծ չէ թերութիւններէ եւ կարգ մը պատկերներու մէջ տկարութիւններէ, այսուհանդերձ, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ յաջողութիւն մը համարուած է:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵՑ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

— Հաճի պէկ, ես հանդիպեցայ շատ համակրելի քիւրտ երիտասարդի մը, որ արդէն քրտական շարժումի մը խոստումն ունի իր մէջ: Բաժհմէթլու մեծ հօրդ՝ Շէյխ Սայիտի սերմերն են, որ կը ծլին:

- Ուրեմն, դուք տեսաք Ջէյնապը: Ան խօսեցաւ ձեզի հետ... — կը կրկնէր Հաճի Մուսան եւ կը մտածէր, որ իրաւ աշխարհն ու կեանքը գեղեցիկ են: Անիկա այնքան մօտ ու այնքան մտերիմ ըզգաց Ջէրչի Կիրոսին, որ կ'ուզէր դրկել անոր նիհար ուսերը ու աչքերուն մէջ նայիլ, գուցէ գտնէր Ջէյնապին նկարը երկու շաբթուան թարմ:

- Ուրեմն, Ջէրչի, դուն հանդիպած ես այն երիտասարդին, որ իմ մօտ ալ եկաւ: Ձէի ուզեր որ վտանգ պատահէր էդ ճահիլ տղուն ու զինք ղրկեցի Սատոյին մօտ:

— Ինձ պատմեց էդ բոլորը: Միայն թէ Սատոյի հետ եօլա երթալ մի քիչ դըժուար է: Խալիլը դանդատներ ունէր:

— Սատոյի հետ եօլա միայն սատանան կ'երթայ, Ջէրչի: Միայն այն գիտեմ, որ Խալիլը չի վտանգուիր, երբ իմ կողմէն ներկայացած է: Ջէրչի, Ջէյնապը գիտէ՞ր, որ դուք ինծի պիտի հանդիպէիք...

- Ես խօսեցայ հետը, երբ լեռնէն վար պիտի իջնէի: Ան նոյնիսկ արցունք թափեց երբ ձեր անունը տուի: Է՛ն, էն պատուհին... — Կիրոս զգացումներու յաւելումներով կ'ուզէր աւելի ջերմացնել Ջէյնապը դարձնելով անմեղ հրեշտակ:

- Քուկդ են, Հաճի պէկ, թէ՛ Սատոյին եւ թէ Խալիլին ուժերը: Քեզի հետ են նաեւ հայ ֆէտայիները, եթէ ձիու վրայ գաք, ազատելու համար Ջէյնապը: Պէտք է ուժ տալ Խալիլին, էդ ճահիլ տղուն որ իսկապէս ընդունակ է քրտական լաւ շարժում մը ստեղծելու: Ինծի պատմեց, որ եկած է ձեր մօտ, ձեր անունը կապելու այդ շարժման: Շատ խելեցի սկսած է: Ես շատ պտըտող, տեսնող մէկը եղած եմ, Հաճի պէկ: Դուք կրնաք տէրը դառնալ ամբողջ Քիւրտիստանի մը. մինակ դուք էք, որ պիտի կրնաք միացնել քրտական ցրուած ուժերը:

Երբ Ջէրչի Կիրոս կը խօսէր Քիւրտիստանի մը մասին, Հաճի Մուսային այնպէս կը թուէր, որ Քիւրտիստանի մը տիրանալ աւելի հեշտ կախ է քան ազատել ու տիրանալ Ջէյնապին: Երկու օրուան ճամբով հասնիլ Ջէյնապին այնքան հեռու է որքան հեռաւոր նկարը ազատ Քիւրտիստանի մը: Երբ կը պատմէր Կիրոս, Հաճի Մուսան կը զգար Ջէյնապի շունչը, անոր ձայնի երանգը, անոր աչքերու ժպիտը: Քիւրտիստան մըն էր ան իր լեռներով, դաշտանկարներով ու հէքեաթներով: Կիրոս կը շարունակէր խօսիլ: Ջէ, չպէտք էր յուսահատիլ: Հաճին նորէն հեռացած էր: Կիրոս մտիկ չէր ըներ երբ յանկարծ Հաճին ձայն ձգեց ծառային.

— Հէ՜յ, Իսադ, Իսադ:

«Ճաշէն վերջ, էս գիշեր իմ մօտ կը կանչես իմ մարդերէն Պէքօն, Տուրսունը: — Ու դառնալով Ջէրչի Կիրոսին, — Ջէրչի, շատ չէ, հինգ օրէն, ես կը հաւաքեմ իմ ձիաւորները: Հինգ օրէն մենք ճամբայ կ'իյնանք դէպի Գարատաղ ու Սատոյի ուժերով կ'իջնենք Վարդաձոր: Ինչքա՞ն է հիմա Խալիլի ուժը, Ջէրչի:

— Խալիլի ուժը կը մօտենայ 30 ձիաւորներու եւ լաւ զինուած: Գուցէ իմացար Գարափունարի զինարանին պատահարը:

- Իմացայ, անշուշտ իմացայ: Ես կարծեցի հայ ֆէտայիներու գործ է: Աֆէրիմ տղայ, յանդուգն գործ ըրած է:

— Այդ գործին մէջ, Խալիլը իր լաւ մասնակցութիւնը բերաւ միայն: Մենք այդ գործով աւելի մօտեցանք իրարու, — կը խօսէր Ջէրչի Կիրոս, աշխատանքին մտերմացնելու համար նաեւ Հաճի Մուսան:

— Ենթադրեցի, որ ձեր գործը կրնար ըլլալ, — յարեց Հաճին: - Եթէ մնաս այստեղ, եւ պէտք է որ մնաս, հինգ օրէն մենք միասին ճամբայ կ'իյնանք, Ջէրչի:

Հաճի Մուսան կը հաւատար, որ Ջէրչին անհրաժեշտ էր տէր դառնալու համար լերան եւ Ջէյնապին:

(Շար. 587)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Լեւոն Շիրինեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Լեւոն Շիրինեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.- 500 Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, 500 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 500 Ֆ. Կապ. Խաչի Պանչեօ - Քաջունի մասնաճիւղին, 500 Ֆ. Ազգատախնամին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 2000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան իր ամուսնոյն մահուան 11-րդ տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Կրընօպլէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Բաբախեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Վարդան Եկաւեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ալիս Գէօհլէեանին՝ իր մօրը՝ Տիկին Ազատուհի Դանիէլեանի մահուան առթիւ (Աթէնք):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15-ին

վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վարդուհի Լէյլէկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (տանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 rue Bleue Paris:

Սիրով կը հրաւիրէ նաեւ Փարիզի հայուհիները, որոնք կը փափաքին Կապոյտ Խաչին անդամագրուիլ կամ աշխատակցիլ: Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ գրոյց եւ մտքերու փոխանակութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդի թիւնները կը փակուին Յուլիս 10-ին:

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

ԵՐԲ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷՔ...

Si vous visitez LONDRES,

FAITES VOTRE RESERVATION EN ECRIVANT OU EN TELEPHONANT A

ASTER HOUSE

(manager arménien)

3, SUMMER PLACE — LONDON SW7 3EE

Tél : 01 - 581 - 5888

située en plein centre de Londres

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

DANS LES SALONS DU «NOVOTEL» PARIS - BAGNOLET

1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :

dan la journée 652 - 22 - 33, de 14 à 17 h. 644 - 28 - 52 et après 20 h. 645 - 37 - 08

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24. 33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet

Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix — 75003 Paris

Tél.: 274. 27. 20

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐ

Մարսէյլի Հայ - Արենոյշներու գործունէութեան յիսնամեակի առթիւ: Յունիս 26-ին, Շաբաթ օր ժամը 20.30-ին, պետական օփերային մէջ:

Կը նախագահէ՝ երեսփոխան ԻՌՄԱ ՌԱՓԻՒՋԻ: Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ տեղւոյս բոլոր հայ երիտասարդական կազմակերպութիւններու: Փռատոյի «Ս. Սահակ - Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԸԼ - ՄԱԶԵԱՆԻ: Հայ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ԵՒԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ:

ԺԱՖ-ի «ԱՐԱՔՍ» եւ «ՍԱՍՈՒՆ» պարի եւ նուագի խումբը: «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» պարի եւ նուագի խումբը:

Հայ – Արենոյշներու «ԳԱՅԵԱՆԷ», «ՄԱՐԱԼԻԿ», «ՄԱՍԻՍ» եւ ԱՐԱ - ԳԵՂԵՑԻԿ պարի խումբերը:

Կը խօսին՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ, ԱՆԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ, ԼԻԼԻ ՄԱՇՈՑԵԱՆ, ՔՐԻՍԹԻՆ ԿԻՒԼԵԱՆ:

Հայկական տարազներու ցուցադրութիւն՝ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան, երիտասարդաց՝ Հ. Ց. Դ., Նոր - Սերունդի եւ հայաստանցի օրիորդներու: Կը ներկայացնեն Արշալուհի Մանոյեան եւ Նատին Հօթօթեան:

Իրենց բարոյական օժանդակութիւնը կը բերեն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ եւ նախկին Արիներն ու Արենոյշները:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցին՝

339 Avenue du Prado:

եւ Հայ Մշակոյթի Տուն՝

12 – 14 rue Sainte – Bazile

եւ Օփերան:

LA GRÈCE A LA CARTE

VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1150 F.

DEPARTS DU: 13/6 - 20/6

1390 F.

DEPARTS: 27/6 SEPTEMBRE

1490 F.(*)

JUILLET - AOUT

(*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS (HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE) AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:

ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
22
MARDI
22 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.197 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.197

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԿԱՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ՝

ԱՋՈՒՆԻԷԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԱԾ

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ, ԵՐԵՔ ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐ

Բազմաթիւ փորձերէ ետք, առջի օր, Իսրայէլս յաջողեցանք հեռաձայնային կապ հաստատել Պէյրութի հետ (Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան) եւ կարգ մը տեղեկութիւններ քաղել: Ցաւով իմացանք որ ռմբակոծութիւններէ նիւթական ծանր վնասներ կրած է Ազունիէի բուժարանը, ուր պատսպարուած են 80 - 90 տարեցներ: 4 - 5 սենեակներ բոլորովին քանդըւած են: Կան չորս վիրաւորներ, որոնց մէկը Տաճատ Սրապեան, մեռած է իր ստացած վէրքերէն:

Ցիշենք որ Շաբաթ օր, «Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն»ը կ'ակնարկէր այս ռմբակոծութեան, այն գլխաւոր պատճառով որ գործածուած են բազմաբեկոր (ու փռակման) ռումբեր, ինչ որ դէմ է եղած համաձայնագրին, քանի այդ ռումբերը հայթայթողն ալ Միացեալ - Նահանգներն են: Ամերիկեան օրաթերթը կը գրէր թէ՝ այդ ռումբերը գործածուած են պաղեստինեան գաղթակայաններու եւ Ազունիէի Հայկ. հիւանդանոցին վրայ:

Պէյրութի արեւելեան (քրիստոնեայ) մասը մասնաւոր վնասներ չկան: Գաղթականներու խուժում կայ եւ օրը միայն քանի մը ժամ ելեկտրական հոսանք կը տրուի:

× Այգեակ (արեւմտեան շրջան) միշտ մնաւոր լոյս կը տեսնէ, ուժ էջ:

× Եռանիվերսթի Քոլէջը եւ Հայեազեան Քոլէջը գրաւուած են Միջազգային Կարմիր Խաչին կողմէ, որ իբրեւ դարմանատուն կը գործածէ:

× Բոլոր դպրոցները փակուած են եւ ամավերջի հանդէսներ, առ այժմ, ջնջըւած:

×

ԱԶԳ. ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Իսրայէլ, Շաբաթ եւ Կիրակի յաջորդաբար կ'երկարաձգէր հրադադարը, որ նախապէս 48 ժամուան էր եւ կը լրանար Շաբաթ ցերէկ, ապա՝ կրկին 24 ժամ, մինչեւ Կիրակի ցերէկ, յետոյ նոր երկարաձգում թոյլ տալու համար, որ խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները արդիւնք մը տան:

Դրական գլխաւոր երեւոյթն այն էր, որ կարելի եղած էր, ի վերջոյ, կազմել Ազգ. փրկութեան Կոմիտէ մը, որ Կիրակի օր իսկ առաջին ժողով մը կը գումարէր: Այս մարմնին կազմութիւնը կը դժուարանար Վալիտ Ճումպլաթի պատճառով, որ կը մերժէր Պէշիր Ճեմայէլի քով նստիլ: Ի վերջոյ կ'ընդունէր եւ Կոմիտէն հետեւեալ պատկերը կը պարզէր.- Պ. Ճեմայէլ, պետ Լիբանանեան ուժերու (իմա՝ քրիստոնեայ միացեալ քաղաքական ուժեր), Նապիհ Պերի, շիի Ամալ շարժումի ընդհ. քարտուղար, վարչապետը՝ Շաֆիք ալ Ուազզան (որ նաեւ սիւննի համայնքը կը ներկայացնէ), Ֆուատ Պուդրոս, Արտաքին նախարար, որ կը ներկայացնէ յոյն օրթոտոքսները եւ Նասրի Մաալուֆ, յոյն կաթողիկէ երեսփոխան:

Ճումպլաթ պայմաններ դրած էր Նախագահի մասնակցելը եւ երաշխաւորութիւններ ուզած Ամերիկայէն, ամէնէն բարձր մակարդակի վրայ, ինչ կը վերաբերի Արեւմտեան - Պէյրութի: Պահանջած էր նաեւ որ Պաղեստինցիք յստակ ըսեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն:

Նախագահ Սարգիսի գլխաւորութեամբ, Կոմիտէին առաջին ժողովը երեք ժամ տեւած է եւ որոշուած էր նոր նիստ մը գումարել 48 ժամուան մէջ: Մինչ այդ, Պեկին կը յայտարարէր Ուաշինկթընի մէջ, թէ Իսրայէլացիք Պէյրութը պիտի չգրաւեն, բայց եւ այնպէս, Իսրայէլ կ'ուզէ որ իր պահանջները արագօրէն գործադրուին: Գլխաւորը, անշուշտ, կը վերաբերի ՊԱԿ-ի: Պաղեստինցիք պէտք է բոլոր զէնքերը լիբանանեան բանակին յանձնեն: ՊԱԿ-ը, կը թուի թէ տրամադիր է ընդունելու որ քաղաքական ուժի մը վերածուի եւ աքսորեալ կառավարութիւն մըն ալ ունենայ ... Գահիրէ: Արդարեւ, նախապէս դաւաճան նկատուած Եգիպտոսը, այսօր «օգտակար» կը նըկատուի եւ ՊԱԿ-ը նոյնիսկ դիմեց Մուպարաքի, որպէսզի հրադադար ձեռք ձգէ Պեկինէն:

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն Ամերիկացի ալ Իսրայէլի կողքին չէ, ոչ իսկ՝ ամէն Իսրայէլացի: Այսպէս, Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Գասպար Վայնպերկըր հեռատեսիլի էյ - Պի - Սի կայանէն շատ խիստ եղած է Իսրայէլի նկատմամբ, դատապարտելով «բիրտ ուժի դիմելու միակողմանի նախաձեռնութիւնը»: Իսրայէլեան բանակին մէջ ալ մթնոլորտը այնքան պայծառ չէ եւ քիչ չեն այն զինուորականները, որոնք «իրենք իրենց հարցումներ կ'ընեն»: Ոմանք, մանաւանդ, շատ ազդուած են երբ Սայտա եւ Սուր մտած են, ու քարուքանդ տեսած են քաղաքները: Կը խորհին թէ անհրաժեշտ չէր թերեւս այդքան զոհ պատճառել բընակչութեան մէջ եւ քոմանտոյի գործողութիւններ կը բաւէին Պաղեստինցիները զինաթափ ընելու եւ տեղափոխելու համար: Իրենց համար բանակը դուրս ելած է իր դերէն, վասնզի Իսրայէլացիք իրենց բանակը մկրտած են Ցահալ, որ եբրայերէն սկզբնատառերով, կը նշանակէ «Իսրայէլի պաշտպանութեան ուժեր»:

Սուրիա համամիտ է, որ ամերիկեան - խորհրդային ուժ մը խաղաղութիւնը ապահովէ Լիբանանի մէջ: Ներկայիս կը ջանայ Լիբիայէն եւ մանաւանդ Խորհ. Միութենէն փոխարինել ինչ որ կորսնցուց զինական գետնի վրայ:

× Պէշիր Ճեմայէլ յայտարարած է թէ «նոր Լիբանանը» պիտի շինուի բոլորովին տարբեր հիմերու վրայ, քան ինչ որ էր 1943-ի Լիբանանը:

× Պաղեստինցիները, որոնք նեղ կացութեան մատնուած են, «տաք» ու «պաղ» յայտարարութիւններ կ'ընեն եւ մինչ ՊԱԿ-ի բանագնացներ կամ բանբերներ միջին ճամբայ մը կ'որոնեն, Արաֆաթ յայտարարած է իր վճռակամութիւնը կռուելու Պէյրութի մէջ.- «Պէյրութ արաբական Սթալինկրատի մը կը վերածենք»:

× Վերջապէս, ըսենք նաեւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը որոշեց երկու ամիսով երկարաձգել ֆինիլի (Միացեալ - Ազգերու Լիբանանի ուժեր) Լիբանան մնալու պայմանաժամը: 7000 զինուորէ կազմուած միջազգային այս ուժին օգտակարութիւնը եւ կատարած վճռական դերը, տեսնուեցաւ հազիւ երկու շաբաթ առաջ: Հարաւ - Լիբանան իսրայէլեան բանակի յարձակման առթիւ...:

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

ԽՄԲ.- Ապրիլ 20-ի մեր թիւով, հրատարակած էինք պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը, Երուսաղէմի Տնօրէն ժողովի դիւանէն Շահէ Արք.ի Միաբանութենէն վտարման մասին: Անկէ ի վեր, Մայր Աթոռէն...: Այս անգամ, «հրատարակութեան խնդրանօք» նամակ մը ստացանք «ամբաստանեալ»էն, որմէ կը յայտնուի թէ Պատրիարքարանը անհրաժեշտ տեսած է նոյնիսկ իր ներքին հաշուեյարդարները (եղածը այդ չէ՞) մերկացնել օտար մամուլի մէջ: Ըստ մեզի, նախընտրելի կ'ըլլար, որ հայ մամուլի մէջ իսկ չպարզուէր այս ողբալի պատկերը, Եղիշէ Պատրիարքի եւ Շահէ Արք.ի միջեւ, այսինքն երկու անձերու, որոնց այնքան սերտ եւ մտերիմ գործակցութիւնը տասնամեակներէ ի վեր, ծանօթ է բոլորին: Կ'ակնկալենք, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ժամ առաջ վերջ դնէ այս անախորժ պատմութեան, որպէսզի ատեն-ատեն Երուսաղէմը չզբաղեցնէ(դեռ մոռցուած չէ 1967-ի Սոթպիի ձեռագրերու խնդիրը) մեզ, հայց. եկեղեցւոյ համար ոչ շատ պատուաբեր հարցերով:

×

Պատուարժան խմբագիր
«ՅԱՌԱՋ» Օրաթերթի,

Ապրիլ 6, 1982 թուակիր ձեզի ղրկուած պաշտօնական «Զեկոյց»ը, զոր հրատարակեցիք, կը հաղորդէր Բարեխնամ Պատրիարքին Առաքելական Ս. Աթոռոյս թէ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը «որոշեց դուրս հանել վերոյիշեալը - այսինքն զիս - Միաբանութեան շարքէն»:

Այս անգամ ես կը ղրկեմ ձեզի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի նոյն Դիւանին անունով հրատարակուած գրութիւն մը, որ լոյս տեսաւ Յորդանանի մայրաքաղաք Ամմանի «Ալ - Տաստուր» թերթին մէջ, արաբերէն լեզուով, երեք օրեր շարունակ, Մայիս 21, 22 եւ23 : Նաեւ «Էլ - Րայի» թերթին մէջ հրատարակուած լուրը, թարգմանաբար արաբերէնէն:

«Առ որ անկ է

Մենք, ստորագրեալներս, կը յայտարարենք թէ Շահէ Արքեպիսկոպոս Անէմեան վերջնականապէս վտարուած է Ս. Յակոբեանց Միաբանութենէն, Երուսաղէմ, եւ թէ այլեւս որեւէ կապ չունի, հեռաւոր կամ մօտաւոր, Միաբանութեան հետ կամ Հայ Օրթոտոքս համայնքին հետ, Յորդանանի երկու մասերուն մէջ:

Յորդանանեան կառավարութիւնը արգիլեց յիշեալ Արքեպիսկոպոսին մուտքը Յորդանանի Արեւելեան մասէն ներս մօտաւորապէս ամիս մը առաջ, «Գոլ Երուշալայիմ» թերթին մէջ իր կողմէ եղած արտայայտութեան պատճառով, ըստ որուն ինք կը յայտարարէ թէ պատիւ կը զգայ վայելելու Իսրայէլի հովանաւորութիւնը եւ այլ մանրամասնութիւններ, զորս տեղին չէ յիշել: Այս պատճառով, Երուսաղէմի եկեղեցական ժողովս կարեւորութիւնը կը զգայ հաղորդելու յորդանանեան կառավարութեան իր դիրքը այս հարցին նկատմամբ»:

ԴԻՒԱՆ ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՅ

«Իսրայէլի հետ իր գործակցութեան պատճառով

Հայ Օրթոտոքս Արքեպիսկոպոսին կ'արգիլուի մուտքը Յորդանան:

Ամման - Գ. Ս. Ա. - որոշուեցաւ արգիլել այժմ Երուսաղէմ բնակող Հայ Օրթոտոքս Արքեպիսկոպոսին մուտքը Յորդանան իր դիրքաւորումներուն պատճառով իսրայելեան գրաւող իշխանութեանց նկատմամբ եւ իսրայելեան թերթերուն մէջ իր ունեցած արտայայտութիւններուն համար, որով կը յայտարարէ իր գործակցութիւնը սիոնական թշնամիին հետ:

Ամմանի Հայ Օրթոտոքս համայնքը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց երէկուան թերթին մէջ, որով յայտնեց թէ վտարած է Շահէ Արքեպիսկոպոս Անէմեանը իր պաշտօնէն, գրաւող իշխանութեանց նկատմամբ իր մեղսակից դիրքաւորումներուն համար»:

Երուսաղէմ հրատարակուող «Էլ - Շաապ» արաբական թերթին մէջ պաշտօնապէս հերքած եմ ինծի վերագրուած յայտարարութիւնները, բաց նամակով մը, ուղղուած Յորդանանի Ներքին Գործոց նախարարին: Կը մէջբերեմ մէկ նախադասութիւն միայն.

«Ամբողջապէս կը հերքեմ ինծի վերագրուած յայտարարութիւնը, ըլլայ յիշեալ թերթին կամ իսրայելեան որեւէ թերթի եւ հրապարակ կը կարդամ ոեւէ անձի որ կարենայ ինծի վերագրուած յայտարարութիւնը կամ նման յայտարարութիւն մը ցոյց տալ:

Առ ի տեղեկութիւն աւելցնեմ միայն թէ Յորդանանի օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ իսրայելեան իշխանութեանց հետ գործակցողներուն:

Հրատարակութեան խնդրանօք,

Աղօթարար՝
ՇԱՀԷ ԱՐՔ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Երուսաղէմ, Յունիս 5, 1982

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ չաբաթավերջի մրցումներու արդիւնքներն էին.- ՈՒՐԲԱԹ՝ Արժանթին յաղթեց Հունգարիոյ 4 - 1, Պրազիլ՝ Սկովտիայի 4 - 1, Իտալիա Փերուի հետ հաւասար մնաց 1 - 1: ՇԱԲԱԹ. - Լեհաստան եւ Գամըրուն հաւասար մնացին 0 - 0, Պելժիա յաղթեց Սալվատորի 0-ի դէմ մէկ կէտով եւ Խորհ. Միութիւնը Նոր - Զելանտայի 0-ի դէմ 3 կէտով: ԿԻՐԱԿԻ. - Գերմանիա յաղթեց Չիլիի 4 - 1, Սպանիա Եուկոսլաւիոյ 2 - 1 եւ ինչ որ կարեւոր էր Ֆրանսայի համար, Անգլիա յաղթեց Չեխոսլովաքիոյ՝ 2 - 0: Այս շաբթու, արդարեւ Ֆրանսա երկու հանդիպում ունի, առաջինը՝ Քուէյթի հետ, երկրորդը՝ Չեխոսլովաքիոյ: Քուէյթի կրօնական իշխանութիւնները բացառապէս արտօնեցին խաղացողներուն, ծոմ չբռնել Երկուշաբթի օր (Ֆրանսայի հետ հանդիպումի օրը), որ կը զուգադիպի Ռամազանի առաջին օրուան: Մահմետականներուն արգիլուած է ուտել, խմել, սեռային յարաբերութիւն ունենալ արեւածագէն մայրամուտ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹԸ, Կիրակի օր, Փարիզի մէջ համախմբուած էր 200էն 250 հազար հոգի: Թափօրը ճամբայ ելաւ Մոնփարնասէն եւ ուղղուեցաւ Պասթիյ: Հարիւր անձնաւորութեանց կոչին պատասխանած էին 85 կազմակերպութիւններ: Այս ձեռնարկը, ընդհանրապէս համայնավար բնոյթ ունի, բայց ջանք կայ միշտ ապաքաղաքական դիմագիծ տալու: Թափօրին գլուխն էին՝ Ժորժ Սեկի, Ժորժ Մառշէ, Առակոն, Էտմոնտ Շառլ - Ռու (Տիկին Կասթոն Տըֆէռ), Քլօտ Պուրտէ: Կը մասնակցէին նաեւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, ԺԱՖ-ը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 42 զինուորական դատաւորներ պաշտօնազրկուած են, որոնց կարգին՝ Պոլսոյ զինուորական Ատեանի ընդհ. դատախազը գնդ. Թաքքենճի, որ գլխաւոր դրդիչն էր ՏԻՍՔ-ի 52 ղեկավարներու ամբաստանագրին: Զինուորական իշխանութիւնները վերցուցած են լուսարգելը Թուրքիոյ արեւելեան 8 գաւառներու մէջ, Ռամազանի ամբողջ տեւողութեան:

ՔԱՇԱՆԻ մէջ է (փարիզեան արուարձան) որ ընկերվարական ղեկավարները ժողով գումարած էին, Արքէօյի մէջ ալ՝ համայնավարները:

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Գրեց՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.-- Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի 150-ամեակին առթիւ, լոյս տեսած է Ս. Փրկիչ ամսաթերթի բացառիկ թիւ մը, որմէ կ'արտատպենք այս շահեկան յօդուածը, ուր կը տրուի հակիրճ պատմականը այս կարեւոր հաստատութեան:

Բարեգործութեամբ կարօտեալներու եւ հանրութեան օգտակար հանդիսանալու գաղափարը օտար չէր հայ ժողովուրդին պատմական կեանքին մէջ, որ կ'երկարի մինչեւ հեթանոսական շրջան: Իսկ 4րդ դարէն մինչեւ 13րդ դար, գրաւոր պատմութիւնը կը յիշէ մարդասիրական հաստատութիւններ թէ՛ Արեւելեան եւ թէ Արեւմտեան հայաբնակ վայրերու մէջ:

Դիւրին է նաեւ ցոյց տալ թէ հայերը առնուազն 18-րդ դարուն մէջ ունէին հիւանդանոցներ Պոլսոյ մէջ եւ թէ Եոթղուլէի Ս. Փրկչեան հիւանդանոցին անմիջական նախորդները եղած են Նարլըգափուի եւ Պէյօղլուի (այժմ Խասեան վարժարանի յարակից) հիւանդանոցները:

Պէյօղլուի եւ Նարլըգափուի հիւանդանոցներու շէնքերը 1830-ի պահանջներուն բոլորովին անյարմար ու անբաւարար էին: Որուան վերակացուները կամ, ըսենք, հոգաբարձուները, իրարմէ հեռու այս հաստատութիւնները մատակարարելու համար դժուարութիւն կ'ունենային (նկատի առնե՛լ որ այդ թուականներուն ինքնաշարժ, հանրակառք, հանրաշարժ, փապուղի, շոգեկառք ու շոգենաւ, ոչ ալ կամուրջ գոյութիւն ունէին, նոյնիսկ մարդիկ մասնաւոր արտօնութեան կը կարօտէին ձի հեծնելու համար):

Անմահ բարերար Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան, 1825ական թուականներէն մինչեւ իր մահը (1834), մեր Ազգապետը (այսօրուան իմաստով Ընդհանուր եւ Վարչական Ժողովներու Ատենապետ), նոյն ատեն Պետութեան փողերապետ եւ որուան Սուլթան Մահմուտ Բ.ի խորհրդականն էր:

Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, Նարլըգափուի հիւանդանոցի տարեդարձի հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլան օրուան Պատրիարքն ու Ամիրաները, իրենց գլուխը ունենալով Պէզճեան Յարութիւնը: Պատահար մը, որ տեղի կ'ունենայ կրօնական հանդիսութեան ընթացքին (1831) պատճառ կ'ըլլայ որպէսզի Ամիրաները անմիջապէս ժողով գումարեն ու լրջօրէն նկատողութեան առնեն աւելի ընդարձակ ու բարելաւ հիւանդանոց-պատսպարանի մը շինութիւնը:

Ժողովի ընթացքին Ամիրաներէն մին կ'առաջարկէ նոր շինուելիք հիւանդանոց-պատսպարանը կառուցանել Իշխանաց Կղզիներէն մէկուն, յատկապէս Գնալը կղզիին մէջ: Ժողովականներէն Կարապետ Ամիրա Ագնաւուրեանն ալ գլխել կուտայ կարգ մը անպատեհութիւններ, ինչպէս տեղի հեռաւորութիւնը, որոնք պատճառ պիտի ըլլան երթեւեկի ու փոխադրութեան դժուարութիւններու ու յապաղումի, նաեւ պիտի կազացնեն հաստատութեան բարւոք մատակարարութիւնը:

Ժողովը, որ գումարուած էր 1832, Յունուար 5-ին, Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանի բնակարանին մէջ, նման պարագաներ աչքի առջեւ ունենալով կ'որոշէ քաղաքէն դուրս, Եոթղուլէ-Գապըչէշմէի կողմերը կառուցանել նոր հիւանդանոցը՝ «Լէպլէպիճի օղլու Պոսթանի» կոչուած բանջարեղէնի պարտէզի մը մէջ:

Օրինական բոլոր գործողութիւնները կանոնաւորապէս լրացնելէ վերջ, Ստեփանոս Ագաւնի Պատրիարքի ստորագրութեամբ ու ձեռամբ թագրիր մը կը տրըւի Սուլթան Մահմուտ Բ. Հայոց Պատրիարքին խնդրանքին ընթացք կուտայ եւ 1833 թուակիր «իրատէ» մը կը շնորհէ, յայտարարելով որ արգելք պիտի չյարուցանէ «միւլք» եղած գետնի վրայ հիւանդանոցի մը կառուցման:

Ջանք կը տարուի որպէսզի շէնքին շինութիւնը աւարտի կարելի չափով շուտ, քանի որ Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան, գլխաւոր բարերարը այս հաստատութեան եւ անոր հիմնադիրն ու պաշտպանը, անձնաւորութիւն մը՝ որուն հեղինակութիւնն ու ազդեցութիւնը մեծ եւ կարեւոր դեր մը կը կատարէին գործին լրանալու մէջ, արդէն վեց ամիսներէ ի վեր հիւանդ էր:

Շէնքը, ներառեալ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, ամբողջութեամբ փայտաշէն կ'ըլլայ: Ճարտարապետները կը հանդիսանան Ամիրա Պալեան (1800 - 1866) եւ անոր քեռայրը Յովհաննէս Ամիրա Սերվերեան (1768 - 1858):

Պէզճեան դժբախտաբար չի կրնար տեսնել հիւանդանոցին բացումը: Հաստատուած է միայն որ, բարերար Ամիրային մահէն հազիւ քանի մը օր առաջ հիւանդանոցի շինութեան հակիչներէն Տիւզեան Յակոբ Չէլէպի (1793 - 1847) եւ Եաղըճը Օտեան Պօղոս աղա (1795 - 1862) կը ներկայանան անոր ու հիւանդանոցին բանալին կը յանձնեն:

Պէզճեան կը մահանայ 1834, Յունուար 3-ին առանց վայելելու հիւանդանոցին պաշտօնական բացումը տեսնելու հաճոյքը:

Ազգին մեծամեծները կամ Ամիրայից ժողովը, որդէն ոգեւորուած Պէզճեանի օրինակէն, Պէզճեանի մահէն վերջ կը ջանան լրացնել կիսատ մնացած գործերը: Միքայէլ Ամիրա Փիշմիշեան (1778 - 1842), մերձաւորներէն՝ Պէզճեանի, որուն վստահած ու յանձնած էին հիւանդանոցի վերաձեւելիք բաժինը, կերպով մը կը հանդիսանայ Պէզճեանի յաջորդը:

Փիշմիշեանի եւ Ամիրաներուն առաջին գործը կ'ըլլայ հիւանդանոցը լրացնել, ներքնամասը կահաւորել եւ արտաքին մասը կարգադրել, միանգամայն լրացնել յարակից մասերը, որոնք մաս կը կազմէին Պէզճեանի մեծ ծրագրին: Երբ կը զբաղէին այս գործերով, Ժանտախտի համաճարակ մը ծայր կուտայ ու կը սկսի աւերներ գործել: Այս պարագան սախպողութիւն կը ստեղծէ վարակիչ հիւանդները անջատել հիւանդանոցի միւս հիւանդներէն: Հաստատութեան շինութեան արտօնագիրին ստացուելէն հինգ ամիս վերջ ստացուած էր նաեւ Ժանտախտանոցի արտօնագիրը: Ժանտախտանոցը կը կառուցուի ուրեմն բուն հիւանդանոցէն հինգ վայրկեան հեռու, Իսքէնտէր Չէլէպի կոչուած վայրը: Այս մասն ալ փայտակերտ կը շինուի եւ կ'օժտուի Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին նուիրուած մատուռով մը, որ Ժանտախտի դէմ պաշտպան պիտի հանդիսանար: Այս գործին իրականացման մեծապէս կը բարեգործէ Պօղոս Պէյ Տատեան:

Պաշտօնական բացումը կը կատարուի 1834, Մայիս 31, Համբարձման օրը, ձեռամբ օրուան պատրիարք Ստեփանոս Ագաւնի Սրբազանի:

Նարլըգափուի ու Պէյօղլուի հիւանդանոց-պատսպարանի բոլոր հիւանդները, ծերերը, յիմարներն ու խելագարները եւ պատսպարեալները կը փոխադրուին նորաշէն հիւանդանոց: Հին հիւանդներուն եւ պատսպարեալներուն վրայ կ'աւելնան նորեր, եւ այս կերպով հիւանդներուն թիւը կը հասնի 350-ի:

Հիւանդանոցի առաջին մատակարարն, կամ հոգաբարձուն, «Նէզարէթի միւթէվէլլի»ն եղաւ Միքայէլ Ամիրա Փիշմիշեան (1834 - 1839), որուն ջանքերով կը հիմնուի մոմարանը յատուկ կայսերական հրովարտակով (1835): Մոմարանի շնորհիւ կարելի կը դառնայ պատրաստել Հայ Առաքելական եկեղեցիներու մոմերը, որոնք կը ղրկուէին մինչեւ Հեռաւոր Երուսաղէմ:

Միքայէլ Ամիրա Միւթէվէլլիութենէ կը հրաժարի: Իր տեղ միջոց մը Ղազար աղա (1839 - 1842) եւ յետոյ Միսաք Ամիրա Միսաքեան (1842 - 1844) կը վարեն հիւանդանոցի Միւթէվէլլիութիւնը:

Այդ թուականներուն երկրին մէջ կը պատահին հետեւեալ իրադարձութիւնները.

Սուլթան Մահմուտի մահը (1839), Սուլթան Ապտիւլ Մեճիտի գահակալութիւնը (18 տարեկանին), Եգիպտոսի փոխ-արքայ Մէհմէտ Ալի Փաշային յարձակումը Օսմանեան բանակին վրայ, յետոյ Գափիթան փաշային դաւը պետութեան, որ Օսմանեան նաւատորմիղը յանձնած էր ապստամբ Մէհմէտ Ալիի ձեռքը:

Բարենորոգմանց-հրովարտակը կիւլհանէի խաթթը Հիւմայունին հրատարակութիւնը աննշմար չանցնիր: Ինչպէս գիտենք, մինչեւ այն ատեն քայեաները զրկուած էին քաղաքական ամէն տեսակ իրաւունքներէ: Եթէ Յարութիւն Պէզճեան, Տիւզեաններ, Տատեաններ, Պալեաններ եւ այլօք կրցեր էին տեղ մը գրաւել արքունիքի մէջ եւ Ամիրաներ՝ փաշաներու քով ազդեցութիւն մը կրցած էին ձեռք բերել, անոր համար չէր որ պաշտօնատարներ էին մեր ըմբռնած կերպով, այլ պարզապէս արհեստաւորներ ու առեւտրականներ, որոնց վստահուած էր փողերանոցի, վառօդարանի, Չուխայի եւ այլ գործարաններու հաստատութիւնները եւ վարչութիւնը եւ շատ մը շինութեանց ճարտարապետութիւնը ինչպէս նաեւ բազմաթիւ արհեստապետութիւն կամ մեծամեծներու սեղանաւորութիւնը:

1839-ին ոչ իսլամներու կը տրուի պետական գիւաններու մէջ աշխատելու իրաւունքը եւ Հայերը իբր ամէնէն աւելի պետական լեզուին ծանօթ եւ անոր մօտ ապրող ժողովուրդ շատ աւելի կ'օգտուէին այս արտօնութենէն:

Բարենորոգմանց-հրովարտակը-մինչեւ այդ թուականը սոսկ Բայեա-ի գիրքին մէջ պահուած-ոչ իսլամներուն կ'ապահովէ քաղաքական իրաւունքներ:

Պոլսոյ Հայերը կ'ունենան անդրադարձում եւ այդ ազդեցութեան տակ մարմին կ'առնեն կարգաւորեալ եւ կանոնաւորեալ պատրիարքութիւն մը ունենալու աշխատութիւնները, որոնք նորահաս երիտասարդները կը մղեն հին գլուխ ամիրաներուն դէմ: Մասնաւորապէս պէտք է խոստովանիլ թէ ամիրաներն ալ համերաշխ եւ համամիտ չէին իրարու հետ: Անոնց մէջ կար մաս մը որ հիւանդանոցէն աւելի կարեւոր կը նկատէր կրթական գործին նպաստել: Յատկապէս Սկիւտարի ճեմարանը, որ պաշտօնապէս Ազգային ճեմարան Ս. Երուսաղիմայ կը կոչուի իրականութեան մէջ պահանջի մը ծնունդն էր եւ իբր նոյնքան բազմածախս հաստատութիւն մը, կուգար ծանրանալ ամիրաներուն վրայ, որոնք այլեւս կ'անճրկէին ամէն կարիքի հասնելու (1838):

×

Օրուան Պատրիարքն էր Մատթէոս Սրբազան, որուն խրախուսութեամբ վաստակաւոր Պօղոս Պէյ Տատեան (1801 - 1863), Ս. Փ. Հաստատութեան կ'ըլլայ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԽՈՐՈՒՄԸ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ՝ ԳՐՈՒԱԾ ՍՎԱԶԻ ՄԷՋ

Սիրային քերթուած մըն է նաեւ «Մերժում»ը (56), անտարակոյս Դուրեանական արձագանգներով, բայց նոր եւ աւելի բուռն թափով մը (Դժնէ «ոչ»ըդ թըքիր իմծի անտարբեր), ինչ որ անշուշտ կը վերադանցէ որոշ չափով պայմանական «Սեւ բաժակն այն թոյնի» ռոմանթիք մնացորդը: Ուրիշ սիրային քերթուած մըն է Փուշին եւս՝ (57) բնորոշուած արտայայտութեան ուժգնութեամբն ու զօրաւորագոյն զգայողութեամբը, գրեթէ զայրացկոտ, որ կը յորդի արտայայտուած զգացումներէն: Օրինակի համար, այսպէս կը հնչեն 7 - 8-րդ տողերը.

Սիրտըս յուզուած է, միտքըս կը խոկայ
Նենգութիւններուդ, դաւերուդ անկուր.

եւ եթէ երբեք ասոնք մտածել կուտան Դուրեանին, սակայն մեզի կը բերեն նաեւ սիրոյ ռոմանթիք ըմբռնումէն այլեւս կտրուած գաղափարներ: Իսկապէս «Դաւերդ անկուր» կը թուի թէ կրնայ գոյութիւն ունենալ Մեծարենցի՛ ընկերութեան (աշխարհին) մէջ եւ ո՛չ Դուրեանի: Դուրեանի համար կինը կրնայ չսի՛րել, կամ սիրել ուրիշ մը. պատասխանատուն պիտի ըլլայ ճակատագիրը, ընդդիմադիր բախտը: Մեծարենցի համար մինչդեռ կինը կրնայ ոչ միայն անգութ ըլլալ, այլ կրնայ նաեւ դաւել՝ կծու նըրբերանգներով. այն ատեն պատասխանատուութիւնը պիտի դառնայ անձնական: Տարբերութիւնը, ընկերաբանօրէն, ակներեւ է: Դուրեանի մէջ ռոմանթիք հերոսուհին առասպելն է որ ունինք, մինչդեռ Մեծարենցի պարագային՝ «Լա Պէլ Տամ սան մէրսի»ն:

«Փուշին» քերթուածին կառուցուածքն ալ կը տանի մեզ յատկանշականօրէն խորհրդապաշտական քերթուածներուն: Նախ եւ առաջ ունինք նկարագրութիւն մը, այսինքն՝ սահմանումը շրջապատի մը, եղելութեան մը վիճակին (1 - 3-րդ տող), անշարժութեան զգացողութեամբ մը: Ասոր կը յաջորդէ շարժումի մը ներածութիւնը (4- 6-րդ տող) եւ ապա՝ պոռթկումը հոգեվիճակի մը (13 - 14-րդ տող): Այս կէտէն սկսած, քերթուածին շարունակութիւնը արդէն յատկանշականօրէն խորհրդապաշտականի կը վերածուի. խօսքը արտաքին եւ ներքին աշխարհներու տարրերուն (տրուած իբրեւ նմանութիւն) միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերուն յայտնութեան եւ անոնց յարաբերութեան դրուելուն մէջ է: Ունինք, «Եւ ինչպէս հովը կը ճալէ ապագ» (9-րդ տող) ու «Արհամարհանքիս հովն ալ անխըղճայ - պիտի ընդունի փուշին կեղծ սիրոյդ» (13 - 14-րդ տող): Նշենք, թէ «Փուշին կեղծ սիրոյդ» խորհրդապաշտական իւրայատուկ դրոշմ մը ունի: Խորհրդապաշտութեան կը տանին մեզ մանաւանդ վերջին երկու տողերը:

Եւ ժպիտներուդ մէջէն պատրանուտ
Սիրտըս միշտ կանգուն պիտի
բարձրանայ:

հոս, մեր հայեցողութեամբ, «մէջէն» կը համապատասխանէ Ֆրանսացի խորհրդապաշտներու իւրայատուկ à թրաւէրին, որ, ըստ Սփիցէրի, «ցոյց չի տար սահմանափակ միջոց մը, այլ միայն չեզոքի շարժում մը» (58). Նոյնպէս «կանգուն» կը համապատասխանէ Ֆրանսացի խորհրդապաշտներուն եզական տըպուին, որոնք միշտ Սփիցէրի համաձայն, զայն կը գործածեն «արտայայտելու համար վիճակ մը՝ որ անշարժ է ու արձանային, անթեք եւ ուրուային» (59): Նշենք որ եթէ Ֆրանսացի խորհրդապաշտները կը գործածէին տըպու՝ արտայայտելու համար խաղաղ եւ քարային անշարժութիւնը, Մեծարենց արտայայտութիւնը կը գօրացնէ, զայն կը բնորոշէ «միշտ»ով, ու «պիտի բարձրանայ»ով՝ յստակօրէն դուրս կուգայ ժամանակէն (միշտ) բարձրացող շարժումով մը (պիտի բարձրանայ), եւ կը սեւեռէ պատկերը իրապէս անվերջ անշարժութեան մը մէջ: Եւ գիտենք թէ տարրկայական միջոցին ու ժամանակին մերժումը եթէ ոչ հիմնական, սակայն յատուկ տարրեր են յաճախ խորհրդապաշտութեան:

(Շար. 7)

Մութեվէլլի (1844 - 1848)։ Այս անձը ժամանակի ամէնէն ազդեցիկ դէմքերէն մին ու վեհապետ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի սիրելին էր։

Տատեանի Մութեվէլլիութեան շրջանին Ս. Փրկչեան հաստատութեան վիճակը կը բարւոքի եւ հոն ըստ բարեւոյն՝ կը տիրէ կարգ ու կանոն։ Իր օրով Սկիւտարի ճեմարանը կը միացուի Ս. Փրկչեան որբանոց - վարժարանին։

Ս. Փրկիչը Թրքահայութեան ոչ միայն եղած էր հիւանդարան մը, այլեւ ծառայած էր նաեւ իբրեւ ծերանոց եւ պատսպարան, գժատանոց, անառականոց, որբանոց (երկսեռ), ճեմարան, վարդապետարան, երկրագործական ուսումնարան (ուր գործնական ու տնտեսական ձեւով ուսանողներու սորվեցուցած են՝ պարտիզամշակում, այգեգործութիւն, մշակութիւն, շերամարծութիւն, մետաքսագործութիւն եւ կենդանաբուծութիւն), արհեստանոց մը՝ այլազան բաժիններով (կօշկակարութիւն, կահագործութիւն, աթոռագործութիւն, թիթեղագործութիւն, դերձակութիւն, ձուլհակութիւն) անջատապէս ունեցած է ժամարան, տպարան նաեւ բանջարանոց ու փարախ մը։

Ս. Փրկչեան հաստատութեան պատըսպարեալներուն ու որբերուն թիւը կ՚աւելնար Սամաթիոյ մեծ հրդեհին պատճառաւ, որ տեղի կ՚ունենայ 1845-ին եւ մոխիրի կը վերածէ 600 տուն եւ 160 խանութներ։

1847-էն մինչեւ 1860-ի սահմանադրութեան հաստատումը Ազգային Գործերը վարեցին Գերագոյն եւ Հոգեւոր Ժողովները որոնք ազգին ներկայացուցիչները համարուած Ժողովէն կ՚ընտրուէին (1847-1855 շրջանի գերագոյն ժողովի անդամ էր Պօղոս Պէյ Տատեան եւ նաեւ շրջան մըն ալ այդ ժողովին Ատենապետ)։ Սակայն ճշգուած չէ Պատրիարքարանի եւ ուրիշ հաստատութեանց մատակարարութեան եղանակն ու միջոցները։

Պօղոս Ամիրա Տատեանի թելադրութեամբ հօրեղբայրը Յովհաննէս Ամիրա Տատեան որ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի սիրելի վառօդապետ ու Նիկոմիտիոյ Ձուխայի գործարանին կերպիչներէն էր, վեհապետէն կը խնդրէ որ Ազգային հիւանդանոցի հարիւրաւոր անկար պատըսպարեալ եւ որբերուն համար պարէնի յատկացում մը շնորհէ (1845)։ Բարեսէր ու վեհանձն Սուլթանը օր մը վերջ Հայոց հիւանդանոցին օրական 15 օխա միս եւ 37 օխա ալ հաց տրուելու շնորհը կ՚ընէ եւ այս քանակը նոյն Սուլթանին օրով (1869) կը բարձրանայ օրական 30 օխա միսի եւ 200 օխա ալ հացի։ Պարէնի այս դրութիւնը Ապտիւլ Ազիզի եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով ալ կը շարունակուի, թէեւ երբեմն այդ քանակը աւելցած կամ պակսած է։ Բայց առաջին ընդհանուր պատերազմին կը դադրի։

Գերագոյն Ժողովի կազմութենէն մինչեւ Սահմանադրութիւն իրերայաջորդ կեց հոգաբարձուներ գործի գլուխ կուգան։

(Շար. 1)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԱԼԻՇ ԳԻՒՂԻ ԶՈՒԱՐՃԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

=——=——=

Մեր գիւղացի Շամիրի տղան Մոսկուայում պսակւում էր, հայրը վեր կացաւ իր բարեկամ Սաշայի հետ գնաց։

Հասցէով տունը գտնում են, մտնում նրբանցք, Սաշան կոճակը սեղմում է՝ վերելակի դռնակները բացւում են։

- Մտիր, Շամիր, - ասում է Սաշան։

Շամիրը՝ խուրջինը շալակին, զոյգ ճամպրուկները ձեռքին, կօշիկները հանում է ու ներս մտնում։

- Բա տնամաններդ ինչի՞ հանեցիր, - ասում է Սաշան։

- Խի սա խնամունց կարիդորը չի՞։

×

Ձմրան մի ցուրտ օր Համբարձին իր երկու որդուն ուղարկում է անտառ՝ փայտի։ Նրանց գնալուց յետոյ եղանակը սկսում է վատանալ, ձիւն է գալիս, քչաթոխպն (մառախուղ) էլ մի կողմից է կոխում։

- Աչքս ի՜նչ լինի, - հառաչում է հայրը, - այս եղանակին ես խոխոցս ո՞նց ուղարկեցի անտառ, որ մոլորուեն, մըսեն, հիւանդանա՜ն։

Գնում է հարեւանի տուն՝ մէկն ու մէկին իր տղաները յայտնելու նպատակով։ Սրանք մի բաժակ օղի են հրամցընում նրան։ Համբարձին, ի հարկէ, չի հրաժարւում։ Օղուց յետոյ սկսում է աշխուժանալ, տաքանալ, տրամադրութիւնը փոխւում է, ասում է.

- Փառք Աստուծոյ, եղանակը կակղեց, տաքացաւ, խոխէքը չեն մրսի։

×

Խլափանց Տիգրանը հիւանդ էր, հաբեւան Ռազմիկն ասաց. «Մտնեմ, տեսնեմ՝ ինչ հալի է»։

Ներս է մտնում այն պահին, երբ Տիգրանը լողանալուց յետոյ դեռ տաշտակի մէջ կանգնած էր՝ լրիւ մերկ, մարմինը՝ ոտից գլուխ կապոյտ։

- Տիգրան, այ տղայ, էդ ի՞նչ հիւանդութիւն է, որ էդպէս կապտել ես, - ասում է Ռազմիկը։

- Ընդհակառակն, դեղնել էի։ Ասացի՝ մարմինս մի քիչ լողկեմ, շատ ստացուեց։

×

Այս Տիգրանը փակ դօլով ինչ - որ բան էր անում։ Համագիւղացին հեռուից կանչում է.

- Հէ՜յ Տիգրան, էդ ի՞նչ ես անում, որ բերանն էլ փակել ես։

- Արա, որ պիտի ասեմ, բերանն էլ ինչի՞ եմ քակել։

×

Տիգրանը բազմանդամ ընտանիքի հայր է հիմա։ Ժամանակին, ապա տարինե-րին, գնում է հարեւան Զայլու գիւղը՝ հերթական քեֆի համար անասուն գնելու, որ ընկերների հետ Հոռեկայ Ջրերի մօտ ուրախանան աշխատանքից յետոյ։

Մօտենում է տներին, հերթով հարցընում.

- Ծախու ոչխար չունէ՞ք։

- Զունենք։

- Այծ էլ չունէ՞ք։

- Զունենք։

Տեսնում է, որ պատշգամբում մի քանի աղջիկ են կանգնած, հարցնում է.

- Բա մարդու տալիք աղջիկ էլ չունէ՞ք։

- Ունենք...

Այսպէս է պսակւում Խլափանց Տիգրանը, որն այժմ ութ երեխայ ունի։

×

Անուշաւանն ու իր հէրը էշի սայլակով անտառից փայտ էին բերում։ Սայլը քըշում էր հայրը, իսկ Անուշաւանը՝ առաջն ընկած, շչչացնելով գնում է։

Հանդիպում են ազգական Արսէնին

- Այ Անուշաւան, - նախատական ասում է Արսէնը, - էշը ինչո՞ւ չես դու քշում, խեղճ հէրդ է քշում։

- Էհ՜, Արսէն ապէր, - ասում է Անուշաւանը, - էշն ի՜նչ գիտի՝ ես եմ քշում, թէ հէրս։

Հաւաքեց՝ ՆԻԿՈԼԱ ՕՀԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

——×——

Հոգեգալստեան Տօնին աւանդական դարձած Վարդատօնը Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին մէջ, անցեալ տարի բացառաբար չէր կազմակերպուած Երեւանի Տրամաթիքական Թատրոնի Ֆրանսայի շրջապտոյտին օրերուն զուգադիպած ըլլալուն պատճառաւ։

Մանկանց Բոյնին ճամբուն ընտելացած Կարմիր Խաչի անդամներ եւ համակիրներ, ամիսներ առաջ անհամբերութեամբ կը սպասէին։

Մայիս 29-ին, Շաբաթ օր, հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Կարմիր Խաչի մեծ թիւով բարեկամներ, որոնք առաջին անգամ մուտք կը գործէին Նորմանտիի ազգային կալուածէն ներս, ոմանք անձնական ինքնաշարժերով եւ ժամը 17-ին մօտերը, կը տեղաւորուէին վարդենիներով շրջապատուած ճաշասրահին, վարդերով զարդարուած սեղաններուն շուրջ, սկսելով վայելել Կարմիր Խաչուհիներու հիւրասիրութիւնը, սուրճով եւ կարկանդակներով։

Երեկոյեան ճոխ ճաշացուցակը, ինչպէս միշտ, պատրաստուած էր տեղական թարմ սննդեղէններով եւ Մանշի մանիշով համեմուած խորոված ձուկերով։

Երկրորդ օրը, Կիրակի, Մայիս 30-ին, նոյն բարեացակամ երկնքին տակ կը շարունակուէին պտոյտները դէպի ծովափ, եւ Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը, առանց մոռնալու ամերիկեան գերեզմանատան մէջ հանգչող հայ զինուորները, խոնարհելով անոնց շիրիմներուն վրայ։ Բախտաւորներ կը հետեւէին Յուշատօնի վեհաշուք արարողութեան, մասնակցութեամբ Պատերազմական նախարարի փոխանորդին, Ֆրանսացի եւ ամերիկացի բարձրաստիճան զինուորականներու, Գալվատոսի երեսփոխաններուն, բազմաթիւ անձնաւորութիւններու եւ նուագախումբերու։

Ժամը 22-ին, կը սկսէր Վարդատօնը, հանդիսավարութեամբ՝ Վահան Նաւասարդեանի, որ առանց բացառութեամբ, զուարթախոհութեամբ կը ներկայացնէր հիւրերը, թուելով իւրաքանչիւրին բազմապիսի առաքինութիւնները եւ ձիրքերը։ Երեկոյթը կը շարունակուէր հայրենասիրական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Խմբերգներուն կը յաջորդէին մեներգներ, արտասանութիւններ, զուարթախոհ մանրավէպեր մասնակցութեամբ՝ արձակագիր - երգիծաբան Վարդան Եղիշէեանի, բանաստեղծուհի Մառի Աթմաճեանի, Արմենուհի Բալուեանի, Երուանդ Գրիգորեանի, բանաստեղծ՝ Ս. Ք. Զանդուրի, Սօնա Պալեանի, Պերճուհի Սաղաթէլեանի եւ Ռոզին Նաւասարդեանի։

Յաջորդ օրը, Մայիս 31, Երկուշաբթի, վերջին գիշերն էր որ պիտի անցընէին գրօսաշրջիկները Մանկանց Բոյնին մէջ։ Ժամը 22-էն վերջ, բաժակաճառերուն կը յաջորդէին դարձեալ խմբերգները, մեներգները, կատակախօսութիւնները, հայրենասիրական ելոյթները։ Յուզիչ էր մանաւանդ Մառի Աթմաճեանի մօրը ձօնուած քերթուածին արտասանութիւնը հեղինակին ներկայութեամբ։

Կարգը դարձեալ Վարդան Եղիշէեանինն էր որ երեք օրէ ի վեր, կ՚ապրէր երջանիկ պահեր եւ ուրախ - զուարթ երգելով կը մասնակցէր գրական եւ գեղարուեստական ելոյթներուն, վերապրելով ապահովաբար 15 օրուան արձակուրդը, նոյն այս Մանկանց Բոյնին մէջ, իր ողբացեալ ազնիւ կնոջ հետ։ Իր վերջին կատակախօսութեան մաս կը կազմէր Պէրնար Շոյէն մանրավէպ մը։

Իր խօսքերէն հազիւ երեք վայրկեան վերջ, մօտաւորապէս 50 հոգիի աչքերուն առջեւ, մեղմօրէն կը սահէր աթոռէն, ալ կորմէն կաթուածահար, ժամը 24-ին։

Արագ բժշկական միջամտութենէ մը վերջ, հաւանութեամբը իր գաւկին Տօքթ. Վահան Եղիշէեանի, կը փոխադրուէր Պայէօ քաղաքի հիւանդանոցը ընկերակցութեամբ Կարմիր Խաչուհիներու, առանց կորսնցնելու իր գիտակցութիւնը։ Վերջնականապէս կը փակէր իր աչքերը Փարիզի արուարձաններէն Պանեէօ Կարլանտ Դարմանատան մէջ, Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 20-ին։

Յունիս 10-ին Ֆոնթընէ օ Ռոզի գերեզմանատունէն, վերջին հանգրուանը դէպի հոգեկան կատակերգութեան աշխարհը իր ճամբորդութեան, Եղիշէեան իրեն յատուկ ամենայն համեստութեամբ, հրաժեշտ կ՚առնէր իր մտերիմներէն, որոնց կարգին Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները, լսելէ վերջ դամբանական յուզիչ քանի մը խօսքեր։

Բնականաբար, Երկուշաբթի, Մայիս 31-ին, ժամը 24-ին, Մանկանց Բոյնէն մէջ վերջ կը գտնէին խրախճանութիւնները եւ երեք օրուան ընթացքին Վարդան Եղիշէեանի՝ մօքի արթնութեան, սրամտութեան եւ արտակարգ յիշողութեան վրայ հիացողները առաւօտեան մինչեւ ժամը երկուքը կը սպասէին Կարմիր Խաչուհիներու հիւանդանոցէն վերադարձին։

Երեքշաբթի, Յունիս 1-ին, կոտրուած սիրտերով, առանց յուսալքութեան, սակայն, Պայէօ-ի այցելութեամբ վերջ կը գտնէր չորս օրուան յիշատակելի այս գրօսապտոյտը, անցնելով հայ գրականութեան պատմութեան։

ՍԱՐԴ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Ե՞ս, փոանգուած մէկը, Հաճի Մուսայի ձիաւորներուն հե՞տ...

- Քեզի ոչինչ կը պատահի ինչքան ատեն Հաճի Մուսային հետ ես, Ջէրչի։

- Բայց ես վաղը պէտք ունիմ Գարափունար իջնելու, այս մուրացիկի տարազով։ - խօսեցաւ Ջէրչին եւ անոր դէմքն ու աչքերը աւելի պայծառեցան։ Անոր աչքերուն փայլը նկատեց նաեւ Հաճի Մուսան։

- Ջէրչին ինքն ալ կ՚ուզէր ճամբայ ելլել Մուսայի ձիաւորներուն հետ։ Կ՚ուզէր հետեւիլ ամէն շարժումի, որ ոեւէ չեղում չպատահէր։

- Ես շուտով կը վերադառնամ, Հաճի պէկ։ Մինչեւ այդ՝ հաւաքած կ՚ըլլա՞ք ձիաւորները։

- Ջէրչի Կիրօս, Հաճի Մուսայի ճոխ սեղանի ճաշէն յետոյ անմիջապէս ճամբայ ինկաւ դէպի Գարափունար։ Նախ՝ լուր պիտի հասցնէր Սենեքերիմին, ծէլալ ապային, եւ երկուքի միջոցով՝ Խալիլին, որ կուգայ Հաճի Մուսան...

×

«Հը՜մ», ձայն տուաւ Կիրօս քթին տակէն, առանց բարեւի, երբ առաւօտ կանուխ, Գարափունարի մէջ, զինագործ Դաւիթի խանութը մտաւ։

- Երէկ ձերբակալեցին երեք հոգի եւս։ Տահա Հայերուն մօտեցած չեն, - քթին տակէն խօսեցաւ Դաւիթ, խարտոցը քըսելով երկաթին։

- Էդ ոչինչ, Դաւիթ։ Եթէ ազատ ըլլայի, էստեղ հրապարակի վրայ լէզկիճկա կը պարէի։ Յաջողութիւնը կատարեալ է, Դաւիթ։ Վաղը չէ, միւս առաւօտ, միասին ճամբայ պիտի ելլենք, Հաճի Մուսային հետ, միանալու Սատոյին եւ Խալիլին, - Ջէրչի Կիրօս անհամբեր էր ըսելու։ Երկուքն ալ իրենց խանդավառութիւնը զսպելու համար իրարու երես նայեցան կարճ պահ մը ու լռեցին։

- Անմիջապէս մէկը պէտք է ղրկել Դղեր, լուր տալու Սենեքերիմին, ծէլալ ապային, որ ոեւէ ձեւով, լուր հասցընեն Խալիլին։

- Լաւ կ՚ըլլայ, որ փականքի Գիրգորը մի քանի օրով հեռանայ Գարափունարէն։ Ես շատ կը վախնամ, որ յանկարծ հարցաքննութեան ենթարկուի։ Եթէ Հայերու հետ գործ մը ըլլայ, առաջին անգամ ան է որ կը բռնեն։ Հիմա փողոցներն ինկած, համալները կը հարցաքննեն, որովհետեւ այդ օր մի քանի համալներ մտած են զինարանը, բեռները կապելու համար։ Գիրգորը յարմար է, եթէ կ՚ուզես մէկը ղրկել Դղեր։

- Վախնամ անոր հեռանալը աւելի կասկած արթնցնէ։

(Շար. 588)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Այրի Տիկին Սիւզան Տէր - Մանուէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Տէր - Մանուէլեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Քորպելի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին եւ Տիկին Մասիս Շամիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փուէնաէ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սաթենիկ Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կակոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Գրիգորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գրիգորեան, Այրի Տիկին Պալապանեան եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ - ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 18, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 21-ին, ժամը 14.30-ին Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն - Փիէռ գերեզմանատունը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15-ին վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ Փարիզ:

Սիրով կը հրաւիրէ նաեւ Փարիզի հայուհիները, որոնք կը փափաքին Կապոյտ Խաչին անդամագրուիլ կամ աշխատակցիլ: Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ զրոյց եւ միտքերու փոխանակութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունիս 24-ին, ժամը 20,30-ին:

CENTRE CULTUREL

Rue Robert Lavergne — Asnières

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.– Հռիփսիմէ Գաբրիէլեանի (ծնեալ Յովսէփեան) թաղման առթիւ.– Ռ. Հրէթիկեան, ե. պ. 200 ֆրանք, Զէրքէզեան, Ակոյեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքները ե. պ. 200, Տիկին Մակարեան, Պ. Ա. Խանոյեան ե. պ. 100-ական Ֆ, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէրտէրեան, Ա. Խարոյեան 50-ական, Լ. Արզումանեան 30 Ֆ.:

(Շար.)

ARMENIE MAGAZINE

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi Sur FM. 89.50 Mghz.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սիրանոյշ - Անի Գուրպէքեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր - Գալուստեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 27-ին, տեղի կ'ունենայ իրեն տարեկան ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍը, Նարեկեան վարժարանի զբօսայգիին մէջ:

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'or
tél. (7) 847 - 28 - 65

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10-ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

organise

VENDREDI 25 JUIN à 20 h. 30

SON GALA DE FIN D'ANNÉE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

sous la présidence d'honneur de Monsieur J. FRANCESCHI
Secrétaire d'Etat à la Solidarité Nationale
Maire d'Alfortville

avec la participation des :
Ecole de danse - Ecole de musique -
Atelier de kotchari - Atelier de mime -
Atelier de danse contemporaine -
Atelier d'éveil au language -
Eveil à l'identité et à la culture arménienne - Atelier d'arts et de traditions populaires - Atelier photo -
Club des jeunes - Diffusion livres -
Atelier d'éveil au chant et YERSO.

au PALAIS DES SPORTS
rue de Rome, 94140 Alfortville

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excurions quotidiennes, pension complète.

2) Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.

3) Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI

Renseignements, Prix et Inscriptions:

HILDA TCHOBOYAN

Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

TEL.: (7) 849. 42. 97

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIMÉ PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY-LES-MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE
DANS LES SALONS DU "NOVOTEL" PARIS - BAGNOLET
1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :
dan la journée 652-22-33, de 14 à 17 h. 644-28-52 et après 20 h. 645-37-08

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.– Այրի Տիկին Հաճի Նուրիձա Պէրպէրեանի մահուան առթիւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան.– Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեան, Entreprise Arnaud եւ գործաւորները, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը 200-ական, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Վարդերեսեան, Այրի Տիկին Տէր - Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուշեղեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդերեսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Միշել Տէր - Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Անթօ Թորիկեան, Տիկին Արապաճեան, Գրիգոր Սանտալեան, Տէր եւ Տիկին Միշել Վարդերեսեան 50-ական Ֆ.:

Հանըմ Գայխսէրլեանի մահուան առթիւ - Տէր եւ Տիկին Գ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Փալամուտեան, Այրի Տիկին Փալամուտեան 200-ական, Նէվշէհիրլեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան 30 Ֆ.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐ

Մարսէյլի Հայ - Արենոյշներու գործունէութեան յիսնամեակի առթիւ: Յունիս 26-ին, Շաբաթ օր ժամը 20.30-ին, պետական օփերային մէջ:

Կը նախագահէ՝ երեսփոխան ԻՌՄԱ ՌԱՓԻՒՋԻ: Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ տեղւոյս բոլոր հայ երիտասարդական կազմակերպութիւններու: Փառատոյի «Ս. Սահակ - Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՋԵԱՆԻ, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԸԼ–ՄԱՋԵԱՆԻ: Հայ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ԵՒԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ:

ԺԱՖ–ի «ԱՐԱՔՍ» եւ «ՍԱՍՈՒՆ» պարի եւ նուագի խումբը: «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» պարի եւ նուագի խումբը:

Հայ – Արենոյշներու «ԳԱՑԵԱՆԷ», «ՄԱՐԱԼԻԿ», «ՄԱՍԻՍ» եւ ԱՐԱ - ԳԵՂԵՑԻԿ պարի խումբերը:

Կը խօսին՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ, ԱՆԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ, ԼԻԼԻ ՄԱՇՈՅԵԱՆ, ՔՐԻՍԹԻՆ ԿԻՒԼԵԱՆ:

Հայկական տարազներու ցուցադրութիւն՝ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան, երիտասարդաց՝ Հ. Յ. Դ., Նոր - Սերունդի եւ հայաստանցի օրիորդներու: Կը ներկայացնեն Արշալոյսի Մանոյեան եւ Նատին Հօթօթ - եան:

Իրենց բարոյական օժանդակութիւնը կը բերեն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ եւ նախկին Արիներն ու Արենոյշները:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցին՝

339 Ավինիւ տիւ Փրատօ:

եւ Հայ Մշակոյթի Տուն՝

12 – 14 ռիւ Սէն – Պազիլ

եւ Օփերան:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:

M. ALAIN POHER (Président du Sénat)

S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise

DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS ET AUX EGLISES ARMENIENNES DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIX° SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:
Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
23
MERCREDI
23 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.198 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.198

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄՆԵՐ

36 ՄԵՌԵԱԼ, 82 ՎԻՐԱՒՈՐ

Հակառակ նոր հրադադարին, (եւ Լիբանանցին եօթը տարի է բաւական համբերած է բոլոր հրադադարներուն) ռումբերը շարունակեցին տեղալ արեւմտեան Պէյրութի վրայ եւ Երեքշաբթի առտու համաձայն լուրերու համաձայն 36 մեռեալ եւ 82 վիրաւոր: Պաղեստինեան հիւանդանոցի մը վրայ ինկած ռումբերէն մեռեալ եւ 13 վիրաւորներ կային: Ռումբերը կ'իյնային Հայ էլ Սուլում, ...կէ, Պուրճ Պարաճնէ, Խալտէ, Համրա, ծովափը: Կարգ մը լուրերու համաձայն խորհրդային դեսպանատունն ալ ...ուած էր: Ամէնէն ծանր վիճակը, ... Սայտան կը նկատուի, ուր դեռ ...րապողներ մնացած են աւերակներու ...էջ եւ թղթակիցներու նկարագրութիւնները շատ ցնցիչ են: Հոն, պարզ է որ ...կայելացիք ոչինչ խնայած են եւ մատ...ն վրայ կատարած զանգուածային ...ն ձերբակալութիւններ:

...նեց հազար Պաղեստինցի եւ Լիբանանցի տարած են, ո՞ւր, ոչ ոք գիտէ: ...մի թղթակիցը կը պատմէ իր տեսակցութիւններն ալ, օրինակ սա Լիբանանցիին, որ կ'ըսէ «մի' գրեր, որ իսրայելեան բանակը վնաս բերաւ Լիբանանի: ...րաժեշտ էր զայն ազատել ահաբեկիչներէն»:

...սակցութիւնները միշտ կը շարունակուին, Հապիպ կրկին ու կրկին կը ...նուէր նախագահ Սարգիսի հետ, մինչ ...կետութեան մէջ Ռեկըն - Պեկին տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենար: Համաձայնութեան որոշ կէտեր գտնուած էին ...ն ղեկավարներու միջեւ, մանաւանդ ...ազգեան ուժի մը շուրջ Հարաւ - Լիբանան, որու սակայն Ռեկըն շատ տրամադիր չէ ամերիկեան մասնակցութիւն բերելու: Ամերիկա կողմնակից է նաեւ Իսրայէլի այն պահանջին, որ կը վերաբերի սուրիական ուժերու քաշուելուն: ...ն ապահովութիւն տուած է, որ իսրայելեան ուժերը պիտի քաշուին, որքան կարելի է շուտ: Ռեկըն յայտարարած է թէ Ամերիկա եւ Իսրայէլ կ'ուզեն նաեւ մը ...ել բերա ուժին եւ զօրաւոր ու անկախ ...րանան մը հաստատել:

Պաղեստինեան կողմը, լուրերն ու յայտարարութիւնները միշտ կրնան հակասական թուիլ: Ապու Այատ, օրինակ, որ ՊԱԿ-ի թիւ երկուքն է, տրամադիր է ...պաշտպանելու Արեւմտեան Պէյրութը, կը ...յտնէ նաեւ իրենց հիմնական առաջարկը, որ կ'ըսէ. «կը կազմէ քաղաքական ...ր կարմիր գիծը հետեւեալն է.. Իսրայելեան նահանջ 10 քիլոմեթրի վրայ, Պէյրութի շուրջ, Դամասկոսի ճամբան բանալ և լիբանանեան բանակ՝ արեւմտեան Պէյրութ: Հարց չի կրնար ըլլալ, սակայն, որ անձնատուր ըլլանք եւ զէնքերը յանձնենք: Այն պարագային երբ այս բանաձեւը, որ մեր գերագոյն զիջողութիւնն է, անընդունելի է լիբանանցի մեր ...բարեկամներուն - եւ թշնամիներուն - այն ատեն կը քաշուինք մեր կայանները վերջին ճակատամարտը մղելու համար»:

Ապու Այատ կ'ըսէ նաեւ թէ որեւէ արաբական բանակէ աւելի դիմադրած են Պաղեստինցիք իսրայելեան բանակին, ...դին մանակից կը նկատէ Արաբները եւ ալ աւելի անբացատրելի կը գտնէ խորհրդային դիրքը: Մոսկուա միայն խորհրդանշական քաջալերանք տուած է, այսինքն ի պատասխան իրենց դիմումին, Ռուսերը ըսեր են «ձեզի հետ ենք»...:

× Հակառակ Իսրայէլի տուած այն ապահովութեան, որ Պէյրութ պիտի չմըտնէ, Երկուշաբթի օր, արեւմտեան Պէյրութէն շատեր արեւելեան կ'անցնէին, տունտեղ ձգելով, սարսափահար: Նոյն օրը կ'ըսուէր թէ Իսրայելացիք կը յառաջանան նաեւ լեռներէն, Տահր ալ Պայտար, Մուտերէժ, Համանա:

× Արաֆաթ տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան մամուլին եւ յայտարարած է թէ պիտի պայքարին մինչեւ ծայրը: Հետեւեալ թիւերը տուած է նաեւ զոհերու եւ վնասներու մասին. - 30 հազար մեռեալ եւ վիրաւոր, 14 բանակավայր քարուքանդ, երեք քաղաք եւ 35 գիւղ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Երկուշաբթի օրուան մըրցումներու արդիւնքներն էին. - Հիւս. Իրլանտա - Հոնտուրաս 1 - 1, Աւստրիա յաղթեց Ալժերիոյ 0-ի դէմ երկու կէտով, բայց օրուան ամէնէն կարեւոր (Ֆրանսայի համար, անշուշտ) եւ հետաքրքրական մրցումը դէմ առ դէմ կը հանէր Ֆրանսան եւ Քուէյթ: 82-րդ վայրկեանին է, որ Ֆրանսացիները կը յաջողէին 4-րդ կէտ մը (մինչ այդ՝ խաղը 3 - 1 էր ի նպաստ Ֆրանսայի), բայց սուլոցի ձայն մը, հանդիսականներու կողմէն եկած թէեւ, կարծել տուած էր Քուէյթցիներուն, որ օՖ - ժէօ կայ, ուրեմն կը խուժեն իրաւարարին վրայ ու կը բողոքեն: Վրայ կը հասնի Շէյխը, որ եղբայրն ալ է էմիրին, դաշտ կ'իջնէ եւ երկու խօսք կ'ընէ խորհրդային իրաւարարին, որ յանկարծ ետ կ'առնէ իր որոշումը եւ կը մերժէ այդ կէտը: Քանի մը վայրկեան ետք, Ֆրանսացիք կը յաջողէին սակայն նոր կէտ մը եւ խաղը վերջ կը գտնէ 4 - 1: Անկէ ետք սակայն այլեւս չէին դադրեր խօսակցութիւնները եւ ամէն ոք հարց կուտար թէ իրարու, ի՞նչ ըսած էին Շէյխը եւ խորհրդային իրաւարարը: Նախորդ օրն ալ արդէն բաւական աղմուկ ելած էր Փլաթինիի մէկ յայտարարութենէն, քանի ըսած էր «խումբի մը մէջ, միշտ մէկ - երկու էշ կայ»...:

ՄԱ՛ՆՉ է եւ ուրեմն Մեծն - Բրիտանիոյ իշխանուհին քիչ մը աւելի բարձրացաւ իր հպատակներու աչքին, քանի ամուսնութենէն 11 ամիս ետք, ոչ միայն զաւակ մը ունեցաւ, այլ մինչեւ իսկ գահաժառանգ իշխան մը: Անգլիացիք բոլոր հոգերը մոռցած են, մինչ 300 - 400 հոգի հիւանդանոցին առջեւ լուսցուցած են, որպէսզի ժամ առաջ գիտնան...: Անունն ալ քանի մը օրէն, միայն ըստ աւանդութեան:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէր բարձրանալ Երկուշաբթի օր: Փարիզի մէջ հասած էր 6 Ֆ. 90-ի: Ուաշինկթըն, կը շարունակէ շահաբաժիններու բարձր սակեր շնորհել եւ ծանր կացութեան մատնել Եւրոպայի տնտեսութիւնը, ինչ որ կը թուի թէ շատ հոգը չէ:

ՌԵԿԸՆԻ մահափորձին հեղինակը, ոչ - յանցաւոր նկատուեցաւ դատարանին կողմէ, որու համար անհաւասարակշիռ է, խենթ է, ուրեմն՝ անմեղ: Եթէ, ուրեմն, յիմարաբարոյժներն ալ անվնաս գտնեն, կրնայ ազատ արձակուիլ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Սպանիա մեկնեցաւ Երեքշաբթի օր, ուր բարդ հարցեր ունի ծեծելիք, գլխաւորաբար պասք ահաբեկիչներուն վերաբերեալ: Ծանօթ է, որ Մատրիտ դժգոհ է Ֆրանսայէն, որ չի յարձներ բռնած ահաբեկիչները: Վարչապետ Սոթելօ Մաքէնի տուած իր տեսակցութեան մէջ կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսա պէտք է դադրի յետաձգել տալէ Սպանիոյ անդամակցութիւնը եւրոպական Հասարակապետութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԶՈՂՆԵՐԸ

Մարզասէր մը սապէս կ'արտայայտուէր անցեալ օր.

- Առնօք, երբ տղաքը փողոցին մէջ ֆութպոլ կը խաղային, ծնողքը արդէլք կ'ըլլային: Իսկ հիմա կը քաջալերեն, կ'ուրախանան, եթէ իրենց տղաքը մարմնամարզանք ընեն: Առնօք, մարդ կ'ամըչնար փողոցը անխնամ կերպարանքով ելլելու: Հիմա կրնաք էշօֆմանով մը փողոց ելլել եւ ժողովուրդին գնահատանքին արժանանալ:

×

Ճիշդ է:

Միջոցէ մը ի վեր փողոցը, նոյնիսկ քաղաքին ամէնէն խճողեալ պողոտաներուն վրայ գունաւոր էշօֆմաններ հագած մարդիկ կը տեսնեմ, որոնք ո՛չ կը քալեն մեզի պէս, ոչ ալ կը վազեն վազքի ելած իրական մարզիկի մը նման, այլ կ'ընեն բան մը որ քալելու եւ վազելու միջեւ կը գտնուի: Սկիզբները խենթ կը կարծէի զանոնք, այն անհաւասարակշիռներէն, որոնց կը հանդիպինք՝ մեծ քաղաքներու մէջ, որոնք հագուած կ'ըլլան գոյնզգոյն ու զարմանալի հագուստներ, եւ փողոցին մէջ կը քալեն իրենք իրենց խօսելով կամ տարօրինակ շարժումներ ընելով: Հետզհետէ անդրադարձայ որ անոնք կը բազմանային եւ խենթ չէին: Ընդհակառակն իմաստուններ էին, որոնք մարմնամարզանքի բարիքներու գիտակ ըլլած էին: Եւ կը վազէին մայթին քովէն, իրենց կուրծքը փքոցի նման ուռեցնել - պարպելով, գլուխները դէպի աջ - ձախ շարժելով, եւ պարբերաբար ալ զարնուելով մայթէն վար իջած անցորդներուն:

×

Եւ հիմա վազքը նորաձեւութիւն դարձած է այլեւս: Ազնիւ նորաձեւութիւն մը, որուն կրնան հետեւիլ ամէն տարիքէ մարդիկ: «Մարմնամարզանք ամբողջ ձեր կեանքի տեւողութեան» կը կոչուի այդ վազքը: Մարզասէրներ, մարզական հեղինակութիւններ, բժիշկներ, բոլորն ալ դասախօսութիւններ կ'ընեն ձայնասփիւռէն ու հեռատեսիլէն, ու մեզ կը հրաւիրեն վազելու: Վազեցէք, եթէ կ'ուզէք առողջ մնալ, եթէ կ'ուզէք երիտասարդ մնալ, վազեցէք նոյնիսկ եթէ մեծ հայրիկ էք:

Եւ քանի կը շարունակուի այս քարոզչութիւնը այնքան կը շատնան վազողները: Եւ ամէն նորաձեւութեան նման, այս ալ երբեմն կը հասնի չափազանցութիւններու ու ծիծաղելիութեան սահմանին:

Անցեալ օր բաւական զուարճացայ, երբ հեռատեսիլի մէջ դիտեցի թղթակից մը, բլուրի մը գագաթը կեցած, կը դարձնէր դաշտին վրայ վազողները եւ հարցազրոյց կ'ընէր անոնց հետ: Բոլորն ալ հեւ ի հեւ էին, բայց երջանիկ կ'երեւէին իրենց գունաւոր էշօֆմաններուն մէջ:

- Ի՞նչ կ'ընէք, կը հարցնէր խօսնակը, կարծես չէինք տեսներ թէ ինչ կ'ընէին:

- Կը վազեմ, կը պատասխանէր յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն տարեկան մարզիկը:

- Գո՞հ էք, կը հարցնէր թղթակիցը:

- Այո՛, շատ գոհ եմ, կը պատասխանէր մարզիկը միշտ հեւ ի հեւ, եւ կը շարունակէր:

- Հեռատեսիլէն լսեցի եւ ես ալ վազել սկսայ: Ամբողջ կեանքիս մէջ մարզանք չեմ ըրած, հիմա գոհ եմ: Նիհարնալ սկսայ, ջղային դրութիւնս շտկուեցաւ, գլխուս ցաւը անցաւ.

- Շատ գոհ եմ, կ'ըսէր ուրիշ մը: Ամբողջ կեանքիս մէջ ինչո՞ւ չվազեցի, չեմ գիտեր: Մեզք որ միայն Շաբաթ, Կիրակի ժամանակ ունիմ վազելու: Ուստի ամէն Շաբաթ, Կիրակի կը վազեմ: Եթէ ձեռքէս գայ, միւս օրերն ալ պիտի վազեմ: Բայց ստիպուած եմ աշխատիլ: Նորէն ալ գոհ եմ: Շատ օգտուեցայ, ոտքերուս ցաւերը անցան, կուրծքի ցաւերս անհետացան:

- Շատ գոհ եմ, կ'ըսէր եօթանասուն տարեկան մեծ հայրիկ մը, ամէն Կիրակի կէս ժամ կը վազեմ, յետոյ փառաւոր նախաճաշ մը կ'ընեմ եւ կ'ըսեմ որ կեանքը լաւ է եղեր: Կը յանձնարարեմ բոլորին: Հիմա գտայ չծերանալու գաղտնիքը:

Հեռատեսիլի թղթակիցը ամէն վայրկեան մարզիկ մը կը կեցնէր բլուրին գագաթը ու կը հարցափորձէր, բոլորէն ալ առնելու համար նոյն պատասխանը: Մարզիկները միաբերան նոյն գոհունակութիւնը յայտնելէ վերջ բարեւ մը կուտային քամերային ու կը շարունակէին վազել:

×

Հեռատեսիլի թղթակիցը միայն վազողներուն հետ կը խօսէր, սակայն ճամբուն եզերքը նստողներ ալ կային: Ես երեւակայեցի թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ թղթակիցը անոնցմէ մէկուն մօտենար եւ խօսիլ սկսէր: Հաւանաբար ճիշդ հետեւեալ խօսակցութիւնը պիտի պատահէր.

- Ի՞նչ կ'ընէք:
- Կը նստիմ:
- Գո՞հ էք:
- Եւ թէ ինչպէս: Ամբողջ յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն տարի տքնեցայ, հոս - հոն գլուխ զարկի, հանգիստ օր մը չունեցայ, հացի դրամի ետեւէն վազեցի, գիշեր - ցերեկ: Գիշերը երբ անկողին կը մտնէի, ոտքերս կը կոտրային, գլուխս ճաթելու աստիճան կը ցաւէր, կարծես ուսերուս վրայ թոն մը ծանրութիւն կար միշտ: Եւ հիմա նստելու գիտը ըրի: Օրական 12 ժամ կը նստիմ ու շատ, շատ կ'օգտուիմ: Ոտքերուս ցաւերը անհետացան, գլուխս թեթեւցաւ, կեանքէն համ առնել սկսայ:

Եւ մարդը պիտի նայէր հեռատեսիլի քամերային, բարեւ մը պիտի տար, ու անդին դառնալով պիտի շարունակէր ... նստիլ:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ
ԵՈՒՐԻ ԳԱԳԱՐԻՆ ՄԵՏԱԼՈՎ

Խորհ. Միութեան Տիեզերագնացութեան Դաշնակցութեան «Եուրի Գագարին» մետալով պարգեւատրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան, ի գնահատութիւն տիեզերական հետազօտութիւններու մարզի գիտական նուաճումներու ծանօթացման մէջ իր ունեցած վաստակին:

ՎՐԻՊԱԿ.- Յունիս 22-ի «Յառաջ»ի, Ա. էջ, Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ-ի խմբ. ծանօթութեան մէջ սխալմամբ ճետուած է 6-րդ տողը: Պէտք է ըլլայ՝ «... անկէ ի վեր, ոչ մէկ ձայն, ոչ մէկ տեղէ, ոչ իսկ՝ Մայր Աթոռէն» եւլն.:

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Գրեց՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Բ.

Սահմանադրական առաջին Հոգաբարձութիւնը կը կազմուի բազմակողմանի զարգացում ունեցող վաճառականի մը Ասպետ՝ Աստուածատուր Ջունդի (1825 - 1897) Ատենապետութեամբ, որու օրով առաջին Տիկնանց Յանձնախումբը (1860) կազմուած է: Նոյնպէս Ջունդն էր որ Հոգաբարձութեան առաջին տեղեկագիրը պատրաստած ու հրատարակած է (1861) տպուած Ս. Փրկչեան վանուց Ազգ. Տպարանը:

Ջունդի Հոգաբարձութենէն վերջ (1864) մինչեւ Միքայէլ Յակոբեանի ատենապետած Հոգաբարձութեան կազմութիւնը (1878), տասը Հոգաբարձութիւններ գործի գլուխ կուգան ու կը հրաժարին:

Միքայէլ Յակոբեանի Ատենապետած Հոգաբարձութիւնը (1878 - 1895) իրարու յաջորդող քաղաքական ժողովներու կողմէ քանիցս կը վերակազմուի, բայց բնաւ ի նորոյ չի կազմուիր, թէեւ 1892-ին կը հրաժարի սակայն օրուան քաղաքական ժողովը կը մերժէ հրաժարականը եւ իր ընկերները կը շարունակեն գործը:

Յակոբեան Հոգաբարձութիւնը երբ գործի կը ձեռնարկէ իրմէ առաջուան Սենեքերիմ Մանուկեանի շրջանի (1874 - 1878) ծայրայեղ կծծի տնտեսութեան քիչ մը առատաձեռնութիւն կը դնէ: Մինչեւ այդ թուականը հիւանդանոցի վարիչները եւ համայնքայիններ առհասարակ Ս. Փրկչեան հաստատութիւնը կը նկատէին սոսկ չքաւորներու, աղքատներու, անկարներու ապաստանարան մը, ուրկէ միայն պէտք էր օգտուէին անոնք որոնք նիւթական միջոցներէ զուրկ էին եւ ուրիշ տեղ չէին կրնար դիմել: Հետեւաբար չէին ուզեր շատ մեծ առաւելութիւններով օժտուած տեսնել, հոն ապաստանիլը բաղձալի չդարձնելու եւ ձրիակերութիւնը չքաջալերելու համար:

Ամբողջութեամբ փայտաշէն եղող Ս. Փրկչեան կառոյցը՝ տարիներու ընթացքին հիննալով միշտ մասնակի նորոգութիւններու կը կարօտէր ու ատոր համար ամէն տարի կարեւոր գումարներ պէտք կ'ըլլար ծախսել, որով Միքայէլ Յակոբեան (1831 - 1904) կը ծրագրէ հին հիւանդանոցը նորի մը հետ փոխարինել իր յարակից մասերով:

Ան, կերպով մը միտքերը պատրաստելու եւ հանրային ուշադրութիւնը վառ պահելու եւ անոր կարեւորութիւնը չեշտելու համար շատ ընդարձակ եւ իր տեսակին մէջ շատ խնամեալ աշխատութիւն մը հանդիսացող իր տեղեկագրին հետ (164 տպագրեալ էջ) գրեթէ միաժամանակ հրապարակ կը հանէ այնատեն Ա-ՐԵՒԵԼՔ-ի բազմահմուտ խմբագիր Բիւզանդ Քէչեանի (1859 - 1927) կողմէ պատրաստուած Պատմութիւն Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Հայոց գիրքը (1887): 287 մեծադիր էջերով այդ հատորը կուտայ ոչ միայն հիւանդանոցին յիսնամեայ կեանքին պատկերը այլ նաեւ ժամանակակից ազգային կեանքին նկարագիրը:

Յակոբեան Հոգաբարձութեան անդամներէն Սարգիս Սվաճեան իր հոգաբարձու ընկերներուն կ'առաջարկէ փոխանակ հինը նորոգելու, բոլորովին նոր հիւանդանոց մը շինել Փանկալթիի Ազգ. Գերեզմանատան մէջ (այժմ Տիվան Պանդոկէն դէպի Հիլթօն տանող Մայր ճամբուն երկայնքը, ուր ներկայիս բազմայարկ շէնքեր շինուած են: Այդ գերեզմանատունը Քաղաքապետութեան կողմէ ապասեփականացուած 1935-ական թուականներուն), որուն համամիտ եղողներ ալ կը գտնուին: Սակայն առաջարկը, զանազան նկատումներով չընդունուիր և Միքայէլ Յակոբեան ծրագիրը գործադրութեան կը դնէ իւրայատուկ ըմբռնումով: Ան, որքան կարելի է աժան ու ամուր շէնքեր շինելու հետամուտ կ'ըլլայ առանց նկատի առնելու ժամանակին պարտադրութիւնները եւ մանաւանդ գիտական նորութիւնները, բան մը որու համար քննադատութենէ զերծ չի մնար: Ճարտարապետը կ'ըլլայ Պետրոս Նեմցէ (1830 - 1913):

1889 - 1891 տարիներու ընթացքին յաջորդաբար գլուխ կը հանուին ծրագրեալ շինութիւնները, որոնք էին՝ այժմու Հինդլեան եւ Ալթըխարմաք յարկաբաժինները իբրեւ յիմարանոց, երկբորդը՝ ծերանոց, որ նոյնպէս ներկայիս այդ նպատակին կը ծառայէ, լուացարան, բաղնիք, հանդերձարան, խոհանոց եւ այլ բաժանումներ, բոլորն ալ քարաշէն:

Հիւանդանոցի մատակարարութենէն բաժնելու եւ ուրոյն խնամակալութեան յանձնելու միտումով կը ծրագրուի հանգիստակաց պարտէզին մէջ կառուցանել որբանոցի շէնքը:

Ամէնէն կարեւորը, ամէնէն աւելի նորը եւ բազմածախսը հիւանդարանն էր որ եօթը ձգուած էր եւ դժբախտութիւնը հոն էր որ առաջին ոգեւորութեամբ ձեռք բերուած դրամներէն մեծագոյն մասը ծախսուած էր եւ դրամական անձկութիւնը կը ստիպէր կասեցնել աշխատութիւնը:

Այս առթիւ դարձեալ օրակարգի վրայ կուգայ հիւանդանոցի տեղափոխութեան հարցը, քանի որ Եոտիգուլէի շէնքը չէր աւարտած ամբողջապէս եւ ուշ կամ կանուխ պէտք պիտի ըլլար զայն ամբողջացնել: Սակայն կարելի չըլլար ուշադրութեան առնել այդ հարցը: Դժբախտ պարագաներ աննպաստ էին դարձած: Սեղմումներ իրարու կը յաջորդէին: Կարծես ասոնք բան չէին, ահա կը պատահի (1894, Յունիս 28-ին) սաստիկ երկրաշարժ մը որ ահաւոր վնաս կը հասցնէ բովանդակ Պոլսոյ. փլատակներու կոյտի վերածելով բազմահազար բնակութեան շէնքեր: Մեծ վնաս կրած էին «Թոփ Գափու» (?), մզկիթներ, եկեղեցիներ եւայլն: Այդ ցնցումէն զերծ չէր անշուշտ Ս. Փրկիչը, որ բարեբախտաբար իր ամուր շինութեան շնորհիւ քիչ վնասով կ'ազատի այդ աղէտէն:

Ազգային իշխանութիւններն ու հոգաբարձութիւնները, կրթական, մարդասիրական ու բարեսիրական հաստատութիւններու պիւտճէները հաւասարակշռելու համար կը դիմեն բարեսէր ազգայիններու, որոնք միշտ սիրով ընթացք կուտան իրենց կտակներով, նիւթական եւ իրեղէն նուէրներով ու յատկացումներով: Մեծ ու պզտիկ այդ կտակ եւ նուիրատուութիւնները մեծապէս սատար կը հանդիսանան մեծածախս այս հաստատութեանց մատակարարութեան: Բայց անոնց մէջ մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին բերած նպաստը, որ շուրջ 25 տարիէ ի վեր անխափան կը շարունակուի եւ որու շնորհիւ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը լաւ մակարդակի մը հասած է, մասնաւորաբար բժշկագիտական արդիական գործիքներու տեսակներով: Աւելորդ է ըսել թէ Պոլսահայութիւնը երախտագիտութեամբ կը յիշէ ու պիտի յիշէ սոյն պարագան:

(Շար. 2)

ԼԵՒՈՆ ԳԱԹՐՃԵԱՆ

Աշուղական Երգերու Լաւագոյն Մեկնաբանններէն

Հայաստանէն Լոս - Անճըլըս վերադարձի իր ճամբուն վրայ խմբագրատուն այցելեց ծանօթ երգիչ Լեւոն Գաթրճեան: Նկատի ունենալով վերջին տարիներուն երգիչին վայելած ժողովրդականութիւնը եւ գաղութէ - գաղութ անոր ծաւալած գործունէութիւնը, չահեկան համարեցինք զրոյց մը ունենալ իրեն հետ եւ արձագանգել իր յաջողութիւններուն:

Նախ՝ կենսագրական քանի մը գիծեր իր մասին: Լ ե ւ ո ն Գաթրճեան ծնած է 1940-ին՝ Հալէպ, ուր փոքր տարիքէն մաս կազմած է եկեղեցական երգչախումբերու: 1960-ին անցած է Պէյրութ, ուր զարգացուցած է իր բնատուր ձայնը պետական երաժշտանոցին մէջ, աշակերտելով Արփինէ Փեհլիվանեանի: Ապա դասեր առած է Լուսի Գարկայեանէն եւ ռումանահայ երաժիշտ Մանուկ Գրիգորեանէն, երգ եւ ձայնագրութիւն: 1963-էն սկսեալ Լեւոն Գաթրճեան դարձած է Լիբանանի երաժշտական ասպարէզի ճանաչուած մեներգիչներէն մէկը. մաս կազմած է լիբանահայ երգի ու պարի միացեալ համոյթին, զանազան երգչախումբերու, նոյնիսկ լիբանանեան խումբերու:

Ամբողջ տասնամեակ մը Պէյրութի մէջ իր տուած տարեկան երգահանդէսներով, գեղարուեստական ձեռնարկներու մասնակցութեամբ եւ հրապարակ հանած սալերով Լեւոն Գաթրճեան կարեւոր նպաստ մը բերած է հայ երգի տարածման: Իր երգահանդէսները վերածուած են ուրախութեան եւ յուզումի, սիրոյ ու կարօտի, հայրենասիրութեան խանդավառ տօնախմբութեան:

1971-ին Լեւոն Գաթրճեան հրաւիրուած է Հայաստան երգահանդէսներ տալու: «Արամ Մերանգուլեան» նուագախումբի ընկերակցութեամբ Երեւանի մէջ եւ շրջանները տեղի ունեցած երգահանդէսները մեծ յաջողութիւն մը հանդիսանալով երգիչը մղած են ամբողջովին նուիրուելու իր ընտրած ասպարէզին: Ցոյց տրուած ընդունելութիւնը մեծ երախտագիտութեամբ համակած է Լեւոն Գաթրճեանը, որ միշտ կը յիշէ Երեւանի այն կազմակերպութիւններն ու անուանի արուեստիչները, որոնք քաջալերած են զինք ու ոչ մէկ օժանդակութիւն խնայած իր ծրագիրներու իրականացման գծով: Ան հինգ անգամ այցելած է Հայաստան: Վերջին այցելութեան՝ Ապրիլին, Լեւոն Գաթրճեան ձայնագրած է կարգ մը նոր եւ նախկին երգեր, ընկերակցութեամբ «Արամ Մերանգուլեան» ժողովրդական նուագարաններու համոյթին, ղեկավարութեամբ Մանուէլ Բեգլարեանի: Կարգ մը երգեր ալ ձայնագրած է դուդուկահարներու համոյթի եւ դաշնակահարուհի Ջուլիետ Սվասեանի ընկերակցութեամբ: Յիշեալ ձայնագրութիւնները պիտի սփռուին Երեւանի եւ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն, հաւանաբար նաեւ սալի վերածուին «Մելոդիա» ձեռնարկութեան կողմէ: Ցարդ հրապարակ հանած է 12 սալեր:

1975-ին երգիչը հրաւիրուած է Լոս Անճըլըս՝ կարգ մը երգահանդէսներ տալու: Պէյրութի կռիւներու սաստկացման պատճառ եղած է, որպէսզի Լեւոն Գաթրճեան մնայ հոն եւ Միացեալ - Նահանգներու եւ Քանատայի մէջ մասնակցի հայկական ձեռնարկներու եւ Լիբանանի Հայութեան օգնութեան աշխատանքներուն:

Լեւոն Գաթրճեան բացի Սփիւռքի զանազան գաղութներու եւ Հայաստանի քա-

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ՝ ԳՐՈՒԱԾ ՍՎԱԶԻ ՄԷՋ

Անկէ զատ, այս քերթուածները մեզ կը տանին այլապէս հետաքրքրական խնդրի մը: Միայն բացարձակօրէն գրակա՞ն արտադրութիւններ հարկ է նկատել արդեօք զանոնք, թէ անդրադարձը, արտայայտումը՝ իրաւ ապրումներու: Տեսանք որ այս քերթուածները սիրային են իրենց նիւթով: Արդ, Մեծարենցի կենսագիրները զայն կը ներկայացնեն իբրեւ չափազանց զգայուն, ծայրայեղօրէն երկչոտ ու մենասէր երիտասարդ մը. բայց իրենց այս վկայութիւնները չեն համաձայնիր ըլլա՛յ այն քերթուածներուն հետ՝ զորս ցարդ քննեցինք, ըլլայ նաեւ Մեծարենցի ապագայ արտադրութիւններուն հետ՝ ուր մեծ տեղ պիտի գրաւէ սիրանիւթը: Ազատեան կը գրէ. «Ան չէ սիրած կեանքին մէջ: Չէ տարուած կեղծ ու վաղանցիկ հրապոյրներէ: Իր գիտակցութիւնը զինքը զգուշացուցած է տառապելէ. անկարելի եւ անօգուտ ձգտումներու համար» (60), բայց այս վկայութեան հակառակ, «Մերժում» քերթուածին մէջ կը կարդանք. «Մէկ համբոյրըդ զիս պիտ' ընէր երջանիկ, - Դուն զլացար ինծի շընորհին այդ գողտրիկ» (1 - 2-րդ տող), ինչպէս նաեւ՝ «Ես այն օրէն կը տառապիմ տարուքեր, - Վիշտը սիրտըս իմ ըրաւ ճանդ ու աւեր» (13 - 14-րդ տող): Բնագրին եւ կենսագրին վկայութիւններուն միջեւ հակասութիւնը շատ ակներեւ է հոս: Իրականութեան զուգէ աւելի կը համապատասխանէ Բալուեանի վկայութիւնը. «Խղճոտ, աղջիկներէն չվկնող բնաւորութիւն մը. կը սարսար՝ երբ մատները դպչէին բարեկամուհիի մը, ու այդ զգայնութիւնը տեւեց մինչեւ իր մահը» (61): Կրնանք հետեւցնել թէ այս քերթուածները արդիւնք են պզտիկ, զուցէ անկարեւոր իրական եղելութիւններու եւ թէ Մեծարենցի սիրային խանդը, բուռն՝ սակայն զսպուած, զայն տարած է զայրագին արտայայտութիւններու: Խնդրին վերլուծման մէջ հոս չենք կըրնար աւելի եւս խորանալ, տրուած ըլլալով որ այդ ուղղութեամբ շատ բան տակաւին անծանօթ կը մնայ մեզի: Գիտենք սակայն քանի մը կէտեր: Մեծարենց, ընթերցասէր, զուարթ խառնուածքի տէր, մոլեռանդ մաքրասէր եւ միայնութեան սիրահար (62), անկասկածօրէն կը կրէր դերզգայուն խառնուածք մը՝ իգական երանգաւորումներով: Թ է գրական կեանքի իր սկզբնաւորութեան իբրեւ ծածկանուն ընտրած ըլլայ Օրիորդ Սիրանոյշ Պէրպէրեանի նման անուն մը՝ մասնակիօրէն միայն կրնայ մեկնուիլ գործնական պատճառով մը (63), նկատելով հանդերձ՝ որ այդ օրերուն իգական ծածկանուններու գործածութիւնը բաւական ընդհանրացած էր (64), (թէեւ նուազ յատկանշական չէ այս երեւոյթն ալ ինքնին): Նըշենք, թէ «Անատոլիա Գոլէճին» մէջ, Վոլթէրի «Ալզիր»ի ներկայացումին, պատանի Մեծարենցը կը կատարէ գլխաւոր դերը. այդ մասին Ազատեան կը գրէ. «Աղջկան (Ալզիր) դերը որ տրուած էր իրեն, Միսաք ... զգայուն յուզումով, իրական ապրումով ու շարժուձեւերով կը կատարէ» (65): Այս խել տուեալներուն վրայ միայն հիմնուած, կրնանք կրկնել Մեծարենցի մասին նոյնը՝ ինչ որ Լէոն Պօլէ ըսաւ Մեծարենցի շատ նմանող ուրիշ բանաստեղծի մը՝ Ալպէր Սամէնի մասին: «Իլ ի Ա տէ գ'ամ փամ» նկատած է օր մը Ալպէր Սամէն, Իլ փոքրէ ան լիւի իւն տը սէ գ'ամ - լա, փոէտ տելիճաթ է փէպլը, ճալին, միսթիք է էնփրէսիոնապլը» (66): Աւելի ուշ, Մեծարենց պիտի բիւրեղացնէ գրական իր դիրքաւորումը սիրոյ հանդէպ՝ «Առընչութիւն» քերթուածին մէջ (67) - իրապէս էական եւ այս իմաստով յայտնաբերող: Սվազի շրջանին, երբ տակաւին պատանի է, իր հակազդեցութիւնը դեռ զայրոյթ է ու ցաւ:

Կրնայ ըլլալ որ «Ծաղկէ ճառեակ» քերթուածը (68), ուր Մեծարենց կը յայտարարէ բնութիւնը նախընտրել գրականութենէն, ըլլայ՝ «Արեւագալ»ի ուղղութեան վրայ՝ առաջին, տակաւին սաղմնային մատնանշումը, այն ճակումին որ աւելի ուշ պիտի կազմէ բնութենապաշտի իր ոգին: Եթէ ճիշդ է մեր ենթադրութիւնը, տակաւին անյշան միտում մըն է սա. հայն: «Ծաղկէ ճառեակ»ը տեսակ մը յայտարարութիւն է, տեսակ մը սկզբունքի հարց: Ընդհակառակն, ժամանակագրականօրէն ամենամօտ քերթուածներուն մէջ ընդհանուր շեշտը տրուած է յուսախաբութեան՝ խոր զգայնութեամբ, զանազան պատրանքով, անմխիթար սուգումովը կեանքի բրտութեան եւ ունայնութեան, մանաւանդ «Իրիկուան դէմ»ին (69) բ. քառեակին մէջ, որ կը փակուի միայնութեան տառապագին պոռթկումով մը:

(Շար. 8)

րաքներու մէջ տուած բազմաթիւ երգահանդէսներէն, կը զբաղի նաեւ ստեղծագործութեամբ։ Ցայժմ յօրինած է շուրջ 40 երգեր, որոնց մէկ մասին բառերն ալ իրն են։ Իր ծանօթ եւ տարածուած երգերն են՝ «Եարը մարդուն եարայ կուտայ», «Ինչո՞ւ սիրեցիր», «Ղարաբաղի [illegible]այ», «Լիբանանի ջան տղաներ», «Սարողը», «Երեւան», «Կոմիտասը աքսորի ճամբին» եւայլն։

Հոս անհրաժեշտ է փակագիծ մը բանալ եւ անդրադառնալ Լեւոն Գաթրճեանի գրած բառերուն եւ յօրինած երգերուն արժէքին՝ իբրեւ բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն։ Նախ պէտք է նշել, որ այս հարցը միայն Լեւոն Գաթրճեանի չի վերաբերիր։ Վերջին տասնամեակին, համեստ պատրաստութեամբ բազմաթիւ հայ երգիչներ երեւցան Սփիւռքի մէջ, մանաւանդ՝ Լիբանան։ Անոնցմէ ոմանք, բախտի բերումով, իրենց արժանիքէն աւելի գնահատուեցան, որովհետեւ ճաղի նոր երգերը կը խօսէին նոր սերունդի սրտին, իսկ ազգային, հայրենասիրական եւ աշուղական մեր երգերն ալ կը յուզէին հին սերունդի ներաշխարհը։ Հետեւաբար յիշեալ բնոյթով երգերը դիւրին ժողովրդականութիւն մը կ'ապահովէին նորայայտ երգիչներուն, անոնցմէ շատերու սեփականութեան կանխահաս թռիչք իսկ տալով։

Այս առթիւ հարկ է յիշել Հաննէսեան եղբայրները, որոնք Պէյրութի մէջ երկու տասնամեակէ ի վեր կը հրատարակեն «Շիրակ» երգարանները, ուր կը գտնենք ոչ միայն հայերէն հին ու նոր երգերու բառերն ու երբեմն նաեւ ձայնանիշերը, այլեւ Սփիւռքի երաժշտական կեանքի ու երգիչներու գործունէութեան արձագանգներ եւ անոնց մասին զանազան նիւթեր։ Շնորհիւ իրենց դժուար, բայց գնահատելի աշխատանքին, յիշեալ երգարաններուն հրատարակիչները մօտէն կը ճանչնան հայ երգիչները թէ՛ առաջին քայլերուն, թէ՛ յետագայ յաջողութիւններուն եւ թէ՛ անոնց ունեցած ... սայթաքումներուն, հետեւանք՝ յաւակնութեան։

Արդարեւ, «Շիրակ» երգարանի 21-րդ թիւին յառաջաբանին մէջ հրատարակիչները խօսելով վերջին տասնամեակին հայ երգի արուեստի զարգացման մէջ նշմարուած նահանջին մասին՝ Հայաստան թէ Սփիւռք, դիտել տալէ ետք թէ նոր երգերու պահանջը եւ երգիչներու ինքնաճանաչման պ ա կ ա ս ը պատճառ հ ա ն դ ի ս ա ց ա ն, որ երգիչներ գրագիր «խմբագրեն» ու «յօրինեն», իրենց չգիտցած հայերէնով եւ երաժշտական բոլիկ ծանօթութիւններով, կը շեշտեն որ այդ երգիչները «արեւելահայերէն ներմուծեցին արեւմտահայերէնի եւ հակառակը։ Մինչեւ իսկ արեւելահայերէն «գրեցին», երբ արեւմտահայերէն չեն գիտեր»։

Ամբողջովին կը բաժնենք Հաննէսեան եղբայրներու այս հաստատումը։ Անկասկած, որ մեր երգիչներէն ոմանք՝ իրենց սեւին մէջ, ունին որոշ յատկութիւններ եւ օժտուած՝ գեղեցիկ ձայնով եւ երգելու արուեստով, իրենց նպաստը կը բերեն հայ երգը սիրցնելու եւ տարածելու գործին, սակայն այդ առաքելութիւնը բոլորովին կը չքանայ ու մանաւանդ բացասական բնոյթ մը կ'ունենայ, եթէ այս կամ այն երգիչը «իր կօշիկէն վեր ելլելով» սկսի բառեր գրել ու երգեր յօրինել, ըսելու համար, որ կրնայ նաեւ ստեղծագործել։ Լեւոն Գաթրճեանի հետ մեր զրոյցի ընթացքին, ի պատասխան մեր այն հարցումին, թէ ինչու իր յօրինած երգերու բառերուն լեզուն արեւելահայերէն է (աւելի ճիշդ պիտի ըլլար թէեւ ըսել արեւելահայերէնախառն), կը նշէր, թէ «արեւելահայերէնը աւելի երաժշտական է, աւելի յարմար է ու աւելի դիւրին՝ գրելու եւ երգի վերածելու համար»։ Ու «լեզուաբանական» այս սահմանումին առջեւ մեր ականջներուն մէջ կ'արձագանգէր Հաննէսեան եղբայրներու խօսքը, թէ՝ «Մինչեւ իսկ արեւելահայերէն «գրեցին», երբ արեւմտահայերէն չեն գիտեր»։

Ինչ որ լեզուին ու բնագիրներուն համար կ'ըսուի, նոյն տխուր կացութիւնն է երաժշտութեան մէջ։

Ոչ մէկ խօսք, որ Լեւոն Գաթրճեան իր եւ իրեն յաջորդող սերունդի երգիչներէն կը տարբերի մեկնաբանական իր արուեստի որակով։ Իր տաք ու հաղորդական ձայնով։ Կը մնայ աշուղական եւ ժողովրդական երգերու լաւագոյն մեկնաբաններէն Սփիւռքի մէջ։ Եւ իբրեւ հիացող մը իր ձայնին ու մեկնաբանական արուեստին, մեր սրտցաւ խօսքը պիտի միացընենք «Շիրակ» երգարաններու հրատարակիչներուն, այլ երգիչներու կարգին նաեւ Լեւոնին ըսելով՝ «ի սէր հայ լեզուին ու երաժշտութեան՝ Ատիսներ, Լեւոններ, Յարօներ, Յարութներ, Վարդեվառներ ... եւ մնացեալ փաղանգը ըՍփիւռքի հայ երգիչներու՝ ո՛չ թող «գրեն» եւ ոչ «յօրինեն», այլ միայն երգեն...»։ Այն ատեն, Լեւոն Գաթրճեան կը մնայ անխոցելի արուեստագէտ մը, որուն մեծ դեր վերապահուած է Սփիւռքի դժուար պայմաններուն մէջ կենդանի պահելու եւ տարածելու հայկական աշուղական եւ ժողովրդական երգերը։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆԻ
ԶՐՈՅՑ – ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

· Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն - զրոյց մը Փրոֆ. Վահէ Օշականի հետ, «Ամերիկայի Հայ Գրագէտները» նիւթին շուրջ։ Դասախօսը ներկայացուց եւ զրոյցը վարեց Տիգրան Ճինպաշեան։ Վահէ Օշական, բանաստեղծ - մտաւորական, դասաւանդած է Պէյրութի «Ամերիկեան Համալսարան»ը, ներկայիս կը պաշտօնավարէ Ֆիլատելֆիոյ համալսարանին մէջ որպէս գրականութեան դասախօս։

Փրոֆ. Օշական նախ ընդհանուր սահմանում մը տուաւ իր նիւթին՝ հաստատելով որ հայ գրականութեան մաս կը կազմեն բոլոր այն գրողները, որոնք կ'ընդունին թէ հայ են, եթէ նոյնիսկ կը գրեն անգլերէն։ Լեզուական այս հարցը արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան, նկատի ունենալով բանաստեղծ եւ արձակագիր, որոնք կը ներկայանան առանձին հատորներով կամ գրական պարբերաթերթերու մէջ. մասնաւորաբար «Արարատ» պարբերաթերթը որ իր որակով կարեւոր տեղ կը գրաւէ այն մարզին մէջ։ Անգլերէնով արտայայտուողները կը սկսին Ուիլեըմ Սարոյեանով եւ Ջաւէն Սիւրմէլեանով, որոնք այս ճիւղին մէջ դասականներ կը նկատուին արդէն։

Վահէ Օշական ապա ընդհանուր ակմար»։ Ու «լեզուբանական» այս սահմահայ հեղինակներու վրայ, արձակի եւ բանաստեղծութեան մարզերէն ներս։ Որպէս ընդհանուր երեւոյթ այս հեղինակները կը յենուն իրենց անցեալին վրայ (նկատելով որ անոնք կուգան Լիբանանէն կամ Պարսկաստանէն) եւ հոն վերադառնալով կը ստեղծեն կարօտի, ցաւի, եւ մղձաւանջի թեմաներ։ Անոնք ընդհանրապէս հեռու են արդի մարդը, մեր դարաշրջանը յուզող հրատապ հարցերէն։ Աշխարհի հանդէպ բարոյական կեցուածք մը գրականութեան ընդմէջէն, որ արդէն կը պատկանի անցեալին, արդեօք ինչո՞վ կը նպաստէ արուեստին։ Որպէս կարեւոր եւ հիմնական հաստատում գրողին «ես»ը պէտք է հաւաքական ըլլայ եւ առարկայանայ։ Հայ գրողը տակաւին չէ ձերբազատած այդ «ես»էն։ Ինչ որ դրական է սակայն այս գրողներուն մօտ, առկա որոշ ճնշումի մը բախումն է նոր կեանքի մը (Ամերիկային) ստեղծած պայմաններուն, չըսելու համար տակաւին որ հայերէնով արտայայտուիլը եւ գրական աշխատանքը ինքնին, դրական երեւոյթներ են։ Այս բոլոր տուեալները Վահէ Օշական ձեւով մը խտացուց եւ առանձնաբար կեդրոնացաւ Յակոբ Կարապենցի գործին շուրջ, իսկ բանաստեղծութեան պարագային Վեհանոյշ Թէքեանի, Ալիսիա Կիրակոսեանի եւ Զ. Մելքոնեանի շուրջ։

Դասախօսութեան ընթացքը կարելի չէր անջատել Վահէ Օշականի յատուկ «ըլլգըռող»ի եւ դայթակղեցնողի» դերէն։ Գրականութիւնը մասնագիտութեան հարց է եւ մասնագէտներու հետ պէտք է խօսիլ այդ մասին։ Երիտասարդները պէտք է դիմեն գրական աւհարեկչութեան, քանդէն անցեալը եւ անջատուին անկէ։ Մեր ժողովուրդը լեզուն բիւրեղացուցած եւ «սրբացուցած» է, այնպէս որ բաց մը ստեղծուած է խօսակցական լեզուին եւ գրականին միջեւ։ Դասախօսը հոս շատ հետաքրքրական բաղդատութիւն մը ըրաւ, անդրադառնալով անգլերէնով արտայայտուող հայ բանաստեղծներուն, որոնք իրենց լեզուի գործածութեան մէջ ազատ են (քանդելով թապու նկատուած բառերը եւ սահմանները), ինչպէս ռեւէ արդի ամերիկացի հեղինակ, նշելով որ նոյնը կարելի չէ ըսել հայերէնով արտայայտուողներուն, բնականաբար լեզուն ըլլալով արտայայտութիւնը նաեւ ընկերային եւ մշակութային ժառանգի մը։

Գրական նոր շարժումի մը ստեղծումը պէտք ունի հոգեբանին, փիլիսոփային, ընկերաբանին, քննադատին, ընթերցողին. անոնք բոլորը միասնաբար կը ստեղծեն գրականութիւնը։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է ընտրանիի մը ստեղծումը, որովհետեւ անիկա է որ յառաջապահը պիտի ըլլայ այս նոր ստեղծագործութեան։ Ի՞նչ որակի գրականութիւն կրնայ ստեղծուիլ կամ ընդունուիլ Ամերիկայի մէջ։ Ամերիկեան արդի գրականութեան մէջ տեղ չկայ ծանր փիլիսոփայական հարցերուն, հոն ամէն ինչ անմիջական է եւ գործնական, այնպէս ինչպէս որ է նոյնինքն ամերիկեան ընկերութիւնը։ Հայ գրողը պէտք է ազդուի իր շրջապատէն։ Պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ հայ գրականութիւնը հարստացած է հոն՝ ուր ազդուած է իր շրջապատէն։ Գրող ըլլալ կը նշանակէ յանձն առնել առանձին եւ տաժանագին աշխատանք մը. «Գրող մը 10 - 15 տարի պէտք է աշկերտութիւն ընէ, մինչեւ որ սորվի թէ գրիչին ո՞ր կողմը կը գրէ», ինչպէս պիտի ըսէր հայր Օշական։ Քննադատին տեղը կարեւոր ըլլալով հանդերձ, գրողը ինքն իր գ ո ր ծ ը գիտէ եւ ունի իր յատուկ չափանիշները։ Նմանապէս ընթերցողի պարագան։ Երբ հայ գրողներ կը գանգատին թէ «ընթերցող չունինք», «գիրք չեն գներ», գրողը պէտք է կարող ըլլայ ըսելու՝ «չեն գներ, թող չգնեն, թող չկարդան». քանի մը հոգի կը կարդան, կը գնահատեն, ատիկա բաւական է։

Միւս կողմէ սակայն, զգալի էր դասախօսին հաւատքը հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ճիգին։ Եկեղեցիներ շինել. երբ երկու - երեք հատը յանկարծ կը բարձրանան Ամերիկայի մէջ, ստեղծագործ աշխատանք է, նաեւ, ձեւով մը զուգահեռ՝ արուեստի ստեղծագործութեան։ Ահա այս նոյն ստեղծագործ հոգին կրնայ ստեղծել սպասուած գրականութիւնը։ Այնքան ատեն որ կենսունակութիւն կայ, յոյս կայ։ Մինչ այդ կը մնայ պահել եւ գուրգուրալ եղածին վրայ։ Դասախօսութեան վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ կարծիքներու հետաքրքրական փոխանակութիւն մը ներկաներու եւ դասախօսին միջեւ եւ զրոյցը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Չէ, Կիրօս, Գէորգին մի քանի օրով բացակայելը նոր բան չէ։ Ան իր արհեստին բերումով քիւրտ գիւղերը կ'երթայ, տեղւոյն վրայ, ծառի մը շուքին տակ եւ կամ աղբիւրի մը մօտ, էշերու փալան շինելու եւ կարկտնելու։

Համեստագործ Գէորգ այդ օրն իսկ, Հաճի Արթինին ձիով ճամբայ ելաւ դէպի Դոլեր։ Անտարակոյս ուրախ պիտի ըլլայ Ճելալ աղան։ Կիրօս կը հաւատար, որ Հաճի Մուսա ձիու վրայ կուգայ շատ կարեւոր դեր կատարելու։ Ջէրչի Կիրօսին համար լուսաւոր ճամբայ մը կար հայ եւ քրտական գործակցութեան, եթէ նոյնիսկ ձախողէր Վարդաձորի կռիւը։ Այն հրաշք աղջիկը, Զէյնապն է, որ կը կատարէ այդ աշխատանքը։

Ջէրչի Կիրօս աւելի քան 40 տարի յեղափոխական աշխատանքներու մէջ եղած էր եւ սակայն առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր կնոջ մը կատարած դերը։

Կիրօս, այդ մտածումներով տարուած, նոր մեկնած էր խանութէն, երբ ներս մտաւ Նազար Ցոլակը, որ անդամ էր Գարափունարի գաղտնի կոմիտէին եւ քարտուղարը։

- Դաւիթ, իմացայ, որ Ջէրչի Կիրօսը այս կողմն է եղեր։

- Ո՞վ ըսաւ, Ցոլակ. յուզուած կ'երեւիք.

- Կ'երեւի այս կողմերն է, որովհետեւ իր անունով նամակ կայ, կոմիտէի միջոցով ղրկուած։ Խօսր ստացայ։ Ինչպէս կ'երեւի, Վարդաձորի լեռնէն է։

- Քո՞վդ է նամակը։

- Քովս է, քովս։ Զարմացայ, որ Կիրօսը այս կողմերն է եւ ես լուր չունիմ։ Ըսի որ Դաւիթը կը գիտնայ։ Դաւիթ, եթէ Ջէրչին այս կողմերն է, հեղ մը իրարու մօտ բերենք ընկերները։ Սանկ ժողով մը ընենք։ Ես զինատան պատահարէն յետոյ, ընկերները իրարու մօտէն կ'անցնին եւ կարծես չեն ճանչնար զիրար։

- Էդ լաւ է, Ցոլակ. թող հեղ մը անցնի էս փոթորիկը։

- Արդէն մէջտեղը զրոյց կայ, որ ընողները Քիւրտեր են, ինչ որ Խալիլ անունով մէկին հետ կը կապեն։ Երէկ Հաճի Սաթըգի տան մէջ կ'աշխատէի, զրոյցի ատեն ինծի ըսաւ, որ Խալիլ անունով քիւրտ երիտասարդ մը, փէտայութիւն կը խաղայ։ Հարիւրապետ Ալին, որ մասնակցած է զինատան կողոպուտին, էդ Խալիլին խաս բարեկամն է եւ նոյնիսկ դասընկերներ եղած են։ Թուրք ոստիկանութիւնը այդ ուղղութիւնով է որ կ'աշխատի։

- Հիմա ինծի մտիկ ըրէ, Ցոլակ, - խօսեցաւ զինագործ Դաւիթ։ - Կիրօսը էս կողմերն է եւ չուզեր հանդիպիլ ընկերներու, որովհետեւ խիստ գաղտնի գործերու վրայ է, որ զինատան դէպքը Հայերու վրայ ձգեն։ Գարափունարի ընկերներէն միայն հինգ հոգի գիտեն։ Փալանճի Գէորգը այդ հինգին մէջ է։ Ան ալ արդէն Գարափունարի մէջ չէ։

- Էդ ինչպէս կ'ըլլայ, Դաւիթ, որ փալանճի Գէորգը կը գիտնայ ու կը մասնակցի, եւ սակայն, կոմիտէի քարտուղարը, բանէ խապար չունի, նոյնիսկ չի գիտեր Կիրօսի էստեղ ըլլալը։

- Էս ամէնը երկու օրուայ խնդիր է, Ցոլակ։ Նամակը ինծի տուր, ես կը յանձնեմ Կիրօսին։ Վաղը արդէն կը մեկնի էստեղէն։

Նաճար Ցոլակ շատ բան չհասկցաւ անցած դարձածէն։ Դաւիթն ալ ժիր բռնած էր իր բերանը։ Էսպէս է, հէ։ Ինչպէ՛ս փալանճի Գէորգով գործ կը տեսնեն երբ ինքը քարտուղարն է կոմիտէին։ Ցոլակ՝ Կիրօսի նամակը յանձնեց Դաւիթին եւ ըսաւ, որ նամակը բերողը Սաքը Սիմոնն է։

Ջէրչի Կիրօսը մեկնած էր Դաւիթի խանութէն, երթալու համար մզկիթին հրապարակը, հսկելու տէրվիշ Հասան Ալիի շարժումներուն։ Կիրօսին համար տէրվիշ Հասան Ալի տեսակ մը ջերմաչափն էր Գարափունարի ժողովուրդին եւ ամբոխի հոգեբանութեան։

(Շար. 589)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Եղիազար Մելքոնեան, Այրի Տիկին Շուշան Նիկողոսեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ղազարեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ կնքամօր՝

ՎԱՐԴՈՒՇԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Նիկողոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 20-ին, 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի, Յունիս 22-ին, ժամը 15-ին Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն - Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 10.30-ին։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

A LOUER A NICE

Pour
JUIN - JUILLET - SEPTEMRE - OCTOBRE
à louer à Nice,
sur la Promenade des Anglais,
UN APPARTEMENT:
Deux pièces — Cuisine — Salle de Bains
pour quatre personnes.
Téléphoner tous les après-midi, après 14h.
(sauf le Lundi)
Mme. HAGOPIAN
664. 21. 60

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.— Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.— Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.— Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.— Ապահովուած է իմքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար։

Ե.— Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.— Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 536. 68. 28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռօմի Ս Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Երուանդ Հերքնազեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Մանուշակ Հերքնազեան 250, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Խլոյեան, Յակոբ Հերիքնազեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարզուանեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժորժ Բրուտեան, Աւետիս Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մկըրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տօրում-եան 50-ական Ֆ.։

Վահրամ Սագըրեանի մահուան առթիւ.— Սարաճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մարք Իսքէնտէրեան 100-ական, Պօղոսեան Երուանդ 75, Միսաք Աւտոյեան 50 և 50 Դպրոցին, Սրապեան Ռօպէր 50, Աբրահամ Մանկասարեան 20, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Աճէմեան 50 Ֆ. Դըպրոցին։

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION
L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTREAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE
Présente pour la première fois en France
Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

«LA GIFLE»
(« UN COIN DE CIEL BLEU »)

LES SAMEDIS 26 JUIN et 3 JUILLET — A 22 H.

Cinéma COSMOS — 76, Rue de Rennes - Paris 6e — Métro: Saint-Sulpice

Location: Restaurant «AUX OISEAUX» — Tous les jours, entre 15h. - 18h.
98, Rue du Faubourg Poissonière, Paris 10e — Métro: Poissonière

— M. J. C .d'Issy-les-Moulineaux; 31 ,Bd. Gambetta — Métro: Corentin Celton
Les Samedis après - midi.

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE
GAIDZAG'S
AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX
LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE
DANS LES SALONS DU "NOVOTEL" PARIS - BAGNOLET
1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)
ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :
dan la journée 652 - 22 - 33, de 14 à 17 h. 644 - 28 - 52 et après 20 h. 645 - 37 - 08

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐ

Մարսէյլի Հայ - Արենոյշներու գործունէութեան յիսնամեակի առթիւ։ Յունիս 26-ին, Շաբաթ օր ժամը 20.30-ին, պետական օփերային մէջ։

Կը նախագահէ՝ երեսփոխան ԻՌՄԱ ՌԱՓԻՒՁԻ։ Միրայօժար մասնակցութեամբ՝ տեղւոյս բոլոր հայ երիտասարդական կազմակերպութիւններու։ Փառատոյի «Ս. Սահակ - Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ։ Հայ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ԵՒԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ։

ԺԱՖ-ի «ԱՐԱՔՍ» եւ «ՍԱՍՈՒՆ» պարի եւ նուագի խումբը։ «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» պարի եւ նուագի խումբը։

Հայ - Արենոյշներու «ԳԱՑԵԱՆԷ», «ՄԱՐԱԼԻԿ», «ՄԱՍԻՍ» եւ ԱՐԱ - ԳԵՂԵՑԻԿ պարի խումբերը։

Կը խօսին՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ, ԱՆԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ, ԼԻԼԻ ՄԱՇՈՑԵԱՆ, ՔՐԻՍԹԻՆ ԿԻՒԼԵԱՆ։

Հայկական տարազներու ցուցադրութիւն՝ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան, երիտասարդաց՝ Հ. Ց. Դ., Նոր - Սերունդի եւ հայաստանցի օրիորդներու։ Կը ներկայացնեն Արշալոյս Մանոյեան եւ Նատին Հօթօթեան։

Իրենց բարոյական օժանդակութիւնը կը բերեն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ եւ նախկին Արիներն ու Արենոյշները։

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցին՝
339 Ավինիւ տիւ Փրատօ։
եւ Հայ Մշակոյթի Տուն՝
12 – 14 ռիւ Սէն – Պազիլ
եւ Օփերան։

ARMÉNIE 1982

12 JOURS

DU 03 AU 14 AOUT - Prix 4.390 F. — DU 07 AU 18 SEPTEMBRE - Prix 4.390 F.
DU 05 AU 16 OCTOBRE - Prix 3.890 F.

— Possibilité de séjour supplementaire à EREVAN
— Extension possible à TBILISSI / EREVAN / LENINGRAD (Nous consulter)
— Réduction «FAMILLE» possible à partir de 4 personnes.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS:

MONDOTOURS
OCIVEP

2, RUE DE SEZE — 75009 PARIS
Téléphone: 266. 50. 12
ou
Mme. PEHLIVANIAN — Tél.: 384. 31. 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՔԱՆՆԷՆ.— Օր. Եւա - Սիմոնն Գարայեան, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ի յիշատակ իր ծնողաց՝ Էպրուհի և Գաբրիէլ Գարայեանի եւ քրոջ՝ Միրէյի։

×

Գէորգ Գապարաճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Թագուհի Չըպլաքեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան իր քրոջ՝ եւ Պ. Գէորգ Ուշագլեան, իր ազգականուհի՝ Այրի Տիկին Մաքրուհի Տրէզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Յունիս 27, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներուն՝ Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաթի եւ Հոգաբարձութեան անդամներու հոգիներուն համար։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
VENDREDI 25 JUIN à 20 h. 30

SON GALA DE FIN D'ANNÉE

SOIREE EXCEPTIONNELLE
sous la présidence d'honneur de
Monsieur J. FRANCESCHI
Secrétaire d'Etat à la Solidarité Nationale
Maire d'Alfortville

avec la participation des :
Ecole de danse - Ecole de musique - Atelier de kotchari - Atelier de mime - Atelier de danse contemporaine - Atelier d'éveil au language - Eveil à l'identité et à la culture arménienne - Atelier d'arts et de traditions populaires - Atelier photo - Club des jeunes - Diffusion livres - Atelier d'éveil au chant et YERSO.

au PALAIS DES SPORTS
rue de Rome, 94140 Alfortville

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 27-ին, տեղի կ'ունենայ իրեն տարեկան ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍը, Նարեկեան վարժարանի պարտէզին մէջ։

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'or
tél. (7) 847 - 28 - 65

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի
Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15-ին
վարժարանին մէջ
1, Boulevard du Nord — Le Raincy
Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ Փարիզ։

Սիրով կը հրաւիրէ նաեւ Փարիզի համակիրները, որոնք կը փափաքին Կապոյտ Խաչին անդամագրուիլ կամ աշխատակցիլ։ Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ գրոյց եւ մտքերու փոխանակութիւն։

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Գոլա - Քոլոմպի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունիս 24-ին, ժամը 20,30-ին։

CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne — Asnières

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
24
JEUDI
24 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.199 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.199

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀՐԱԴԱԴԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻԶՈՒԻՆ

ԲԱՅՑ ԿՐԱԿԸ ՉԻ ԴԱԴՐԻՐ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԶՈՀ ՄԸ

Կռիւներն ու ռմբակոծութիւնները չեն դադրիր եւ արեւմտեան - Պէյրութի բնակչութիւնը կը շարունակէ խուճապի մէջ ապրիլ, «պիտի մտնե՞ն, պիտի մտնե՞ն»ի մղձաւանջով: Եւ բնաւ յայտնի չէ թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ մէկ օրէն միւսը:

Բոլոր թղթակցութիւններն ալ, որոնք լոյս կը տեսնեն մամուլին մէջ, բնակչութիւններու եւ մանաւանդ գաղթականներու վիճակը կը նկարագրեն: Յատկանշական էր, Չորեքշաբթի օր, Լիպերասիոնի հարցազրոյցը Փրոֆ. Մինքովսկիի հետ, որ Պէյրութէն կը վերադառնար, «աշխարհէն բժիշկներ» կազմակերպութեան մէկ առաքելութեամբ: Կը հաստատէ թէ արեւմտեան - Պէյրութի կարեւորագոյն հարցը վիրաւորներու պարպումն է, այսինքն չէզոք գօտիի մը հաստատումը: Հարաւային մասը, կը նկարագրէ բժիշկը, աւելի քան երկու հարիւր հազար գաղթական կայ, գետինը պառկած, երախաներուն հետ, նկուղներու մէջ, առանց որեւէ առողջապահական պայմանի: Ասոնք են, առաջին զոհերը երբ Իսրայելացիք մտնեն (եւ ինք համոզուած է որ անմիջական է): Պաղեստինցիք մտադիր են կռուելու տուն - տուն, յարկ - յարկ եւ Իսրայելացիք խուսափելու համար ուղղակի բախումէ, թալանի պիտի տան քաղաքը եւ այն ատեն լրիւ կոտորած մը կրնայ: Եւ ահաւորն այն է, կ'ըսէ փրոֆեսորը, որ ոչ ոքի հոգն է (թու լը մոնտ ս'ան ֆու) եւ դեռ կայ հակապատկերը, միւս կողմը՝ արեւելեան - Պէյրութ, ուր կը շարունակուի անհոգ, պերճ կեանքը: Անցած - դարձածը իրենց հետ կապ չունի: Բժիշկը, որ հրեայ է, անընդունելի կը գտնէ նաեւ Իսրայէլի ընթացքը, չի կրնար ըմբռնել որ հրեան ընէ ուրիշին, ինչ որ ըրին՝ իրեն:

×

Երեքշաբթի օր, մինչ կը շարունակուէին կռիւները, քաղաքական կացութիւնը անել մէջ կը նկատուէր: Ազգ. փրկութեան կոմիտէն նոր ժողով մը գումարած է, ամերիկացի բանագնացին ներկայութեան: Ուազզան յայտարարած է թէ յառաջդիմութիւն կայ բայց Ճումպլաթ ուրիշ բան կ'ըսէ եւ կը շեշտէ թէ կոմիտէն պահանջած է իրական եւ անսահման հրադադար մը խօսելու համար, կը մերժէ Թնդանօթի ձայներու տակ բանակցիլ, արեւմտեան - Պէյրութը՝ հանոյ չէ: Երեքշաբթի օրուան ռմբակոծութիւններէն 18 մեռեալ եւ 60 վիրաւոր կար եւ Սուրիացիներուն հետ կռիւները շատ բուռն եղած էին: Ըստ Կարմիր Խաչին, երկու շաբթուան զոհերու թիւն է՝ 14 հազար մեռեալ եւ 20 հազար վիրաւոր:

×

Շաբաթ, Յունիս 12-ին պատահական ականի մը զոհ գացած է Արոյ Նալպանտեան, որ մաս կը կազմէր Նշան Փալանճեան ճեմարանի հսկող խումբին: Դէպքը պատահած է, երբ ճեմարանին բակն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ վաւերացուց գիներու եւ աշխատավարձքերու յաւելման արգելքը, չորս ամսուան համար, հակառակ սենտիքաներու եւ համայնավար կուսակցութեան ընդդիմութեան: Ժ. Մառշէ բուռն կերպով քննադատեց կառավարութեան որոշումը, յայտնելով հանդերձ թէ համայնավար երեսփոխանները կառավարութեան դէմ պիտի չքուէարկէին Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի: Կուսակցութիւնը, սակայն, հինգ միլիոն տպաքանակով թռուցիկ պիտի ցրուէ իր դիրքը բացատրելու համար: Կառավարական օրինագիծը կը նախատեսէ բոլոր աշխատավարձքերու յաւելման արգելք, բացի նուազագոյնէն (սմիք), կ'առկախուին նաեւ հաւաքական պայմանագրութիւնները: Գիները, մէջն ըլլալով վարձքերը անփոփոխ կը մնան մինչեւ Հոկտեմբեր 31, բայց կառավարութիւնը չհրաժարեցաւ Թէ - Վէ - Ա.ի սակին յաւելումէն: Յուլիս 1-ին, ան կ'անցնի 17,60-էն 18,60 առ հարիւրի, այսինքն ձեռնարկութիւնները յաւելում մը պիտի կրեն, զոր չեն կրնար հատուցանել իրենց գիներուն յաւելումներով, մինչ կառավարութիւնը խոստացած էր օգնել փոքր եւ միջին ձեռնարկութեանց, որոնց վիճակը այնքան ալ նախանձելի չէ:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 22-ի արդիւնքներն էին.- Լեհաստան կը յաղթէր Փերուի 1-ի դէմ 5 կէտով, հաւասար կը մնային Պելժիա և Հունգարիա 1 - 1, ինչպէս նաև Խ. Միութիւն եւ Սկովտիա 2 - 2: Խորհ. Միութիւն, Լեհաստան եւ Պելժիա որակուած են Բ. շրջանին համար: Ֆրանսա - Քուէյթ հանդիպումէն ետք խորհ. իրաւարարը առժամապէս պաշտօնազրկուեցաւ, մինչ Շէյխը, յանդիմանութեան կ'արժանանար եւ շուրջ 80 հազար ֆրանքի տուգանքի «հակամարզական ընթացքի» համար: Ֆութպոլի Միջազգային Դաշնակցութեան (Ֆիֆա) կարգապահութեան կոմիտէն այս որոշումները կուտար, մինչ Շէյխը մաֆիայէն ալ դէշ կը գտնէր Ֆութպոլի ղեկավարութիւնը:

ՍՊԱՆԻՈՅ մամուլը շատ ջերմ ընդունելութիւն մը չըրաւ Միթերանի, որ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին եւ ի պատասխան Խուան - Գարլոսի, որ Ֆրանսայէն կ'ակնկալէր չդժուարացնել իր մուտքը եւրոպական հաւաքականութեան մէջ, վճռական ձեւով յայտնեց թէ Ֆրանսա դէմ չէ, բայց ներկայիս Սպանիոյ մուտքը աւելի կը վնասէ հաւաքականութեան մը, որ արդէն դժուարութիւններ ունի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՆՔ՝ ՄՏԱԾԵԼՈՒ

Տակաւին գպրոցական նստարաններու վրայ սորվեցուցին մեզի, թէ «մարդը եղէգ մըն է, բնութեան ամէնէն տկար արարածը, բայց եղէգ մը որ կը մտածէ»:

Բայց պատանեկան այդ շրջանին, ես երբեք չէի մտածեր թէ մտածելը ի՞նչ ի՞նչ կը նշանակէր: Թերեւս այդ պատճառաւ ալ լրիւ չէի հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր Փասքալ մեզ մտածող եղէգի մը նմանցնելով: Չէ՞ որ մտածելը մեզմէ շատերու համար մարմնական այնքան պարզ գործողութիւն է, որքան պարզ ու բնական գործողութիւն է, մարսելը, տեսնելը, լսելը: Բնական մարդը եթէ չէր կրնար չմարսել, չտեսնել, չլսել, նոյնպէս չէր կրնար նաեւ չմտածել: Մենք մեր սրտին կրնա՞նք հրահանգել որ բաբախէ, մեր ստամոքսին, կրնա՞նք հրահանգել որ մարսէ կամ չմարսէ: Մեր կամքէն անկախ այդ գործողութիւններուն նման, մտածելու գործողութիւնն ալ հաւանաբար կը պատահէր առանց որ մենք ապսպրէինք կամ պահանջէինք: Եւ ինչպէս որ օր մը կրնար խանգարուիլ մարդուն մարսելու, տեսնելու կամ լսելու կարողութիւնը, այդպէս կրնար խանգարուիլ նաեւ մարդուս մտածելու ընդունակութիւնը: Առաջին պարագային, մարդը հիւանդանոց կ'երթար, երկրորդին՝ յիմարանոց մը կը դրուէր: Բայց բոլոր պարագաներու մէջ ալ մահը վերջակէտ մը կը դնէր ամէն բանի: Վերջակէտ՝ թէ՛ մարսելու, տեսնելու, լսելու, եւ թէ մտածելու:

×

Հետզհետէ անդրադարձայ սակայն կէտի մը. այն մտածումը, որ ելեկտրական հոսանքի մը նման կը ծնէր ու կը տարածուէր մարդուս մարմինին կամ հոգիին մէջ, տարբեր բան մըն է, մարմնին ֆիզիքական միւս գործողութիւններէն: Մեր ուսուցիչները մեզ այլեւս Փասքալէն կը գրկէին դէպի Տեքարթ ու մենք կը սորվէինք այնքան պերճախօս այս հաստատումը. «Կը մտածեմ, ուրեմն գոյութիւն ունիմ»:

Ես կը յիշեմ թէ ինչպէս կառչեցայ այս նախադասութեան: Եւ սկսայ մտածել մտածելու մասին: Քանի կը մտածէի, գոյութիւնս դոյն ու թանձրութիւն կը շահէր, կը նշմարէի այն տեղը զոր կը գրաւէի տիեզերքի մէջ: «Կը մտածեմ, ուրեմն գոյութիւն ունիմ» կը կրկնէի: Մեր մտածելու կարողութիւնն էր որ հիմը կը կազմէր մեր գոյութեան կառուցին, ան էր որ որպէս պաստառ կը ծառայէր մեր տեւական լինելութեան: Կըրնայի՞նք արդեօք զուգահեռ մտածումով մը նոյնը պնդել մարսելու, տեսնելու կամ լսելու գործողութիւններուն մասին: Կըրնայի՞նք ըսել. «Կը մարսեմ, ուրեմն գոյութիւն ունիմ»: «Կը տեսնեմ, ուրեմն գոյութիւն ունիմ» կրնայի՞նք ըսել: Չէինք կրնար, որովհետեւ մարսելու գործողութիւնը, առանձինն, չի յաջողիր մեզի թելադրել թէ գոյութիւն ունինք, որովհետեւ մարսելու գործողութեան կ'անդրադառնանք այն ատեն միայն երբ կը մտածենք մարսելու գործողութեան մասին: Այսինքն, առաւելագոյնը զոր կրնայինք ըսել հետեւեալն էր. «Կը մըտածեմ թէ կը մարսեմ, ուրեմն գոյութիւն ունիմ»:

Ոմանք կրնան զարմանալ թէ մարդ մը ի՞նչպէս կրնայ գինովնալ ու երջանկանալ մտածելու այսպիսի կարողութեան մը անդրադարձումով: Բայց մտածելը՝ ամէն բանն էր մարդուն: Մարդը միայն մտածելով է որ մարդ էր, կը փառաւորուէր, կը հսկայանար, կ'երջանկանար, գոյութիւն կ'ունենար: Մարդը կը մտածէր թէ կ'ապրէր, եւ այդպէս՝ գոյութիւն կ'ունենար ինքն իրեն համար: Անասունն ալ կ'ապրէր, բայց չէր մտածեր թէ կ'ապրէր եւ ուրեմն գոյութիւն չէր ունենար ինքն իրեն համար:

×

Բայց տարիներ վերջ կեանքի նստարաններուն վրայ, երբ առաջին փոթորիկները պայթեցան հոգիիս մէջ, սորվեցայ որ մենք պիտի չճանչնայինք ցաւն ու տառապանքը, եթէ չունենայինք մտածելու ընդունակութիւն: Ո՞ր անասունն է, ո՞ր կատուն կամ առիւծն է, որ «տառապանքի հովիւ» պիտի անուանէր այս աշխարհը: Տառապանքը մարդուն կը պատկանէր գերազանցապէս, եւ հովիւը, որ այնքան հարուստ բուսական կեանք մը ունէր անասունին համար, տառապանք ալ վերապահած էր մարդուն: Եւ այդ տառապեալներէն մէկը, որ ամէնէն շատ չարչարուեցաւ մտածումի ոլորտներուն մէջ, ամէնէն շատ տագնապեցաւ չկարենալ չմտածելու, անզօրութեան Նիրվանային չկարենալ հասնելու անդրադարձումէն, մեր հէգ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, 1893-ի առաւօտ մը անիծեց Տեքարթը եւ բացագանչեց բարձրաղաղակ: «Կը մըտածեմ, ուրեմն չկամ», ուրեմն գոյութիւն չունիմ:

Ան որ կը տառապի ու չի կրնար մոռնալ որ կը տառապի, ի՞նչ կը գոչէ միամտօրէն, եթէ ոչ սա մէկը.

- Ասիկա կեանք չէ, ասիկա ապրիլ չէ:

×

Հիմա տարիներէ ի վեր հարց կուտամ այլեւս ես ինծի. ո՞ր մէկը նախընտրելի պիտի ըլլար մարդուն համար. օժտուած ըլլալ մարդը մարդ դարձնող մտածումո՞վ, թէ ոչ, ապրիլ անասունին ֆիզիքական ու անտրտունջ կեանքը, առանց մտածելու ընդունակութեան:

Կը կարծեմ որ հազար երկարատեւ տառապանք ոչինչ պիտի արժէին մտածումի կարճատեւ փայլատակումի մը դիմաց: Մնաց որ ընտրութիւն չունինք: Դատապարտուած ենք մտածելու եւ ... մտածելու՝ թէ կը մտածենք:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 - 21)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, Մունտիալին պատճառով Յունիս 1-էն մինչեւ Յուլիս 13 ընդմիջուած են խորհրդային ախոյենութեան խաղերը: Ընդմիջում կատարուած է նաեւ Բ. դասակարգի ախոյենութեան մրցաշարքին մէջ, որուն 9-րդ խմբակէն հանդէս կուգան Հայաստանէն 4 խումբեր՝ Աբովեանի «Կոտայք»ը, Լենինականի «Շիրակ»ը, Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը եւ Արտաշատի «Օլիմպիա»ն: Այս խմբակի դասաւորման գլուխը ներկայիս՝ 12 խաղերէ ետք, կը գտնուի Աբովեանի «Կոտայք»ը 20 կէտով: Լենինականի «Շիրակ»ը 14 կէտով կը գրաւէ 9-րդ տեղը:

×

ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆԻ «ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Բեմադիր Հենրիկ Մալեան հրաւիրուած է, իր «Կտոր մը երկինք» ժապաւէնով, մասնակցելու Նիւ - Եորքի «Նոր ժապաւէններ, նոր բեմադիրներ» համաշխարհային փառատօնին, զոր կազմակերպած են Միացեալ - Նահանգներու Շարժանկարի Ակադեմիան եւ Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանը: Փառատօնին մրցանակներ չեն տրուիր: Անոր կը մասնակցին միայն հրաւիրուած բեմադիրներ: Ժապաւէնները կ'ընտրեն իրենք՝ կազմակերպիչները: Այս անգամուան փառատօնին զանազան երկիրներէ ներկայացուած են 16 ժապաւէններ: Խորհ. Միութեան կողմէ ընտրուած էր «Կտոր մը երկինք»ը, որ ցուցադրուած է երկու անգամ: Փառատօնի կազմակերպիչները գնած են ժապաւէնը, զայն երեք շաբաթ ցուցադրելու համար Նիւ - Եորքի շարժանկարի սրահներուն մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, ժապաւէնը պատրաստուած է Վահան Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» երկին նիւթով: Փառատօնի օրերուն Հենրիկ Մալեան հանդիպած է բեմադիր Ռուբէն Մամուլեանի եւ ներկայ եղած «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» շարժանկարի անդրանիկ ցուցադրութեան, Լոս - Անճըլըսի մէջ:

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Գրեց՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Շար. Գ. եւ վերջ)

Ազգային իշխանութիւններ ժամանակ առ ժամանակ, հասոյթի զանազան աղբիւրներ փնտռած ու գտած են իրենց ժամանակի ըմբռնումներու համաձայն։

Պատրիկ Կիւլպէնկեան հոգաբարձութեան (1898 - 1907) օրով երգահանդէսի եւ պարահանդէսի դրութիւնը կը հաստատուի որ մինչեւ վերջին տարիներս կը շարունակուի։

1893-ին ներքին կանոնագրի մը պատրաստութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի եւ աւելի վերջերը կ՚իրագործուի եւ ժամանակի ընթացքին զանազան փոփոխութիւններու կ՚ենթարկուի։

1891-ին հոգաբարձութիւնը վերջնականապէս կը բաժնէ Հիւանդանոցի բժշկական սպասարկութիւնը երեք ճիւղերու, անոնցմէ ամէն մէկուն համար կարգելով առանձին բժշկապետներ - ՆԵՐՔԻՆ, ԱՐՏԱՔԻՆ եւ ՋԼԱԽՏԱԽՈՐՆԵՐՈՒ։ Աւելի վերջ հետզհետէ կը ներմուծուէին նոր բաժանումներ առանձին բժիշկներով։ Ատամնաբուժական (1904), Ականաբուժական եւ Ականջի, Քիթի եւ Կոկորդի (1905), դեղարան (1906) որ ա ւ ե լ ի առաջ Ախթէրի ձեւով էր, Մանրէաբանական (1913), վեներական եւ մորթային (1919), Ռէօնթկէն (1923), Մայրանոց (1924) եւ աւելի յետոյ տարբեր բաժանումներ ալ կը կազմուին, որոնցմէ ոմանք ջնջուած են այսօր։ Ասոր փոխարէն հաստատուած է ՓՕԼԻՔԼԻՆԻՔի դրութիւն մը այլազան բաժանումներով, մասնագէտ բժիշկներու հսկողութեան տակ։

1896-ին Մանուկ Արզումանի հոգաբարձութեան (1895 - 1896) օրով կը փորձուի Ս. ՓՐԿԻՉ ՔՈՅՐԵՐՈՒ կազկակերպութիւն մը ունենալ (բոյժ - քոյր պատրաստութեան համար)։ Հինգ էր այդ քոյրերուն թիւը, որոնք Տոքթ. Ցարութիւն Թիրեաքեանի (1845 - 1919) առաջին աշակերտուհիները կ՚ըլլան, սակայն օրուան մտայնութիւնը թոյլատու չըլլար շարունակելու այդ խիստ օգտակար ձեռնարկը։

Տեսնուած պահանջի համաձայն, 1894-ին կը կազմուի Օրէնսգէտներու առաջին յանձնաժողովը, ինչպէս նաեւ 1904-ին Կալուածոց Հոգաբարձութիւն մը, որոնք կը գոյատեւեն մինչեւ այսօր իրենց խիստ օգտաշատ ծառայութիւնը բերելով։

Հիւանդանոցին ձեռնտուութիւն կը բերեն նաեւ օժանդակ մասնախումբեր, ըլլայ Պոլիս (1926), ըլլայ արտասահմանի մէջ, որոնցմէ առաջինը հիմնուած է 1920-ին Պոսթըն։ Աւելի վերջ կը կազմըւին Լոս - Անճըլըս, Տիթրոյիթ, Սան - Ֆրանսիսքօ եւ Օգլընտ, Լոլընս, Գլիվլընտ, Օհայօ, Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիայի օժանդակները, որոնցմէ ոմանք ներկայիս դադրած են։

Առանձնապէս Նիւ - Եորքի պոլսահայ Միութիւնը կարեւոր նիւթական նպաստներէ զատ, ձեռնարկած է նաեւ հիւանդանոցի 150-ամեակի տօնակատարութիւններուն, կազմելով յոբելենական մասնախումբ մը եւ այս առթիւ հրատարակուած է 64 էջերէ բաղկացեալ գեղեցիկ յուշամատեան մը։

Միքայէլ Ցակոբեան հրաժարած ատեն (1895), Ս. Փրկիչ հաստատութեան կիսատ մնացած վերաշինութեան գործին աջակցիլ խոստացած էր, խոստում, զոր յետագային յարգեց։ Պոլսոյ երկրաշարժէն յետոյ, վնասուած շէնքերու նորոգութեան, Ապուշարանի, պաշտօնատան եւ հիւրանոցի շէնքերու շինութեան ձեռնարկեց (1898) ու աւարտեց 1900-ին։

Պատրիկ Կիւլպէնկեան հոգաբարձութեան (1898 - 1907) համար պէտք է խոստովանիլ թէ իր գործունէութեամբ կրցաւ հիւանդանոցը նախանձելի վիճակի մը բերել ներմուծելով մեծ բարեփոխութիւններ եւ զայն դնելով եւրոպական հիւանդանոցի մը կատարելութեան մէջ թէ՛ շէնքով եւ թէ մատակարարութեամբ։ Նոյնիսկ Անգլիայէն հիւանդապահուհիներ բերուեցան։ Հիւանդանոցէն ներս հսկայ փոփոխութիւն մը մտած էր կազմակերպչական եւ հսկողութեան տեսակէտով, ժամանակի պահանջներուն լիովին համապատասխան։ Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարք (1896 - 1908) մեծապէս օժանդակեց հոգաբարձութեան։ Առանց անոր գործակցութեան, կարելի պիտի չըլլար այն արդիւնքը, որ ձեռք բերուեցաւ։

Կիւլպէնկեան հոգաբարձութիւնը նախ նորոգեց Ս. Ցակոբայ Եկեղեցին, որ վնասուած էր երկրաշարժէն, յետոյ որբանոցին մէջ յաւելումներ ըրաւ ու քանի մը խանութներ աւելցուց։ Իսկ բուն հիւանդանոցի շրջափակին մէջ շինուեցան յիմար աշխատաւորներու համար շէնք մը։ 1300 մեթր երկաթէ խողովակներով բերուեցաւ այն ջուրը, որ կոտկուած էր մէկուկէս մասուրա ըլլալով եւ ջրհոր մը բացուեցաւ։ Բոլոր յարկերուն մէջ թէ՛ տաք եւ թէ պաղ ջուր հոսեցնելու համար ճամբաներ ու ծորակներ այրերու եւ կիներու յատուկ տուշի սենեակներ եւ հեռաձայնի ցանցեր շինուեցան։ Այս վերջինները բոլոր յարկաբաժինները միացուցած են տնօրէնութեան սենեակին։

Ս. Փրկիչ կառոյցին ամէնէն կարեւոր մասին, հիւանդարանին շինութեան համար, ճարտարագէտ, բժիշկ եւ ճարտարապետներէ կազմուած յանձնախումբը ճարտարագէտ Գէորգ Ասլանեանի (1849 - 1922) պատրաստած յատակագիծը գործադրութեան կը դնէ (1905) ու կարճ ժամանակ վերջ (1906) հոյակապ եւ սքանչելի կառոյց մը մէջտեղ կ՚ելլէ, երեք մասերէ կամ յարկաբաժիններէ բաղկացեալ, Յակոբեան (Յովհաննէս Միքայէլի հետ), Կիւլպէնկեան (Սերովբէ եւ Սարգիս որդիք) եւ Ունճեան (Աբիկ՝ Մատթէոսի հետ) երեք բարերարներու անունով։

Այս երեք յարկաբաժինները թէ՛ իրենց արտաքին երեւոյթով եւ թէ ներքին շինութեան ոճով կը զանազանուին առաջին երկու թեւերէն։

Կիւլպէնկեան հոգաբարձութիւնը կը կահաւորէ հիւրանոցը, կ՚որմափակէ պարտէզն ու յարդարումը կ՚ընէ, ջերոցի զետեղում կը կատարուի եւ Ազաթան Թահթապուրունեանի (1847 - 1919) նուիրատուութեամբ ալ Ս. Փրկիչ եկեղեցին քարուկիր ըլլալով ի նորոյ եւ Տոքթ. Միքայէլ Խորասանճիի կտակով բոլորովին նոր դեղարան մը կը շինուի։ Այսպէս հաստատութեան հին մնացորդն ալ նորոգուելով գեղեցիկ երեւոյթ մը կը պարզէ եւ եւրոպական հիւանդանոցներու աստիճանին կը հասնի։

Այս նորաշէն եկեղեցւոյ եւ հիւանդարանի բացումը կը կատարուի Օրմանեանի ձեռքով։

Իրարու յաջորդող քաղաքական, զինուորական եւ այլ դէպքեր ու երեւոյթներ ինչպէս մեր միւս հաստատութիւններու, նոյնպէս հիւանդանոցին ալ մատակարարութիւնը կը խանգարեն։ Կը պատահին շրջաններ, երբ հոգաբարձութեան առակ անձեր գտնելն իսկ դժուար կ՚ըլլայ։ Թէեւ շրջան առ շրջան բարւոքումներ կը տեսնուին, բայց կուգայ ժամանակ մը որ Ս. Փրկիչ հաստատութեան մէջ հազարի հասնող պատսպարեալներու հանապազօրեայ նուազագոյն սնունդն անգամ դժուար կ՚ապահովուի։

Եղաւ ատեն մըն ալ, որ հայ Կարմիր Խաչի մատակարարութեան շրջան մը բոլորեց Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը (1921 - 1922) եւ այդ շրջանին է որ առաջին եւ հիւանդանոցի պատմութեան մէջ միակ կին անդամ ըլլալով Տիկին Մարի Սթամպոլեան ծառայեց իբրեւ հոգաբարձու։

Հանրապետութեան հռչակումէն յետոյ մեր համայնքային փարչութիւններն ալ նոր կացութեան յարմարցուեցան հանրապետական եւ Սահմանադրական օրէնք եւ կանոններուն համաձայն։

Դժուար տարիներու կողքին բարւոք շրջաններ ալ ունեցող Ս. Փրկիչ հաստատութիւնը յատկապէս Երկրորդ Ընդհանուր Պատերազմէն վերջ, օրուան պահանջքներուն գոհացում տալու ջանադրութեամբ, վերելքի ճամբան բռնած է։

Այս մեծ հաստատութիւնը տեսակ մը ընդհանուր պատսպարանն է ազգին ամէն տեսակ բախտազուրկներուն, հարուածեալներուն եւ զրկեալներուն։

Հիւանդանոցը միշտ կրած է ժամանակին դրոշմը։ Անոր պատմութիւնը միայն իր պատմութիւնը չէ այլ պոլսահայ ժողովուրդի մշակութային յառաջդիմութեան ու բարոյական զարգացումին նըկարագիրը։ Հարիւրյիսունամեայ կեանքի պատկերացումը մեզի ցոյց կուտայ թէ անիկա ինչ դեր կատարած է թրքահայ իրականութեան մէջ, որուն կեանքին եւեւէջներուն ազդեցութիւնը կրած է ինքն եւ երբեմն անոր վրայ ունեցած է իր ներգործութիւնը։

ԳՈՂՋՈՒԹԻ ԳՈՂՋՈՒԹ

ՊԼՈՎԴԻՒԻ (Պուլկարիա) Մշակոյթի Տունը, Մայիս 30-ին տեղի ունեցած է Վարդանանց նուիրուած հանդիսութիւն մը։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Տ. Պլակոյեւ եւ Լ. Տիմիթրովա վարժարաններու հայ աշակերտներ արտասանութեամբ, դաշնակահար Ռիթա Սվաճեան եւ ջութակահարուհի Արուսեակ Պալթայեան։ Բանախօսած է «Երեւան» շաբաթաթերթի խմբագրապետ՝ Կարօ Հայրապետեան, անդրադառնալով Ե. դարու քաղաքական պայմաններուն եւ այն դրդապատճառներուն որոնք հարկադրեցին հայ ժողովուրդը զէն ի ձեռին պաշտպանել իր իրաւունքը։

ԱԹԷՆՔԻ Մայր Սոֆիա Ցակոբեան Հայ Տան մէջ, Յունիս 6-ին, գումարուած է Հայ Կապոյտ Խաչի 52-րդ Պատգամաւորական ժողովը, որուն բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տալիթա Մեքթուպճեան։ Կարդացուած են Գոքինիոյ, Աթէնքի, Գարէակեսարիանիի, Թամպուրիա - Լիբադմայի, Հին Ֆալիրոյի, Ֆիքսի մասնաճիւղերու եւ Շրջ. Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեանց տեղեկագիրները։ Կազմակերպութիւնը ունի 562 անդամ։ Մասնաճիւղերը եւ Շրջ. Վարչութիւնը գնահատելի աշխատանքներ տարած են կազմակերպուած են դասախօսութիւններ, հաւաքոյթներ, պըտոյտներ, ուխտագնացութիւններ, ծովագնացութիւն, մանկական եւ ընտանեկան պարահանդէսներ, ճաշեր, պազար եւ այլ ձեռնարկներ։ Յաճախակի այցելութիւններ տրուած են Գոքինիոյ, Իլիուպոլիսի եւ Մելիսիայի ծերանոցներուն եւ այլն։ Ժողովին ներկայ եղած են նաեւ «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» եւ «Ջաւարեան» վարժարաններու տնօրէնները, որոնց տըւած զեկուցումներէն կը պարզուի, որ գոյդ վարժարաններու աշակերտութեան թիւն է 233։ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Հայ Գթութեան Խաչի Ներկայացուցիչին կարդացած տեղեկագրէն կը յայտնուի, որ այդ շրջանին մէջ կան հինգ մասնաճիւղեր՝ Սելանիկ, Գավալա, Քսանթի, Գոմոթինի եւ Ալեքսանտրուպոլիս, 312 անդամներով։ Կը պահեն 37 երախաներով ծաղկոց մը, ուր կը տրուի հայեցի դաստիարակութիւն։ Գնած են Խալքիտիքիի շրջանին մէջ ամառնային ճամբարի համար հողամաս մը, որուն շինութեան ծրագիրը կը պատրաստուի։ Ժողովի աւարտին կատարուած է Նոր Շրջանային Վարչութեան ընտրութիւնը։

ՄԽԹԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԽԹԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

1902 - 1903-ի շրջանին վերագրուած գործերուն մէջ երկու քերթուած կը կրեն միեւնոյն վերնագիրը. «Դեղին վարդեր»։ Մեզի համար հետաքրքրական է անոնց համեմատութեան հարցը։

«Դեղին վարդեր» (70) քերթուած մըն է, որ իր նուաղումով, լքումով և զգացումներուն նրբութեամբ ունի արդէն խորհրդապաշտական յատակ չեշտ մը։ Զայն կը հաստատէ նաեւ իր յօրինուածքը. կը բաւէ մտածել որ քերթուածին առանցքը կը կազմէ «ֆորէսփոնտանս» մը՝ մայիսի խամրող վարդերուն եւ իր լքուած ու մենաւոր հոգիին միջեւ (71)։

Միեւնոյն նիւթին կը վերադառնայ «Դեղին վարդեր»ուն մէջ (72), որուն դըրութեան թուականը կ՚անգիտանանք եւ որ լոյս տեսած է Թէոդիկի 1923-ի Ամէնուն տարեցոյցին (73) մէջ. սակայն, մաս կազմելով «Բաբախումներ» տետրակին, հարկ է գրուած ըլլայ 1903-ին, կամ 1903-էն ոչ՝ ուշ։

Ալազան եւ Նորենց կ՚ըսեն թէ երկու քերթուածները «բոլորովին տարբեր են»։ Ընդհակառակն, մենք անոնց մէջ կը գտնենք որոշ առընչութիւն, ինչպէս նաեւ եթէ ոչ համահաւասար, սակայն նմանող տարրեր։ Ըլլայ մին թէ միւսը ունին տժգոյն վարդեր, եւ մէկուն լքուած հոգին՝ միւսին մէջ համապատասխան կը գտնէ լքուած հոգւոյ։ Խական տարբերութիւնը որ կայ, ընդհակառակն, այն է որ ՀՊՀ-ի 177-րդ էջի քերթուածը իբր նիւթ ունի թառամումը (կը տժգունին, կուլան), եւ բանաստեղծը նիւթին հանդէպ կը ներկայանայ աւելի կրաւորական։ Ընդհակառակն, ՀՊՀ-ի 163-րդ էջի քերթուածին նիւթը փթթումի մը վրայ է (փթթեցէք միշտ) եւ բանաստեղծը ներգործող է, խրախուսող՝ նոյնիսկ եթէ տարուած է տխրութեամբ եւ միայնութեամբ («Երգեցէք միշտ ընկնուած երգերն ադու», 13-րդ տող)։ Դատելով կառուցուածքի չքեղութենէն եւ արուեստի իր կատարելութենէն, մեզի կը թուի թէ ՀՊՀ-ի 163-րդ էջի քերթուածը աւելի ուշ գրուած է՝ քան 177-րդ էջինը։ Առաջինին մէջ ունինք արդէն խորհրդապաշտական չեշտուած երանգներ։ Քերթուածին առաջին տողերուն մէջ իսկ Մեծարենց կը յայտնէ սկզբունք մը. ինկապէս, իրեն համար այդ վարդերն են՝

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇՆ առանձնացած
հոգիներուն (74),

եւ քերթուածը բնորոշուած է փնտռտուքովը երաժշտականութեան մը՝ իրագործուած տողերու կրկնումով (օր. 4 - 5 եւ 8 - 9 տողերը)։ Որով, Մեծարենց ձեռք կ՚առնէ հոս «Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք»ին արուեստը եւ զայն կը զարգացնէ։ Նուազին յօրինուածքն ինքնին, որ է՝ ԱԲԲԱ, ԱԳԳԱ, ԳԲԳ, ԳԲԳ, այսինքն՝ միայն երեք յանգերու փոխն ի փոխ զուգագրուած իրերայաջորդականութեանը վրայ հիմնուած՝ կը փաստէ երաժշտականութեան մը այս փնտռտուքը. բնականօրէն կը մտածենք Վերլէնի «տը լա միւզիք աւան թուտ շոզ»ին, Պոտլէրի գասերուն, եզրակացնելու համար թէ «Դեղին վարդեր» քերթուածը բացարձակօրէն խորհրդապաշտական կը թուի մեզի։ Տարբեր չէ նաեւ «Յիշատակ» քերթուածը (75). եթէ «Դեղին վարդեր»ը կ՚արտայայտէ լքումի, քաղցր ու անմնիթար ցաւի մը հոգեվիճակը, հոս ամէնէն աւելի ակնառու բառերն են խորհըրդաւոր ճօղարկում, լուռ անձկութիւն. մինչ կառուցուածքը շարունակուած է միշտ երաժշտականութեան մը չունչին տակ (ԱԱԲԲ, ԲԳԲԳ, ԳԴԳ, ԴԳԴ յանգերով եւ կրկնուած տողերով՝ 6 - 9, 10 - 12)։ Սակայն նա՛եւ «Յիշատակ»ը անցքի քերթուած մըն է։ Մէջը տակաւին ներկայ՝ կան Դուրեանական տարրեր, բայց անոնց կողքին կը յայտնուին արդէն իսկ զուտ խորհրդապաշտական գիծեր։ Տեսնենք, օրինակի համար, վերջաւորութիւնը.

. . . . բոյլ մ՚անշէջ յիշատակ
Սարսուռներով կը համակնէ զիս
յանկարծ։

«Բոյլ»ը իւրայատուկ բառն է Դուրեանին (76), բայց սարսուռ եւ յանկարծ արդէն իսկ խորհրդապաշտներու փրփուրը ու սուտէնը կը յիշեցնեն (77)։

(Շար. 9)

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ» ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութեան առաջին հրապարակային ելոյթը տեղի ունեցաւ, Յունիս 4-ին, Մարսէյլի քաղաքապետական Օփերային մէջ, համերգ մը, նախագահութեամբ Ներքին Նախարար եւ քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէրի։

Տեսակ մը հիմնաքարը կամ ծննդեան վկայականը հիմնարկութեան որ համաձայն իր նպատակին (տես «Յառաջ» 1982, Մայիս 29 – 30-ի թիւ) ունի միջազգային հայեացք, տարողութիւն։

Համերգին ներկայ եղան, յատկապէս Հայաստանէն ժամանած Ե. Միրզոյեան, երգահան եւ նախագահ Հայաստանի «Կոմպոզիտորներու Միութեան», ինչպէս նաեւ տեղական օտար անձնաւորութիւններ՝ Էտմոնտ Շարլ Ռու – Տըֆէռ, մէթր Միշէլ Փըզէ՝ նախագահը Շրջանային Խորհուրդին, Իրմա Ռափիւզի՝ ծերակուտական եւ Ա. կցորդը քաղաքապետին, մէթր Մարսէլ Փաոլի՝ քաղաքապետարանի մշակոյթի հարցերու պատասխանատուն, որ կը ներկայացնէր Կաստոն Տըֆէռը, բացակայ քաղաքէն իր նախարարական պաշտօններու հետեւանքով։

Երեկոյթը բացաւ մէթր Մարսէլ Փաոլի, որ յանուն Մարսէյլի քաղաքապետին, Մարսէյլ քաղաքի մեծ մետալով պատուեց Արշամ Պապայեանը, հիմնադիր – նախագահ «Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութեան» ի գնահատանք իր կատարած աշխատանքներուն մշակութային գետնի վրայ։ Արշամ Պապայեանի նախաձեռնութեան եւ գործնական ճիգերուն է որ կը պարտինք «Անոյշ Օփերայի ներկայացումը Մարսէյլ 1970 եւ 1971-ին, ինչպէս նաեւ այլ քաղաքներու մէջ՝ Փարիզ, Լիոն։ Նոյնպէս բազմաթիւ առիթներով հայրենի արուեստագէտներու ելոյթները մեր քաղաքին մէջ արդիւնքն է իր զոհողութեան ոգիին, նուիրումին եւ սէրին հանդէպ մեր մշակութային արժէքներուն։ Արշամ Պապայեանի յամառ ջանքերու արդիւնքն է նաեւ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ստեղծումը որ արդէն իսկ չորս տարուան մէջ հայ եւ մանաւանդ օտար շրջանակներու մէջ պատուաւոր տեղ գրաւած է։ Եւ վերջապէս այս՝ Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութիւնը, որ իր նախաձեռնութիւնն ու իր իրագործումն է, եւ որուն նախայղացումը եղաւ անցեալ տարուան համերգը ի յուշ Արամ Խաչատուրեանին մասնակցութեամբ աշխարհահռչակ թաւ – ջութակահար՝ Մ. Ռոսթրոփովիչի։ Արշամ Պապայեան, քաղաքիս սիրուած եւ գնահատուած անձնաւորութիւններէն է, որ իր բարոյական եւ նիւթական լայն օժանդակութիւնը կը բերէ հաւասարապէս հոն, ուր հայ մշակոյթը ներկայ է, հոն, ուր մեր ազգային արժէքները ի պատուի են։ Կը շնորհաւորենք զինքը եւ Տիկին Պապայեանը, որ կը բաժնէ իր ամուսնոյն ապրումները, մաղթելով նորանոր գոհունակութիւններ իր տարած հանրային աշխատանքներուն մէջ եւ մանաւանդ յարատեւ կամք եւ վճռականութիւն, յաղթահարելու համար հանրային կեանքի դժուարութիւններն ու խոչընդոտները որոնք յաճախ կը ցցուին նախաձեռնող եւ աշխատող անձերու ճամբուն վրայ։

Արշամ Պապայեան, յայտնապէս յուզուած իրեն եղած պատիւէն, շնորհակալութիւն յայտնեց Մարսէյլի քաղաքապետին ըսելով թէ առանց զինքը շրջապատող անձերուն եւ միութիւններուն, ոչինչ պիտի կրնար ընել եւ հետեւաբար այս պատիւը կ'երթայ անոնց որոնց հետ ձեռք ձեռքի եւ սիրտ սրտի կ'աշխատի ի շահ Հայ Մշակոյթի պանծացման։

Յայտագիրը սկսաւ, շատ բնականօրէն պիտի ըսենք, Խաչատուրեանի մէկ երկով «Մասքարատ», զոր մեկնաբանեց Մարսէյլի օփերայի նուագախումբը ղեկավարութեամբ՝ Եանոս Ֆիւրսթի։ Կարելի էր այս առաջին առիթով ընտրել Արամ Խաչատուրեանի այլ ստեղծագործութիւն մը, որ ի յայտ բերէր անոր խոկական երաժշտական տաղանդը։ Այս ընտրութիւնը ըրած է ղեկավարը նուագախումբին որ պէտք է ըսել կատարեց միջին մեկնաբանութիւն մը, ինչպէս նաեւ յաջորդող երկու քոնչերթօներուն, որոնք կը կազմէին յայտագիրը։ Նախ՝ Զայքովսքիի դաշնակի թիւ մէկ քոնչերթօն։ Հոս առիթը ունեցանք ունկնդրելու երիտասարդ դաշնակահարուհի Միրիամ Պիրժէ - Փափազեան, որ անկասկած լաւ, թերեւս շատ լաւ մեկնաբանող մըն է որ ունի թեքնիքի բարձր մակարդակ, հարուստ երաժշտականութիւն, զգայնութիւն, սակայն իր ընտրած քոնչերթօն չէր համապատասխաներ իր յատկութիւններուն, իր խառնուածքին, իր անհատականութեան մանաւանդ որ նուագախումբն ալ երբեմն դուրս ելաւ իր դիծէն եւ «խեղդեց» դաշնակը։ Միրիամ Պիրժէ - Փափազեան որ դեռ երիտասարդ իր ասպարէզին մէջ արձանագրած է գնահատելի յաջողութիւններ, վստահ ենք որ այլ առիթով պիտի տայ իր ճըշմարիտ չափը եւ արժէքը։ Երկրորդ քոնչերթոյին առիթով, Պէթհովէնի ջութակի համար գրուած քոնչերթօն, մեզի եւ շատ շատերուն համար յայտնութիւն մը եղաւ ջութակահար՝ Ժան Տէր - Մերկերեանը, որ կատարեալ թեքնիքով մը դիւրաշարժութեամբ տիրապետեց բեմին։ Տաղանդաւոր արուեստագէտ մը, որ կը խուսափի ցուցականութենէ, արտաքին ազդեցութիւններէն։ Մեկնաբանութիւնը վճիտ, ճշգրիտ, յստակ, ունէր ազնուական վայելչութիւն մը։ Անկասկած վարպետ մը, որ կրնայ. համնիլ միջազգային գագաթներուն, եթէ իր երաժշտական արտայայտութիւնը ըլլայ քիչ մը աւելի ջերմ եւ հաղորդական. դուցէ այս ալ կազմուածքի եւ խառնուածքի հարց է։

Ունկնդիրները կրկնակ ու կրկնակ ծափահարութիւններով յայտնեցին իրենց սքանչացումը եւ տեղական մամուլը գըրնահատական լայն սիւնակներ յատկացուց Ժան Տէր - Մերկերեանին, որուն երաժշտական ասպարէզը արդէն բացառիկ է։ Ծնած է Մարսէյլ, 1935-ին, 12 տարեկանին կ'արժանանայ Մարսէյլի երաժշտանոցին Ա. մրցանակին (ջութակ) 1947-ին իր առաջին համերգը կուտայ Մարսէյլ։ 1958-էն 1963 կ'ուսանի Մոսկուայի երաժշտանոցը Դաւիթ Օյսթրախի ղեկավարութեամբ։ Կ'արձանագրէ բացառիկ յաջողութիւններ միջազգային մեծ մրցումներուն։ 1956-ին կը ստանայ Փրակայի մրցումին Ա. մրցանակը, նոյնպէս 1961-ին Մարկրիթ Լոն - Ժաք Թիպօ Ա. մրցանակը, 1963-ին Պելժիոյ Էլիզապէթ թագուհի մրցումին Ա. մրցանակը։ 1964-էն 1980, կը վարէ փրոֆէսէօրի պաշտօնը Երեւանի երաժշտանոցին մէջ, ուր նաեւ մենակատար - քոնչերթիսթ է տեղւոյն Ֆիլարմոնիքին։ Այս նոյն շըրջանին կուտայ բազմաթիւ համերգներ զանազան երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա, Լեհաստան, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա, Աւստրիա, Ռումանիա, Գերմանիա, Հունգարիա, Միացեալ - Նահանգներ, Յունաստան, Պելժիա, Արժանթին, Քանատա, Լիբանան, Սկովտիա եւ Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Օտէսա, Կիեւ, Երեւան, Ռիկա ...։ 1980-էն ի վեր հաստատուած է Ֆրանսա, Մարսէյլ։ Այս տարի, Ապրիլ 23-ին, Սալ Կավոյի մէջ տուաւ համերգ մը, դաշնակահար Միրիամ - Պիրժէ Փափազեանի հետ։ Ծինօ Ֆրանչեսքաթի կ'ըսէ՝ «Մեծ հիացում ունիմ Ժան Տէր - Մերկերեանի հանդէպ, սքանչելի ջութակահար մըն է. իր հնչականութիւնը, թեքնիքը եւ երաժշտութիւնը կատարեալ են։ Մեծ արուեստագէտ մըն է»։

×

Համերգէն յետոյ, տեղի ունեցաւ հացկերոյթ Սոֆիթէլի պանդոկի սրահին մէջ։ Այս առթիւ օրուան երկու արուեստագէտները՝ դաշնակահարուհի՝ Միրիամ Պիրժէ - Փափազեան եւ ջութակահար՝ Ժան Տէր - Մերկերեան ստացան ոսկէ մետալ մը Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութեան կողմէ, որպէս շնորհակալութեան արտայայտութիւն քանի երկու արուեստագէտներն ալ մերժած էին նիւթական վարձատրութիւն։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ 1982, Ապրիլ 22-ին, Հինգշաբթի գիշեր, Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին։ 11 ընտրելիներու ցանկի մը վրայէն հետեւեալ ութ անձերը Ընկերակցութեան վարչութեան անդամ ընտրուեցան.–

Կարապետ Աւետիսեան, Ժագ Այվազեան, Փաթրիք Տէվէճեան, Ժագ Գալճեան, Արմէն Խաչիկեան, Նշան Գայան, Ռաուլ Գազանճեան եւ Ռոլան Մարկոսեան։

Նորակազմ վարչութիւնը իր անդրանիկ նիստը գումարեց Մայիս 27- Հինգշաբթի իրիկուն եւ յետ քուէարկութեան հետեւեալ կերպով ընտրեց իր նոր դիւանը.–

Պ. Պ. Ժագ Գալճեան՝ (նախագահ), Անտրէ Եէտիգարտաշեան եւ Արման Հանճրեան՝ (փոխ - նախագահ), Հանրի Տամատեան՝ (ընդհ. քարտուղար), Տընի Քէչէճեան՝ (գանձապահ), Ժերար Մուքապիրեան՝ (փոխ - ընդհ. քարտուղար), Նշան Գայան՝ (փոխ - գանձապահ)։

Դիւանին կազմութենէն յետոյ վարչութիւնը իր զանազան յանձնախումբերը ընտրեց։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

ՊԵՌՆԱՐ ՇՕԻ ԶՈՒԱՐՃԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Շօ կատաղօրէն կնատեաց էր։ Իր կեանքի վերջին տարիներուն սովոր էր ըսել.

– Կարծիքս երբեք չեմ փոխած կիներու մասին։ Այսօր ալ կը մտածեմ ճիշդ այն, ինչ որ մտածեր եմ ասկէ 80 - 90 տարիներ առաջ։ Այսինքն ոչինչ...

Եւ այս կնատեաց մարդուն առջեւ, օր մը, կը խօսէին ամուսնութեան մասին։ Կարծիքներ՝ տեսակ – տեսակ, բազմատեսակ, Երկար ատեն լուռ մնացած մէկը, յանկարծ հարց տուաւ Ճորճ Պեռնար Շոյին։

– Կը հաւատա՞ք արդեօք, սիրելի վարպետ, որ Ուրբաթ օրերը ամուսնացողները դժբախտ կ'ըլլան ընտանեկան կեանքի մէջ։

– Վստահօրէ՛ն, պատասխանեց վարպետը։ Չեմ հասկնար, սակայն, թէ Ուրբաթը ինչո՞ւ բացառութիւն մը պիտի ըլլար...

×

– Ճորճ Պեռնար Շօ, իր գործերու ֆրանսացի թարգմանիչին՝ Օկիւսթէն Համոնի հետ պիտի երթային Յունաստան։ Երբ խօսք կ'անցնէր այս երկրին մասին, Համոնի բարեկամուհիներէն մէկը հարցուց Շօյին.

– Վարպե՛տ ճի՞շդ է որ Յունաստանի մէջ բոլոր Հելլենուհիները յունական քիթ ունին։

– Անշուշտ որ ճիշդ է։

– Ա՛...

– Հապա ի՞նչ կը կարծէիք, սիրելի՛ տիկին ... Կը կարծէիք որ Հելլենուհիները իրենց քիթերը արտասահմանէ՞ն կը ներածեն...

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՋԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կէսօրուայ նամազէն յետոյ, Կիրոս տեսած էր տէրվիշ Հասան Ալին, որ մզկիթի հրապարակը Հաճի Սիւլէյմանին հետ կը խօսէր։ Հաճի Սիւլէյման եօթն անգամ Մէքքէ գացող ու ճէննէթը ապահովող սուրբ մարդն էր Գարափունարի մէջ։ Գլխին խաթ - խաթ սպիտակ փաթթոցով այնքան ծանր, որ կարծես խոշոր կողով մը ըլլար գլուխը։ Հաճի Սիւլէյման էֆէնտի կալուածներու տէր էր եւ ունէր 7 կիներ։

Կիրոս, խելապէս կը զարմանար տէրվիշ Հասան Ալիի ձգած սուրբի հմայքը խալամներուն վրայ։ Ան կը տեսնուէր մեծամեծներուն հետ ու անոնց սեղանը բաց էր անոր առջեւ եւ սակայն տէրվիշին սըրունքները միշտ մերկ էին ու ուսերուն ձգած էր եղնիկի կամ հորթի փոստ մը միայն։ Անոր մօրթը Սինայի անապատներուն մէջ ցամքած էր կարծես, ալեփառ մօրուքը նոյնպէս անապատի արեւէն ճերմկած։ Ան իր մերկ սրունքներով ու քաշկուլով առանց համետի ձիու վրայ, ամբոխներ շարժած էր հայ քրիստոնեաներու դէմ։ Ան մզկիթներէն ընդունակ էր խօսելու, որ մեղք է մըջիւնի վրայ կոխելը եւ պէտք է պաշտպանել փողոցի շուները։ Ան կրնար նաեւ զարհուրելի ջարդ սարքել քրիստոնեաներուն ու սուրին ծայրով դուրս բերել երախաներ մայրերու յղի արգանդներէն։ Ան աւելի՛ սրբացաւ խալամներուն համար եւ անտարակոյս Ալլահին մօտը տեսան, երբ երկու անգամ անվտանգ ազատեցաւ Հայերու կողմէն եղած մահափորձէն։ Կիրոս ինքն ալ հանգիստ պիտի չըլլար, եթէ Հասան Ալին չվերցնէ մէջտեղէն։ Միայն թէ կը զգուշանար ամբոխի գրգռութենէն։

Ջէրչի Կիրոս նկատեց, որ տէրվիշ Հասան Ալիի դէմքին վրայ տեսակ մը չփոթ կար։ Անտարակոյս զինատան պատահարին մասին կը խօսէր Հաճի Սիւլէյմանին հետ։ Կիրոս տէրվիշ Հասան Ալիի արտայայտութիւններէն կարծես հասկցաւ, որ վտանգ չկար Հայերուն համար։

– Չէ, Դաւիթ, ամէն բան խաղաղ կ'երեւի, երբ խաղաղ է Հասան Ալիի դէմքը, - խօսեցաւ Կիրոս, որ նոր էր վերադարձած զինագործին խանութը։

– Հա, Կիրոս, այսօր Նաճար Յովակը եկաւ, երբ նոր մեկնած էիր այս տեղէն։ Մեղադրեց, որ ինք որպէս կոմիտէի քարտուղար լուր չունի քու այստեղ ըլլալէդ։

– Ի՞նչ լուր տամ, Դաւիթ. Յովակը լաւ մարդ է։ Եթէ կասկած մը փախի էնոր մասին, ո՞ւր պիտի մնան 9 զաւակները։ Երեք տարի առաջ, անոնց թիւը 9 էր, ալ հիմա չգիտեմ։ Յովակը հեռու պահել էս բաներէն, աւելի լաւ է։ Ես գիտեմ, Յովակը ինչքա՛ն լաւ մէկն է, որ կրնայ վիրաւորուիլ երբ լուր չունենար։ Ան նոյնիսկ կը վիրաւորուի, երբ կ'ըսես, որ քու կարեւոր գործդ քու զաւակներդ մեծցնելն է։ Ան այնպէս կը կարծէ, որ ինք ուրիշ բաներու համար անպէտ է։ Հապա ինչպէս իմացեր էր իմ այստեղ ըլլալս։

– Քու անունով նամակ մը տուաւ ինծի. առ, ինչպէս կ'երեւի՝ Վարդածօրէն է։ Նամակը բերողը, Սարը Սիմոնն է եղեր։

– Ո՞ւր է Սիմոնը։ Ես կ'ուզէի տեսնել զինքը, - հարցուց Կիրոս, յանկարծ անակընկալի եկած։ Նամա՞կ ... Վարդածօրէ՞ն...

– Է՜հ, գիտես ա՛, Սիմոնը մէկ վայրկեան տեղ մը կեցող չէ։ Այս առաւօտ յանձնած է նամակը եւ այս առաւօտ ալ մեկնած է առանց լուր տալու։

Չէ, տեսնուած չէ, որ մուրացիկ մը գիր կարդայ։ Կիրոս շատ անհամբեր ըսպասեց որ իրիկուն ըլլայ ու վար առնըւին խանութներուն տախտակները։

Մութը հետզհետէ կ'իջնէր, մարդիկ հետզհետէ կը պարպուէին պազարներէն, փողոցներէն։ Ֆէնէրճին սանդուխ մը ուսին՝ սկսած էր անկիւններու քարիւղէ լապտերները վառել։ Փողոցներուն մէջ միացած էին շուները, մուրացիկներն ու տէրվիշները։ Անոնք ալ հետզհետէ բաղնիքի ու մզկիթի հրապարակը կը քաշուէին։

(Շար. 590)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գասգասեան, Տէր - Եղիայեան, Մա - րաշլեան եւ Վարդանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 27, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝

Այրի Տիկին ԱՆՈՅՇ ԳԱՍԳԱՍԵԱՆԻ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

A VENDRE

ARNOUVILLE - LES - GONESSE

A cinq minutes de la gare

UN COQUET PAVILLON

Tout confort

TELEPHONER:

985. 52. 15

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ Փարիզ:

Սիրով կը հրաւիրէ նաեւ Փարիզի հայուհիները, որոնք կը փափաքին Կապոյտ Խաչին անդամագրուիլ կամ աշխատակցիլ: Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ գրոյց եւ մտքերու փոխանակութիւն:

—×—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունիս 24-ին, ժամը 20,30-ին:

CENTRE CULTUREL

Rue Robert Lavergne — Asnières

TOUS AU RENDEZ-VOUS ANNUEL

Fête Champetre

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE

(U.C.F.A.F.) — (J.A.F.)

DIMANCHE — 27 JUIN

Bois de Clamart—Carrefour de l'Anémomètre

PARTIE ARTISTIQUE

Jeux et Concours d'enfant

Animation — Stand Jeux

BUFFET ARMENIEN

Moyens d'accès:

- **de Mairie d'Issy:** Autobus 190 descendre Place Marquis
- **de Corentin Celton:** Autobus 189 descendre Honnebelle
- **de Villejuif, Vitry, Gentilly, Bagneux:** Autobus **162;descendre Pl. Marqius**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մայրերու տօնին առթիւ կազմակերպուած պտոյտին առթիւ՝ Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալու - թեամբ ստացած է Տիկին Օնպաշեանէ 100 Ֆ., փոքրիկն՝ Նաթալի Ղարիպեանէ իր հօր ապաքինման առթիւ 100 Ֆ., նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Նահապետեանէ 100 Ֆ.:

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

DANS LES SALONS DU «NOVOTEL» PARIS - BAGNOLET

1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :

Dans la journée: **654. 22. 33, de 14 à 17h.** — **644. 23. 52** et après **20h. 645. 37. 08**

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Յունիս 27, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներուն՝ Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաքի եւ հոգաբարձութեան անդամներու հոգիներուն համար:

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS

vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 10 JUILLET au 23 JUILLET

du 24 JUILLET au 6 AOUT

ainsi que:

DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT

DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE

DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, Rue d'Argenteuil

75001 — PARIS

Tél.: 261. 51. 13

Métro: Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան իրենց սիրելի հայրենակցուհի Վարդուհիի ամուսնոյն Լեւոն Շիրինեանի մահուան քառասունքին առթիւ 250-ական ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 9.30-ին Ա. կայանէն՝ Կոմիտաս, կը մասնակցին՝ Անժէլ Կարապետեան, Ալէքս Սիրանոսեան եւ Ռոմանի իր նուագախումբը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15-ին

վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ - Պար - Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

DEBAT

Dans le cadre de ses activités L'UNION DES ETUDIANTS ET DE LA JEUNESSE ARMENIENNE Organise un Débat, dont le sujet sera:

«La Gauche Française et le Problème Arménien»

Le Samedi, 26 Juin — à 16 h.

à l' A.G.E.C.A.

177, Rue de Charonne — 75011 Paris

Métro: Alexandre Dumas

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 27-ին, տեղի կ'ունենայ իրեն տարեկան ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍը, Նարեկեան վարժարանի գրօսայգիին մէջ:

38, Route de Collonges

69450 St. Cyr au Mont d'or

tél. (7) 847 - 28 - 65

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի պատիւ Մայրերու տօնի կազմակերպած թէյասեղանի առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեանէ 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Շարլ Փափազեանէ 100, Աշոտ Իսահակեանէ 200, Տիկին Հանչէրեանէ 100 Ֆ. իր ամուսնոյն Կարպիս Հանչէրեանի մահուան 9-րդ տարելիցին առթիւ, նոյնպէս Տիկին Վարդանոյշ Հաքիմեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն Կարպիս Հաքիմեանի մահուան 3-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet

Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN

du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix — 75003 Paris

Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:

— Monsieur IKEDJIAN Arthur

29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE

Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08

— Monsieur GEDIKIAN Vasken

Tél.: (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:

Monsieur KASSIGUIAN Raffi

8, Rue des Ecoles

83710 — MONTAUROUX

Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐ

Մարսէյլի Հայ - Արենոյշներու գործունէութեան յիսնամեակի առթիւ: Յունիս 26-ին, Շաբաթ օր ժամը 20.30-ին, պետական օփերային մէջ:

Կը նախագահէ՝ երեսփոխան ԻՌՄԱ ՌԱՓԻՒՋԻ: Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ տեղւոյս բոլոր հայ երիտասարդական կազմակերպութիւններու: Փռատոյի «Ս. Սահակ - Մեսրոպ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՋԵԱՆԻ, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԸԼ - ՄԱՋԵԱՆԻ: Հայ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Տիկին ԵՒԱ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ:

ԺԱՖ-ի «ԱՐԱՔՍ» եւ «ՍԱՍՈՒՆ» պարի եւ նուագի խումբը: «ՑԱՂԹԱՆԱԿ» պարի եւ նուագի խումբը:

Հայ - Արենոյշներու «ԳԱՅԵԱՆԷ», «ՄԱՐԱԼԻԿ», «ՄԱՍԻՍ» եւ ԱՐԱԳԵՂՆԵՑԻԿ պարի խումբերը:

Կը խօսին՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ, ԱՆԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ, ԼԻԼԻ ՄԱՇՈՑԵԱՆ, ՔՐԻՍԹԻՆ ԿԻՒԼԵԱՆ:

Հայկական տարազներու ցուցադրութիւն՝ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան, երիտասարդաց՝ Հ. Ց. Դ., Նոր - Սերունդի եւ հայաստանցի օրիորդներու: Կը ներկայացնեն Արշալոյս Մանոյեան եւ Նարին Հօթօթեան:

Իրենց բարոյական օժանդակութիւնը կը բերեն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ եւ Նախկին Արիներն ու Արենոյշները:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցին՝

339 Ավիւնիւ տիւ Փրատօ:

եւ Հայ Մշակոյթի Տուն՝

12 - 14 ռիւ Սէն - Պազիլ

եւ Օփերան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
25
VENDREDI
25 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.200 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 200

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻ՛ՇՏ ԿՌԻՒՆԵՐ, ՄԻ՛ՇՏ ՌՈՒՄԲԵՐ, ՄԻ՛ՇՏ ՋՈՀԵՐ

«ՄԵԾԵՐԸ» ԿԸ ԽՕՍԻՆ
ՓՈՔՐԵՐԸ՝ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ

Արեւմտեան Պէյրութ, Հինգշաբթի օր, կը շարունակէր ապրիլ ամէնէն անձկալի ժամերը, իր արդէն անձկալի կեանքին, վերջին տարիներուն: Ոմանք համոզուած են, որ վճռական ճակատամարտը անխուսափելի է, այսինքն մէկ ժամէն միւսը, Իսրայէլեան զօրքը պիտի մտնէ: Չորեքշաբթի օրուան կարգ մը դէպքեր աւելի հաւանական կը դարձնէին նման գաղափար մը: Ասոնց գլխաւորն էր ամերիկեան դեսպանատան փակումը, անձնակազմն ալ դեսպանին տունը փոխադրուած է արեւելեան Պէյրութ: Արտաքին Նախարարութիւնը ճշդած է որ փակումը առժամեայ բնոյթ ունի եւ թէ տեղւոյն 2000 Ամերիկացիներուն հրահանգ չէ տրուած երկիրէն հեռանալու: Անոնք որոնք կը փափաքին, ինչպէս փափաքող տեղացիներն ալ, մէկ ճար ունին՝ Ճունիի նաւահանգիստը, ուրկէ Կիպրոս կ'անցնին: Ի դէպ Լարնաքայի մէջ, կը վխտան «աչքը - բացերը», այսինքն անոնք որոնք կը բախտախնդրեն ուրիշներու դժբախտութենէն...: Նոյնիսկ անգլիացի մեծահարուստ մը, որ արձակուրդի է իր եոթով, կ'երթայ - կուգայ, գաղթական փոխադրելու համար 200 տոլարով մարդ գլուխ:

Անգլիացիք, որոնք նաեւ իրենց դեսպանատունը փակած են, հրահանգած են իրենց հպատակներուն մեկնիլ, միշտ Կիպրոսի ճամբով: Նաւ մըն ալ ղրկած են Ճունի: Ֆրանսացիք փակած են արեւմտեան - Պէյրութի հիւպատոսարանի սպասարկութիւնները:

Հրադադար կայ միշտ, սկզբունքով միայն, քանի կրակ կը տեղայ ամէն կողմէ: Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք, պաղեստինեան թաղը երկու ռմբատար կառքեր օդը ելած են, կը կարծուի թէ հեռաւոր ռումբեր կը կրէին: Երբ պայթած են անցորդներ են, որոնք զոհ գացած են, կը խօսուէր շուրջ 50 մեռեալի եւ 140 վիրաւորի մասին: Ո՞վ է հեղինակը: Ոչ ոք գիտէ, եւ ոչ ոք ալ շատ կը հետաքրքրուի, արեւմտեան - Պէյրութ, ով ուզէ ինչ կ'ընէ, գողութիւն, սպանութիւն, ահաբեկում, թալան: Կատարեալ անիշխանութիւն մըն է որ կը տիրէ: Ներկայիս ալ անձկութիւնը հասած է գագաթնակէտին: Օրը քանի մը ժամ միայն ելեկտրական հոսանք կայ եւ ջուրն ալ՝ երկու օրը անգամ մը, չորս ժամ եւ յաճախ միայն մինչեւ առաջին յարկը:

Պեկկին, որ վերադարձած էր Ուաշինկթընէն, Հինգշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդի ժողով կը գումարէր եւ հոն պիտի որոշուէր, գոնէ այդպէս կը կարծուէր, Պէյրութի ճակատագիրը: Ինք եւ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Շարոն համամիտ են յարձակման, դէմ է ընդդիմադիր երեսփոխան (աշխատաւորական) Փերէս:

Իսրայէլի պայմաններն են.- Արաֆաթ կ'արտաքսուի Պէյրութէն ինչպէս նաեւ ՊԱԿ-ի ղեկավարութիւնը եւ կ'երթան երկիր մը, որ սահման չունենայ Իսրայէլի հետ: Պէտք է քաշուին նաեւ օտար բոլոր զինեալ ուժերը (խօսքը, անշուշտ Սուրիացիներուն կը վերաբերի եւ ոչ՝ Իսրայէլացիներուն...): Եթէ Իսրայէլ կը պնդէ Արաֆաթի արտաքսման մասին, պատճառն այն կը նկատուի, որ հրադադարէ օգտուելով, Արաֆաթ եւ իր թիկնապահները նոր զէնք կը գտնեն եւ կը վերակազմեն իրենց զինեալ ուժը: Իսրայէլի վճռականութիւնը Լիբանանէն դուրս քշելու ՊԱԿ-ի ղեկավարութիւնը եւ հայդուկները - մէկ պատճառ ունի՝ միանգամ ընդ միշտ վերցնել պաղեստինեան սպառնալիքները Իսրայէլի վրայէն:

Մինչ Երուսաղէմի մէջ կը բացուէր ցեղապաշտութեան ժողովը (որու 400-ի տեղ 250 պատուիրակ կը մասնակցի ըստ ԻՀԹ-ի, որ Չորեքշաբթի կրկին կը յիշէր թրքական ճնշումները), Իսրայէլացիք ցմահ կը չարչարեն պաղեստինցի գերիները, ըստ Նորվեկիացի երկու բժիշկներու, որոնք ականատես եղած են նման դէպքերու: Սուրի մէջ ձերբակալուած երկու բժիշկները կը պատմեն որ 36 ժամ դպրոցի մը մէջ, ուր մնացած են կը գտնուէին 5 - 600 բանտարկեալներ (պաղեստինցի զինուորներ բայց նաեւ քաղաքայիններ), տեսած են 10 հոգիի մեռնիլը, զրկուած ջուրէ եւ ուտելիքէ, ահաւոր տօթին, մինչ ուրիշներ՝ ծեծ կ'ուտէին, գետինը նստած, դաստակները եւ աչքերը կապուած, զամեր կրող գաւազաններով:

× Լիպերասիոն կը նկարագրէր Հինգշաբթի առտու արեւմտեան - Պէյրութի բնակիչներուն գաղթը: Քրիստոնեայ կողմը, խօսակցութեանց ընթացքին Իսրայէլացիք «առնետի տակ» կ'որակեն Արեւմըտեան - Պէյրութը: Հինգշաբթի երբ նաւը մեկնի, խումբ մը եւս ձգած կ'ըլլայ անիծեալ քաղաքը, կը մնան անոնք, որոնք որոշած են մնալ: Որո՞նք են անոնք, որոնք յամառօրէն կառչած են իրենց թաղին, տունին՝ մահմետական, սիւննի, քրիստոնեայ, կան նաեւ Շիիներն ու Պաղեստինցիները, յետոյ անոնք՝ որոնք կը վկայեն Պէյրութի բազմազգային հին անցեալէն, Հայերը, յոգնած հալածուելէ թափառումէ - թափառում, Քիւրտերը հոս նետուած, ինչպէս ուրիշ տեղ, իրենց ժողովուրդին ցրուումէն, քանի մը Հրեայ խզուած սիոնականութենէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 23-ի հանդիպումներու արդիւնքներն էին.- Արժանթին յաղթեց Սալվատորի 2 - 0, Պրազիլ՝ Նոր - Զելանտայի 4 - 0, Իտալիա թէեւ հաւասար մնաց Գամըրունի հետ 1 - 1, բայց որակուեցաւ Բ. շրջանին համար:

ՇԻՐԱՔ Ազգ. Ժողովին առջեւ ներկայացաւ, Չորեքշաբթի օր, որպէս միացած ընդդիմութեան մը պարագլուխը, խիստ կերպով քննադատելով տարուան մը քաղաքականութիւնը եւ ինք ներկայացնելով ընդդիմութեան բանաձեւը, որ անշուշտ մեծամասնութիւն չստացաւ:

ՏՈԼԱՐԸ Չորեքշաբթի 6 Ֆ. 89-ի հասած էր Փարիզի սակարանը, մինչ Լիւքսանպուրկի մէջ հաւաքուած Եւրոպայի տասները ծանր ամբաստանութեան տակ առին Միացեալ - Նահանգները: Գլխաւոր հարց մըն է նաեւ, տոլարէն զատ, անպարկօն զոր Ուաշինկթըն դրած է այն կազմածներուն վրայ, որոնք սահմանուած են եւրոսիպիրեան կազուղիին (կազատար):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 - 21)

ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ ԲԵՄԱԴՐՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Մալայա Բրոննայա» Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է Պերճ Զէյթունցեանի «Աստուածներ ու մարդիկ» թատերախաղի ռուսերէն անդրանիկ բեմադրութիւնը (թարգմանութիւնը՝ Եդուարդ Ռաձինսկիի): Երկը կը ներկայացնէ Ն. Ք. առաջին դարու հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը: Թատերախաղին բեմադիրն է Ալեքսանդր Գրիգորեան, նկարիչը՝ Սարգիս Արուտչեան:

×

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Գիտելիք» Ընկերութեան բանասիրական լսարանի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Արեւմտեան Հայաստանի լուսանկարներու ցուցադրութիւն մը: Փաթրիք Տօնապետեան ներկայացուցած է Էրզրումի, Կարսի, Անիի, Վանի, Աղթամար կղզիի, Հին Պայազիտի Եկեղեցիներու եւ պալատներու, բերդերու եւ պարիսպներու, ինչպէս նաեւ այլ շինութիւններու գունաւոր լուսանկարները:

×

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Երիտասարդ ճարտարապետներու համամիութենական 8-րդ մրցումներուն, Երեւանէն Սերվէթ Պօղոսեան շահած է առաջին մրցանակներէն մէկը՝ Ստեփան Շահումեանի յիշատակի համադրոյթի եւ Երեւանի ու Սեւանի ափին միջազգային երիտասարդական իջեւաններու համադրոյթներու նախագիծերուն համար: Մըրցումին մասնակցած են նաեւ ուրիշ հայ ճարտարապետներ, որոնցմէ Բ. եւ Գ. մրցանակներ շահած են Վահանդուխտ Երեկեան (Գորիսի օդակայանի նախագիծի հեղինակ) եւ Վահագն Հայկազեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—×—

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին, անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (փոսթ) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, թող բարեհաճին երկու բերթին վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԹՐ ՎԱՐԸ

=———=———=

Մեր վարի դրացին մեռաւ երէկ առաւօտ:

Ճիշդ վարը այն սենեակին ուր ես կ'աշխատիմ ամէն իրիկուն, ան իր հոգեվարքը կ'ապրէր աւելի քան երկու ամիսէ ի վեր: Անբուժելի, անողոք հիւանդութիւնը բոյն դրած էր հազիւ 49 տարեկան խեղճ մարդուն ամբողջ մարմնին մէջ: Մինչեւ Ամերիկա գացած էր դարման գտնելու համար իր ցաւին, յուսալ մը յետաձգելու համար իր անխուսափելի վախճանը: Ի վերջոյ ետ ղրկած էին զինքը, որպէսզի մեռնի իր սենեակին մէջ: Երկու ամիսէ ի վեր կը տատանէր գոյութեան եւ ոչընչութեան միջեւ: Կ'ապրէր թթուածինի օգնութեամբ եւ կը գալարուէր ցաւերու մէջ:

Ճիշդ վարը, այո, այն սենեակին, ուր ես կ'աշխատիմ ամէն իրիկուն:

Ամէն անգամ որ կ'անցնէի գրամեքենայիս առջեւ եւ կը սկսէի առօրեայ յօդուածըս, յանկարծ կը յիշէի որ վարը, ինծմէ երկու մեթր վարը, մարդ մը իր հոգին աւանդելու կը պատրաստուէր: Ամէն գրող երջանիկ է գրելու, աշխատելու ատեն: Ամէն անգամ որ այդպիսի երջանկութիւն մը կը գտնէի իմ մէջ, զիս ուրախացնող աշխատանքի մը յաջող ընթացքէն, յանկարծ կը յիշէի որ վարը, հիւանդի մը սնարին քով, մարդիկ արցունք կը հոսեցնէին: Աշխատանքս կը դադրեցնէի, գրամեքենաս կը շալկէի, ուրիշ սենեակ մը կ'երթայի: Կ'երթայի, բայց հոգեվարքը ապրող մարդուն պատկերը հոն ալ կուգար ետեւէս: Քառասունըինը տարեկան էր ան, կ'ըսէին: Հարուստ, շատ հարուստ է, կ'ըսէին: Ամէն բան ունէր: Բայց ապրելիք օր չունէր:

×

Վերջապէս մեռաւ երէկ առաւօտ:

Հինգ տարիէ ի վեր անոր հետ կ'ապրէինք մէկը միւսէն երկու մեթր բարձր երկու կէտերու վրայ: Բայց երբեք չէի տեսած իր երեսը: Դէմքին ձեւն ալ չէի գիտեր: Բայց սիրտս սեղմուեցաւ, երբ լսեցի որ մեռած էր ի վերջոյ:

Հիմա երբ դարձեալ անցած եմ գրամեքենայիս դիմաց, կը մտածեմ որ բան մը փոխուեցաւ վարի սենեակին մէջ:

×

«Վենետիկի մէջ կանգ առի Հառաչանքի Կամուրջին վրայ, պալատի մը եւ բանտի մը միջեւ» գրած էր Պայրըն:

Մարդու մը համար դիւրին չէ հանդուրժել այն գաղափարին, թէ իրարու այնքան մօտիկ երկու կէտերու վրայ կեանքը կրնայ այնքան տարբեր ըլլալ: Կարծես հանգիստ, շատ աւելի հանգիստ պիտի ըլլայինք եթէ իրարմէ հեռու տեղեր գրաւէին տառապանքն ու երջանկութիւնը, մահն ու կեանքը, ստրկութիւնն ու ազատութիւնը, չքաւորութիւնն ու պերճանքը: Այնքան հեռու՝ որքան անհրաժեշտ էր, որպէսզի մենք մէկ նայուածքով միաժամանակ չտեսնէինք երկուքն ալ:

Չէ՞ որ ես նոյն անհանգստութիւնը ունեցած եմ ամէն անգամ որ թերթիս չորրորդ էջին վրայ հարկադրուած եմ մահազդի մը ճիշդ քովը հրատարակել ամուսնութեան յայտարարութիւն մը:

Բայց բոլորս ալ Պայրընին նման կանգնած չե՞նք Հառաչանքի անցքի մը վրայ, ուրկէ եթէ աջ նայինք, սեւ ամպեր պիտի տեսնենք, եւ ուրկէ եթէ ձախ նայինք, արեւ մը պիտի շոյէ մեր մազերը:

×

Երանի թէ անգամ մը գոնէ տեսած ըլլայի իր դէմքը:

Պիտի գիտնայի թէ որո՞ւ համար սիրտս կը սեղմուի սա պահուն:

Բ. Հ.

Հ. ՅՈՒՍԻԿ ՎՐԴ. ՊՈՒՇԼԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(1915 - 1982)

ՎԵՆԵՏԻԿ.– Անակնկալ սուգ մը կրկին հարուածեց Մխիթարեան Միաբանութիւնը, զրկելով այս անգամ մեծ կաղնի մը, ինչպիսին էր Հ. Յուսիկ վրդ. Պուշլիկեան, հազիւ 67 տարեկանին, վանքին բազմավաստակ մատակարարը, միաժամանակ հմուտ արեւելագէտ, ծանօթ՝ բազմաթիւ արեւելեան հին լեզուներու եւ մասնագէտ՝ Սուրբ Գրքի։

Միաբանութեան տարեգրութեանց համաձայն՝ լուսահոգի Հ. Յուսիկ 16-րդ հունգարահայ վարդապետն էր, ծնած՝ 1915, Յունուար 8-ին, Փրեաճալ (այժմ՝ Ռումանիա, այն ատեն՝ հունգարական Թրանսիլվանիա)։

1926, Օգոստոս 1-ին կը մտնէ Ս. Ղազար, առաջնորդութեամբ Հ. Աթանաս վրդ. Տիրոյեանի։ Ուսումնական փայլուն ընդունակութիւններով օժտուած՝ 1932-ին կ'աւարտէ լիկէոնական ընթացքը եւ 1933, Օգոստոս 20-ին ուխտերով կ'անդամակցի Միաբանութեան, Գերպ. Յովհան Աւգեր Աբբահօր վարչութեան օրով։

Այնուհետեւ վեց տարի կ'ուսանի իմաստասիրութիւն եւ աստուածաբանութիւն, Հռոմի «Ս. Անսելմոս» կաճառին համալսարանական դասընթացքներուն հետեւելով յաջողութեամբ (1933 - 1939)։

1938, Դեկտեմբեր 25-ին, Ս. Ղազարի մէջ կը ձեռնադրուի կուսակրօն աբեղայ, երկու դասընկերներու հետ (Հ. Աւետիք վրդ. Թալաթինեան եւ Հ. Արսէն վրդ. Ադամեան), Գրպծ. Սարգիս Արքեպիսկ. Տէր - Աբրահամեանէն։

1952, Օգոստոս 18-ին կ'ընդունի վարդապետական գաւազանի աստիճան՝ Գերպ. Ոսկեհոճեան Աբբահօր ձեռքերէն։

Երիտասարդ միաբան, 1939-ին արդէն իրեն կը յանձնուի «Բազմավէպ»ի խմբագրութեան օգնականի պաշտօնը, միաժամանակ վարելով վանքին հայկական բաժնի գրադարանը։

1940-ի ամառը զինք կը գտնենք Ազոլօ, Մուրատ - Ռափայէլեանի աշակերտներուն, որպէս հսկիչ եւ ուսուցիչ։

Այդ Թուականէն սադին Հ. Յուսիկ վարդապետի խնամքին յանձնուած են միշտ տնտեսական ու մատակարարական կամ գործակալական պատասխանատու պաշտօններ՝ Վենետիկ, Փարիզ եւ այլուր։ Նախ՝ վանքին մէջ՝ (1940 - 1943), ապա՝ Մուրատ - Ռափայէլեանի մէջ (Ազոլօ, 1943 - 1944)։

1942-ին, իր դասընկերոջ եւ նմանապէս հունգարահայ՝ Հ. Անդրէաս Ֆօկոլեանի հետ կ'այցելէ Հունգարիա եւ Ռումանիա։

1945-ին զինք կը գտնենք Հռոմ, ուր երեք տարի կը յաճախէ Յիսուսեան հայրերու Ս. Գրքի համալսարանը, հմտանալով արեւելեան հին լեզուներու (աքքատերէն, հիթիթերէն, եբրայեցերէն, եւլն....) եւ աստուածաշնչական հարցերու։ Միաժամանակ՝ ատեն մը կը վարէ Հռոմի մխիթարեան վանատան գործակալութիւնը։

1948 - 1949 դարձեալ զինք կը գտնենք Վենետիկ - Ս. Ղազար, տնտեսական պաշտօններով։

1949 - 1958 կը գործէ Փարիզի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին մէջ (Սեւր), որպէս ուսուցիչ եւ հսկիչ, հուսկ նաեւ իբր մատակարար։

1958-ի միաբանական ընդհ. ժողովին Հայրերը, գնահատելով Հ. Յուսիկ վրդ. Պուշլիկեանի տնտեսագիտական ձիրքերը եւ անխոնջ նուիրումը, զինք կ'ընտրեն Միաբանութեան ընդհ. մատակարար, պաշտօն՝ զոր անձնուիրաբար կը կատարէ մինչեւ 1976, երեք Աբբահայրներու վարչութեան օրով, զարկ տալով Միաբանութեան տնտեսականին, մանաւանդ՝ Միջին - Արեւելքի մէջ։

1976-էն անդին առողջական տկար պայմաններով, չարունակեց տակաւին աջակցիլ միաբանութեան, նախ՝ Փարիզ, իսկ վերջին տարիներուն՝ Հռոմ, միշտ մատակարարական ասպարէզին մէջ։

Սրտի տագնապ, ոտքի երակներու խցում եւ այլ տկարութիւններ, հակառակ բժշկական լաւ դարմանումներու, հետըզհետէ հիւծեցին իր առողջ կազմը։

Բժշկական վիրաբուժում մը՝ ոտքի երակներուն խցումը դարմանելու, Մայիսի վերջերը, նոր յոյսերով արծարծեց բոլորս։ Անհրաժեշտ էր երկրորդ գործողութիւն մը, Յունիսի սկիզբները, որ յաջող ալ անցաւ։ Պատսպարուած էր հռոմէական հանգստեան տուն մը, ուր կը սպասէր եղբայրը՝ Յովսէփ (Նախկին սան Մուրատ - Ռափայէլեանի), ամոքելու իր ցաւերը։ Հռոմէն հասնող լուրերուն համաձայն՝ ամէն ինչ կը թուէր յուսադրիչ, հիւանդին արամադրութիւնը՝ բարձր։

Սակայն սրտի նոր տագնապ մը, Յունիս 9-ի իրիկունը, վերջնականօրէն խզեց իր կեանքին թելը, Հռոմի Սան Ճիաքոմօ հիւանդանոցին մէջ, խոր սուգի մատնելով Միաբանութիւնս համօրէն։

Զօրացած Ս. Եկեղեցւոյ խորհուրդներով եւ ամէնօրեայ հաղորդութեամբ, նոյնիսկ հիւանդանոցին մէջ, Հ. Յուսիկ վրդ. Պուշլիկեան բաժնուեցաւ այս աշխարհէն, խանդավառ երազներով ապագայի, որոնք անշուշտ յաւերժութեան սեմէն պիտի ընկերանան իրեն, երկնքէն բարեխօսելու իր պաշտած միաբանութեան նորանոր յաջողութիւններուն համար։

Իր սպառիչ ու մտահոգիչ պաշտօններուն առընթեր՝ լուսահոգի Հ. Յուսիկ վրդ. վայրկեան չէր կորսնցներ զբաղելու իր մասնագիտութիւններով. հմտացած էր բազմաթիւ հին ու նոր լեզուներու, անընդհատ կը կարդար, գրականէն մինչեւ բանասիրականը, գիտականէն մինչեւ հետախուզականը, դառնալով կենդանի համայնագիտարան։

«Բազմավէպ»ի մէջ ունի գրախօսականներ, գրական ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ՝ հունգար բանաստեղծ Բէթֆի Շանտորի մասին (1950), մեր անուանի երգիծաբան Երուանդ Օտեանի մասին (1969 - 1970), ինչպէս նաեւ Սուրբ - Գրային վերլուծում մը՝ Մխիթար Աբբահօր «Մեկնութիւն Գրոց Ժողովողին» հատորին մասին (1953)։

Վերջերս նուիրուած էր հայերէնէ - իտալերէն ընդարձակ բառարանի մը պատրաստութեան։

Յարգանքով կը խոնարհինք Հ. Յուսիկ վրդ. Պուշլիկեանի դագաղին առջեւ, որ գուրգուրանքով Հռոմէն Վենետիկ բերուեցաւ (Յունիս 12), աղօթքով ու խունկով հանգչեցնելու համար Ս. Ղազարի միաբանական գերեզմանոցը, երբեմնի անխոնջ մատակարար ու վաստակաշատ հայրերուն՝ Հ. Մանուէլ Քաջունիի կամ Հ. Թէոդոր Սիրունեաններու կողքին, որոնք նոյնպէս իրենց կեանքերը նուիրած էին՝ նման դժուարին պայմաններու մէջ Միաբանութեանս հաստատութեան եւ պայծառութեան համար։

Այս օրերուս, մինչ Ս. Ղազարու միաբաններս երկիւղածօրէն կը պատրաստուինք մեր մօտալուտ ընդհ. ժողովի գումարման, սուգը աւելի ծանր կը ճնշէ մեր վրայ, եւ լուսահոգի Հ. Յուսիկ վրդ.ի բացակայութիւնը աւելի եւս զգալի կը դառնայ։ Բայց լիայոյս ենք, մեր խօրունկ ցաւին մէջ, թէ անոր վաստակէն՝ որպէս առոք սերմերէ՝ պիտի ծլին վաղուան յոյսերը Միաբանութեան ամբողջովին նուիրուած հայ ժողովուրդի լուսաւորութեան սուրբ գործին։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.– Նոյն Ֆորոմ պարբերականը, որու մէկերկար յօդուածը տուած էինք, Յունիս 17-ի, 18-ի եւ 19/20-ի յաջորդական թիւերով, կրկին կ'արծարծէ հարցը։ Այս անգամ - արտայայտուողն է՝ արուեստաբան Մէթին Անտի։ Առաւելաբար հետաքրքրական է երեւոյթը, քանի Թուրքերը երբեք այսքան չէ'ն զբաղած հարցով մը, որու գոյութիւնն իսկ կ'ուրանան...։

×

Մեր դիւանագէտներուն դէմ հայ ահաբեկիչներու կողմէ կատարուած արիւնալի եւ վատ յարձակումները երթալով կը սաստկանան եւ կ'ընդլայնի անոր տարածումը։ Թուրքիոյ հասցուցած արժանաւոր զաւակները կը սպաննուին մէկիկ - մէկիկ ու անոնք իրենց ետեւ ոչ միայն իրենց արցունքոտ աչքերով ընտանիքներն են որ կը թողուն, այլ նաեւ ողակիր Թուրք ժողովուրդը։

Հայկական հարցը երկու երես ունի։

1.– Հայ ահաբեկչական շարժումները։

2.– Հայկական հարցին նկատմամբ հայ եւ համաշխարհային հանրային կարծիքը։

Առաջինին համար, որ օրէ օր համաշխարհային մակլցում կ'արձանագրէ, պետութիւնները ոչ թէ առանձին - առանձին, այլ հաւաքաբար եւ որոշ ծրագրի մը հիման վրայ պէտք է միջոցներ ձեռք առնեն։ Սակայն, այս կէտին մէջ կարգ մը դժուարութիւններ գոյութիւն ունին։ Երբ մէկ կողմէն այս կացութիւնը դաղտնօրէն հրահրող պետութիւններ կան, իսկ միւս կողմէ Ֆրանսայի նման բացէ ի բաց կոզմ եղողներ, այս համագործակցութիւնը կը կարծուի թէ անկարելի է։ Բնական է Թուրք պետութիւնն ալ իր կարգին հայ ահաբեկիչներու դէմ անհրաժեշտ միջոցներու պիտի դիմէ։

Մենք, այս գրութեամբ չենք ուզեր ծանրանալ առաջին կէտին, այսինքն հայկական ահաբեկչական շարժումներուն մասին, սակայն կ'ուզենք ձեռք առնել Հայերու եւ համաշխարհային հանրային կարծիքի պարագան։ Իրականութեան մէջ այս երկու հարցերն ալ իրարու հետ շաղկապուած են, քանի որ հայ ահաբեկիչներու նպատակը հանրային կարծիքի վրայ ազդել եւ զայն իր ուզած կողմը դարձնել է։

Եթէ Թուրքերը կարենան դրական ազդեցութիւն մը ստեղծել համաշխարհային հանրային կարծիքին վրայ, այս կացութեան առջեւ ահաբեկիչները ստիպուած պիտի ըլլան նահանջել։ Սակայն այս պարագան, երկար ժամանակամիջոցի մը համբերատար եւ ծրագրուած աշխատանքի կը կարօտի։ Պէտք նշել նաեւ թէ Թուրքիոյ պատասխանատուները երկար տարիներէ ի վեր այս մասին ոչինչ ըրած են եւ համաշխարհային հանրային կարծիքը ազատ թողած են հակառակորդ տեսութիւններու առջեւ։

Արդարեւ, անցեալները խորհրդակցական ժողովին, Իլթէր Թիւրքմէն, չարաբաստիկ մերձեցում մը ունեցած է ապիկութին մասին եւ իր խօսքերուն մէջ հետեւալը ըսած է.

«Իրականութեան մէջ, հայկական քարոզչութիւններու դէմ մեր սկսած պայքարը, նոր սկսող շարժում մըն է։ Երկար տարիներէ ի վեր, հաւաքականութեան մէջ հայկական պահանջքներու դէմ մեր կողմէ ոչ մէկ աշխատանք առաջ տարուած է»։

Այս պայմաններու մէջ, ասկէ վերջ մեր

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Նոր տարին» (78) քերթուածը վերագրուած է 1902-ին, բայց չենք գիտեր թէ աշունէն առաջ կամ աւելի ետք, որով չենք գիտեր նաեւ Սվազի կամ Պոլսոյ մէջ գրուած ըլլալը։ Վայրին ճշդումը շատ օգտակար պիտի ըլլար, որովհետեւ այս քերթուածին մէջ է որ Մեծարենց առաջին անգամ՝ կ'արտայայտուի գիւղական շրջանակի մասին։ Ըսենք սակայն թէ խօսքը բնաւ տարկայական շրջանակի մը մասին չէ։

Քերթուածին կառուցուածքը խորհրդապաշտական է, մանաւանդ առաջին երկու տողերուն մէջ. Նոր Տարին անձնաւորուած, մարդկայնացուած է, «հազուած, ափուած», երեւոյթը՝ «տենդոտ»։ Նշենք նաեւ վերացական բացատրութիւններու չարունակական գործածութիւնը՝ հոգեվիճակներ ներկայացնելու համար (մանաւանդ 11-12րդ տողերուն մէջ). աւելին, ունինք շարժումը՝ որ յանկարծ կը դադրի (14-րդ տող) եւ Նոր Տարին՝ որ կու գայ կը յայտնուի իբրեւ հէքեաթային անձնաւորութիւն մը։ Գիւղական նիւթը, ուրեմն, Մեծարենցի քերթողութեան մէջ կը սկսի անրջային, այլաբանական շեշտով մը։

Մինչդեռ «Յիշատակ»ը (79) կը բաղկանայ յատկօրէն ռոմանթիք շեշտով երկու քառեակներէ (բայց արդէն իսկ աւելի հաստատ եւ նոր խտացումով մը). եւ «Աստղեր»ը (80) աւելի նկարագրական հակում մը ունի (բայց արդէն զգալի ուշադրութեամբ մը հոգեվիճակներու - «իրենց վիշտը միշտ կու լան», եւ իբր առանցք ունենալով նմանութիւն մը - «նման ցաւած սրտերու»), «Գիշերին երազանքը» (81) սակայն զուտ խորհրդապաշտական խորքով երկու քառեակներէ։ Քերթուածին անձնաւորութիւնը գիշերն է, որ կ'երազէ պայծառ առաւօտը. բայց երբեմն զայն կ'երազէ նաեւ իբրեւ անդունդ մը։ Հոս, բնական եւ տարկայական երեւոյթի մը դիմացն ենք (գիշերը), վերածուած անձնաւորութեան, մարդկայնացուած, եւ որով՝ եթէ ոչ ամբողջութեամբ, որոշ չափով գոնէ վերածուած խորհրդանշանի։ Այս խորհրդանշանին բանաստեղծը կը վերագրէ մարդկային կարողութիւններ՝ երազելու ապագան, գալիքը, այսինքն՝ առաւօտը։ Բայց ապագան կրնայ ներկայանալ երկու երեսներով, հրաշափառ ու ցնծուն, և կամ տըրտում ու ցաւած։ Երկընտրանքի մը դիմացն ենք. բնական երեւոյթներու պատճառ - արդիւնք յարաբերութիւնը, անոնց անողոք յաջորդականութիւնը ջնջուած է։ Ասով կը զօրանայ մեր մէջ այն կարծիքը թէ գիշերուան մարդկայնացումը խորհրդապաշտական նկարագիր ունենայ, այսինքն, թէ հօն ուր գրուած է գիշեր՝ մենք կարենանք հասկնալ մարդ (82)։ Եթէ իրաւ է մեր ենթադրութիւնը, ուրեմն «Գիշերին երազանքը» այլաբանական չեշտուած նկարագիր մը ունի (եւ այս իմաստով, գոնէ մասնակիօրէն, կը յիշեցնէ միջնադարեան կարգ մը մութ բանաստեղծութիւնները)։ Կարելիութիւններու իր այդ երկուութիւնը, միւս կողմէն, մեզ կը տանի այն խիստ երկուութեան, որուն հանդիպեցանք «Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք»-ին մէջ։

Երիտասարդ Մեծարենցի Դուրեանական ռոմանթիզմին եւ խորհրդապաշտութեան միջեւ տատանումին մասին վկայութիւն մըն է նաեւ «Փունջերը» (83), մեռած ընկերոջ մը յիշատակին նուիրուած պարագայական փոքրիկ քերթուած, որ իր ամբողջութեանը մէջ աւելի Դուրեանական է, բայց ուր կը գտնենք նաեւ «Յիշատակի ծաղիկներու փունջեր»ու նըման խորհրդապաշտական բացատրութիւն մը։

«Տեղատարափ»-ը (84) կարեւոր մասնանշում մըն է Մեծարենցի գրական խառնուածքի մէկ երեսին։ Քերթուածին ընթերցումը մեզի կը մատնէ, երիտասարդ բանաստեղծին մէջ, վերադարձը ներշնչման չարժառիթի մը՝ որ արդէն ուրիշ քերթուածի մը մէջ գտած է իր արտայայտութիւնը։ «Դեզին վարդեր» երկու անջատ քերթուածներու պարագային հետ միասին, այս մէկը կը նշանակէ թէ բանաստեղծել Մեծրենցի համար չէր նշանակեր յանձնուիլ վայրկենական ներշնչման մը խանդին, կամ հաւատալ նման կարելիութեան մը (85), այլ ընդհակառակն, բանաստեղծել իրեն համար կը նշանակէ կերելու բազմամասն աշխատանք մը կատարել, գրական կատարեալ յօրինում մը։

(Շար. 10)

գործը աւելի կը դժուարանայ: Բուն գործը աւելի կը դժուարանայ: Բուռ-գործը աւելի կը դժուարանայ: Բուս -

գործը աւելի կը դժուարանայ: Բուս - կան դժուար գործ մըն է համաշխարհա-յին հանրային կարծիքի մտածումի ուղ-ղութիւնը փոխել: Ոչ միայն հայկական հարցի տեսանկիւնէն, այլեւ դարերէ ի վեր պատեղծուած թրքական երեւոյթի մը պատ-ճառ դարձած ազդեցութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ է: Ուստի այսպիսի կացութեան մը փոփոխութեան համար շատ ազդեցիկ ծրագրով աշխատանքի մը պատրաստու-թիւնը անհրաժեշտ կը դառնայ: Այս գոր-ծին մէջ իւրաքանչիւր թուրք մարդ պար-տականութիւն պէտք է ունենայ: Զանա-զան երկիրներու մէջ գտնուող հայ հա-սաքականութիւններու կարծիքին ազդե-լու համար կ'ուզեմ ընել հետեւեալ թե-լադրութիւնները:

Պետութեան առաջ տանելիք աշխա-տանքները.

Հոս, Հայոց պահանջներուն եւ ամբաս-տանութիւններուն տրուած պատասխան-ները պաշտօնական հանդամանք ներկա-յացնելով, դժուար կ'ըլլայ անոնց հան-րային կարծիքի վրայ ցոլացումը:

Այս ճամբով ընդհանրապէս կարելի է ուրիշ երկիրներու վարիչ շրջանակնե-րուն, մամուլին կարելի է դիմել: Մնաց որ, նկատելով թէ պաշտօնական հաղոր-դումներու եւեւ միշտ պետութեան մը քարոզչութիւնը պառկած կ'ըլլայ, այն-քան ալ հետաքրքրութիւն չի կրնար ըս-տեղծել: Սակայն, կրկին օգտակար կողմ մը կ'ունենայ, եթէ կանոնաւոր աշխա-տանք մը կը կատարուի: Բաւական ազ-դեցիկ երեւոյթ մը կարելի է ստեղծել, արտասահմանի իւրաքանչիւր կոչի ան-միջապէս պատասխանելով, փոխադարձ ամբաստանութիւնները լաւ ձեւաւորելով: Այս առթիւ ազգային կազմակերպութիւն-ներու կողմէ, արտաշխարհի զանազան կազմակերպութիւններուն պատասխան-ներ տալու դրութիւնը օգտակար երեւոյթ մը կարելի է նկատել:

Վերը, յիշած էի թէ հայ հանրային կարծիքը ապաւորել դիւրին կրնայ ըլլալ: Իրականութեան մէջ կարելի չէ պնդել թէ Հայերը, որոնք դարերով մեզի հետ միա-սին ապրած են, ընդհանրապէս թշնամի են մեզի: Հասարակաց մշակոյթի մը տէր եւ նոյն ապրելակերպը միասին բաժնող մարդոց թշնամութիւնը խոր արմատներէ զուրկ, մակերեսային պատճառներ միայն կրնան ունենալ: Ուստի, այս մէկն ալ փոխելը այնքան դժուար գործ մը չէ:

Նկատելով, թէ մեր ականատես եղած դէպքերը, մեր կարդացած կամ լսածնե-րէն աւելի կարեւոր են, հոս կ'ուզեմ իմ վկայութիւններէս քանի մը օրինակ ներ-կայացնել:

1964 թուականին Արտաքին Գործերու Նախարարութիւնը մինչեւ Փաքիստան եւ Աֆղանիստան երկարող բանախօսութիւն-ներու շարքի մը համար զիս Մերձաւոր-Արեւելք ղրկած էր: Այս Մերձաւոր - Ա-րեւելեան ճամբորդութեան վերջին կա-յանը Պէյրութն էր: Հոս, իմ բանախօ-սութիւնս կատարելէ յետոյ, նպատակ ու-նէի քիչ մը երկարել հոն մնալու ժամա-նակս: Այսպէս կը խորհէի, որովհետեւ աշխատութիւններուս բուն բնագաւա-ռը՝ թատրոնի պրպտումներու ընթաց-քին, երբ կ'ուզէի Հայերու բերած նպաս-տը որոշել, լսեր էի թէ հայկական թատ-րոնի հին ծառայողներու թոռները, երկ-րորդ կամ երրորդ սերունդի զաւակները հոն կ'ապրէին: Անոնց հետ ծանօթանա-լու համար ինծի մեծապէս օգտակար ե-ղան Սէլիմ Պապան, որ այնատեն Պէյ-րութի Մամլոյ կցորդի պաշտօնը կը վա-րէր եւ Պերճ Ֆազլեան, որ նախապէս Թուրքիոյ մէջ թատրոնի աշխատանքնե-րով կը զբաղէր ու յետոյ Լիբանանի թա-տերական կեանքի ծանօթ դէմքերէն մին դարձած էր:

Ինծի հայ ընտանիքի մը ներկայացու-ցին: Տեսայ որ այն տան մէջ գտնուող երիտասարդուհի մը շատ մաքուր թրքե-րէն կը խօսէր. զարմացայ ու իրեն հար-ցուցի, թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ Թուրքիա-յէն այսքան տարի առաջ բաժնուած ըլ-լալով հանդերձ հիմա ինք այսքան գեղե-ցիկ թրքերէն մը կը խօսէր:

Ինծի համար անսպասելի պատասխան մը տուաւ ան, յայտնելով որ ինք բնաւ Թուրքիա չէ գտնուած, ընտանիքին մէջ տղայ տարիքէն ամէն մարդ թրքերէն ալ կը սորվէր, ինչպէս սորված էին նաեւ իր զաւակները:

Արդարեւ իր երկու զաւակները որ այդ պահուն, պարտէզին մէջ կը խաղային շատ լաւ թրքերէն կը խօսէին.

Ուրեմն, երբ մեր միջեւ լեզուական այսպիսի կարեւոր կապ մը գոյութիւն ու-նի, արդէն շատ դիւրին պիտի ըլլայ Հա-յոց հանրային կարծիքը սիրաշահիլ:

(Շար. 1)

Կապոյտ Խաչի
ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի կազմակերպած հաւաքոյթը տեղի ունե-ցաւ Յունիս 13-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Հայ Մշակոյթի Տունը: Ներկայ էին մեծ թիւով Խաչուհիներ եւ համակիր բարեկամներ:

Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ Նա-հատակ» երգով, որմէ ետք խօսք առնե-լով Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւ-ղի նախագահուհին՝ Աննա Աբրահամ-եան, բարի գալուստ մաղթեց ներկանե-րուն: Միութենէն ներս տարիներու վաստակ ունեցող Զարուհի Թորոսեան իր կարգին խօսք առնելով անդրադարձաւ նոր Վարչութեան աշխատանքներուն եւ դրուատեց անոր գոհողութեան ոգին:

Սեղաններու շուրջ հաւաքուած Խա-չուհիներու, օժանդակ անդամուհիներու եւ բարեկամներու միջեւ ստեղծուեցաւ ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտ մը: Ներ-կաները ճաշակեցին «Թապուլէ»ն ու քաղց-րեղէնը: Եղան մեներգներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ շուրջ - պարեր: Ներկաներ, ստեղծուած մթնոլորտէն խանդավառուած սրտաբուխ նուէրներ ը-րին Միութեան (ցանկը կը տրուի ա-ռանձին):

Ա.

ԳԵՐ - ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Մեր սիրուած եւ երիտասարդ ար-ուեստագէտ Ալեքսանդր Սիրասունեան փայլուն յաջողութիւն մը արձանագրեց անցեալ շաբթու ընթացքին Թէաթրը - Ռոն - Փուէնի մէջ. չորս օր տեւող ար-դիական երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթներու ընթացքին, որոնց ղեկա-վարութիւնը վստահուած էր իրեն:

Յաջողութիւնը բացառիկ էր տրուած ըլլալով չափազանց խրթին երաժշտու-թիւն մը առաջին անգամ օտար հասա-րակութեան մը ներկայացնելու պատաս-խանատուութիւնը:

Քսաներորդ դարու սկիզբէն ծնունդ ա-ռած էր արդէն այսպէս կոչուած ար-դիական երաժշտութեան մը կիրարկու-մը, որուն յառաջապահներն եղան Գլօտ Տըպիւսի, Ռաւէլ, Օնէկէր եւ շատ շա-տեր:

Հասարակութիւնը նախ վերապահու-թեամբ ընդունած էր այս նորահնար երա-ժըշտութիւնը, որուն մէջ սակայն տեղ գտած ըլլալով բանաստեղծական նուրբ երանգ մը, եւ թերեւս այս պատճառաւ ալ, քիչ ատենէն մեծ յաջողութիւն գտաւ այս նոր դպրոցը:

Այսքանը - բաւական չեղաւ սակայն յառաջապահ երաժիշտներու քմայքին, եւ ծնունդ առաւ այս անգամ գերարդիական երաժշտութիւն մը (իւլթրա - մոտեռն):

Այս ծայրայեղ արդիականները եղան գլխաւորաբար Շէօնպէրկ (1874 - 1951) Վէպըրն (1883 - 1945) - Ալպան Պէրկ (1885 - 1935) երեքն ալ Աւստրիացի, եւ անոնց կարգին շատեր:

Անցեալ շաբաթ տեղի ունեցած չորս ելոյթները կազմակերպած էին կրթա-կան նախարարութեան օժանդակութեամբ որ գոհացում տալու համար երաժշտա-սէր նոր սերունդի մը հակումներուն, կը փափաքի զարկ տալ այս երաժշտութեան ծաղկումին

Այս ելոյթները ներկայացուած էին փոքր օփերա - պարախաղերու ձեւով.

Հեղինակներն էին Ֆրանսացի Տարիուս Միլհօ (նիւթը՝ դիւցազնական), Հանրի Սօկէ (նիւթ՝ կախարդանք մը) - յետոյ՝ գերման հեղինակ Փօլ Հինտըմիթ (նիւթը զաւեշտական): Մասնակցութեամբ մե-ներգիչներու, փոքրաթիւ սակայն որակ-եալ երգիչներու խումբի եւ սէնֆոնիք նուագախումբի:

Բաւական դժուարամարսելի երաժըշ-տութիւն, որմէ տպաւորուելու համար ունկնդիրը պէտք է պահ մը հրաժարի իր երաժշտական դասական մտածելա-կերպէն, եւ ինքզինք փոխադրէ տարբեր մթնոլորտի մէջ. քիչ մըն ալ մասնաւոր ճիգով գինուած:

Մեզի համար հաճոյք եւ հպարտութիւն էր Ալեքս. Սիրանոսեանի համարձակու-թիւնը, ստանձնելու համար նման երա-ժըշտութեան մը ղեկավարութիւնը որուն հանդէպ վերապահօրէն պիտի մօտենա-յին նոյնիսկ ականաւոր արուեստագէտ-ներ:

Ա. Մ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԱԼԻՆ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆ

Ցարդ Փարիզի մէջ առիթը չէ եղած դիտելու այս նուրբ արուեստագիտուհիին գործերը, որու անունը աւելի ծանօթ է հարաւային Ֆրանսա: Այս անգամ, սա-կայն, Փարիզն ալ կրնայ գնահատել իրմէ երկու շատ սիրուն պաստառներ, որոնք կը ցուցադրուին հարիւրաւորներու կար-գին «Գծագրութեան եւ Ջրաներկի 28-րդ սալոն»ին, Կռան Փալէ, մինչեւ Յունիս 27: Քիչ է անշուշտ ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար, բայց բաւարար է ճաշակ մը ունենալու համար եւ հաստա-տելու թէ գոյներու ներդաշնակութիւնը եւ քիչ մը անիրական աշխարհի մը երա-զը կը մատնեն ճշմարիտ արուեստագէ-տուհիի մը հաստատ վրձինը:

Նոյն շրջանին Ալին Էթմէքճեան իր նոր գործերը կը ցուցադրէ, իր բնակավայ-րը՝ Ավինեոն (կալրի Ֆրանք Ռիշի):

ԳՈՂԹԻԹԷ ԳՈՂԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Փոլլաք Հոլի մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Լուսիկ Սեմերճեանի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Մըք Կիլ Համալ-սարանի երաժշտական կաճառին: Յայ-տագիրը բաղկացած է Մոցարթի, Շու-պէրթի եւ Պելլա Պարթոքի գործերէ:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ խորհրդային գիտութեան եւ մշակոյթի տունը տեղի ունեցած է Յա-կոբ Կոջոյեանի անհատական ցուցահան-դէսը, ուր ներկայացուած են հանգուց-եալ նկարիչին զանազան շրջաններու գոր-ծերը: Մայիս 20-ին, բացման օրը խօսք առնելով Պուլկարիոյ նկարիչներու միու-թեան քարտուղար Ստ. Ստոյանով եւ Հա-յաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան մէջ կերպարուեստի ու թանգարաններու բաժանմունքի վարիչ Ալ. Տէր - Գաբրիէլ-եան գրուատած են Յ. Կոջոյեանի ար-ուեստը:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 22-ին, տեղի ունեցած է Յովհան-նէս Թումանեանի նուիրուած գրական-գեղարուեստական երեկոյթ մը, կազմա-կերպութեամբ Համազգայինին: Երաժըշ-տութեան առընթեր լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ Թումանեանի գրական վաստակը ներկայացուցած են Վարդան Սերայտարեան, Վալանթին Պաղտոյեան, Անայիս Գըլըճեան եւ Ժիրայր Ղարիպ-եան: Ապա բանաստեղծէն քերթուածներ արտասանուած են: Յայտագրի երկրորդ բաժինին Սոնա Յովհաննէսեան (Թորոն-թոյէն) արտասանած է «Անոյշ»էն հատ-ուածներ, երաժշտութեան ընկերակցու-թեամբ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրօս, այդ գիշեր, զինագործ Դաւի-թին խանութը պիտի մնար, շատ ուշ ա-տեն:

Անոնք գոցեցին բոլոր ձեղքերը խա-նութիտապայծին ու սկսան մոմի լոյ-սով ու փսփսուքով կարդալ նամակը, զոր ղրկած էր Վարդանը Վարդաձորէն: Նամակը գրուած էր ծածկամելանով:

«Իմ աղբեր Կիրօս,

«Ձեր մեկնելէն յետոյ, մէկ անգամ մի-այն ուժեղ յարձակում սկսաւ թշնամուն կողմէն: Էս անգամ էն անցքէն, ուր գիւղացիները իրենց սայլերը ձգած էին երբ առաջին օրը լեռ բարձրացան: Գիւ-ղացիները այդ վայրին տուին Սայլերու Անցք անունը: Յարձակողականը ուժեղ էր, որովհետեւ ամէն գնով վեր բարձրա-նալու յամառութիւնը կար թշնամիին կողմէն: Այդ յամառութիւնը աւելի շատ պաշըը պօզուքներու կողմէն էր: Անոնք եկած էին հազարներով, ջնջելու հա-մար Վարդաձորը: Էնքան մօտ էին ա-նոնց Ղուրանի աղաղակները, որ վախ ու շփոթ ինկաւ լերան բնակիչներուն մէջ, երբ բռնուեցան երեք պաշըպօզուք-ները, մինչեւ մեր դիրքերուն հասած: Կռիւը տեւեց երկու օր: Գիշերները պա-հակ աւելցուցինք: Դայեկ Նուրխանին ձգէ. ան գործի կը հանէ նաեւ կիներն ու աղջիկները: Կռուին մէջ մենք աւելի մտահոգուած էինք փամփուշտ խնայել: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ լերան բար-ձունքէն գլտորուած անհամար քարերը բաւական գործ տեսան: Ժողովուրդը շատ կարեւոր գործ տեսաւ: Այդ մեծ կռուին մէջ մենք զոհ տուինք վեց հոգի, իսկ թշնամիին զոհը՝ հարիւրներով էր: Ինչ ալ ըլլայ, իմ Կիրօս աղբերս, էս ժողո-վուրդը նախկինը մնացած չէ: Այժմ գը-րեթէ բնազդով կը կառավարուի: Մեր հերթական ժողովներուն մէջ Արջ Սաքօն միշտ ալ կը գանգատի, որ ժողովուրդին մէջ սկսած են շատնալ կռիւներ, կը պա-տահին գողութիւններ եւ անքարոյութեան դէպքեր: Ժողովուրդ ըսածդ փոթորիկ գուշակող ոչխարի հօտի բնազդ ունի: Կը զգայ որ ձմեռ պիտի գայ ու միայն ոսկորները պիտի մնան Վարդաձորի լե-րան վրայ: Ուտելիքի նուազութիւնը ար-դէն բաւական է, որ որեւէ ժողովուրդ ետ երթայ, դէպի իր անասնական բը-նազդը: Կազմակերպած ենք ասպատակող խումբ մը, որ որեւէ գնով վար կ'իջնէ գաղտնի ճամբաներէն վեր ուտելիք հաս-ցընելու համար: Երկու շաբաթ առաջ այդ ճամբաներէն վեր հանեցին ձիերու նախիր մը, որ ասպատակած էին գե-տափի մուհաճիրներէն: Ժողովուրդը ար-դէն վարժուեցաւ ձիու միս ուտելու եւ առանց աղի: Առայժմ ձեռքի տակ ու-նինք անցք մը որ լաւ պաշտպանուած չէ թշնամիին կողմէ: Իսկ եթէ կոցուի այդ անցքը, մեզի համար կը մնայ միայն երկինքը: Տարածուած է ոջիլը եւ ժո-ղովուրդը իր հագուստները կրակի վրայ թօթվելով կը մաքրէ:

«Դայեկ Նուրխան հիմա ալ բարակին չի նայիր: 12 տարեկանէ վեր աղջիկներն ալ ամուսնացնելու ելած է, ըսելով որ վաղը Թուրքերու ձեռքը պիտի անցնին: Թէ որ դայեկ Նուրխանին ձգենք, շատ չէ, կարճ ժամանակի մէջ կը կրկնապատ-կուի հայ ժողովուրդը: Դատարանական խորհուրդը միջամտեց եւ ուզեց առաջքն առնել փոքրիկ աղջիկներու ամուսնու-թեան: Լսելու բան էր, թէ ինչպէս տը-ղամարդու պէս սկսաւ հայհոյել մեր դա-յեկը:

- «Պահեցէք, պահեցէք, որ Թուրքերը գան, որ ո՛չ 7 տարեկանին կը նային եւ ոչ 10 տարեկանին: Թող հալալ ըլլան հայ տղոց: Թող երթան մուրազնին առ-նեն:

«Այս հեթանոս պառաւը տեսակ մը ֆէնօմէն է եւ հետաքրքիր ըմբռնում ունի: Կ'ենթադրեմ այս շփոթն ու վախն է որ տիրական դարձուցած է դայեկ Նուրխանի մը անհանդարտ շարժումը: Կարեւոր նկատեցի էս ըսել, որովհետեւ էդ պառաւը, իմացայ, որ Զէյթունի լուս երեսէն տարուած՝ փորձած է գլխէ հա-նել ու գլխել հայ տղու մը հետ: Այս որ լսեցի, արդէն պառաւը հսկողութեան տակ առի:

(Շար. 591)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.– Պ. Նշան Քիւրաճեան իր կնոջ՝ Իսկուհի Քիւրաճեանի եւ զարմի – կին Յակոբ Քիւրաճեանի յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

A VENDRE

ARNOUVILLE - LES - GONESSE

A cinq minutes de la gare

UN COQUET PAVILLON

Tout confort

TELEPHONER:

985. 15. 52

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու – թիւնը կը նուիրէ 500–ական Ֆրանք Դըպ- րոցասէր Տիկնանց եւ Սամուէլ - Մու – րատեան Վարժարաններուն, ինչպէս նաեւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, փոխան ծաղկեպսակի, Վարդուհի Լէյլէկեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

Ամէն կիրակի իրիկուն

- ժամը 10·30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES

EMISSION ARMÉNIENNE

POUR L'EUROPE (Bilingue)

— à 20h. 30

MONTE - CARLO

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐ

Մարսէյլի Հայ - Արենոյցներու զործունէութեան յիսնամեակի առթիւ: Յունիս 26–ին, Շաբաթ օր ժամը 20·30–ին, պետական օփերային մէջ:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Մայր Եկեղեցին՝

339 Ավիւնիւ տիւ Փրատօ:

եւ Հայ Մշակոյթի Տուն՝

12 – 14 ռիւ Սէն – Պազիլ

եւ Օփերան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շը – նորհակալութեամբ ստացած է իր գպրո- ցին համար Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պա – ռաւեանէ իրենց հօր՝ Աւետիս Համբար – ձումեանի մահուան տարելիցին առթիւ 100 ֆրանք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 9·30-ին Ա. կայանէն՝ Կոմիտաս, կը մասնակցին՝ Անժէլ Կարապետեան, Ալեքս Սիրանոս – եան եւ Ռոմանի իր նուագախումբը:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles

à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

ouvert le dimanche après-midi

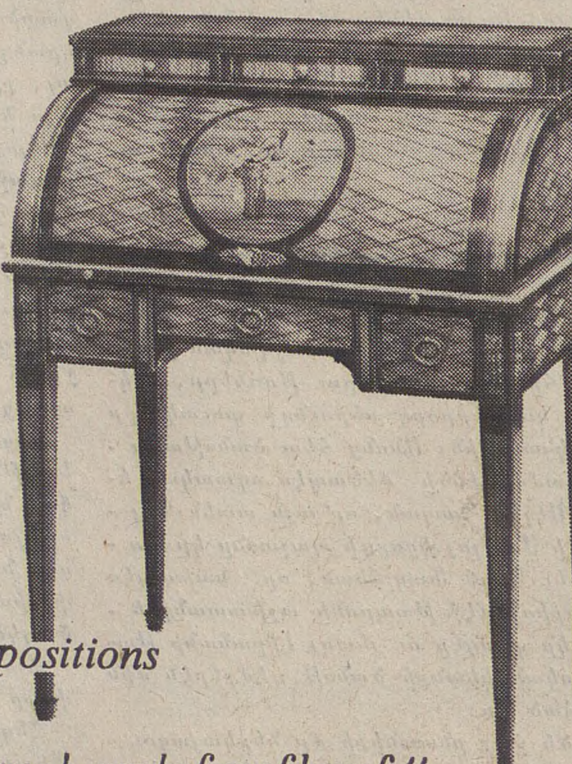

visitez une des plus belles expositions de France

''Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն''

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Յունիս 27, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյս հան- գուցեալ բարերարներուն՝ Արմենակ Համ- բարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաքի եւ Հոգաբարձութեան անդամներու հոգիներուն համար:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10–ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15–ին

վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Կը մասնակցի՝

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի հայ կաթողիկէ ժողովրդապե- տութեան ընկերակցութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 27–ին, տեղի կ'ունենայ իրեն տարեկան ԴԱՇ - ՏԱՀԱՆԴԷՍԸ, Նարեկեան վարժարանի զբօսայգիին մէջ:

38, Route de Collonges

69450 St. Cyr au Mont d'or

tél. (7) 847 - 28 - 65

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հը- րաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ Փարիզ:

Սիրով կը հրաւիրէ նաեւ Փարիզի հա- յուհիները, որոնք կը փափաքին Կապոյտ Խաչին անդամագրուիլ կամ աշխատակ - ցիլ: Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ գրոյց եւ միտքերու փոխանակութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնոր- հակալութեամբ ստացած է եկեղեց - ւոյս պայծառութեան համար՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Ամուճաեան 5000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փալանճեան իրենց որդ- ւոյն պսակադրութեան առթիւ 300 Ֆ., Տիկին Փալանճեան 100 Ֆ., Տիկին Ջիր- չիրեան 100 Ֆ., Տիկին Պաղտասարեան 100 Ֆ., Տիկին Վեհանոյշ Մանուկեան 50 Ֆ.:

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne

M. F. 98 Mhz.

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:

M. ALAIN POHER (Président du Sénat)

S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise

DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS ET AUX EGLISES ARMENIENNES DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIXᵉ SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation: Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes

16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris

Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

DANS LES SALONS DU «NOVOTEL» PARIS - BAGNOLET

1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :

Dans la journée: 654. 22. 33, de 14 à 17h. — 644. 23. 52 et après 20h. 645. 37. 08

TOUS AU RENDEZ-VOUS ANNUEL

Fête Champetre

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE (U.C.F.A.F.) — (J.A.F.)

DIMANCHE — 27 JUIN

Bois de Clamart—Carrefour de l'Anémomètre

PARTIE ARTISTIQUE

Jeux et Concours d'enfant

Animation — Stand Jeux

BUFFET ARMENIEN

Moyens d'accès:

— de Mairie d'Issy: Autobus 190 descendre Place Marquis

— de Corentin Celton: Autobus 189 descendre Honnebelle

— de Villejuif, Vitry, Gentilly, Bagneux: Autobus 162;descendre Pl. Marquis

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excursions quotidiennes, pension complète.

2) Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.

3) Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI

Renseignements, Prix et Inscriptions:

HILDA TCHOBOYAN

Maison de la Culture Arménienne de Décines

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

TEL.: (7) 849. 42. 97

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTREAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

Présente pour la première fois en France

Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

«LA GIFLE»

(«UN COIN DE CIEL BLEU»)

LES SAMEDIS 26 JUIN et 3 JUILLET — A 22 H.

Cinéma COSMOS — 76, Rue de Rennes - Paris 6ᵉ — Métro: Saint - Sulpice

Location: Restaurant «AUX OISEAUX» — Tous les jours, entre 15h. - 18h.

98, Rue du Faubourg Poissonière, Paris 10ᵉ — Métro: Poissonière

— M. J. C .d'Issy-les-Moulineaux; 31 ,Bd. Gambetta — Métro: Corentin Celton

Les Samedis après - midi.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
26 - 72
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.201 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 201

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

ՃՈՒՄՊԼԱԹ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ՊԱԿ-Ը ՀԵՌԱՆԱՅ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

Պաղեստինցիք կրնան այլեւս խորհիլ - [ը]ածել Արաբներու բարեկամութեան վը - [ր]այ եւ հասնիլ այն ծանօթ եզրակացու - թեան թէ երբ նման բարեկամներ կան, այլեւս մարդ թշնամիի պէտք չունի... : Թշնամին ալ կայ, սակայն, որ անխնայ կը հարուածէ կարծելով թէ ժողովուրդ մը բնաջնջելով, հարց մը կը վերնայ :

Պաղեստինցիները վերջին լքողը եղաւ Վալիտ Ճումպլաթ, մահմետական յա - ռաջդիմական, Նախագահ լիբանանեան ազգ. Շարժումին, որ զինակից էր պա - ղեստինեան դիմադրութեան : Հինգշաբ - թի իրիկուն յայտարարեց.-

«Պակ-ը պէտք է հեռանայ Պէյրութէն : Արաֆաթ կը փորձէ ժամանակ շահիլ, հրաշք մը յուսալով արաբական աշխար - հի կողմէ : Ձեմ հաւատար, վերջացած է, ՊԱԿ-ի ղեկավարութիւնը պէտք է դիմա - գրաւէ իրականութիւնը : ՊԱԿ եւ միւս շարժումները նոր լիտըրշիփի մը պէտք ունին» :

Նոր ղեկավարութիւն մը, սակայն, եւ [ոտ]ք կը թուի թէ Իսրայէլի հաշիւները [ըս]տ սխալ են, չի կրնար երբեք այսքան [ա]զատասէր ըլլալ, մանաւանդ երբ նման [ա]րդահատութեան կը մղեն ժողովուրդ [մը] : Արդարեւ, եւ «Լիպերասիօն»ի մէջ, [Սէ]րժ Ժիւլի անգամ մը եւս շատ հետա - [քրք]րական վերլուծում մը կ'ընէ կացու - [թեան], բացատրելով նաեւ Սաուտի Արա - [բիո]յ մտավախութիւնը : Թագաւորը կ'ու - [զէ] անպայման պահպանել ՊԱԿ-ի ներկայ [ղե]կավարութիւնը, որովհետեւ բնաւ չու - [զե]ր, վաղը, դէմ առ դէմ գտնուիլ պա - [ղե]ստինցի ծայրայեղ տարրերու հետ, ծա - [յր]այ Սուրիացիներուն եւ Լիբիացինե - [րու]ն : Արաֆաթ եւ անմիջական շրջա - [պա]տը «չափաւոր» են եւ կը կարծուի որ Իսրայէլ պարզ ժեսթով մը կրնար ճանչ - [նա]լ տալ իր գոյութիւնը : Ի՞նչ կ'ընէ [Պէ]կին, կը խորհի որ միանգամ ընդ միշտ, [գր]եթէ 30 տարուան համար, մէջտե - [ղէ]ն պիտի վերցնէ պաղեստինցի ժողո - [վ]ուրդին ազգ. պահանջը եւ գայն վերա - [ծ]է լուռ ժողովուրդի մը, անտարբեր իր [ճ]ակատագրին, որ ի վերջոյ իր ինքնու - թիւնն իսկ կը մոռնայ :

Պարզ է, որ լուծում չէ եւ Հրեաներու [հա]մար իսկ, տարակարծութիւնները կը [մ]եծնան քանի կ'անցնին օրերը : Ռմբակո - [ծ]ութիւնները կը շարունակուին առանց [դա]դարի եւ ամէն կողմէ՝ օդ, ծով, ցա - [մա]ք : Սուրիական երկու Միկ օդանաւ - [եր] առնուած էին Հինգշաբթի օր, Պհամ - [տ]ունը գրաւուած էր : Ուրբաթ առաւօտ, [մ]իշտ անխուսափելի կը նկատուէր վըճ - [ռ]ական ճակատամարտը Պէյրութի, մինչ [ն]ախորդ իրիկունը, Ֆրանսայի Հանրա - [պե]տութեան Նախագահը հանդիսաւոր [կո]չ մը կ'ընէր Իսրայէլի որ անպայման [յա]րգէ հրադադարը, Ապահովութեան [Խո]րհուրդի նիստ կը պահանջէր (կը գու - [մա]րուէր Ուրբաթ իրիկուն) եւ Ֆրանսա - [կա]ն առաջարկներ կը ներկայացնէր : [Ա]րեւմտեան - Պէյրութի տէր պէտք է [դա]ռնայ լիբանանեան բանակը, թիկունք [ու]նենալով, եթէ Լիբանանի կառավա - [րու]թիւնը ուզէ, ապահովութեան Խոր - [հ]ուրդի կազմած մէկ ուժը, այդպէս կ'ի - [րա]գործուի քաղաքին չէզոքացումը :

× Արաֆաթ գոհ մնացած է Միթերա - [ն]ի յայտարարութենէն եւ Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդուէր, որ շնորհակալութեան գիր մը ղրկած է Քլոտ Շէսոնի :

× Թունուզի նախագահը՝ Պուրկիպա կոչ մը ըրած է արաբ ղեկավարներուն, որպէսզի խորհրդակցին առաջքն առնելու համար պաղեստինցի ժողովուրդին առ - ջեւ լարուած թակարդին, փրկելու հա - մար ժողովուրդը բնաջնջումէն :

× Պեկին դժգոհ է միջազգային մա - մուլի ապականութենէն եւ կողմնակալու - թենէն : Ցարձակած է ամերիկեան մա - մուլին վրայ եւ Ա. Ֆ. Փ.-ի : Արձագան - գելով այս լուրին, Մոնտ կը ճշդէր, որ Պ. Պեկին լաւատեղեակ չէ, վասնզի եթէ լրագրողները բացարձակ ազատութեամբ կը գործեն լիբանանեան կողմը, ապա - տութիւն որ սահմանափակուած է միայն իսրայէլեան ռումբերով, նոյնը կարելի չէ ըսել, երբ կը փորձեն լուր առնել իս - րայէլեան բանակին հետ պատերազմին մասին : Երեք օր առաջ ցանկի մը վրայ, պէտք է արձանագրուիլ եւ կը պատահի որ վերջին պահուն ալ կը ջնջուի նախա - տեսուած այցելութիւնը :

× Իսրայէլացիները չեն վարանիր դա - տապարտելէ իրենց երկիրը : Պենժամէն Քոհէն «Հիմա՝ Խաղաղութիւն» շար - ժումի պարագլուխ կը յայտարարէ «եթէ Իսրայէլ չքաշուի անմիջապէս Լիբանա - նէն, մեր Վիէթնամը կ'ըլլայ» :

× Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդուէր թէ Վալիտ Ճումպլաթ հրաժարած է Փըր - կութեան Ազգ. Կոմիտէէն, զոր «մեռե - լածաղ հաստատութիւն» որակած է : Ա - ւելի բարեացակամ չէ ՊԱԿ-ի համար, որ «վերջացած բան է» ըստ իրեն :

—×—

ԹԵՀՐԱՆ

ԻՐԱՔՑԻ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ՝

73 ՀԱՅԵՐ

«Ալիք» Յունիս 19-ի իր թիւին մէջ հետեւեալ լուրը հրատարակած է.-

ԹԷԼԷՖՈՆԳՐԱՄ ԲԱՆԱԿԻ
ԸՆԴՀ. ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՑ
ՀՐԱՅՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻՆ՝ ԻՐԱՔՑԻ ՀԱՅ
ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ի հետեւումն Հրայր Խալաթեանի հե - ռախօսային հարցադրմանը ուղղուած բանակի ընդհ. սպայակոյտին, որը տեղի էր ունեցել 16 - 2 - 61 թուականին, սպայակոյտի պահակազօրի հրամանատա - րութիւնը հաղորդում է որ՝ Հէշմաթիէ դատարանի հսկողութեան տակ են գըտ - նուում 73 իրաքցի հայ գերիներ :

Իրանի իսլամական խորհրդարանի ար - տաքին յարաբերութիւնների գրասենեակի միջոցով իրազեկ պահել Հայ Փոքրամաս - նութեան Պատգամաւորին :

Ստորագրութիւն՝
ՍԱՐԹԻՓ ՋԱՀԻՐ ՆԵԺԱԴ

× Միւս կողմէ, Պաղտատէն փա - րիզ եկած եւ «Յառաջ»ի խմբագրա - տունը այցելող հայրենակիցի մը համա - ձայն, 18 հայ զինուորներ ալ մեռած էին Իրաք - Իրան կռիւներու ընթացքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 24-ի հանդիպում - ներուն կարեւորը, Ֆրանսայի համար, Ֆրանսա - Չեխոսլովաքիան էր, քանի որ ճակատագրական էր, ապագային համար : Հաւասար, 1 - 1, արդիւնքով մը, Ֆրան - սա կրցաւ ապահովել իր մասնակցութիւ - նը երկրորդ շրջանին : Օրուան միւս հան - դիպումներու արդիւնքներն էին՝ Ալժե - րիա - Չիլի 3 - 2, եւ Նուկոսլաւիա - Հոն - տուրաս 1 - 0 :

ԿՐՏՈՒՔ

Շաւարշ Միսաքեանին

Հօյհօ՛յ, գետը կը քշէ ցայգուն քամակն արծարուած,
Իր յորձքին մէջ ծեծելով անդուլ խարակն ու խութեր.
Հօյհօ՛յ, առուն յորդառատ դալարին ծոցն է նետուեր
գալը տարփանքովն իր ջուրին՝ ուր արեւը կ'այրի դեռ :

Յակուրցի մը առկախած գիւղակն անդին կ'օրօրեն
անրջական հիւսուածքով խումբ մը ժայռի բստուերներ.
վանքին բակը՝ կ'աղօթեն հսկայ ծառեր տարօրէն՝
ՠրոնց տամուկ շուքին մէջ Աստուածամարն է կայներ :

Ու գիւղակին դէմ նստած, երիտասարդ ու պչրոտ,
պարտէզները՝ վերէն վար վազող ջուրին կը սպասեն.
ա՛լ յափրացած խօլ գետին անարգաւանդ դարպասէն,
ու լռութիւնը խածնող լուտանքներէն արհաւրոտ :

Գիշերային ջրտուքի ժամն է. լոյսին մէջ կայնած,
մըշակն անքուն, կը սպասէ՛, ոտքը բոպիկ, բահն ուսին.
պարտէզներուն վրայ կ'իջնէ թեթեւ քօղ մը միգամած,
ու ծղրիդներ՝ լուսնակով արբշիռ՝ անվերջ կը խօսին :

Ու կ'երկարի լուսարձաք ժապաւէնն այդ բարբառին,
ինչպէս փախչող աստղի կոթուններն կաթնաւէտ.
աւազին վրայ ջուրերու կ'իյնայ շառաչը վէտվէտ,
խարոյկները՝ ոսկեբաշ՝ ուրեք ուրեք կը վառին :

Հօյհօ՛յ, առուն կը հասնի ցանկապատին քովերէն
եւ երգի քուղ մը կուգայ պլլուած իր գօտիին.
սիւք մը կ'անցնի, տերեւներ ծա՛փ կը զարնեն ցնծագին.
վարէն ջուրը կը խայտայ, կը խնդայ լոյսն ալ վերէն :

Թումբերն անդուլ կը բացուին, ջուրն անդադար կ'ոռոգէ
վարդենիքը, բրբաստանն, եւ ածուները բոլոր.
բահի երկու հարուածով նայիս առուն կը թեքէ
ճանապարհ ձեւերով հեղուկ իրանն իր ոլոր :

Ջուրն աներդմէջ կը հոսի, ածուները կը լեցնէ,
ու, դարձուցէ՛ք, կը կանչէ ծեր մը մութին ընդմէջէն.
խիճերուն ու սիկին մէջ, բահերը՝ խո՛ւլ՝ կը հնչեն,
ու դարձուցէք դարձուցէ՛ք, կը կոչէ ձայնն անխափան :

Աղջնակ մը, արիշին տակ նստած, շէ՛ր կը կանչէ,
որ յոգնաբեկ մըշակին օրօրի մը պէս կուգայ.
հողը ծծեց ջուրերուն տարփանքն՝ որ դեռ կը հնչէ,
եւ հիմակ՝ թա՛ց կը խոկայ իր երկուքին ապագայ :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 - 21)

ՏԷՐԵԱՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Վահան Տէրեանի ծննդավայր՝ Վրաս - տանի Բոգդանովկա շրջանի Գանձա գիւ - ղը գտնուող տուն - թանգարանը, որ մեծ աշխատանք կը տանի բանաստեղծին հա - րուստ ժառանգութեան ծանօթացման ու տարածման ուղղութեամբ, բոլորած է իր հիմնադրութեան 25-ամեակը : Ամէն տարի, Յուլիսի վերջերթեր կիրակին, հանդիսութեամբ կը նշուի աւանդական դարձած բանաստեղծութեան Տէրեանա - կան օրը : Տուն - Թանգարանին մէջ կը պահպանուին Տէրեանի յիշատակը յա - ւերժացնող բազմաթիւ մասունքներ՝ անձնական իրեր, անոր գրական ու հան - րային գործունէութեան վերաբերող փաստաթուղթեր, գիրքեր, նկարներ եւ - այլ նիւթեր :

ԱՐԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ ԵՒ ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՏՈԿԱՐԵՒԱՅԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Մոսկուայի երիտասարդ բեմադիր Արա Գաբրիէլեան եւ արձակագիր Վիկտորիա Տոկարեւա ձեռնարկած են իրենց երկ - րորդ շարժանկարի՝ «Թալիսման»ի ըս - տեղծման : Ժապաւէնը, որ հիմնուած է ժամանակակիցներու մասին արձակագրի գրած պատմուածքներու վրայ, կը պատ - րաստուի Մաքսիմ Գորկի մանկապատա - նեկան շարժանկարի արուեստանոցին մէջ : Հեղինակներու առաջին ժապաւէնը՝ «Խօսիր իմ լեզուով», Պիլպաոյի 22-րդ միջազգային փառատօնին շահած էր կարճ ժապաւէններու համար սահման - ուած գլխաւոր մրցանակը :

ԷՋԵՐ
ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՂԲԱՅՐԱՍԷՐ
1862 - 1863

Ակադ. Արտաշէս Կարինեանի մահը Մայիս 29-ին, 96 տարեկանին, համայնավար վաղեմի գործիչի եւ խորհրդային պետական դէմքի մը անհետացումէն անդին, գրագէտ մտքի մը կորուստ ալ պէտք է նկատել:

Այս մարդին մէջ ան ունեցաւ բեղուն գրիչ, որ ըլլալով եւ մնալով մարքսիստ, շատ քիչ անգամ փորձեց ծայրայեղութեանց դիմել: Պէտք չէ մոռնալ, թէ մանաւորապէս 1920-ական թուականներէն սկսեալ, Հայաստանի խորհրդայնացման սկզբնական տարիներուն, գրական, պատմագիտական եւ մշակութային գիծերու որոնումներու ժամանակաշրջան մը արձանագրուեցաւ: Արդարեւ, մամուլի, պարբերականներու եւ գրական ասուլիսներու ընթացքին, շատ յաճախ յախուռն մոլեգնութեամբ հերքումն ու քանդումը անցեալի վաւերական արժէքներուն, տխրական միտքեր դարձան: Հին, անցեալի արուեստը, իր այլազան ստորոգելիներով, որակուեցաւ ժամանակավրէպ երեւոյթ, պատմագիտական իմաստով: Գործածելով օրուան խօսքերէն մէկը՝ հինը նկատուեցաւ «պատմական անախրոնիզմ»:

Ծայրայեղութիւններու հասնող այս թոհ ու բոհին մէջ անպակաս եղան զգաստութեան հրաւէր կարդացողներու ձայները: Գնահատել դասական արուեստը ըստ արժանւոյն: Ա. Կարինեանի յատկանշական միտքերէն մէկն եղաւ հետեւեալը. - Ամէն մի նոր շարժում արուեստի մէջ այնքան է ուժեղ, որքան նա լաւ կարողանում է օգտագործել հնի փորձը: Այլ խօսքով անոր մտածումով ենթահողը մեծ կարեւորութիւն ներկայացուց ոչ միայն իբրեւ անցեալի արժէք, այլեւ իբրեւ հիմնակէտ նորի կառուցումին:

Առաւել ցայտուն կարելի է նկատել Կարինեանի այն հաստատումը, թէ հին արուեստը լի է այնպիսի մոմենտներով, որոնք հարազատ եւ մօտ են մեզ նոյնիսկ աւելի, քան անցեալի հասարակութեանը ... Հասել է այն ժամը, երբ հնարաւոր է մեկնել եւ ըմբռնել մեծ արուեստագէտների մոռացուած գործերը, հին արուեստի բոլոր հարուստ եւ բարդ գծերը»:

Ա. Կարինեանի տեսակէտով խօսիլ միայն գործատուներու մասին, կը նշանակէր սահմանափակել կեանքը, առօրեան: Անհրաժեշտ նկատեց դիմել կեանքին, գիւղին, մարդկայնական ապրումներուն՝ ցոյց տալով օրուան ներհակ երեւոյթները, ինչպէս նաեւ միաձոյլ երեսները: Դէմ մնաց նոր դասակարգին, ինչպէս կ'ըսուէր այդ օրերուն, արուեստը անցեալէն անջատելու, զայն կտրելու հակապատմական իրողութեան դէմ:

Ակադեմականին գրիչը տարածուեցաւ այլազան հարցերու եւ նիւթերու վրայ: Ընդգրկեց Զարենց, Տէրեան, Աբովեան, Շիրվանզադէ, Նալբանդեան, օտարներէն Շեւչենկօ, Չեխով, Գորկի եւ ուրիշներ:

Այլապէս շահեկան մնաց Ա. Կարինեանին վաստակը հայ պարբերական մամուլի պատմութեան շարադրութեան մէջ: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է թերեւս յիշեցնել, թէ պատմագէտէն առաջ շատ լուրջ փորձեր կատարուեցան այս մարզին մէջ: Այսպէս, Հ. Գրիգորիս Գալեմքեարեան, Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն, դեռ 1893-ին հրապարակեց Պատմութիւն հայ լրագրութեան, ի սկզբանէ մինչեւ մեր օրերը հատորը, 1794 - 1860, միշտ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութենէն Հ. Գ. Զարբհանալեան, որ առաջինը ըլլալով պատրաստեց 1883-ին Հայկական մատենագրութիւնը, հայ տպագրութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններով, 1565էն 1883, Լէօ՝ Հայկական տպագրութիւն, Գ. Լեւոնեան՝ Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտական ցուցակը, 1934-ին եւ դեռ ուրիշներ:

Ա. Կարինեան անդրանիկ վարիչը դարձաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի շրջագիծին մէջ, իր իսկ նախաձեռնութեամբ ստեղծուած Հայկական մամուլի պատմութեան բաժինին: Ծրագրուած աշխատանքին գլուխն անցաւ եւ տասնեակ տարիներու տքնաջան ճիգերուն արդիւնքն եղաւ 1956-ին եւ ապա 1960-ին յաջորդաբար լոյս տեսած անոր հատորները՝ խորագրուած Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան: (Շարքը պէտք է կազմէր երեք հատորներ):

Առաջին հատորին մէջ ընդհանուր գիծերով պատկերացուց գաղութահայ օջախները ԺԷ. - ԺԸ. դարերուն, առանձին գլուխ մըն ալ նուիրելով հայ մամուլն ու հրապարակախօսութիւնը «սկզբնաւորողներուն»: Հոս արդէն լայն գիծերով, ընդհանրապէս նկարագրական եւ բնութագրական, պարզեց հնդկահայ պարբերական մամուլը՝ Ազդարար, Շտեմարան, Ազգասէր, Ազգասէր Արարատեան Ուսումնասէր, Եղբայրասէր: Բ. հատորը պատկերացուց Վենետիկ, Վիեննա, Փարիզ, Մանչեստըր, մէկ խօսքով Արեւմտեան Եւրոպա լոյս տեսած պարբերականները ԺԹ. դարուն: Երրորդին ծրագիրը կը մնար արեւելահայ եւ արեւմտահայ մամուլին պատմութեան արձանագրած հոլովոյթները, նոյնպէս ԺԹ. դարուն:

Ակադ. Ա. Կարինեանի հաստատումով՝ լոյս տեսած հայ պարբերականներուն թիւը չորս հազարէն աւելի եղած է: Արդարեւ, Ա. հատորին յառաջաբանին մէջ գրած է, թէ մենք չենք սխալուի, եթէ պնդենք, որ իր ծագման օրից մինչեւ այսօր հայ պարբերականների թիւը չորս հազարից աւելի է»: Որովհետեւ, 1934էն ետք Հայաստանի մէջ թէ այլուր մեծ թիւով օրաթերթեր եւ ամսագիրներ լոյս տեսած են:

×

Հոս, ակադեմականին առաջին հատորէն քաղուածքներ կատարելով, կ'ուզենք անդրադառնալ հնդկահայ վերջին պարբերականներէն մէկուն, Եղբայրասէր խորագրուած, վիմատիպ, տասնօրեայ լրագիր, քաղաքական, բանասիրական եւ զանազան: Խմբագիրն է եղած Եղիազար Տէր - Յարութիւնեան: Հրատարակուած՝ Կալկաթա: Ահա Կարինեանի բնութագրումը.- Պաշտպանելով լուսաւորչական եկեղեցու պատգամները, Եղբայրասէրը պայքար էր մղում ասսիմիլյացիայի դէմ եւ կոչ էր անում միաբան շարքերով ուժ տալ ազգային - կուլտուրայի պահպանմանը եւ զարգացմանը»:

Հետագօտողին համար վիմատիպ պարբերականը, իրականութեան մէջ եղած է շատ նախնական, - պրիմիտիվ անոր բառով, եւ խայտաբղէտ նիւթերու հաւաքածոյ մը: Ի՞նչ պատկեր պարզած է անոր օրով հնդկահայ գաղութը. - պարզօրէն կորսնցուցած է իր հայրենասիրական եռանդը, սէրը գրագիտութեան հանդէպ:

Մինչ այլ վայրերու մէջ, ինչպէս Պոլիս, Զմիւռնիա եւ Ռուսիա Հայերը օրաթերթեր եւ հանդէսներ կը հրատարակէին, աղէն, Հնդկաստանի մէջ Աստուծոյ կողմէ աւանդուած հայերէնը կորսուելու վրայ է: Տէր - Յարութիւնեանի առաջադրութիւնն է եղած շարունակել Շմաւոնեանի օրերուն նպատակադրուած կրօնական - հայրենասիրական պատգամները: Զգտումն է ընկերային ներհակ դասերու եւ խաւերու համախմբումը, որ պէտք է ուժ տրուի ազգային եղբայրասիրական ձգտումներուն:

Յստակ է առաջադրութիւնը. - Նպատակ լրագրիս է՝ պաշտպանել զազգ եւ զեկեղեցի մեր եւ պերճացուցանել զհայկեան լեզու մեր»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Երկրորդ օրինակն ալ կրկին Պէյրութէն կ'ուտամ:

Սէլիմ Պաշան ինծի ծանօթացուց հայ լրագիրներէն մէկուն արտօնատէրը, որ միեւնոյն ատեն այդ տեղի հաւաքականութեան առաջնորդներէն մին էր: Այդ մարդն ալ իր տպաւորիչ օսմաներէնով ծանրախոհ բնաւորութեամբ իրական օսմանեան տիպար մըն էր:

Պէյրութ գտնուած օրերուս Սովետական Հայաստանի Պետական Երգ ու պարի խումբը ներկայացումները տալու համար հոն եկած էր: Այդ յարգարժան բարեկամը, որուն անունը չեմ յիշեր ներկայիս, զիս ներկայացումներու առաջին գիշերուան հրաւիրեց: Երկու հազար հոգինոց հսկայ սրահը բերնէ բերան լեցուն էր հրաւիրեալներով, որոնց մեծ մասը բնականաբար Հայեր էին: Ցայտագրի առաջին մասին մէջ հայ թենոր մը Լէպլէպիճի Հօրհօր երաժշտախաղէն երկու ծանօթ երգեր ներկայացուց հայերէնով:

Միջնարարին բարեկամը ձեռքիս բռնեց ու հարցուց թէ այդ երկու երգերը ի՞նչպէս գտած էի:

Անշուշտ, շատ լաւ էին ըսի: Կարծես թէ բարկացած ձայնով մը սկսաւ զիս սաստել.

- Ի՞նչ կ'ըսես եղբայր, երբ այս երգերը հայերէն կ'երգուի, բան մը չարժեր: Ասոնց թրքերէնները հիանալի կ'ըլլան:

Եւ սկսաւ անոնցմէ մէկուն թրքերէնը երգել այդ պահուն: Մեր շուրջինները ապշած մեզի կը դիտէին:

1976 թուականին Շիրազի արուեստի փառատօնին հրաւիրուած էի Թազիյէի համաժողովին զեկոյց մը ներկայացնելու համար: Զեկուցումներու աւարտին, ուրիշ նիստի մը մէջ, երբ վիճաբանութիւնները կը շարունակուէին, խօսք առի եւ յայտնեցի թէ Թազիյէն ժամանակակից հարց մըն է, քանի որ ինչպէս հոն, բոլոր հաւաքականութիւններու մէջ ալ ճնշողներ (հալածող) ու ճնշուողներ (հալածուող) կը գտնուին և օրինակներ տուի:

Այս առթիւ յիշեցի Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութիւնը, որ տարիներով յոյն մեծամասնութեան ճնշումը կրած էր, ինչպէս որ Նացի Գերմանիան ալ Հրեաներուն նոյն ձեւով վերաբերում ունեցած էր:

Երբ նիստը դադարի անցած էր, թէյ խմելու պահուն տեսայ որ կին մը բարկաճայթ վրաս կու գար: Իրանի ծանօթ լրագրողներէն Ժանէթ Ղազարոսեանն էր ան: Ան զայրացած կ'անդրադառնար ըսածներուս եւ կը հարցնէր ինծի թէ ինչո՞ւ համար այդ առթիւ օրինակ չէի տուած Թուրքերու ցեղասպանութեան հետեւանքով մեռնող Հայերը:

Յայտնեցի որ երկրորդ նիստին եթէ ինծի այդպիսի հարց մը ուղղուի, սիրով պիտի պատասխանեմ: Ան կրկին զայրոյթով ըսաւ թէ ինք այդպիսի հարցում մը չէր ուզեր ուղղել, ուստի ես պէտք է բեմ գայի եւ իմ կողմէս նիւթը բանայի: Ընդունեցայ իր առաջարկը եւ յայտնեցի որ այդպէս պիտի ընեմ եւ պիտի ըսեմ հետեւեալը.

«Այսօր եթէ Իրանի Հայերը, Իրանի որեւէ մէկ շրջանը պահանջեն եւ այդ առթիւ իշխանութեան դէմ ելլեն, Շահը ինչ որ պիտի ուզէ ընել անոնց՝ Թուրքերն ալ նոյնը ըրած են ապստամբող Հայերուն դէմ»:

Այս խօսակցութեան վրայ անշուշտ չուզեց որ այդպիսի նիւթ մը մէջտեղ նետուի: Այս դէպքէն վերջ բարեկամ դարձանք եւ յաջորդ տարի երբ կրկին Շիրազ եկայ, զիս առաջին փնտռողներէն մէկը ինք եղաւ: Ցետոյ միշտ կը յայտնէր որ ինք ընտանիքէն կարգ մը սխալ տեղեկութիւններ ստացած է, սխալ տպաւորուած կարգ մը հարցերու մասին ու հի-

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Տեղատարափ»-ին ներշնչման մեկնակէտը իսկապէս նոյնն է «Յիշատակ»-ին հետ (ՀՊՀ, էջ 164, ԳՑ, 21, էջ 31), որուն առաջին տողն է

Գիշերն է լուռ, մութը պատած է
չորս դին, (Ա)

մինչդեռ հոս ունինք՝

Մութ մը թանձր ու խոժ պատեր է
չորս դին: (Բ)

Ասկէ զատ, «Յիշատակ»ին բիւր խորհուրդներուն համապատասխան «Տեղատարափ»ին մէջ ունինք բիւրաւոր խորհուրդներ: Զոյգ քերթուածները, գրուած մօտաւորապէս մէկ տարուան հեռաւորութեամբ (1902 - 1903), իրարու տարբերակները չեն: Երկրորդը նոր եւ կատարեալ ստեղծագործութիւն մըն է, որ սկըսելով առաջինին մեկնակէտէն, անկէ կը պահէ միայն քանի մը բացատրութիւններ: Արդիւնքները մեծապէս կը տարբերին, հետեւանք՝ յօրինուածքներու տարբերութեան: Մինչ «Յիշատակ»ը ամբողջութեամբ կապուած է ներաշխարհին, զգայնութիւններուն, անպատմելի խորհուրդին (նկարագրականութեան որոշ հակումով մը, սակայն), «Տեղատարափ»ին մէջ բանաստեղծին հոգեվիճակը կապուած է բնութեան, որ հոս, Մեծարենցի մէջ իբր առաջին անգամ, կը յայտնուի որպէս առարկայական տուեալ: Քննենք հոս պահ մը՝ վերոյիշեալ երկու տողերը. առաջինին մէջ ունինք նկարագրութիւն մը. ժամանակագրական ճշգրտութիւն մը (գիշերը), վայր մը (չորսդին) եւ զգայապէս ըմբռնելի երկու ուրիշ տուեալներ՝ լռութիւնը (լուռ) եւ տեսողութիւնը (մութ): Երկրորդին մէջ ժամանակագրական եւ լսողական եզրերը ինկած են: Բանաստեղծը հաւանօրէն նկատած ըլլայ թէ գիշեր - մութ կրկնութիւնը կրնար յանգիլ նոյնաբանութեան: Ընտրելով միայն մութ (86) եզրը՝ կը ջանայ զայն ճշդել, եւ ահա միջամտելու կուգան թանձր եւ խոժ: Ճշգրտութեան միշտ աւելի հարազատ արտայայտութիւններու փնտռտուքի մը դիմացն ենք, եւ հետաքրքրական է նշել թէ այդ ճշգրտութիւնը կը մնայ միշտ զգայական, իրական: Այլ խօսքով, Մեծարենց դուրս կուգայ արտաքին նկարագրականութենէն, ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով աւելի նկարագրին, շրջապատի մանրամասնութիւններուն: Այսպէս, բնութիւնը չէ դիտուած իբրեւ բանաստեղծին արտաքին մէկ առարկան, այլ գործածուած է աւելի ներկայացնելու, որոշ իմաստով խորհրդապաշտօրէն, հոգեվիճակ մը, բանաստեղծին մէկ տրամադրութիւնը: Նըկատուած է իբրեւ առարկայական տուեալ, բայց ոչ ինքն իրեն գոյութիւն ունեցող, այլ բանաստեղծին իսկ ապրումէն գոյացած: «Տեղատարափ»ին մէջ բանաստեղծին հոգեվիճակը կապուած է ամեհի հեւքին ծովուն, օձաձեւ լոյսի երիզներուն, որոտումներուն ահաւոր, յորդ անձրեւներուն տարափներուն (87), եւ անոնցմէ ծնա՛ծ է ինքնին: Իրապէս, ծովուն հեւքէն բանաստեղծին մէջ կը ծնին տենդեր, բիւրաւոր խորհուրդներ մթին, որոնք կը ծեծեն իր միտքը, եւ յանկարծ՝ (այսինքն սուտէն) (88) օձաձեւ լոյսի երիզներէն, որոտումներէն, տարափներէն կը ծնի քերթուածին գլխաւոր ապրումը, 13-րդ տողը, այսինքն՝

Իմ սիրտս ալ տրոփուն կը փղձկի
յանկարծ՝

ուր յատկանշական է մանաւանդ «ալ»ը՝ որ փոխ - յարաբերութեան մէջ կը դնէ առարկայական աշխարհը, բնութեան երեւոյթներն ու բանաստեղծին ներաշխարհը: Նշենք մանաւանդ ներքին շարժումը՝ որ քերթուածին կառուցուածքը վեր կը բռնէ: Սկզբնաւորող խաւարը կը խռովէ բանաստեղծին միտքը (միտքս վրդովուն), բայց փոթորիկը (Բ. եւ Գ. քառեակներ) կը բախի բանաստեղծի սըրտին եւ զայն կ'ալեկոծէ.

Եւ զայն կը ծեծեն յոյզեր անհամար, մինչեւ որ լուսաւորէն իր մռայլ կամար: Բանաստեղծը փորձառու է այլեւս, արուեստը՝ կատարելագործուած. իր մէջ կ'ընդգրկէ արդէն միտքն ու սիրտը, մըտածումն ու զգացումը:

«Տեղատարափ»ին կարեւորութիւնը հոն է նաեւ, որ «քորեսփոնտանս»ները չեն այլեւս արուեստական փնտռտուքներ չեն գործածուած իբր տակաւին զուտ ու վերացական գրական փորձեր: Անոնք ծըննդոց են բանաստեղծին ապրումներուն՝ իրենց ամբողջութեանը մէջ առնուած:

(Շար.– 11)

մա կ'անդրադառնայ որոշ իրականութիւններու:

1979-ին Ամերիկայի 14 համալսարաններուն մէջ բանախօսութիւններու շարքով մը շրջապտոյտի մը մէջ կը գտնուէի:

Համալսարաններէն մէկուն մէջ Թուրք թատրոնի մասին պիտի խօսէի: Եօթը համբիւր հոգինոց ունկնդիրներով լեցուած էր: Բանախօսութենէն վերջ, երբ սկսայ հարցումներուն պատասխանել, մէկը եղաւ, որուն հայ դասախօս մը ըլլալը ամէն վերջ հասկցած էի եւ ոչ թէ իբրեւ հարցում, այլ կարծես գլխ ամբաստանելու համար դատախազի մը նման երկար-երկար խօսեցաւ ու հարց տուաւ թէ Թուրքերը ինչո՞ւ համար սպաննած էին Հայերը: Միւս կողմէ ներկաները նեղուած էին եւ կ'ուզէին լռեցնել այդ մարդը: Ես յայտնեցի որ կ'ուզեմ պատասխանել այդ հարցումին: Կարգ մը իրականութիւններ պարզելէ յետոյ ըսի թէ ես ալ իրեն հարցում մը ունիմ եւ հետեւեալը հարցուցի.

- Դուք Ամերիկայի Հայերը, որ բաւական բարօր վիճակի մը մէջ էք, արդեօք հայերէն թատերական պարբերաթերթ մը ունի՞ք:

Այս հարցումին պատասխանը բնականաբար «ո՛չ» եղաւ:

Ես այն ատեն շարունակեցի խօսքս.

- Իմ խօսակցութեանս նիւթը թատրոնն էր: Ուստի իմ հարցումս ալ այդ մասին եղաւ: Ես ալ գիտէի թէ հակառակ ձեր այդքան լաւ ապրելակերպին, նման պարբերաթերթ մը չէք կրնար հրատարակել: Նոյնիսկ գիտեմ թէ Սովետական Հայաստանի մէջ ալ այդպիսի հրատարակութիւն մը չկայ: Մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը ունին հայերէն հրատարակուած թատերական պարբերաթերթ մը: Աւելին, այդ թերթը երեսուն տարիէ աւելի ժամանակէ մը ի վեր կը հրատարակուի եւ տեսակին մէջ աշխարհի ամէնէն երկար թատերական պարբերաթերթը կրնանք նկատել զայն: Եթէ աւելի հին եղողի մը մասին տեղեկութիւն ունեցող կայ, թող հաճի մեզ լուսաբանել:

Թէ հայ դասախօսը եւ թէ միւսները հասկցած էին, որ ի՞նչ ըսել ուզած եմ ես: Ուստի, շարունակեցի խօսքերս.

«Այսպէսով, ի՞նչ ապացուցուած կ'ըլլայ, հասկցա՞ք արդեօք: Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ փոքրամասնութիւնը այնքան ազատ ու այնքան երջանիկ է, որ կրնայ Թուրքիոյ մէջ ընել այն՝ ինչ որ Ամերիկայի հարուստ Հայը պիտի չկարենար իրականացնել: Ան կրցած է աշխարհի ամէնէն երկար կեանք ունեցող թատերական հանդէսը հրատարակել: Ուրեմն այս պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս կարելի է Հայերու դէմ Թրքական թշնամութենէ խօսիլ»:

Այս բացատրութիւններէն յետոյ սրահին մէջ ծափահարութիւն մը սկսաւ: Բանախօսութենէն յետոյ հայ դասախօսը քովս եկաւ, ներողութիւն խնդրեց ու գիս կէսօրուան ճաշի մը հրաւիրեց: Յետոյ խոստովանեցաւ որ շրջապատին ազդեցութեան տակ այդպէս պատրաստուած է ինք:

(Շար. 2)

Հայ Արիներու Միութեան Արենոյշներու

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 6-ին, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի արենոյշները կազմակերպած էին իրենց առաջին դաշտահանդէսը Վիլմոմպլի «Փրկութեան բանակ»ի պատսպարան – դպրոցին գեղեցիկ պարտէզներուն եւ դաշտերուն մէջ:

Հանդէսին պատասխանատուն էր շրջանային պետ Իրէն Աւագեանց: Արենոյշներու եւ թեւիկներու խմբապետուհիներ Շաբաթ իրիկունէ մեկնած էին բանակավայր, տեղւոյն վրայ զբաղելու համար դաշտահանդէսի կազմակերպութեան աշխատանքներով:

Կիրակի առաւօտ ամէն ինչ պատրաստ էր. բանակավայրը՝ իր վրաններով, հաւաքոյթի շրջանակով եւ բոլոր յարմարութիւններով: Կային խաղեր, վիճակախաղ, վաճառքի սարքեր եւ այլն. : Փարիզի շրջանի նախկին արիները, խմբապետները եւ խմբապետուհիները եկած էին օժանդակելու հանդէսին յաջողութեան, իրենց վրայ առնելով շատ մը մանր աշխատանքներ:

Ներկայ էին Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, Ալֆորվիլի շրջանային պետերը իրենց սկաուտներով, գայլիկներով եւ արենոյշներով:

Ժամը 10-էն սկսեալ ամէն կողմէ կուգէին կը հասնէին ծնողքներ, բարեկամներ, համակիրներ եւ շատ մը նախկին հայ արիներ՝ 1928-ի սերունդէն մինչեւ վերջին շրջանի սերունդի ներկայացուցիչներ:

Հանդէսին սկիզբը Իրէն Աւագեանց հանդիսականներուն ներկայացուց արենոյշներն ու թեւիկները, որոնք առաջին անգամ ըլլալով հանդէս մը կը կազմակերպէին՝ միայն իրենց ուժերով, Միութեան համար: Խօսք առնելով Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, գնահատեց տարուած աշխատանքները եւ ողջունեց ներկայութիւնը Միութեան Գործադիր անդամներուն, բոլոր պետերուն եւ ծնողքներուն, աւելցնելով. «Հայ Արիներու Միութիւնը միշտ կենսունակ է եւ մեր բոլոր խումբերը Մարտ 7-ի հանդէսէն ի վեր կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը, միշտ բնութեան սիրով եւ սկաուտական ոգիով»:

Դաշտահանդէսի յայտագիրը սկսաւ խմբերգներով եւ հայկական պարերով. տեղի ունեցան խաղեր. վիճակախաղն ու պատրաստուած ուտելիքները մեծ յաջողութիւն ունեցան եւ կարճ ժամանակուան մէջ սպառեցան: Դժբախտաբար, հանդէսին վերջաւորութիւնը ընդհատուեցաւ տեղատարափ անձրեւին պատճառով:

Յաջող էր ձեռնարկը. գնահատելի են մեր արենոյշներն ու իրենց պետերը, ինչպէս նաեւ բոլոր ծնողքները, որոնք չխնայեցին իրենց ճիգերը՝ հանդէսին յաջողութեան համար:

Գ. Մ.

ՍԱՀԱԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Զատկուան վաղ առաւօտն էր: Տօնական օր քրիստոնեայ աշխարհին համար: Յաղթանակի, յարութեան գաղափարը անգամ մը եւս կը նուաճէր: Ու նուաճեց անկասկած Սահակ Գաբրիէլեանի հոգին մէջ որ այս անցաւոր աշխարհէն, Աստուածաշունչը եւ Ս. Խաչը կուրծքին, մեկնեցաւ դէպի յաւերժութիւն, գտնելով իր վերջնական անդորրութիւնը քանի անողոք հիւանդութիւնը հիւծած էր իր տկար մարմինը:

Աւելի բարեդէպ օր մը կարելի չէր ընտրել քան Զատկուան օրը, որպէս երկրային կեանքի վախճան, անձի մը համար որ գերագանցօրէն ապրեցաւ իր հայ քրիստոնեայի եւ հայ ընտանիքի լեցուն եւ ազնիւ կեանքը:

Մեր վերջին այցելութեան յանձնարարութիւններ ըրաւ իր յուղարկաւորութեան մասին: Ոչ մէկ շուք, ոչ մէկ պատիւ բառ, այլ միայն հայ եկեղեցւոյ շարականներու վերացումը, լոյսը եւ հայ քահանային աղօթքները: Իր վերջին փափաքները կատարուեցան: Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին, լուսաւորուած ընդունեցաւ իր մարմինը: Վերնատունէն եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան, թաղման կարգէն դուրս, երգեց ննջեցեալին սիրած եւ փափաքած՝ «Գովեա Երուսաղէմ»ը, «Սուրբ, Սուրբ»ը եւ «Տէր Ողորմիա»ն: Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան գիտցաւ ճիշդ խօսքերով վեր առնել Սահակ Գաբրիէլեանի քրիստոնեայի, մարդու եւ հայ մարդու ազնիւ գիծերը:

Մեր կարգին ալ յարգած ըլլալու համար իր վերջին կամքը, կամաւ ձգեցինք որ անցնի քաղաքօրէնայ շրջանը եւ ապա ուզեցինք այս քանի մը տողերով յաւերժացնել իր յիշատակը:

Ծնած՝ 1904-ին Տիվրիկ, բայց կանուխէն գացած Խարբերդ, Սահակ Գաբրիէլեան, որ հայրը չէ ճանչցած, կորսնցուցած է իր ամբողջ ընտանիքը Ջարդերու ընթացքին, ըլլալով միակ վերապրող իր ընտանիքէն: Սկսած էր դպրոց առնել իր մանկութեան յուշերը, բայց ափսոս որ չկրցաւ աւարտել: 1915-ի սպանդէն յետոյ անցած է Հալէպ, հուսկ՝ Մարսէյլ 1925-ին: Նախ բնակած է Սէն Լուի թաղամասը, ապա հաստատուած քաղաք: Բնաւորութեամբ հանդարտ, զուսպ, ազնիւ, խորապէս կապուած ընտանեկան սրբութիւններուն, հայրենական աւանդութիւններուն: Իր մէջ հայկականութեան ամէնէն զօրաւոր ազդակը եղաւ Հայոց Եկեղեցին: Մեծ պաշտամունք ունէր հայ գիրին, մշակոյթին, հայ մամուլին: Իր զաւակներուն ընդմէջէն գտաւ իր ձգտումներուն եւ մինչեւ իսկ գաղափարներուն արտայայտութիւնը: Յարգուած իր շրջապատէն, իր հայրենակիցներէն, Սահակ Գաբրիէլեան չէր գիտեր նախատել կամ վիրաւորել իր նմանը: Կը թողու յիշատակը հայ ընտանիքի օրինակելի հօր մը, յիշատակը ազնիւ, բարի, պարկեշտ մարդու մը, յիշատակը հայրենասէր, հայրենիքի ապրումներով տոգորուած Հայու մը:

Ամէն անգամ որ Ապրիլեան Սերունդէն մէկը եւս կը մեկնի անդարձ, քայլ մը աւելի կը հեռանանք մեր երկրէն, մեր հողերէն: Անփոխարինելի սերունդ մըն է իր ճակատագրով եւ իր ցոյց տուած տոկալու եւ պայքարելու օրինակով: Տասնըմէկ տարեկանին բոլորովին որբացած, Սահակ Գաբրիէլեան եւ իր բախտակիցները կեանք ստեղծեցին, երբ կեանքը խոյս կուտար ամէն կողմէ:

Այսօրուան սերունդը շատ բան կը պարտի անոնց, դպրոց չտեսած այս սերունդին, որ իր մէջ ունի անփոխարինելի արժէք մը՝ հայկ. հողին ապրումը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐԺ ՀԱՄՈՒՏԻ «Գերմանիկ» ընդարձակ սրահին մէջ, Մայիս 21-ին տօնուած է Մայրերու Օրը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի: Բացումը կատարած է Երուանդ Տէմիրճեան: Յայտագիրը բաղկացած է հայկական պարերէ, նուագներէ, արտասանութիւններէ, երգերէ, զորս մեկնաբանած են բոլոր վարժարաններէ աշակերտներ: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան անդրադարձած է հայ մօր պարտականութիւններուն եւ առաքելութեան:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 22 - 23-ին, տեղի ունեցած է մանկա – պատանեկան ցուցահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Մանկական Աշխարհ Յանձնախումբին: Ցուցադրուած են 150-է աւելի գծագրութիւններ եւ ձեռային աշխատանքներ: Ցուցահանդէսին մասնակցած են Պոսթընէն, Մէրիլէնտէն, Լոս - Անճըլըսէն, Թորոնթոյէն, Մոնրէալէն, Նիւ - Եորքէն եւ Նիւ – Ճըրզիէն, 3 – 12 տարեկան երախաներ:

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը: Բացումը կատարելով վարչութեան ատենապետուհին՝ Հերմինէ Մանուկեան, ամփոփ տեղեկութիւններ տուած է Համազգայինի գործունէութեան եւ ծրագիրներուն մասին: Յայտագրին մասնակցած են երիտասարդ ուժեր, որոնք հանդէս եկած են նուագի (դաշնակ, ջութակ), երգի, թատերախաղի մարզերու մէջ, մեկնաբանելով հայ թէ օտար արուեստագէտներու գործեր: Երեկոյթին ներկայ եղած են 150 հոգի:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

«Չէյնապը ոչինչ գիտէ եղածին մասին եւ կը սպասէ, որ օր մը Մարտիկը երեւնայ: Նոյն հաւատքն ունի նաեւ ժողովուրդը: Անոնք իրենց երազները կը խառնեն իրականութեան հետ ու կը տեսնեն Սպիտակ Ձիաւորը, որ բուքի մը պէս կ'անցնի Ջիաթռնուկէն:

«Չէյնապը նոյնպէս, երազի մէջ իրականութիւնը կ'ապրի եւ կը հաւատայ ժողովուրդի տեսիլներուն: Անշուշտ, եթէ Սպիտակ Ձիաւորը չպաշտպանէր լեռը, Թրքաց բանակը վաղուց ելած էր վեր: Լաւ է, որ ժողովուրդին մէջ այդ ամուր հաւատքը կայ: Չէյնապը այդ հաւատքով մտած է ժողովուրդին մէջ ու կ'աշխատի: Չէյնապը գալէն ի վեր, մեր Արջ Սաքօն կարծես կորսնցուցած է իր հեղինակութիւնը եւ շատ բաներ Չէյնապի միջոցով ընել կու տայ: Էդ քրդու աղջիկը տեսակ մը թեւաւոր հրեշտակ է դարձեր իր գրաւչութիւնով ու տխուր ժպիտով:

«Էս տեղէն շատ լաւ ծրագիրներով ճամբայ ելար. մեծ յոյսեր կապած ենք քու ճամբորդութեան եւ քու աշխատանքներուն: Քիւրտը դժուար թէ ներէ իր փախչող կնոջը, մանաւանդ Հաճի Մուսայի նման քիւրտ մը:

«Այս շաբթու քիւրտ թղթատարի մը միջոցով նամակ ստացայ Տոքթ. Նայիրեանէն: Կը գրէ, որ 300 հոգի արդէն պատրաստ են սահմանն անցնելու, Մուրատի հրամանատարութեամբ: Խումբը լաւ զինուած ու կազմակերպուած է: Այդ խումբին հետ է ինքը՝ Տոքթ. Նայիրեանը: Ես չկրցի հասկնալ, թէ այդ ծերունին ինչո՞ւ սահմանը պիտի անցնէր երբ մահու եւ կենաց խնդիր է: Որեւէ ձեւով պէտք է խնայել մեր մեծ ընկերոջ: Մուրատի ընկերները ցրուած պիտի ճամբորդեն իրենք զիրենք Զարխափան անտառին մէջ գտնելու համար: Հաւաքավայրի ընտրութիւնը լաւ եղած է:

«Կը տեսնես, աղբեր Կիրօս, միշտ ալ ճամբայ մը կայ մեր առաջ: Յոյսդ պինդ պահէ: Ճամբուդ վրայ անպայման կը հանդիպիս Զարխափան անտառը եւ կը մնաս խումբին հետ: Նորէն Հաճօն է, որ մեր կապը կը պահէ դուրսի աշխարհին հետ: Ան իր ձեռքին տակ ունի մէկերկու քիւրտ զինուորներ Թուրք բանակին մէջ: Այս տեղէն ճամբայ կը հանեմ մի քանի հոգի դէպի Զարխափան անտառը: Այնտեղ պիտի հանդիպին Տոքթ. Նայիրեանին, խումբին եւ քեզի: Շատ ցաւով կ'ուզեմ իմացնել, որ վերջին արշաւի ընթացքին կորսնցուցինք մեր Մասօն եւ Շէկօն: Երկար ատեն է որ շրջաններէ լուր չունինք: Կը սպասենք քու լաւ լուրերուդ: Շատ բարեւ ընկերներէն:

Սիրով՝
ՎԱՐԴԱՆ»

Նամակի ընթերցումը վերջացնելէ յետոյ, Կիրոս ծանր մտածումներու մէջ քիթը վեր քաշեց մի քանի անգամ ու ըսաւ.

- Դաւիթ, ճանս, խնկալէս էս քրդու աղջիկն է որ մեր ճամբան լուսաւորած է երկնուց իջած հրեշտակի մը պէս:

«Երբ Չէյնապին խօսքը ըրի, տեսայ որ Հաճի Մուսայի աչքերը վառեցան վայրի կենդանիի մը աչքերուն պէս: Այդ պահուն միայն հասկցայ, թէ կին մը ի՛նչ որ կրնայ կատարել եւ ես այդ վստահութիւնով Խալիլին խոստացայ Հաճի Մուսային գործակցութիւնը ապահովել: Այդ խանդավառութիւնն էր, որ առանց մտածելու, ուղեց զինատան գործին օգնել:

«Դաւիթ, ճանս, ես լաւ յոյսեր ունիմ էս քրտական նոր շարժման վրայ եւ սակայն մինչեւ հիմա էն կարեւորը մեր սեփական ուժն է: Տար Աստուած, որ առանց կռուի բռնուելու, խումբը միանար Զարխափան անտառին մէջ: Վերջի չորս տարուան ընթացքին երկու խումբ, մէկը Կովկասէն, իսկ միւսը Պարսկաստանէն, չհասան իրենց նպատակներուն: Մէկ անգամ ալ ռուս կոզաքներուն հետ կռուի բռնուեցան: Երբ հասնի խումբը, երբ Հաճի Մուսան ձիուն վրայ կուգայ Սատոյի ու Խալիլի ուժերով, այն ատեն մենք ապահով կրնանք վար առնել Վարդաձորի բնակիչները: Էն կարեւորը, Դաւիթ, հայ եւ քիւրտ գործակցութիւնը այս անգամ աւելի կը նուիրագործըլի:

(Շար. 592)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԷՆ. — Տիկին Արամեան 60 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իրամուսնոյն ար-կածէ մը ազատելուն առթիւ։

ՕՃ. — Պ. Թորոսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ։

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ԵՐԲ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷՔ...

Si vous visitez LONDRES,

FAITES VOTRE RESERVATION EN ECRIVANT OU EN TELEPHONANT A

ASTER HOUSE

(manager arménien)

3, SUMMER PLACE — LONDON SW7 3EE

Tél : 01 - 581 - 5888

située en plein centre de Londres

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20.30-ին սովորական հաւաքատեղի։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութիւն եւ Դաշտահանդէս

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 15-ին վարժարանին մէջ

1, Boulevard du Nord — Le Raincy

Երգ - Պար - Արտասանութիւն

կը մասնակցի՝

ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

Աւանդական ճաշ - խաղեր եւ վաճառք

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi

Sur FM. 89.50 Mghz.

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.

M. F. 98 Mhz.

BMW

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24. 33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet

Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix — 75003 Paris

Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

GRAND DINER DANSANT

ORGANISE ET ANIME PAR L'ORCHESTRE

GAIDZAG'S

AU PROFIT DE L'ECOLE ARMENIENNE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

LE SAMEDI, 26 JUIN — DE 20H.30 A L'AUBE

DANS LES SALONS DU «NOVOTEL» PARIS - BAGNOLET

1, Avenue de la République (Porte-de-Bagnolet)

ATTRACTIONS — SURPRISES

Réservations :

Dans la journée: 654. 22. 33, de 14 à 17h. — 644. 23. 52 et après 20h. 645. 37. 08

LA GRÈCE A LA CARTE

VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1150 F.

DEPARTS DU: 13/6 - 20/6

1390 F. DEPARTS: 27/6 SEPTEMBRE

1490 F.(*) JUILLET - AOUT (*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS (HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE) AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:

ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

LE YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — 75014 Paris

ACHOT ARZOUMANIAN

présente

A l'occasion de leurs Centenaires

LEVON ORBELI

(Physologiste d'Arménie)

HAGOP GURDJIAN

(Sculpteur)

Mardi, 29 Juin — à 20h.30

Dîner à 22h.

Réservation: Tél.: 589. 20. 48

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը-րանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Յուլիս 3-ին, ժամը 9.30-ին Ֆապրըկուլի դըղ-եակը, Սեփթէմ, Մարսէյլ, Հանրակառքի ընկերութեան Հանդիսավայրը։

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Յուլիս 4, դաշ-տահանդէս կազմակերպուած Սէն Թ'Ան-թուանի մասնաճիւղին կողմէ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
և Յարակից Մասերու վերանորոգութեան
3-ՐԴ ՑԱՆԿ

Լիոնահայ Կանանց Միութիւն 21.000, Ասթրա Փլասթիք 20.000 Ֆ., Փափազ-եան եւ որդիք 12.500 Ֆ., Պ. Նափոլէոն Պիւլլիւքեան, Կարապետ Յակոբեան, Ա. Քէշիշեան, Ալէն Մանուկեան, ստացա-գիր թիւ 253, Պ. Ս. Պետոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Թերզեան, Տէր եւ Տիկին Ալ-պէր Ներկիզեան, Պ. Ժօզէֆ Ներկիզեան 10.000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սանճեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Ագըլեան, Տէր եւ Տիկին Զաքըրեան, Տէր եւ Տի-կին Մօրիս Կազարեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Կազարեան, Տէր եւ Տիկին Ռօժէ Կիւլթէմիրեան, Ուզունեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ժէրար Եղիշեան, Ս. Ի. Թ. Է. Փ., Քասթէլ Պիժու, Լիոնի Կապոյտ Խաչ, ստացագիր թիւ 340, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան, Պ. Ա-ւետիս Վանէսեան 5000-ական Ֆ., ստա-ցագիր թիւ 283, 4000 Ֆ., Պ. Նուպար Մեսրոպեան, Պ. Կրէկուար Ագըլեան, Պ. Փօլ Ագըլեան 3500-ական Ֆ.։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
29
MARDI
29 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.202

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57e ANNÉE — No 15 202

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻ ՀՐԱԴԱԴԱՐԷՆ ԵՏՔ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՄԱՐ

Երկուշաբթի առտու ոչինչ յայտնի էր, ինչ կը վերաբերի արեւմտեան - Պէյրութի անմիջական ճակատագրին Հասած լուրերն ալ բոլորովին հաստատուած չէին եւ կը պարզուէր, որ միայն անցնող ժամերը պիտի կարենան խսկապէս ցոյց տալ քաղաքի մը ճակատագիրը: Արդարեւ, հարցը հոդ էր, վերջին օրերու դիւանագիտական ձախողութիւններէն ետք: Նախ, Ամերիկան էր, որ իր վէթոյով ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, կը ձախողեցնէր Ֆրանսական բանաձեւը, որու թեր կը քուէարկէին միւս 14 անդամ պետութիւնները: Միացեալ Նահանգներու առարկութիւնն այն էր, որ ֆրանսական առաջարկը յստակ բան մը չէր ըսեր գլխաւոր կէտին մասին, որ պաղեստինեան տարրերու հեռացումն է Պէյրութէն կամ ենթարկումը լիբանանեան կառավարութեան գերիշխանութեան:

Այս վէթոյէն քիչ ետք կը յայտնուէր Արտաքին Նախարար Հէյկի հրաժարումը եւ իր փոխարինումը Ռեկընի շրջապատէն անձի մը կողմէ՝ Ճորճ Շուլց, նաեւ քալիֆորնիացի, գործի մարդ, որ աւելի լաւ կը նկատուի Արաբներուն, բայց աւելի «կարծր» Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Շուլց նախագահն էր, ցարդ, Պէթել ընկերութեան, որ շինարարական ձեռնարկներու բազմազգային մեծ հաստատութիւն մըն է, շատ մօտ Սաուտի Արաբիոյ: 61 տարեկան, կառավարական պաշտօններ վարած է երեք անգամ, Նիքսընի օրով, բայց դիւանագիտական դետնի վրայ մեծ փորձառութեան տէր չէ:

Ուրեմն, Երկուշաբթի առտու կացութիւնը անորոշ կը մնար, քանի «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի նոյն առաւօտեան տուած լուրերը չէին հաստատուած: Այդ լուրերու համաձայն՝ Եասըր Արաֆաթ ընդունած կ'ըլլար Իսրայէլի վերջնագիրը «ՊԱԿ»ի, որ սա էր.- Զէնքերը վար դնել, զանոնք յանձնելով լիբանանեան օրինաւոր ուժերուն եւ հեռանալ արեւմտեան - Պէյրութէն, դէպի Սուրիա, օրինակ, կամ արաբական ուրիշ երկիր մը, ի հարկին Կարմիր Խաչի պաշտպանութեան ներքեւ: Իսրայէլ ապահովութիւն կուտար թէ ոչինչ կրնայ պատահիլ հեռացող Պաղեստինցիներուն: Ամերիկեան օրաթերթին տուած լուրն այն էր թէ Արաֆաթ ընդունած է անձնատուր ըլլալ, բայց պաղեստինեան կարգ մը աղբիւրներն ալ կը հերքէին, ինչ որ շատ յաճախ կը պատահի: Մնաց որ, այս ալ մեծ յոյսեր չէր ներշնչեր անոնց, որոնք թերահաւատ են, պաղեստինեան միացեալ ճակատի մը մասին: Այլ խօսքով, ծանօթ է որ ՊԱԿ-ը եւ Արաֆաթ չեն ներկայացներ պաղեստինեան ամբողջ շարժումը, ուր հոսանքները բազմաթիւ են: Ասիկա կը նկատուի նաեւ պատճառներէն մէկը, որ ցարդ Իսրայէլ չէ ճանչցած ՊԱԿը, բայց և այնպէս յառաջդիմութիւն մը կը տեսնուէր այս նոր ձեւին մէջ, որ Իսրայէլ գործածած էր ՊԱԿ-ի համար վերջնագրին առթիւ: Արդարեւ ըսեր է «ՊԱԿ»ը եւ ոչ «իբրեւ թէ ՊԱԿ»ը, որ ցարդ իր ոճն էր:

Այս կացութեան զուգընթաց սակայն, իսրայէլեան օդանաւեր թռուցիկներ նետած էին արեւմտեան - Պէյրութի վրայ, հրաւիրելով բնակչութիւնը, որ օգտուի հրադադարէն հեռանալու համար այն շրջաններէն, որոնք Պաղեստինցիներու ձեռքն են:

Հոս, փակագիծի մէջ եւ գոհացում տալու համար բազմաթիւ ընթերցողներու հարցումներուն, հետեւանք իրենց արդար մտահոգութեան, յիշենք գլխաւոր հայկ. հաստատութիւնները, որոնք կը գտնուին արեւմտեան - Պէյրութ.-

Նշան Փալանճեան ճեմարան
Ս. Նշան Եկեղեցի եւ առաջնորդարան
Համազգայինի ակումբ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբ եւ պասքէթ - պոլի դաշտ
Երուանդ Տէմիրճեան վարժարան
Ալեք Մանուկեան ակումբ,
Հ. Յ. Դ. Կեդր. ակումբ (Արա Երեւանեան)
Ազդակ օրաթերթ
Հայկազեան քոլէճ
Աւետարանական քոլէճ, եւլն. եւլն. :

Այս շրջանի հայ բնակչութեան թիւը 10էն 15 հազար կը նկատուի:

×

× Թել - Աւիւի մէջ 10-էն 20 հազար հոգի ցոյց մը ըրած են պատերազմին դէմ եւ Պեկինի վարած քաղաքականութեան:

× Սիմոն Փերէզ պարագլուխը Իսրայէլի ընդդիմութեան (աշխատաւորական), յայտարարած է Լիպերասիոն-ի, որ արեւմտեան - Պէյրութ մտնելը պատմական սխալ կ'ըլլայ:

× Եգիպտոս տրամադրութիւն յայտնած է ընդունելու պաղեստինցի ղեկավարները:

× Հրադադարէն առաջ ռումբերը մեծ աւեր գործած էին Պէյրութի շուրջ, պաղեստինեան նկատուած թաղերու վրայ: Անկելանոց մը, ուր ծերեր եւ մտային հիւանդներ կային, քարուքանդ եղած էր:

× Ուազզան, Լիբանանի վարչապետը հրաժարած էր Շաբաթ օր, բայց կը թըւի որ կը շարունակէ իր պաշտօնը: Նախագահ Սարգիս կոչ մը ըրած էր աշխարհին, Կիրակի իրիկուն՝ «փրկեցէք Պէյրութը»:

× Իսրայէլեան բանակը մտնութեան հրաւէր կարդացած է հարաւ - Լիբանանի բնակչութեան, փոխան «առատաձեռն պարգեւ»ի: «Քաղաքացի, կ'ըսէ Թռուցիկը, եթէ ի վիճակի ես տեղեկութիւններ հայթայթելու ահաբեկիչներուն եւ զերիներուն մասին, զօրս պատանդ կը պահեն, Իսրայէլի պաշտպանութեան բանակէն յատուկ վարձատրութիւն մը կը ստանաս: Յիշէ՛, որ դուն ալ պատանդ մըն էիր ահաբեկիչներուն, որոնք կեանքդ խսկական դժոխքի վերածեցին: Յիշէ՛, որ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները ճակատագրական հարուած մը կերան եւ թէ մեր ուժերը քանդեցին իրենց ահաբեկչական կառոյցները»: «Վարձատրութենէն» ետք, սակայն, նոյն Թռուցիկին վերջաւորութեան իսրայէլեան բանակը «խիստ պատիժ» կը խոստանայ անոնց՝ որոնք տեղեկութիւններ ունին և կը լռեն:

× Ուրբաթ իրիկուն, Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանէն Շառլ Վիլնէօվ կարճ տեսակցութիւն մը թուաւ Յակոբ Յակոբեանի հետ, ղեկավարներէն ԱՍԱԼԱ-ի, որու ընթացքին ան ըսաւ թէ զօրաւիդ են պաղեստինցի ժողովուրդին արդար դատին: Անոնք ալ այսօր ենթակայ են ցեղասպանութեան մը, ինչպէս անցեալին Հայ ժողովուրդը: Յայտնեց նաեւ թէ պաղեստինցի կարգ մը ղեկավարներ դաւաճանած են Հայերուն, տեղեկութիւններ տալով Թուրքերուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պաղեստինեան Ուաֆա մամուլի գործակալութիւնը կը յայտարարէր Երկուշաբթի օր, թէ ՊԱԿ-ը բացարձակապէս կը մերժէր զէնքերը յանձնելու, իսրայէլեան առաջարկը, ինչ որ, ուրեմն, կը հերքէր Ուաշինկթըն փոսթ-ի լուրը, որու ակնարկեցինք քիչ վեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Նախարարապետը՝ Պիւլէնթ Ուլուսու, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսած է թէ արեւմտեան Եւրոպայի հետ, Թուրքիոյ յարաբերութիւնները անդարմանելի վնաս մը կը կրեն, եթէ կարգ մը եւրոպական Պետութիւններ Թուրքիան քաշեն մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան յանձնախումբին առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ չի յարգեր մարդկային իրաւունքները: Վարչապետը կ'ակնարկէր Շուէտի, Նորվեկիոյ, Դանիոյ, Հոլանտայի եւ Ֆրանսայի ծրագիրներուն բողոք բարձրացնելու Թուրքիոյ զինուորական իշխանութեանց դէմ: Ուլուսու կ'ըսէ որ Թուրքիա նման բան մը անարդար, անհիմն եւ զուտ քաղաքական արարք մը կը նըկատէ:

ԼՈՆՏՈՆԻ փոխադրական միջոցներու (կառախումբ, փապուղի, հանրակառք եւայլն) բոլոր աշխատաւորները անսահման ժամանակի համար գործադուլի մը սկսան Երկուշաբթի օր:

ԵՕԹԸ այերանաւորդներ կան անջրպետին մէջ եւ առաջին անգամ ըլլալով նաեւ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄՈՒՆՏԻԱԼ 82

Բ. ՇՐՋԱՆ

×

Մունտիալի 82-ի առաջին շրջանի խաղերը վերջ գտան Ուրբաթ, Յունիս 25-ի երեք հանդիպումներով, որոնց ընթացքին Արեւմտեան Գերմանիա յաղթեց Աւստրիոյ (1 - 0), Անգլիա յաղթեց Քուէյթի (1 - 0), իսկ Սպանիա պարտուեցաւ Հիւսիսային Իրլանտայէն (0 - 1) :

Մունտիալ 82-ի առաջին շրջանի յատկանշական երեւոյթներէն մէկը հանդիսացաւ Քուէյթի էմիրին եղբօր՝ այդ երկրի ոտնագնդակի դաշնակցութեան նախագահին միջամտութիւնը իրաւարարի գործերուն: Արդարեւ, աննախընթաց երեւոյթ մըն էր տեսնել ոչ - խաղացողի մը դաշտ իջնելը եւ նշանակուած կոլ մը խնդրոյ առարկայ դարձնելը Մունտիալի մը ընթացքին: Մնացեալը ծանօթ է՝ իրաւարարը (Խորհ. Միութենէն) նախ կը կախակայուէր, ապա վերջնապէս կը վըտարուէր Մունտիալէն «ՖԻՖԱ»ի կողմէ: Իսկ քուէյթցի չէյխը 80 հազար Ֆրանք տուգանքի կ'ենթարկուէր, խումբն ալ դիտողութեան կ'արժանանար:

Երկրորդ երեւոյթը Մունտիալ 82-ի առաջին շրջանի, այն է՝ որ բացայայտ կերպով ջանք կը թափուէր Սպանիոյ խումբը տանիլ երկրորդ շրջան, հաւանաբար իբրեւ կազմակերպիչ երկրի խումբ: Արդարեւ մամուլը միաձայնութեամբ դատապարտեց Հոնտուրասի եւ Եուկոսլաւիոյ դէմ իրաւարարներու Սպանիոյ խումբին ի նպաստ շնորհած փէնալթիները, որոնք Հոնտուրասի պարագային հաւասարութիւն մը, իսկ Եուկոսլաւիոյ պարագային յաղթանակ մը ապահովեցին Սպանիոյ: Բայց այդ կողմնակցութեանց ապտակը տուաւ Հիւսիսային Իրլանտա, Յունիս 25-ին, 0-ի դէմ 1 կէտով պարտութեան մատնելով Սպանիան, հակառակ օրուան իրաւարարին թափած ջանքերուն ի նպաստ կազմակերպիչ երկրի խումբին, մանաւանդ առաջին կիսախաղին: Այս բոլորի արդիւնքը՝ Սպանիա «յաջողեցաւ» անցնիլ երկրորդ շրջան:

Երրորդ երեւոյթը Արեւմտեան Գերմանիա - Աւստրիա խաղի ընթացքին ցուցաբերուած համաձայնութիւնն էր կողմերուն, ի վնաս Ալժերիոյ: Արդարեւ Գերմանացիք խաղի 10-րդ վայրկեանին իրենց նշանակած կոլով երկրորդ շրջանի համար «վիզա»ն ապահովելէ ետք, ամբողջ խաղի ընթացքին ոչ մէկ ճիգ թափեցին, ի հեճուկս քառասուն հազար հանդիսականներու բողոքին, ուրիշ կոլեր նշանակելու, որպէսզի Աւստրիան անցնի երկրորդ շրջան եւ ո՛չ՝ Ալժերիան: Ալժերիոյ ոտնագնդակի դաշնակցութիւնը, իր կարգին, պաշտօնապէս բողոքեց ՖԻՖԱ-ին՝ այս երեւոյթին դէմ՝ պահանջելով համապատասխան պատիժ երկու խումբերուն: Ֆիֆա ընթացք չտուաւ, անշուշտ, այլ հարցը նկատի պիտի ունենայ Քոլոմպիայի Մունտիալին առթիւ:

Յամենայն դէպս, առաջին շրջանը վերջ գտաւ եւ մասնակցող 24 խումբերէն 12-ը որակուեցաւ երկրորդ շրջանին համար, ցրուելով 4 խմբակներու մէջ՝ հետեւեալ կերպով.

Ա. ԽՄԲԱԿ
Լեհաստան, Պելժիա, Խորհ. Միութիւն

Բ. ԽՄԲԱԿ
Արեւմտ. Գերմանիա, Անգլիա, Սպանիա

Գ. ԽՄԲԱԿ
Իտալիա, Արժանթին, Պրազիլիա:

Դ. ԽՄԲԱԿ
Աւստրիա, Ֆրանսա, Հիւս. Իրլանտա:

Երկրորդ շրջանի ամէնէն հետաքրքրական եւ ճակատագրական խաղերը պիտի ըլլան անկասկած Արժանթին - Պրազիլիա եւ Արեւմտեան Գերմանիա - Անգլիա հանդիպումները, որոնց յաղթականները հաւանաբար վիճելին աւարտականը, իսկ Արժանթին - Պրազիլիայի յաղթականն ալ (հաւանաբար՝ Պրազիլիա) տիրանայ բաժակին, եթէ իրաւարարներն ու կազմակերպիչները անակնկալ մը չեն վերապահած մեզի:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի խումբին, պէտք է ըսել որ Մունտիալ 82-ի Բ. շըրջանին իր մասնակցութիւնը արդէն իսկ յաջողութիւն մըն է, նկատի ունենալով, որ 1958-էն ի վեր Ֆրանսա չէր կրցած անցնիլ Ա. շրջանէն:

Ֆրանսա՝ կէս - աւարտակա՞ն: Երազը արգիլուած չէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 - 21)

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Մոսկուա տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային մրցաշարքին առաջին եւ երկրորդ տեղերը կիսած են աշխարհի նախկին ախոյեան Միխայիլ Տալ եւ երեւանցի կրոսմայսթէր Ռաֆայէլ Վահանեան: Վահանեան օժտուած է ճատրակի մասնագէտի մեծ տաղանդով, եւ ընդունակ է իր արուեստով «շունչ տալ» փայտէ ձիերուն ու փիղերուն, համեստ դիրք գրաւած զինուորներուն, ծանր «հրետանի»ին՝ նաւակներու, ինչպէս նաեւ թագուհիի գործողութիւններուն: Ան բազմիցս մրցանակներու արժանացած է իր գեղեցիկ խաղին համար:

Ֆրանսացի մը՝ Քրեթիէն, որ երկու Ռուսերու հետ Սալիութ 7, այերանաւով գնաց միանալու Սոյուզ 75-ի, ուր կային արդէն ուրիշ այերանաւորդներ: Երկուշաբթի ալ, երկու Ամերիկացիներ մեկնեցան:

ԵՐԲ ՏԱՔ ԵՆ ԱՒԱԶՆԵՐԸ...

Նորէն պայուսակները պատրաստելու եղանակը հասնելու վրայ է: Սրտերը անհանգիստ՝ մեկնումի սարսուռով կը տըրոփեն: Պիտի մեկնին, պիտի մեկնին քիչ ատենէն, պիտի մոռնան այսօրն ու երէկը՝ փոշիով, ծուխով, յոգնութեամբ թաթաւուն: Պիտի մոռնան Փաբրիքի ու գործարաններու առօրեայ հեւքը հաստատութիւններու ու հիւանդանոցներու մըգլոտած հոտը: Պիտի ապրին ներկան, միայն ներկան իր հաճոյքներով, խաղերով, յուսախաբութիւններով: Սակայն, որքան մօտենան օրերը, կարծես այնքան կ'երկարի ժամանակը: Ժամացոյցները կը դանդաղեցնեն սովորական արագութիւնը եւ շաբաթները՝ թաւալման իրենց ընթացքը: Սպասումն ու սրտերու աճապարանքը կը դառնան անհամբերութիւն, անհամբերութիւնը՝ տագնապ ու մղձաւանջ:

Իրական մղձաւանջը այլուր է սակայն, անոնց քով, որ կը գալարուին անորոշութեան մէջ. անոնց քով, որ պայուսակ չունին, պիտի չկրնան երբեք պայուսակ գնել՝ մեկնումի պատրաստուելու: Անգործութենէ տառապողներն են անոնք. ընկերութենէ «վռնտուածները»:

Եսասէր աշխարհին մէջ, ո՞վ պիտի մըտածէ անոնց մասին, կամ մտածումն իսկ ի՞նչ արդիւնքի պիտի հասնի: Բացա՛ռապէս պետական գործ է ատիկա եւ սակայն ... Պետութիւններն ալ կորսնցուցած իրենց գլուխը, չեն գիտեր ո՛ր ատուծոյ դիմել չուտողներուն ուտելու միջոց ստեղծելու, ամբողջ կեանքի ընթացքին ծովու երես չտեսածին, ծովու ճամբան ցոյց տալու:

Ուրեմն, լաւագո՛յն է ենթադրել որ այդպիսի դասակարգ չկայ ... բոլորովին ուրանա՛լ անոնց գոյութիւնը եւ հապճեպով կշպել սեփական պայուսակները, քանի եղանակը ա՛յդ կը պահանջէ, քանի յոգնութիւնն ու քրտինքը կը ծորին դէմքերէ վար:

Ամէն տարի, ա՛յս է Յուլիսի եւ Օգոստոսի տեսարանը: Իւրաքանչիւր շարժումի, իւրաքանչիւր մտածումի մէջ, մի՛շտ նոյն հեւքն ու արտօրանքը, ժամերու եւ օրերու համրանքը, մեկնումի առօրեայ զառանցանքը: Չէ՞ որ կառքը, դրան առջեւ, կը հեւայ տաքէն: Չէ՞ որ շոգեկառքերը կը Փշշան շոգիէն, մինչ օդանաւերն ու ջրանաւերը պատրաստ են քեզ հեռացնելու նեխած մթնոլորտէն եւ հասցընելու՝ կուպրէն ու մազութէն «մաքրըւած» ափեր, աղտեղութիւններու դարչանքէն «աղատած» քաղաքապետութիւններու հիւրընկա՛լ գովեզերքներ:

Միջերկրականի, Ատլանտեանի, Մանշի օրօրող ալիքները, յորդառատ արեւը, տաք աւազները յաճախորդի կը սպասեն: Պանդոկները, սրճարանները, կրպակներն ու քազինօները խնայողութիւններ մսխելու հրաւէր կը կարդան: Շատ ունեցողին թէ քիչ ունեցողին համազօր սիրալիրութիւն կը բովանդակեն այս հրաւէրները, փորձառութիւններն ու փորձանքները...:

Այո՛, խաղի, զբօսանքի, հաճոյքի եւ նոր յուզումներու ենթարկուելու բացառիկ եղանակ է արձակուրդը:

Բարեբախտաբար, մեկնողը, հի՛ն օրերու պէս, գրասգի վերածուելու ատենան, պիտի չխճողէ պայուսակները: Թեթեւ, մատի ծայրով վերցուելիք ծանրութիւն միայն: Արդարեւ, մէկ կամ երկու շապիկ բաւական են ամուսնին: Իսկ կիներու գիշերային պտոյտներու, խաղարաններու սրահներ ճեմելու համար թափանցիկ հրզգեստ մը կամ ջուրը նետուելու, աւազի վրայ երկննալու նախատեսութեամբ «թուզի տերեւ» մը բաւական են ամբողջացնելու կառ տը ռոպը:

Արդիականացա՛ծ բարքերը ազատած են մարմինը արուեստակա՛ն կաշկանդումէ: Կիները՝ ամուսիններին ներկայանալիք մերկութեամբ, կրնան համարձակ շրջագայիլ կամ երկննալ աւազին վրայ՝ հըպարտօրէն ծիծերը ցցած դէպի երկինք:

Ո՛հ, Աւետարանի պատառած եւ անընթեռնլի էջի է վերածուած ամօթխածութիւնը եւ երբեք խրտչեցուցիչ չեն իրենց վրայ թառող օտարներու գաղտագողի ակնարկները: Եւ ինչո՞ւ խրտչեցուցիչ ըլլան, չէ՞ որ նկարիչներն ու քանդակագործները իրենց մարմնի որեւէ մանրամասնութիւն ու նրբութիւն գաղտնի չեն ձգած: Իրենք ինչո՞վ են պակաս արուեստագէտներէ: Որքան ալ անոնց գլուխգործոցները իրենց «համբութեամբ» մինչեւ ցանկութիւն յառաջացնող ներշնչումի արտայայտութիւն ըլլան, երբե՛ք պիտի չկարենան մրցիլ այս թրթռուն, սիւքէն օրօրուող կակաչներու հանդոյն, արբեցութեան գիտակցութիւնը գրգռող կենդանի մարմիններու, այս յոխորտ բոտինքներու հետ: Ուրեմն այլեւս բարբարոս բացատրութիւն չէ՞ պայթակցութիւն բառը:

Եթէ, երբեմն, մրմունջներ իսկ հասնին ականջներու, կամ նայուածքներ յամենան իրենց վրայ, շոյող ու գգուող զեփիւռի քնքշութիւն են անոնք: Կը նշանակեն թէ՝ հմայիչ են տակաւին, սրտեր խռովող, ջիղեր ցնցող էգերն են...: Միթէ կինը իր սնգոյրներով, տէքոլթէով, մինիներով միշտ չի՞ ձգտիր ատոր:

Ի վերջոյ, մարմինը իրենց սեփականութիւնն է. ազատ՝ վարուելու անոր հետ, ինչպէս կամենան: Ո՞վ իրաւունք ունի արգելք հանդիսանալու իրենց փափաքին: Աստուածն անգամ պիտի չհամարձակի ընկրկել այդ կամքը: Աստուա՞ծ ... ո՞ր Աստուածը: Կինը ամպերու ետին թաքնուած պարիկ չէ, ո՛չ ալ վերացական միտք, այլ գոյութիւն ունեցող բացարձակութի՛ւն, իրական ստեղծագործական ուժ: Ինքն է երկնողն ու դարբնողը: Ի՛նքն է չունչ տուողն ու ստեղծիչը կենդանական աշխարհին եւ ուրեմն ի՛նքը պաշտամունքի արժանի տաճարը: Այս տոհմքները ազբիւրն են կենաց հիւթի, կեանքի յարատեւման ու արբեցութեան որ ծընունդ պիտի տան նոր տոհմքներու ու պըտուկներու: Մանկիկը, ագահօրէն, միշտ պիտի փարի անոնց վրայ եւ մարդը տեւապէս պիտի ապրի անոնց չուքին ու հըմայքին ներքեւ:

Կինը խոր հաւատքն ունի որ կ'իշխէ մարդու զգայարանքներուն, բանականութեան, ջիղերուն ու նոյնիսկ վայելքի ըմբռնումին: Շատ լաւ գիտէ, որ տաք աւազին վրայ թէ մահիճին առջեւ, ամուսինը պիտի ծնրադրէ աղերսակա՛ն ... եւ եթէ նոյնիսկ երբեմն անարգելու, երբեմն գգուելու համար պոռայ կամ մըրմընջէ «բո՛զ, բո՛զ», բայց անվարան ու յափշտակութեամբ միշտ պիտի դիմէ դէպի այդ պաշտելի բոզը ... որովհետեւ երբ կինը օծանելիքի հրաշքին ներքեւ, թափանցիկ հրզգեստով կաղապարուած՝ շրջագայի ծառուղիներու երկայնքին կամ քազինօյի սեղաններուն չուրջ, դարձած է բոզ ըլլալէ, վերածուած տատրակի ու աղաւնիի, հրապուրիչ գեղուհիի կամ հարստութիւն մսխող քաղքենի «լուրջ» եւ «ծանրախոհ» կնոջ:

×

Կնոջ առաքինութիւններու թուարկումին եւ հոգեկան ապրումի հարեւանցի պրպտումի փորձին մէջ, բոլորովին մոռցանք իր ամուսինը: Ո՞ւր է ան. ի՞նչ կ'ընէ. ո՞ւր կը թափառի:

Ո՛հ, դժուար չէ գտնել անոր հետքը: Ան կամաւոր սպասաւորի վերածուած, կամ կռնակը պիտի քսուէ իր դիցուհիին, կամ պիտի երթայ պաղպաղակ փնտռելու, եթէ մանուկները պտըտցնելով չէ զբաղած, կամ չի հսկեր անոնց լոգանքին:

Մինչ աւելի «աներեւներ», վերջապէս առիթը գտած ազատելու իրենց կիներու «պիկուտի»ներէն, տեւական վէճերէն ու կշտամբանքներէն, գեղուհին յանձնելով ուրիշներու աչքերու շլացումին, նոր յուզումներ պիտի որոնեն այլուր: Կամ պուլի ու թառոյի մոլեռանդներ: Ոմանք պլոթ խաղալու պատրուակին տակ, բախտ պիտի որոնեն քազինօներու մէջ կամ մանկամարդուհիներու քով՝ եթէ հաճոյակատարութիւն ցոյց տան չմերժելու իրենց առաջարկուած գովացուցիչները...

Ճիշդ է. մեծ նուաճո՛ւմ չէ կատարուածը, բայց այդքանն ալ երջանկութեան խարխանք մըն է: Խարխանքն ալ ինքնին գոհացում չէ՞ միթէ: Որովհետեւ ինքնապոհութիւն ու երջանկութիւն չօշափելիքի ենթարկուելու յատկութիւն չունին, այլ հոգեկան զգայութիւն մը միայն, որուն ետեւէն վազքը, հանդրուան չունեցող յոյսի կը նմանի: Կը ձգտինք միշտ կայքի մը հասնիլ. երբեմն կը նշմարենք յուսադրիչ ժպիտ, որուն ետին թաքնուած է՝ չգուշակուած իրականութիւնը կամ մեր իսկ կամքով՝ ժպիտը կը վերածենք լացի:

Կը պատահի որ՝ դաշտի մէջ պտըտած ատեն, քաղենք վայրի ծաղիկ մը: Կը հըմայուինք ազատօրէն բուսած այդ գեղեցկութեան, սակայն, մեքենաբար, կը ըսկրսինք փետտել անոր չափրակները կամ կը նետենք կրունկներու տակ:

Ահա՛, արձակուրդի ամբողջ բովանդակութիւնն ու երջանկութիւնը: Մեկնի՛լ գրպանը լեցուն, մարմինները խափշիկացընել ,յոխորտալ՝ քանի մը շաբթուան ընթացքին կատարած թարմ գեղուհիներու նուաճումով, վերադառնալ քաղաք բոլորովին պարպուած գրպաններով...

Այո՛, րոպէական երջանկութիւն է արձակուրդը. ճիշդ ինչպէս, վայրի ծաղիկը քաղելու եւ անոր հիանալու մեր առաջին ապաւորութիւնը: Սակայն, այդ պահն ալ մե՛ծ երջանկութիւն է ապրողին համար:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՆԵԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական ժանեկագործութիւնը» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են զանազան գաւառներէ յայտնաբերուած ծածկոցներ, սփռոցներ, առտնին բազմաթիւ այլ իրեր: Ժանեկագործութիւնը հայ կանանց սիրելի զբաղումներէն է: Անիկա յարգի եղած է տակաւին ուրարտական ժամանակաշրջանէն: Այդ մասին կը վկայէ ցուցադրուած ուրարտական աստուածուհիի պրոնզէ արձանիկի ժանեկազարդ գլուխի ծածկոցը: Կիրառական արուեստի այդ ճիւղը Հայաստանի մէջ մեծ զարգացման հասած է ԺԹ. – Ի. դարերուն: Ծանօթ կեդրոններ էին Վան, Այնթապ, Պոլիս, Կարին, Ալեքսանդրապոլ: Ցուցադրուած են բամպակէ, մետաքսէ, ոսկէ թելերէ հիւսուած բազմաթիւ աշխատանքներ, որոնք աչքի կը զարնեն նրբութեամբ, գեղեցկութեամբ, վարպետութեամբ: Ազգային զարդարուեստի հարուստ աւանդութիւններով կատարուած այդ գործերուն մէջ միահիւսուած են երկրաչափական նախշազարդերն ու բուսական աշխարհի հարուստ պատկերները: Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն Սփիւռքի Հայերէն ստացուած աշխատանքները: Այդ կարգին ներկայացուած են Ազատի Պարոնյարդեանի (Ֆրանսա), Յակոբ Յակոբեանի (Հալէպ) եւ այլոց չուրջ երեք տասնեակ գեղեցիկ գործերը: Հետաքրքրութեամբ կը դիտուին արդի հայ վարպետներու գործերը, որոնք, շարունակելով ժանեկագործութեան աւանդները, իրենց գործերուն կը հաղորդեն ժամանակի շունչն ու ոգին:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Արդէն իսկ տեսանք մութ - մթին փոխյարաբերութիւնը, նշենք նաեւ թէ անձրեւները (89):

Խոլ ջրվէժներով մայթը կը ԾԵԾԵՆՔ (90) երկարելով «խառնակ շղիւն մը»

Իրենց մոլեգին ու վայրագ ԾԵԾԵՆՔ (91), եւ թէ, բանաստեղծին սիրտը «կը փղձկի յանկարծ»:

Եւ գայն կը ԾԵԾԵՆ յոյզեր անհամար (92):

Յարաբերութիւնը հնարածին կամ երազուած չէ, այլ իրական, արդիւնք՝ միեւնոյն պատճառին: Կեդրոնական եզրը, ծեծեն, ամէն երկու տողի մէջ կանոնաւորապէս կը յայտնուի (10 - 12 - 14), չափաբերական երաժշտականութեամբ մը, երկու անգամ տողի վերջաւորութեան՝ երբ գործողութիւնը կապուած է արտաքին աշխարհին, եւ երրորդ անգամին տողին ճիշդ մէջտեղը՝ երբ գործողութիւնը փոխադրուած է բանաստեղծի ներաշխարհին մէջ:

«Գորէսփոնտանս»ի այս արուեստին Մեծարենց խորապէս գիտակից է «Ծիածան»ի եւ «Նոր Տաղեր»ու շրջանին (93): Մեր կատարած համառօտ քննութիւնը ցոյց կուտայ որ գիտակից էր անոր նա՛եւ 1902 - 1903 տարիներուն: Իրողութիւն մըն է ատիկա, զոր ուզեցինք ընդգծել այն իսկ պատճառով՝ որ այս երեւոյթը ապագային գգալիօրէն պիտի զարգանայ Մեծարենցի մէջ, եւ որովհետեւ որոշ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ նաեւ «բանաստեղծ - բնութիւն» յարաբերութեան խնդրին առնչութեամբ (94):

×

Ցարդ քննեցինք, հոդ չէ թէ հարեւանցիօրէն, «Բաբախումներ» քերթուածներուն ներկայութիւնը չարժառիթներու, նիւթերու, ներշնչումներու, որոնք յետագայ տարիներուն՝ Մեծարենցի մէջ կարեւոր զարգացումի մը պիտի ենթարկուին: Այժմ պիտի ջանանք ցոյց տալ ուրիշ ձգտումի մը ծիլը, զոր Մեծարենց ապագային չզարգացուց, եւ կամ ալ - առնուազն - արտայայտեց շատ անուղղակիօրէն, ակնարկներով, որոշ վերապահութեամբ: Կ'ակնարկենք հայրենասիրական նիւթին:

Այս կէտին չուրջ քննադատներուն կարծիքները իրարու չեն համաձայնիր: Բալուեանի համաձայն՝ Մեծարենց հայրենասէր բանաստեղծ է, որպէս երգիչ գիւղին ու գաւառին (95), եւ մանաւանդ ըլլալով հեղինակը՝ անտիպի մը՝ որ աւելի ուշ տպուեցաւ «Ազդակ»ի մէջ (96): Ալազանի և Նորենցի կարծիքով՝ այդ անտիպը «ոչ մի օրգանական կապ չունի Մեծարենցի գրական ամբողջ ժառանգութեան հետ» (97): Ըստ Հ. Մ. Ճանաշեանի՝ Մեծարենց «ազգայնական կամ հայրենասիրական կոչուած բանաստեղծութիւններու ոչ մէկ հետք թողած է» (98): Երբ մտածենք թէ այդ նիւթը ի՛նչ զարգացման պիտի ենթարկուէր Սիամանթոյէն ու Վարուժանէն, այս դիտողութիւնը կարելի է ընել. բայց ՀՊՀ էջ 351-ի քերթուածը գոյութիւն ունի՛: Հոս նպատակ չունինք հարցը իր ամբողջութեանը մէջ քննելու: Կը բաւականանք նշելով թէ իր իսկ կենսագիրներու վըկայութիւններէն գիտենք՝ որ Մեծարենց ընթերցող չէր միա՛յն գրական թերթերու եւ հանդէսներու (99), այլ թէ ունէր գաղափարականօրէն «անկաժէ» ընկերներ եւս (100), եւ թէ՝ Վ. Թաթուլ փրկած է Մեծարենցի քերթուածէ մը, որ իր ամբողջութեանը մէջ կորսուած է, հայրենասիրական եւ յեղափոխական չեշտով երկու տողեր (101): Որով, յայտնի է թէ Մեծարենց հայրենասիրական քերթողութեան օտար մը չէր: Կ'ուզենք հոս նշել թէ հայրենասիրական հետք մը մենք կը գտնենք Մեծարենցի առաջին քերթուածներուն մէջ իսկ: Կ'ակնարկենք «Անդարձ» (102) բանաստեղծութեան, հաւանօրէն 1903-ի գործ, որ, հակառակ «Բաբախումներ»ու միւս քերթուածներուն, աւելի պատմողական ընթացք մը ունի: Խօսքը տղու մը մասին է, մեռած լերան ձիւներուն մէջ, որուն թաղումը կը կատարուի: Հոս եւս ունինք գոյն խորհրդապաշտական տարրեր. օրինակի համար՝ արեւը լրին, գիշերը որ կը խոկայ, ինչպէս նաեւ երաժշտականութեամբ մը կրկնուած տողեր (5-6, 10-11, 15 - 16): Բայց «Անդարձ»ին մէջ երկու տող մտածել կուտան թէ անձնական արկածի մը մասին չէ ակնարկուածը, այլ ինքն՝ թէ տղուն մահը պէտք չէ վերագրել բնական արկածի մը կամ ընդդիմադիր ճակատագրի հարուածներուն: Կ'ակնարկենք 16 - 17-րդ տողերուն, որոնք ահաւասիկ.

Բաց դրօշներով, ցնծումով կարմիր՝
Այգուն կը տօնեն սէգ վերադարձն իր:

(Շար. 12)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՈՐՈՄ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Գ. եւ վերջ)

Խնդրոյ նիւթ Հայերէն թատերական պարբերաթերթը «Քուլիս»ն է: 1982-ին ան բոլորած է իր հրատարակութեան 36-րդ տարին: Ուրիշ որեւէ երկրի մէջ կարելի չէ իր նմանին հանդիպիլ: Հրատարակիչը Յ. Այվազ, արժէքաւոր թատերական գործիչ մը եւ մշակոյթի ծառայող մըն է:

Հակառակ անոր որ փոքրիկ տպարանի մը մէջ կը պատրաստուի այդ հրատարակութիւնը եւ իւրաքանչիւր թիւին, քիչ մը կը մնայ, բայց կրկին անոր հրատարակիչը հաւատքով կը շարունակէ այդ նուիրական աշխատանքը: Արտասահմանի մէջ ալ 25000 բաժանորդ ունի այդ պարբերաթերթը, որ իր ձայնը լսելի կ'ընէ նոյնիսկ մինչեւ իսկ Պոմպէյի նման հեռու անկիւններ ապրող Հայերուն:

Պարբերաթերթը ոչ միայն հայկական արուեստի եւ թատրոնի մասին կը գրէ, այլ նաեւ Թուրք թատրոնի, Թուրք երաժշտութեան եւ արուեստի մասին ալ պատկերազարդ շատ մը ծանօթութիւններ կը ներկայացնէ իր ընթերցողներուն: Կարելի՞ է աւելէ աւելի զօրաւոր քարոզչութեան միջոց մը խորհիլ:

Ուրեմն կարգ մը շրջանակներ եթէ ձեռք երկարեն այս հանդէսին, աւելի շատ թիւով տպուի եւ աւելի տարածուելու հնարաւորութիւն ունենայ, կարելի է անուղղակիօրէն ազդել աշխարհի բոլոր կողմերը խարուած Հայերուն:

Յետոյ այս ձեւով այս քարոզչութիւնը ոչ. քաղաքական ճամբով մըկատարուած կ'ըլլայ:

Այս աշխատանքները բազմակողմանի եւ երկար ժամանակով եթէ շարունակուին, կարելի է դիւրաւ միջազգային հանրային կարծիքին վրայ եւս ազդեցութիւն գործել:

Կարելի է անգլերէն կամ ֆրանսերէն լեզուներով գիրքեր հրատարակել, որոնք ձեռք կրնան առնել շատ մը հարցեր: Օրինակի համար մասնագէտներու խումբ մը զատ - զատ հատորներու մէջ կրնայ ներկայացնել Թուրք պետութեան մէջ Հայերու վիճակը: Այդ բաժիններուն մէջ կարելի է ձեռք առնել Թուրք պետականութեան Հայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, Թուրք ճարտարապետութեան մէջ Հայերը, Թուրք երաժշտութեան մէջ Հայերը, Թուրք հրատարակչական աշխատանքի մէջ Հայերը, վերջապէս Թուրք թատրոնի մէջ Հայերը:

Ուրիշ գիրքի մը մէջ ալ, կրկին անգլերէնի, ֆրանսերէնի նման արեւմտեան լեզուներով կարելի է աշխարհի ծանօթացնել այսօրուան Թուրքիոյ Հայերուն կեանքը: Թուրքիոյ մէջ անուանի Հայ դէմքերը, անոնց հիւանդանոց, վարժարան, եկեղեցի, մամուլ, բարեսիրական հաստատութիւն եւ այլ հայկական հիմնարկներ: Լուսանկարներով եւ այլ ծանօթութիւններով: Օրինակի համար, Թուրք լեզուական ծանօթ մասնագէտ, Աթաթիւրքին իսկ լեզուական գետնի վրայ վստահութեան արժանացած Յակոբ Տիլաչարի նման որքան արժէքներ գոյութիւն ունեցած են:

Այսպէս, երբ մէկ կողմէն պաշտօնական շրջանակներու կողմէ հրատարակուած եւ ամբաստանութիւններու տրուած լուրջ եւ գիտական հիմունքներով պատասխաներու քով, նման անկարեւոր կարծուած մերձեցումներով ալ մեծ օգուտներ կարելի է ձեռք ձգել:

Յետոյ ինչո՞ւ համար մեր համալսարաններուն մէջ հայկական պրպտումներու բաժին մը գոյութիւն չունենայ: Այսպիսի բաժանում մը մեծ օգուտ պիտի ունենայ իրականութիւնները մէջտեղ դնելու աշխատանքներուն մէջ, անհրաժեշտ տուեալները, փաստերը եւ այլ վաւերագրութիւնները փնտռելու, գտնելու եւ քննադատելու գործին մէջ: Այսպիսի հաստատութիւն մը կրնայ արտասահմանի մէջ գտնուող Թուրքիոյ բարեկամ շատ մը օտար գիտական մարդոց հետ ալ կապ հաստատել եւ անոնց համագործակցութիւնը ապահովել:

Այս հաստատութիւնը արտասահմանի մէջ բանախօսութիւն տուողներու նիւթեր կրնայ հայթայթել եւ այդ աշխատանքներուն ընդհանուր ծրագիրները կը ձեւաւորուի: Նոյնպէս, արտասահմանի մէջ այդ հարցի մասին հրատարակուած կամ ըսուած, նպաստաւոր ու աննպաստ տուեալները կը հաւաքէ, կը դասաւորէ:

Ատեն - ատեն այս մասին անհատական առիթներ ալ կրնան ստեղծուիլ: Անձնական օրինակ մը կ'ուզեմ տալ: Երկու տարի առաջ, ոչ միայն Ամերիկայի, այլ ամբողջ աշխարհի մեծագոյն հրատարակչականներէն մին՝ Մաք Կրօու - Հիլ իր հրատարակած թատերական ընդարձակ համայնագիտարանի մը բազմաթիւ նիւթերը ինծմէ ուզած էր: Ընդհանուր հրատարակիչ Սթանլէյ Հօխման կարգ մը ուրիշ նիւթերու պատրաստութեան մասին ինծմէ անուններ ուզած էր: Օրինակի համար պարսկական թատրոնի մասին գրելու համար իրեն կարգ մը անուններ տուի: Իր մէկ նամակին մէջ ալ ինծմէ կը հարցնէր թէ հայկական թատրոնի մասին արդեօք որմէ՞ կրնային օգտուիլ: Պահ մը խորհեցայ, որ եթէ այս նիւթը Հայ մը գրէ, կրկին առիթ մը գտած ըլլալով կրնար նորէն անարգել Թուրքերը: Եթէ օտար մը գրէր այդ նիւթը, անոր ալ աղբիւրները կրկին հայկական հրատարակութիւններ եւ անոնց ազդեցութիւնը կրող գրականութիւն մը պիտի ըլլար, ուստի այդ պարագան ալ մեզի համար նպաստաւոր արդիւնք մը չէր կրնար ստեղծել:

Այս պարագաները նկատի առնելով իմ անունս առաջարկեցի: Արդէն, իբրեւ մասնագիտացման թէզի պատրաստութեանս ատեն երբ «Օսմանեան թատրոն» ուսումնասիրութիւնը գրի առած էի՝ ընտանիք մը լեցուն հայկական աղբիւրներ ունէի ձեռքիս տակ:

Նիւթին ծանօթ էի, ուստի այսպէսով հակաթուրք ո՛չ մէկ բան պիտի գտնուէր իմ գրածներուս մէջ: Մաք - Կրօու - Հիլ համայնագիտարաններու տպաքանակը շատ բարձր էր ու ան աշխարհի չորս կողմերը տարածուելու հնարաւորութեան տէր հրատարակութիւն մըն էր: Առաջարկս ընդունելութիւն գտաւ եւ ես ալ պատրաստեցի ուզուած գրութիւնը: Կարելի եղածին չափ իրատես ըլլալ աշխատեցայ:

Համայնագիտարաններու հրատարակումէն յետոյ, երբ այդ գրութեան տակ Թուրք հեղինակի մը անունը կարդար ընթերցողը, պիտի համոզուէր որ Թուրքերը Հայերու մասին մի՛ միայն լաւ զգացումներ կ'արտայայտեն ու միեւնոյն ատեն պիտի համոզուէր որ Թուրք մը հայկական թատրոնը Հայէ մը աւելի լաւ կը ճանչնայ:

Իսկ եթէ ուէ մէկը, չհասկնայ, թէ այդ գրութիւնը Թուրքի մը կողմէ գրի առնուած է, գոնէ անոր մէջ հակաթուրք որեւէ բան պիտի չկարենայ տեսնել ու պիտի խորհի թէ Թուրքերուն մասին լսածները իրականութիւններու չեն համապատասխաներ:

Եզրակացնելով, կրնանք ըսել որ թէեւ երկար ժամանակ եւ համբերութեան գործ է մշակոյթի ճամբով հայկական հարցին լուծում գտնելու աշխատանքը, բայց որոշ է որ դրական արդիւնքներու կարելի է հասնիլ անպայման:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Սիթի քոլէճի մարզադաշտին վրայ, Մայիս 19 – 29, տեղի ունեցած են Քալիֆորնիոյ հայ աշակերտական մարզախաղերը, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներու Շրջ. Վարչութեան: Տասը օր տեղի ունեցած են ոտնագնդակի, պասքէթպոլի, վոլէյպոլի, փինկ - փոնկի եւ ճատրակի զոյգ մրցումներ, որոնց մասնակցած են «Ֆերահեան», «Մեսրոպեան», «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս», «Ս. Աստուածածին» եւ օտար վարժարաններու հայ աշակերտները: Մայիս 30–ին, Կիրակի առաւօտ, կատարուած են դաշտային խաղերու՝ վազք, դրօշարշաւ, հեռաւորութիւն եւ բարձրութիւն ցատքել, գունտ նետել, մրցումներ: Կէսօրէ ետք, բազմահազար հանդիսականներու ներկայութեամբ տեղի ունեցած է շքեղ տողանցք մը: Խանդավառ ճառ մը արտասանած է Շրջ. Վարչութեան կողմէ Թորոս Բարսեղեան: Տողանցքի աւարտին խօսք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաքեան, շնորհաւորելէ ետք տարուած աշխատանքն ու ձեռք ձգուած յաջողութիւնը, թելադրած է հայ աշակերտութեան սիրել հայրենիքը, «ա՛յն հողը՝ ուր մեր պապերը իրենց քրտինքը թափեցին եւ զոհաբերեցին»: Յաղթական աշակերտներուն մրցանակաբաշխութիւնը կատարելէ ետք փակման խօսք արտասանած է «Ֆերահեան» վարժարանի հիմնադիր - տնօրէնը՝ Գաբրիէլ Ինճէճիքեան:

×

Նոյն օրը, երեկոյեան, «Ֆերահեան» վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է պարահանդէս մը, աւանդական ուսանողութեան մասնակցութեամբ:

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 20-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Ալիսիա Կիրակոսեանի հետ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Պոսթընի մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին: Բացումը կատարած է Անայիս Գըլըճեան ներկայացնելով բանաստեղծուհին: Ալիսիա Կիրակոսեան խօսած է իր գրական աշխարհին մասին և իրմէ գործեր կարդացած է:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 28–ին, տօնուած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակման 64–րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Միացեալ – Նահանգներու Արեւմտեան Թեմի Ազգ. Վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաքեանի: Ներկայ եղած են աւելի քան 600 հոգի: Բացումը կատարած է Յակոբ Տապէսեան: «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի աշակերտներ մասնակցած են օրուան յայտագրին ներկայացնելով Արամ Մանուկեանի կենսագրութիւնը, կարդալով զօր. Սիլիկեանի եւ զօր. Նազարբէգեանի ճառերը: Աշակերտական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաշի, մեկնաբանած է Խանի, Սարդարապատի եւ Արարատեան հովիտի երգերը: Հայերէն բանախօսած է վարժարանի ուսուցիչներէն Հայկազ Թրթռեան: Հայ աշակերտութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Լենա Պօյաճեան: Խօսք առած են Հ. Օ. Մ.-ի եւ Հ. Ե. Դ.-ի ներկայացուցիչները՝ Յասմիկ Տէրտէրեան եւ Սարգիս Պէրպէրեան: Անգլերէն բանախօսած է վարժարանին տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, տալով Մայիս 28–ի պատմականը: Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Նշան Փիրումեանի արտասանած խօսքէն ետք, հանդիսութիւնը վերջ գտած է Առաջնորդին օրհնութեան խօսքերով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

«Հա, կս իրարանցումին մէջ միշտ կար մտքիս մէջ: Կ'ուզէի Պոլսէն եկած հայկական թերթերը աչքէ անցընել: Սանկ հետուէն մօտէն, արդեօ՞ք լուրեր կան Թուրք եւ Պալքան զալիք պատերազմին:

- Երուսաղէմի խնդիրներէն զատ շատ բան չկայ թերթերուն մէջ, Կիրօս: Կան շշուկներ ու զօրահաւաքում: Գարափինարէն ալ բաւական ժողվեցին, - խօսեցաւ Դաւիթ: - Հա, հայ թերթերուն մէջ կայ այն, որ Պատրիարքը այցելութիւն տուած է Բարձրագոյն Դրան...

- Էհ, Դաւիթ կարծեմ ժամանակն է ճամբայ ելլելու, – խօսեցաւ Ձէրչի Կիրօսը ու պատրաստուեցաւ ոտքի ելլելու:

«Ես չորս օրէն բան, բայց լաւ է որ Հաճի Մուսայի մօտ ըլլամ: Երկաթը տաք - տաք պէտք է ծեծել: Իմ այս կողմերը մնալս արդէն վտանգաւոր է»:

- Խե՞նթ ես, ինչ ես, Կիրօս: Գիշերով ո՞ւր ճամբայ կ'ելլես: Ջինատան պարապան արդէն ամբողջ Գարափինարը կասկածելի դարձուցած է: Պահակները տեղի կամ անտեղի կը հարցնեն ո՞ւրկէ գալդ կամ ո՞ւր երթալդ:

– Էս առաւօտ պէտք է հոն ըլլամ, Հաճի Մուսայի մօտ: Իմ գործը հոն է: Մուսայիկները է՛ն ազատ մարդիկն են: Հեղ մը որ այգիները տանող ճամբան բռնեմ, այլեւս ապահով է: Դուն հիմա դուրս ելիր, նայէ չորս կողմդ. թէ որ մէկը հարցնելու ըլլայ, ըսէ, որ կորսնցուցած էիր խանութին բանալին ու քնանալու համար տեղ տուած էիր թափառական մուրացիկի մը որպէս պահակ խանութին: Որ, արդէն գտած ես բանալին ու եկած խանութը կղպելու:

Դուրսը ամայի էր ու շատ մութ. տեղ – տեղ շուներու յորանջը կը լսուէր ու ցորենի հրապարակի աղբիւրին կարկաչը: Դաւիթին խանութը քաղաքի մուտքի նեղ ճամբուն վրայ էր եւ արդէն մութին մէջ կորսուած: Կիրօս մտած էր վերի հրապարակը: Դաւիթ աւելի ապահով սեպեց այդ գիշեր իր խանութին մէջ գիշերել: Երբ ներս մտաւ, կարծես խանութի մըթութեան մէջ տակաւին կը դողդղէր Կիրօսի ձայնը ու Վարդանի նամակին պարունակութիւնը թաքնուած էր մթութեան մէջ:

Գարափինարի կոմիտէի ներքին գործերը առհասարակ Դաւիթի միջոցով կը կատարուէին եւ սակայն այդ գիշեր առաջին անգամն էր, որ Դաւիթ՝ Կիրօսի յեղափոխական աշխատանքներուն կարեւոր ծալքերուն հաղորդակից կ'ըլլար: Իր խանութը այդ գիշեր խորհրդաւոր տաճար մըն էր զարձեր եւ ինքը այնքան կարեւոր էր որքան քահանան էր տաճարին համար:

Վերի պազարէն հատ – հատ շուներու ձայներ սկսան լսուիլ: Դաւիթ նկատեց, որ վերի պազարի հաջիններուն մէջ աւելի արթուն բան մը կար, իսկ ցորենի պազարի շուները կ'արձագանգէին միայն:

Եթէ յանկարծ բռնուի Կիրօսը ... Դաւիթի մէջ վախ մը կար, թէեւ գիտէր, որ Կիրօս կարող էր դուրս գալ վտանգներէ: Ան՝ մատնելու թրծուածութիւն մը ունի:

Կիրօս արդէն կ'անցնէր վերի պազարէն երբ բաղնիքի կողմէն երկու շուներ սկսան հաջել: Պազարին մէջ չոքած մի քանի ուղտեր կ'որոճային հանդարտ ու իրենց բոժոժները կը շարժէին պահ - պահ: Ուղտերու վար առնուած բեռներուն վրայ կը քնանային մերկ սրունքներով արաբներ:

(Շար. 593)

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԲԱԶՄԱՎԷՊ »

Հայագիտական, Բանասիրական, Գրական Հանդէս

(Թիւ 3 - 4, 1981)

Հրատարակութիւն՝
Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան
Ս. Ղազար - Վենետիկ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՁԵԿՈՅՑ

Աղքատախնամի Ընկերակցութեան Յունիս 13-ի Կիրակի օրուան դաշտահանդէսի վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը պարգեւներ շահած են, բայց տէրերը դեռ չեն ներկայացած իրենց նուէրները ստանալու համար.

558, 559, 655, 679

Շահագրգռուողներէն կը խնդրուի իրենց տոմսերով ներկայանալ գրասենեակ կամ հեռախօսել :

77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99

LE YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — 75014 Paris

ACHOT ARZOUMANIAN
présente
A l'occasion de leurs Centenaires
LEVON ORBELI
(Physologiste d'Arménie)
HAGOP GURDJIAN
(Sculpteur)
Mardi, 29 Juin — à 20h.30
Dîner à 22h.
Réservation: Tél.: 589. 20. 48

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շրջ. վարչութիւնը փերմանանս մը կ'ապահովէ Փարիզի Մշակ. Տան իր գրասենեակը :

17, Rue Bleue — Métro Cadet
Ամէն Երեքշաբթի ժամը 15-էն 18 :

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE
ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:
M. ALAIN POHER (Président du Sénat)
S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise
DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS
ET AUX EGLISES ARMENIENNES
DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIX° SIECLES
AINSI QU'AUX EGLISES
ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:
Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:
L'Office National de la Culture
et des Traditions Arméniennes
16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris
Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
և Ցարակից Մասերու վերանորոգութեան
3-ՐԴ ՑԱՆԿ

Տիկին Մատլէն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարք Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Սէրժ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Սանճեան, Տէր եւ Տիկին Խտոմոն Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ագըլեան, Սեւան Ճամբորդական Ընկերութիւն, Տէր եւ Տիկին Շարլ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սէրժ Միքայէլեան 3000-ական Ֆ., Թիւ 282 ստացագիր 2700 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարք Գոհարեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ճէրանեան, Տէր եւ Տիկին Խտուար Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Օպոզեան (Լիոն) 2500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Գիւլհա, Տէր եւ Տիկին Մումճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան, Պ. Արթիւր Մասլաքեան, Տէր եւ Տիկին Խտոմոն Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Համամճեան, Պ. Ստեփան Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, Պէրպէրեան - Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Կազարեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Կորիզեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Կորիզեան, Տէր եւ Տիկին Քիսկանեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարկոսեան, Պ. Փօլ Բարսեղեան, Կարմիր Խաչ (Լիոն) 2000-ական Ֆ., Թիւ 374 ստացագիր 1690 Ֆ. :

(Շար.)

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION
L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTREAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE
Présente pour la première fois en France
Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

«LA GIFLE»
(« UN COIN DE CIEL BLEU »)

LE SAMEDI, 3 JUILLET — A 22 H.
Cinéma COSMOS — 76, Rue de Rennes - Paris 6° — Métro: Saint-Sulpice
Location: Restaurant «AUX OISEAUX» — Tous les jours, entre 15h. - 18h.
98, Rue du Faubourg Poissonière, Paris 10° — Métro: Poissonière
— M. J. C .d'Issy-les-Moulineaux; 31 ,Bd. Gambetta — Métro: Corentin Celton
Les Samedis après - midi.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20·30-ին սովորական հաւաքա - տեղի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը :

Vacances en Arménie

Avec La JAF — Pour les Jeunes de 18 à 35 ans.
DU 31 JUILLET AU 21 AOUT
Soit 2 jours Leningrad — 17 jours Erévan — 2 jours Moscou
Pour le prix exceptionnel de 4.350 F.
(Transports avion — Séjour total — Visites et Excursions)
Renseignements et Inscriptions: Mme. YAZIDJIAN
29, Avenue Pasteur - 93100 Montreuil — Tél.: 287. 95. 98 (le soir après 20h.)

ՔԱՅՍՕՐԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին :

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)
Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE
du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre
à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier
et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

U. G. A. B. - Jeunes

Les jeunes de l'U.G.A.B. vous invitent au

RALLY - PAPER

DU DIMANCHE 4 JUILLET
Départ: 9h.30 — Lieu: Paris et Région Parisienne
Conditions: — Tout véhicule à moteur autorisé.
— Présence à la réunion d'information et de mise au point
le Samedi 3 Juillet, à 20h.30 précises
REMISE DES PRIX lors de la Soirée-Dansante Arménienne
(Spécialités Arméniennes à volonté)
LE DIMANCHE 4 JUILLET — A PARTIR DE 19 H.
Participation aux frais: 100 F. par voiture — 50 F. par personne (Soirée incluse)
Complement d'informations: UGAB — Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 1, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ :

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

ՕՐ ՄԱՐԻ - ԱՍՏՂԻԿ
Սէն - Շամոն

Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Լիոն

ամուսնացած

Լիոն, Յունիս 27, 1982

Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ղարիպեան 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10-ին :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Յուլիս 3-ին, ժամը 9·30-ին Ֆապրըկուլի դըղեակը, Սեփթէմ, Մարսէյլ, հանրակառքի ընկերութեան հանդիսավայրը :

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Յուլիս 4, դաշտահանդէս կազմակերպուած Սէն Թանթուանի մասնաճիւղին կողմէ :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ :

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով :

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն :

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար :

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար :

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ :

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ :

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 536. 68. 28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Խերոյեանէ 50 Ֆ. Սարգարապատի հերոսներու յիշատակին, ինչպէս նաեւ Տիկին Մարգարեան 20 Ֆ. իր դպրոցին համար :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Գ. Պազըրճեան 5000 Ֆ., Տիկին Ա. Երամեան 500, Տիկին Մ. Սարաճեան 100, Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն 500 իրր տարեվերջի մրցանակներու յատկացում, Տէր եւ Տիկին Ո. Զրրաշեան 500 Տիկին Վ. Լէյլէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրքէլէսեան 500 Տ. Կ. Իգիթի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ա. Արութեան 500 իրենց մօր՝ Տիկին Մ. Արութեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
30
MERCREDI
30 JUIN
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.203 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 203

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ՝
ՄԻՇՏ ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

×

ՀՈՍ - ՀՈՆ՝
ՄԻՇՏ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեքշաբթի առտու կրցանք հեռաձայնային կապ հաստատել Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին հետ, թարմ լուրեր առնելու համար, մանաւանդ հայկ. կեանքի մասին: Սպասողական եւ անորոշ վիճակն է, որ առաւելաբար մղձաւանջային բնոյթ առած է, ինչ որ շատ լաւ կը հասկցուի: Քանի մը օրէ, նոր հրադադարէն ի վեր, ընդհանուր հանդարտութիւն կը տիրէ եւ այդ առթիւ, արեւմտեան - Պէյրութէն արեւելեան անցնողներուն մէջ կան նաեւ բաւական Հայեր, որոնք կը տեղաւորուին ազգականներու, բարեկամներու մօտ կամ՝ պանդոկ: Գլխաւոր դժուարութիւնները կապ ունին առօրեայ կեանքին հետ, հետեւանք՝ ջուրի եւ ելեկտրականութեան չգոյութեան: Օրը հազիւ քանի մը ժամ ելեկտրական հոսանք կը տրուի, ինչ որ պատճառ է գործատուներու, ի շարս որոնց հայկական, փակման: Աշխատանքի չգոյութիւնն ալ իր ծանր հետեւանքները ունի: Ընդհ. ձեւով եւ որպէս նախըզգուշութիւն, անմիջական օգնութեան բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են: Այլ խօսքով, վիրաւորներ խնամելու, պարէն խնամքներ ապահովելու կարգադրութիւններ եղած: «Ազդակ» կանոնաւորաբար կը տեսնէ, չորս էջ եւ նոյնիսկ արեւմտեան կողմէն կը յաջողի արեւելեան կողմն ալ հասնիլ:

×

Անկէ զատ կացութիւնը աւելի քան երբեք անձկալի էր Երեքշաբթի առտու եւ բանակցութիւններ կը շարունակուէին, մէկ կողմէ Իսրայելացիներու եւ Լիբանանցիներու միջեւ, միւս կողմէ սաոնց եւ Պաղեստինցիներու: Արաֆաթի աջ բազուկներէն մէկը, կը յայտնէր թէ ՊԱԿի պայմաններն են որ իսրայելեան բանակը 5-էն 10 քիլոմեթր հեռանայ Պէյրութէն, որպէսզի իրենք ալ ընդունին կանոնաւորել իրենց վիճակը: Ցանձնուելու կամ մեկնելու խօսք չկայ թէեւ «Լիպերասիոն»ի թղթակիցը կ'ըսէր թէ անկարելի չէ որ Պաղեստինցիք ուզեն ծովէն մեկնիլ: Ամէն պարագայի մէջ, Արաֆաթ եւ իր շարժումը, իրենց պատմութեան ամէնէն դժուար օրերը կ'ապրին եւ ամէնէն ճակատագրական որոշումներն ունին տալիք: Առիթ է նաեւ հաշուելու «բարեկամներ» եւ արաբական Լիկայի դերը բաւական յատկանշական է այդ ուղղութեամբ: Թունուզի մէջ հաւաքուած, արտաքին նախարարները ոչ մէկ որոշում տուին ի նպաստ ՊԱԿ-ի եւ անոր ներկայացուցած 14 պահանջներէն ոչ մէկուն ընթացք տուին, ոչ իսկ միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին: Առաւելագոյնը զոր ըրին Նախարարական Յանձնախումբի մը կազմութիւնն է (կ'անդամակցին՝ Ալժերիա, Սաուտի Արաբիա, Քուէյթ, Սուրիա, ՊԱԿ եւ Լիբանան), որ երբեմն երբեմն ժողով պիտի գումարէ հարցեր ծեծելու համար: Կը մնայ Արաֆաթի եւ Երեքշաբթի օր, կ'ըսուէր թէ միակ փնտռածն է, պատուաբեր անձնատուութիւն մը եւ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատէր նաեւ Հապիպ, մէկէն միւսը երթալով: Շիի Ամալ շարժումի ղեկավարներէն՝ Նապիհ Պերրի «Լիպերասիոն»ի տեսակցութիւն մը տուած է, ուր կ'ըսէ թէ լուծում մը կայ եւ թէ գրեթէ բոլորը համաձայն են սենարիոյին շուրջ, բայց կը մնայ՝ բեմադրութեան հարցը: Քաղաքական լուծումը իրեն համար կը կայանայ ապազինուած 40 քիլոմեթրնոց գօտի մը հաստատել իսրայելեան սահմանագլուխը, հոն տեղաւորելով միջազգային ուժ մը: Պաղեստինեան դատը լմնցած չէ անշուշտ, երբեք միլիոննոց ժողովուրդ մը կայ, որու դատը պէտք է լուծել: Արաֆաթ տարբեր կը մտածէ եւ քաղաքական լուծում մը անհաւանական կը նկատէ: Թէ կ'ուզէ խըռնայել Պէյրութի արեան լոգանք մը եւ թէ կը յայտարարէ թէ Պաղեստինցիք պատրաստ են կռուելու փողոց առ փողոց («Կուառտիըն», Կիրակի): Արաֆաթ բաղդատութիւններ ալ կ'ընէ եւ կը մըխիթարուի նկատելով որ.- «Առաջին ղեկավարը չեմ, որ պաշարուած է, Չըրչիլ իր առէնին պլոքէ էր Անգլիա, Սթալին՝ Մոսկուա...»:

Յիշենք որ Արաֆաթի ՊԱԿ-ը հիմնուած է 1964 Մայիս 28-ին, Իսրայէլի ստեղծումէն 16 տարի ետք: Կը ներկայացնէր շուրջ չորսուկէս միլիոննոց ժողովուրդ մը ցրուած ամէն կողմ. - շուրջ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար Այորյորդանան եւ Կազա, 600 հազար՝ Իսրայէլ, մնացեալը՝ Լիբանան, Սուրիա, Յորդանան, Ծոցը եւլն.: ՊԱԿ-ը հիմնուած է կազմակերպելու համար պաղեստինցի ժողովուրդը թոյլ տալու համար անոր, որ դեր մը խաղայ իր հայրենիքին ազատագրման համար: Իր ուխտը կը նախատեսէ դեմոկրատ եւ աշխարհական Պետութեան մը ստեղծումը: ՊԱԿ-ը ունի երեք ճիւղ՝ պաղեստինեան ազգ. Խորհուրդը (տեսակ մը խորհրդարան), գործադիր Կոմիտէն (կառավարութիւն) եւ կեդրոնական Խորհուրդը (միջ - մարմին): Մնաց սակայն կարեւորը, որ ՊԱԿ-ը ամէն ինչ չէ եւ այս առընչութեամբ, «Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ»ի մէջ (Յունիս 29) էնթոնի Լէուիսի մէկ գրութիւնը (արտատպուած Նիւ - Եորք Թայմզէն) յատկանշական կէտ մը կը յիշէր: Սուրիոյ պաշտօնական օրգանը՝ Պաաս թերթը Յունիս 15-ին, առաջին էջին վրայ հրատարակած է պատկեր մը ուր նախագահ Ասատ կը խօսի «ՊԱԿ-ի պարագլուխներ»ուն հետ եւ ուր ոչ մէկ ներկայացուցիչ կայ Արաֆաթէն կամ իր կեդրոնական մարմնէն: Հոն են մերժումի ճակատի եւ սուրիամէտ Պաղեստինցիները:

Ամէն պարագայի մէջ, արեւմտեան - Պէյրութի հետ, ամբողջ ՊԱԿ-ի ճակատագիրն է որ խնդրոյ առարկայ է: Ինչպէս ըսինք, տեղւոյն վրայ անձկութեամբ կը սպասեն, հոս - հոն կը խօսին, նաեւ Պրիւսէլ, ուր Եւրոպայի ղեկավարները կոչ մը կը շարադրէին, պահանջելով խորամանկելեան զօրքին քաշուիլը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Բ. շրջանի առաջին մըրցումները տեղի ունեցան Յունիս 28-ին եւ տուին հետեւեալ արդիւնքները: Ֆըրանսա յաղթեց Աւստրիոյ 0-ի դէմ մէկ կէտով եւ Լեհաստան՝ Պելժիոյ 0-ի դէմ 3 կէտով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ տաքը այնպիսի համեմատութիւններու հասած է, որ 44 հոգի մեռած է սրտի տագնապէ: Աթէնքի մէջ ջերմութիւնը 45 աստիճան էր եւ նոյնիսկ հրդեհներ ծագած են երկրին հիւսիսային կողմը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒՄ՝ ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՏԱՒՈՐ ՄԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ

Համբիկ Սասունեանի նախնական նոր ունկնդրութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 18-ին եւ այդ առթիւ յարմար նկատուած է բուն դատավարութիւնը յետաձգել եւ անոր ճշգրիտ թուականը որոշել յաջորդ ունկնդրութեան՝ Յուլիս 14-ին: Այս մասին, Լոս - Անճըլըսի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ասպարէզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Յունիս 26-ի իր թիւով.-

Համբիկ Սասունեանի դատավարութեան թուականը պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոսի խնդրանքով յետաձգուեցաւ: Նահանգային դատաւոր Ճոււլիըս Լիթհամի նախագահութեան տակ, Ուրբաթ, Յունիս 18-ին տեղի ունեցած նախնական ունկնդրութեան ընթացքին, Լոս - Անճըլըսի շրջանային դատախազի տեղակալ Տէնիզ Զոթի խնդրանքով, նոր դատաւոր մը նշանակուեցաւ, վարելու համար Համբիկի դատավարութիւնը: Զոթի պատճառաբանութիւն չտուաւ իր խնդրանքին: Միացեալ - Նահանգներու դատական օրէնքին համաձայն, թէ՛ դատախազը եւ թէ պաշտպան փաստաբանը, իւրաքանչիւրը, մէկ անգամ իրաւունք ունին առանց պատճառաբանութեան փոխել տալու դատավարութիւնը վարող դատաւորը: Դատաւոր Լիթհամ Գերագոյն Ատեանի դատաւոր Հէնրի Նելսընը նշանակեց Սասունեանի դատին համար: Զոթի եւ Կիրակոս առարկութիւն չբարձրացուցին Նելսընի նշանակումին դէմ:

Նոյն օրը, նախնական ունկնդրութիւնը շարունակուեցաւ դատաւոր Նելսընի առաջ: Համբիկ Սասունեան, որ ներկայ էր ունկնդրութեան, առողջ եւ բարձր տրամադրութեան մէջ կ'երեւէր: Համբիկի ծնողքները եւս ներկայ էին ունկնդրութեան:

Պաշտպան փաստաբան Կիրակոս դատաւոր Նելսընի յայտնեց, թէ նախապէս որոշուած դատավարութեան թուականը շատ կանուխ էր դատավարութեան համար եւ խնդրեց այդ թուականին յաջորդ նախնական ունկնդրութիւնը կատարուի: Կիրակոս յայտնեց նաեւ, որ մտադիր է պահանջագիր տալ կառավարութեան, տեղեկանալու համար եթէ տեղական, նահանգային կամ դաշնակցային գործակալութիւններ լրտեսած են Սասունեանը:

Զոթի դատաւորին յայտնեց թէ անձնապէս ինք այդ մասին տեղեկութիւն չունի եւ թէ ինք Կիրակոսին յանձնած է դաշնակցային հետախուզական Գրասենեակին կողմէ պատրաստուած երկու վաւերագրական թղթածրարներ՝ Քեմալ Արըքանի սպանութեան շուրջ կատարուած քննութեանց մասին:

Կիրակոս հաստատելով որ ստացած է երկու թղթածրարները, յայտնեց թէ վաւերաթուղթերու մէջ սրբուած տողեր կան:

Պատասխանելով դատաւոր Նելսընի հարցումին, պաշտպան փաստաբան Կիրակոս յայտնեց, թէ դատավարութիւնը հազիւ կարելի ըլլայ 1983-ի առաջին ամիսներուն սկսիլ եւ թէ սկսելէն ետք դատավարութիւնը մէկ ամիսէն աւելի կրնայ տեւել:

Դատաւոր Նելսըն յայտնեց թէ ինք կը նախընտրէ դատավարութիւնը սկսիլ այս տարուան Սեպտեմբերին, այսուհանդերձ, ան չեշտեց թէ նկատի ունենալով դատին լուրջ բնոյթը, կ'ուզէ պաշտպան փաստաբանին տալ անհրաժեշտ ամբողջ ժամանակը, պատրաստելու համար իր պաշտպանողական թէզը: Նելսըն նաեւ վաւերացուց Յուլիս 14-ը, իբրեւ յաջորդ ունկնդրութեան թուական, երբ պիտի որոշուի նաեւ դատավարութեան վերջնական թուականը:

Դատարանէն դուրս գալով, շրջանային դատախազի տեղակալ Զոթի ներկայ թըղթակիցներուն յայտնեց թէ դատավարութեան ընթացքին ինք պիտի արծարծէ Հայ Դատի գծով տարուած ժամանակակից պայքարի հարցը: Զոթի այս քայլին պիտի դիմէ, համոզելու համար երդուեալները, որ «յատուկ պարագաներ»ու տակ կատարուած էր ահաբեկումը եւ թէ Թուրքիոյ աւագ հիւպատոս Քեմալ Արըքանը ահաբեկուած էր թրքական ծագում ունենալուն համար: Այսուհանդերձ, Զոթի զգուշացուց որ պիտի չուզէ հարցը տարածել, ներառնելով Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Ըստ Զոթիի, դատաւորին պարտականութիւնն է սահմանափակել առարկութիւնները կազմակերպուած պայքարին շուրջ, դուրս ձգելով Ցեղասպանութեան վերաբերեալ հարցերը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 - 21)

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ - ՊԱՀԱՐԱՆ ՄԸ
ԱԿԱԴ. ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խորհ. Միութեան Թղթատարի Նախարարութիւնը հրապարակ հանած է դրոշմաթուղթ - պահարան մը, ակադ. Լեւոն Աբգարի Օրբելիի յիշատակին: Ողբացեալ ակադեմականը մեծ նպաստ բերած է բարձրագոյն ջղային գործունէութեան ուսմունքի զարգացման եւ կարեւոր այլ հարցերու լուծման: Լենինգրադի բնախօսութեան հիմնարկի հիմնադիր - տնօրէնը եղած է գիտնականը, որուն ծննդեան 100-ամեակը կը լրանայ Յուլիսին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ 12-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
Ս. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ, Յունիս 15 - 16-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի Նկարիչներու 12-րդ համագումարը: Զանազան յանձնախումբերու կողմէ կարդացուած են զեկուցումներ: Գլխաւոր զեկուցումը կարդացած է վարչութեան նախագահը՝ Ս. Սաֆարեան, անդրադառնալով անցնող 5 տարիներու գործունէութեան: Զեկուցաբերը յիշած է Հայաստանի զանազան քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ տրուած ցուցահանդէսները, հայ նկարիչներու մասնակցութիւնը արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն, Խորհ. Միութեան այլ երկիրներու եւ Հայաստանի միջեւ կազմակերպուած փոխադարձ ցուցահանդէսները եւ կապերը, շեշտելով անհրաժեշտութիւնը նման կապերու ընդլայնումին: Արծարծուած հարցերու շուրջ մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Մշակոյթի Նախարար Գ. Առաքելեան, «Գըրական Թերթ»ի խմբագրապետ Ն. Ադալեան, Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Գ. Խանջեան, նըկարիչներ՝ Մ. Աբեղեան, Է. Իսաբէկեան, Ղ. Ջուլհաքեան, Ս. Արուտչեան, Ս. Մուրադեան եւ ուրիշներ: Համագումարին ողջոյնի խօսք արտասանած են խորհրդային հանրապետութիւններէ եկած ներկայացուցիչներ: Յուսկ, կատարուած է Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Նախագահ ընտրուած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիր Ս. Մուրադեան:

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆՈՃԱՍՏԱՆԸ» (*)

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԻՊԱՐԵԱՆ

«Ներաշխարհ»էն անցքը դէպի «Նոճաստան»ը (1), անցնիլ մըն է տիեզերքի անսահման շրջածիրէն՝ մեռելական իրականութեան մը, տիեզերական համանուագէ մը՝ մահաշունչ եղերերգի, բխած նոճիներու աստղանդական տատանումներէն՝ արդիւնք հովին բռնութեան: Ինտրա կ՚ունկնդրէ այդ մահերգը զգալով անոր սարսուռը, որ կարծես հեւքն է նոճիներու Թխորակ միայնութեան, ու այսպէս կը հաղորդակցի գոյութեան եւ մահուան խորհուրդներուն, դժբախտաբար առանց Թափանցելու անոնց էութեան մէջ: Կը զգայ ինքզինքը սոսկ մարդ մը, նետուած այս հողոտ երկրի վրայ՝ փնտռելու համար նպատակ մը, որ միշտ կը խուսափի իրմէ. կեանքն ալ իր վաղանցկութեամբ որեւէ փայփայող գաղափարական չի պարգեւեր: «Ներաշխարհ»ին մէջ անսահման հորիզոններ կը յայտնուէին հեղինակին բոցանշոյլ լոյսով, հիմա նոճիներու պուրակի մը սահմանափակ յուշարձանն է, ուր կ՚ամփոփուի բնութիւնը եւ մարդկային միտքը. բայց նոյնքան սիրելի կը դառնայ քերթողին՝ որքան Սեւ Ծովի անեզրութիւնը. որովհետեւ նոճաստանի ծառերը կ՚ըլլան իր մէջ ստեղծողը նոր տրամադրութիւններու եւ հոգեվիճակի ծնունդ տալով բանաստեղծական նոր աշխարհի մը: Ինքը հոն կը փնտռէ տարբեր զգացումներ, զգացողական նորութիւններ ու պատկերացումներ՝ անոնցմով լիանալու եւ ոգեւորուելու:

Ինտրա իմաստասէր մը չէ, փիլիսոփայական տեսութիւններէ բուն չառաջնորդուիր, այլ կը հետեւի կեանքի քայլերուն, ու ամէն ինչ կը ներկայանայ իրեն՝ իբր կեանքը կազմող ու ստեղծող իրողութիւն, նոյնիսկ երբ իմացական տեսութիւն եւ գրութիւն մտածող էակին ամէն նիւթ կրնայ պարգեւել լոյս եւ ներշնչում. հետեւաբար աւելորդ է փնտռել ու գտնել իր մէջ «միստիցիզմ, պանթէիզմ, պեսիմիզմ» (2), իբր որոշեալ և կազմաւորեալ մտքումներ, այլափոխելով բանաստեղծին բնածին դիմագիծը:

Ինտրա՝ բանաստեղծ ու մարդ, կը ըզգայ իր մէջ ծայրագոյն զգայնութեամբ մարդկային կեանքին լրիւ էութիւնը կազմող ցաւին ու երջանկութեան պայքարը, ու ասոր բոլոր տարուբերումները մարդուն կենցաղին մէջ: Կը ջանայ նաեւ աւելի մարդկայնացնել բնութիւնն ալ, քան թէ աստուածացնել: Կարելի ալ չէ ըսել թէ ժամանակի քաղաքական պայմանները ուղղակի պատճառ եղած ըլլան իր բանաստեղծութեան ստացած նկարագրին, որ աւելի բխում մըն է իր ներքին յուզական վիճակներուն: Ասկից այնքան խորապէս կը զգացուի «Նոճաստան»ի մէջ ալ հեղինակին անձնականութիւնը. որով ճըշդըրիտ չեմ համարիր հետեւեալ բացատրութիւնը, թէ այդ բանաստեղծութեամբ հեղինակը «ուրուագծում է բանաստեղծութեան տասնամեակի արեւմտահայ պօէզիայի էական հակասութիւնները» (3): Նկատել՝ որ այդ տարիներու ընթացքին հրատարակուած են արդէն Մեծարենցի, Վարուժանի, Սիամանթոյի քերթողական գործերու մեծ մասը:

Ինտրա սիրած է միշտ նոճիները. բայց հիմա այդ ծառերը ո՛չ միայն պարզ խորհրդանիշ են անտես իրերու գոյութեան եւ պատկերացումը՝ հոգեկան ապրումներու, այլ նաեւ ինքնին նոյնացումը՝ բանաստեղծի անձին: Ինք կ՚ապրի կարծես նոճիներու «խամ լազուարդ» կանաչութիւնը, անոնց Թախծոտ սօսափիւնը, ու անոնցմէ ծաւալած բուրումը կ՚օծէ իր ամբողջ էութիւնը: Նոճին ճշգրտօրէն ու գերազանց կերպով կը պատկերացնէ իր «հոգին»: Լրած է այլեւս ծովուն անեզրութիւնը, լոյսին շառայլը, հովին ոռնացող երգը, ու ընկղմած՝ նոճիներու Թխաթոյր զանգուածին մէջ, կը փնտռէ մեռած կեանքերու վերածնունդի խորհուրդը եւ հոգւոյ նոր գոյավիճակի մը տեսանելի պատկերը՝ փոխանակ համասփիւռ հորիզոններու: Բանաստեղծը կը սիրէ Թափառիլ նոճիներու «պաղպաջուն ադջին» մէջ, մարմրող արփիներու շառագոյն բեկբեկումներու նման դողահար փնտռտուքի մէջ նորանոր վիճակներու:

Այդ վիճակներէն կը ծագին «Նոճաստան»ի քառասուն փոքր հնչեակները, մեծ մասով գրուած 1904 - 6 տարիներուն եւ տպագրուած 1908-ին, նուիրելով հանգուցեալ մօրը յիշատակին, իբր նշան իր որդիական սիրոյն՝ հանդէպ՝

«Գթած ու ներող» մայրիկին,
«որ օրրեց գիս երբե՛մն,
Իր երկնանուէր խաղաղածո՛ւփ
յոյզերով...»:

Սիրոյ ձօն մըն է այն մօր, որ
«Կը ժպտի, կը խայտայ, կուլայ, կը
խօսի ու կը մոմռայ
Իմ մէջս, ու քնարիս մրմունջներուն
մէջ,
Եւ կը Թեւածէ, կը հանգչի ի
յաւիտենական տեսլականն, ի Տէր,
Ջօն նոճեղալար եւ նոճեսօսափ
սիրոյ...» (էջ 3):

Ինքնուրոյն նկարագրով եւ զգայուն ձօն մը, իր անհունօրէն սիրած ու պաշտած նոճիներէն բխած, իբր հոգեշունչ երդ՝ անդորրացնելու համար մօրը հոգեկէն նշխարները:

Հատորը կը բացուի 1905 Նոյեմբերին գրուած հնչեակով մը, որ հաւանօրէն նկատուած է հեղինակէն իբր նախադուռ բոլոր քերթուածներուն: Այդ քերթուածով կը կատարէ Ինտրա իր վերադարձը նոճիներու պուրակին, որ նախապէս եղած էր իր մէկ բնակավայրը: Հիմա տարիներ յետոյ կը վերադառնայ հոն, բայց հոգեկան չարատանջ վիճակով. կուգայ ջնջելու անոր տրտում «վերացման խունկը», ամոքելու համար իր տառապած սրտին ամեհի ցաւը:

«Քանզի հսկայից սրտին ես ցաւը
կ՚զգամ,
Ցորչափ կը մտածեմ Թէ վէս հոգի
Թրթռալար՝
Ի՛նչ անժառանգեալ մ՚եմ հեռանշոյլ
ճշմարտին» (4):

Անստեղծ ճշմարտութեան հեռաւոր գաղափարն է, որ իբր Թեւածող ոգի, իբր մտածումի շունչ, իբր շնորհք ու փայլ Գեղեցիկին՝ կ՚երեւութանայ իրեն հեռաւոր երկնքէ մը, բայց չի Թափանցեր բանաստեղծին մտքին եւ էութեան մէջ, որով կը զգայ «անժառանգեալ» մ՚ըլլալը: Այս տեսութիւնն է որ կը ծնանի իր մէջ այդ ամեհի ցաւը՝ առընչութեամբ հսկաներու ցաւին, ինչպէս Պրոմեթեւսի՝

«... հսկայից սրտին ես ցաւը կ՚զգամ». խոովող եւ սպառիչ ցաւ մը Ինտրայի համար, որովհետեւ «Նոճաստան»ի մէջ այդ տառապանքին բնոյթը եւ բիրտ ուժգնութիւնը պիտի չկարողանան երբեք ընծայել ընթերցողին՝ ցաւէն սերած ծաղիկը, այսինքն Սրբութիւնը եւ կամ Ցնծութիւնը. միտքը իր մէջ պիտի մնայ միշտ խռովալից եւ նիւթէն արձակուած ձայներով, մինչ այդ ցաւը պէտք էր ստեղծել իր մէջ աստուածային անդորրութիւնը՝ ամոքիչ ըլլալու համար: Այս պատճառաւ կը դիմէ Ինտրա նոճիներու սօսափիւնին, անոնց խնկաւէտ բուրումին, անոնց զանգուածին վերամբարձ սլացքին, անոնց պատկերացուցած մահուան նիրհով օրօրուելու:

(Շար. 1)

«Բազմավէպ»

---

*) Ցետ մահու հրատարակուող այս յօդուածը գտնուած է Հ. Կ. Քիպարեանի Թղթածրարներուն մէջ: Զայն մամուլի կը յանձնենք նոյնութեամբ ինչպէս որ գտած ենք իր վերջին խմբագրութեամբ, որու նախընթաց հանգրուաններու նախարտակներն ալ հեղինակը պահեր է: Թէեւ որեւէ ցուցմունք չունինք գրութեան Թըւականի մասին, կը խորհինք որ շարադրուած ըլլայ հեղինակին Ինտրայի «Ներաշխարհ»ը ուսումնասիրութենէն ետք (Տե՛ս «Բազմավէպ» ՃԼ (1972), էջ 431 - 443), եւ անշուշտ ոչ շատ ուշ Վ. Կիրակոսեանի «Ինտրայի ստեղծագործութեան գրապատմական արժէքը» յօդուածին երեւումէն («Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1972, Թ. 3, էջ 211 - 214), որուն կ՚ակնարկուի այստեղ: Կարելի է ուրեմն ներկայ յօդուածին գրառումը զետեղել 1973 - 74-ի ընթացքին:

1. ԻՆՏՐԱ Նոճաստան, Կ. Պոլիս, Հրատ. Յ. Մատթէոսեան, 1908, էջք 46:
2. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, Ինտրայի ստեղծագործութեան գրապատմական արժէքը, «Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1972, Թ. 3, էջ 211 - 214 :
3. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, Անդ, էջ 214 :
4. Ինտրա Ներաշխարհ «Վերադարձ», էջ 5:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԿԷՏԵՐ

Երբ քաղաքական խռովարձութիւն մը միջազգային ծաւալ կը ստանայ եւ ամբողջ ժամանակաշրջան մը օրուան Թիւ մէկ դէպքը կը դառնայ, - ինչպէս եղաւ Մալուիններու պարագային, - լրագրողներ այլազան անկիւններէ եւ շրջանակներէ, յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դարձնեն տուեալ երկրին - երկիրներուն նաեւ ներքին «երեսները»:

Այս իմաստով որոշ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ լրագրող Միկուէլ Աքօքայի կարգ մը խորհրդածութիւնները, այլ մանաւանդ անոր կատարած հաստատումները արժանթինեան ցեղագրական դիմագիծին մասին:

Հարցուր ոեւէ Արժանթինցիի, կը գրէ լրագրողը «Հէրըլտ»ի մէջ, Թէ ինչո՞ւ խորթ աչքով կը դիտուի ան Հար. Ամերիկեան ցամաքամասին այլ երկիրներուն մէջ: Պատասխանը կը մնայ միշտ նոյնը, - Բոլորն ալ կը նախանձին, որ մենք եւրոպական «ընտանիքին» կը պատկանինք: Ձենք խառնուած ո՛չ Հնդիկներուն եւ ո՛չ ալ Սեւամորթներուն հետ. մնաց որ բոլորէն առաւել բարձր ենք մշակոյթի մակարդակով եւ գրաճանաչութեան աստիճանով:

Ըստ լրագրողին, շատեր կը մատնանշեն հին ասացուածք մը.- Հարաւ-Ամերիկա կը սկսի Հիւս. Արժանթինի Քորտոպա քաղաքին հիւսիսակողմէն: Ասիկա ձեւով մը ըսել կ՚ուզէ, Թէ խառնածին ժողովուրդներ ընդգրկող Հարաւ - Ամերիկեան Պետութիւններուն մէջ, Արժանթին տեսակ մը «միջերկիր» է, Հար. - Ափրիկէի Հանրապետութեան նման՝ կազմուած առաւելաբար Սպիտակամորթներէ, եւրոպական արենակցութեամբ:

Գրադէտ՝ Եորկ Պորկէզ, որ յաճախ կը քննադատէ իր ժողովուրդին ազգայնամոլ տրամադրութիւնները, կը գրէ. - Մենք բախտաւոր ենք, որ ո՛չ մէկ բնոյթի տեղական մշակոյթ խրացուցած ենք: Մեր խօսքը հնդկական - տեղական փոլքլորի մասին է: Ապա զարմանքով հարց կուտայ, Թէ ո՞ւր գացած են Պուէնոս - Այրէսի երբեմնի սեւամորթ ստրուկներու յաջորդները: Գիտէ՞ք ինչ, ասոնք իրենց գիրենք բնիկներ կը նկատէին, ինչ կը վերաբերի մեզի՝ գաղթատէրներ:

Արհամարհանքը Հնդիկներուն նկատմամբ, ընթացիկ երեւոյթ է Արժանթինցիներուն համար: Մալուիններու կռիւներուն ժամանակ, Պուէնոս - Այրէսցիք յաճախ հպարտութեամբ կ՚ըսէին. - Մենք Հնդիկ չենք: Այլ խօսքով՝ մենք լաւ մարտիկներ ենք:

Ազգային - ցեղագրական հպարտութիւնը ի վերջոյ ըմբռնելի է, կը գրէ լրագրողը: Ջէ՞ որ վերջին հաշուով 1806 - 1807-ին երկու առիթներով յաջողութեամբ ցցուեցան Անգլիացիներուն դէմ, որոնց նպատակն էր եղած գինուորական ազդու միջամտութեամբ երկրա-

---

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պարզապէս ներկայութիւնը դրօշներուն, գործածութիւնը այլաբանական կարմիրին, մեզ կը տանին արդէն քաղաքական կամ յեղափոխական արարողութեան մը: Կը տօնեն եղբը (նաեւ բայցին ձեւը՝ յոգնակի) կը պատկերացնէ աւելի հաւաքական, ընկերային հանդիսութիւն մը՝ որուն մէջ Թաղմանական արարողութիւնը (սէգ վերադարձ) հակասութիւն մը կը ստեղծէ տօնական իմաստին հետ (կը տօնեն): Կրնայ ուրեմն հերոսօրէն ինկած երիտասարդի մը Թաղումին ակնարկուիլ: Եթէ ճիշդ է այս մեկնութիւնը, «Անդարձ»ը, ուրեմն, քաղաքական եւ հայրենասիրական նկարագրով քերթուած մըն է: Գրական գետնի վրայ կընայ կապակցութիւն ունենալ Պէշիկթաշլեանի «Քաջ որդւոյն թաղում»ին հետ (103), գոնէ իբրեւ մեկնակէտ. քերթուածին զարգացումը, ընդհակառակն, անուղղակի է եւ քօղարկուած, հակելով խորհրդապաշտութեան: Կրնայ ըլլալ, վերջապէս, որ քերթուածը ծնունդ չըլլայ իրական մեկնակէտի մը, այլ ըլլայ փոփոխակը Պէշիկթաշլեանի բանաստեղծութեան: Նշենք Թէ Պէշիկթաշլեանի իրապաշտ կարմիր վերարկուին փոխարէն՝ Մեծարենցի քով ունինք խորհրդապաշտական ցնծումով կարմիրը: Առարկայէ մը կ՚անցնինք զգացումին. եւ որով, անկասկած կը չէզոքի արտայայտութեան յեղափոխական նկարագիրը: Ընդհանուր գիծերով՝ այս պարագան հազուագիւտ չէ նոյն տարիներու հայ բանաստեղծութեան մէջ. կը բաւէ մտածել Սիամանթոյի քերթուածներու առաջին հատորներուն, ուր եւ մաքուր խորհրդապաշտութիւն մը՝ բայց քաղաքական եւ հայրենասիրական չեշտով ու պարունակութեամբ: Նոյնը կրնանք հաւաստել նաեւ Զարդարեանի արձակ հէքեաթներէն շատերուն համար:

×

1903 Թուականի Մեծարենցի քերթուածներէն ունինք վերջապէս «Կեանքի երգը» (104), (Հիւանդի հեւքեր» (105) եւ «Մշուշին մէջէն» (106): Կը Թուի Թէ փնտռտուքի իր տարբեր վայրկեանները յատկանշող քերթուածներ ըլլան: «Կեանքի երգը», որ քիչ մը Դուրեանական սկզբնաւորութիւն ունի, յետոյ կը զարգանայ հեռորական շունչով մը, անսովոր՝ Մեծարենցի մէջ: Հոս եւս կը նըշմարենք երկու ընդդիմագիր եզրեր հակադրելու ճաշակը, կեանքի բիրտ տեսիլի մը ներկայացումով, ուր կը հակադրուին տեսակէտը տեսակէտին, լաւատեսութիւնը յոռետեսութեան: Հետաքրքրական է նշել Թէ այս քերթուածը կը պատկերանայ մեզի գրեթէ իբրեւ յայտարարութիւն մը, սկզբունքի հարց մը՝ ընդդէմ յոռետեսութեան եւ ի նպաստ լաւատեսութեան: Շեշտը Թոյլ է եւ քիչ մը բռնազբօսիկ (օր. Աիարեկիչ կնճիռներուն մէջ կեանքին. Ա. տող). բայց մեզի համար հետաքրքրականը հոս բանաստեղծին գիտակցութիւնն է, հոգեբանական իր տրամադրութիւնը. եւ այս իմաստով՝ կրնանք նկատել այստեղ գոյապաշտ նախընտրութեան մը ծիլը, մէկ այլ կ ա ն խ ո ւ մ ը բնութենապաշտի իր հակումին, իր ձըգտումին՝ դիտումնաւոր կերպով հակադրելու կեանքը - դիտուած իբր դրական սկզբունք - վերացականութեան: Վերջապէս Կեանքի փարփառ երգն ոսկեսար, գեղանի կրնայ նկատուիլ նախադուշակը Մեծարենցեան քնարերգութիւններու յետագայ ամբողջ շարքի մը:

«Հիւանդի հեւքեր»ը կը կապուի «Կեանքի երգը» քերթուածին: Աս եւս աւելի նկարագրական է եւ արտաքին՝ մենաւոր եւ հիւանդոտ բանաստեղծի իր պատկերացումովը: Սակայն Մեծարենց, մանաւանդ Ա. եւ Բ. քառեակներուն մէջ, կը գործածէ նմանութիւնը: Քերթուածին Գ. մասը վերահաստատումն է «Կեանքի երգը» քերթուածին մէջ արտայայտած լաւատեսութեան, մանաւանդ Գ. դառնակը, ուր կը կարդանք.

Բայց բնութեան հրճուանքէն
Յոյս ու ժպիտ կը քաղեմ:

Կը հանդիպինք, սակայն, շեշտի կարգ մը եզական տարբերութիւններու: «Հիւանդի հեւքեր»ուն մէջ ունինք հռետորական պատկերներ, ունինք առարկայական նկարագրութեան մասեր (օր. Մայթին վրայ մօտաւոր - Քայլերը միշտ կը շտապեն), նոյնիսկ երբ տրուած են կուռ համադրութեամբ մը. ունինք նաեւ, անոնց հակառակ, եւ զարմանալիօրէն արտայայտութիւն մը որ անխուսափելիօրէն Մալարմէն կը յիշեցնէ.

Լուռ Քերթուած մը կայդոյտի:

(Շար.- 13)

մասը դարձնել Բրիտանական կայսրութեան մաս:

Ինչ կը վերաբերի Արժանթինցիներու զարմին սպիտակամորթ դիմագիծին, ասիկա այնքան ալ երողութեան չի համապատասխաներ:

Ճիշդ է, թէ ԺԹ. դարու դաժան կռիւներուն ընթացքին, հին թէ նոր եկուորները փաստօրէն բնաջնջեցին Բանբայի Հնդիկները եւ տէր դարձան հարուստ հողատարածութիւններուն: Հողեր, որ այնուհետեւ Արժանթինեան դիւղատնտեսութեան հարստութիւնը կազմեցին:

Սակայն հնդկական չեչտուած արիւնին կայ հիւսիսային նահանգներէն Թուքումանի եւ Մենտոզայի բնակիչներուն մօտ, շրջաններ, ուր ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Սպանացիներ ու Հնդիկներ միջամուսնական կապեր հաստատեցին:

Փորթենօս - Պուէնոս - Այրէսի բնակչութիւնը, որ երկրին ընդհանուր բնակչութեան՝ 28 միլիոն, մէկ երրորդը կը կազմէ եւ Լա Փլաթա գետին (սպաներէն՝ արծաթեայ գետ) գրեթէ ամբողջովին եւրոպական դիմագիծ ունեցողն է, կ'անտեսէ այս հմայիչ երաժշտութիւնը, իր չեչտուած մեղեդիութեամբ: Կը նախընտրէ անցեալին Մարսէյլէն ներածուած Թանկօն, հարստացած արժանթինեան երանգներով:

Երկրին հիւսիսային շրջաններու Հնդկա-սպանական դիմագիծէն զատ, Արժանթինի ազնուական դասին մեծամասնութիւնը խառնուած է Կուարանի Հնդիկներուն հետ, Սպիտակամորթ: Սպանական կայսրութեան այլ վայրերէն Պուէնոս - Այրէս հաստատուած Քոնքիստատորները, Կուարանի Հնդկուհիներ իբրեւ հոմանուհիներ ընտրեցին: Ասոնց յաջորդող սերունդները, որոնք չեն նմաներ Հնդկա - սպանական այլ շառաւիղներուն, կը նկատուին ոչ միայն Արժանթինի մէջ, այլեւ Փարակուէյ, Ուրուկուէյ եւ Չիլի:

Արժանթինցիներուն համար, իրենց մեծ տարածուն երկիրը՝ Պրազիլ, որ նաեւ զօրաւոր մրցակից մը կը նկատուի տնտեսական ցամաքամասին մէջ, «սեւ ազգութեան Պետութեան մը կը ներկայացնէ»: Պրազիլիացիները յետամնաց են, բայց Երրորդ Աշխարհ մը կը պարզեն, իրենց խառնածին դիմագիծով: Մենք տարբեր ենք, կ'ըսեն Արժանթինցիք:

Լրագրողին կարծիքով, տեղւոյն ժողովուրդին ազգային հպարտութիւնը կը բխի ոչ իր տեղական մշակոյթէն, գիտութենէն, այլ պարզօրէն իր երեւակայած կամ հաւատացած զտարիւն դիմագիծէն: Անգլեւ - Սաքսոնեան ըմբռնումին ակներեւ է, նկարագիր մը խարսխած Կաթողիկէ Եկեղեցիին ամուր հիմերուն եւ զինուորապաշտութեան վրայ, ուրեմն՝ քաղաքացիական կարգապահ ըմբռնում մը:

Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ, Արժանթին կը ձգտէր ազդու երկիր մը դառնալ ցամաքամասին մէջ, շնորհիւ իր հարստութեան եւ զարգացած բնակչութեան: Արժանթինցիք կը խուժէին Եւրոպա, իրենց բարձր դասու զաւակները ուսման համար կը ղրկէին Ֆրանսա, Անգլիա, Զուիցերիա: Ընտրեալ խաւը հիմնեց Թէաթրօ Քոլոնը, աշխարհի լաւագոյն օփերայի շէնքերէն մէկը, հաստատեց հրատարակչական տուներ՝ միջազգային գրականութեան ընտիր երկերու թարգմանութեամբ: Փարիզի, Լոնտոնի, Նիւ - Եորքի եւ Հռոմի գրական շրջանակներուն մէջ իր ձայնը ապահովեց: Արուեստի այլազան ճիւղերուն մէջ փորձեց առաջնակարգ դիրքեր գրաւել:

Երկիրը շուտով դարձաւ եդեմ մը այլ երկիրներէ արտագաղթողներու համար. - Ֆրանսացիներ, Իրլանտացիներ, Եուկոսլաւներ, Լեհեր, Սպանացիներ, Իտալացիներ եւ Արեւելեան Եւրոպայէն Հրեաներ սկսան հոն խուժել, ապագայի լաւագոյն ապրելակերպի ակնկալութիւններով:

Սակայն երկիրը իր արտաքին առեւտուրին համար կախում ունեցաւ Բրիտանական Կայսրութենէն: Երբ Անգլիա իր երկար տագնապին մատնուեցաւ, տնտեսական գետնի վրայ, Արժանթին կրեց ասոր ազդեցութիւնը:

Մնացեալ իրադարձութիւնները, համաձայն լրագրողին ծանօթ են բոլորին: Փերոն, Զինուորական իշխանութեան մը հաստատում եւայլն:

Վերջապէս Մալուիններու պատերազմը, որ ձախող արդիւնք մը արձանագրեց:

Հոս պարզեցինք լրագրողին ժողովրդագրական եւ յարակից կէտերուն կարեւոր, ընդհ. գիծերը:

Թ. Ա. Թ.

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիներէ ի վեր Կապոյտ Խաչը առանց ընդմիջումի կը պահէ իր դպրոցը: Բաւական թիւով աշակերտներ կանոնաւոր կերպով հետեւեցան հայերէնի դասընթացքներուն. արդէն տարեշրջանը բոլորած է, Յունիս 20-ին դաշտահանդէսով մը Սասընաժի հսկայ պուրակին մէջ՝ հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, տօնուեցաւ դպրոցի ամավերջի հանդէսը, եւ «Մայիս 28»ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի, մասնակցութեամբ՝ Նոր - Սերունդի:

Օրեր առաջ Խաչուհիները աշխատանքի լծուած էին իրենց շնորհները անգամ մը եւս ցուցաբերելով, ըլլայ հայկական կերակուրներ պատրաստելով, ըլլայ իրենց մայրական հոգածութեամբ ընդունելով երախաներու հոյլ մը անոնց սորվեցնելով արտասանութիւններ եւ երգեր:

Յատկապէս Լիոնէն հրաւիրուած էր «Մելօտի Երեւան» նուագախումբը, որուն ղեկավարն է՝ Սարգիս Տօնապետեան, միեւնոյն ատեն հայերէն բաժնի երգիչը, ամբողջ օրը հնչեցուց մեծ մասով հայկական, ինչպէս նաեւ արդիական պարի նուագներ:

Հանդէսի պաշտօնական բաժինը բացուեցաւ ժամը 16.30-ին: Օրուան խօսնակը՝ Նոր - Սերնդական Սօնիա Քիւրաճեան, բեմ հրաւիրեց դպրոցի աշակերտները որոնք երգեցին «Յառաջ Նահատակ»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, եռագոյնի հովանիին տակ, յետոյ «Կարս Կարս»ը եւ դպրոցական քանի մը խմբերգներ. արտասանեցին Յակոբ Պիլաղուկեան՝ Յովհաննէս Շիրազէն կտոր մը, Էլսա Սապունճեան, Սիլվա Կապուտիկեանին «Խօսք իմ որդուն»ը, բոլորն ալ արժանանալով բուռն ծափահարութեան:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Կապոյտ Խաչի ուսուցչուհի Տիկին Ս. Սապունճեան, որ ներկաներուն բարիգալուստ մաղթելէն վերջ, բացատրեց դաշտահանդէսի օրուան իմաստը աւելցնելով.

«Կապոյտ Խաչի» բազմակողմանի աշխատանքներուն հիմնականը իր դպրոցն է. այսօր ան չի գոհանար միայն մանուկներու յատկացուած դասընթացքներով, այլեւ իր հորիզոնը աւելի կ'ընդլայնէ, ընդառաջելով չափահասներու փափաքին, որոշած է վերամուտին առանց տարիքի սահմանումի, նոր դասարաններ բանալ, ժամերը եւ օրերը յարմարցնելով փափաքին, արդէն նոր ուսուցիչ մը ապահոված էր:

«Բոլորս ալ համոզուած ենք որ առանց հայկական մշակոյթի, ազգային գիտակցութեան եւ լեզուի, անկարելի է հայութեան յարատեւումը:

Գալով «Մայիս 28»ին, դարերու խաւարին յաջորդեց ազատութեան արշալոյսը, ձեռք բերուեցաւ, ամբողջ հայութեան կենաց մահու պայքարով, Թուրքերու դէմ մղուած ճակատագրական կռիւներով, Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ - Աբարանի յաղթանակներով, ճիշդ է որ ղեկավարողը Դաշնակցութիւնն էր, սակայն ազատութեան համար զոհուելու իրաւունքը բոլորին կը պատկանէր:

Հոս կ'ուզեմ ճշդում մը կատարել. անոնք որոնք, եռագոյնի դէմ պայքարի ելած են, զայն ներկայացնելով Դաշնակցութեան դրօշակը կը սեպեն, չատ լաւ գիտեն թէ ան առաջին անգամ ծածանեցաւ Երեւանի խորհրդարանի վրայ 1918, Մայիս 28-ին:

Դաշնակցութեան դրօշակը 1890-էն ի վեր կարմիր է յեղափոխութեան եւ արեան խորհրդանիշ, մէջտեղը իր զինանշանը, Ազատութիւն կամ մահ վերտառութեամբ:

Ան որ կ'ընդունի Սարդարապատը, չի կրնար անտեսել Մայիս 28-ը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, հոս կ'ուզեմ յիշել Վազգէն Ա. Հայրապետին Զատկական քարոզէն հատուած մը՝ Էջմիածին, Ապրիլ 11, 1982. «Հայ ժողովուրդը յարութեան ժողովուրդ է, դարեր, երկար դարեր, ազգի ու հայրենի պետութեան յարութեան յոյսով՝ ապրած, տանջուած ու ամէն տեսակի չարութիւններու ու բռնութիւններու դէմ մաքառած ժողովուրդ է նա: Մահուամբ մահը կոխած ու «իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով» վերածնած յարութիւն առած ժողովուրդն է նա:

Հրաշքի համազօր նրա նոր կեանքի լուսաբացը Մայիսեան Սարդարապատով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմաւորումով»:

Յարգանքով կը խոնարհինք այդ զոհերուն յիշատակին առջեւ, կը վերանորոգենք մեր ուխտը, հաւատարիմ մնալ Հայ Դատին»:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Ռօպէր Այտապիրեան, նախ հայերէն, ապա՝ ֆրանսերէն հպանցիկ ակնարկ մը նետելով ներկայ քաղաքական կացութեան, ըսաւ. «Այսօր աշխարհ կ'ապրի վախի մէջ, իսկ փոքր ժողովուրդները սարսափի տակ, հակառակ միջազգային կազմակերպութիւններուն, գոյութեան իրաւունքը կը մնայ զօրաւորին. Հայերս ալ մաս կը կազմենք այդ ազգերուն՝ որոնք լուծումի կը սպասեն իրենց խնդիրներուն, 60 տարիներէ ի վեր, կարելի միջոցներով կը պայքարինք «Հայ Դատ»ին համար, տարբեր կազմակերպութիւններ, որոնք տեւականօրէն կը փոխեն իրենց վարդապետական համոզումները, միշտ աշխատելով լուրծուն գետնի վրայ, կը քննադատեն աշխատելու մեր կերպը, սակայն մինչեւ հիմա չենք գիտեր թէ նպատակնին ի՛նչ է: Մեր գաղութը երեք հիմնական աշխատանքներ ունի կատարելիք, առաջինը՝ դպրոց, երկրորդը՝ երիտասարդութեան համախմբում, երրորդը՝ Հայ Դատ»:

Խորէն Մատէնի երգերով վերջացաւ պաշտօնական բաժինը, դաշտահանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԳՈՂԳՈԹԷ ԳՈՂԳՈԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ Յունիս 13-ին մեռած է ընկ. Կարապետ Աղճայեան: Ողբացեալը Սուրիոյ մէջ վարած է կազմակերպական պատասխանատու պաշտօններ՝ իբրեւ քանիցս անդամ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւններու. հոն մնացած է մինչեւ 1965: 1965 – 1975 հաստատուած էր Պէյրութ, ուրկէ, պարագաներու բերումով, անցած էր Լոս – Անճըլըս: Թաղումը կատարուած է Յունիս 17-ին:

[illegible]

Հ. Յարութիւն Պզտիկեանի գործերը ցուցադրուեցան Վենետիկ (Յունիս 11էն - 26) Նուովօ Սփացիօ ցուցասրահը (Սան - Մարքօ հրապարակ):

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Նուներու այդ հաջոյի ատեն էր, որ պահակ մը, ծանր մականը քարերուն զարնելով մօտեցաւ Կիրոսին.

- Է՛յ, ո՞ր տեղէն, ո՞ւր ...

- Ալլահի մուրացիկն է, աղա. Ջէնճիլլի խանին լուերը զիս անհանգիստ ըրին: Լո՛ւ, լո՛ւ, ո՞ւր դառնար լու. աշխարհը լու է կարեր: Ըսի, մզկիթի պատին տակ երթամ. էնտեղ ալ ոջիլ: Իս մուրացիկներս ազատում չունինք լուերէն ու ոջիլներէն: Լուերու ձիաւորներու կը նմանին, իսկ ոջիլները՝ իշաւորներու: Եթէ մօտենաս, լուերը քու վրայ ալ պիտի ցատկեն:

Ետ առաջ կը խօսէր Կիրոս, ուժեղ ու արագ կերպով սրունքները քերելով: - Հէյ աղա, քու բերանը երբեք լու ցատկե՞ր է: Բերանը գոց պահել լաւ բան է: - Կիրոս սկսաւ քալել խօսելէն, մինչեւ կանգնելու հրաման ստանար:

Պահակը կը ճանչնար Գարափունարի մուրացիկները: Իս մէկը տեսած չէր ուրիշ անգամ եւ թաթարի պէս կը խօսէր: Պահակը յաճախ հանդիպած էր նոր մուրացիկներու եւ նոր տէրվիշներու, որոնք ճամբայ կ'ելլէն Մէքքէ երթալու համար, սակայն կը մնան ճամբաները. երբեմն ալ կը դառնան տեղացի: Այս մուրացիկը խելքը պակասի պէս կը խօսէր: Իսլամի մը համար, խելագար մը, անծանօթ ոգիներու հետ յարաբերութիւն պահողի նուիրականութիւն ունէր:

Ջէրէփ Կիրոս, իր ծպտումներու ընթացքին, որպէս շատ կարեւոր գէնք, գործածած էր խելագարութիւնը: Անգամ մը քաղաքի ոստիկանութիւնը իրար անցած էր ձերբակալելու Կիրոսը: Անոնք բռնած էին բոլոր ճամբաները, խուզարկուած՝ խաները, հարցափորձ ըրած քաղաք մտնողները, մինչ Կիրոս, քաղաքի հրապարակին վրայ մրջիւններու բոյն մը կը դիտէր, կը խօսէր մրջիւններուն հետ, կը հրամայէր անոնց ու անուններ կուտար: Այն մրջիւնը, որ իրեն չէր հնազանդեր, կը բռնէր ու իր բերանը կը նետէր: Ան այդ խելագար շարժումներով կեցած էր երկու շաբաթ ու յարմար առիթով մը կորսուած յանկարծ:

Կիրոս արդէն մտած էր այգիներու ճամբան: Լուսնկին տակ կանանչ խաղաղութիւն մը կար եւ ընդարձակ որթատունկերուն ու խաղողի բարկ հոտը: Ատեն ատեն նապաստակներու լուռ վազք ու կրիայի դանդաղ խշրտոց: Կիրոս խաղողի խոշոր ողկոյզ մը ձեռքին՝ Գարափունարի գոռներու քովէն կ'անցնէր ուրկէ կը սկսէր Հաճի Մուսայի գիւղին ճամբան:

Արեւելքը տակաւին նշմարուած չէր, երբ Կիրոս շատ կանուխ մօտեցաւ Հաճի Մուսային գիւղը: Ան գիւղին մէջ չէր ուզեր մտնել, շուները չյուզելու համար: Ան մտաւ գիւղի ծայրի կալատեղին՝ ու դեռ կային ցանի ու ցախի ճերմակ դէզեր: Կիրոս ցախի դէզին կռթնած ուզեց պահ մը հանգիստ առնել, եւ եթէ կարելի է, կոպերը իրարու մօտ բերել, կարճ քունի մը համար: Ցախերու կակուղութիւնը զինք տարած էր ու ընկղմած յանկարծ: Ա՛հ, ինչքա՛ն յոգնած էր...

- Բարի առաւօտ, հէմշէրի:

Կարճահասակ ծերունի մըն էր տան դուռը բացողը ու կալէն ներս մտնողը: Տեսաւ ցախերու կակուղութեան մէջ քընացած էր մուրացիկ մը:

Կիրոս, Հասան պապայի կալին մէջ էր, որ կը քնանար: Աքաղաղներու ձայնին հետ լսեց հիւանդ կնոջ մը սուր ձայնը:

Հասան Պապան խօսեցաւ, որ այդ իր կինն էր, որ հաշմանդամ էր, որ բաւական հայ ու քիւրտ սուրբերու տարած է Հասան Պապան կը սիրէր ծանօթին թէ անծանօթին պատմել իր կնոջ հիւանդութեան մասին, գուցէ հրաշք - դարման մը ըսէին: Յետոյ բոլոր անոնք, ըլլան մուրացիկ թէ ձիաւոր, Ալլահին մարդիկն են: Մարդիկ բոլորն ալ լուսաւոր էին ու իմաստուն Հասան պապային համար: Այդ տեսակ այցելու մըն էր Սպիտակ Ձիաւորը, որ օր մը, իր կալին մէջ մտաւ ու գիշերեց: Հասան Պապան երբեք ալ չգիտցաւ, թէ ի՛նչ կապ կար Սպիտակ Ձիաւորի եւ Հաճի Մուսային միջեւ: Ոեւէ մէկուն ալ հարցուցած չէր:

(Շար. 594)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մուշեղ եւ Մելքոն Պետրոսեանի յիշատակին Քավիառ Պետրոսեան հաստատութիւնը 5000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄ. ԽԱԶԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20.30-ին սովորական հաւաքատեղի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՀԱՄՈՅՑ ԽԱԶԻ Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ անձնաւորութիւններուն, իրենց նուիրատուութեանց համար ի նպաստ Պելֆոնթէնի կայանին.- Տէր եւ Տիկին Ալեքսան (հաստատութիւն) 3000, Տէր եւ Տիկին Քըլըճեան Տէր եւ Տիկին Յակոբեան Կարպիս 1000-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քէհայեան Կարապետ 2000, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Հիսայեան 500-ական, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 300-ական Ֆ.։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Շնորհիկ Նաւասարդեանի մահուան առթիւ.- Տիկին Տիրուհի Կէլկէլեան, Տիկին Ազգանոյշ Տէրմենճեան, Տիկին Անոյշ Այվազեան 50-ական, Տիկին Արփինէ Փափազեան, Տիկին Էպրուհի Դաւիթեան 100-ական Ֆ.։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

և Յարակից Մասերու վերանորոգութեան

3-ՐԴ ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Օպողեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ժօհան Տէր-Յակոբեան 1500-ական, Թիւ 373 ստացագիր 1050, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան, Տէր եւ Տիկին Փալանճեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպողեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թիւթիւնճեան, Պ. Ստեփան Մարկոսեան, Տիկին Ալպասեան, Այրի Տիկին Թագուհի Գույումճեան, Պ. Ժան Ճինոէրէճեան, դերձակ Ս. Ա., Պ. Ներսէս Թիւթիւնճեան, Պ. Եդուարդ Մարկոսեան, Պ. Ալեքսանդր Սիրանոսեան, Սօսիէթէ Պալիոզ, Պ. ԺաքՍողոնեան, Քասթէլ Պիժու, Տիկին Ալիս Քէօսէյեան, Քիւրտճեան Ընկ. Պ. Էտմոն Շէհիրլեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տօնիկեան, Տիկին Մատլէն Պասմաճեան, Տիկին Ժագլին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան, Պ. Ռոպէր Պզտիկեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մասլաքեան, Պ. Հաւկուտուքեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Այանեան, Պ. Սէրժ Աթէշեան, Պ. Յակոբ Պալթայեան 1000-ական Ֆ.։

Տօնապետ Տօնապետեան, Կարապետ Սումճեան, Յակոբ Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Ռաֆայէլ Պօտիքեան, Օրիորդ Ժանին Մխիթարեան, Պ. Էտմոն Կարապետեան, , Տէր եւ Տիկին Մանուկ Միքայէլեան, Տիկին Գրիգոր Շախթաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Պարպարեան, Պ. Եդուարդ Մուրատեան, Պ. Նուպար Թորոսեան, Պ. Սեպուհ Տօնիկեան, Պ. Գրիգոր Համբալեան, Օրիորդ Օտէթ Ֆէլահեանը, Պ. Ժ. Պօզուքեան, Պ. Ժամկոչեան, Աւետիքեան ընտանիք, Տիկին Լուիզ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ափրիկեան, Պ. Լըկրօ Միյէ, Օրիորդ Մարինէթ Պոյաճեան 500-ական, Պ. Զարեհ Փէհլիվանեան 400, Տիկին Սիրարփի Թումասեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Տէր-Պօղոսեան, Պ. Խաչատուրեան Կարապետ, Պ. Տիգրան Խաչատուրեան 300-ական, Պ. Յակոբ Շահինեան, Տիկին Արուսեակ Շահինեան, Օրիորդ Ժ. Կարապետեան, Պ. Բաթրիս Էնֆիէճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փափազեան, Օրիորդ Ռոզա Խաչատուրեան, Տիկին Հռիփսիմէ Փափազեան, Տիկին Պարիքեան, Պ. Եդուարդ Ջագէոսեան 250-ական, Տիկին Գիլայճեան, Պ. Միշէլ Պետրոսեան, Պ. Պօղոսեան, Պ. Շամլեան 200-ական, Պ. Ժիրայր Պառաւեան 150 Ֆ., Լուսինթագ Գարմայեան, Տիկին Հ. Գէլէճեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի-Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Փօնսօ, Տիկին Նարգուհի Օպոսեան, Տիկին Արմէն Պօղոսեան 100-ական, Պ. Մարտիրոսեան 50 Ֆ.։

Գումար 354.890 Ֆ.

Նախկին գումար 230.205 Ֆ.

Ընդհանուր գումար 585.095 Ֆ.

CAMP D'ÉTÉ 1982
DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:
— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

U. G. A. B. - Jeunes

Les jeunes de l'U.G.A.B. vous invitent au

RALLY - PAPER

DU DIMANCFHE 4 JUILLET

Départ: 9h.30 — Lieu: Paris et Région Parisienne

Conditions: — Tout véhicule à moteur autorisé.
— Présence à la réunion d'information et de mise au point le Samedi 3 Juillet, à 20h.30 précises

REMISE DES PRIX lors de la Soirée-Dansante Arménienne
(Spécialités arméniennes à volonté)

LE DIMANCHE 4 JUILLET — A PARTIR DE 19 H.

Participation aux frais: 100 F. par voiture — 50 F. par personne (Soirée incluse)
Complement d'informations: UGAB — Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

Vers L'ARMENIE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

3 FORMULES POUR CET ÉTÉ

DU 04 AU 17 AOUT AU DEPART DE LYON

1) Séjour Hôtel ARMENIA 1ère classe excurions quotidiennes, pension complète.
2) Séjour Hôtel EREVAN classe touriste, excursions quotidiennes, pension complète.
3) Circuit EREVAN / BAKOU / TBILISSI

Renseignements, Prix et Inscriptions:
HILDA TCHOBOYAN
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines
TEL.: (7) 849. 42. 97

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA

du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)

29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN
7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION
12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteu - Avion)

14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)
Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.
Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

(Երթուդարձ Օդանաւով)

«Արմենիա - Հիւրանոց» - Ա. Կարգի Սպասարկութիւն

Օգոստոս 7-21 Քիեւ-Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.

Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երևան 4.400Ֆ

Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.

Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)

Օգոս. 7-20 Մոսկուա-Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4-17 Մոսկուա-Երեւան 4.750 Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի - 9, Rue Sully

ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 1, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց Մեսրոպ Սահակայ եւ Մեսրոպայ։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

A VENDRE

ARNOUVILLE - LES - GONESSE
A cinq minutes de la gare
UN COQUET PAVILLON
Tout confort
TELEPHONER:
985. 15. 52

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Յուլիս 3-ին, ժամը 9.30-ին Ֆապրըկուլի դըպ. եակը, Սեփթէմ, Մարսէյլ, հանրակարգի ընկերութեան հանդիսավայրը։

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Յուլիս 4, դաշտահանդէս կազմակերպուած Սէն Թ'Անթուանի մասնաճիւղին կողմէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄ. ԽԱԶԻ Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականութեամբ, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 - 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով։

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու։

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան։

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը։

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի։

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ։

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ։

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28։

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին Փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. առով մանուկցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով։ Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի զօտեպնդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935